809.841:2

A MAGYAR
KERESKEDELMI JOG
KÉZIKÖNYVE

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BIRÓI GYAKORLATRA
ÉS A KÜLFÖLDI TÖRVÉNYHOZÁSOKRA

ÍRTA

DR NAGY FERENC

NYOLCADIK ÁTDOLGOZOTT KIADÁS

II. KÖTET

ATHENAEUM
1868

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA
1913

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A KÉPVISELŐHÁZ KÖNYVTÁRA
5 SZ.
1914.

6417. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

TARTALOM-JEGYZÉK.

MÁSODIK RÉSZ.

Kereskedelmi ügyletek.

ELSŐ CIM.

Kereskedelmi ügyletek általában.

Első fejezet. A kereskedelmi ügyletek meghatározása.

		Lap
114.	§. A kereskedelmi ügyletek fogalma és nemei	1
115.	§. Az alapügyletek. I. A tárgyilagos kereskedelmi ügyletek	8
113.	§. II. Az alanyi alapügyletek	18
117.	§. A melléküggyletek	25
117*a*.	§. Az ingatlanokra vonatkozó ügyletek	33
118.	§. Egyoldalu és kölcsönös kereskedelmi ügyletek	37

Második fejezet. A kereskedelmi ügyleteket tárgyazó általános határozatok.

119.	§. Áttekintés	43
120.	§. A kereskedelmi ügyletek értelmezése	45
121.	§. Egyetemleges kötelezettség	49
122.	§. Gondosság és kártérítés	55
123.	§. A kereskedelmi ügyletek megerősítése	58
124.	§. Felén túli sérelem	66
125.	§. A viszontszolgáltatás kereskedelmi ügyleteknél	67
126.	§. Különösen a kamatokról	70
127.	§. Kereskedelmi számlák	77
128.	§. Kereskedelmi megbízás és meghatalmazás	84
129.	§. Az értékpapirokról ; azok fogalma és lényege	87
130.	§. Az értékpapirok nemei	98
131.	§. A rectapapirok	102
132.	§. A rendeleti vagy forgatható papirok	105
133.	§. A bemutatóra szóló papirok	111
134.	§. Az értékpapirok megsemmisítése és elévülése	114
135.	§. Különösen a kereskedelmi utalványok és kötelezőjegyek	119
135*a*.	§. A csekk	127
136.	§. A dologi jogok jóhiszemü megszerzésének védelme	142
137.	§. A kereskedelmi zálogjog	146
138.	§. Kereskedelmi megtartási jog	153

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Harmadik fejezet. A kereskedelmi ügyletek megkötése.

Lap

139. §. A keresk. ügyletek megkötésének helye 160
140. §. A kereskedelmi ügyletek alakja 165
141. §. Ajánlat és elfogadás 169
142. §. A hallgatás mint elfogadás 175

Negyedik fejezet. A keresk. ügyletek teljesítése.

143. §. A teljesítés tárgya 179
144. §. A teljesítés módja 185
145. §. A teljesítés helye 188
146. §. A teljesítés ideje 192
147. §. Különösen a kétoldalú szerződések teljesítéséről 197

MÁSODIK CIM.

Vétel.

Első fejezet. Általában.

148. §. A kereskedelmi vétel fogalma és nemei 201
149. §. A vétel megkötése, különösen a vételár meghatározása 207
150. §. Az eladó kötelezettségei 211
151. §. Az eladó felelőssége az árú minőségeért 219
152. §. A vevő kötelezettségei 230
153. §. Az eladót és a vevőt illető jogok gyakorlásának közelebbi feltételei 243

Második fejezet. A vétel különös nemei.

154. §. Vétel megtekintésre vagy próbára 250
155. §. A mustra vagy próba szerinti vétel 253
156. §. A visszalépési jog melletti vétel 255
157. §. A tőzsdeügyletek 257

HARMADIK CIM.

Bizományi ügylet.

158. §. A bizományi ügylet fogalma, természete, kellékei és fenforgása 264
159. §. A bizományi ügyletből származó jogviszonyok általában 269
160. §. A bizományos kötelezettségei 273
161. §. A bizományos jogai 278
162. §. A bizományos mint önszerződő fél 282

NEGYEDIK CIM.

Szállítmányozási ügylet.

163. §. A szállítmányozási ügylet fogalma, természete, kellékei és az abból eredő jogviszonyok általában 288
164. §. A szállítmányozó kötelezettségei és felelőssége 291
165. §. A szállítmányozó jogai 295
166. §. A szállítmányozó mint önszerződő fél 299

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ÖTÖDIK CIM.

Fuvarozási ügylet.

Első fejezet. Általában.

Lap

167. §. A fuvarozási ügylet fogalma, természete, fajai 301
168. §. A fuvarozási ügylet megkötése s a fuvarozási ügyletnél előforduló okiratok 308
169. §. A fuvarozó kötelezettségei 313
170. §. A fuvarozó felelőssége 318
171. §. A fuvarozó jogai 331
172. §. Az átvevő jogállása 337
173. §. A rakjegy 341

Második fejezet. Eltérő intézkedések a vaspályák fuvarozási ügyleteit illetőleg.

174. §. Általában 346
175. §. Megengedett korlátozások a felelősség terjedelmére nézve .. 350
176. §. Egyéb megengedett korlátozások 353
177. §. Nemzetközi vasuti fuvarozás 356

HATODIK CIM.

Közraktári ügylet.

178. §. Közraktári ügylet és közraktár; a közraktári ügylet szabályozása általában 361
179. §. A közraktárak felállításának feltételei és a közraktári üzletre vonatkozó jogok és kötelességek általában 365
180. §. A közraktári jegy 367
181. §. A közraktár jogai és kötelezettségei az egyes ügyletekből kifolyólag 373
182. §. A közraktári jegy birtokosai közti viszony 376

HETEDIK CIM.

Biztosítási ügylet.

Első fejezet. Általános határozatok.

183. §. A biztosítás alapeszméje és a biztosítási vállalkozás alakjai .. 380
184. §. A biztosítás határai, kellékei és nemei 385
185. §. A biztosítási ügylet jogi szabályozása általában 388
186. §. A biztosítási vállalatok által teljesítendő közjogi feltételek és kötelességek 391

Második fejezet. Kárbiztosítás.

187. §. A kárbiztosítási ügylet fogalma és kellékei 397
188. §. A kárbiztosítás tárgya és a biztosított 401
189. §. A kárbiztosítás terjedelme, különösen a túlbiztosítás 405
190. §. A kárbiztosítási ügylet megkötése és alakja 410

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Lap
191. §. A biztosított kötelezettségei 420
192. §. A biztosító kötelezettségei 430
193. §. A kárbiztosítási szerződés s az abból eredő igények megszünése 436
194. §. A kárbiztosítás különös fajai 443
195. §. Különösen a tűzkárbiztosítás 445
196. §. A jégkár- és fuvarozási biztosítás 449

Harmadik fejezet. Életbiztosítás.

197. §. Az életbiztosítás fogalma, fajai, természete 452
198. §. Az életbiztosítási ügylet megkötése s az abból eredő jogok és kötelezettségek 460
199. §. Az életbiztosítási szerződés s az abból eredő igények megszünése 467

Negyedik fejezet. Viszontbiztosítás.

200. §. 471

NYOLCADIK CIM.

Kiadói ügylet.

201. §. A kiadói ügylet és kiadói jog fogalma és természete 475
202. §. A kiadói jog terjedelme 481
203. §. A szerző és kiadó kölcsönös jogai és kötelezettségei 484
204. §. A kiadói ügylet megszünése 487

KILENCEDIK CIM.

Alkuszi ügylet.

205. §. Az alkuszi ügylet és alkusz fogalma s az alkuszok fajai 489
206. §. Az alkusz kötelességei 492
207. §. Az alkusz jogai és kiváltságai 495

Betürendes tárgymutató 499

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK RÉSZ.

KERESKEDELMI ÜGYLETEK

ELSŐ CÍM.

KERESKEDELMI ÜGYLETEK ÁLTALÁBAN.

ELSŐ FEJEZET.

A kereskedelmi ügyletek meghatározása.[1]

114. §.

A kereskedelmi ügyletek fogalma és nemei.

I. Bármily nagy jelentőséggel birjanak a kereskedelemre nézve azok az intézmények, melyekkel az első részben foglalkoztunk, azok még sem képezik a kereskedelem tulajdonképeni tartalmát, hanem csak feltételei, eszközei. A kereskedelem igazi tartalma azokból a cselekvényekből, azokból az ügyletekből áll, melyek annak körében előfordulnak s melyek épen azért, mert a kereskedelemhez tartoznak, kereskedelmi ügyleteknek *(Handelsgeschäfte, actes de commerce)* neveztetnek. A keresk. cégek és cégjegyzékek, a keresk. könyvek, a keresk. meghatal-

[1]) V. ö. különösen *Goldschmidt* Handbuch I. köt. 2. kiad. 398. s k. l.; *Thöl* id. m. I. 97. s köv. l.; *Hahn* id. m. II. 1. s k. l.; *Behrend* id. m. I. 86. s k. l.; *Lyon-Caen* és *Renault* Traité I. 77. s k. l.; *Beslay* Des actes de commerce. Paris, 1865.; *Manara* Gli atti di commercio. Torino, 1887.; *Duchange* Traité des actes de commerce par relation. Paris, 1900.; *Lévy B.* A kereskedelmi jog elhatárolásának kérdése. 86. s k. l. *Szerző:* A keresk. törvény reviziója. Bpest, 1900. (M. Jogászegyl. Ért. XIX. köt. 7. füz. és XX. köt. 7. füz.) és Visszapillantás keresk. és váltótörvényünk harminc esztendejére. Bpest, 1908. (U. o. XXXIV. köt. 1. füz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mazottak és segédszemélyzet, épúgy mint a keresk. társaságok csak ezeknek szolgálatában állanak, s amint tudjuk, a kereskedelemből eredő jogviszonyok: a keresk. ü g y e k is legfőképen ezekből származnak (l. fentebb 5. §.). A keresk. ügyletekben rejlik tehát a keresk. jog súlypontja.

A K. T. a keresk. ügyletekből eredő viszonyokat a II. részben szabályozza és pedig először azokat, melyek a keresk. ügyletekből általában származnak, valamennyinél fordulnak elő; azután azokat, melyek egyes meghatározott ügyletekből erednek.[2]) Megelőzőleg azonban szükségesnek tartotta közelebbről meghatározni, hogy mely ügyletek azok, amelyek a keresk. ügyletek fogalma alá esnek? Tette ezt a kereskedelem fogalmának határozatlansága miatt (l. fentebb 5. §.) s avégből, hogy ha már a keresk. ügyek fogalmát általában nem határozta meg, legalább azoknak fő- és az a tömege ne nélkülözze a kellő határozottságot, melynél a kereskedelmi minőség legközvetlenebbül jön kérdésbe. De tette ezt azért is, mert a keresk. ügyletek fogalmán nyugszik különösen a k e r e s k e d ő fogalma (l. fentebb 13. §.), a keresk. ügyletek határozatlansága tehát azt is bizonytalanná tette volna, hogy ki tekintendő kereskedőnek s kire alkalmazandók a kereskedőkre vonatkozó határozatok? [3]) A kereskedelem fogalmának bizonytalansága hozta magával egyúttal, hogy a K. T. tartózkodott attól, mikép a keresk. ügyletekről egységes fogalommeghatározást, definitiót, állítson fel. Ily fogalommeghatározás annyira elvont és határozatlan lett volna, hogy a jogalkalmazást nem tette volna sokkal biztosabbá, mint ha a keresk. ügyletek meghatározása egészen mellőztetik. Ehelyett a K. T. célszerűbbnek találta részletesen meghatározni az egyes ügyleteket, melyeket kereskedelmieknek tekintetni akar, illetve részletesen megállapítani azokat a feltételeket, melyek mellett valamely ügylet keresk. ügyletnek tekintendő? Még azt sem tartotta pedig kielégítőnek, hogy a részletezés csak példaképen történjék, h a n e m

---

[2]) A keresk. ügyletekből általában származó viszonyok az I. cím 2., 3. és 4. fejezetében szabályoztatnak, az egyes keresk. ügyletekből származó viszonyok a II. s k. címekben, anélkül azonban, hogy valamennyi keresk. ügylet szabályoztatott volna. E szabályozásnak megfelelőleg á l t a l á n o s és k ü l ö n ö s részt különböztethetünk meg a keresk. ügyleteknél.

[3]) Ugyanaz áll részben a k e r e s k. t á r s a s á g o k r a nézve, ha és mennyiben t. i. csak akkor kereskedelmiek, ha keresk. ügyletekkel foglalkoznak. V. ö. fentebb 15. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

olyképen határozta meg a keresk. ügyleteket, hogy ilyenek gyanánt kizárólag csakis azok az ügyletek ismerhetők el, melyeket maga határozottan mint keresk. ügyleteket megjelöl és csakis azon feltételek mellett, melyeket maga állít fel. A keresk. törvényben elismert keresk. ügyleteken kívül más keresk. ügyletek tehát nem léteznek,[4]) s még az sem lehetséges, hogy a keresk. ügyleteknek a keresk. törvényben megvont köre hasonszerüség *(analógia)* útján terjesztessék ki.[5])

II. A keresk. ügyletek meghatározása általában két ellentétes elvi alapon történhetik. Ha abból indulunk ki, hogy a keresk. forgalomban nemcsak kereskedők, hanem nemkereskedők is részt vesznek, az abban előforduló ügyletek nem mindig iparszerűleg, hanem kivételesen alkalomszerűleg is köttetnek s ez esetben sem különböznek belsőleg az iparszerűleg kötött ügyletektől; emellett tekintetbe vesszük, hogy a kereskedő ebbeli minősége az általa kötött ügyletek kereskedelmi minőségét már feltételezi: akkor a keresk. ügyleteket az azokban résztvevő személyektől egészen függetlenül, egyedül belső természetük, tárgyilagos ismérveik szerint, kellene meghatározni (tárgyilagos, objectiv rendszer). Ha ellenben azt tartjuk szem előtt, hogy a

---

[4]) A keresk. törvényen kívül csak keresk. ügyek léteznek, de nem keresk. ügyletek. Még amennyiben a keresk. törvényen kívül keresk. ügyek jogügyletekből származnak (v. ö. fentebb 5. §. 20. jegyz.), ezek még sem keresk. ügyletek. Ebben ugyan nincs teljes következetesség; mert ha a keresk. ügyletek jogügyletek, melyekből keresk. ügyek, mint a keresk. jognak alávetett jogviszonyok származnak, akkor megfordítva minden jogügyletnek, amelyből keresk. ügyek származnak, keresk. ügyletnek kellene lennie.

[5]) Ez ugyan nincs kifejezetten kimondva, de eléggé kitünik abból a határozottságból, mellyel a keresk. ügyletek felsoroltatnak, illetve azoknak feltételei meg vannak állapítva. Hasonló eljárást követnek általában a külföldi törvényhozások is. Igy már az 1673. évi francia *Ord. du com.* és a *Code de com.*, azzal a különbséggel, hogy a keresk. ügyletek közvetlenül csak a keresk. bíróságok hatásköre szempontjából soroltatnak fel, holott a későbbi keresk. törvények helyesen első sorban vagy épen kizárólag az anyagi jog szempontjából sorolják fel azokat. Igy nevezetesen a német (régi és új), a németalföldi, a rev. belga, az olasz és román K. T. Kivételt képez a spanyol és portugáli K. T., melyek a keresk. ügyleteket nem sorolják fel s az általuk szabályozott ügyleteken kívül azokat is keresk. ügyleteknek tekintik, melyek analog természettel birnak (új spanyol), illetve kereskedőktől származnak, és nem lényegileg magánjogi természetűek (új port.). A hasonszerű kiterjesztést egyébiránt a francia írók is többnyire megengedik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keresk. jog a hivatásszerű kereskedelem, a kereskedők körében fejlesztett ki különös szabályokat, amelyek épen azért csak a kereskedők számára valók: akkor csupán azokat az ügyleteket lehetne keresk. ügyleteknek minősíteni és a keresk. jog alá vonni, melyek a kereskedőktől származnak, iparszerű tevékenység elemei (alanyi, subjectiv rendszer). A K. T. ezen ellentétes rendszerek egyikét sem fogadja el kizárólag, hanem tekintettel arra, hogy a nem iparszerű keresk. tevékenység gyakran szintén csak a keresk. jog szerint bírálható el helyesen, számos ügylet ellenben csakis az iparszerűség feltétele mellett bír kifejezett kereskedelmi jelleggel: azoknak okszerű egybefoglalásával vegyes rendszert követ.[6]) Ennek megfelelőleg a K. T. értel-

---

[6]) V. ö. *Tervezet* ind. 316. l. Míg a keresk. jog még lényegileg rendi jog volt, a keresk. ügyletek meghatározása is kizárólag az alanyi rendszeren nyugodott. De már az 1673. évi francia *Ord. du com.*, bár egészben véve még az alanyi rendszeren nyugszik, a váltóból, a más helyre történő pénzutalványozásból *(remises d'argent)* és a tengerjogi ügyletekből származó kereseteket a felek kilétére való tekintet nélkül utasítja a keresk. bíróságok hatáskörébe. Sőt már az olasz statutárius jogban is mutatkozik hajlandóság, a keresk. ügyleteket, illetve a belőlük származó kereseteket a kereskedői minőségtől függetleníteni. V. ö. *Goldschmidt* id. m. 438. l. A tulajdonképeni fordulatot azonban csak a *Code de com.* idézte elő, mely elvileg tárgyilagosan határozza meg a keresk. ügyleteket s csak kivételesen tekint az iparszerűségre, illetve a kereskedői minőségre. Ezt követte különösen a német alföldi, a régi s az új olasz, a rev. belga és a román K. T., míg a német K. T. annyiban ismét bizonyos visszafejlődést mutat, amennyiben az alanyi rendszernek nagyobb engedményeket tesz. Ez is csak nagy küzdelmek árán volt elérhető, sokan, így különösen *Thöl*, elvileg is az alanyi rendszert pártolván. Az új német K. T. el is hagyta ezt a vegyes rendszert s kizárólag a kereskedők ügyleteit nyilvánítja keresk. ügyleteknek (1., 343. §§.). — A magyar K. T. e részben is a (régi) német törvényt követi, bár az egyes ügyletek tekintetében lényeges eltérésekkel, s már azelőtt is a váltó- és árúszerzési ügyek az azokban résztvevő személyekre való tekintet nélkül tartoztak a váltóbíróság hatáskörébe. V. ö. 1840: XV. tc. 2. r. 18. §., 1844: VI. tc. 28. §. Vajjon helyes és fentartandó-e ezen vegyes rendszer? a német törvényhozás fordulata óta s annak folytán, hogy a nemkereskedő osztályoknak a keresk. jog alá rendelése tapasztalatilag sok méltánytalanságot eredményezett: újabban nagy viták tárgya. A kérdés eldöntésénél tekintetbe veendő, hogy a magyar K. T., épúgy mint a régi német, sokkal több eltérést tartalmaz az általános magánjogtól, mint pl. a francia *Code de com.* s ennek követői, hogy tehát a forgalmi jogviszonyok nálunk áthatóbb mértékben ragadtatnak meg a keresk. jog által, erősebben commercializáltatnak, mint pl. Franciaországban stb., ahol különösen a keresk. vételre nézve alig vannak eltérő

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mében a keresk. ügyleteknek két főosztálya különböztetendő meg: 1. t á r g y i l a g o s *(objectiv)* keresk. ügyletek, melyek t. i. tárgyilagos módon és az azokat megkötő felek hivatására, illetve az iparszerűségre való tekintet nélkül vannak mint ilyenek elismerve;[7]) 2. a l a n y i *(subjectiv)* keresk. ügyletek, melyek csak annyiban keresk. ügyletek, a mennyiben iparszerűleg folytattatnak vagy általában kereskedőktől mint ilyenektől származnak, melyeknek keresk. ügyletek gyanánt való minősítése tehát az azokban résztvevő felekre való tekintettel történik.[8]) Minthogy pedig a K. T. először a tárgyilagos ügyleteket határozza meg s az alanyi ügyleteket másodsorba helyezi, azt lehet mondani, hogy az általa követett vegyes rendszer tárgyilagos kiindulási ponttal bír, a tárgyilagos rendszer felé hajlik.[9])

III. Az előbbi megkülönböztetéssel párhuzamos s tőle független, bár ugyanazon ügyletekre kiterjedő, egy másik megkülönböztetés, melyet a K. T. arra való tekintettel tesz, hogy minő jelentőséggel bírnak a keresk. ügyletek a kereskedői hivatás szem-

---

törvényes rendelkezések *(Code com.* 109. c.). Másfelől azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ez az erősebb commercializálás nem annyira a nemkereskedők által kötött ügyleteknek kereskedelmiekké történt minősítése, mint inkább azáltal keletkezett, hogy az ú. n. e g y o l d a l ú keresk. ügyleteknél a K. T. arra a félre is alkalmazandó, akinek részéről nem forog fenn keresk. ügylet (l. alább 118. §.). A kérdésnek k ö z j o g i oldala is van, amennyiben ha a keresk. jog alkalmazási köre megszoríttatik, ezzel szűkebbre szorul a magyar korona jogegységi területe is Horvát-Szlavonország autonomiája miatt (l. fent 1., 9. §§.). V. ö. *Szerző*-nek az 1. jegyzetben id. értekezéseit.

[7]) Neveztetnek f e l t é t l e n vagy a b s o l u t keresk. ügyleteknek is. E megjelölés azonban azért nem egészen helyes, mert épen a legfontosabb tárgyilagos ügyletek is csak bizonyos feltételek mellett tekintetnek keresk. ügyleteknek. Csak annyi igaz, hogy e feltételek nem vonatkoznak a felek személyére.

[8]) Neveztetnek v i s z o n y l a g o s *(relativ)* vagy f e l t é t e l e s keresk. ügyleteknek is, mely megjelölés azonban a megelőző jegyzetben mondottak miatt szintén nem egészen helyes. — Minthogy kereskedő az, aki keresk. ügyletekkel iparszerűleg foglalkozik: a kereskedő és az alanyi keresk. ügyletek (legalább az alapügyletek) fogalma körben mozog, mindegyik a másiknak feltételezője és egyúttal feltételezettje lévén.

[9]) Ez annyiban is áll, amennyiben a továbbadási szándék melletti vétel, amely tárgyilagos ügyletnek van minősítve (258. §. 1. pont), a keresk. forgalomnak legfőbb és túlnyomó számban előforduló ügylete. Ha azonban azt nézzük, hogy minő ügyletek vannak faj szerint túlsúlyban? akkor fordítva áll a dolog.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pontjából? Nem minden keresk. ügylet, amely iparszerűleg köttetik, alkalmas arra, hogy keresk. üzlet és következőleg a kereskedői minőség alapját képezze. Vannak ügyletek, amelyek csak járulékos természetűek, azonkívül minden kereskedő legalább kivételesen más ügyleteket is köt, mint amelyekre tulajdonképen az ő üzlete irányul. Minthogy pedig ezeket is el kellett ismerni mint keresk. ügyleteket, tekintve, hogy szintén a kereskedő üzleti tevékenységének alkatrészei: szükségessé vált határozottan kijelölni azokat az ügyleteket, amelyek a kereskedői minőség megalapítására szolgálnak. Az e célra kijelölt ügyletek épen azért alapügyleteknek, s ezekkel szemben azok a keresk. ügyletek, melyek a már megalapított kereskedői minőséget feltételezik s csak azért keresk. ügyletek, mert oly egyéntől származnak, aki már különben is kereskedő, járulékos természetüknél fogva járulékos *(accessorius)* vagy mellékügyleteknek nevezhetők.[10]) Az alapügyletek a K. T. által részletesen és kimerítően vannak felsorolva s úgy tárgyilagos, mint alanyi keresk. ügyletek. A tárgyilagos keresk. ügyletek kivétel nélkül alapügyletek; az alanyi ügyletek ellenben részint alap-, részint mellékügyletek, minek folytán első- és másodrendű alanyi ügyleteket is meg lehet különböztetni. A mellékügyletek a törvényben nincsenek részletesen felsorolva, hanem csak általános ismérvek szerint vannak meghatározva. Az alanyi alapügyletek is azonban pusztán csak mint mellékügyletek keresk. ügyletek akkor, ha nem iparszerűleg, hanem csak alkalomszerűleg köttetnek.

IV. A keresk. ügyletek, elvontan véve, mindig csak az egyik oldalról, az egyik szerződő fél részén vannak mint olyanok minősítve. A keresk. ügyletek tehát elvontan véve mindig csak egyoldalú keresk. ügyletek.[11]) Concret esetben lehetséges azonban, hogy egy és ugyanazon ügylet mindkét szerződő fél részén keresk. ügylet. Ilyenkor kétoldalú vagy kölcsönös keresk. ügyletről beszélünk.

---

[10]) A *Code de com.* a keresk. ügyleteknek ezt a categoriáját még nagyon hiányosan állította fel. A francia jogtudomány azonban az ú. n. *théorie de l'accessoire* segítségével teljesen kiépítette (v. ö. *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. I. 49. l.) s ez alapon lett az azután a német K. T.-ben szabatosabban formulázva.

[11]) A franciák ezeket vegyes keresk. ügyleteknek *(actes mixtes)* is nevezik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

V. A keresk. forgalomban előforduló ügyletek nagy részben ugyanazon fogalmi természetűek, mint amelyek az általános magánjog által szabályoztatnak, így különösen az adás-vétel. Vannak azonban oly keresk. ügyletek is, melyek a magánjog ügyleti fajai alá nem vonhatók, hanem különleges természetűek. Az utóbbiak a keresk. jog kizárólagos sajátjai, az előbbiek ellenben csak akkor vonhatók mint keresk. ügyletek a keresk. jog körébe, ha kereskedelmi jelleget öltenek. Hogy ez mikor veendő fel, azt a K. T. közelebbről határozza meg s különösen a nyerészkedési szándék *(speculatio)* volt az, mely e részben irányadó ismérvül szolgált, anélkül azonban, hogy ezt mint tételes kelléket állította volna fel, miért is concret esetben annak fenforgása nem okvetlenül szükséges (v. ö. fentebb 5. §. s alább köv. §.). Bárminő közelebbi természete legyen egyébiránt a keresk. ügyleteknek, mindenesetre csak élők közti olyan jogügyletek tekintetnek ilyenekül, melyek a forgalmi vagyonjog körébe esnek.[12]) Amennyiben azonban valamely ügylet dolgokra vonatkozik, az csak akkor keresk. ügylet, ha a dolog ingó.[13]) Az ingatlanokra vonatkozó ügyletek tehát a keresk. ügyletek köréből ki vannak véve (l. közelebbről alább 117*a*. §.).

VI. Végül kiemelendő, hogy az a körülmény, mikép valaki hivatalánál, állásánál, iparrendészeti vagy más hasonló okoknál fogva keresk. ügyletekkel nem foglalkozhatik, a keresk. ügyletek minőségére és érvényességére befolyással nincsen. **[K. T. 263. §.]** Valamint az iparszerű tevékenység s ez alapon a kereskedői minőség (l. fentebb 18. §.), úgy az egyes keresk. ügyletek ebbeli minőségének megállapításánál is egyedül az illető ügyletek megkötésének tényе irányadó.[14])

---

[12]) Kivétetnek tehát pl. a család- és örökösödési jog ügyletei; úgyszintén az ajándékozás. Továbbá pl. mint nem jogügyletek, a vétségek és ezekhez hasonló tények *(quasi delicta)*. A jogügyletek alatt azonban nemcsak szerződések értendők. *Quasi contractus* sincs kizárva, pl. a megbízás nélküli ügyvitel *(negotiorum gestio)* s lehet egyoldalú igéret, pl. ajánlat, értékpapirkibocsátás. Nem keresk. ügyletek (legalább jogi értelemben) ellenben a különböző tényleges ügyletek, melyek a keresk. forgalomban előfordulnak (raktározás, csomagolás, osztályozás, keverés, aprítás stb.).

[13]) Az ingó és ingatlan dolgok fogalma iránt az általános magánjog irányadó.

[14]) Az iparengedély hiánya tehát nem fosztja meg az ügyletet keresk. jellegétől, ha máskülönben az. V. ö. **C.** 712/88. (D. Új f. 49., 44. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

115. §.

Az alapügyletek.

I. A tárgyilagos kereskedelmi ügyletek.

A tárgyilagos keresk. ügyleteket a **K. T. 258. §**-a öt pontban sorolja fel. Mint ilyenek tekintendők:

1. Árúk[1]) s általában ingó dolgok vétele vagy egyébkénti megszerzése[2]) azon szándékkal, hogy azok természetben, át- vagy feldol-

---

[1]) Az »árúk« kifejezése itt nem műértelemben, hanem a köznapi felfogásnak megfelelőleg oly tárgyakra használtatik, melyek rendesen a keresk. forgalomban előfordulnak. Csakis ily értelemben jogosult is az áruknak az egyéb ingó dolgokkal való párhuzamba állítása, mert műértelemben véve ezek is áruk, ha épen keresk. ügyletek tárgyai. V. ö. fentebb 5. §. Sem az »áruk«, sem az egyéb ingó dolgok alatt ellenben itt állampapirok, részvények és más a keresk. forgalom tárgyát képező értékpapirok nem értetnek. Ezekről külön a 3. pontban van szó. Tehát csak oly értékpapirok, amelyek nem állampapirok, részvények, illetve melyek nem a keresk. forgalom tárgyai, esnek az 1. pont alá. Mint ingó dolog ide tartozik továbbá a pénz, sőt még értékpapirokban meg nem testesített jogok is, pl. találmányi szabadalmak, a szerzői és kiadói jogok, engedélyek stb. Hirlapi és irodalmi termékek: v. ö. **B. T.** 543/902. (D. III. f. 22., 133. l.)

[2]) »Egyébkénti megszerzés« alatt minden oly jogügylet értendő, mely, miként a vétel, visszteher melletti tulajdonszerzésre irányul. Tehát nevezetesen: csere, kölcsönvétel (v. ö. **S.** 4600/80. D. 25., 58. l.), fizetés helyetti elfogadás *(acceptatio in solutum)*, oly letéti, bérleti, zálogügylet, melynél a letéteményes, bérlő, hitelező ugyanazon fajú más dolgot adhat vissza (ú. n. irreguláris letét, bérlet, zálog), *contr. aestimatorius* (a magánjogban nálunk ú. n. eladási bizomány) stb. Ellenben nem értetik oly megszerzés, mely ingyenes jogügyleten, pl. ajándékozáson alapszik, vagy mely nem is más személylyel kötött jogügylet, pl. foglalás (vadászat, halászat, madarászat, termelés stb.) Utóbbi módja a tulajdonszerzésnek már azért sem lehet keresk. ügylet, mert abból magából más személy irányában közvetlenül jogviszony nem származik. Legfeljebb abból a szempontból jöhet kérdésbe, vajjon a vadászattal, halászattal, termeléssel iparszerűleg foglalkozó egyének kereskedők-e? De ezt sem szabad felvenni, amint ez a termelőre nézve a 259. §. 6. pontjából is kitünik. V. ö. 1888: XIX. tc. is, mely a halászati társulatokat keresk. társaságoknak nem tekinti. A megszerzési ügylet keresk. minősége folytán természetesen maga a tényleges megszerzés (átvétel) is keresk. ügylet, az arra adott meghatalmazás pl. tehát keresk. meghatalmazás.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gozva[3]), ismét tovább adassanak.[4]) A keresk. forgalomnak ez a legfőbb és leggyakoribb ügylete, ennek segítségével történik tulajdonképen a kereskedelmet jellemző közvetítés. Röviden úgy is mondhatjuk : a továbbadási szándék melletti megszerzés. Nem minden megszerzés tehát, nevezetesen vétel, tárgyilagos

---

[3]) Át- vagy feldolgozás alatt minden emberi tevékenység által közvetlenül vagy közvetve pl. természeti erők segítségével (gépekkel, vegyi úton) történt alakváltoztatás (idomítás, javítás) értendő, feltéve, hogy az át- vagy feldolgozott tárgy a megszerzett tárggyal azonosnak tekinthető, anélkül azonban, hogy ezt nagyon szigorúan kellene venni. A törvény különösen ipari tevékenységre gondol, melyet a továbbadási szándék melletti megszerzés esetében a tulajdonképeni kereskedéssel egyenlősíteni akart. V. ö. *Tervezet* ind. 318. l. Tárgyilagos keresk. ügylet tehát s az azzal foglalkozók kereskedők, ha nyersanyagok vagy félgyártmányok megszereztetnek, hogy azokból továbbadási szándékkal valamely iparcikk vagy gyártmány állíttassék elő, pl. ha a szabó posztót, a cipész bőrt vesz, hogy belőle kabátot, cipőt csináljon. Nem vonható ellenben ide, ha valaki pl. vetőmagot vagy tengerit hizlalásra vesz azon szándékkal, hogy a termesztett gabonát vagy a hizlalt állatokat eladja, mert ezek nem a vetőmag, tengeri puszta átdolgozásai, hanem egészen külön dolgok. Maga a hizlalás, felnevelés azonban az át- vagy feldolgozással egyenlőnek veendő, állatoknak e végből továbbadási szándékkal történt vétele tehát keresk. ügylet. Nem vonható ide továbbá, ha a megszerzett dolgok az iparcikkek vagy gyártmányok előállításánál csak mint segédeszközök, mellékdolgok szerepelnek. Pl. cérna, gombok, zsinórok a szabónál, hordók a bortermelőnél, festék a festőnél stb. Vagy ha a megszerzett dolgok nem ipari, hanem művészeti termék előállítására használtatnak, pl. vászon a festőnél. V. ö. **B. T.** 1170/97. (Ü. L. 97., 21. sz.) : márvány a szobrásznál. Ha azonban az illető dolgok csak a továbbadás után lesznek más dologra felhasználva vagy azzal összekapcsolva, akkor ez még az esetben sem jön tekintetbe, ha annak folytán ingatlanná válnak. L. alább 117*a*. §.

[4]) A továbbadás alatt első sorban az eladás, de emellett a megszerzésnek megfelelőleg minden oly visszteherrel járó jogügylet értendő, mely a tulajdon átruházására irányul, tehát nevezetesen : csere, fizetés helyetti adás *(datio in solutum)*, kölcsönadás, *contr. aestimatorius* a dolog átadója részéről, irreguláris letét, bérlet, zálog a letevő stb. részéről. Nem esik ellenben a továbbadás alá ingyenes jogügylet (ajándékozás), vagy a puszta teljesítés *(traditio)* újabb kötelmi jogügylet nélkül. Aki tehát ily célból szerzi a dolgot, nem köt tárgyilagos keresk. ügyletet. Ki van véve továbbá oly ügylet, mely a megszerzett dolgok puszta használatának átengedését foglalja magában ; így nevezetesen a közönséges bérbeadás, a haszonkölcsön stb., pl. zsákkölcsönzés, ha ugyanazon zsákok adandók vissza : **S.** 23,393/79. (D. 24., 58. l.) A francia *Code de com.* s utána a legtöbb K. T. a használat átengedése végetti megszerzést is tárgyilagos keresk. ügyletnek minősíti. Csak a német és magyar K. T. képeznek kivételt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keresk. ügylet, hanem csak oly megszerzés, mely továbbadási szándék és pedig a megszerzés utáni továbbadás szándéka mellett történik.[5]) E továbbadási s az azzal rendszerint járó nyerészkedési szándék az, mely a megszerzésnek feltétlenül kereskedelmi jelleget kölcsönöz ; [6]) ily szándék nélkül a megszerzés vagy egyáltalában nem keresk. ügylet,[7]) vagy csak annyiban az, amennyiben keresk. üzlet folytatásához tartozik.[8]) A továbbadási szándéknak pedig legott a megszerzéskor kell fennforognia s a megszerző nyilatkozatából vagy a körülményekből külsőleg felismerhetőnek kell lennie.[9]) Ha a továbbadási szándék a megszerzéskor hiányzik,

---

[5]) Ha a továbbadásra irányuló ügylet a megszerzéskor már meg volt kötve, akkor a 2. pont esete forog fenn s e részben nem jön tekintetbe, hogy a tényleges továbbadás *(traditio)* ily esetben is csak a megszerzés után történik. A törvény a továbbadás alatt épen a továbbadási ügyletet, nem pedig ennek teljesítését érti. L. még alább 24. jegyz.

[6]) A megszerzés stb. abban a várakozásban történik, hogy a megszerzett dolgok ára emelkedni fog, tehát drágábban adhatók el. Ú. n. *à la hausse* speculatio. V. ö. **C.** 612/98. (D. III. f. 13., 344. l.) A nyerészkedési szándék azonban, valamint általában, úgy a továbbadási szándék melletti vételnél sem lényeges. Többnyire szükségesnek tartják ugyan s a *Tervezet* is abból indul ki (l. Ind. 318. l)., de minthogy a törvény nem tartalmazza, azt belevinni sem szabad s annál kevésbbé kell, mert a fő ennél az ügyletnél a közvetítés, ez pedig nyerészkedési szándék nélkül is megvan. Ellenk. **S.** 2301/80. (D. 25., 58. l.) : izraelita hitközség által történt lisztvásárlás a hivek közt a beszerzési áron leendő felosztás végett.

[7]) Igy rendesen akkor, ha a megszerzés nemkereskedőtől származik, vagy kereskedőtől ugyan, de nem tartozik az üzlet folytatásához, hanem házi használat vagy fogyasztás céljából történik.

[8]) Tehát mint melléküglet, a K. T. 260. §. értelmében. Pl. ha a kereskedő üzleti könyveket, bútort, eszközöket vesz.

[9]) V. ö. *Tervezet* ind. id. l. — Határozott nyilatkozat hiányában a továbbadási szándék különösen a szerződési tárgy minősége, mennyisége, a teljesítési hely, az üzlet természete s más körülmények alapján vélelmezhető. V. ö. általában **S.** 7332/76. (D. 17., 64. l.) ; továbbá **S.** 4930/76. : rövid idő alatt oly nagy mennyiségben történt vásárlás, hogy egyedül házi szükségletre való fordítás a valószinűséggel ellenkezik ; **B. T.** 26/82. (D. Új f. 1., 316. l.) **C.** 244/97. (D. III. f. 10., 290. l.), 1153/99. (U. o. 19., 75. l.) : általában nagy mennyiségben történt vásárlás ; **C.** 712/88. (D. Új f. 21., 44. l.) : árú minősége és a vételárból következtethető nagyobb mennyiség ; **S.** 1034/77. (D. 18., 30. l.) : a lakhelytől különböző oly helyre leendő szállítás kikötése, mely élénkebb keresk. hely ; **C.** 372/86. (D. Új f. 15., 224. l.), 1376/94. (U. o. 40., 153. l.) : nemkereskedő által csekélyebb mennyiségben történt vásárlásnál a továbbadási szándék nem vélelmezhető. — Az ilyen vélelmezés nem vonható ugyan a törvényes vélelem azon fogalma alá, amilyen a K. T. 261. §-ban állíttatik fel, de mint közvetett bizonyítás (1868 :

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ez még akkor sem lesz tárgyilagos keresk. ügylet, ha a megszerzőben később ily szándék megfogamzik.[10]) Szükséges egyúttal, hogy a továbbadási szándék, ha nem is mint kizárólagos, de legalább mint főszándék legyen meg; ha az csak mellékes, másodrendű: tárgyilagos keresk. ügylet nem forog fenn.[11]) Vajjon azonban a továbbadási szándék később tényleg foganatosíttatik-e vagy nem? vajjon a megszerző a továbbadástól később önként eláll, vagy az lehetetlenné válik? a megszerzést a tárgyilagos keresk. ügylet jellegétől meg nem fosztja. Csak a továbbadási szándék, nem a tényleges továbbadás az, mely a megszerzést tárgyilagos keresk. ügyletté teszi. A tényleges továbbadás ugyan kiegészítő láncszeme, végrehajtása *(realisatioja)* a megszerzésben nyilvánuló speculationak, de jogilag már semmi összefüggésben a megelőző megszerzéssel nincs, s ha később történik is, attól egészen függetlenül biráltatik el; az nem tárgyilagos keresk. ügylet, hanem vagy egyáltalában nem keresk. ügylet, vagy csak mint alanyi keresk. ügylet jelentkezik.[12])

LIV. tc. 155. §., Pp. 273. §.) mégis azt eredményezi, hogy vele szemben a puszta tagadás nem elégséges, hanem ellenbizonyítás szükséges, amely azonban szintén lehet csak közvetett. V. ö. **S.** id. 7332/76. Vélelem hiányában a továbbadási szándékot az tartozik bizonyítani, aki az ügylet keresk. minőségét állítja. V. ö. **S.** 20,016/78. (D. 21., 53. l.), **C.** id. 372/86., **B. T.** 142/82. (D. Új f. 1., 317. l.) Megjegyzendő azonban, hogy kereskedőnél a helyzet annyiban változik, a mennyiben minden általa kötött szerződés az üzlet folytatásához tartozónak s már ez alapon keresk. ügyletnek vélelmeztetik (l. alább 117. §.), következésképen nála egészen fölösleges azt kérdezni, vajjon a megszerzés továbbadási szándékkal történt-e? Az anélkül is keresk. ügyletnek vélelmeztetik; legfeljebb azt mondhatjuk, hogy a kereskedőnél az üzleti hozzátartozóság vélelme folytán a továbbadási szándék is vélelmeztetik.

[10]) Pl. ha valaki lovat egyelőre saját használatára vesz, később azonban a kedvező árak által indittatva, azt eladni kivánja.

[11]) Pl. ha valaki lovat első sorban saját használatára, de azon mellékszándékkal vesz, hogy ha nyerhet rajta, eladja. Kép megvásárlása azon szándékkal, hogy közszemlére kiállíttassék, körülutaztassék s csak ennek befejezte után értékesíttessék: v. ö. **C.** 873/904. (D. IV. f. 2., 318. l.).

[12]) Nem keresk. ügylet, ha a megszerző nemkereskedő; alanyi (mellék) keresk. ügylet, ha a kereskedő üzletének folytatásához tartozik, feltéve, hogy a kereskedő nem kézműves. (K. T. 260. §.) A továbbadás csak akkor tárgyilagos keresk. ügylet, ha a megszerzést megelőzi, azaz a 2. pont értelmében. Hogy nem feltétlenül az, a K. T. 260. §. 2. bek.-ből világosan kitűnik, mert midőn a kézművesek eladásait a melléküglyetek köréből kiveszi, ezzel egyúttal kifejezi, hogy a többi kereskedők eladásai mellékügyletek. L. alább 117. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Oly árúk s általában ingó dolgok, nemkülönben értékpapirok[13]) szállításának elvállalása, melyeket a szállító fél végből szerez meg. Szállítás alatt a törvény oly visszterhes tulajdonátruházást ért,[14]) mely nem rögtön az átruházási ügylet, nevezetesen adás-vétel megkötésekor, hanem későbbi időpontban történik. Maga az ilyen átruházási ügylet, nevezetesen adás-vétel, mint egész, szállítási ügyletnek[15]) neveztetik; de tárgyilagos keresk. ügylet magában véve csak a szállítás, tulajdonátruházás elvállalása, az eladás.[16]) Itt tehát az első pontban érintett ügyletnek épen megfordítottjáról van szó. De a szállítás

[13]) A K. T. nyilván helytelenül van szövegezve, midőn a 2. pontban azt mondja: »az előbbi pontban érintett tárgyak« stb. Az 1. pontban az árúk és egyéb ingó dolgok alatt az állampapirok, részvények és más, a keresk. forgalom tárgyát képező értékpapirok azért nem értetnek, mert azoknak megszerzéséről a 3. pont külön intézkedik. Ellenben a 3. pont az értékpapirok szállításáról, eladásáról nem szólván, a 2. pont az olyan értékpapirokra is vonatkozik, melyek a 3. pontban említtetnek, tehát mindenféle értékpapirokra nyer alkalmazást. Ha ezt fel nem vennők, akkor pl. a tőzsdeügyletek, melyek értékpapirok szállítására vonatkoznak, nem volnának tárgyilagos keresk. ügyletek, pedig azok többnyire még inkább speculativ természetűek, mint más dolgok szállításának elvállalása. A helytelen szövegezés onnan ered, hogy a német K. T. 271. c. 1. pontjának megfelelőleg a *Tervezet* 267. c. 1. pontjában az értékpapirok is említtetnek, tehát a 2. pontban helyesen csak utalás történt az 1. pontra. Midőn azután az *Értekezlet* az 1. pont alól az említett értékpapirokat kivette, s azoknak megszerzését a 3. pontban külön minősítette, teljesen kikerülte a figyelmét, hogy ez a 2. pont módosítását is maga után vonta. Hogy a 2. pontra nézve valóban nem szándékoltatott eltérés az eredeti *Tervezet*, illetve a német K. T.-től, az Értekezl. jk.-ben foglalt azon kijelentésből: »A második pont változatlanul fogadtatott el« (l. 248. l.), kétségtelenül kitűnik. A hibás törvény szövegi helyesbítése pedig nem esik a megengedett törvénymagyarázat fogalmán kívül, itt is csak arról lévén szó, hogy a törvényhozó valódi akarata állapíttassék meg.

[14]) Ugyanazt, mint az 1. pontban a »továbbadás« alatt. Ki van véve tehát az ingyenes tulajdonátruházás épúgy, mint a puszta használat átengedése. V. ö. *Tervezet* ind. 319. l.

[15]) Össze nem tévesztendő a szállítmányozási, vagy pedig a fuvarozási ügylettel. Azelőtt a szállítási ügylet, amennyiben adásvétel, »árúszerzési kötés«-nek neveztetett. V. ö. 1840 : XV. tc. 2. r. 28. §. és 1844 : VI. tc.

[16]) Lehet azonban tárgyilagos keresk. ügylet a másik fél részéről is, ha a megszerzés ezáltal továbbadási szándékkal történik (1. pont). Enélkül a másik fél által történt megszerzés vagy egyáltalában nem keresk. ügylet, vagy csak alanyi mellékügylet a K. T. 260. §. értelmében.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elvállalása sem feltétlenül tárgyilagos keresk. ügylet, hanem csak akkor, ha a szállítandó tárgyak a szállító fél által a szállítási kötelezettség teljesítése céljából szereztetnek meg;[17]) amiben egyúttal bennrejlik, hogy a szállítandó tárgyak megszerzésének a szállítás elvállalása után kell történnie.[18]) Oly tárgyak szállításának elvállalása, melyek a szállítási ügylet megkötésekor a szállító fél tulajdonában vannak, akár mástól szerezte, akár maga termelte azokat, nem tárgyilagos keresk. ügylet.[19]) Megjegyzendő azonban, hogy valamint az első pont alatt nem a tényleges továbbadás, hanem csak a továbbadási szándék lényeges, úgy a szállítás elvállalásának tárgyilagos keresk. ügylet gyanánt való minősítésénél sem annyira az utólogos megszerzés t é n y e, mint inkább az utólagos megszerzés s z á n d é k a határoz.[20]) Vajjon ez a szándék, az utólagos megszerzés, tényleg egyáltalában foganatosíttatik-e,[21]) avagy a szállító fél eredeti szándékától

---

[17]) Valamint azonban az 1. pontban, úgy itt is közömbös, vajjon a megszerzendő árú természetben, avagy pedig át- vagy feldolgozva szállítandó, pl. ha ruha szállítása vállaltatik el s az elvállaló a szükséges posztót szerzi meg. V. ö. **C.** 514/93. (D. Új f. 36., 179. l.): gépalkatrészek megszerzése a szállítandó géphez.

[18]) V. ö. *Tervezet* ind. 319. l. A K. T. a 2. pontban különösen a speculatio azon módjára gondol, melynél a szállító arra számít, hogy a szállítandó tárgyak ára esni fog, s ő a kikötött vételárnál kisebb árért fogja azokat megvehetni: ú. n. *à la baisse* speculatio vagy *à découvert* szállítás. Ha az »e végből való megszerzés« oly megszerzést is jelentene, mely csak azután elvállalandó szállítás céljából történik: akkor az 1. pontban említett továbbadás is tárgyi keresk. ügylet volna, ami pedig sem a törvény szándékának, sem az ily továbbadás mint puszta végrehajtási ügylet természetének nem felelne meg.

[19]) Az ily szállítás elvállalása vagy egyáltalában nem keresk. ügylet, így nevezetesen ha a termelő saját terményét természetben szállítja — v. ö. **S.** 1310/77. (D. 17., 67. l.) 26,954/77. (D. 19., 82. l.), 26,530/77. (U. o. 85. l.), 5738/80. (D. 25., 71. l.), **B. T.** 6295/84. (P. T. 11., 55. l.): még ha a termelő máskülönben kereskedő is, — vagy csak alanyi keresk. ügylet a K. T. 259. §. 2., 5. és 6. pontjai és a 260. §. értelmében. Ha a szállítás egységesen részben saját, részben megszerzendő árukra vonatkozik: a nagyobb rész határoz.

[20]) Ha ezt fel nem vennők, akkor az elvállalt szállítási kötelezettség szándékos nemteljesítése is azt eredményezné, hogy a szállítás elvállalása keresk. ügyletnek nem volna tekinthető.

[21]) Lehet különösen, hogy a felek utólag abban állapodnak meg, hogy csak a kikötött vételár és a szállítás napján létező tőzsdei vagy piaci ár közti különbözet téríttessék meg, ami még nem esik az ú. n. k ü l ö n b ö z e t i *(differentialis)* ügylet fogalma alá. V. ö. alább 157. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

eltérőleg a szállítást tényleg saját terméséből vagy általában már tulajdonában levő dolgokkal eszközli : [22]) nem jön tekintetbe ; amint megfordítva, ha a szállítás elvállalása a már tulajdonában lévő dolgokra nézve szándékoltatott, az tárgyilagos keresk. ügylet még akkor sem lesz, ha a szállító a szállítandó dolgokat később mégis mástól szerezte be. Ennek megfelelőleg a bizonyítás is mindig csak az utólagos megszerzés szándékára vonatkozhatik, nem pedig az utólagos megszerzés tényére.[23]) Valamint az 1. pont alatti ügyletnél a továbbadás, úgy itt a tényleges megszerzés az egész speculátió kiegészítő alkatrésze, befejezése ugyan ; jogilag azonban a szállítás elvállalásával szintén már semmi közvetlen összefüggésben nincs, hanem mint külön ügylet önállóan minősítendő s a tárgyilagos keresk. ügyletek közé semmi esetre nem tartozik.[24])

---

[22]) Igy pl. ha tőzsdeüzér utólagos megszerzés szándékával oly értékpapirok szállítására kötelezi magát, melyekből néhány darabot tőkebefektetésképen tart, de azután a szállítandó darabokat megszerezni nem lévén képes (pl. mert valaki az összes forgalomban lévő darabokat összevásárolta), saját darabjait szállítja : a szállítás elvállalása mégis tárgyilagos keresk. ügylet marad.

[23]) Az utólagos megszerzés szándéka itt is a szállító fél nyilatkozatából, vagy a körülményekből veendő ki. **S.** 15,323/76. (D. 16., 55. l.) szerint nálunk a keresk. gyakorlat az, hogy a saját termés szállítása határozottan kitétetik, úgy, hogy ha ez nem történt, az vélelmeztetik, hogy a szállítás utólagos megszerzés szándékával vállaltatott. A vevő tartozik tehát az ellenkezőt bizonyítani. V. ö. **B. T.** 4952/92. (T. E. 9. sz.) és **C.** 514/93. is. (D. Új f. 36., 179. l.)

[24]) Az ellenkező nézet, melyet különösen *Goldschmidt* képvisel (l. id. m. I. 577. l.), s mely abból indul ki, hogy az 1. pontban a továbbadás a megszerzést meg is előzheti, hacsak a tényleges továbbadás *(traditio)* történik később (l. fentebb 5. jegyz.) : kevés követőre talált. Ellene szól az is, hogy akkor nem volna összhang az 1. és 2. pont között, amennyiben ugyanis az 1. pontnál úgy a kezdő ügylet (szállítás elvállalása), mint a végrehajtási ügylet (megszerzés) egyenlően tárgyilagos keresk. ügylet volna, míg a 2. pontnál csak a kezdőügylet (megszerzés) tárgyi keresk. ügylet, de nem egyúttal a végrehajtási ügylet (továbbadás), minthogy ez csak akkor tárgyi keresk. ügylet, ha a megszerzést megelőzi. Más volna, ha a 2. pontban a szállítás elvállalása a megszerzést követhetné is, de ez épen nem áll. Az utólagos megszerzés ehhez képest tehát vagy egyáltalában nem keresk. ügylet (így ha a szállító fél nem kereskedő), vagy csak alanyi keresk. ügylet a K. T. 259. §. 2., 5., 6. pontjai vagy a 260. §. értelmében. Sőt az is lehetséges, hogy a megszerzés egyáltalában nem is jogügylet, pl. ha a szállító fél termelés, foglalás útján szerzi meg a szállítandó árút, vagy a már tulajdonában lévő árút szállítja. De ez csak a tényleges megszerzésre nézve áll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Állampapirok, részvények vagy más, a keresk. forgalom tárgyát képező értékpapirok[25]) vétele vagy egyébkénti megszerzése,[26]) az esetben is, ha a megszerzés nem továbbadási szándékkal történt. Az itt érintett értékpapirok megszerzése tehát más ingó dolgok megszerzésével szemben sokkal tágabb mértékben és minden feltétel nélkül tárgyilagos keresk. ügylet; így nevezetesen akkor is, ha az értékpapirok megszerzése pusztán tőkebefektetés céljából történt.[27]) Az értékpapirok

---

A szándékolt megszerzés alatt mindenesetre ép oly viszterhes jogügylet értendő, mint az 1. pontban, különben árkülönbözeti nyereségről nem lehetne szó.

[25]) Az állampapirok és részvények feltétlenül, tehát ha a keresk. forgalomban nem is szerepelnek, egyéb értékpapirok ellenben csak annyiban esnek a 3. pont alá, amennyiben »a keresk. forgalom tárgyát képezik«, ami nem azt akarja jelenteni, hogy tényleg a keresk. forgalomban szerepelnek, hanem azt, hogy arra vannak szánva, rendeltetve, abban rendes adás-vétel tárgyai (amint a német K. T. mondja: *»für den Handelsverkehr bestimmten Werthpapieren«*.) Vajjon ez fenforog-e? a papir minőségéből, a tőzsdei jegyzésből, a papirban kifejezett névértékből és egyéb körülményekből állapítandó meg. Ide tartoznak nevezetesen: törvényhatósági, községi vagy magánkölcsönkötvények és sorsjegyek (de nem pl. magántársaság által kibocsátott s egyszeri huzásra szóló jótékonysági sorsjegyek: v. ö. **C.** 1112/82. D. Új f. 8., 198. l.), elsőbbségi kötvények, bank- és pénztári jegyek, váltók (de csak akkor, ha rendeleti minőségüktől nincsenek megfosztva, továbbá csak az idegen váltók, saját váltók a kereskedők által nem igen használtatván), rendeletre szóló keresk. utalványok, közraktári és rakjegyek, hajóselismervények stb. Ellenben nem képezik a keresk. forgalom tárgyát pl. színházi vagy hangversenyjegyek, vasúti menetjegyek, biztosítási kötvények, szövetkezeti üzletrészek, takarékpénztári könyvek, postautalványok s hasonlók. — Az értékpapirok fogalmáról, nemeiről és közelebbi viszonyairól l. alább 129. s. k. §§.

[26]) Megszerzés alatt itt ugyanaz értetik, mint az 1. pontban; így különösen a kölcsönvétel akkor, ha nem haszonkölcsön forog fenn, azaz, ha az értékpapir közelebbről nem jelöltetett meg, hanem csak mint nem *(genus)* adatott át, amidőn épen az átvevő tulajdonos lesz. **S.** 23,869/76. (D. 17. 50. l), 4600/80 (D. 25., 58. l.) **B. T.** sz. n. (P T. 20., 151. l.) A megszerzés történhetik részletfizetés mellett is, az ú. n részletügylet (1883. évi XXV. tc.) tehát a nemkereskedő vevő részéről is keresk. ügylet.

[27]) E kiterjesztést a *Tervezet* még nem tartalmazta, hanem azt az *Értekezlet* határozta el, az 5. §. 14. jegyz.-ben említett indokon kívül abból indulván ki, hogy majdnem lehetetlen meghatározni, vajjon az értékpapirok vásárlása továbbadási szándékkal, avagy tőkeelhelyezés céljából történt-e? amihez még hozzájárul az a körülmény, hogy az értékpapirokkal való kereskedés, történjék a vétel bármi célból, külön keresk. szokás-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

átruházása, nevezetesen eladása ellenben csak a 2. pont értelmében az.[28])

4. Biztosítások elvállalása. Azaz a biztosítási ügylet a biztosító, vagyis annak részéről, aki magát valamely esemény bekövetkezte esetére meghatározott összeg fizetésére kötelezi. Ellenben a biztosított, vagyis annak részéről, aki valamely esemény által veszélyeztetik s aki irányában a biztosító magát a fizetésre kötelezi: tárgyilagos keresk. ügylet nem forog fenn.[29]) Vajjon a biztosítás elvállalása nyerészkedésből és előre meghatározott díj mellett, avagy pedig az ú. n. kölcsönös biztosítás alakjában történik-e? teljesen közömbös.[30]) Tárgyilagos keresk. ügylet továbbá a biztosítás elvállalása nem-

---

nak van alávetve és mindenkinél, aki ilynemű ügylettel foglalkozik, az e részben fennálló jogelvek ismeretét fel kell tételezni. V. ö. Jk. 248. l.

[28]) Ebben ugyan nincs következetesség, mert azok az okok, melyek magukkal hozták, hogy az értékpapirok megszerzése legyen feltétlenül keresk. ügylet, azok eladása mellett is szólnak. Az *Értekezlet*, úgy látszik, tényleg akarta is az eladást a vétellel azonosítani; legalább a Jegyzők. 248. lapján ezt olvassuk: »Az értekezlet ezen indokoknak nyomatékát beismervén, az értékpapirok adásvevését absolut keresk. ügyletnek fogadta el és elhatározta, hogy a hitelpapiroknak eladása és vétele külön pontba foglaltassék.« Ennek dacára azonban s nyomban ezen kijelentés után a 3. pontba mégis csak a megszerzés jött bele.

[29]) V. ö. **S.** 461/78. (D. 19., 94. l.), 8756/78. (D. 20., 61. l.), **B. T.** 5864/82. (D. Új f. 4., 297. l.) A biztosított részéről a biztosítási ügylet vagy egyáltalában nem keresk. ügylet, ha t. i. nem kereskedő, vagy csak alanyi ügylet a K. T. 260. §. értelmében, pl. ha kereskedő árútárát tűz ellen biztosítja. V. ö. **B. T.** 3694/88. (D. Új f. 19., 366. l.) A *Bp. tvsz.* 104/95. (D. III f. 1., 349. l.) szerint a kereskedő által kötött életbiztositás is keresk. ügylet, ami azonban csak akkor helyes, ha az életbiztosítás valóban az üzlet folytatásához tartozik, pl. a hitelezők biztosítására szolgál. Erre való tekintettel helytelen viszont **K. V. T.** 27/95. (U. o. 338 l.), mely szerint a kereskedő által kötött életbiztosítás sohasem keresk. ügylet az ő részéről. A viszontbiztosítás rendesen keresk. ügylet a viszontbiztosított részéről is.

[30]) A *Tervezet* összhangzásban a német K. T.-nyel, csak a díj melletti biztosítást tekintette keresk. ügyletnek. Az *Értekezlet* azonban a kölcsönös biztosítást a díjbiztosítással azonosította, főleg abból az okból, mert gyakorlatilag az ügylet megkötése és az abból eredő jogviszonyok tekintetében nagy különbség nem létezik (l. Jegyzők. 249. l.). A külföldi tvhozások is mindinkább elejtik a megkülönböztetést. Tette már a német-alföldi K. T.; az új olasz és román K. T. pedig a kölcsönös biztosítást kifejezetten említik. Az új német K. T. megmaradt a régi K. T. álláspontján. Bővebben a díj melletti és a kölcsönös biztosítás közti különbségről l. alább 183. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csak annyiban, amennyiben azt a K. T. közelebbről szabályozza, hanem oly neme a biztosítás elvállalásának is, mely a K. T. által nem szabályoztatik, így nevezetesen a tengeri biztosítás. Végül kiemelendő, hogy azon feltételek megtartása, melyeket a K. T. a biztosítási vállalatokra nézve megállapít, az egyes biztosítási ügyletnek mint tárgyilagos keresk. ügyletnek való minősítésére semmi befolyást nem gyakorol, és pedig még akkor sem, ha a biztosítás elvállalása tényleg iparszerűleg történik.[31])

5. Utasok vagy javak tengeren leendő fuvarozásának elvállalása és hajókölcsönök kötése. Csak a tengeri fuvarozás tárgyilagos, a szárazföldi fuvarozás ellenben csak alanyi keresk. ügylet (l. a köv. §-t). De a tengeri fuvarozás is csak annak részéről tárgyilagos keresk. ügylet, aki a fuvarozást elvállalja: vagyis a fuvarozó, hajóvállalkozó részéről.[32]) Hajókölcsön[33]) alatt a tengeri forgalomban a hajó, a fuvardíj, vagy a rakomány elzálogosításával felvett[34]) oly kölcsön értetik, mely csak szerencsés megérkezés esetében fizetendő vissza. Ha a hajó, vagy a rakomány útközben elvész, a kölcsönadó mitsem követelhet. A kölcsönadó tehát az út veszélyét viseli,[35]) miért is a rendesnél nagyobb kamatokat húz. Az ily

---

[31]) Ellenben minthogy a K. T. 468., illetve 506. és 509. §§. szerint a biztosítási ügylet érvényességéhez írásbeli szerződés szükséges: kétségtelen, hogy e kellék nélkül keresk. ügylet sem lehet.

[32]) A feladó részéről vagy egyáltalában nem keresk. ügylet, vagy csak alanyi keresk. ügylet a K. T. 260. §. értelmében. — A tengeri fuvarozó nem okvetlenül a hajó tulajdonosa. Lehet, hogy valaki a tulajdonos hajóját kibérli (l. alább 132. §. 3. jegyz.), s a fuvarozást saját nevében vállalja és eszközli.

[33]) A hajókölcsön *(Bodmerei, contrat* v. *prêt à la grosse* sc. *aventure, prestito a cambio maritimo)*, össze nem tévesztendő az ú. n. hajójelzáloggal *(Schiffshypothek, hypothèque maritime)*, mely tengeri hajóra, mint jelzálogra felvett kölcsönt jelent, s melyért az adós épúgy felelős, mint a szárazföldi jelzálognál. Az előbbinek gyökere az ó-világban ismeretes *foenus nauticum, pecunia traiectitia*, bár ez zálogos kölcsön nem fogalmilag, hanem csak erre irányuló kikötés esetében volt. Bővebben l. *Szerző* Magyar tengerjog id. ért. és Törvényjavaslat a tengeri magánjogról. Részletes indokolás 54. s. k. l.

[34]) A nálunk is érvényes *Code de com.*, valamint az olasz K. T. szerint hajókölcsönt akár a tulajdonos, akár a hajósparancsnok vehet fel, előbbi az út megkezdése előtt is. A német K. T. s általában az újabb tengerjog ellenben csak a hajóparancsnok által útközben és szükség esetében felvett zálogkölcsönt tekinti hajókölcsönnek. Igy az id. magyar javaslat is 166. §.

[35]) Ennyiben rokonság van a hajókölcsön és a biztosítás között, miért is a hajókölcsön utáni kamat szintén díjnak neveztetik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kölcsönről kiállított és különös kellékekkel bíró okmányok hajókölcsönleveleknek neveztetnek.[36]) A hajókölcsön csak a kölcsönadó, nem pedig a kölcsönvevő részéről tárgyilagos keresk. ügylet.[37])

116. §.

II. Az alanyi alapügyletek.

Az alanyi alapügyletek, vagyis azok az ügyletek, melyek csak akkor keresk. ügyletek, ha iparszerűleg folytattatnak : a **K. T. 259.** §-a által hét pontban soroltatnak fel. Mint ilyenek tekintendők :

1. Ingó dolgok[1]) fel- vagy átdolgozásának[2]) elvállalása mások részére, feltéve, hogy az átvállaló üzlete a kisipar körét meghaladja. Értetnek itt a munkabéri szerződések a bérbeadó, vállalkozó részéről[3]) és pedig rendszerint azoknak az a faja, mely meghatározott mű előállítására vonatkozik *(locatio conductio operis)*.[4])

---

[36])Ezek, amennyiben rendeletre szólnak, forgatmány által átruházhatók. V. ö. K. T. 295. §. és alább 132. §.

[37]) A kölcsönvevő (hajós) részéről csak alanyi keresk. ügylet a K. T. 260. §. értelmében.

[1]) Ingatlanok fel- vagy átdolgozása (*opus in solo)*, pl. ház-, út- (**C.** 830/906. D. IV. f. 6. 296. l), vasút-, csatornaépítés, talajjavítás, kútfúrás (**B. T.** 2224/900. D. III. f. 19., 50. l.), befedés, szobafestés, vakolás stb. nem tartozik ide s az azt elvállaló nem kereskedő a 259. §. 1. pontja értelmében. V. ö. kőművesmesterre nézve : **C.** 3103/904 (D. IV. f. 1., 325. l.). Építésre szükséges egyes alkatrészek előállítása ellenben, pl. ácsok, asztalosok, kőfaragók stb. részéről, nincs kizárva, mert az általuk előállított tárgyak az előállítás után is ingók s csak a beépítés folytán válnak ingatlanokká. V. ö. kőfaragóra nézve **C.** 897/97 (Ü. L. 97., 22. sz.) L. **C.** 991/913 (H. D. VII. 96. l.) is: válaszfalak elkészítése. Hogy mennyiben tekinthetők az építési vállalkozók kereskedőknek a 258. §. 1. és 2. pontja értelmében s ennek folytán az építési szerződések keresk. ügyleteknek mint mellékügyletek, arról l. alább 117a. §. 7. és 8. jegyz.

[2]) A fel- vagy átdolgozás fogalmát l. a megelőző §. 3. jegyz.-ben.

[3]) A bérlő, megrendelő részéről csak a K. T. 260. §-a alapján lehet keresk. ügylet.

[4]) Ez magában foglalja azt, hogy a munkához szükséges anyagot, az át- vagy feldolgozandó tárgyat a bérlő adja, akár vette, akár termelte légyen azt, mert ellenkezőleg egyszerű adás-vétel forog fenn. V. ö. osztrák p. t. 1158. §. **C.** 370/908. (H. D. III. 59. l.) Az azonban nincs kizárva, hogy a munkát elvállaló, bérbeadó, az anyagot a bérlő számlájára, bár saját nevében (mint bizományos) szerezze meg, vagy hogy a munkához szükséges mellékdolgokat adja, sőt az sincs kizárva, hogy a megrendelő az anyagot magától a vállalkozótól vegye meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Kivételesen azonban azoknak az a faja is, melynél a munkaerő általában, határozott műre mint eredményre való közvetlen tekintet nélkül adatik bérbe *(loc. cond. operarum)*, de csak oly esetben, midőn a bérbeadó önálló vállalkozó s nem a bérlő alárendeltje.[5]) Mindenesetre azonban csak anyagi, nem szellemi munka tartozik ide;[6]) de az anyagi munka elvállalása is csak akkor alanyi alapügylet, ha a bérbeadó, vállalkozó üzlete, habár nem is ugyanegy irányban,[7]) oly terjedelemben folytattatik, hogy az a kisipar, tehát nevezetesen a kézmű fogalmát meghaladja.[8])

2. A bank- és pénzváltói ügyletek. Hogy mit értünk pénzváltói ügyletek alatt? az már a kifejezésből tűnik ki. Értjük alattuk mindennemű pénzek, ide számítva a papirpénz és bankjegyek, felváltását.[9]) Annál nehezebb, sőt lehetetlen

---

[5]) Pl. ha valaki, akinek vető- vagy cséplőgépei vannak, általában vetésre vagy cséplésre vállalkozik. Ellenk. **C.** 244/912. (H. D. VI. 317. l.) azon alapon, hogy nem történik ingó dolog fel- vagy átdolgozása (?). A földbirtokosok által nem iparszerűleg vállalt cséplés azonban nem tartozik ide. V. ö. **S.** 27,491/79. (D 22., 77. l.), **C.** 351/904 (D. IV f. l. 345. l.). Hasonlóképen ki van zárva az az eset, midőn maguk a gépek adatnak bérbe, úgy hogy a bérlő azokkal maga, illetve saját embereivel dolgozik. Ez nem munkabéri szerződés, hanem dologbérlet *(loc. cond. rei)*.

[6]) Tehát nem pl. ha festő, szobrász, iró: kép, szobor, könyv megírására vállalkozik. Az ily vállalkozás még akkor sem keresk. ügylet, ha kiadói ügylet tárgya (l. alább az 5. pontnál).

[7]) Nem meghatározott neműu munka iránti vállalkozás, hanem az egész üzlet mérvadó. Hogy egyes nemű munkák csak kisebb terjedelemben fordulnak elő, nem jön tekintetbe, ha azoknak összessége mégis nagyobb üzleti tevékenységet foglal magában.

[8]) Nemkereskedők tehát az oly kisebb cipészek, szabók, asztalosok stb., akik a bőrt, posztót, deszkát stb. nem maguk szolgáltatják, a midőn ők kereskedők a 258. §. 1. pont értelmében. Hogy mikor haladja túl az üzlet a kisipar körét? az itt is csak a concrét viszonyokhoz képest ítélhető meg (v. ö. fentebb 17. §.). Nagyipari kiterjedés azonban nem szükséges. A középipar is már ide tartozik. Különösen az ingó dolgok fel- vagy átdolgozásával foglalkozó gyárak vannak szem előtt tartva, pl. festő-, fonó-, szövő-, gyapjúmosó-, szesz-, kőolaj (petroleum-), cukorfinomító stb. gyárak, gőzmalmok, hizlaló vállalatok, vashámorok stb. V. ö. *Tervezet* 322. l. Mindezek azonban többé-kevésbbé, esetleg kizárólag, saját számlájukra beszerzett vagy általuk termelt anyagokat dolgoznak fel, s ekkor nem ide, hanem a K. T. 258. §. 1., illetve 259. §. 6. pontja alá tartoznak.

[9]) Minő jogi természete van a pénzfelváltásnak? Nem egységes. Ha az egyik pénznem országos fizetési pénz (valutapénz), a másik pedig nem az, tehát csak mint árú jön tekintetbe: akkor adás-vétel; míg ha mindkettő

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szabatosan a bankügyletek fogalmát megállapítani. A legkülönbözőbb ügyletek, melyek a pénz- és hitelforgalom közvetítésére vonatkoznak, esnek e fogalom alá, de ugyanazon ügylet, mely bankügylet gyanánt szerepel, néha nem az, habár iparszerűleg köttetik.[10]) Mint bankügyletek részben oly ügyletek is szerepelnek, melyek már tárgyilagos keresk. ügyletek.[11]) Mérvadó egyedül a gyakorlati élet felfogása: amit közönségesen bankügyletnek tekintenek, vagy amely ügylet oly intézetek vagy egyének által folytattatik, amelyeket az üzletvilág bankoknak vagy bankároknak tekint, a törvény előtt is az. Rendesen különben a bank- és pénzváltói ügyletek együttesen folytattatnak, sőt a pénzváltói ügylet maga is a bankügyletek fogalma alá vonatik.[12])

3. A bizományi, szállítmányozási és fuva-

---

egyenlő természetű: akkor csere. V. ö. e kérdésben: *Flesch* Jahrb. f. Dogmatik 7. köt. s *Riesser* u. o. 20. köt.

[10]) Igy pl. kölcsönök adása kézi zálogra (ú. n. *lombard*-ügylet) a bankügyletek közé tartozik; de azért mégis pl. a közönséges kézizálogkölcsönügylet, melynél a zálog rendszerint használt dolgokból, ruhaneműekből, fehérneműekből, használt ékszerekből stb. áll, habár iparszerűleg üzetik, bankügyletnek és következőleg keresk. ügyletnek nem tekinthető. Tényleg az 1881. évi XIV. tc., mely a kézizálogkölcsönügylet iparát közelebbről szabályozza, sehol sem említi azt, hogy az ily ügyletekkel foglalkozó egyének kereskedők s mint ilyenek cégbejegyzésre kötelezvék. V. ö. fentebb 13. §. 18. jegyz. és a kir. zálogházra nézve 16. §. 7. jegyz. A közönséges kézizálogkölcsönügylet legfeljebb melléküglet a K. T. 260. §. értelmében, mint pl. ha kivételesen pénzintézetek által folytattatik.

[11]) Igy pl. értékpapirok megszerzése és szállítása (K. T. 258. §. 1—3. pont), a megszerzés alatt különösen a leszámitolást (*escompt, disconto*) is kellvén érteni. A pénzváltói ügylet is már tárgyilagos keresk. ügylet. A 259. §. 2. pontja tehát részben ismétlést tartalmaz.

[12]) Bankügyleteknek tekintetnek a már említetteken kívül különösen: nemes fémek (arany-, ezüstrudak) adásvétele, állami és más kölcsönök adása, beleértve a jelzálogkölcsönügyletet is, kölcsönök felvétele, mely alá a helyes felfogás szerint a pénzbetétek elfogadása, a takarékpénztári ügylet is tartozik (v. ö. ennek jogi természetére nézve *Végh Arthur*nak a IX. m. jogászgyűlés elé terjesztett véleményét. Évkönyv I. 210. s k. l. s e jogászgyűlés tárgyalásait u. o. II. 50. s. k., 289. s. k. l., *Pap J.* Keresk. jog IV. évf. 21. sz.); továbbá értékpapirok (kötvények, részvények, váltók, utalványok, bankjegyek, pénztárjegyek stb.) kibocsátása, vállalatok alapítása, a folyószámlaügylet (l. alább 127. §.) s azzal kapcsolatos csekküzlet (l. alább 135a. §.), letétek megőrzése és kezelése stb. Ide tartoznak a különböző tőzsdeügyletek is (l. alább 157. §.), melyek azonban szintén többnyire tárgyilagos keresk. ügyletek. Az 1875. évi osztrák tőzsdetörvény azokat kivétel nélkül tárgyilagos keresk. ügyleteknek minősíti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rozási ügyletek, nemkülönben a személyfuvarozásra rendelt intézetek ügyletei; de csak a bizományos, szállítmányozó, fuvarozó részéről, akik épen ily ügyletekkel iparszerűleg foglalkoznak. Mindezen ügyletek fogalmáról és az azokból eredő jogviszonyokról alább.[13]) Csak a fuvarozási ügyletről jegyezzük meg azt, hogy itt egyedül a szárazföldi fuvarozás értetik, a tengeri fuvarozás úgyis tárgyilagos keresk. ügylet lévén. De a szárazföldi fuvarozás is csak annyiban minden közelebbi feltétel nélkül alanyi alapügylet, amennyiben árúkra vonatkozik; a személyfuvarozásnál ellenben az üzlet terjedelme is figyelembe jön, amennyiben ez csak akkor tekintetik alanyi alapügyletnek, ha nemcsak a kisipar körét meghaladólag, hanem egyenesen nagyban, tömeges módon folytattatik. Ez az, amit a törvény ért, midőn személyfuvarozással foglalkozó »intézetet« említ, mely fogalom alá azonban nemcsak jogi személy, nevezetesen keresk. társaság, hanem természetes személy által fenntartott nagyobb kiterjedésű vállalat is esik.[14])

4. A közraktárak ügyletei.[15]) A közraktárak fogalmáról alább a VI. címnél. Az általuk kötött ügyletek alatt itt csak azok értetnek, melyeknek iparszerű folytatása épen a közraktári vállalat fogalmát állapítja meg. Ilyenek egyedül: az árúk elhelyezése és közraktári jegyek kibocsátása.[16]) Minthogy pedig a közraktár felállítása legalább fél millió forintnyi tényleges alap-

---

[13]) A K. T. a bizományi, szállítmányozási és fuvarozási ügyletek fogalmát a 368., 384. és 393. §§-ban adja (l. alább 158., 163., 167. §§.). A személyfuvarozás azonban a 393. §-ban és általában a fuvarozási ügyletet szabályozó ötödik címben nem említtetik.

[14]) Biztos határvonalat elvileg felállítani nem lehet. Itt is a concret viszonyokat kell helyes gyakorlati érzékkel vizsgálni. Az pl., hogy a személyfuvarozás nemcsak tényleges jelentkezés esetében, hanem előre megállapított menetrend szerint történik, nem okvetlenül irányadó. Értetnek különösen: a vasúti és gőzhajózási vállalatok, beleértve a lóvasutakat *(tramways)*, villamos vasutakat és csavargőzös-vállalatokat, nagyobb társaskocsi *(omnibus)* és bérkocsi vállalatok, gőzsikló vállalatok stb., de nem egyes társas- vagy bérkocsi tulajdonosainak, avagy közönséges hajósok és fuvarosok ügyletei.

[15]) A *Tervezet* a közraktári ügyletet nem minősítette alapügyletnek, dacára, hogy azt részletesen szabályozta. Az *Értekezlet* ezt az incongruentiát megszüntette.

[16]) V. ö. K. T. 434. §. Az egyéb ügyletek, melyeket a közraktárak kötnek (kölcsönadás, biztosítás, árverések eszközlése stb.) csak járulékos természetűek, tehát csak mint melléküglyetek szerepelnek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tőkét tételez fel: [17]) ezzel ki van mondva, hogy a közraktárak ügyletei keresk. ügyleteknek csak nagyipari kiterjedés mellett tekintetnek.

5. A kiadói ügyletek, továbbá a könyv- és műkereskedés egyéb ügyletei, nemkülönben a nyomdai ügyletek, amennyiben ezutóbbiak a kisipar körét meghaladják. A kiadói ügyletek alatt itt mindazon ügyletek értendők, melyek által valaki mint kiadó [18]) irodalmi, művészeti vagy műszaki munkák többszörözésére, közzétételére és forgalomba helyezésére, vállalkozik.[19]) Könyvkereskedés alatt úgy új, mint régi, használt *(antiquárius)* könyvek, műkereskedés alatt zeneművek, képek, apró szobrok, metszetek, rajzok, fényképek stb. kereskedését kell érteni. Maguk az ügyletek, melyek a könyv- és műkereskedés alapját képezik, igen különfélék s nagyrészben már máskülönben is keresk. alapügyletek.[20])

---

[17]) V. ö. K. T. 435. §. Oly raktárvállalatok ügyletei, melyek a közraktárak fogalma alá nem esnek, nem keresk. ügyletek, hacsak a vállalat tulajdonosa már különben is nem kereskedő. V. ö. fentebb 13. §. 18. jegyz.

[18]) Csakis ennek részéről vannak a kiadói ügyletek mint alanyi alapügyletek minősítve. A szerző részéről, aki a munkát szolgáltatja, az ügylet nem keresk. ügylet.

[19]) A lényeges a közzététel és forgalomba helyezés. Az erre irányuló ügyletek, nevezetesen az előállított példányoknak eladása a detailkönyv- és műkereskedők (ú. n. *sortimenterek)* részére vagy esetleg közvetlenül: képezi a kiadói speculatio sarkpontját. Emellett teljesen közömbös, vajjon a kiadás tárgyául szolgáló munka megszerzése a K. T. által szabályozott kiadói ügylet (l. alább VIII. cím) útján történik-e, vagy pedig a kiadó a munkát más módon (pl. közönséges vétel útján közzétételi kötelezettség nélkül) szerzi, esetleg oly munkát ad ki, mely már más által adatott ki, pl. szerzői jog által már nem védett classikusokat. V. ö. *Tervezet* 324. l. Az is lehetséges, hogy a munkát maga szerzi (saját kiadás) s ha csak egyetlen egy munka kiadására vállalkozik, mégis kereskedő, feltéve, hogy azt iparszerűleg teszi (pl. nagy lexikon kiadása). Másrészt az az eset is ide tartozik, ha a kiadó saját nevében ugyan, de a szerző számlájára adja ki a munkát (bizományi kiadás). Közömbös továbbá, hogy miképen eszközli a többszörösítést? Lehet, hogy saját magának van nyomdája, műintézete, de lehet, hogy másnál nyomatja, állíttatja elő a munkát. Az erre irányuló szerződések szintén keresk. ügyletek, de csak mint melléküglyletek. Ide tartozik különösen a hirlapkiadás is, tekintet nélkül, vajjon a kiadó maga a szerkesztő is, vagy pedig külön szerkesztőt alkalmaz? V. ö. *Magyary Géza* A kiadói ügylet, Budapest, 1893. 62. s. k. l.

[20]) Ide tartozik nevezetesen: irodalmi, művészeti vagy műszaki munkák példányainak vétele és egyébkénti megszerzése vagy feltétlenül (szoros számlára), vagy csak feltételesen (*à condition*), vagyis úgy, hogy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A nyomdai ügyletek alatt a könyv-, kő-, fa-, réz-, acél-metszet stb. nyomdák [21]) azon ügyletei értendők, melyek nyomtatványok, műtárgyak előállítására és esetleg forgalomba helyezésére [22]) vonatkoznak. Vajjon az érintett nyomdák a kisipar körét meghaladják-e? szintén a concret viszonyok szerint ítélendő meg.

6. Azon termelők ügyletei, kik saját terményeiket át- vagy feldolgozzák és a bányaipar ügyletei, amennyiben ez iparágak a kisipar körét meghaladják.[23]) A termelő fogalma nem a nemzetgazdaságtan elméleti felfogása szerint, hanem közönséges értelemben veendő. Eszerint termelő alatt őstermelő értendő, aki t. i. a természettől nyersanyagokat nyer, különösen a földmívelő. Az őstermelés alá voltaképen a bányászat is tartozik, mely vele annyiban egyenlő módon is van minősítve, amennyiben úgy a termelők, mint a bányaipar ügyletei alatt különösen az előállított termelvények eladásai, szállításai, értendők [24]) s mind-

---

ha a munka bizonyos idő mulva el nem adatik, a kiadó azt visszavenni tartozik, ami a *contr. aestimatorius*nak felel meg (a németek *Conditionsgeschäft*nek nevezik, de néha helytelenül bizományi vételnek is, nálunk csak az utóbbi elnevezés használtatik, v. ö. *Benkő* Magyar könyvkeresk. szokásjog 10. s k. §§.; közelebbről tárgyalja ezen ügyletet *Buhl* Zeitschr. f. d. ges. HR. 15., 142. s k. l. és *Weidling* Das buchhändlerische Konditionsgeschäft. Berlin, 1885.). Továbbá ide tartozik a megszerzett munkák eladása, irodalmi s más munkák megszerzésének közvetítése (könyvbizományosok), előfizetések gyüjtése stb. A könyvkikölcsönzés ellenben csak mint mellékügylet szerepelhet, önállóan űzve tehát nem állapít meg kereskedői minőséget. V. ö. fentebb 13. §. 19. jegyz.

[21]) A nyomdák közé a fényképészeti műtermek is sorozhatók, amennyiben t. i. a fényképek szintén műtárgyak számba mennek. A fényképészek tehát, ha üzletük a kisipar körét meghaladja, kereskedőknek tekintendők. Néha különben mint kiadók is kereskedők. Ellenk. **B. T.** 664/97. (Ü. L. 97., 11. sz.)

[22]) Pl. ha a nyomdász különféle mintákat (formulárékat) állít elő s maga árul.

[23]) E ponttal a K. T. a keresk. jognak oly kiterjesztést adott, minő a külföldi törvényhozásokban nem található, minőt azonban különösen a francia gyakorlat is hajlandó adni, ha a saját termények fel- vagy átdolgozása nemcsak mellékes, hanem principális jelentőséggel bír. V. ö. *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. I. 113. l. Az eredeti *Tervezet* e pontot nem is tartalmazta, hanem azt csak az *Értekezlet* vette fel (l. Jegyzők, 250., 251. l.).

[24]) V. ö. *Értekezl.* jk. 250. l., **C.** 5109/910. (H. D. V. 84. l.). A termelők egyéb ügyletei, pl. a termeléshez szükséges gépek, eszközök, segédanyagok

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kettőre nézve egyaránt nagyobb üzleti kiterjedés követeltetik.[24a]) Míg azonban a bányaiparnál közömbös, vajjon a nyert termelvények nyers vagy átalakított állapotban hozatnak forgalomba,[24b]) addig a közönséges termelőknél nem elég, hogy a termelt cikkek természetben adatnak el, hanem az is szükséges, hogy maga a termelő által még át- vagy feldolgoztassanak s csak ezen át- vagy feldolgozott állapotban képezzék a forgalombahozatal tárgyát.[25]) A nyersterményeknek természetbeni eladása, szállítása a termelő által még akkor sem keresk. ügylet, ha nagy mennyiségben és pl. a keresk. szokások tekintetbe vételével történik.

7. A kereskedelmi ügyletek közvetítése. Értetik ez alatt elsősorban keresk. ügyletek megkötésének közvetítése, vagyis a K. T. által szabályozott alkuszi ügylet (l. alább IX. cím); de a közvetítés alá vonható maga a megkötés is, ha az más részére, és más nevében, azaz meghatalmazotti minőségben történik,[26]) feltéve, hogy az illető azzal önállóan foglal-

---

vétele (**B. T.** 3745/910. H. D. V. 278. l.) stb. csak mint melléküglyletek kereskedelmiek; esetleg egyáltalában nem keresk. ügyletek, pl. az ingatlan (birtok, erdő, bánya) vétele, haszonbérlete.

[24a]) V. ö. **C.** 1342/907. (H. D. II. 289. l.) által tárgyalt esetet: bánya- és hutavállalat.

[24b]) Nem tartoznak azonban ide kutatási engedélyek megszerzésére és átruházására irányuló szerződések: **B. T.** 866/1911. (H. D. V. 279. l.).

[25]) Az át- vagy feldolgozás alatt nem lehet a termelő által gazdasága körében véghezvitt oly munkát érteni, mely rendszerint szükséges ahhoz, hogy a terményt értékesítse, hanem a törvény oly munkát ért, mely a gazdálkodás mellett külön iparág. Tehát nem pl. a gabonának learatása és kicséplése, a fának levágatása és feldarabolása: **B. T.** 6628/87. (P. T. 15., 55. l.), 3745/910. (H. D. V. 278. l.), **C.** 17/900. (D. III. f. 18., 32. l.); hasonlóképen nem keresk. alapügylet saját teheneitől származott tej természetbeni eladása: **S.** 5738/80. (D. 25., 71. l.). De igenis, ha az erdőtulajdonos saját fáját szénné feldolgoztatja: **B. T.** 1554/86. (M. IV. 174. l.), deszkává fürészelteti: **S.** 16,765/79. (D. 24., 47. l.); a tejből sajt vagy vaj készíttetik; kőbányatulajdonos maga faragtatja meg a termelt köveket: **B. T.** 2941/94. (Ü. L. 94., 33. sz.); téglagyártás: **B. T.** 2030/95. (T. É. 95., 7. sz.), **C.** 5109/910. (H. D. V. 84. l.); gőzmalomüzem: **B. T.** 155/95. (T. É. 95., 4. sz.) stb. A K. T. a 6. pontban a bányászat mellett különösen a földbirtokosok által fentartott cukorgyárak, szeszgyárak, serfőzdék, gőzfürészek, nagyobb mészégető kemencék, téglagyárak, olajgyárak, gőzmalmok stb. ügyleteire gondol.

[26]) A német K. T. ezt kifejezetten említi. De a mi törvényünk is így magyarázandó, ha azt nem akarjuk, hogy oly egyénektől, akik kétségkívül a kereskedőkhöz számíttatnak, a kereskedői minőség megtagadtassék.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kozik, azaz nem valamely kereskedő üzleti személyzetéhez tartozik.[27]) A közvetítés tárgyának mindenesetre keresk. ügyletnek kell lennie, más, különösen ingatlanokra vonatkozó ügyletek közvetítése tehát alanyi alapügylet nem lehet.[28]) Vajjon azonban a közvetítendő keresk. ügyletek alap- vagy mellékügyletek-e? az teljesen közömbös.[29])

117. §.

A mellékügyletek.

I. Alig van keresk. üzlet, melyben kizárólag oly ügyletek fordulnának elő, aminők az üzlet keresk. jellegét megállapítják, amely ügyletek által az üzlet tulajdonosa kereskedői minőségét nyeri. A kereskedő többnyire oly ügyleteket is köt, sőt kénytelen kötni, ha az üzletet megindítani és folytatni akarja, melyek az ő iparszerű tevékenységének tulajdonképeni alapját nem képezik, s melyek épen azért, mert az üzlet keresk. minősége nem rajtuk alapul, jogilag csak *mellékes, járulékos* természettel bírnak.[1]) Ezek az ügyletek lehetnek olyanok, melyek már tárgyilagos kellékeiknél fogva, azaz tárgyilagos keresk. ügyletek.[2]) Lehetnek azonban olyanok is, melyek belső természetüknél fogva

---

[27]) V. ö. **S.** 2138/79. (Dt. 24., 50. l.), 963/80. (U. o. 63. l.). Nem értetnek tehát a cégvezetők és általában a tulajdonképeni keresk. meghatalmazottak, akik rendszerint a segédszemélyzethez tartoznak (l. fentebb 35. §.); hanem az *önálló ügynökök*, amennyiben nem alkuszok vagy bizományosok (l. fent 36. §.), árverezők és árverési csarnokok (1880: XXII. t.-c.) tulajdonosai s hasonlók. *Biztosítási* ügynökök: v. ö. **B. T.** 3144/910. (H. D. IV. 255. l.), dacára, hogy segédi viszonyt is állapított meg.

[28]) Ház-, birtok-, lakás- és cselédközvetítők mint ilyenek tehát nemkereskedők. Az ingatlanok közvetítése lehet azonban *mellékügylet*. L. alább 117a. §.

[29]) Alanyi alapügylet tehát nemcsak a K. T. 258. §. 1. és 3. pontja alá eső vételek és eladások, továbbá biztosítási ügyletek (önálló biztosítási ügynökök), bank- és pénzváltói ügyletek stb., hanem kereskedők mint ilyenek számára kötendő kölcsönök, társasági és szolgálati szerződések (segédközvetítők), hirdetések (**C.** 1320/92. D. Új f. 34., 198. l.) stb. közvetítése is.

[1]) Csak *jogilag*, a kereskedői minőség szempontjából. *Ténylég* esetleg époly főtárgyai az üzletnek, mint azon ügyletek, melyek a kereskedői minőséget megalapítják. Igy pl. az árúkereskedésre nézve az eladások.

[2]) Igy pl. ha a kereskedő, kinek üzlete közönséges árúk vételére és eladására irányul, mellesleg értékpapirokat vesz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az alanyi alapügyletek fogalma alá esnek, de amelyek azért, mert a kereskedő által nem iparszerűleg, hanem csak kivételes alkalomból, alkalomszerűleg köttetnek, nélkülözik azt a feltételt, melyet a törvény az alanyi alapügyleteknél megkíván.[3]) Lehetnek végre ezek az ügyletek olyanok, melyek a törvény által fölsorolt alapügyletek között nem fordulnak elő, melyek azonban részint a kereskedő iparszerű tevékenységét kiegészítik, amilyenek általában azok az ügyletek, melyek az üzlet alapját képező ügyletek által kezdeményezett speculatio befejezésére, végrehajtására szolgálnak;[4]) részint azt lehetségessé teszik, elősegítik, biztosítják, azaz mint segédügyletek jelentkeznek.[5])

Ezen az üzlet alapját képező ügyletekhez csak járulékos viszonyban álló ügyletek közül azok, melyek tárgyilagos keresk. ügyletek, ebbeli jellegüket nem kevésbbé tartják meg és nem kevésbbé keresk. ügyletek, mert oly kereskedőtől származnak, akinek üzlete rendszerint más ügyletekre irányul.[6]) Keresk. ügyleteknek

---

[3]) Igy pl. ha a bizományos egyes alkalomból szállítmányozási vagy fuvarozási ügyletet köt.

[4]) Ezeket épen azért végrehajtási *(realisationalis)* ügyleteknek nevezik. Külön categoriát azonban nem képeznek. Legfontosabbak ezek között a továbbadási szándék mellett megszerzett árúk továbbadására vonatkozó ügyletek, nevezetesen az eladások, melyeknek külön kiemelése a K. T. 260. §. 2. bek.-ben felállított kivétel (l. alább) miatt is fontos. A német K. T. ezeket kifejezetten említi.

[5]) Ilyenek pl. üzlethelyiség berendezésére vonatkozó ügyletek, üzleti eszközök vásárlása, meghatalmazottak és segédek alkalmazása, kölcsönök felvétele üzleti célra: **S.** 57/80. (D. 24., 59. l.), az üzleti árúk és felszerelések biztosítása, kezesség vállalása: **S.** 27,528/80. (D. 24., 61. l.), **B. T.** 22/84. (D. Új f. 8., 320. l.); hirdetmények közzététele iránti szerződések: **S.** 19,162/78. (D. 21., 43. l.), 12,344/79. (D. 23., 61. l.), 24,800/80. D. 24., 60. l.), **B. T.** 736/91. (J. Sz. 5., 400. l.), **C.** 1320/92. (D. Új f. 34., 198. l.); ingó dolgoknak üzleti célra való kibérlése: **C.** 1245/89. (P. T. 19., 134. l.); munkabéri, pl. üzleti eszközök javítása iránti szerződések: **S.** 27,054/80. (D. 24., 64. l.); társasági szerződések: **C.** 978/911. (H. D. VI. 62. l.); közös eladási ellenőrzési iroda létesítése: **C.** 387/909. (U. o. III. 310. l.); megbízás értékpapirok vételére: **B. T.** 1864/86. (M. IV. 172. l.); letétbe vétel, még ha ingyenes is: **C.** 1092/92. (D. Új f. 35., 277. l.), üzleti követelés behajtása iránti ügyvédi megbizás: **B. T.** 1395/907. (H. D. I. 239. l.), hasonló megbízás adás-vételi szerződés elkészítésére: **C.** 57/909. (H. D. III. 118. lap) stb.

[6]) Ebből azonban nem következik, mintha a K. T. 260. §-a és a 261. §-ban felállított vélelem a tárgyilagos keresk. ügyletekre semmi kihatással nem birna. Sőt ellenkezőleg: a szóban forgó intézkedések által az ügyletnek tárgyilagos alapon való minősítése a kereskedőnél egészen fölöslegessé

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tekintendők azonban a kereskedő által nem iparszerűleg kötött azok az ügyletek is, melyek az alanyi alapügyletek közé tartoznak, nemkülönben azon ügyletei, melyek az alapügyletek között felsorolva nincsenek. És pedig épen azért, mert kereskedőtől származnak és azon összefüggésnél fogva, melyben azok a kereskedő üzletével állanak. Ez az összefüggés az, melynél fogva azokat a kereskedelemhez hozzátartozóknak, tehát keresk. ügyleteknek kell elismerni. A K. T. ezt határozottan kifejezésre is hozza, kimondván:

1. hogy az alanyi alapügyletek gyanánt felsorolt ügyletek az esetben is keresk. ügyleteknek tekintetnek, ha nem iparszerűleg ugyan, de kereskedő által a keresk. üzlet körében köttetnek [**K. T. 259. §.** ut. bek.];[7])

2. hogy a kereskedőnek mindazon ügyletei, melyek keresk. üzlete folytatásához tartoznak, keresk. ügyleteknek tekintetnek [**K. T. 260. §.**].

Szoros okozati összefüggés a kereskedő concret üzletével sem az első, sem a második helyen említett ügyleteknél nem szükséges. Amit a törvény követel, mindkét rendbeli ügyletekre nézve egyedül az, hogy azok a kereskedő által ebbeli minőségében köttessenek, a kereskedőtől mint ilyentől származzanak,[8]) úgy hogy tehát csak oly ügyletei a kereskedőnek nem tekin-

---

tétetik, ami különösen akkor bír nagy jelentőséggel, ha a tárgyilagos feltételek igazolása nehézségeket okoz. Ahelyett ugyanis, hogy pl. a vételnél a továbbadási szándékot kellene kimutatni, a kereskedő üzletéhez való hozzátartozóság igazoltatik, illetve vélelmeztetik. V. ö. fentebb 115. §. 9. jegyz.

[7]) Ez még külön is ki van mondva a bizományi, szállítmányozási és fuvarozási ügyletre, illetve az ezekre vonatkozó jogszabályok alkalmazására nézve a K. T. 383., 392., 420. §§-ban. Megjegyzendő, hogy a 259. §. ut. bek. szabálya nemcsak azon ügyletekre vonatkozik, melyeknél általában iparszerűség követeltetik, hanem azokra is, melyeknél az is követeltetik, hogy az üzlet a kisipar körét meghaladja, illetve nagyipari vállalat legyen. Kivétel csak a közraktári ügyletre nézve van, amely alkalmilag egyáltalában nem köthető.

[8]) Az alanyi alapügyletekre nézve, amelyekről csak az van mondva, hogy a »keresk. üzlet körében« köttetnek, ez kétségtelen, sőt a K. T. 283., 392., 420. §§. egyenesen arról szólnak, ha az illető ügyletek a kereskedő rendes üzletköréhez nem tartoznak. Kétséges ellenben az egyébkénti mellékügyletekre nézve, melyeknél a K. T. 260. §-a azt kívánja, hogy az ügyletek »az üzlet folytatásához« tartozzanak s tényleg ez az eltérő szövegezés, amely bár némileg enyhébben már a német keresk. törvényben tartalmaztatik, néha úgy magyaráz-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tetnek keresk. ügyleteknek, melyek az ő üzleti tevékenységével semmi összefüggésben nem állanak, üzleti jelleggel egyáltalában

---

tik, mintha a törvény azt követelné, hogy az utóbbi ügyletek a concret üzlettel okozati összefüggésben álljanak (így különösen *Hahn* id. m. II. 41. s k. l.). Azonban e magyarázat helytelen. A K. T. habár különbözőképen fejezi is ki magát, a 259. és 260. §§-ban mégis ugyanazt akarja érteni, t. i. hogy az ügyletek a kereskedő üzleti életéhez tartozzanak, a kereskedőtől mint ilyentől származzanak, azaz ne legyenek oly ügyletek, melyek a kereskedő magán-családi életéhez tartoznak; úgy hogy tehát okozati összefüggés a concret üzlettel, valamint a 259. §-ban, úgy a 260. §. esetében sem szükséges. Ezt bizonyítja mindenekelőtt az a megfontolás, hogy a törvény (a 259. §-ban felsorolt ügyletektől eltekintve is) sehol sem tiltja el a kereskedőt attól, hogy mint kereskedő más ügyleteket ne kössön, mint amelyek az ő concret üzletével okozati összefüggésben vannak. Ő a K. T. értelmében jogosítva van bármikor bármilyen más ügyletet kötni, sőt a K. T. ezt a lehetőséget még a kereskedő meghatalmazottjainál: a cégvezetőnél és a keresk. társaságok képviselőinél is megengedi. Ha pedig a kereskedő akármilyen más ügyletet is köthet, mint amely concret üzletével összefügg, akkor az egyes ügyleteknek keresk. ügyletek gyanánt való minősítése szempontjából a concret üzlet nem is jöhet tekintetbe, hanem egyedül az a körülmény, hogy az ügylet a kereskedő mint ilyen által köttetett. De bizonyítja azt az észszerűség is. Mert ha nem így volna a dolog, ha tehát a concret üzlettel belsőleg össze nem függő és a 259. §-ban fel nem sorolt ügyletek a közönséges magánjog szerint volnának megítélendők, akkor valóban érthetetlen volna, miért tekint el a K. T. a 259. §-ban felsorolt ügyleteknél a concret üzlettel való összefüggéstől? Van-e abban belsőleg indokolható különbség, ha pl. egy bankár üzlete körében szállítmányozási ügyletet köt, ami a 259. §. 2. bek. szerint kétségkívül keresk. ügylet, és ha ugyanaz a bankár pl. speculatioból vett gabonát ad el? Még kevésbbé volna érthető, miért akarja a K. T. a kereskedő által kötött ügyleteknek keresk. ügyletek gyanánt való minősítését még vélelmek által is biztosítani, mint azt a 261. §-ban teszi? Hiszen ha a concret üzlettel összefüggésben nem lévő ügyletek elvileg keresk. ügyleteknek nem tekintetnek, akkor, különösen az ily ügyletek nagy számát tekintve, valóban következetlenség, hogy azoknak keresk. minősége mégis vélelmeztetik, bár csak azon az úton, hogy azoknak az üzlettel való összefüggése vélelmeztetik (amint t. i. a 261. §-t magyarázni kellene, ha a 260. §-ban a concret üzlettel való összefüggés követeltetnék). Utalunk végül a K. T. keletkezési történetére. A magyar K. T. alapjául szolgált n é m e t K. T. előmunkálataiban az, ami a német és magyar K. T.-ben két kijelentésben foglaltatik, eredetileg csak egy intézkedés volt és pedig úgy szövegezve, hogy semmi kétség sem forgott fenn, miszerint a concret üzlettel való okozati összefüggés nem követeltetik. Jóllehet pedig ez az egységes intézkedés később kettéválasztatott és különbözően szövegeztetett, az csak törvényszerkesztési, tehát külső okokból és semmi esetre nem azzal a szándékkal történt, mintha az egységes elvet magát két különböző elvvé akarták volna hasítani. V. ö. *Goldschmidt* id. m. I. 593., 648. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem bírnak, melyeket a kereskedő nem mint ilyen, hanem hivatásán kívül, mint közönséges magánegyén köt.[9])

Vajjon a kereskedő a cégjegyzékbe be van-e jegyezve vagy nem? a felállított szabály alkalmazására nézve teljesen közömbös;[10]) helyt foglal nevezetesen még akkor is, ha kiskereskedő ügyleteiről van szó (l. fent 17. §.). Kivétel csak a kézművesek[11]) részéről történt eladások tekintetében van; ezek,

[9]) Pl. ha a kereskedő maga és családja számára ruhát, butort, élelmi cikkeket vesz, életét biztosítja (v. ö. fent 115. §. 29. j.), cselédséget szegődtet, saját termésű gabonáját adja el: **B. T.** 6295/84. (P. T. 11., 7. l.); épületfát vesz saját ingatlanán való építés végett: **B. T.** 2584/89. (P. T. 19., 136. l.); bérházat építtet, habár abban üzleti helyisége is lesz, ha nem is tekintjük ingatlanra vonatkozó ügyletnek (l. köv. §.): **C.** 695/909. (H. D. III. 331. l.) stb. A kereskedelmi társaságoknál ily megkülönböztetés egyáltalában nem szükséges, mert minden ügylet, mely a társaság nevében köttetik, a társaság üzletéhez tartozik és kereskedelmi ügylet, hacsak ingatlanra nem vonatkozik. Csak az egyes tagoknak (akik mint ilyenek nem is kereskedők) lehetnek oly ügyletei, melyek magán-családi életükhöz tartoznak. Még nagyobb kiterjedést nyer a kereskedelmi ügyletek köre a részvénytársaságnál és szövetkezetnél, melyeknél az üzlet alapjában véve sem kell, hogy kereskedelmi üzlet legyen, ennek dacára pedig az általuk kötött ügyletek, mert épen kereskedőtől, mint ilyentől, származnak, kereskedelmi ügyletek. V. ö. fentebb 74. §.

[10]) V. ö. **S.** 18,842/76. (D. 16., 60. l.), 19,162/78. (D. 21., 43. l.), **B. T.** 48/82. (D. Új f. l., 319. l.). A K. T. 16. §. 2. bek. itt nem talál, tekintve hogy valamely ügyletnek kereskedelmi ügylet gyanánt való minősítése nem jog; amennyiben pedig jogok szülője, pl. hogy kártérítés esetében az elmaradt nyereség is követelhető (K. T. 272. §.): ily jog a kereskedő előnyére épúgy mint hátrányára szolgálhat. Más, ha a bejegyzés a kereskedői minőség egyenes feltétele, mint a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél.

[11]) A kézművesek tulajdonképeni értelemben olyan iparosok, akik szabad kézzel állítják elő készítményeiket. Ez azonban mai napság már nem talál, mert akárhány a kézművesekhez számított iparos van, aki gépekkel is dolgozik. Gondoljunk különösen a szabókra, akik munkájuk nagy részét varrógépekkel végzik. E szerint tehát a kézművesek alatt általában azokat kell érteni, akik ingó dolgok át- vagy feldolgozásával foglalkoznak, vagyis a közönséges értelemben vett iparosokat. V. ö. a *Tervezet* 269. cikkét is, mely nem kézművesekről, hanem iparosokról szólt. De ezek között sem valamennyit, hanem egyrészt csak olyanokat, akik a K. T. értelmében kereskedők, mert hisz csak ilyeneknek ügyletei lehetnek mellékügyletek; másrészt csak azokat, akiknek üzlete a kisipar körét meg nem haladja, vagyis, akik a kiskereskedők fogalma alá esnek s ez okból a cégjegyzékből ki vannak zárva. Csakis az utóbbi categoriába eső iparosokat szokás kézműveseknek nevezni. A kézművesekhez tartoznak tehát itt pl. a kisebbrendű cipészek, szabók, asztalosok, esztergályosok, lakatosok

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

amennyiben egyedül iparüzletük folytatásaként jelentkeznek,[12]) keresk. ügyleteknek nem tekinthetők [id. 260. §. 2. bek.], amely kivétel nem annyira belső jogosultsága, mint inkább az egyoldalú keresk. ügyletek elbírálására vonatkozó szabály (l. alább 118. §.) miatt állapíttatott meg.[13])

II. Az üzleti hozzátartozóság feltétele lévén annak, hogy a kereskedő érintett ügyletei keresk. ügyleteknek tekintessenek: az a fél, aki ily ügylet keresk. minőségét vitatja, legyen az akár

---

stb., feltéve, hogy a fel- vagy átdolgozandó anyagokat maguk szerzik be (K. T. 258. §. 1. pont). V. ö. fentebb 115. §. 3. jegyz. és 116. §. 8. j.

[12]) Azaz, amennyiben csak azáltal volnának keresk. ügyletek, hogy azokat a kézműves üzleti tevékenységében, mint kereskedő, eszközölte. A kivétel nem szorítkozik tehát csupán azon iparcikkek eladására, melyeket a kézműves maga készített, pl. szabó által készített ruhák, cipész által készített cipők eladására, hanem olyanokra is kiterjed, melyeket készen vett; továbbá oly tárgyak eladására is, melyek az iparüzlettel csak külső összefüggésben állanak, még ha épen csak ezeknek vétele folytán kereskedő, pl. ha könyvkötő mellesleg iróeszközöket, naptárakat árul. Sőt még olyan dolgok eladására is, melyek az iparüzletben csak kivételesen fordulnak elő. Pl. ha a szabó meglévő varrógépét adja el, mert új rendszerűt akar venni.

[13]) A kivétel indokául a *Tervezet* azt említi, hogy az »oly üzlet, mely a kézműipar körét meg nem haladja, keresk. üzletnek nem tekintetik« (326. l.). De ez tévedés (v. ö. fent. 17. §.), s ha igaz volna, a kivétel fölösleges volna. Az igazi indok az, hogy a törvényhozás nem akarta a kézművesektől vásárló közönséget a keresk. jognak alávetni, ami a K. T. 264. §. értelmében, épúgy mint más kereskedővel szemben (l. alább 118. §.) beállt volna, ha a törvény a kézművesek eladásainak minősítésére nézve kivételt nem tesz. V. ö. a n é m e t K. T. tárgyalására összehivott értekezlet jegyzők. 1298., 1424. l. Minthogy azonban az itt szóba jövő kézművesek épen kereskedők, s az eladások épúgy tartoznak az üzlethez, mint más ügyletek, a belőlük származó viszonyok mégis keresk. ü g y e k n e k tekintendők (l. fentebb 5. §.), ami különösen fontos pl. a K. T. 48. §. alkalmazása szempontjából (l. fent. 40. §.). Már erre való tekintettel sincs b e l s ő jogosultsága a kivételnek. De egyébként is súlyos kifogás alá esik. Nincs semmi észszerűség abban, hogy a kézműves által talán csak a legnagyobb kivételképen kötött más mellékügylet pl. kölcsön, keresk. ügylet, az eladás ellenben, amely pedig általa iparszerűleg eszközöltetik, nem, s hogy a kézműves az iparához szükséges nyersanyagok vételéből a keresk. jog, az azokból készített árúk eladásából ellenben a magánjog alá essék. Az új n é m e t K. T. e kivételt el is ejtette. De csak annak folytán, hogy a keresk. jog alkalmazását a nemkereskedő közönségre egyébként megszorította (l. fent 114. §. 6. j. és alább 118. §. 7a. j.). Nálunk is a szóban forgó kivétel, dacára annak, hogy belsőleg nincs indokolva, csak ezen feltétel alatt volna elejthető.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

maga a kereskedő, akár a vele szerződő fél, ama feltétel fennforgásának bizonyítására volna kötelezve. Minthogy azonban a bizonyítás gyakran a legnagyobb nehézségekbe ütközik, különösen a kereskedővel szerződő másik félre nézve, aki a kereskedő viszonyait nem ismeri s azokba betekintést nem vehet : a K. T. kiindulva abból, hogy a kereskedő oly ügyleteket, melyek egyáltalában keresk. ügyletek lehetnek, üzleti tevékenységén kívül csak kivételesen köt, a kereskedő által kötött ügyleteknek üzleti hozzátartozósága mellett v é l e l m e k e t állít fel, melyek folytán a bizonyítás tárgya nem az, hogy valamely ügylet a kereskedő üzletéhez tartozik, hanem ellenkezőleg az, hogy ahhoz nem tartozik, azzal összefüggésben nincs.[14]) E vélelmek által, melyek úgy a kereskedő, mint a másik fél javára szolgálnak, ha ők az ügylet minőségére akár a keresetben, akár kifogásképen hivatkoznak, de amelyek egyúttal mindkettőnek a perbeli helyzetét súlyosítják, ha az ügylet nemkereskedelmi minőségét vitatják : a keresk. jog alkalmazása nemcsak jobban biztosíttatik, hanem annyiban ki is terjesztetik, amennyiben az ellenbizonyítás nem sikerülte miatt esetleg oly ügylet is keresk. ügyletnek minősíttetik, mely tényleg a kereskedő üzletének folytatásához nem tartozik[15])

A **K. T. 261.** §-a k é t ilyen vélelmet állít fel az üzleti hozzátartozóság mellett : [16])

1. a kereskedő által kötött s z e r z ő d é s e k r e nézve [id. §. 1. bek.],[17]) mely azonban csak kétség esetében, azaz akkor foglal

---

[14]) Feltételeztetik azonban, hogy annak kereskedői minősége, akinek ügylete keresk. ügyletnek vélelmezendő, a felek között nem vitás. Ellenkező esetben a bizonyítás először erre kell, hogy irányuljon s e tekintetben nincs vélelem. V. ö. fentebb 13. §.

[15]) Erre való tekintettel v é l e l m e z e t t *(praesumtiv)* k e r e s k. ü g y l e t e k r ő l is szokás beszélni. Ez azonban azért nem helyeselhető, mert ha adott esetben a vélelem az ügylet természetét tényleg meg is változtatja, jogilag az mégis csak az üzleti hozzátartozóság alapján keresk. ügylet. Külön categoriát képező ügyletekről tehát nincs szó. Másként áll a dolog pl. a vélelmezett keresk. meghatalmazottaknál (l. fent. 40. §.), akik a meghatalmazottak között valósággal külön categoriát képeznek annak folytán, mert a K. T. reájuk nézve külön hatáskört állapít meg.

[16]) Szószerint ugyan csak amellett, hogy a kereskedő által kötött szerződés, illetve az ő kötelezvénye »a keresk. üzlet folytatásához tartozónak tekintetik«. Ennek azonban ugyanaz az értelme, mint a 260. §-ban, melyhez a 261. §. szorosan csatlakozik.

[17]) »S z e r z ő d é s e k« alatt a kereskedőnek mindennemű ügyletei értendők, amennyiben azok általában keresk. ügyletek lehetnek, tehát

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

helyet, ha már az ügylet tartalmából vagy a körülményekből ki nem tűnik, hogy az ügylet a kereskedő üzleti köréhez nem tartozik,[18]) s mely mint egyszerű törvényes vélelem *(praesumtio juris)* bármily bizonyítási eszközzel leróntható;

2. a kereskedő által kiállított k ö t e l e z v é n y e k r e nézve [id. §. 2. bek.].[19]) Az ezekre vonatkozó vélelem is elvileg csak egyszerű, azaz ellenbizonyítást megengedő törvényes vélelem; mindazonáltal az ellenbizonyítás a lehető legszűkebb körre van szorítva az által, hogy a kötelezvény a keresk. üzlet folytatásához tartozónak tekintetik, ha ennek ellenkezője magából az okmányból nem tűnik ki.[20]) Az okmányon kívüli bizonyítás teljesen ki van zárva; a második vélelem tehát sokkal erősebb mint az első: minősített vélelem jellegével bír.[21])

---

nemcsak szorosan vett szerződések, azaz kétoldalú jogügyletek, hanem egyoldalúak is, pl. ajánlat, egyoldalú kötelező igéret. Továbbá nemcsak kötelmi jogi, hanem dologjogi ügylet is, pl. átadás *(traditio)*. Életbiztosítási kötvény engedmény útjáni megszerzése is: **B. T.** 2485/97. (D. III. f. 10., 345. l.).

[18]) A bíró tehát nem szorul az ellenbizonyításra, hogy az ügyletet nemkereskedelminek minősítse.

[19]) »K ö t e l e z v é n y« alatt itt minden oly okirat értendő, mely a kereskedő részéről kötelezettséget állapít meg; közönséges szerződésekre vonatkozó okiratok épúgy, mint értékpapírok, pl. váltók: **B. T.** 22/84. (D. Új f. 8., 320. l.), keresk. utalványok, kötelező jegyek stb. Az is közömbös, vajjon jogcímet tartalmaznak-e vagy nem? A törvény még a pusztán bizonyítás céljából kiállított okiratoknál sem zárja ki a vélelmet, ámbár voltaképen ilyen esetben az okiratnak önálló jelentősége nincs.

[20]) Az okmánynak azt, hogy a kereskedő üzletéhez nem tartozik, nem kell épen kiefejeznie, de mégis kétségtelen módon ki kell tünnie belőle. Abból pl., hogy a kereskedő magát az okmányban magánzónak nevezte, még nem következik, hogy az az üzlet folytatásához nem tartozik: **S.** 26,146/77. (D. 19., 90. l.). Az sem zárja ki a vélelmet, hogy a kereskedő nem cégét, hanem polgári nevét használta.

[21]) Az erősebb vélelemnek az oka az, hogy a kereskedő által kiállított okiratok rendszerint a keresk. forgalomban való circulatióra vannak szánva, több kézen mennek keresztül s hogy, ha nemcsak az okiratból magából lehetne ellenbizonyítással élni, annak megszerzői, akik a kiállítónál tudakozódni nem kötelesek, nem tudhatnák előre biztosan, hogy az ő jogaik keresk. vagy magánjog szerint lesznek-e elbírálva? De épen a *ratio legis* vezet arra, hogy az okirat birtokosa, nevezetesen az eredeti szerződő fél ne hivatkozhassék a vélelemre oly esetben, midőn neki határozott tudomása van arról, hogy az okirat az üzlet folytatásához nem tartozik. Ez részéről rosszhiszeműség volna, melynek alapján a kereskedő kifogással élhet, ami az ellenfél tudomásától független ellenbizonyítással nem azonos.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

117*a*. §.

Az ingatlanokra vonatkozó ügyletek.

I. A legtöbb keresk. ügylet már különleges kellékei és belső természete szerint olyan, hogy csak ingó dolgokra vonatkozik.[1]) De a K. T. még tovább megy s mint általános nemleges kelléket állítja fel azt, hogy a keresk. ügyletek ingatlanokra nem vonatkozhatnak, kimondván határozottan, hogy az ingatlanok tekintetében keletkezett szerződések keresk. ügyleteknek nem tekintetnek **[K. T. 262. §.]**.[2]) Ennek folytán tehát az olyan ügyletek, melyeknek tárgya ingatlanok épúgy lehetnek, mint ingók, szintén csak azon feltétel alatt keresk. ügyletek, ha ingatlan dolgokra nem vonatkoznak. Bármennyire meglegyenek az egyébkénti kellékek, melyek a keresk. ügylet megállapításához szükségesek, az a körülmény, hogy az ügylet ingatlanra vonatkozik,[2a]) azokat mind ellensúlyozza, lenyomja. Ez annál kevésbbé kétséges, mert semmi értelme nem volna, ha a K. T. az ingatlanokra vonatkozó rendelkezést olyan ügyletekre vonatkozólag mondaná ki, melyek a keresk. ügyletek kellékeit különben is nélkülözik, amelyek akkor sem volnának keresk. ügyletek, ha nem ingatlanokra, hanem ingókra vonatkoznak. Az ilyen ügyletekről úgyis magától értetődik, hogy nem keresk. ügyletek, azokról tehát külön intézkedni fölösleges volt. Nem tekintetnek ennélfogva keresk. ügyleteknek az ingatlanokra vonatkozó ügyletek az esetben sem, h a a k e r e s k e d ő ü z l e t é n e k f o l y t a t á s á h o z t a r t o z n a k. Ez semmivel sem erősebb kelléke a keresk. ügyletnek, mint azok, melyek az alpügyletekre nézve állíttatnak fel. Ha tehát a K. T.

---

[1]) Igy a 258. §. 1., 2., 3. pont és a 259. §. 1. pont kifejezetten csak ingókra vonatkozik. De a tengeri fuvarozás és hajókölcsön (258 § 5. pont), a szállítmányozási és fuvarozási ügyletek (259. §. 3. pont) a közraktárak ügyletei (4. pont), a kiadói és nyomdai ügyletek (5. pont) és a saját terményeiket át- vagy feldolgozó termelők ügyletei (6. pont) is már belső természetüknél fogva csak ingókra vonatkozhatnak.

[2]) V. ö. fent 5. §. 16. jegyz. A szerződések alatt, épúgy mint a 261. §-ban, mindennemű, tehát egyoldalú jogügyletek is értendők. Pl. ingatlan vételére vonatkozó ajánlat.

[2a]) Feltéve egyuttal, hogy az ingatlan az ügylet fő-, nem csupán melléktárgyát képezi. V. ö. **C.** 113/909. (H. D. III. 119. l.): kitermelendő fa vásárlása gőzfűrésszel és hozzátartozó építményekkel. Megfordítva: **C.** 115/910. (U. o. IV. 114. l.): ingatlan vétele őrlő- és fűrészmalommal stb. nem keresk. ügylet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a keresk. ügyletek ebbeli minőségét általában attól teszi függővé, hogy nem ingatlanokra vonatkoznak, akkor nincs semmi ok arra, hogy a mellékügyletek tekintetében kivételt tegyünk.[3])

II. Ha azonban az ingatlanokra vonatkozó szerződések nem keresk. ügyletek, bár ezeknek egyébkénti kellékeivel bírnak is: ez mégis csak olyan szerződésekről áll, melyeknek az ingatlan közvetlen tárgyát képezi. Ha a szerződés az ingatlanra nem közvetlenül, hanem csak közvetve, távolabbi vonatkozásban irányul, akkor az ingatlan, jogilag véve, nem is tárgya a szerződésnek, hanem tárgya az a dolog, melyre közvetlenül vonatkozik. Ez pedig ingó lévén, ha az egyébkénti feltételek megvannak, az ügylet kereskedelmi lesz, annak dacára, hogy közvetve ingatlanra vonatkozik.[3a]) Ehhez képest ingatlanra vonatkozólag kötött szerződés csak akkor nem keresk. ügylet, ha annak tárgya az ingatlan fölötti rendelkezési vagy használati jog, mert csak ilyen esetben mondható, hogy a szerződés közvetlenül az ingatlanra vonatkozik.[4]) Emellett feltételeztetik, hogy a rendelkezési vagy használati jog az illető ingatlannak ebbeli minőségére, nem pedig annak oly állapotára vonatkozzék, midőn az megszünik ingatlan lenni s mint ingó dolog szerepel. Az ilyen szerződés épp-

---

[3]) Ezt annál inkább kellett hangsúlyoznunk, mert a bírói gyakorlatban erre vonatkozólag gyakran tévedésekkel találkozunk. V. ö. **B. T.** 5164/87. (M. IV. 181. l.), 6002/91. (T. É. 2. sz.), 1053/94. (T. É. 11. sz.), Tb. 393/83. (M. IV. 181. l.), 1150/91., 2421/93. (T. É. 2., 11. sz.). Pedig a K. T. 262. §-ának elrendezéséből is kitünik, hogy az a mellékügyletekre épúgy vonatkozik, mint az alapügyletekre. L. újabban helyesen: **B. T.** 1690/907. (H. D. I. 218. l.).

[3a]) Teljesen magáévá téve: **B. T.** 227/900. (D. III. f. 18., 176. l.) és 1690/907. (H. D. I. 218. l.). Utóbbi arra az esetre, ha a szerződés ingatlan (vasut) megvalósításának előfeltételeihez tartozó egyes jogok- vagy dolgokra vonatkozik (engedély átruházása, meghosszabbítása, hozzájárulások biztosítása stb. iránt). Hasonló **B. T.** 1622/907. (H. D. I. 237. l.): építéshez szükséges tervek és költségvetések elkészítése iránti ügylet.

[4]) Tehát nevezetesen ingatlanra vonatkozó adásvétel-, csere-, zálog- és szolgalmi jog, bérlet és haszonbérlet. Némelyek még szűkebben magyarázzák a 262. §-t, amennyiben csak az ingatlan állagára vonatkozó szerződésekre alkalmazzák s ez alapon a kereskedő üzletének folytatásához tartozó használati, bérleti szerződéseket keresk. ügyleteknek minősítik. Igy **S.** 6945/78. (D. 20., 58. l.), **B. T.** 51,641/87. (J. Sz. 2., 209. l.), 3222/94. (Jogt. K. 94., 48. sz.), **C.** 1022/86. (P. T. 15., 13. l.), 510/909. (H. D. III. 317. l.). Azonban a használat éppoly közvetlenül érinti az ingatlant, mint a tulajdon, amelynek a használati jog egyik kiegészítő eleme. V. ö. helyesen **C.** 147/900. (D. III. f. 18., 100. l.), **K. V. T.** 101/906. (D. IV. f. 4., 301. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

úgy keresk. ügylet, mint olyan szerződés, mely eredetileg ingó dologra vonatkozik ;[5]) valamint megfordítva az a szerződés, mely olyan ingatlanra vonatkozik, amely még ingó dolgokból előállitandó, létesítendő, nem ingó, hanem ingatlan dologra vonatkozó szerződés, tehát keresk. ügyletnek nem tekinthető.[6]) Az a körülmény ellenben, hogy a szerződés tárgyát képező ingó dolog arra van szánva, hogy ingatlanná váljék, a szerződést nem teszi ingatlanra vonatkozó szerződéssé, ha éppen az ingó dolog mint ilyen volt a szerződés tárgya.[7]) Hasonlóképpen nem tekinthető ingatlanra

---

[5]) Pl. jövendő vagy függő termés vagy az erdőben még levágandó fa vétele vagy eladása: **B. T.** 307/84. (M. IV. 180. l.); **C.** 17/900. (D. III. f. 18., 32. l.), 5890/901. (U. o. 22., 303. l.), 113/909. (H. D. III. 119. l.); tölgykéreg vétele: **B. T.** 5993/84. (M. IV. 170. l.); lebontandó ház anyagának megszerzése: **B. T.** 969/91. (M. IV. 182. l.); kőbányából kifejtendő kövek vásárlása: **B. T.** 3345/91. (M. IV. 182. l.); szobából eltávolítandó kályha, ajtó, ablak vétele stb. De nem pl. ingatlannak bérlete termelés, favágás, kőfejtés (**B. T.** 11,395/91. Ü. L. 91., 36. sz.) végett. Ez okból a fakihasználási mint szolgalmi vagy haszonbérleti jog iránti szerződés, még ha az csak a kitermelendő fa vételére irányul, nem keresk. ügylet s telekkönyvi bekebelezés tárgya is lehet. Csak olyan eset keresk. ügylet, midőn az eladó maga vágja a fát s szállítja, vagy a vevő által levágandó fák közvetlenül jelöltetnek ki a vétel tárgyául.

[6]) Pl. még felépítendő háznak megvétele, kibérlése.

[7]) Pl. házépítéshez, vasútépítéshez stb. szükséges anyagok és épületalkatrészek (téglák, kövek, parketták, kályhák stb.) vétele vagy szállítása. V. ö. **S.** 6700/80. (D. 25., 66. l.), **B. T.** 48/82. (D. Új f. 1., 319. l.), 8336/90., 3449/93., 3266/93., 894/94. (T. E. 3., 9., 13. sz.), 813/91. (M. IV. 182. l.), 3345/91. (U. o.) 1075/92. (U. o. 183. l.), 1321/95. (T. É. 95., 6. sz.), 318/96. (T. É. 96. 3. sz.), 1680/907. (H. D. I. 217. l.). **C.** 180/92. (J. Sz. 6., 347. l.), 830/906. (D. IV. f. 6. 296. l.). *Temesv. T.* 1658/91. (Ü. L. 92., 4. sz.), **C.** 7039/901. (D. III. f. 21., 1. l.). Helytelen ellenk. **S.** 11,356/79. (D. 22., 103. l.), **C.** 511/900. (D. III. f. 20., 328. l.), 383/906. (H. D. I. 10 l.) — Ez alapon az é p i t é s z (építőmester), vasútépítési vállalkozó, aki ily anyagok vételével, szállításával iparszerűleg foglalkozik (nem műépítész, aki csak építési tervek készítésével és ellenőrzésével foglalkozik: **B. T.** 307/908. H. D. III. 64. l.): kereskedő a 258. §. 1. vagy 2. pontja értelmében. V. ö. **C.** 1768/96. (D. III. f. 4., 329. l.), id. 7039/901., 778/903., 830/906., **B. T.** 3015/95. (T. É. 95., 11. sz.), 227/900. (D. III. f. 18., 176. l.), id. 1680/907. 333/911. (H. D. V. 224. l.). Ellenk. **C.** id. 511/900. és 383/906. Feltételeztetik azonban, hogy az építő nem saját részére épít, úgy hogy csak a kész házat adja el, hanem más részére épít. Előbbi esetben ugyanis a továbbadás, szállítás tárgya nem a vásárolt anyagok, hanem egészen új dolog, mely nem egyszerüen a beépített anyagok foglalatja. Utóbbi esetben ellenben a továbbadás, szállítás nem kevésbbé a vásárolt anyagokra vonatkozik, habár a beépítés folytán ingatlanná válnak, mert midőn ez az átalakulás

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vonatkozó szerződésnek az olyan szerződés, mely ingatlanok (házak, utak, vaspályák, csatornák) előállítására, építésére, felszerelésére vonatkozik, mert ily szerződés tulajdonképeni tárgya nem az ingatlan, hanem az előállítás munkája (munkabéri szerződés), amely akkor is az ingókhoz számítandó, ha ingatlanra vonatkozik.[8])

Nem vonatkozik közvetlenül az ingatlanra s ennélfogva

---

történik, azok már nem az építész, hanem az építtető tulajdonát képezik. Ez akkor is áll, ha az építés nem részletes számlára, hanem általányösszegért történik, mert ennek megállapítása (eltekintve a munkától) szintén a beépítendő egyes anyagok ára alapján történik.

[8]) Az építési szerződések tehát (eltekintve is a szállítandó anyagok eladásától) keresk. ügyletek. Nem ugyan a 259. §. 1. pontja értelmében, mint **B. T.** 7820/88. (D. Új f. 23., 57. l.) szerint, tekintve, hogy az építő munkája nem az ingatlan (ház) egyes ingó alkatrészeire, hanem magára az ingatlanra nézve vétetik bérbe s mindenesetre ingatlanban történik (l. fent, 116. §. 1. jegyz.). De igen mint mellékügyletek, ha az építész kereskedő (l. megelőző jegyz.). V. ö. **B. T.** 7313/86. (J. Sz. 2., 209. l.), 6427/92. (D. Új f. 32., 122. l.), 3677/89. (M. IV. 182. l.), 227/900. (D. III. f. 18., 176. l.), 2224/900. (U. o. 19., 50. l.), id. 333/911., Tb. 1898/91. (T. É. 3. sz.) Többnyire azonban az építési szerződéseket ingatlanokra vonatkozóknak minősítik. Igy **S.** 15,687/76. (D 16., 52. l.), 9299/77. (D. 18., 31. l.), 14,713/77. (U. o. 42. l.), **C.** 131/89. (D. Új f. 23., 57. l.), 264/900. (D. III. f. 19., 21. l.), 121/912. (H. D. VI. 217. l.), **B. T.** 2585/89. (D. Új f. 23., 352. l.), 6434/89. (M. IV. 179. l.), 2112/89. (U. o. 183. l.), 1067/906. (D. IV. f. 4. 302. l.), *Marosv. T.* 3047/88. (P. T. 17., 126. l.). Vagy különbség tétetik, vajjon az építkezés elvállalása egészben, illetve általányösszegért, avagy pedig részletes költségvetés és elszámolás mellett történik-e, s csak az előbbi esetben tekintik a szerződést ingatlanra vonatkozónak, tehát nem kereskedelminek. Igy különösen *Hahn* és a német bir. kereskedelmi főtvsz. nyomán: **S.** 23,468/78. (D. 21., 46. l.), **C.** 1376/89. (J. Sz. 2., 207. l.), 198/92. (D. Új f. 32., 121. l.), 448/900. (D. III. f. 18., 176. l.), 538/909. (H. D. IV. 16. l.); **B. T.** 8336/90. (T. É. 3. sz.), 87,281/90. (M. IV. 180. l.), 813/91. (U. o. 182. l.), 2757/96. (Ü. L. 96., 48. sz.) Azonban e megkülönböztetésnek nincs jogosultsága, mert a munka mindkét esetben ugyanaz; amennyiben pedig az építő az anyagokat adja, átalányösszegnél is ezek, nem pedig az épület mint ingatlan képezik az eladás tárgyát. A rev. belga, az új olasz és román K. T. is az építési vállalatokat minden megkülönböztetés nélkül nyilvánítja keresk. ügyleteknek, s a francia gyakorlat, mely azelőtt ellentétes volt, újabban egyértelműen szintén ezt a felfogást emelte érvényre azon feltevés mellett, hogy az építő az anyagokat is szolgáltatja. Hogy az építést enélkül is nem minősíti keresk. ügyletnek, az csak azért van, mert a *Code de com.* javaslatából az építési ügyletek általában *(»toutes entreprises de construction«)* kihagyattak s csak a hajóépítésre nézve tartattak fenn. V. ö. *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. I. 119. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keresk. ügylet továbbá különösen még az ingatlanok biztosítása,[9]) ingatlan dolgok adásvételének vagy bérletének közvetítése[10]) és a jelzálogi biztosíték mellett kötött kölcsön.[11])

118. §.

Egyoldalú és kölcsönös kereskedelmi ügyletek.

I. A K. T. a keresk. ügyletek meghatározásánál, amint láttuk, sohasem tekinti az illető jogügyletet a maga egészében, minden oldalról, kereskedelminek, hanem mindig csak az egyik oldal az, amely keresk. ügyletnek van minősítve.[1]) Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy ezen egyoldalú minősítésnél az illető ügyletek csak elvontan szemlélve, fogalmilag szerepelnek s hogy ennélfogva maguk ezek a minősítések is csak mint elvont jogi categoriák jelentkeznek. Ha ellenben a különböző jogügyleteket a valóságban, concret megjelenésükben tekintjük, akkor azt tapasz-

---

[9]) A biztosítás tulajdonképeni tárgya nem az ingatlan, hanem az annak fentartásához kötött érdek (l. alább 188. §.). Különben a K. T. 488. §-a kifejezetten emlékezik meg ingatlanok biztosításáról.

[10]) Akár alkuszi, akár meghatalmazotti minőségben. Mindkét esetben nem az ingatlan, hanem az arra vonatkozó adásvétel stb. a közvetítés tárgya. Mindazonáltal az ily közvetítés csak mint mellékügylet a 260. §. értelmében keresk. ügylet, nem a 259. §. 7. pontja értelmében is, mert utóbbi szerint a közvetítendő ügyletnek is keresk. ügyletnek kell lennie. **S.** 15,316/79. (D. 23.. 72. l.) és **B. T.** 1690/89. (P. T. 18., 163. l.) szerint előbbi esetben sem keresk. ügylet, ami helytelen. Az ingatlanokra vonatkozó meghatalmazást maga a K. T. is szabályozza a cégvezetőknél (38. §.) és a társasági képviseletnél (90. §.).

[11]) Akár záloglevelek kibocsátásával kapcsolatban, akár anélkül, mert a kölcsönügylet mint főügylet természete nem változhatik hozzá csatlakozó mellékügylet folytán. Az utóbbi azonban, t. i. a jelzálog engedélyezése éppúgy mint annak megváltoztatása és megszüntetése, már nem keresk. ügylet.

[1]) Ez áll mindenekelőtt a tárgyilagos ügyletekről. Igy a továbbadási szándék melletti megszerzés (K. T. 258. §. 1. pont) csak a megszerző részéről van keresk. ügyletnek minősítve, a szállítás elvállalása (258. §. 2. pont) csak a szállító részéről, a biztosítási ügylet (258. §. 4. pont) csak a biztosító részéről stb. De nem kevésbbé az alanyi alapügyletekről: a fel- vagy átdolgozás elvállalása csak a vállalkozó, a banküglyetek csak a bankár, a bizományi, szállítmányozási, fuvarozási ügyletek csak a bizományos, szállítmányozó, fuvarozó részéről keresk. ügyletek. A mellékügyleteknél is csak az illető kereskedő üzletkörébe eső oldala az ügyletnek értetik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

taljuk, hogy azok nem mindig csak az egyik oldalról, az egyik fél részéről, hanem esetleg mindegyik oldalról, illetve valamennyi fél részéről, egyaránt keresk. ügyletek. Midőn ugyanis az elbírálandó concret esetekben vizsgálat tárgyává tesszük, hogy a K. T. által felállított minősítések közül valamelyik talál-e ? arra az eredményre fogunk jönni, hogy míg egyik esetben az ügyletnek csak egyik, addig más esetben a másik oldala is esik a törvénynek valamelyik minősítése alá.[2]) A concret ügyleteket tekintve tehát nemcsak egyoldalú, hanem kétoldalú vagy kölcsönös keresk. ügyletek is vannak.[3]) Az utóbbiak előállhatnak nemcsak különböző minősítések alapján, hanem az is lehetséges, hogy mindegyik félre egy és ugyanaz a törvényes minősítés talál.[4]) Vajjon az ügylet az egyoldalú, vagy pedig a kétoldalú szerződések fogalma alá esik-e ? azaz, vajjon az ügyletből csak az egyik vagy mindkét fél van-e valamire kötelezve ? a szóban forgó különbségre semmi befolyást nem gyakorol. Ugyanezért lehetséges, hogy az egyoldalú

---

[2]) Tekintsünk pl. egy adás-vételi ügyletet, melyet kereskedő mint eladó, nemkereskedővel mint vevővel kötött. A jogi operációt külön-külön mindegyik félre nézve kellvén végezni, mert elvontan véve mindig csak az egyik oldala van keresk. ügyletnek minősítve, lássuk először az eladót. Ő kereskedő lévén, nála (a kézmüvesektől eltekintve) csak az jön kérdésbe, vajjon az eladás üzletének folytatásához tartozik-e ? Ha igen, akkor az részéről keresk. ügylet a K. T. 260. §. értelmében. Már most nézzük a vevőt. Mint nemkereskedőre a most említett minősítés természetesen nem alkalmazható. De lehet, hogy továbbadási szándékkal vett (258. §. 1. pont). Akkor tehát az adásvétel az ő részéről is keresk. ügylet, míg ellenkező esetben csak az eladó részéről lesz az.

[3]) A »kölcsönös« keresk. ügylet kifejezése annál helyesebb, mert egy ügyletben több mint két fél s több mint két oldal fordulhat elő. Pl. társasági szerződés. Maga a K. T. használja ezt a kifejezést a 283. és 309. §§-ban. Használja továbbá e kifejezést az 1877 : VIII. tc.

[4]) Igy nevezetesen, ha mindkét fél kereskedő, és az ügylet mindegyiknek üzlete folytatásához tartozik. Általában kereskedők között a rendes eset lesz, hogy kölcsönös keresk. ügylet forog fenn, tekintve, hogy az üzleti hozzátartozóság vélelmeztetik (K. T. 261. §.). Ellenben, ha a kereskedő nemkereskedővel szerződik, az ügylet rendesen csak a kereskedő részén lesz keresk. ügylet, a nemkereskedő részén csak akkor, ha az ügylet az ő oldaláról tárgyilagos keresk. ügyletnek minősíthető. Ha pedig két nemkereskedő szerződik egymással, az ügylet csak akkor kölcsönös keresk. ügylet, ha mindkét fél részéről tárgyilagos keresk. ügylet. Pl. ha az egyik továbbadási szándékkal, vagy értékpapirt ily szándék nélkül is, olyantól vesz, aki a vett tárgyakat csak utólagosan fogja megszerezni, hogy azokat szállíthassa (258. §. 2. pont).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keresk. ügylet kétoldalú szerződés [5]) s viszont a kétoldalú keresk. ügylet csak egyoldalú szerződés jellegével bír.[6])

II. Az egyoldalú és kölcsönös keresk. ügyletek közötti megkülönböztetésnek nagy jelentősége van és pedig úgy anyagi, mint alaki tekintetben; a n y a g i tekintetben arra a kérdésre nézve, vajjon a keresk. jog szabályai egyáltalában, vagy csak az egyik, vagy mindkét félre nyernek-e alkalmazást? — a l a k i tekintetben a keresk. bíróságok hatáskörének, illetve a keresk. eljárás alkalmazhatósága szempontjából.

1. Ami az a n y a g i tekintetet közelebbről illeti, szigorúan véve a keresk. jog szabályai mindkét félre csak kölcsönös keresk. ügylet fenforgása esetében nyerhetnének alkalmazást, míg ellenben egyoldalú keresk. ügylet esetében arra a félre, akinek részén az ügylet keresk. ügylet: a keresk. jog; arra a félre pedig, akinek részén nem keresk. ügylet: a közönséges magánjog volna alkalmazandó. Az egyoldalú keresk. ügyleteknek ilyetén kettéválasztása azonban visszás gyakorlati következményekre vezetne; sőt a keresk. jog és az általános magánjog közt létező ellentétek mellett egyenesen a jogalkalmazás lehetetlenségét eredményezné.[7]) Ez okból a K. T., kiindúlva abból, hogy habár valamely ügylet csak az egyik oldalon keresk. ügylet, ez már elégséges, hogy azt a kereskedelemhez tartozónak tekintsük: [7a]) azt a szabályt állítja

---

[5]) Igy, ha nemkereskedő kereskedőtől továbbadási szándék nélkül vesz, kereskedővel bérszerződést köt stb.

[6]) Igy pl., ha kereskedő egy másik kereskedőnek kölcsönöz, nála letéteményez valamit stb.

[7]) Tekintsük pl. a kártérítést. A K. T. 272. §-a szerint minden körülmények között nemcsak a valóságos kár, hanem az elmaradt nyereség megtérítése is követelhető. Az osztrák pt. 1324. §-a szerint ellenben kisebb vétkesség esetében csak a valóságos kár megtérítése követelhető. Ha már most valaki, akinek részéről keresk. ügylet forog fenn, oly valaki ellen követelné a kártérítést, akinek részéről az ügylet nem keresk. ügylet, akkor a követelő felperesnek meg kellene ítélni az elmaradt nyereséget anélkül, hogy alperes ebben elmarasztalható volna!

[7a]) E felfogás helyességéhez azonban alapos kétely fér, mert eltekintve attól, hogy ugyanoly joggal lehetne az egyoldalú ügyletet a magánjogi forgalomhoz számítani: az ily ügyleteknek a keresk. jog szerinti elbírálása a jogélet túlságos c o m m e r c i a l i z á l á s á h o z vezet, amennyiben a nemkereskedők, különösen a földmívelő osztály, közönséges adásvételi ügyleteikből is oly szabályoknak vettetnek alá, melyek rájuk nézve teljesen idegenek és e mellett mint túlszigorúak méltánytalanok. Az ebből eredő panaszok mindinkább arra a követelményre vezetnek, hogy a K. T. sza-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fel, hogy a keresk. ügyletekre vonatkozó határozatok az egyoldalú keresk. ügyleteknél is mindkét félre nézve egyaránt alkalmaztatnak.[8]) Kivételnek e tekintetben csak akkor van helye, ha magukból e határozatokból kitűnik, hogy azok a felek közül csak azt kötelezik,[9]) kire nézve az ügylet keresk. ügyletet képez [K. T.

---

bályai arra a félre, akinek részéről keresk. ügylet nem forog fenn, szűkebb körben alkalmaztassanak, mint jelenleg. Az új német K. T. ezt már meg is tette, bár a szabályt még fentartotta (345. §.), a francia jognak pedig mindig az volt az álláspontja, hogy ha az alperes részéről nem kereskedelmi az ügylet, nemcsak alaki (l. alább 12. jegyz.), hanem anyagi tekintetben is a közönséges jog nyer alkalmazást. V. ö. *Lyon-Caen* id. m. I. 341. l. A K. T. ez irányú módosítása szempontjából v. ö. *Szerző* A keresk. törvény reviziója. Jogászegyl. ért. XIX. 7. füz. 14. s k. l. és XX. 7. füz. 24. s k. l., Visszapillantás 12. s k. l.

[8]) A K. T. e szabályt, mely a bíróságok által nem mindig vétetik figyelembe, — v. ö. pl. C. 3604/94. (D. Új f. 39., 140. l.) — világosan csakis a keresk. ügyletekre vonatkozó II. részben foglalt határozatok alkalmazására nézve mondja ki. A K. T. I. részében foglalt: a kereskedőkre és keresk. társaságokra vonatkozó intézkedések alkalmazására tehát a szabály nem terjed ki, hanem minden egyes esetben külön vizsgálandó, vajjon azok oly felekre alkalmazást nyernek-e, kiknek részéről keresk. ügylet nem forog fenn? Igy a kereskedő fogalma és a kereskedőkre vonatkozó határozatok alkalmazása minden esetre feltételezi, hogy azon ügyletek, melyek által a kereskedői minőség megállapíttatik, a kereskedő részén legyenek keresk. ügyletek. Ugyanaz áll az alkalmi egysülés, valamint a közkereseti és betéti társaság fenforgására s az azokra vonatkozó intézkedések alkalmazására nézve. Ellenben pl. a K. T. 53. és 74. §§-ban foglalt versenytilalom oly keresk. ügyletekre is vonatkozik, melyek a cégvezető stb. részéről keresk. ügyletet nem képeznek. V. ö. fentebb 43. §. — Vajjon a kereskedelmi szokások is alkalmazást nyernek-e azon félre, kinek részéről az ügylet keresk. ügyletet nem képez: szintén esetenként vizsgálandó. Magában véve az alkalmazás kizárva nincs.

[9]) A törvény szövege több tekintetben nem szabatos. Egyrészt annyiban hiányos, amennyiben pl. a K. T. 282. §-ában nem kötelezettségről, hanem jogosultságról van szó. Másrészt pedig arra a tévedésre szolgáltathat alkalmat, mintha az illető kivételes intézkedések a másik félre nem hatnának ki, az ügy tehát kettéhasíttatnék s azon félre nézve, kinek részéről keresk. ügylet forog fenn, a keresk. jog, a másik félre nézve pedig az általános magánjog szerint volna elbirálandó. A K. T. azokat a szabályokat is, melyeknél a jog vagy kötelezettség csak azon félre nézve van megállapítva, kinek részéről keresk. ügylet forog fenn, mindkét félre kihatólag mondja ki, azaz nemcsak a jog, hanem az annak megfelelő kötelezettség, illetve nemcsak a kötelezettség, hanem az annak megfelelő jog is a kérdéses kivételes rendelkezések szerint itélendő meg. Csak annyi áll, hogy midőn a K. T. a jogot tételezi fel attól, hogy az ügylet a jogosult részéről legyen keresk. ügylet, ezt a jogot nem veheti igénybe az, akinek részéről keresk. ügylet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

264. §.].[10]) E szabály következtében az egyoldalú és kölcsönös keresk. ügyletek közötti megkülönböztetés anyagi tekintetben, a K. T. I. részében tartalmazott intézkedésektől eltekintve, gyakorlati jelentőséggel éppen csak a törvény által meghatározott kivételes esetekben bír.[10a])

2. Ami az egyoldalú és kölcsönös keresk. ügyletek közti különbség jelentőségét a l a k i tekintetben illeti, arra nézve a K. T., minthogy a keresk. biráskodásra általában nem terjed ki, nem intézkedik. Irányadó e részben a törvénykezési jog, amennyiben egyáltalában a köztörvényi eljárástól eltérő külön keresk. biráskodást ismer. Ilyen még ez idő szerint nálunk is létezik (l. fent 1. §.) s a törvénykezési jog e tekintetben lényegesen eltérő álláspontot foglal el, mint a K. T. Míg ugyanis utóbbi értelmében az anyagi jog szempontjából a felek perbeli állása közömbös, addig a keresk. bíróságok hatásköre rendszerint attól függ, hogy minő

---

nem forog fenn ; illetve, hogy midőn a K. T. a kötelezettséget tételezi fel attól, hogy az ügylet a kötelezett részéről képezzen keresk. ügyletet, e kötelezettség alá nem esik az, kinek részéről az ügylet nem keresk. ügylet ; azaz : az első esetben a jogosított csak a közönséges magánjog szabályai szerint léphet fel, a második esetben pedig a kötelezett csak a közönséges magánjog szabályai szerint támadható meg. Az ügy tehát mindig vagy egészen keresk. ügy, vagy egészen magánjogi ügy, de az előbbi az érintett kivételes esetekben csak akkor, ha a keresk. ügylet annak részéről forog fenn, akire nézve épen a jog, illetve kötelezettség ki van mondva. A forrásul szolgált n é m e t K. T. megfelelő 277. cikke, mely azt mondja : »sofern nicht aus diesen Bestimmungen selbst sich ergiebt, dass ihre besonderen Festsetzungen sich nur auf denjenigen von beiden Kontrahenten beziehen, auf dessen Seite das Geschäft ein Handelsgeschäft ist« — szintén nem kifogástalan ugyan, de mégis jobban fejezi ki a törvényhozó gondolatát, mint a magyar. Még egyszerűbb s jobb az új n é m e t K. T. 345. §. : »sofern nicht aus diesen Vorschriften sich ein Anderes ergiebt«.

[10]) Ily kivételeket tartalmaznak a K. T. 268., 271. és 282. §§-ai. Vannak azonban intézkedések, melyeknek alkalmazásához nem elegendő, hogy a jogosított, illetve kötelezett részéről keresk. ügylet forogjon fenn, hanem az követeltetik, hogy a jogosított, illetve kötelezett k e r e s k e d ő legyen. Igy a K. T. 284., 285., 289., 299. §§. ; továbbá a bizományi, szállítmányozási, fuvarozási, közraktári, kiadói és alkuszi ügyletre vonatkozó intézkedések, amennyiben ugyanis ezen ügyletek fogalmában rejlik, hogy a bizományos, szállítmányozó stb. kereskedő legyen.

[10a]) Kölcsönös keresk. ügyletet s azonfelül még azt is, hogy mindkét fél kereskedő legyen, csakis a K. T. 283. §. (kamat kikötés nélkül) és a 309. §. 2. bek. (megtartási jog le nem járt követelés alapján) követel. Ezeken kívül az 1877 : VIII. tc. (8%-on felüli kamat) alkalmazásának kizárása (9. §.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

perbeli állást foglal el az, akinek részéről az ügylet keresk. ügylet? Rendszerint az egyoldalu keresk. ügyletekből származó keresetek csak akkor tartoznak a keresk. bíróságok elé, ha az illető ügylet alperes részéről keresk. ügylet. Ha ellenben az ügylet egyedül felperes részéről keresk. ügylet: az rendszerint nem a kereskedelmi, hanem a közönséges polgári bíróságokhoz tartozik.[11]) Ennek folytán az egyoldalú keresk. ügyletek anyagi és alaki elintézése között nincs összhangzás, tekintve, hogy a polgári bíróság az érdemleges itélet meghozatalánál a K. T. fent érintett szabályához éppúgy kötve van, mint a keresk. bíróság, tehát szintén keresk. jog szerint tartozik itélni.[12]) Az uj polgári perrendtartás nem ismervén külön keresk. eljárást, az egyoldalú keresk. ügyletek annak életbelépése után alaki szempontból többé nem jönnek kérdésbe.

---

[11]) V. ö. 1881. évi keresk. elj. rend. 5. §., 1893: XVIII. tc. 2. §. és hozzá: *Szerző* Polg. tvk. rendje I. 42., 44. §§. Kivétel van a keresk. elj. 6. §-ában és az id. tc. 2. §. 2—4. pontjaiban felsorolt ügyeknél, melyeknél a felek perbeli állása közömbös. Amennyiben azonban az ügy nem a rendes, hanem a sommás eljárásra tartozik, az alperesre nézve keresk. ügyletet képező ügyek is csak a budapesti és pestvidéki törvényszékek területén és csak a felebbvitel tekintetében birnak perjogi értelemben keresk. jelleggel, egyebütt már minden különbség megszünt. Sőt amennyiben az ügy az 1877: XXII. tc. értelmében a községi biráskodás hatáskörébe tartozik, a keresk. és más polgári ügyek közt már sehol sincs különbség. A 20 frton aluli keresetek tehát akkor is a községi bíróságokhoz tartoznak, ha az ügylet alperes részéről képez keresk. ügyletet. V. ö. a **C.** 60. sz. polg. döntvényét a 20 frtot meg nem haladó biztosítási díjak iránti keresetekre nézve és a 64. sz. döntvényt minden egyéb keresetekre nézve, miután ez már az előbbinek indokaiban is ki volt mondva. Ellenk. **K. V. T.** 257/95. (D. III. f. 3., 334. l.), 350/95. (U. o. 347. l.) Utóbbi helyesebb, mert az előbbi a törvényhozás által nem szándékoltatott.

[12]) Az összhang megkövetelné, hogy az egyoldalú keresk. ügyletekből eredő perek akkor is a keresk. bíróság hatáskörébe tartozzanak, ha az ügylet csupán felperes részéről keresk. ügylet. Miért különböző bíróság, ha ugyanaz a jog? Igaz azonban, hogy Németországban és Ausztriában is megvan ez az incongruentia anyagi és alaki jog között. De ezzel szemben a francia gyakorlat az anyagi jogot csak a keresk. bíróságnál alkalmazza, mely elé az alperes soha sem idézhető, ha részéről keresk. ügylet fenn nem forog (l. fent 7a. jegyz.), s ha fenforog is, csak akkor, ha felperes, akinek részéről nem forog fenn keresk. ügylet, a keresk. bíróságot választja. V. ö. *Lyon-Caen* id. m. I. 341. l. Ugyanez áll Belgiumban, bár itt mindig a keresk. ügyletnek alperes részéről való fenforgása határoz (1876. évi t. 13. c.), úgyszintén Olaszországban, hol addig, míg a külön keresk. bíróságok el nem töröltettek (1888. évi január 25-iki

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK FEJEZET.

A kereskedelmi ügyleteket tárgyazó általános határozatok.

119. §.

Áttekintés.

I. Habár a keresk. jog önálló jogrendszer, az mégis nagyon távol áll attól, hogy a kereskedelemből eredő jogviszonyokat kimerítően szabályozza. A keresk. jog sokkal szűkebb körben mozog, mint az általános magánjog s ha nem tekintjük azokat a szabályokat, melyek az általános magánjogban elő nem forduló viszonyokra vonatkoznak s csak azokat a viszonyokat vesszük tekintetbe, melyek mindkét jogrendszerben közösek: azt találjuk, hogy nem minden szabálynak, mely az általános magánjogban tartalmaztatik, felel meg párhuzamosan eltérő, különös szabály a keresk. jog terén; sőt hogy ezen eltérő sajátos jogszabályok éppen csak kivételesen fordúlnak elő. Innen van az, hogy a keresk. ügyek elbírálásánál lépten-nyomon az általános magánjogra kell visszamennünk s hogy a keresk. jog szabályai inkább laza egymásmellettiségben, mint belsőleg összefüggő szerves rendszerben vannak elhelyezve. Tapasztaltuk ezt már a kereskedőkre és keresk. társaságokra vonatkozó intézkedéseknél; de még inkább észlelhetjük a keresk. ügyletekre vonatkozó törvényes határozatoknál, melyekkel ezentúl kell foglalkoznunk; és pedig úgy azoknál, melyek egyes különös keresk. ügyletekre vonatkoznak, mint azoknál, melyek a keresk. ügyleteket s azokból eredő viszonyokat általában tárgyazzák. Valamint továbbá már a kereskedőkre és keresk. társaságokra vonatkozó határozatoknál számos oly jogszabályt találtunk, melyek az általános magánjogi szabályoktól nem különböznek: úgy még több ily azonos szabályt tartalmaz a K. T. a

---

törvény), ezek az egyoldalú keresk. ügyletekből eredő perekben a felek perbeli ál'ására való tekintet nélkül jártak el s ez az anyagi jogra is kihatott. V. ö. új o l a s z K. T. 870. c. Ezt követi az új r o m á n K. T. is (885. c.) s ugyanazon állásponton van az új p o r t u g á l i K. T. (99. c.) V. ö. még *Szerző* Magy. Igazság. 23. köt. 101. s k. l. *Zsögöd B.* ellenk. értelmű felszólalása folytán. (U. o. 18. köt. 8. s k. l. és 22. köt. 198. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keresk. ügyletek tekintetében, nevezetesen az ezekre általában vonatkozó határozatokban.[1])

II. A keresk. ügyletek meghatározása után a következőkben első sorban az azokra vonatkozó általános határozatokkal fogunk foglalkozni. A K. T. fejezetfelírása alapján azt lehetne gondolni, hogy ezek csak a II. rész 1. címének 2. fejezetében tartalmaztatnak. Azonban a keresk. ügyletek megkötésére és teljesítésére vonatkozó határozatok a 3. és 4. fejezetben nem kevésbbé általános természetűek, amint az már az 1. cím feliratából is kitünik. Csakhogy ezek bizonyos összefüggő egészet képezvén, a K. T. célszerűbbnek találta azokat különválasztani, míg a 2. fejezetben a legkülönbözőbb természetű és tárgyú határozatok vannak összefoglalva, melyek közös jellemvonással legfeljebb annyiban bírnak, amennyiben külön-külön véve sokkal kisebb terjedelmüek, semhogy belőlük önálló fejezeteket lehetett volna csinálni.[2]) Legnagyobb részük k ö t e l m i jogi természettel bír; vannak azonban köztük dologjogi intézkedések is. Tárgyuknál fogva pedig vonatkoznak: a keresk. ügyletek értelmezésére (K. T. 265—267. §§.); az egyetemleges kötelezettségekre (K. T. 268—270. §§.); a keresk. ügyleteknél tanusítandó gondosságra (K. T. 271. §.); a kártérítésre (K. T. 272. §.); a keresk. ügyletek biztosítására kötbér, foglaló és bánatpénz által (K. T. 273—279. §§.); a feléntúli sérelemre (K. T. 280. §.); a viszontszolgáltatásra általában és különösen a kamatokra (K. T. 281—286. §§.); a számlákra és folyószámlákra (K. T. 285., 287. §§.); az ajánlatra, megbízásra és meghatalmazásra (K. T. 288—290. §§.); az értékpapirokra, különösen a keresk. utalványokra (K. T. 291—298., 300. §§.); a dologi jogok szerzésére és megszünésére (K. T. 299—300. §§.); a keresk. zálogjogra (K. T. 301—308. §§.) és végül a keresk. megtartási jogra (K. T. 309—310. §§.). Vannak egyébiránt ezen intézkedések között olyanok is, melyek nemcsak a keresk. ügyletekre, hanem ezeknek körén túlmenve, oly ü g y e k r e is vonatkoznak, melyek keresk. ügyletekből nem származnak.[3])

---

[1]) Hogy miért vett fel a K. T. ilyen, a magánjogi szabályokkal azonos intézkedéseket? arról l. fentebb 1. §. 9. jegyz.

[2]) A K. T. e részben is teljesen a német keresk. törvényt követi.

[3]) Igy különösen a K. T. 270., 281. és 300. §§-ban foglalt, továbbá a keres . utalványokra és kötelező jegyekre vonatkozó intézkedések.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

120. §.

A kereskedelmi ügyletek értelmezése.

Valamint a törvények magyarázata mindig a körül forog, hogy mi a törvényhozó akarata : úgy a jogügyletek magyarázatánál mindig az a kérdés, mi a felek akarata ? s valamint a keresk. jogra vonatkozó törvények magyarázata nem esik eltérő szabályok alá, mint a törvények magyarázata általában (v. ö. fentebb 7. §.) : azonképpen a keresk. ügyletek magyarázata is ugyanazokat a szabályokat uralja, mint a jogügyletek magyarázata általában.[1]) A K. T. mindazonáltal szükségesnek tartotta a keresk. ügyletek értelmezésére vonatkozó néhány szabályt határozottan kifejezésre hozni. E szabályok a következők :

1. hogy a keresk. ügyletek elbírálásánál és értelmezésénél nem annyira a használt kifejezések betűszerinti értelme, mint inkább a szerződő felek akarata a szolgál irányadóúl. **[K. T. 265. §.]**.[2]) E szabály a keresk. ügyleteknél annyival nagyobb jelentőséggel bír, mert azok rendszerint sokkal tömegesebben és sokkal gyorsabban köttetnek, semhogy a feleknek módjuk volna szavaik megválasztásánál oly óvatossággal eljárni, mely minden kételynek és határozatlanságnak elejét veszi. Még inkább mint a magánjogi forgalomban, vannak a felek a keresk. forgalomban arra utalva, hogy a jóhiszeműség *(bona fides)*, a kölcsönös hit és bizalom[3]) által vezéreltessenek ; ez pedig magával hozza azt, hogy a használt kifejezések ne szorosan és pedáns módon, hanem szabad belátással, a felek valódi akaratának megfelelőleg magyaráztassanak ;[4]) hogy esetleg a használt kifejezések betű szerinti értelme

---

[1]) Legalább nálunk. V. ö. **C.** 153/97. (Jog. K. 97., 40. sz.) Másként azelőtt Németországban, ahol pl. a porosz *Landrecht* a használt szavakra sokkal nagyobb súlyt helyezett, mint ezt a felek akaratára való tekintet igazolja. Ez volt épen oka annak, hogy a német K. T. erre vonatkozólag határozottan intézkedett.

[2]) V. ö. L. 219. D. de verb. sign. 50., 16., hol *Papinianus* mondja : »*In conventionibus contrahentium voluntatem potius quam verba spectari placuit.*« Nem annyira szépen és világosan, de a lényegre nézve hasonlóképen szól az osztr. p. t. a 914. §. által idézett 6. §-ban.

[3]) »*Treu und Glauben*«, mint a németek mondják. A német p. t. 157., 242. §§. erre a magánjogi ügyleteknél is utal.

[4]) Példa : **C.** 81/86. (D. Új f. 14., 138. l.) L. a köv. §-t is (kezesség). Tekintetbe jön különösen az a cél, melyet a felek megvalósítani akartak : **C.** 755/911. (H. D. VI. 141. l.). Formál ügyleteknél azonban a felek akarata szemben a használt alakkal kevésbbé jöhet tekintetbe. Ez áll

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

egészen mellőztessék, ha a fenforgó körülmények azt bizonyítják, hogy a felek akarata azzal ellentétben áll. Ugyanazon tekinteteken alapúl:

2. az a további szabály, hogy a szerződés szavai közönséges, azaz oly értelemben veendők, mely a forgalmi életben általában vagy legalább a szerződéskötés helyén rendesen használtatik; ami kizárja azt, hogy a szavak irodalmilag helyes értelmének elsőbbség adassék. A szavak közönséges értelme csak akkor nem irányadó, ha az érdekelt felek azt igazolják,[5]) hogy a használt kifejezésnek a keresk. forgalomban elfogadott más értelmet tulajdonítottak **[K. T. 266. §.]**;[6]) ami annyival inkább lehetséges, mert épen a keresk. forgalom az, melyben sajátságos, különös értelmű kifejezések legnagyobb számban használtatnak.[7]) Mindenesetre azonban abból kell kiindulni, hogy a felek komoly szándékkal léptek egymással viszonyba s hogy tiltott s ennélfogva semmis ügyletet kötni nem akartak; amiből önként foly az a további magyarázati szabály, hogy kétség esetében a szerződés

---

különösen a váltónál. V. ö. *Szerző* Váltójog 19. §. A keresk. ügyleteknél is áll továbbá az a szabály, hogy a homályos kitételek a kiállító hátrányára magyarázandók. V. ö. kötlevélre nézve: **C.** 658/906. (H. D. I. 267. l.)

[5]) V. ö. **C.** 49/912. (H. D. VI. 325. l.). Igazolás alatt nem kell szabályszerű bizonyítást érteni; a biró a fenforgó körülmények alapján, szabad belátása szerint, itéli meg, vajjon a közönséges avagy eltérő értelem használtatott-e?

[6]) Ezzel nincs kizárva, hogy a felek valamely szónak különös jelentőséget maguk is ne adhassanak, mely esetben nem szükséges, hogy e különös értelem a keresk. forgalomban elfogadva legyen. — A bíró valamely kifejezés értelme iránt szakértőket is kihallgathat: v. ö. pl. **C.** 1629/905. (D. IV. f. 5., 58. l.); de ezeknek véleménye nem terjed ki arra, mily értelemben használták a felek a kérdéses kifejezést?

[7]) Ennek oka leginkább az ügyletek számában és gyorsaságában rejlik; ez hozza magával, hogy egész mondatok egy-két szóba foglaltatnak, szavak rövidíttetnek stb. V. ö. alább 146. §. Más ok a kereskedelem nemzetközi jellege, melynél fogva az egyik nyelvben használt szó más nyelvekben is alkalmaztatik. »Barrel«: **K. V. T.** 222/95. (D. III. f. 3., 341. l.), »*franco*« = bérmentve: **C.** 657/95. (P. T. 33., 198. l.) — A magyar kereskedelem, sajnos, még sokkal idegenszerűbb, semhogy magyar keresk. nyelv kifejlődhetett volna. A magyarban használt kifejezések többnyire mesterséges készítmények, melyek gyakran annyira magyartalanok, hogy az idegen (német) kifejezés ismerete nélkül alig érthetők meg. Utalunk e részben a *Ballagi Mór* és *György Aladár* által szerkesztett Keresk. szótárra, Budapest, 1887. és *Frommer R.* Német-magyar tőzsdei zsebszótárára. Budapest, 1896.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szavainak oly értelmezés adandó, mely mellett az ügylet j o g h a t á l l y a l b í r h a t [id. §. 2. bek.].[8])

3. A K. T. végül azt a szabályt állítja fel, hogy a cselekvények és mulasztások [9]) jelentőségének és joghatályának megítélésénél tekintettel kell lenni a keresk. forgalomban elfogadott s z o k á s o k r a és g y a k o r l a t o k r a. **[K. T. 267. §.]** Ezek alatt itt csak az ú. n. t é n y l e g e s keresk. szokások (v. ö. fentebb 8. §.) értetnek, mert habár a keresk. ügyletek s az azokra vonatkozó egyes tények magyarázatára és kiegészítésére jogszokások is léteznek és keletkezhetnek, épúgy ahogy ily magyarázatok és kiegészítések törvény által történnek : a keresk. jogszokásokat itt mégis azért nem szabad érteni, mert a K. T. azoknak alkalmazásáról, és pedig az egész keresk. jogra kiterjedőleg, ugyis már intézkedett. De intézkedett egyúttal olyképen, hogy azok csak másodsorban *(subsidialiter)* és akkor nyerhetnek alkalmazást, ha maga intézkedéseket nem tartalmaz ; holott a most említett szabályban a szokások és gyakorlatok tekintetbe vétele minden megszorítás nél-

---

[8]) Hasonló szabály az o s z t r. p. t. 914. §-ában.

[9]) »C s e l e k v é n y e k« alatt minden, akár szóval, akár másként kifejezett akaratnyilvánítás ; »m u l a s z t á s o k« alatt nemcsak k ö t e l e s s é g n e m t e l e j e s í t é s, hanem minden h a l l g a t á s, t é t l e n s é g értendő, melyről épen kérdéses, vajjon jogi következménye van-e vagy nem ? A n é m e t K. T. megfelelő 279. cikkében (új K. T. 346. §.) használt »*Unterlassungen*« kifejezés sokkal jobb, mert általánosabb. A hallgatás, tétlenség továbbá nemcsak annyiban értetik, amennyiben kifejezett akaratnyilvánítással kapcsolatban jelentkezik, pl. a szerződés hézagos s a hézagok pótlása, kiegészítése válik szükségessé, vagy a szerződés megkötése és teljesítése körül egyes irányokban történt mulasztás : hanem a t e l j e s, m e r ő hallgatás, tétlenség is ; így különösen, ha a szerződés megkötésére ajánlat tétetik, s az ajánlattevő nem válaszol. Valamint az általános magánjogban, úgy a keresk. jogban sem tekintetik magában véve a hallgatás beleegyezésnek, még akkor sem, ha az ajánlattevő (mint az a kereskedők részéről néha történik), egyenesen kijelentette volna, hogy a hallgatásnak ily értelmet fog tulajdonítani, vagy az ajánlattal kapcsolatban áruk is küldettek volna. Ezzel egyúttal ki van mondva, hogy szabály szerint senki sem köteles nyilatkozni, ha valakitől ajánlatot kap. Csak egyes esetekben és csak azon feltétel mellett tekinthető a hallgatás beleegyezésnek és létezik nyilatkozási kötelezettség, ha azt maga a K. T., illetve a magánjog határozottan kimondja, vagy ily értelmű keresk. szokás létezik. Utóbbi következik épen a K. T. 267. §-ából ; míg maga a K. T. a hallgatást beleegyezésnek különösen az 53., 74., 315. § 2. bek., 320., 346., 360., 364., 370. és 468. §§-ban tekinti. Visszautasításnak tekinti ellenben a K. T. a hallgatást pl. a 490. és 502. §§-ban. V. ö. még alább 142. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kül van kimondva, tehát a K. T. intézkedései ellenére is történhetik, ami ellenmondást eredményezne, ha itt a keresk. jogszokások is értetnének. Az a körülmény, hogy a keresk. jogszokások csak másodrendű forrásképen ismertettek el, tette épen különösen kívánatossá, hogy a tényleges keresk. szokásoknak a törvény ellenére való alkalmazhatósága magában a törvényben kimondassék, s hozza egyuttal magával, hogy a kimondott szabály nemcsak abban az esetben bír fontossággal, midőn a felek a szokásra kifejezetten nem hivatkoztak, hanem akkor is, ha a szokásra való világos hivatkozással szerződtek. Ettől eltekintve azonban az érintett szabály csak az előbbi esetben bír jelentőséggel; mert a szokásra való egyenes hivatkozás teljesen azonos azzal, mintha a szokás egész tartalma a szerződés szavaiban ismételtetett volna.[10]) Ha azonban a szokás alkalmazást nyer, bár arra világos hivatkozás nem történt is:[11]) még ez esetben is szükséges, hogy a felek a szokás alkalmazását a k a r t á k légyen. A tényleges szokás nem lévén tárgyilagos jog, hanem a felek akaratnyilvánítását tartalmazó tényálladék alkatrésze,[12]) annak alkalmazása nem történhetik a felek, és pedig valamennyi fél, arra irányzott akarata nélkül s legfeljebb az jöhet kérdésbe, vajjon ez az akarat csakugyan megvan-e? Ez a szerződésben használt kifejezések mellett[13]) a fenforgó körülményekből[14]) itélendő meg anélkül, hogy szabályszerű

---

[10]) Ugyanaz az eset, mintha a felek világosan valamely törvényes rendelkezésre utalnak. Ilyenkor nem lehet kétség, hogy a szerződés az idézett rendelkezés által egészítendő ki, illetve a szerint magyarázandó.

[11]) Helytelen ellenk. **C.** 1018/91. (K. J. T. I. 1. sz.) és 449/83. (D. Új f. 8., 39., l.), hol a szokás alkalmazása annak bizonyításától tétetett függővé, hogy az ügylet kifejezetten a szokás feltétele mellett köttetett meg. Helyes **K. V. T.** 131/900. (Jogt. K. 900. 32. sz. m.): ügynök és biztosító társaság.

[12]) V. ö. **C.** 194/98. (D. III. f. 12., 21. l.), 216/98. (U. o. 14., 19. l.)

[13]) Sok kifejezés értelme a keresk. szokás által van megállapítva; ha tehát ilyen kifejezés használtatik, akkor fel kell tenni, hogy a felek a szokásra való vonatkozással szerződtek.

[14]) Pl. a helyiségből, ahol az ügylet köttetett. Igy, ha a tőzsdén, vagy termény- és árúcsarnokban kötötték. Minthogy azonban arról, aki ily helyen ügyleteket köt, fel kell tételezni azt, hogy az ott érvényes szokásokról is tudomása van, az azokra való vonatkozás egyenesen vélelmeztetik. V. ö. a budapesti tőzsde úgy érték-, mint árúüzleti szokásait 1. §. A szokásra való vonatkozás következtethető továbbá pl. az árú minőségéből, a szállítási feltételekből, a szerződő felek állásából (kereskedők, nemkereskedők) stb. Tőzsdeszokások alkalmazása oly felek között, kik egymással hosszabb idő óta tőzsdeügyleteket kötnek: **C.** 1094/92. (D. Új f. 33., 307. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bizonyítás kívántatnék ;[15]) sőt oly esetben, midőn a felek a szokás tartalmáról határozott tudomással bírnak, vagy ily tudomás a fenforgó körülmények szerint biztosan feltehető,[16]) ha a felek nevezetesen más hasonló alkalommal is a szokásra való vonatkozással szoktak szerződni : teljesen indokolt lehet, ha az annak alkalmazására irányuló akarat a felek hallgatása alapján egyenesen vélelmeztetik.[17])

121. §.

Egyetemleges kötelezettség.

I. A keresk. forgalomban a hitel sokkal nagyobb szerepet játszik, mint a közönséges magánjogi forgalomban s ez eléggé igazolja, hogy a keresk. jog annak előmozdításáról, a hitelezői állás biztosításáról és erősbítéséről hathatósabban gondoskodik, mint a közönséges magánjog, mely gyakran inkább az adós, mint a hitelező érdekeit tartja szem előtt. Tapasztaljuk azt különösen az egyetemleges kötelmek tekintetében is. Míg ugyanis a magánjogban az egyetemlegesség csak kivételképen foglal helyet s rendszerint nem vélelmeztetik, hanem határozott kikötést tételez fel : [1]) addig a keresk. jogban az egyetemlegesség régtől fogva álta-

---

[15]) Magának a szokásnak létezése azonban bizonyítandó. V. ö. fent. 8. §. és **C.** 385/910. (H. D. V. 10. l.).

[16]) L. fentebb 13. jegyzet. Különösen nagykereskedőknél kell ily ismeretet feltételezni.

[17]) Ily esetben tehát a szokás csak akkor nem alkalmazható, ha az határozottan kizáratott. Ez áll különösen a tőzsdeszokásokra nézve a tőzsdén kötött ügyletek tekintetében, amint ezt az 1883. évi budapesti árúüzleti szokások 1. §-a kifejezetten kimondotta, de a jelenleg érvényben álló szokásokkal szemben, ezeknek ez iránti hallgatása dacára, szintén áll. A tőzsdén kívül kötött ügyleteknél a tőzsdeszokások csak akkor alkalmazhatók, ha azokra hivatkozás történt. L. az új árúszokások 2. §-át és **C.** 265/907. (H. D. II. 176. l.) 196/909. (U. o. III. 323. l.) Ily esetben azonban a rendes bíróságoknál akkor is alkalmazhatók, ha a felek a tőzsdebíróságot kötötték ki. **C.** 94/98. (D. III. f. 12., 21. l.) Nagyon messze megy **K. V. T.** 151/900. (D. III. f. 19., 179. l.), mely szerint kereskedők közt ellenkező kikötés hiányában mindig feltételeztetik, hogy a fennálló keresk. szokásokra való tekintettel szerződtek. Ez csak a fenforgó körülmények alapján állapítható meg.

[1]) Igy különösen a római és osztrák jog szerint. V. ö. L. 11. §. 1., 2. D. de duobus reis 45., 2. ; osztr. p. t. 889., 891. §§. A társasági jogra nézve l. fentebb 47. §. Vannak azonban magánjogi törvények is, melyek az egyetemlegességet vélelmeztetik. Igy a porosz *Landrecht*, a zürichi

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lános elvképpen van elfogadva,[2]) melynek folyományaképpen a K. T. keresk. ügyletekből eredő közös kötelezettségeknél [3]) az egyetemlegességet vélelmezteti,[4]) úgy hogy tehát nem az egyetemlegességet, hanem azt kell külön kikötni, hogy a közös adóstársak aránylagosan legyenek kötelezve; az egyetemlegesség mindig helyt foglal, hacsak a hitelezővel történt megállapodásból ellenkező ki nem tünik. **[K. T. 268. §.]** [5]) A nagy gyakorlati előnyök, melyek az egyetemlegességgel a jogérvényesítésnél járnak, ilyképen a hitelezőknek már törvény által biztosíttatnak, ami annyival indokoltabb, mert a keresk. forgalom gyorsasága különös kikötésekre elégséges időt és módot ritkán nyújt. A K. T. id. §-a mindazonáltal nem minden keresk. ügyletből eredő közös kötelezettségeknél ismeri el az egyetemlegesség vélelmét; hanem megkívánja, hogy az ügylet keresk. ügyletet az a d ó s t á r s a k és pedig v a l a m e n n y i adóstárs részéről képezzen. Külön kikötés nélkül tehát nincs egyetemlegesség, ha keresk. ügylet csak a hitelező,[6]) vagy pusztán egyik adóstárs részéről [7]) forog fenn.

---

polg. t. s legújabban a n é m e t polg. t. 427. §. oly esetben, midőn többen közös szerződésben kötelezték magukat.

[2]) V. ö. fentebb 47. §. 3. jegyz. Hogy mióta? azt biztosan megállapítani ugyan nem lehet. *Goldschmidt* id. m. I. 3. kiad. 285. l. tagadja, hogy az egyetemlegesség már a középkorban általános szokásjog lett volna. De azt is megállapítja, hogy az egyetemlegesség kikötése volt általános szokásban; már pedig ez elég annak felvételére, hogy az egyetemlegesség általános jogi meggyőződésben gyökerezett, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a kikötéseket az állandóan használt formulárék is tartalmazták s hogy kikötés nélkül és határozott törvényes vagy statutárius intézkedés hiányában alig lehetett számítani arra, hogy az egyetemlegesség a római jog ellenkező álláspontjával szemben mint létező jogelv elismertessék.

[3]) Csak a kötelezettségeknél. A h i t e l e z ő i (cselekvő) egyetemlegesség époly kevéssé vélelmeztetik, mint a magánjogban, hacsak alkalmi egyesülés nem forog fenn. V. ö. K. T. 62. §. és fentebb 50. §.

[4]) A keresk. társaságoknál, mint tudjuk, a törvény még tovább megy, amennyiben az egyetemlegességet nemcsak vélelmezteti, hanem az ellenkező kikötését (legalább általánosságban) meg sem engedi. V. ö. fent. 59., 72. §§.

[5]) Az ellenkező megállapodásnak nem kell kifejezettnek lennie. Következtethető a körülményekből is. Ha nincs, az egyetemleges marasztalás helyt foglal, habár a hitelező a keresetben nem is kérte. V. ö. **C.** 134/901. (D. III. f. 23., 195. l.), 238/909. (H. D. III. 298. l.).

[6]) Pl. ha kereskedő két nemkereskedőnek ad kölcsönt.

[7]) Pl. ha kereskedő és nemkereskedő vesz fel közös kölcsönt. A törvény világosan azt mondja »r é s z ü k r ő l«, tehát úgy az egyik, mint a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Vajjon azonban az ügylet az adóstársak által személyesen és együttesen, avagy közös meghatalmazott közvetítésével köttetett-e? magában véve közömbös.[8])

II. Ami az egyetemleges kötelezettségből eredő jogviszonyokat illeti: azok a keresk. jog terén általában azonosak mint a magánjogban.[9]) Igy nevezetesen jogában áll a hitelezőnek követelése végett az egyetemleges adósokat tetszése szerint mind, azok közül többet vagy egyet megtámadni, anélkül, hogy kereseti jogát elvesztené azon adóstárs ellen, aki ellen a követelést első sorban nem érvényesítette; [10]) ha a követelés tárgya felosztható, jogában áll azt felosztva érvényesíteni, anélkül, hogy e miatt jogát az egész követeléshez azon adós ellen elvesztené, ki ellen azt csak részben érvényesítette. **[K. T. 269. §.]** Kötelezve a követelés felosztására ellenben a hitelező nincs: a megtámadott egye-

---

másik részről. Ha kettőnél több adós van, a harmadik, negyedik részéről is, mert a többes szám mindegyikre közösen vonatkozik. Az ellenkező felfogás (l. *Neumann* id. m. II. 59. l.) lerontja a kötelezettség egységes természetét.

[8]) V. ö. **C.** 387/909. (H. D. III. 310. l.). Ha azonban az adóstársak közös meghatalmazott által szerződtek, az egyetemlegesség kizárása kevésbbé lesz a körülményekből kivehető.

[9]) A római jog későbbi fejlődésében az egyetemlegesség elvéből folyó következményeket bizonyos esetekben megszorította ugyan (v. ö. pl. *Windscheid* Pand. II. 293. §.); az újabb törvényhozások azonban e korlátozásokat ismét elejtették.

[10]) Ú. n. *jus variandi.* Másként a classikus r ó m a i jogban, melyben a perbebocsátkozás *(litiscontestatio)* folytán a követelés csak a megindított perre nézve maradt fenn, tehát más adóstárs ellen nem volt többé érvényesíthető, hacsak ennek kötelezettsége külön tényben, pl. vétségben nem gyökerezett (szorosabb ért. vett *solidaris obligatio* ellentétben a *correalis obligatió*val). De a későbbi római jog s a mai törvényhozások a perbebocsátkozásnak ily hatályt nem tulajdonítanak, utóbbiak általában nem tévén különbséget az egyetemlegesség említett két faja között. Az előbb beperelt adóstárs ellen indított keresettől való elállás sem szükséges, mint az o s z t r á k p. t. 891. §-a szerint. Hasonlóképen ha az egyik adóstárs csőd alatt van, a hitelező a másik adóstárs elleni keresetét megindíthatja anélkül, hogy a csőd eredményét be tartoznék várni: **L. I.** 64,475/76. (D. 17., 60. l.) Az adóstárs csődtömegébe is az egész követelés jelenthető be s a kielégítés az egész követelés arányában történik akkor is, ha a hitelező egy más adóstárstól részben kielégítést nyert. V. ö. Csődt. 70. §. — Az egyik adóstárs ellen sikertelenül indított p e r és v é g r e h a j t á s k ö l t s é g e i azonban a másik adóstárstól nem követelhetők. Az adóstárs felelőssége csak az anyagi jogon alapuló járulékokra vonatkozik V. ö. **C.** 748/94. (P. T. 29., 101. l.) A váltóra nézve l. *Szerző* id. m. 58. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

temleges adós sem a követelés felosztását,[11]) sem a többi adósok előzetes beperlését [12]) nem követelheti s azért, mert a hitelező által az egész követelésért egyedül lett megtámadva, kifogással nem élhet. [**K. T. 270. §.** 2. bek.] De ettől eltekintve is, az egyetemleges adóstársak kifogásolási joga annyiban korlátolt, amennyiben a megtámadott adós a hitelező ellen csak oly kifogásokkal élhet, melyek őt személyesen vagy az adóstársakat mind a hitelező ellen illetik [id. §. 1. bek.].[13])

III. Az egyetemlegességből eredő viszonyokra vonatkozó ezen szabályok nemcsak akkor foglalnak helyet, ha az ügylet az

---

[11]) Ú. n. *beneficium divisionis.* Hogy anyagilag minő arányban vettek részt az adósok a kötelezettségben ? a hitelezővel szemben közömbös (másként a római jog). Az egész követelést kielégítő adóstárs azonban esetleg v i s z k e r e s e t e t indíthat a többi adóstárs ellen. Vajjon ily viszkeresetnek általában helye van-e s ha igen, mily arányban ? az az adóstársak közti belső viszonytól függ. Kétség esetében az adóstársak egymásközt egyenlő arányban felelősek. V. ö. osztr. p. t. 896. §., **C.** 619/97. (D. III. f. 8., 254. l.), 12/97. (U. o. 257. l.), 141/910. (H. D. IV. 171. l.). A viszkeresetnek az adóstárs c s ő d t ö m e g e e l l e n is helye van, és pedig még mielőtt a fizetés tényleg megtörtént volna ; ez esetben azonban csak akkor, ha a követelést a tömeg ellen maga a hitelező nem érvényesíti. V. ö. Csődt. 69. §. Az egyik adóstárs által fizetett p e r k ö l t s é g e k megtérítése azonban a másik adóstól még aránylag sem követelhető. V. ö. **L. I.** 11,643/79. (D. 23., 35. l.)

[12]) Ú. n. *beneficium excussionis* vagy *ordinis.* Még akkor sem, ha a kötelezettség a másik adóstárs érdekében vállaltatott, pl. a felvett kölcsön csak a másik adóstárs javára szolgált. Másként a római jogban. A mai jog szerint csak a közönséges kezes élhet e kifogással.

[13]) Az ö s s z e s a d ó s t á r s a k a t közösen illető kifogások közé tartozik különösen a fizetés (**C.** 235/98. D. III. f. 13., 138. l. ; 495/98. U. o. 14., 180. l. ; 66/901. U. o. 20., 150. l.) ; a fizetés helyetti adás *(datio in solutum)* ; a bírói letétel ; a szerződésileg vagy bírói ítélet által keresztülvitt beszámítás ; az újítás, ha nemcsak egyik adóstárs kötelezettségének átvállalásáról van szó ; valamennyi adóstárs irányában történt elengedés vagy *pactum de non petendo,* az elutasító ítélet *(exc. rei judicatae),* feltéve, hogy az elutasítás nem pusztán személyes okokból történt : v. ö. **C.** 526/91. (D. Új f. 32., 330. l.) S z e m é l y e s kifogások : az elengedés vagy *p. de non petendo* csak egyik adóstárs javára v. ö. **C.** 209/905. (H. D. I. 27. l.) ; az elévülés (megszakítás l. fent. 68. §. 10. j. és legujabban **C.** 53/97. annak személyes természete mellett) ; az egyesülés *(confusio)* egyik adóstárs személyében stb. — Abból, hogy a f i z e t é s valamennyi adóstárs javára szolgál, következik, hogy a hitelező a fizető adósra át nem ruházhatja már megszünt követelését oly joghatálylyal, hogy a követelés a többi adóstársak irányában az eredeti kötelem alapján fennállónak tekintessék. **C.** id. 495/98., 366/900. (D. III. f. 19., 106. l.), id. 66/901.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

adóstársak részéről keresk. ügylet, hanem általában keresk. ügyletekben, tehát akkor is, ha az egyetemleges kötelezettség oly esetben, midőn az ügylet nem az összes adóstársak, vagy pedig csak a hitelező részéről keresk. ügylet, külön megállapíttatik; továbbá mindazon esetekben, melyekben a K. T. egyetemleges kötelezettséget állapít meg [id. §. 2. bek.].[14]) Alkalmazást nyernek végre a kezesre is, feltéve, hogy a kezesség keresk. ügyletből eredő kötelezettségért lett vállalva,[15]) vagy maga a kezesség keresk. ügyletnek tekintendő [id. §. 3. bek.].[16]) E feltételek mel-

---

[14]) Tehát különösen a keresk. társaságoknál kimondott egyetemlegességnél. V. ö. fentebb 59. §.

[15]) A törvény szövege kétséget hagy fenn az iránt, vajjon az ügyletnek, melyből a kötelezettség származik, a f ő a d ó s részéről kell-e keresk. ügyletnek lennie, vagy elégséges-e, ha csak a hitelező részéről az? A n é m e t K. T. 281. cikke az előbbit kifejezetten állapítja meg; de habár a K. T. előmunkálataiból sehol sem tűnik ki, hogy a német K. T.-től eltérés szándékoltatott: minthogy a magyar K. T. első sorban saját magából magyarázandó, nem forog fenn kényszer, hogy a német K. T. korlátozását részünkről is felvegyük, ha a magyar szöveg ezt nem tartalmazza. Már pedig a kötelezettség akkor is keresk. ügyletből ered s a K. T. 264. §. értelmében a keresk. jog szerint birálandó el, ha ilyen csak a hitelező részéről forog fenn. A hitel érdeke mindenesetre a szóban forgó korlátozás ellen szól, amint hogy a német K. T. korlátozása is az új polg. t. és az új K. T. által hatályon kívül helyeztetett. Ellenk. **K. V. T.** 615/96. (Ü. L. 97. 1. sz.)

[16]) M i k o r t e k i n t h e t ő m a g a a k e z e s s é g k e r e s k. ü g y l e t n e k? Egyedül az a körülmény, hogy a főkötelezettség keresk. ügyletből ered, a kezességet járulékos *(accessorius)* természete dacára még keresk. ügyletté nem teszi, amint hogy a törvény ezt az esetet külön is veszi. E szerint tehát a kezességet egészen önállóan kell keresk. ügyletnek minősíteni. Ez három esetben lehetséges: 1. ha a K. T. 259. §. 2. pontjában érintett bankügyletek fogalma alá esik; — 2. ha kereskedőtől a keresk. üzlet folytatásából ered (K. T. 260. §., v. ö. **S.** 1805/79. D. 22., 74. l.), pl. ha a bizományos a harmadik szerződő fél kötelezettségeiért jótállást vállal *(star del credere,* K. T. 376. §.); — 3. ha a kereskedő mint hitelező javára, üzletének folytatása céljából vállaltatik (K. T. 260. §. kapcsolatban a 264. §-sal, v. ö. **B. T.** 4901/89. P. T. 19., 135. l.). Vajjon a »kezes«, »kezesség« kifejezés használtatott-e, nem jön tekintetbe, ha csak a felek akarata arra irányult (l. a megelőző §-t). Pl. jótállás, szavatosság, üzenet, hogy a másnak szállítandó árukért »garantiroz«: **L. I.** 917/77. (D. 19., 91. l.), igéret, hogy másnak tartozását »rendezni« fogja: **C.** 4241/83. (D. Új f. 3., 165. l.), kijelentés, hogy a hitelező egy krajcárjának sem szabad elveszni: **S.** id. 1805/79. **B. T.** 63/97. (P. T. 35., 176. l.). L. **C.** 884/905. is (D. IV. f. 6., 27. l.). Az említett feltételek mellett keresk. ügyletnek tekintendő különösen a h i t e l m e g b i z á s (hitellevél, *accreditif, mandatum qualificatum)* is, mely abban áll, hogy valaki másnak megbizást ad, mi-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lett tehát a kezesség ú. n. készfizetői kezességnek tekintetik, anélkül hogy ezt, miként a magánjog szerint,[17]) külön ki kellene kötni.[18]) Ellenkezőleg: ahhoz kell külön kikötés, hogy a kezes ne mint elsőrendű adós, hanem csak másodsorban *(subsidialiter)* legyen felelős.[19]) Ez áll akkor is, ha a kezesség nem egyes meghatározott kötelezettségért, hanem bizonyos hitel erejéig vállaltatik. Ily esetben a készfizető kezesség a hitelösszeg erejéig s a kikötött idő tartamára az időközben történt fizetések dacára fenmarad.[20])

---

szerint egy harmadiknak hitelezzen. E megbizás a megbizó kezességét foglalja magában. V. ö. új német K. T. 349. §. (A hitellevél alatt azonban az az eset is értetik, ha valakinek megbizás adatik, hogy egy harmadiknak fizessen, l. alább 135. §.) Az ajánlás, tanácsadás, tájékoztatás másnak hitelképessége iránt (hitelértesítés) magában véve nem állapít meg kezességet; az illető csak rosszhiszeműség vagy nagyobb gondatlanság (osztr. p. t. 1300. §. szerint tudatosság) esetében felelős. V. ö. *Jacoby* Die Crediterkundigung nach ihrer wirtschaftlichen u. rechtlichen Seite. Berlin, 1891.; *Thibault* De la responsabilité en matière de renseignements commerciaux Paris, 1900.; *Hajdu M.* A hitelértesítés. Bpest, 1903. — Kiemelendő még, hogy jóllehet a kezesség még nem keresk. ügylet pusztán annak folytán, hogy a főkötelezettség keresk. ügyletből ered, perjogi tekintetben az járulékossága alapján ez esetben is keresk. ügynek tekintetik, vagyis ha az ügylet, melyből a főkötelezettség származik, a főadós részéről keresk. ügylet: a kezes a keresk. bíróság elé akkor is idézhető, ha maga a kezesség nem keresk. ügylet, tekintet nélkül arra, vajjon a kezes a főadóssal együtt vagy külön pereltetik-e? V. ö. **S.** 13,039/76., 14,207/76. és 15,451/77. (M. IV. 184. l.), **B. T.** 1564/82. (D. Új f. 3., 322. l.), 22/84. (U. o. 8., 320. l.).

[17]) V. ö. osztr. p. t. 1357. §. Abban azonban a közönséges kezesség a készfizetői kezességgel mai napság egyenlő, hogy több kezes a követelés felosztását nem követelheti. Osztr. p. t. 1359. §. Másként a római jogban.

[18]) Ugyanazzal a természettel bir a váltókezesség, bár a Váltó t. 67. §-a ezt nem fejezi ki jól azzal, hogy a váltókezesség »egyetemleges fizetési kötelezettséget állapít meg«. A közönséges kezes is egyetemleges, vagyis az egész összegre felelős adós. V. ö. *Szerző* Váltójog 69. §.

[19]) Ez a K. T. 270. §. 3. bek.-ben nincs ugyan határozottan kifejezve, miként az egyetemlegességre nézve a 268. §-ban, de a kezességre vonatkozó szabályok általában nem absolut természetűek.

[20]) V. ö. **C.** 681/911. (H. D. VI. 111. l.) s az ott idézetteket.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

122. §.

Gondosság és kártérítés.

I. A **K. T. 271.** §-a szerint : ki valamely ügylet folytán, mely reá nézve keresk. ügyletnek tekintendő,[1]) egy másik irányában gondosságra *(diligentia)* van kötelezve, a r e n d e s k e r e s k e d ő gondosságával köteles eljárni. Ez a közönséges magánjogi elvektől két irányban tartalmaz eltérést és pedig : 1. hogy az ügyletek minőségének és a szerződő felek egymáshozi állásának figyelmen kívül hagyásával mindig a gondosság egyenlő foka követeltetik, nem tévén nevezetesen különbséget : vajjon az ügylet visszteher mellett, vagy ingyenesen köttetett-e ?[2]) 2. azon m i n t a iránt, melyhez viszonyítva a gondosság és az ennek elmulasztásából eredő vétkesség *(culpa)* foka közelebbről meghatároztatik. Míg ugyanis az általános magánjogban a rendes, szorgalmas családapa *(diligens paterfamilias)* az a minta, mely a gondosság legnagyobb, illetve a beszámítható vétkesség legkisebb fokának *(culpa levis)* meghatározására szolgál :[3]) addig a K. T. a rendes kereskedőt tekinti irányadóul, ilyennek eljárása szerint itélendő meg, vajjon adott esetben a gondosságnak elég van-e téve s az eljáró félnek felelőssége megállapítható-e vagy nem ? Minthogy pedig rendes kereskedő szabály szerint nagyobb elővigyázattal és gondossággal szokott eljárni, mint közönséges szorgalmas családapa :[4]) ebből

---

[1]) Pl. kereskedőnek adott m e g b i z á s teljesítése. V. ö. a **C.** 367/905. (D. IV. f. 6., 6. l.) esetét (hamis okmányok alapján történt fizetés). Ha az ügylet csak a másik fél részéről keresk. ügylet, a gondosság az általános magánjog szerint ítélendő meg. Kivétel csak a K. T. külön intézkedésénél fogva van. Ily kivételt tartalmaz a K. T. 343. §-a az eladóra nézve, habár az eladás nem is keresk. ügylet, hanem csak a vétel.

[2]) A K. T. id. §-a semmi megkülönböztetést nem tesz. Igy van ez különben az o s z t r. p. t. szerint is (v. ö. ennek 1297. §-át és hozzá *Unger* id. m. II. 102. §.), ellentétben más magánjogi rendszerekkel, nevezetesen a r ó m a i joggal, mely a gondosság fokát az ügyletek szerint különbözőképen határozza meg. V. ö. különösen L. 23. D. de regulis juris 50., 17. A közkereseti és betéti társaságnál azonban a K. T. is kisebb gondosságot követel (v. ö. fentebb 57. §.). Egyes esetekben pedig a véletlenért is felelőssé tesz. Igy a fuvarozási és közraktári ügyletnél. (K. T. 398., 437. §§.)

[3]) Igy különösen a r ó m a i jog és az o s z t r. p. t. szerint, bár utóbbi az 1297. §-ban ezt határozottan nem mondja ki. L. azonban *Unger* id. h.

[4]) Keresk. üzlet folytatása fokozott gondosság nélkül többnyire lehetetlen ; másrészt ily fokozott gondosság a kereskedő által annyiban könnyebben is kifejthető, mert tevékenysége rendszerint meghatározott

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kitünik, hogy a gondosságnak az a mérve, melyet a K. T. követel, tényleg nagyobb mint az, mely az általános magánjogban követeltetik s e gondossággal nemcsak kereskedő, hanem n e m k e r e s k e d ő is tartozik, ha épen az ügylet reá nézve keresk. ügyletet képez. Valamint azonban a magánjogban a szorgalmas családapa, úgy a rendes kereskedő fogalma sem egészen elvont, mindenkire nézve teljesen egyenlő, hanem annak meghatározásánál, vajjon valaki a rendes kereskedő gondosságával járt-e el? figyelemmel kell lenni arra, hogy az illető minő természetű üzlettel bír, úgy hogy az ő eljárása csak a hasontermészetű üzlettulajdonosok eljárásához mérendő.[5]) Nemkereskedőnél pedig a rendes kereskedő gondossága oly kereskedő eljárásához képest határozandó meg, aminőnek üzletében a kérdéses ügylet leginkább előfordul. Magától értetődik végre, hogy amennyiben a gondosság ezen mérvének megszorítása határozottan tiltva nincs,[6]) azt a felek szerződésileg kisebb mértékre korlátozhatják.[7])

II. A köteles gondosság elmulasztásával szoros összefüggésben áll, bár nem egyedüli alapja és következménye: [7a]) a k á r-

---

irányban mozog, a munkafelosztás elvén nyugszik. Magának a K. T. intézkedéseiből is kitünik, hogy a kereskedőtől többet követel, mint amennyi más embertől követeltetik. Erre vallanak különösen a könyvvezetési kötelesség s az ezzel kapcsolatos mellékkötelességek, a K. T. 320., 346., 347. §§. s más intézkedések.

[5]) A bizományos tehát oly gondossággal tartozik, minővel rendes bizományos szokott eljárni, a szállítmányozó a rendes szállítmányozó, a terménykereskedő rendes terménykereskedő gondosságával tartozik stb. A K. T. ezt maga is kifejezi, midőn a fuvarozási ügyletnél »r e n d e s f u v a r o z ó« gondosságáról szól. V. ö. K. T. 400., 401. §§. Figyelemmel kell lenni különösen az üzlet terjedelmére és berendezésére is.

[6]) Ez áll bizonyos tekintetben a v a s u t i vállalatokra nézve. V. ö. K. T. 424. s k. §§. és alább 174. s k. §§.

[7]) Oly kikötés azonban, mely szerint a gondosságra kötelezett fél a szándékos jogsértésért sem vállal felelősséget *(pactum ne dolus praestetur)*, érvénytelen. V. ö. id. l. 23. D. de reg. juris. C. 343/907, (H. D. II. 220. l.) szerint a nagyfoku gondatlanságból *(culpa lata)* eredő kár megtérítését kizáró kikötés sem érvényes.

[7a]) Hogy a köteles gondosság elmulasztásának következménye általában a kártérítés: az iránt nincs kétség. Az is bizonyos, hogy amennyiben a törvény ezenkívül egyes esetekben még más következményeket állapít meg, ezek is helyt foglalnak. Pl. ha a vételnél a gondosság hiánya késedelmet eredményez, nemcsak kártérítés követelhető, hanem visszalépési jog is van. De a késedelem következményei hasonszerűleg oly esetekre is alkalmazhatók, midőn nincs késedelem, hanem t e v ő l e g e s e n sérte-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

térítés. Erre vonatkozólag a **K. T. 272.** §-a kijelenti, hogy aki kártérítést követelhet, nemcsak a valóságos kár (ú. n. *damnum emergens),* hanem egyúttal az elmaradt nyereség *(lucrum cessans)* megtérítését is követelheti. Ezen, a dolog természetéből folyó kártérítési elv kimondása azért volt szükséges, mert az általános magánjog azt épen nálunk nem juttatja teljes érvényre [8]) s a keresk. jogban az annál nagyobb jelentőséggel bír, mert az elérhető nyereség a szabály szerint nyerészkedésre irányuló keresk. forgalomban sokkal inkább vétetik számításba, mint a magánjogi forgalomban.[9]) Vajjon az ügylet, melyből a kártérítési kötelezettség származik, a kötelezett vagy a jogosított, avagy pedig mindkét fél részéről keresk. ügylet-e? [10]) vajjon továbbá a kár szándékosan, avagy csak vétkességből okoztatott-e? közömbös. A kártérítési követelés azonban mindenesetre feltételezi, hogy a kár fennforgása szabályszerűen bizonyíttassék s ez nemcsak a valóságos kár, hanem épúgy az elmaradt nyereségre nézve is áll; [11])

---

tik meg valamely szerződési kötelezettség. Pl. folytatólagos teljesítések esetén az előző hibás teljesítések a későbbi teljesítésekre nézve is visszalépési jogot adnak. (L. alább 153. §. 22. j.) V. ö. ezen ú. n. positiv szerződésszegésekről általában: *Staub* Die positiven Vertragsverletzungen. Berlin 1904., *Lehmann* Arch. f. civ. Praxis 96. köt.; nálunk *Kiss G.* Jogállam 1905. évf. és M. Jogászegyl. Ért. XXXVI. köt. 1. füz. (1907.) és *Mártonfy M.* Emlékkönyv 228. s k. l.

[8]) Az osztr. p. t. 1324., 1332. §§. s ennek alapján az előbbi magyar magánjogi gyakorlat — v. ö. **L. I.** 3826/75. (D. 15., 22. sz.); 2299/81. (D. 28., 48. l.); **C.** 3212/89. (J. 90., 61. l.) — ugyanis különbséget tesz, vajjon a kár szándékosan, illetve nagyobb gondatlanságból, vagy kisebb vétkességből okoztatott-e? s az elmaradt nyereség megállapítását csak az előbbi esetben engedi meg. Újabban azonban a magyar magánjogi gyakorlat szintén a K. T. elvét követi. V. ö. **C.** 124/96. (D. III. f. 4., 261. l.), 193/97. (U. o. 10., 20. l.), *Baumgarten N.:* A keresk. és magánjogi kértérítés mértéke. 1912.

[9]) Vannak azonban a törvényben kivételek is. Igy eltekintve a kárbiztosítástól, melynél a kártérítés a szerződés közvetlen tartalma, nevezetesen a fuvarozási ügyletnél. V. ö. K. T. 399. §. és alább 170. §. — Az elmaradt nyereség után is elmaradt nyereséget, nevezetesen kamatot, követelni nem lehet. V. ö. **L. I.** 3134/77., **C.** 8561/85. (D. Új f. 12., 118. l.) V. ö. azonban **C.** 2598/98. (D. III. f. 14., 93. l.), mely szerint a károsszeg után általában a kártétel napjától épúgy számítható késedelmi kamat, mint más követelés után.

[10]) A K. T. 272. §. tehát sokkal tágabb körben nyer alkalmazást, mint a megelőző 271. §.

[11]) V. ö. **L. I.** 6741/77. (D. 19., 23. l.), mely egyszersmind kimondja, hogy az elmaradt nyereség nem követelhető, ha a károsultnak módjában

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

míg a kár vagy elmaradt haszon mennyiségét, ha a felek ajánlotta bizonyítékok megnyugtató eredményt nem nyujtottak, a bíróság az összes körülmények figyelembe vételével legjobb belátása szerint állapítja meg.[12])

123. §.

A kereskedelmi ügyletek megerősítése.

Valamint a szerződések általában, úgy a keresk. ügyletek is megerősíthetők járulékok, mellékkikötések által, melyek a hitelezőnek a főügyletből folyó jogokon felül bizonyos jogokat biztosítanak, a kötelezettre a főkötelezettség mellett még mellékkötelezettséget rónak. Ily mellékkikötések közé tartozik a kötbér, a foglaló és a bánatpénz kikötése, melyekre nézve a K. T. közelebbi, habár nem is kimerítő intézkedéseket tartalmaz, melyek azonban a bevágó magánjogi intézkedésekkel szemben elvileg semmi eltérő, különös jelleggel nem bírnak.[1])

I. Kötbér. Értünk alatta oly vagyoni büntetést, nem épen pénzbírságot,[2]) mely valaminek abbanhagyása végett, vagy

---

állt a haszonvesztést kellő úton és módon orvosolni; továbbá 9813/80. (D. 26., 179. l.) és **C.** 8561/85. (D. Új f. 12., 118. l.), 1367/94. (Ü. L. 96., 3. sz.): felelőssége a magkereskedőnek az általa eladott, de termelésre alkalmatlan maggal bevetett terület elmaradt terméséért; 631/902. (D. III. f. 23., 163. l.): szokásos üzleti haszon követelhető, ha a megvett, de nem szállított árú tényleg nem is adatott el. L. **C.** 153/911. (H. D. V. 368. l.) is, mely szerint nem kell kimutatni, hogy az árú továbbadatott vagy adathatott volna.

[12]) 1893: XVIII. tc. 65. §., uj Pp. 271. §., amely még hozzáteszi, hogy a bíróság nemcsak szakértők meghallgatását, hanem bizonyításfelvételt és tudakozódásokat is hivatalból foganatosíthat. Emellett a rendes eljárásban becslő eskü is megitélhető: 1868: LIV. tc. 237. §.; a sommás eljárásban s az új perrendt. szerint pedig a fél eskü alatt kihallgatható: 1893: XVIII. t.-c. 97. §. Pp. 372. §. V. ö. **C.** 379/902. (D. III. f. 23., 290. l.) — Amennyiben az időpont is befolyásolja a kártérítés nagyságát, rendszerint a károsító cselekvény vagy mulasztás elkövetésének időpontja mérvadó. Pl. elzálogosított sorsjegynek törvényellenes magáneladása (l. alább 137. §.), melyre később főnyeremény esik: **C.** 1510/95. (Jogt. K. 97., 7.)

[1]) A K. T. ezen intézkedéseinek alkalmazása feltételezi, hogy az ügylet, melyre vonatkozólag a kötbér, foglaló, bánatpénz kiköttetett, legalább az egyik fél részéről keresk. ügylet legyen. V. ö. fentebb 118. §.

[2]) Lehet más dolog, vagy pénz és dolog együttesen: **C.** 76/98. (D. III. f. 13., 61. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azon esetre köttetik ki,[2a]) ha valamely cselekvény egyáltalában nem, vagy nem kellően (kellő módon, helyen, időben) teljesíttetik.[3]) Hogy minő arányban állapíttatik meg a kötbér a főkötelezettséghez képest? az a keresk. törvény szerint teljesen a felek akaratától függ, határozottan kimondatván, hogy a kötbér összege semmi korlátozásnak alávetve nincs. [**K. T. 273. §.**] [4]) Ez azonban később annyiban módosíttatott, amennyiben a fizetendő tőke után [5]) kikötött kötbér a kamattal azonosíttatott, s úgy mint ez, nyolc százalékon túl a peres és perenkívüli jogsegély-

---

[2a]) Habár rendszerint a kötbér előzetes letétele nem követelhető, mindamellett, ha a felek annak előzetes letételében vagy valamely más címen letett összegnek (biztosíték) kötbér jellegével leendő felruházásában állapodtak meg, ez a letett összeget kötbér jellegétől meg nem fosztja. V. ö. **C.** 17/900. (D. III. f. 18., 32. l.)

[3]) V. ö. K. T. 274. §. Cselekvény alatt úgy pénzbeli, mint más szolgáltatás értendő; pl. fuvarozás. V. ö. K. T. 401. §. Abbanhagyás: pl. üzletnyitási tilalom üzletátruházás esetén (l. fent 19. §. 7. jegyz.), versenytilalom a szolgálati viszony megszünése után (l. fent. 43. §. 3. jegyz.). Mindenesetre úgy az abbanhagyás, mint a tevőleges cselekvés esetére kikötött kötbér feltételezi, hogy a kötbért igénylőnek vagyonjogi érdeke van azokra nézve. V. ö. **C.** 14/908. (H. D. III. 210. l.). A kifejezés kötbér nem lényeges, elég, ha a szerződés tartalmából tűnik ki annak minősége. **C.** 1425/96. (D. III. f. 5., 1. l.) Igy különösen biztosíték mint kötbér: **C.** id. 17/900. (D. III. f. 18., 32. l.); kártalanítási összegnek előre történt megállapítása: **C.** 2450/900. (U. o. 21., 117. l.). »Kárpótlásul« fizetendő határozott, tehát a kár nagyságától független összeg: **K. V. T.** 3/902. (U. o. 22., 193. l.) Óvadék mint kötbér: **C.** 5793/901. (U. o. 23., 172. l.) 8578/902. (U. o. 25., 303. l.). Erkölcstelen ügylet megtartására kikötött kötbér azonban nem követelhető. Pl. árcartelleknél kikötött kötbér: **C.** 2554/83. (D. Új f. 9., 309. l.) V. ö. fentebb 88. §. L. azonban **C.** 363/911. (H. D. VI. 19. l.). Sem törvényellenes megállapodás betartására: **C.** 1391/902. (D. III. f. 25., 208. l.), 429/904. (U. o. IV. f. 1., 185. l.)

[4]) Ez a magánjogban elismert bírói mérséklési jogot is kizárja, amit az új német K. T. 348. §-a a kereskedő által üzlete körében kötelezett kötbérre nézve kifejezetten mond ki. V. ö. **C.** 685/908. (H. D. III. 97. l.)

[5]) A szerződésnek nem vagy nem kellő teljesítése esetére önállóan kötelezett kötbér nem esik e korlátozás alá **C.** 71/97. (D. III. f. 9., 42. l.) Ha azonban a kötbér a késedelem tartama arányában állapíttatott meg (pl. a késedelem minden napjára), az csak addig követelhető, ameddig a hitelező rendes kereskedői gondosság mellett az adós részéről történendő teljesítésre okszerűleg várhat és amíg a szaporodó birságok összege az ügylet természetéhez és a birság kikötésének céljához képest túlzott mennyiségűvé nem válik. V. ö. **C.** 99/98. (D. III. f. 13., 1. l.) és 86/907. (H. D. II. 82. l.) vasuti fekbérre nézve.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

től fosztatott meg,[6]) s ugyanúgy az uzsoravétség fogalma alá vonatott.[7])

Ami a kötbér kikötéséből eredő jogviszonyokat illeti, különösen a következő kérdések merülnek fel:

1. Mikor követelhető, mikor jár le a kötbér? A kötbér lejár: *a)* ha valaminek abbanhagyása végett köttetett ki, a kikötéssel ellenkező cselekvény folytán; *b)* ha pedig valaminek teljesítésére volt irányozva, az adós késedelmével **[K. T. 274. §.]**, a nemteljesítéssel egyenlő lévén a nem kellő teljesítés.[8]) Hogy mikor van az adós késedelemben? az a K. T. idevágó intézkedéseiből, s amennyiben ilyenek hiányoznak, a keresk. szokások és az általános magánjog szerint ítélendő meg.[9]) A késedelemhez azonban mindenesetre szükséges az adós vétkessége. A kötbér tehát nem követelhető, ha a szerződés teljesítése vétlen baleset miatt, vagy ami az adós késedelmét lerontja: a hitelező vétkessége miatt lehetetlenné válik **[K. T. 275. §.]**,[10]) mely körülményeket bizonyítani az adós feladata.[11])

2. A második kérdés az, hogy minő viszonyban áll a kötbér, ha valaminek teljesítése esetére köttetett ki, magához a teljesítés-

---

[6]) 1877: VIII. tc. 2. §. és alább 126. §. Horvát-Szlavonországban 1877. évi dec. 8-án kelt törvény (v. ö. fentebb 9. §.).

[7]) V. ö. 1883: XXV. tc. 4. §. és alább 126. §. 12. s k. jegyz.

[8]) Ha a teljesítés r é s z b e n történt, mégis az egész kötbér követelhető. V. ö. *Értekezl.* jegyzők. 259. l. A felek azonban a kötbért részletteljesítésekre is megállapíthatják. A kötbér követelhető, habár a keresetben a szerződés felbontása is kéretett: **C.** 8189/83. (D. Új f. 11., 60. l.)

[9]) Igy különösen az kérdés, vajjon ha meghatározott teljesítési idő köttetett ki, a késedelem a teljesítés napjával következik-e be, vagy megintés szükséges-e? Pénztartozásoknál megintés nem kell. V. ö. alább 126. §. Egyéb kötelezettségeknél az ügylet természete mérvadó. V. ö. K. T. 354. és 355. §§. Ha meghatározott teljesítési idő kikötve nem lett, a késedelem mindenesetre megintést tételez fel. Kétoldalú szerződéseknél nem elég azt bizonyítani, hogy az ellenfelet mulasztás terheli, hanem a kötbért követelő fél a másik fél kifogása folytán igazolni tartozik azt is, hogy a maga részéről a teljesítési kötelezettségnek a kikötött időben megfelelt, vagy arra kész és képes volt: **C.** 109/98. (D. III. f. 13., 114.)

[10]) Vétlen baleset: pl. forgalmi akadály, adós betegsége, ha a teljesítés helyettesíthető nem volt: **L. I.** 12,129/77. (D. 19. 121. l.), vízi munkánál vízáradás: **C.** 8250/91. (J. Sz. 4., 243. l.) stb. A hitelező vétkessége alatt különösen az ő késedelme is értendő. V. ö. **C.** 8578/902. (D. III. f. 25., 303. l.), 768/910. (H. D. V. 46. l.). Versenyüzlet a hitelező részéről: v. ö. **C.** 106/912. (H. D. VI. 300. l.).

[11]) V. ö. **L. I.** 12,129/77. (D. 19., 121. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hez? Követelhető-e kötbér, ha a teljesítés utólag megtörtént, illetve elfogadtatott; követelhető-e a teljesítés, ha a kötbér lefizettetik; követelhető-e a kötbér, ha a teljesítés követeltetik?

a) Az utólagos teljesítés s annak elfogadása a kötbérre vonatkozó követelési jogot magában véve ugyan nem szünteti meg; annak gyakorlása mindazonáltal azt tételezi fel, hogy ez a teljesítés elfogadásakor [12]) kifejezetten, vagy felismerhetőleg fenntartatott.[12a]) Ha a szerződés teljesítése fenntartás nélkül elfogadtatik, azaz ha a hitelező egyszerűen hallgat: a kötbérkövetelés elenyészik [id. §. 275.].[13])

b) A kötbér lefizetése a teljesítési követelést csak akkor szünteti meg, ha a felek akarata erre világosan irányult. Ellenkező esetben, tehát akkor is, ha a felek akarata csak kétséges, a kötbér lefizetése dacára a teljesítés követelhető, vagyis az adósnak nem áll jogában a kötbér lefizetése által magát a teljesítés alól kivonni [id. 273. §. 1. bek.].[14])

c) A teljesítés és a kötbér követelése szabály szerint csak vagylagos *(alternativ)* jogosítvány, azaz ha a teljesítés követeltetik, a kötbér nem követelhető.[15]) Kivétel van, ha a kötbér a szer-

---

[12]) A teljesítéssel egyenlő az ügylet végleges lebonyolítása s ennek elfogadása. **C.** 578/901. (D. III. f. 22., 200. l.). Ha a kötbérnek megfelelő összeg a munkabérből tartatik vissza, a munka átvétele esetében sem kell a kötbért fentartani, hanem csak ha a visszatartott összeg követeltetik. Az átvétel dacára tehát a kötbér követelhető. V. ö. **C.** 1602/911. (H. D. VI. 37. l.) és előbb 607/97., 29/900. (M. Dttár IX. 358. l.).

[12a]) Ha a felek a fentartás bizonyos alakjában meg nem állapodtak, elegendő, ha a hitelező az elkésett teljesítés elfogadásánál oly magatartást tanusít, melyből a fentartás az adósra nézve felismerhető módon kifejezésre jut: **C.** 647/909. (H. D. IV. 91. l.).

[13]) A hallgatás a kötbérről való lemondásnak tekintetik. A fentartás megtörténtét a kötbért követelő fél tartozik bizonyítani: **C.** 702/86. (P. T. 13., 180. l.) Amennyiben a kötbér visszatérő időszakokban történő teljesítések, pl. kamatfizetés elmulasztása esetére köttetett ki, a korábbi teljesítések fentartás nélküli elfogadása nem hat ki a későbbi teljesítések elmulasztása esetén követelhető kötbérre. **C.** 204/97. (D. III. f. 10., 64. l.) Egyáltalában nem szükséges a fentartás, ha az ellenkező már a szerződés természetéből következik, így, ha a kötbér egyes elmulasztott részletteljesítések után a késedelem tartama arányában (pl. naponként) van megállapítva. Ez a K. T. 273. §. 3. bek.-ből is következik. **C.** 99/98. (D. III. f. 13., 1. l.)

[14]) Más szavakkal: kétség esetén a kötbér nem bánatpénz.

[15]) E szabály nemcsak a K. T. 273. §. 3. bek.-ben felállított kivételből, hanem abból is következik, hogy kétség esetében az adós javára kell magyarázni. V. ö. osztr. p. t. 915. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ződésnek nem kellő időben, vagy nem kellő helyen való teljesítése esetére állapíttatott meg, amidőn a szerződés teljesítése mellett a kötbér is követelhető [id. 273. §. 3. bek.].

3. A harmadik kérdés arra vonatkozik, hogy minő viszonyban áll a kötbér a nemteljesítés miatti kártérítéshez? Követelhető-e a kötbér mellett az azt meghaladó kárnak megtérítése? Kétség esetében igen [id. 273. §. 2. bek.]; tehát csak akkor nem, ha ez határozottan megállapíttatott. A kötbér kikötésének kétségkívül az a célja is, hogy a nemteljesítés miatti kártérítés a kötbér által pótoltassék, s a szenvedett kár gyakran igen nehéz bizonyítása mellőztessék. E cél mindazonáltal csak mellékes, mely annyival kevésbbé határozza meg a kötbér jogi természetét, mert a kötbér akkor is követelhető, ha a hitelezőnek semmi kára nincs.[16]) A mellékcél dacára fentartandó a kötbér büntetési jellege s ezzel teljesen összefér, hogy a kártérítés kérdése a kötbértől különválasztassék, hogy a hitelező a kötbér összegét meghaladó kárnak megtérítését is követelhesse.[17]) Még pedig nemcsak vagylagosan, hanem a kötbér megítélése után is.[18])

---

[16]) V. ö. **C.** 4428/89. (D. új f. 26., 206. l.), 1430/92. (U. o. 35., 70. l.), 7961/95. (D. III. f. 3., 172. l.), 177/96. (U. o. 6., 320. l.), 496/98. (U. o. 14., 110. l.), 498/98. (U. o. 209. l.) 14/908. (H. D. III. 210. l.), 173/909. (U. o. 211. l.), 768/910. (U. o. V. 46. l.); **K. V. T.** 3/902. (U. o. 22., 193. l.). Ebben különbözik az ó v a d é k t ó l *(cautio)*, mely csak a szerződő fél által okozható kár megtérítésének, nem általában a szerződés teljesítésének biztosítására szolgál, v. ö. **C.** 5793/901. (D. III. f. 23., 172. l.), 935/905. (D. IV. f. 6., 57. l.) s lényegileg a zálogjog fogalma alá esik: v. ö. **C.** 1064/910. (H. D. V. 212. l.). Ily óvadék gyakran az arra kötelezettnek kölcsön adatik. Ha azonban ez a tulajdonjog fentartásával történik, akkor az ügylet vele szemben a b é r l e t fogalma alá esik. A fizetendő díj oly esetben, midőn a bérlő csődbe jut s a tömeggondnok az óvadék által biztosított vállalatot folytatja, a tömegtartozások közé sorolandó. (Csődt. 48. §. 2. pont.) Takarékpénztári könyvecske óvadékul elfogadása nem kötelező, ha az fentartási záradékkal van ellátva: **C.** 10067/904. (D. IV. f. 4., 30. l.).

[17]) Nem helyeselhető ennélfogva **L. I.** 170/76. sz. hat.-ban is tartalmazott az a felfogás, hogy a kötbér jogi értelemben a szerződő felek között a szerződés nem vagy hiányos teljesítéséből származható kár pótlására előlegesen megállapított átalányt jelent. Helyes azonban ennek, valamint **L. I.** 7319/76. (D. 16., 83. l.) abbeli rendelkezése, hogy k é s e d e l m i k a m a t és kötbér együttesen nem ítélhető meg, hanem a kettő közül csak az egyik és pedig az, mely a hitelezőre nézve előnyösebb; helyes azért, mert miután pénzkötelezettségeknél a kártérítés összege törvényileg a késedelmi kamatban nyer kifejezést: ha a kötbér a késedelmi kamatnál nagyobb, akkor a kötbéren felül megtéríthető kár úgy sem létezik; ha

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Foglaló. Értetik ezalatt minden oly pénzösszeg vagy egyéb szolgálmány, mely valamely ügylet megkötése alkalmával,[19]) de nem a kikötött teljesítés fejében adatik.[20]) A **K. T. 276.** §-a kimondja, hogy a foglaló, egyéb megállapodás vagy eltérő keresk. szokás hiányában, csak a szerződés megkötése jeléül szolgál.[21]) Az tehát sem nem a kikötött főkötelezettségen felüli tel-

---

pedig a kötbér a késedelmi kamatnál kisebb, minthogy utóbbi követelésének ugyanazon feltételei vannak, mint a kötbér követelésének, s a kár külön igazolása szintén nem szükséges: a hitelezőre nézve teljesen mindegy, vajjon csak a késedelmi kamatot kapja, vagy a kötbért és hozzá a késedelmi kamatból annyit, amennyi a kötbér levonása után fenmarad. (Más, ha közönséges kártérítésről van szó: l. köv. jegyz.) V. ö. **C.** 63/99. is. (D. III. f. 14., 165. l.) és 60/900. (Jogt. K. 900., 29. sz. m.) — Helyes továbbá **L. I.** 12,129/77. (D. 19., 181. l.), **C.** 217/91. (J. Sz. 6., 451. l.), 1430/92. (D. Új f. 35., 70. l.), id. 7961/95., 1557/95. (D. III. f. 4., 162. l.), 60/900. (U. o. 18., 132. l.), 2450/900. (U. o. 21., 117. l.), 4032/901. (U. o. 22., 138. l.)., 4534/903. (U. o. IV. f. 1. 132. l.), **B. T.** 46/906. (U. o. 6., 44. l.), mely szerint a kötbér után kamat nem jár; id. 1557/95., 4032/901. és 46/906. szerint még a keresetindítás napjától sem.

[18]) Ellenk. **C.** 918/98. (D. III. f. 14., 175. l.), mely szerint a kötbér választása a kártérítési jogot felemészti. De ez annyival kevésbbé helyes, mert akkor a kötbérrel együtt sem lehetne nagyobb kártérítést követelni. Pedig ez a K. T. 273. §. 2. bek. szerint kétségtelen.

[19]) Nem tekinthető foglalónak s nem ítélhető meg, ha annak átadása nem a szerződés megkötésekor történt, hanem csak jövőben köttetik ki. **C.** 392/97. (D. III. f. 11., 62. l.)

[20]) Az, hogy bizonyos szerződésileg fizetni kötelezett összeg foglalónak tekintessék-e? nem aszerint állapítandó meg, hogy a felek azt foglalónak címezték-e vagy sem; hanem ahhoz képest, hogy a szerződés tartalma szerint bir-e valóban foglaló minőségével? Ennélfogva oly összeg, mely a szerződésben ugyan foglalónak neveztetik, de melyre nézve egyuttal kiköttetik, hogy az a szállítandó árú árába a szállított részletek arányában részletenként betudassék, a foglaló minőségével nem bír: **L. I.** 8424/78. (D. 22., 68. l.), **C.** 170/95. (D. III. f. 2., 124. l.), 341/901. (U. o. 21., 191. l.) Ily összeg csak *vételárelőleg*, illetve *óvadék*, melyet az eladó a vevőt terhelő szerződésszegés esetében nincs jogosítva egyszerűen visszatartani, hanem csak beigazolt kára címén és erejéig, amint hogy viszont a vevő sincs jogosítva arra, hogy a vételárelőleg kétszeres visszatérítését követelhesse, hanem szintén csak beigazolt kára címén és erejéig léphet fel igényével. **C.** 1784/82. (D. Új f. 3., 11. l.), 1089/91. (Ü. L. 91. 7. sz.), 5371/93. (D. Új f. 35., 35. l.), 1062/93. (M. IV. 205. l.), id. 170/95., 341/901., 935/905. (D. IV. f. 6., 57. l.)

[21]) V. ö. osztr. p. t. 908. §. »Megkötés jeléül«: azaz bizonyítékul. — A K. T. az id. 276. §-ban a keresk. szokást nem említi ugyan, de ez csak törvényszerkesztési feledékenységnek tulajdonítandó; mert eltekintve attól, hogy a német K. T. megfelelő 285. cikke a szokásra kifejezetten

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jesítés, miért is a főkötelezettség teljesítésével a foglaló visszaadatik, vagy beszámíttatik,[22]) sem bánatpénz jellegével nem bír, miért is a teljesítés,[23]) vagy a foglaló összegét meghaladó kár megtérítése,[24]) iránti követelést ki nem zárja. [K. T. 277. §. 2. bek.]

A foglaló azonban nemcsak a szerződés megkötése jeléül, hanem a teljesítés biztosítására is szolgál,[25]) amennyiben ugyanis az, akinek vétkessége miatt a szerződés nem teljesíthető,[26]) az adott foglalót elveszti, a kapott foglalót pedig kétszeresen visszatéríteni tartozik [id. 277. §. 1. bek.].[27]) Ennyiben a foglaló, miként

---

utal: hivatkozás történik a szokásra a K. T. 277. §-ában, mely csak a 276. §-ban kimondott elv következményeit mondja ki.

[22]) Id. 276. §. 1. bek. Visszaadatik: ha a teljesítés tárgyától különböző; beszámíttatik: ha hasonnemű. Ha a szerződés részben teljesíttetik és az adott foglaló megfelelő része a szállított árú vételárába betudatik: ez által a kapott foglaló megmaradt része ebbeli természetét el nem veszti, hanem továbbra is a szerződés teljesítésének biztosítékául szolgál: **C.** 438/90. (J. Sz. 4., 22. l.)

[23]) Ezt a K. T. nem említi. V. ö. azonban osztr. p. t. 908. §.

[24]) A foglaló erejéig kár nem létezik, tehát meg sem állapítható. V. ö. **C.** 1154/86. (D. Új f. 17., 166. l.), 8514/904. (D. IV. f. 3., 53. l.) A foglaló összegét meghaladó kár megtérítését nemcsak a foglalót kapott, hanem a foglalót adott és annak kétszeresét követelő fél is követelheti. A K. T. id. §-a világosan azt mondja: »mindkét esetben«. Ha azonban az adott foglalón felüli kár megtérítése követeltetik, még külön a foglaló kétszerese nem ítélhető meg: **L. I.** 701/78. (D. 21., 60. l.) A foglaló mellett kötbér is megítélhető: **L. I.** 12,129/77. (D. 18., 21. l.)

[25]) V. ö. o s z t r. p. t. 908. §.; **C.** 1650/910. (H. D. IV. 247. l.): épen azért, ha a foglaló az eladónál a vevő hitelezői által lefoglaltatik, az eladó ujabb foglalót követelhet s előbb nem tartozik teljesíteni.

[26]) Elégséges, ha a vevő kijelenti, hogy az árut csak az eredeti megállapodástól eltérő, az eladóra nézve terhesebb feltételek mellett hajlandó átvenni: **C.** 1154/86. (D. Új f. 17., 166. l.) Mindkét fél vétkessége esetén a foglaló nem követelhető: **L I.** 62,968/76. (D. 17., 70. l.), **C.** 841/85. (P. T. 11., 19. l.). R é s z b e n i teljesítés esetében is megtartható a foglaló. V. ö. **C.** 935/905. (D. IV. f. 6., 57. l.)

[27]) Ha azonban a visszaküldött foglaló a másik fél által fentartás nélkül átvétetik, ez később nincs jogosítva kártérítésképen a foglaló kétszeresét követelni, hanem elállottnak tekintendő: **C.** 4036/83. (D. Új f. 6., 255. l.), 10,739/92. (U. o. 34., 132. l.) Ugyanaz áll, ha a foglalóról fedezeti váltó adatik s a váltóbirtokos a váltót jogosulatlanul értékesíti: **C.** 247/911. (H. D. V. 225. l.). A megítélt foglaló kétszerese után époly kevéssé jár kamat, mint ahogy a foglalót megtartó fél nem követelhet még azonfelül kamatot: **L. I.** 8735/76. (D. 16., 100. l.), **C.** 1737/86., 2836/85. (P. T. 22., 13. l.) Az adott foglaló egyszerű visszakövetelése esetén azonban kamat követelhető: **L. I.** 2299/81. (D. 28., 48. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a kötbér, büntetés s egyúttal, amennyiben kár okoztatott volna, kártérítési egyenleg gyanánt szolgál.[28]) A vétkesség a foglaló iránti kötelezettség lényeges feltétele, ha tehát a szerződés a felek kölcsönös elállása vagy egyéb, nem a felek vétkességéből származó okok miatt megszünik, a foglaló épúgy visszaadandó, mint ha a szerződés szabályszerűen teljesíttetik [id. 276. §. 2. bek.]

III. B á n a t p é n z. Ez oly összeg, mely valamely szerződéstől való visszalépés esetére és a visszalépés jogáért a szerződés megkötésekor adatik vagy igértetik.[29]) Az a fél, ki a bánatpénzt adta vagy ígérte, a szerződéstől teljes szabadsággal és minden ok nélkül visszaléphet, s csak annak teszi ki magát, hogy a kikötött bánatpénzt megfizetni tartozik, az adott bánatpénzt pedig elveszti **[K. T. 278. §.]**.[30]) A bánatpénz kikötése folytán tehát a szerződés felbontó feltétel mellett kötöttnek tekintetik épúgy, mint az egyszerű visszalépési jog fentartása melletti ügylet (l. alább 156. §.). Ha a visszalépés nem gyakoroltatik, a szerződés feltétlenné válik, minek folytán a bánatpénz iránti kötelezettség megszűnik s egyedül a főkötelezettség marad fenn. Ennek teljesítésével az adott bánatpénz visszaadatik, illetve, ha hasonnemű, a teljesítőnek beszámíttatik **[K. T. 279. §.]** ; nemteljesítés esetében pedig a teljesítés vagy a nemteljesítés miatti kártérítés épúgy követelhető, mint ha bánatpénz nem köttetett volna ki.[31]) Hogy meddig gyakorolható a visszalépés ? az első sorban a szerződéstől függ. Külön kikötés nélkül azt kell felvenni, hogy a visszalépés csak addig gyakorolható, míg a teljesítés ideje be nem követke-

---

[28]) V. ö. **L. I.** 397/78. (D. 21., 40. l.), **C.** 621/82. (D. Új f. 4., 250. l.) Tulajdonképeni kártérítési pernek azonban a foglaló kétszerese iránti per szintén nem tekinthető, minthogy az a kár létezése és igazolása nélkül is követelhető : **C.** 130/84. (D. Új f. 9., 291. l.)

[29]) V. ö. K. T. 278. §. Rendszerint azonban a bánatpénz utólag fizettetik. — A bánatpénz kikötése a keresk. forgalomban igen gyakori, így különösen a t ő z s d e ü g y l e t e k n é l. A bánatpénz ezeknél d í j n a k *(Prämie)* neveztetik, ahonnan az ügyletek elnevezése : d í j ü g y l e t e k. Bővebben ezekről l. alább 157. §.

[30]) Kamat bánatpénz után sem jár : **C.** 8129/85. (D. Új f. 12., 152. l.), 3243/96. (D. III. f. 7., 140. l.)

[31]) Ha tehát a visszalépési jog nem gyakoroltatik, sem a szerződés nem teljesíttetik : a bánatpénz megfizetése már nem követelhető. A bánatpénz kikötése csak arra a félre nézve, aki adta vagy igérte, tartalmaz választási jogot a teljesítés és a bánatpénz között, de nem a másik félre nézve. V. ö. **L. I.** 6719/78. (D. 21., 102. l.), **C.** 1601/90. (Ü. L. 91. 25. sz.) Másként az osztr. p. t. 911. §. szerint.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zett, vagy az adós ki nem jelentette, hogy a visszalépési jogot igénybe nem veszi; amivel azonos az az eset, ha az adós a teljesítést tényleg megkezdette, vagy a másik fél részéről az egészben vagy részben történt viszontteljesítést elfogadta [id. 278. §. 1. bek.].[32]) Az adós szabad választási joga tehát nem határtalan s a teljesítés választása épúgy megszünteti a visszalépési jogot, mint a visszalépési jog választása a teljesítési kötelezettséget. Magától értetődik végre, hogy visszalépésről csak akkor lehet szó, ha a szerződés fennáll. Ha az a felek megállapodása vagy más ok következtében megszünik, a visszalépési jog is tárgytalanná válik, minek folytán az adott bánatpénz visszafizetendő [id. 279. §.].

124. §.

Feléntúli sérelem.

A feléntúli sérelem (ú. n. *laesio enormis*) miatti megtámadhatóság a sok tekintetben elkorcsosult későbbi római jog hagyatéka.[1]) Rendkívüli körülmények között és csak kivételképen megengedve, egészen indokolatlannak nem mondható ugyan. Általánosítása és szabálykénti megengedése azonban a forgalom érdekeivel összhangzásba nem hozható. Ez okból már az általános magánjog terén találkozunk azzal a törekvéssel, hogy a feléntúli sérelem jogorvoslata lehetőleg szűk mederbe szoríttassék, vagy egészen kiküszöböltessék;[2]) a keresk. jogban pedig annak érvénye sohasem volt ellenmondás nélkül elismerve, sőt egyes keresk. törvények feltétlenül kizárják.[3]) Ezt teszi a magyar keresk.

---

[32]) V. ö. osztr. p. t. 909. §.

[1]) Behozatott ugyanis *Diocletian* és *Maximian* császárok által, de csak az eladó javára. Később azonban a vevőre is ki lett terjesztve s általában minden kétoldalú szerződésre. V. ö. *Windscheid* id. m. II. 396. §.

[2]) Az osztr. p. t. a feléntúli sérelem miatt megtámadást szabályképen megengedi ugyan; de számos kivételt tesz. V. ö. 924. és 925. §§. Vajjon annak a magyar magánjog terén egyáltalában helye van-e? kétséges. *Zlinszky* Magyar magánjog 431. l. (*Reiner*-féle átdolgozás 8. kiad. 645. l.) tagadásba veszi, de maga is említi, hogy *Frank* az ellenkezőt tanítja. L. Az osztó igazság törvénye Magyarhonban I. 622., 623. l. A német polg. t. elvetette.

[3]) Igy különösen a német (az új a polg. t. általános mellőzése folytán már nem említi) és a spanyol (régi és új) K. T. A francia keresk. jogban annak alkalmazhatlansága magától értetődik annak folytán, hogy a magánjog (*Code civil*) csak ingatlanokra szorítja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

törvény is, határozottan kimondván, hogy a kereskedelmi ügyletek a feléntúli sérelem miatt meg nem támadhatók. [**K. T. 280. §.**] [4]) E szabály alól azonban később annyiban kivétel állapíttatott meg, amennyiben az ú. n. r é s z l e t ü g y l e t a vevő vagy annak jogutódja által megtámadható, ha az értékpapir olyan árban adatott el, mely az ügylet megkötésekor jegyzett árfolyamot és annak a részletügylet tartama szerint számítandó évi 15 százalékát meghaladja. (1883 : XXXI. tc. 8. §.) [5])

125. §.

A viszontszolgáltatás kereskedelmi ügyleteknél.

I. A kétoldolú *(synallagmaticus)* szerződések fogalmában rejlik, hogy azok egyúttal viszontszolgáltatással, ellenértékkel járó, terhes *(onerosus)* szerződések.[1]) Mindegyik fél lévén ugyanis kötelezve valaminek teljesítésére, az egyiknek teljesítése viszontszolgáltatás, ellenérték a másiknak teljesítéséért. Másként az egyoldalú szerződéseknél. Ezeknél az a fél, aki a másiktól valamit tulajdonul vagy használatul kap, vagy akinek a másik bizonyos szolgálatot teljesít, nem mindig szolgáltat ellenértéket, hanem azt esetleg minden viszontszolgáltatás nélkül, ingyen *(lucrativ* módon) élvezi. A magánjog terén ez az ingyenesség a szabály s

---

[4]) Alkalmazást nyer arra a félre is, kinek részéről az ügylet nem keresk. ügylet. V. ö. fentebb 118. §. Az ügylet faja közömbös ; nem támadható meg különösen az adás-vétel sem.

[5]) A 15% az árfolyam teljes összege, nem a fizetendő részletek levonásával időről-időre fenmaradó hátralék után számítandó : **C. 793/87.** (P. T. 15., 121. l.), 585/98. (D. III. f. 13., 174. l.)

[1]) Az o s z t r. p. t. 864. §. terminologiája szerint, mely a magyar magánjogba is átment (v. ö. *Zlinszky* id. m. 405. l.), a kétoldalú és visszterhes, egyoldalú és visszteher nélküli szerződés azonosnak vétetik. Ez azonban nem helyes. Terhes, visszterhes a latin *onerosus*-nak felel meg, ezalatt pedig nem azt értik, hogy a fél valamely teljesítésre kötelezve van, hanem azt, hogy amit kapott, azért ő ad, fizet valamit, vagyis nem ingyen részesül benne. V. ö. *Arndts* Pandekten 234. §. A kölcsönnél nincs kötelezettség a kölcsönadó részéről, tehát csak egyoldalú szerződésről van szó, de ha a kölcsönvevő kamatot fizet, akkor ez reá nézve terhes *(onerosus)* szerződés. Az egyoldalú szerződés tehát nem okvetlenül visszteher nélküli (ingyenes, *lucrativ)* szerződés, hanem lehet terhes is ; épen azért egyoldalúság és visszterhesség nem azonos s megfordítva kétoldalúság és visszterhesség sem azonos fogalmak, bár igaz, hogy a kétoldalú szerződés mindig egyúttal visszterhes is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ennek megfelelőleg külön kikötés szükséges, hogy a kapott dologért vagy a teljesített szolgálatért ellenérték fizettessék.[2]) A kereskedelmi jog azonban ellenkező álláspontot foglal el. Nem ugyan a nemkereskedőkre nézve, habár az ügylet részükről keresk. ügylet is.[3]) De annál inkább a kereskedőkre nézve. Ezeknél ugyanis figyelembe veszi, hogy az ő hivatásuk rendesen nyerészkedésre, a meglévő tőkék és munkaerők értékesítésére van irányozva, hogy az ő gazdasági felfogásukban az ingyenes szolgáltatásoknak nem igen van helye s ebből kiindulva azt az elvet emeli érvényre, hogy a kereskedőkkel szemben a viszontszolgáltatás, ellenérték, magától értetődik, azt ők külön kikötés nélkül is követelhetik. A viszontszolgáltatás kötelezettsége tehát kereskedőkkel szemben már a törvényből *(ex lege)* foly, úgy hogy nem a viszontszolgáltatást, hanem az ingyenességet kell külön kikötni.[4])

II. A **K. T. 284. §.**-a ezt az elvet a kereskedőkre nézve általában [5]) három irányban juttatja kifejezésre : [6]) 1. ha a kereskedő

---

[2]) A haszonkölcsönnél ellenértéket ki se lehet kötni. V. ö. osztr. p. t. 971. §. Ha az átengedett dolog használatáért ellenérték köttetik ki : az ügylet többé nem haszonkölcsön, hanem bérlet. Pl. a kölcsönkönyvtáraknál, zsákkölcsönzésnél.

[3]) Kivétel van a közkereseti és betéti társaságnál, melyeknek tagjai már a törvénynél fogva követelhetnek kamatot az általuk előlegezett pénzek után. V. ö. K. T. 71., 132. §§. és fentebb 54. §.

[4]) A kikötésnek nem kell kifejezettnek lennie. Létezhetik arra vonatkozó tényleges szokás is, vagy következhetik a körülményekből. Gyakran azonban viszontszolgáltatás csak azért nem követeltetik, mert már egyébképen számításba vétetett. Igy pl. a vételárban a csomagolási, raktári s más díjak és költségek is benfoglaltathatnak.

[5]) Ezenkívül külön alkalmazások a bizományosoknál, szállítmányozóknál és alkuszoknál. V. ö. K. T. 377., 387., 546. §§. A közraktáraknál annyiban másként áll a dolog, amennyiben díjszabályzataik (K. T. 436. §.) a szerződés kiegészítő részét képezik.

[6]) Minthogy a K. T. 284. §-a csak a visszteher általános elvének következménye, annak hasonszerű *(analog)* kiterjesztése más esetekre is lehetséges. Ez alapon nem szenvedhet pl. kétséget, hogy az eladó a vevőnek vagy megfordítva kölcsön adott zsákokért külön kikötés nélkül is követelhet zsákkölcsön-díjat. V. ö. **C.** 156/91. (D. Új f. 30., 320. l.). Ellenk. : **C.** 621/82. (D. Új f. 4., 250. l.), 812/84. (U. o. 11., 156. l.), **B. T.** 2589/81. (D. 28., 263. l.) Kétes : **C.** 935/84. (D. Új f. 11., 198. l.) Keresk. szokás elismerése mellett : **C.** 136/84. (M. Ig. D. 1., 142. l.), 1030/85. (P. T. 12., 34. l.) A zsákok kölcsöndíja azonban rendszerint a zsákok értékét nem haladhatja meg, bármennyi időre tartattak vissza : **C.** 1848/94. (P. T. 32., 60. l.), 4527/97. (D. III. f. 8., 179. l.) A budapesti árúüzleti szokások

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

üzleti körében [7]) más kereskedő vagy nemkereskedő részére ügyleteket végez vagy szolgálatokat teljesít; [8]) 2. ha a kereskedő részéről valamely dolog megőrzése forog kérdésben; [9]) 3. ha a kereskedő kölcsönöket és előlegeket [9a]) ad, vagy kiadásokat tesz. A törvény a két előbbi esetben a kereskedő által követelhető viszontszolgáltatást d í j n a k *(provisio)* s különösen a második esetben r a k t á r i d í j n a k nevezi, amiből azonban nem szabad arra következtetni, mintha viszontszolgáltatás csak akkor volna követelhető, ha az a keresk. forgalomban díjnak neveztetik. A raktári díj továbbá nemcsak az esetben követelhető, ha a megőrzés mint önálló szolgálat jelentkezik, hanem akkor is, ha más szolgálattal kapcsolatban fordul elő s habár utóbbi fejében is díj számíttatik.[10])

A kölcsönök, előlegek és kiadások után járó viszontszolgáltatás: a k a m a t. A kereskedő tehát kamatot előleges kikötés

---

szerint gabonaneműeknél az értéken felül a kölcsöndíj is fizetendő, azonban legfelebb 3 hóra, melyen túl a visszatartott zsákok megvetteknek tekintetnek (Kül. hat. 26. §.). — Kiterjesztés kereskedő által kölcsön adott g é p h a s z n á l a t i b é r ö s s z e g é r e: **C.** 1149/96. (D. III. f. 6., 276. l.) De nem v é t e l á r követelésre. Külön kikötés nélkül tehát a vételár után kamat csak a lejárattól, illetve a keresetindítás napjától követelhető. **C.** 480/95. (D. III. f. 2., 96. l.) A lejárat azonban, más megállapodás hiányában, az átvétel napja. V. ö. **C.** 5502/95. (P. T. 32., 144. l.) és alább 152. §.

[7]) »Üzleti kör« alatt itt époly kevéssé értendő a concret tárgyú üzlet, mint a 259. §. 2. bek.-ben. A törvény itt csak azt akarja mondani, hogy a kereskedőnek mint ilyennek kell eljárnia. Ellenk. **C.** 739/911. (H. D. VI. 217. l.), mely k ö z v e t í t é s i d í j r a nézve »saját üzleti körében« végzett közvetítést követel. Ha azonban a közvetítő az egyik fél alkalmazottja, a díjkikötés részéről egyenesen *turpis causa*. V. ö. **C.** 203/911. (H. D. VI. 52. l.)

[8]) Vajjon az ügyletek és szolgálatok megbízáson alapulnak-e, vagy megbízás nélküli ügyvitel *(negotiorum gestio)* forog fenn? magában véve közömbös. De ha a kereskedő másnak megbízásából teljesít valaki részére szolgálatot, ezért utóbbitól nem követelhet díjt: **C.** 1704/912. (H. D. VI. 315. l.). A szolgálatok alatt a csomagolás is érthető. **L. I.** 420/81. (D. 28., 86. l.).

[9]) Értetik különösen a l e t é t *(depositum)*. De nem pl. helyettesíthető dolgok átvételének elmulasztása a vevő részéről, ha eladó azokat el nem különítette. **C.** 791/905. (H. D. I. 157. l.).

[9a]) Előlegek alatt nem eladó és vevő közti vételárelőlegek, hanem kereskedő által más részére teljesített ügyleteknél helyette harmadik személynek adott előlegek értendők: **C.** 13/909. (H. D. III. 135. l.).

[10]) Különös alkalmazás a bizományi ügyletnél. V. ö. K. T. 377. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nélkül is számíthat és pedig azon naptól, melyen a teljesítés, illetőleg a kiadás történt [id. §. 2. bek.].[11])

III. Ami a most részletezett esetekben törvénynél fogva követelhető viszontszolgáltatás mérvét, nagyságát illeti: a K. T. a díj tekintetében sem azt nem állapítja meg, hogy miként számítandó, sem azt, hogy mennyi, illetve mely időtől fogva számítandó? [12]) Ehelyett utal a helybeli szokásra, értvén ez alatt azon hely keresk. szokását, melyen a szolgálatok teljesíttettek, illetve a megőrzés történt.[13]) Rendesen a díj a szolgáltatás tárgyának értéke után meghatározott százalékban vagy ezrelékben számíttatik; néha az árú súlya vagy térfogata szerint. Ha a díj meghatározására helybeli szokás nem létezik, akkor a legközelebbi hely szokása veendő zsinórmértékül, és ha szokás egyáltalában nincs, akkor a díj a szolgálat minőségéhez képest a méltányosság szerint állapítandó meg.

Hogy mennyi követelhető kamat fejében? arról, valamint a kamatokra vonatkozó egyéb kérdésekről a következő szakasz szól.

126. §.

Különösen a kamatokról.

A K. T. azonfelül, hogy az általános magánjoggal szemben eltérő intézkedést tartalmaz aziránt, vajjon kamatok általában követelhetők-e? a kamatokról több irányban rendelkezik. Igy nevezetesen meghatározza a kamatok nagyságát, megállapítja azt, hogy a késedelmi kamatok mely időponttól számíthatók, intézkedik továbbá az iránt, mennyiben lehet kamatok után is kamatot számítani s végül, vajjon hátralékos kamatok a tőke összegét meghaladólag is követelhetők-e?

I. Kamatok nagysága. Különbség teendő törvényi

---

[11]) Szem előtt tartandó, hogy midőn a törvény feljogosítja a kereskedőt, hogy kikötés nélkül is kamatot szedhessen: ezalatt nem késedelmi kamat értetik (melyre nézve a kikötés a magánjog szerint sem szükséges), hanem oly kamat, mely, habár törvényen alapul, törvényi *(legális)* kamat, mégis a szerződési kamat jelentőségével bir.

[12]) Kivétel van az alkuszi ügyletnél. V. ö. K. T. 546., 547. §§.

[13]) Tehát nem okvetlenül a kereskedő telepének helyén dívó szokást. — A szokás mérvadó különösen a bizományos és szállítmányozó díjára nézve is, ha külön kikötés nem történt. V. ö. K. T. 377. és 387. §§. Ügynökre nézve: v. ö. C. 520/905. (D. IV. f. 6. 15. l.), l. fent 37. §. 11. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és különösen késedelmi kamatok közt egyrészt és a szerződési kamatok közt másrészt.

a) A **K. T. 281. §.** szerint a törvényi kamatok keresk. ügyekben [1]) és minden oly esetben, midőn a K. T. kamatfizetési kötelezettséget állapít meg,[2]) úgyszintén a késedelmi kamatok a tőke hat százalékát tették évenként. De ezt módosította az 1895. évi XXXVI. tc.,[3]) melynek értelmében ennek hatályba léptétől, vagyis 1895. július 1-jétől fogva a törvényi és késedelmi kamat keresk. ügyekben [4]) csak öt százalékot tesz.[5])

b) A szerződési kamatok, amennyiben számszerüleg kifejezetten vagy a felek egyébként kivehető akaratával (l. fent 120. §.) meg nem határoztattak,[5a]) a keresk. épúgy mint a magán-

---

[1]) Tehát nemcsak keresk. ügyletekből eredő követeléseknél. Amennyiben ugyan oly keresk. ügyekről van szó, melyek magában a keresk. törvényben vannak elismerve, a 281. §. még külön is intézkedik, s ennyiben a törvény ismétlést tartalmaz. Gondolni kell azonban a keresk. szokások által megállapított keresk. ügyekre.

[2]) Feltéve, hogy szerződésileg nagyobb vagy kisebb kamatok nem állapíttattak meg. Igy különösen a K. T. 284. §-a esetében ; továbbá a közkereseti és betéti társaságnál. K. T. 71., 73., 132. §§. V. ö. fentebb 54., 71. §§.

[3]) Megfelelő törvény a magánjogi viszonyokra nézve : 1895 : XXXV. tc. A kettéválasztás Horvát-Szlavonországra való tekintettel történt, mely a magánjog terén autonomiával bír. V. ö. fent. 9. §.

[4]) Váltóügyekben a kamat továbbra is 6%. Id t. 2. §.

[5]) A törvény hatályba lépte előtt keletkezett ügyeknél is. De csak a hatályba lépés utáni időre folyó kamatra nézve. Az addig járó 6% később is követelhető, mert erre a feleknek már szerzett joguk van. A jogerős ítélettel vagy bírói egyezséggel megállapított kamatláb egyáltalában nem érintetik (id. tc. 1. §. 3. bek.), vagyis a törvény hatályba lépte utáni időre is követelhető. — A késedelmi kamatra nézve kiemelendő, hogy az csak akkor 5%, ha a szerződési kamat nem nagyobb : v. ö. **C.** 7974/906. (H. D. I. 326. l.) ; mert »ha 5%-nál magasabb kamat van kikötve, ez a felek más megállapodásának hiányában az adós késedelme esetében tovább folyik« (id. t. 1. §. 2. bek.). Előbbi bírói gyakorlatunk ilyen esetben is csak 6%-ot állapított meg. V. ö. **L. I.** 6744/76. (D. 16., 75. l.), 12,145/76. (D. 17., 81. l.), 267/77. De ez nem felel meg a felek akaratának s legfelebb addig volt helyes, amíg 8%-nál nagyobb szerződési kamat is perelhető volt. Az 1895. évi t. most említett intézkedése is azonban csak az 1877 : VIII. tc. korlátai között áll, vagyis 8%-nál nagyobb kamat, valamint a lejáratig, úgy a késedelem idejére sem érvényesíthető. V. ö. **C.** 400/901. (D. III. f. 21., 212. l.) L. alább.

[5a]) Ha a betét után fizetett kamatláb külön szerződéssel van megállapítva, akkor annak leszállítása nem történhetik egyoldalúan az alap-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jogi ügyleteknél, szintén a tőke hat, illetve öt százalékát teszik.[6]) Ami pedig a kamatok szerződéses megállapítását illeti, ez a K. T. szerint keresk. ügyleteknél akkor sem esik korlátozás alá, ha a kamatkikötés nem írásban, hanem csak szóval történik [**K. T. 286. §.**].[7]) Ez intézkedés azonban később annyiban módosíttatott, amennyiben 8 százaléknál nagyobb kamat[7a]) sem közjegyzői okiratban ki nem köthető, sem bíróilag meg nem állapítható, sem telekkönyvi előjegyzés vagy bekebelezés által nem biztosítható,[8]) sem biztosítási vagy kielégítési végrehajtás tárgya nem lehet.[9]) A 8 százaléknál nagyobb kamatkikötés tehát a peres és perenkívüli jogsegélytől fosztatott meg; maga a kamatkikötési szabadság azonban nem lett hatályon kívül helyezve. A nagyobb kamat kikötése magában véve érvényes s ha megfizettetett, annak

---

szabályszerű határozmányok szerint, hanem a pénzintézet azt vagy csak a betevővel egyetértőleg szállíthatja le, vagy pedig a betétet felmondani tartozik: **C.** 570/908. (H. D. III. 49. l.).

[6]) 1868: XXX. tc. 2. §. és ehelyett 1895. évi XXXV. tc. 2. §.

[7]) A K. T. id. §-a ezt az 1868: XXXI. tc. 1. §-ára való vonatkozással mondja ki, jóllehet e törvény Horvát-Szlavonországra nem terjed ki, s jóllehet az 1870. évi IX. horvát-szlavon tcikk hasonlóan rendelkezik. Amiből azonban nem szabad arra következtetni, mintha a K. T. a most említett területre nézve nem akart volna intézkedni. Ez annyival kevésbbé tételezhető fel, mert az id. §-nak a tőke összegét meghaladó kamatokra vonatkozó intézkedése kifejezetten a Horvát-Szlavonországban is hatályos o s z t r. p. t.-re való tekintettel vétetett fel, másrészt az előmunkálatokból sehol sem tűnik ki, mintha a teljes kamatvételi szabadság elvét csak a tulajdonképeni Magyarországra nézve akarták volna kimondani. V. ö. *Értekezl.* jk. 263., 478. l. L. *Zsögöd* B. is Magy. Igazs. 22. köt. 325. l. — A kamatkikötési szabadságot kereskedőkre nézve nálunk már az 1840. évi XVI. tc. 55. §-a mondotta ki.

[7a]) Beleértve az összes m e l l é k t a r t o z á s o k a t; így nevezetesen kötbért, üzlet-díjat, megtérítési összeget s bármely más dolgot vagy hasznot, melynek adására vagy teljesítésére az adós a tőke visszafizetésén kívül kötelezettséget vállal. V. ö. 1877: VIII. tc. 2. §., **C.** 6/912. (H. D. VII. 47. l.): bírság és jutalék. De nem esik ily szempont alá pl. pénzintézeti hitelegylet tagja által letett biztosítékból a közös veszteségek fedezésére történt levonás. V. ö. **C.** 1102/906. (H. D. II. 4. l.) Sem pl. törlesztéses kölcsön időelőtti megszüntetése (l. alább 146. §. 1. jegyz.) esetére kárpótlás gyanánt kikötött ú. n. s t o r n o d í j. V. ö. **C.** 1262/904. (D. IV. f. 2., 126. l.). Helytelen ellenk. **C.** 4491/1906. (H. D. II. 43. l.)

[8]) V. ö. 1877: VIII. tc. 1., 3., 4. §§. Hasonlóan intézkedik az 1877. évi dec. 8-án kelt horvát-szlavon törvény.

[9]) V. ö. 1883: XXV. tc. 21. §. Ennek külön kimondása külföldi ítéletek végrehajtására való tekintettel történt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

visszafizetése nem követelhető ;[10]) félévnél hosszabb időre kötött kölcsönnél mindazonáltal a félévet meghaladó időre, 8 százalékon felül pedig kamatot bármily időre előre levonni nem szabad, ellenkezőleg az a tőkéből lerovott összegnek tekintetik.[11]) Amennyiben továbbá a 8 százaléknál nagyobb kamat az adós szorultságának, könnyelműségének vagy tapasztalatlanságának felhasználásával a hitelező vagy egy harmadik javára olyképpen köttetett ki, hogy az adósnak vagy a kezesnek anyagi romlását előidézni vagy fokozni alkalmas, vagy oly mérvű, hogy az eset körülményeihez képest a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás közt szembeötlő aránytalanság mutatkozik :[12]) az uzsora vétsége forog

[10]) 1877 : VIII. tc. 5. §. 1. bek. A visszafizetés a tőkébe való beszámítás útján sem érvényesíthető. V. ö. **L. I.** 12,887/77, (D. 17., 92. l.) és **C.** 24. sz. polg. döntvény.

[11]) 1877 : VIII. tc. 5. §. 1. és 2. bek. L. már osztrák p. t. 997. §. Az előre levont többlet tehát a tőkébe beszámítható.

[12]) 1883 : XXV. tc. 1. §. Ide tartozik az is, ha a visszafizetés gabonaszállításban köttetett ki s ez természetben a rossz termés miatt nem lévén teljesíthető, a hitelező az időközben felszökött búza árát követeli az adóstól. Hasonlóképen az ilyen adás-vétel mint burkolt uzsora, ú. n. gabonaelővétel, ami azonban csak az eset körülményei szerint állapítható meg, tekintve, hogy a gabonaelővétel magában véve mint szállítási ügylet nem eshetik kifogás alá. Uzsorának minősíttetett : **C.** 9652/96. (P. T. 35., 139. l.), ; 10,181/98. (D. III. f. 14., 9. l.), 399/99. (U. o. 54. l.), 384/99. (U. o. 59. l.), 116/99. (U. o. 15., 128. l.), 9189/99. (U. o. 16., 15. l.), 701/99. (U. o. 84. l.), 7003/99. (U. o. 87. l.), 454/99. (U. o. 17., 114. l.), 926/900. (U. o. 179. l.), 11,706/99. (U. o. 18., 20. l.), 6022/900. (U. o. 235. l.) Nem minősíttetett uzsorának : **C.** 172/98., 173/98. (D. III. f. 13., 154., 227. l.), 10,748/99. (D. III. f. 16., 154. l.), 4113/98. (U. o. 179. l.), 2001/900. (U. o. 18., 239. l.) Vajjon az 1883 : XXV. t.-c. egyáltalában úgy értelmezhető-e, hogy az alá a szövegben közölt criteriumok mellett mindennemű hitelezés (tehát az ú. n. dologuzsora is), vagy csak a kölcsönszerződések esnek-e ? nagy viták tárgya. A törvény szavai inkább az előbbi mellett szólnak (»hitelez vagy ád fizetési halasztást«), de a bírói gyakorlat az utóbbi felfogást követi (l. különösen **C.** 7547/901.) s épen azért a gabonahitelezési ügyleteket is csak azon alapon minősíti uzsorának, ha a kölcsön elpalástolását látja fenforogni. Az ebből eredő jogbizonytalanság és a visszaélések nagy mérve 1903-ban arra indította a kormányt, hogy az id. törvény módosításáról és kiegészítéséről törvényjavaslatot nyujtson be a képviselőházhoz, mely 1907-ben és 1908-ban megujíttatott. Ennek előkészítéséül a Magyar Gazdaszövetség 1902-ben tanácskozmányt tartott, miután megelőzőleg több jogtudós : *Kunz J.*, *Králik S.*, *Issekutz Gy.*, *Sághy Gy.*, *Balogh J.*, *Zsögöd-Grosschmid B.* írásbeli véleményét kérte ki. L. »Az uzsora ellen«. Jogi tanulmányok és a magyar gazdaszövetség szaktanácskozása. Budapest, 1902.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fenn, mely mint ilyen, büntetőjogi elbírálás alá esik,[13]) de magánjogi következményekkel is annyiban jár, amennyiben a bíróság az uzsorás ügyletet semmisnek nyilvánítja, minek folytán az adós mindazt visszakapja, amit a valósággal hitelezett értéken felül fizetett.[14]) A 8 százaléknál nagyobb kamatkikötésre vonatkozólag a jogsegély megtagadása egyedül váltó- és oly követelésekre nézve nem foglal helyet, melyek bejegyzett kereskedők kölcsönös keresk. ügyleteiből erednek ; [15]) az uzsora vétségére s annak következményeire vonatkozó határozatok pedig csak azon keresk. ügyletekre nem nyernek alkalmazást, melyek bejegyzett kereskedők mint hitelnyerők által köttetnek.[16])

II. Mely időponttól számítható késedelmi kamat? Hogy késedelmi kamat általában követeltethessék, mindenesetre szükséges, hogy a követelés lejárt legyen ; mert ha a követelés még nem érvényesíthető, késedelem sem létezik, következőleg a késedelem által okozott kár megtérítéséről sem lehet szó. E lejárat s ennek folytán az adós késedelme oly esetben, midőn határozott lejárati nap nem köttetett ki, csak úgy következhetik be, ha az adós a fizetésre felszólíttatik, megintetik.[17]) A megintés napja a lejárati nap, amelytől az adós késedelmi kamatot fizetni tartozik [**K. T. 282. §.**].[18]) A megintés alakja közömbös : történhetik bírói úton, nevezetesen a kereset megindítása által,[19]) és bíróságon kívül, pl. közjegyzőileg.[20]) A számla

---

[13]) A büntetés (eltekintve a mellékbüntetéstől) 1 hónaptól 6 hónapig terjedhető fogház és 100 frttól 2000 frtig terjedhető pénzbüntetés ; bizonyos esetekben (ismétlés, váltó stb.) 2 évig terjedhető fogház és 4000 frtig terjedhető pénzbirság. V. ö. 1883 : XXV. tc. 1. és 2. §§.

[14]) 1883 : XXV. tc. 8. §.

[15]) 1877 : VIII. tc. 9. §. Ezenkívül kivételt állapít meg az 1878 : XXV. tc. alapsz. 57. c. az osztrák-magyar bankra nézve.

[16]) 1883 : XXV. tc. 16. §.

[17]) Ez áll különösen hitelre történt eladásoknál a vételár követelésére nézve is, amennyiben határozott lejárati nap ki nem köttetett. V. ö. **C.** 1011/905. (D. IV. f. 5., 364. l.) Más kérdés azonban, vajjon csakugyan hitelre történt-e az eladás ? V. ö. erre nézve alább 147. és 152. §§.

[18]) Kivévén, ha a megintéskor későbbi fizetési határnap engedélyeztetett. Ugyanaz áll a magánjogi gyakorlatban. V. ö. **C.** 84/96. (D. III. f. 6., 91. l.)

[19]) A késedelmi kamat már a keresetbeadás, nem a kézbesítés napjától jár, bár utóbbi helyesebb. V. ö. a kamatok utáni késedelmi kamatokra nézve kifejezetten 1868 : XXXI. tc. 4. §. s általában **C.** 480/95. (D. III. f.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megküldése magában véve megintésnek nem tekinthető [id. §. 2. bek.].[21])

Amennyiben határozott lejárati nap lett kikötve, vagy ami ezzel egyenlő, előleges felmondás által megállapítva: a késedelmi kamat a lejárat napjától követelhető, anélkül tehát, hogy még külön megintés volna szükséges.[22]) A K. T. a késedelmi kamat számításának ezen kezdőpontját ugyan csak oly követelésekre állapítja meg, melyek a hitelező részéről keresk. ügyletet képező ügyletből származnak **[K. T. 282., 283. §§.]**.[23]) Minthogy azonban az érintett intézkedések nálunk az általános magánjog terén is el vannak fogadva,[24]) azokat oly követelésekre is kell alkalmazni, melyek csak az adós részéről keresk. ügyletet képező ügyletből erednek.

III. Kamatok kamatja. Valamint az általános magán-

2., 96. l.) Áll kártérítési követelésekre nézve is. **C.** 1139/98. (Jogt. K. 98., 8. sz. m.)

[20]) V. ö. 1874: XXXV. tc. 98. §.

[21]) Esetleg azonban igen. Pl. nyugtatott számla megküldése, a számla ismételt megküldése stb. De nem évenkénti számlaegyenleg megküldése és elismerése, mert ennek célja nem az, hogy az adós (vevő) azt nyomban kifizesse, hanem csak az, hogy az adóssal az egyenleg átvitelének nagysága megállapíttassék: **C.** 1011/905. (D. IV. f. 5. 364. l.)

[22]) Az az elv áll tehát, hogy: *dies interpellat pro homine.* Adás-vételnél, ha nem hitelre történt az eladás, a késedelmi kamat az árú átadásától követelhető, mert a K. T. 345. §. értelmében a vételár az átadáskor fizetendő, tehát ez a lejárat. **C.** 910/90. (J. Sz. 5., 398. l.), 870/91. (P. T. 24., 52. sz.), 5502/95. (U. o. 32., 144. l.) Hitelre történt eladásnál a kikötött lejárat vagy a megintés napjától. **C.** 628/907. (H. D. II. 211. l.) és alább 152. §. 32. j. A kikötött lejárattal egyenlő a számlán kitett fizetési határidő. **C.** 125/98. (D. III. f. 11., 206. l.)

[23]) A K. T. ezt általánosságban a 282. §-ban mondja ki, de azután a 283. §-ban a kereskedők kölcsönös keresk. ügyleteiből származó követelésekre nézve részben ismétli. A hiba onnan származott, hogy a *Tervezet*, a német K. T. álláspontját fogadván el, a K. T. 282. §-ának megfelelő 293. cikkben nem a lejárat, hanem a megintés napjától számította a késedelmi kamatokat, mely intézkedéssel szemben a K. T. 283. §-ának megfelelő 292. sz. csak mint kivétel jelentkezett. Az *Értekezlet* azután a hitelező részéről keresk. ügyletet képező ügyletekből származó követelésekre nézve általában mondván ki a »*dies interpellat pro homine*«-féle elvet, nem vette észre, hogy a K. T. 283. §-ának kivétele már a 282. §. szabályában tartalmaztatik. V. ö. Jegyzők. 261., 262. l.

[24]) Állandó magyar birói gyakorlat. V. ö. Értekezl. jegyzők. 261. l.; **C.** 9749/88. (D. Új f. 22., 130. l.), 9049/93. (U. o. 38., 22. l.) Hasonlóképen osztrák p. t. 1334. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jog terén, úgy a keresk. ügyletekből eredő követeléseknél is, kamatok után kamat rendszerint nem követelhető.[25]) Kivétel csak akkor van, ha az világosan kiköttetett,[26]) vagy pedig ha a lejárt kamat bepereltetett.[27]) Kivétel van továbbá, ha a kereskedő más kereskedővel vagy nemkereskedővel folyószámlán alapuló összeköttetésben áll (l. a köv. §-t), amidőn az, kinek a számadás lezárásakor fenmaradó követelése van, ettől, habár abban kamatok is foglaltatnak,[28]) a lezárás napjától kamatokat igényelhet. A számadás lezárása azonban, egyéb megállapodás vagy szokás hiányában, csak minden üzleti év végével történhetik [**K. T. 285. §.**].[29])

IV. Ami végül azt a kérdést illeti, hogy mennyiben lehet a hátralékos kamatokat követelni, s vajjon azok akkor is követelhetők-e, ha a tőke összegét meghaladják *(supra alterum tantum)*: a **K. T. 286. §**-a [2. bek.] erre bármily keresk. ügyletből származó követelésre nézve határozottan igenlőleg válaszol.[30]) Ez mindazonáltal ellensúlyoztatik a kamatok három évi elévülése által ; [31]) mely legtöbb esetben a kamatoknak a tőke összegéig való felszaporodását lehetetlenné teszi.[32])

---

[25]) Sem úgy, hogy a kamat a tőkéhez csatoltatik (ú. n. *anatocismus coniunctus)*, sem úgy, hogy belőle új tőke képeztetik *(anat. separatus)*.

[26]) A takarékpénztári (letét) ügyletnél általános keresk. szokás, hogy a fel nem vett kamatok a tőkéhez csatoltatnak. **C.** 3193/901. (D. III. f. 22., 106. l.) szerint ez már a takarékpénztári betét jogi természetéből és céljából önként folyik. 8%-nál nagyobb kamatok kamatja azonban époly kevéssé érvényesíthető, mint maga a kamat. V. ö. **C.** 74/97. (Jogt. K. 97., 40. sz.)

[27]) 1868 : XXXI. tc. 4. §. A kereset beadása napjától és pedig a törvény feltétlen rendelkezése folytán akkor is, ha a kamatfizetésre nézve előbb állt be a késedelem. V. ö. **C.** 7289/95. (D. III. f. 3., 223. l.)

[28]) Ez azonban nem minden folyószámlánál fordul elő. V. ö. a köv. §-t 15. jegyz. Hogy miképen számíttatik a kamat a folyószámlában ? arra nézve v. ö. pl. *Weninger* Politikai számtan 2. kiad. Budapest, 1869. 18. s k. l.

[29]) Ez utóbbi rendelkezés indoka az, hogy rövidebb idejű lezárásnál a végeredmény után hamarább számíttatik kamat, a mi az adósra nézve terhesebb. E mellett a törvény ki akarja zárni azt, hogy a felek tetszés szerint zárhassák le a folyószámlát.

[30]) Elismertetik a magyar magánjogban is. V. ö. *Zlinszky* id. m. 378. l. *(Reiner*-féle átdolgozás 8. kiad. 578. l.) Másként o s z t r. p. t. 1335. §., mely csak birói megintés esetén engedi meg.

[31]) 1883 : XXV. tc. 19. §. és már o s z t r. p. t. 1480. §., bár más kezdőponttal. Kivétel van a pénzintézeteknél elhelyezett betétekre nézve, v. ö. 1883 : XXV. tc. 20. §., továbbá a kamatszelvényekre nézve, v. ö.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

127. §.

Kereskedelmi számlák.

I. Számlák és különösen keresk. számlák alatt általában véve kiadásoknak és bevételeknek, követeléseknek és tartozásoknak számszerű oly összeállítását értjük, mely az üzleti összeköttetés eredménye gyanánt egyik fél részéről a másik fél irányában történik. Közelebbi természetét az ilyen számla az összeköttetés minőségétől s azon ügyletektől és viszonyoktól nyeri, melyek annak alapját képezik. Vannak á l t a l á n o s számlák, melyek többrendbeli különböző ügyletek és viszonyok, illetve bizonyos időszakban előforduló összes ügyletek és viszonyok eredményeit tüntetik fel; továbbá k ü l ö n ö s számlák, melyek egyes meghatározott ügyletekről állíttatnak ki, úgymint: eladási, vételi, bizományi, szállítmányozási, fuvarozási, kölcsön-, váltó-számlák stb.; vannak e g y o l d a l ú számlák, melyek csak az egyik fél szolgáltatásait, illetve követeléseit tüntetik fel, és k é t o l d a l u számlák, melyekben úgy az egyik, mint a másik fél követelései és tartozásai vannak kimutatva. A számlák végre állhatnak egy vagy pedig több tételből, mely utóbbi esetben a követelés vagy tartozás egy végösszegben tüntettetik ki.

A számlák a keresk. forgalomban különböző célra használtatnak s ehhez képest különböző jelentőséggel bírnak. Sokszor csupán tájékozás végett adatnak, minden jogi célzat nélkül. Néha avégből állíttatnak ki, hogy valamely megkötendő ügylet alapjául vétessenek, gyakran azonban arra is szolgálnak, hogy a már létező követelések és tartozások mennyisége kötelező módon megállapíttassék.[1]) Utóbbi esetben, ha a számla elfogadtatik,[2]) a

alább 134. §. Az 1883. évi id. t. 3 évi elévülése azonban a **C.** 65. sz. döntvénye (D. III. f. 10., 264. l.) szerint csak kölcsön- és más hitelezési ügyletből eredő és biróilag meg nem itélt szerződési kamatra vonatkozik, de nem más, nevezetesen késedelmi kamatra, melyre a rendes magánjogi 32 évi elévülés nyer alkalmazást. De ehhez szó fér, mert nem tekintve, hogy a törvény nem különböztet, szerződési kamat kikötése esetében a késedelmi kamat a szerződési kamatnak folytatása, visszás volna tehát, ha a kettőre nézve különböző elévülés foglalna helyet. V. ö. *Zsögöd* is Fejezetek kötelmi jogunk köréből. II. köt. 744. l.

[32]) Egész lehetetlennek a kamatoknak a tőke összegéig való felszaporodása, különösen nagy kamatoknál, nem mondható, mert az elévülés félbeszakíttathatik.

[1]) Hogy milyen célból állíttatott ki a számla? azt csak a concret eset körülményei szerint lehet meghatározni. Vélelemnek egyik irányban

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megállapítás szerződés jellegével bír, mely az ú. n. elismerési szerződés fogalma alá esik.[3]) Mindegyik fél részéről

---

sincs helye. Egyes számlafajok azonban már mint ilyenek általánosan elfogadott jelentőséggel birnak. Igy pl. az ú. n. facturák, melyeket kereskedők mint eladók vagy vételi bizományosok (néha mások is) a küldött árukról a tőlük vagy általuk vásárló kereskedőknek küldenek. Ha az ilyen factura meg nem rendelt árukkal küldetik, akkor az a megkötendő ügyletre vonatkozó ajánlat jelentőségével bir ; ellenben a megrendelt árukról küldött factura az eladó vagy bizományos követelésének reá nézve (és elfogadás esetén a másik fél részéről is) kötelező megállapítását tartalmazza. V. ö. különösen *Goldschmidt* Handbuch 1. kiad. 787. s k. l. és *Hanausek* Facturen u. Facturenclauseln nach österr. Recht. Bécs, 1891.

[2]) Az elfogadásnak nem kell kifejezettnek lennie, következtethető a körülményekből. Pl. ha a számlát átvevő fél arra kifogás nélkül részletfizetést tesz (v. ö. **C.** 3680/86. D. Új f. 16., 71. l.), megfelelő idő alatt nem nyilatkozik (**B. T.** 81/906. D. IV. f. 6., 107. l. ; **C.** 130/909. H. D. III. 250. l.), a számla alapul vétele mellett az üzleti összeköttetést folytatja stb.

[3]) Ezen a német *Bähr Ottó* által először 1855-ben megjelent »Die Anerkennung als Verpflichtungsgrund« című munkájában megalapított intézmény ma már teljes polgárjogot nyert s különösen a számlaelismerés önálló jogalapját még olyanok is elismerik, akik elvont *(abstract)* kötelmeket s jogcím nélküli kötelezvényeket (ú. n. *cautio indiscreta)* általában véve érvényeseknek nem tekintenek. Nálunk a fogalmak a magánjog tudományos és gyakorlati fejletlensége mellett még nagyon zavarosak ugyan. Igy **L. I.** 12.145/76. (D. 17., 81. l.) a jogcím nélküli kötelezvényt teljesen érvényesnek tekinti, ellenben **C.** 3811/84. (D. Új f. 10., 287. l.) felperest a jogcím nélküli kötelezvény alapján csak azért nem utasítja el, mert alperes a követelés valódiságát beismeri. **C.** 1041/89. (P. t. 19., 16. l.) szerint pedig ily kötelezvény felperest nem menti fel a bizonyítás terhe alól. De már a számlaelismerés (összeszámolás) kötelező volta általánosan el van ismerve, s kötelezvényben önmagában véve jogcímnek fogadtatik el : v. ö. **C.** 65/85. (D. Új f. 10., 199. l.), 6767/85. (D. Új f. 12., 70. l.) ; 9374/84., 7033/87., 466/98. (D. III. f. 11., 132. l., l. *Schwarz Gusztáv* is : Magánjogi fejtegetések. Budapest, 1890., 116. s k. l.), hacsak az elszámolás a törvény oltalma alól kizárt ügyletre (tőzsdei különbözeti ügylet) nem vonatkozik : **C.** 204/96. (D. III. f. 7., 16. l.) 73/905. (D. IV. f. 3., 129. l.), *Szegedi T.* 6/99. (D. III. f. 15., 325. l.) — A K. T. sem általában az elismerési szerződés, sem különösen a számlaelismerés érvényéről közvetlen intézkedést nem tartalmaz. A 287. §-ban foglalt az a kijelentés azonban, hogy a számadás elismerése a tévedés vagy csalás igazolhatását ki nem zárja, az elismerésnek mint önálló jogalapnak elismerését feltételezi, mert különben annak nem volna jelentősége. Az előmunkálatok, sajnos, nemcsak hogy a törvény alapgondolata iránt kellő magyarázatot nem adnak, hanem azt is tanusítják, hogy a német K. T. megfelelő 294. cikkének igazi értelmét fel sem fogták. A helyett ugyanis, hogy ez intézkedést közvetlenül arra magyarázták volna, hogy a számadó fél elismerő ellenfele igazolhatja a tévedést vagy

DTT • Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elismerés forog fenn, és pedig a számadó részéről az iránt, hogy a kimutatott ügyletekből egyenként és összesen, vagy bizonyos időszakról általában véve, neki épen annyi és nem több kiadása, illetve követelése van, mint amennyit a számlában kimutatott, illetve kétoldalú számlánál egyúttal az iránt is, hogy ő a másik féltől épen annyit vett be, illetve ennek épen annyival tartozik ; a másik fél részéről az iránt, hogy a számadás helyes s hogy csakugyan annyival tartozik, illetve többet nem követelhet, mint amennyi ki van mutatva. Ez az elismerés több, mint a bíróságon kívüli b e i s m e r é s. Míg ugyanis az utóbbi csak tényekre irányul és csak bizonyítékot szolgáltat, addig az itt szóban forgó elismerés magára a jogviszonyra vonatkozik s nemcsak bizonyítéka a számla alapját képező ügyleteknek, hanem ezektől független, önálló, új jogcímet alkot, minek folytán a feleknek a számadásból folyó követelései és tartozásai nem szorulnak többé azokra a jogcímekre, melyekből a számla egyes tételei származtak, nem szükséges többé visszamenni a számla alapját képező egyes ügyletekre, hanem a követelés most már magára az elismerésre mint elvont *(abstract)* adóssági igéretre alapítható. De épen azért, mert a számla elismerése nem pusztán bizonyíték, hanem önálló jogalap : az elismerő fél azzal szemben nem élhet egyszerű ellenbizonyítással az alapul szolgáló jogügyletből kifolyólag, hanem az ő védelme a magából az elismerésből eredő követelés megerőtlenítésére kell, hogy irányuljon.[4]) Csak annyiban védekezhetik az elismerő az alapul fekvő jogügyletből, amennyiben az elismerés azon feltevésen nyugszik, hogy a számla egyes tételei az illető ügyletnek valóban megfelelnek, a számadó részéről tévedés vagy csalás nem

---

csalást (l. alább), azt gondolták, hogy tulajdonképen a számadó részéről való igazolásról van szó, hogy tehát ez az intézkedés nem más, »mint az általánosan elismert kereskedelmi szokás szentesítése, mely szerint a lehető tévedés vagy kihagyás igazolhatása minden számadásnál fentartatik«. V. ö. *Tervezet* ind. 365. l. A csalásnál észrevette ugyan a T. szerzője, hogy az idézett indok nem talál, de annak felvételét egyszerüen azzal indokolta, hogy »igazságtalanságot involválna megengedni azt, hogy a vétkesen előidézett tévedés a tévesztőnek javára szolgáljon«. Az *Értekezlet* (l. Jk. 265. l.) meg épen csak arra utal, hogy ez intézkedés a keresk. szokásnak sanctionálása.

[4]) A megerőtlenítés lehetséges vagy annak kimutatásával, hogy az elismerés nem történt meg, kikényszeríttetett stb., tehát érvénytelen ; vagy pedig az által, hogy alperes a számla kiegyenlítését, tehát az elismerési kötelem megszüntét igazolja, pl. n y u g t á t mutat fel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

forog fenn. A számla elismerése a tévedés vagy csalás igazolhatását ki nem zárja [**K. T. 287. §.**],[5]) s hasonlóképen hivatkozhatik maga a számadó arra, hogy a számla összeállításánál tévedett, valamit kihagyott stb.[6])

Magától értetődik továbbá, hogy e szabályok csak akkor állanak, ha a követelés magára az elismerésre alapíttatik. Ha a követelő fél nem a számla elismerése alapján, hanem a számla alapját képező ügyletből lép fel: akkor a számla elismerése csak mint az illető ügyletre vonatkozó tény beismerése jöhet tekintetbe. Vajjon a számla elismerése mellett az alapul fekvő ügylet egyáltalában még érvényesíthető-e, az attól függ,

---

[5]) A csalás kiemelése világosan mutatja, hogy a törvény közvetlenül a számadó tévedésének vagy csalásának a másik fél általi érvényesítésére gondol. Az ok, amiért a tévedés vagy csalás igazolása megengedtetik, egyszerűen az, hogy az elismerés a számla helyességének, illetve a számla alapját képező követelések fennállásának feltevése mellett történik. Ha tehát e feltevés valónak nem bizonyul, maga az elismerés is hatálytalan. Az elismerés egészen egyenlő tekintet alá esik a megtörtént teljesitéssel, s miként ez visszakövetelhető, ha a tartozás feltevése tévedésen alapul *(condictio indebiti)*, úgy az elismerés is megtámadható, ha az téves feltevésen nyugszik. A bizonyítási teherre nézve is ugyanaz áll. A mi gyakorlatunk szerint a fizetést visszakövetelő (tehát az elismerést megtámadó) fél tartozik a tévedést vagy csalást (mely egyúttal az elismerő tévedése) bizonyítani. V. ö. **C.** 569/82. (D. Új f., 3., 279. l.), 1331/82. (U. o. 154 l.), 248/90. (J. Sz. 3., 495. l.) Valamint pedig a megtörtént fizetés tévedés alapján visszakövetelhető, habár megelőzőleg elismerés nem történt, azonképen az elismerés is megtámadható, habár a számla már ki is egyenlíttetett. V. ö. **L. I.** 156/81. (D. 27., 96. l.)

[6]) V. ö. osztr. p. t. 1388. §. is. Ez az a tévedés, melynek érvényesítését a kereskedők ily záradékokkal: *Salvo errore et omissione, Sauf erreurs et omissions (S. E. et O.)*, »Tévedés fentartva« (T. F.) s hasonlókkal külön fenn szokták tartani. Minthogy azonban a számadó tévedését már a tartozatlan fizetés elveiből folyólag érvényesítheti, a fentartás még akkor sem volna szükséges, ha a K. T. 287. §-a a számadó tévedésére nem volna alkalmazható, a mit a törvény szövegéből nem lehet kiolvasni, mert hisz a számadó részéről is van elismerés, az előmunkálatok pedig, amint láttuk, első sorban éppen a számadó tévedésére gondolnak. — **L. I.** 1067/79. (D. 24., 107. l.) szerint a tévedés, hiba bizonyítása nem történhetik azon keresk. könyv által, melyből a számla készült, mert a tévedés éppen a könyvben történhetett; a mi azonban csak a szabálytalan könyvvezetés esetében helyes, tekintve, hogy a könyvekre történt hivatkozás az alapul fekvő ügyletre való visszamenést jelent, a szabályszerű könyv pedig arra nézve époly kevéssé veszti el bizonyító erejét, ha a számla kiállíttatott, mint ha számla nem adatott.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy a számla elismerése az alapul fekvő ügyletre nézve ú j í t ó *(novatorius)* hatálylyal bír-e? Ha igen, akkor az elismerés a követelés egyedüli alapja, míg ellenkező esetben a felek szabadon választhatnak, vajjon az elismerés alapján, vagy pedig az alapul fekvő ügyletből lépjenek-e fel? Minthogy az újítás erre irányuló szándékot tételez fel s ez nem vélelmeztetik, rendesen az utóbbi eset áll.[7]) Kétoldalú számláknál azonban annyiban másként áll a dolog, amennyiben az összeszámolásból származó végeredmény nem egyszerű összeadás, hanem egyúttal a mindegyik felet illető követelések kölcsönös felszámításának *(compensatio)*, esetleg a követelések gyanánt szereplő fizetések általi törlesztésnek eredménye, ami az alapul fekvő ügyletek felelevenítését kizárja.

II. A számlák közt kiváló fontossággal és különös jelentőséggel bírnak az ú. n. f o l y ó s z á m l á k *(Contocorrent, Compte-courant.*[8]) E kifejezés ugyan különböző értelemben használtatik. Gyakran folyószámlának bármily kétoldalú számla neveztetik; helyesen azonban csak akkor beszélhetünk folyószámláról, ha az tartósabb, hosszabb kölcsönös üzleti és hiteli összeköttetés eredményeinek kifejezése.[9]) De az ilyen folyószámlánál is lényeges különbség van. Lehetséges ugyanis, hogy a folyószámla alapját képező üzleti összeköttetés merőben t é n y l e g e s viszony. A felek egymásnak árúkat és pénzeket adnak és hiteleznek s a kölcsönös követelések és tartozások annak befejeztével vagy időközönként összeszámíttatnak, úgy hogy a követelés tárgya csak a kitüntetett összes követelések és tartozások különbözete (az ú. n. *Saldo)*,

[7]) V. ö. **C.** 573/98. (D. III. f. 14., 270. l.)

[8]) V. ö. különösen a németalföldi *Levy* Rekening courant. Gravenshage, 1873., németül e cím alatt: Der Contocorrent-Vertrag *Riessertől.* Freiburg és Tübingen, 1884.; *Grünhut* Zeitschrift f. d. Privat- u. öffentl. Recht der Gegenwart III. 473—534. l. és *Endemann*-féle Handbuch III. 936—960. l.; *Feitu* Traité du compte courant. Paris, 1873.; *Boistel* Théorie juridique du compte courant. Paris, 1883.; *Delamarre et Lepoitvin* id. m. III. 421—454. l.; *Lyon-Caen-Renault* id. m. IV. 523. s köv. l. — Egyes keresk. törvények a folyószámlát részletesen szabályozzák. Igy az új o l a s z, r o m á n és p o r t u g á l i K. T., kevésbbé az ú j n é m e t K. T. (355—357. §§.)

[9]) Ez értelemben tehát nem beszélhetünk folyószámláról s nem számítható kamat után is kamat a K. T. 285. §. értelmében (l. előző §.), ha az egyik mindig csak hiteladó, a másik mindig csak hitelnyerő. Pl. ha egy bank vagy bankár valakinek hitelt enged. V. ö. **C.** 617/908. (H. D. III. 128. l.). Vételártartozás és fokozatos törlesztése: **C.** 870/92. (D. Új f. 33., 322. l.), 538/900. (D. III. f. 20., 7. l.) Visszatérő biztosítási díjak elkönyvelése: **C.** 3032/901. (D. III. f. 23., 20. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

anélkül azonban, hogy a felek egymásnak hitelezni s követeléseiket a különbözetre szorítani jogilag kötelezve volnának. Lehetséges azonban az az eset is, hogy a folyószámla alapját képező viszony egyenesen szerződéses jelleggel bír, úgy hogy a felek egymásnak a viszony tartama alatt hitelezni s a kölcsönös követeléseket és tartozásokat a végeredményképen előálló különbözetben összefoglalni jogilag kötelezve vannak. Csak az utóbbi eset, melyet szorosabb értelemben vett folyószámlának, vagy folyószámla-szerződésnek nevezünk, bír különös jogi jelentőséggel; míg a pusztán tényleges folyószámlaviszony más számlákkal szemben semmi különleges jellemvonást nem tüntet fel.[10])

A folyószámla-szerződés úgy kereskedők egymásközt, mint kereskedők és nemkereskedők közt fordul elő.[11]) Megkötéséhez meghatározott alakszerűségek nem szükségesek,[12]) s szólhat vagy előre meghatározott vagy határozatlan időre ; [13]) köthető, továbbá vagy minden előforduló ügyletre nézve, vagy bizonyos ügyletek kizárásával,[14]) határozatlan vagy előre meghatározott maximális

---

[10]) Minthogy a folyószámla-szerződésnek nem kell kifejezettnek lennie (l. alább 11. jegyzet), gyakran igen nehéz meghatározni, vajjon csak tényleges folyószámlaviszony avagy folyószámla-szerződés forog-e fenn ? Minden esetre a körülmények beható vizsgálata szükséges, különösen az iránt, vajjon a felek akarata arra irányult-e, hogy egymásnak hitelezzenek ? Abból, hogy a szokásos kamatszámítási módok valamelyike alkalmaztatik, a folyószámla-szerződésre feltétlenül következtetni nem lehet, amint megfordítva nem szól feltétlenül a folyószámla-szerződés ellen az a körülmény, hogy kamatok egyáltalában nem számíttatnak.

[11]) A folyószámlaszerződés természetével nem ellenkezik ugyan, hogy két nemkereskedő között is köttessék, de a keresk. jog szempontjából s a K. T. 285. §-ának megfelelőleg csak olyan jöhet tekintetbe, melynél legalább az egyik fél kereskedő. A kereskedők közül különösen a bankok és bankárok folytatnak folyószámla-összeköttetéseket.

[12]) Köthető hallgatag is, és pedig nemcsak az egyik részről, pl. ha a folyószámla-szerződés ajánltatik s a másik fél arra tényleg megnyitja a hitelt, hanem mindkét fél részéről is az üzleti összeköttetés tényleges létesítése által.

[13]) Mindkét esetben az összeszámolás előbb is történhetik, mintsem a szerződés ideje lejár. Mérvadó a K. T. 285. §-a. L. a megelőző §-t.

[14]) Ha ellenkező kikötés nincs, kizártnak semmiféle ügylet nem tekinthető. Ez áll különösen a váltókövetelésekre nézve is. Az új német K. T. javaslata 327. §. ezeket, épúgy mint más értékpapirokból eredő s a záloggal, kezességgel vagy egyébként biztosított követeléseket, a folyószámlából ellenkező kikötés hiányában kizárta. De a törvény 356. §-a ezt csak a biztosított követelésekre nézve tartotta fenn.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

összeg erejéig, biztosíték mellett vagy anélkül,[15]) ellenérték mellett vagy annak kikötésével, hogy az egyes ügyletek és hitelezések után ellenérték nem fog számíttatni.[16]) Ami pedig a belőle származó jogviszonyokat közelebbről illeti, kiemelendők különösen a következők:

1. A felek a nekik biztosított hitelt egymás ellen keresetileg is érvényesíthetik.[17])

2. A folyószámla egyes láncolati tételei annak tartama alatt külön és önállóan sem kereset, sem kifogás tárgyát nem képezhetik.[18])

3. Hasonlóképen nem érvényesíthetők az egyes tételek a folyószámla lezárása után. A követelés tárgya egyedül az a különbözet, mely a kölcsönös követelések és tartozások eredményeképen előáll, s e különbözet az egyes tételeket teljesen felemészti, úgy hogy azokra visszamenni többé nem lehet;[19]) mi mellett azonban

---

[15]) Biztosíték adható kölcsönösen vagy csak egyoldalúlag. A biztosíték állhat kezességben, kézi zálogban, de jelzálogban is a Telekk. rdts. 65. §-a értelmében. Azon esetről, ha a biztosíték nem a folyószámlára magára, vagyis az összeszámolás eredményére adatik, hanem a folyószámlába beállított egyes követelés biztosítására szolgál: l. alább 6. pont.

[16]) Ellenérték alatt nemcsak kamat, hanem díj *(provisio)* is értendő. A kamat lehet az egész folyószámlaviszony tartamára nézve állandó és mindkét félre nézve egyenlő, vagy változó és egyenlőtlen. Ha kamat nem számíttatik, egyszerű, ha igen, összetett folyószámláról szokás beszélni.

[17]) Ha a hitel nagysága nincs meghatározva, azt a concret eset körülményei szerint a bíróság állapítja meg.

[18]) Ez nemcsak abból következik, hogy egyes tételek kiszakítása esetében a számla lezárása megzavartatnék, de abból is, hogy a lezárás előtt az egyes tételek le sem jártak. A folyószámla-szerződés nemcsak általában hitelezést, hanem a lezárás napjáig való hitelezést is jelent. — Másként áll a dolog a pusztán tényleges folyószámlaviszonynál, amelynél az egyes tételek külön érvényesítésének csak az áll útjában, hogy amennyiben ellenkező tételek vannak, kölcsönös beszámítás foglal helyet. A folyószámla-szerződésnél az egyes tételek külön érvényesíthetők nem lévén, azok között beszámítás sem képzelhető.

[19]) A feleknek az épen az akarata, hogy csak a különbözet legyen követelhető. Az újító hatás tehát a folyószámla-szerződés természetéből foly. Másként a tényleges folyószámlaviszonynál, melyre nézve ugyanaz áll, mint a közönséges számláknál. Megjegyzendő azonban, hogy pusztán az által, hogy valamely ügylet eredménye a folyószámlába beállíttatott, újítás nem történik. Ha tehát pl. a vevő később rejtett hibákat talál, ezeknek érvényesítését a vételárnak a folyószámlába való felvétele nem akadályozza. Az újítás csak a lezárás, illetve a számla elismerése folytán áll

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

itt is feltételeztetik, hogy a folyószámla s annak eredménye kölcsönösen elismertetik s csalás vagy tévedés miatt meg nem támadtatik.

4. A folyószámla egyes tételei külön sem át nem ruházhatók, sem el nem zálogosíthatók, sem biztosítási vagy kielégítési végrehajtás alá nem vehetők.[20])

5. A folyószámla egyes tételei nem esnek külön elévülés alá, hanem az elévülés csak a folyószámla lezárásától fogva és a kiszámított különbözetre nézve foglal helyet.[21])

6. Ha a folyószámlába oly követelés állíttatik be, mely zálog, kezesség által vagy más módon biztosítva van, a biztosíték a beállítás által nem szűnik meg ugyan, de a biztosítékból csak annyiban követelhető kielégítés, amennyiben a számla lezárásakor mutatkozó követelési összeg a biztosított követelés összegét fedezi.[22])

A folyószámla lezárásakor kiszámított különbözet vagy kiegyenlíttetik, vagy új folyószámlára átvitetik. Utóbbi esetben megszünik önálló követelés lenni, s az új folyószámlában szintén csak mint önállótlan láncolati tétel szerepel.[23])

128. §.

Kereskedelmi megbizás és meghatalmazás.

A kereskedők a tulajdonképeni keresk. meghatalmazottak mellett, akik az ő üzleti személyzetükhöz tartoznak, oly meghatalmazottakat is alkalmaznak, akik a nyert megbízáson kívül az ülettel semmi állandóbb kapcsolatban nincsenek (l. fentebb 36. §.). Az ilyeneknek adott meghatalmazás is azonban keresk.

---

be. V. ö. **C.** 530/94. (P. T. 30., 133. l.): folyószámlába beállított váltóra nézve, amely külön pereltetett és megitéltetett.

[20]) Átruházás, elzálogosítás, végrehajtás tárgya egyedül a lezáráskor mutatkozó különbözet lehet.

[21]) V. ö. **B. T.** 81/906. (D. IV. f. 6., 107. l.) A különbözet elévülési ideje akkor is a rendes elévülési idő, ha egyes tételek rövidebb elévülés alá esnek.

[22]) Többnyire azt tanítják, hogy a számla lezárásával és elismerésével az egyes tételek biztosítékai megszünnek s nem mennek át a saldokövetelésre. De az újítás folytán a biztosíték nem szűnik meg okvetlenül, hanem átvihető az új követelésre (v. ö. osztrák p. t. 1378. §.), s a folyószámlánál feltehető, hogy a felek így akarták. Csak ez felel meg a forgalom érdekeinek. V. ö. most kifejezetten *új német* K. T. 356. §.

[23]) Az átvitel azonban végrehajtás esetében nem foglalhat helyet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

meghatalmazás, ha épen, mint feltételeztetik, az üzlet körében, a kereskedő mint ilyen által adatik, már csak azért is, mert a kereskedő részéről keresk. ügyletet képez.[1]) Ezenkívül keresk. meghatalmazásnak tekintetik nemkereskedő által adott meghatalmazás is, ha az keresk. ügyletre vonatkozik, jóllehet maga a meghatalmazás az ő részéről nem keresk. ügylet.[2]) Ugyanazon feltételek mellett kereskedelmi a kereskedő vagy nemkereskedő által adott megbízás általában, tehát ha jogügyleteknek a megbízó nevében leendő megkötésére nem vonatkozik is, hanem arról van szó, hogy a megbízott az ügyletet saját nevében kösse (bizomány), vagy a megbízás csak tényleges cselekvényekre irányul.[3])

A K. T. az ilyen ú. n. nemtulajdonképeni vagy egyszerű keresk. meghatalmazásra, illetve megbízásra nézve következő szabályokat állít fel:

1. hogy a megbízás[4]) érvényességéhez meghatározott alak

[1]) A K. T. 260. §. értelmében. V. ö. fentebb 117. §. Hogy a megkötendő ügylet nem keresk. ügylet is lehet: arról l. fentebb 36. §.

[2]) Ez kitűnik a K. T. 290. §-ából, mely »keresk. ügyletekre vonatkozó meghatalmazás«-ról beszél, anélkül, hogy azt is megkövetelné, hogy maga a meghatalmazás keresk. ügylet legyen. Esetleg azonban keresk. ügylet a meghatalmazott részéről, így ha a meghatalmazás kereskedőnek, mint ilyennek adatik. Mindenesetre pedig keresk. ügy, mert a K. T., illetve keresk. szokás által szabályoztatik. V. ö. fentebb 5. §. 20. jegyzet.

[3]) Hogy a nemkereskedő által keresk. ügyletre vonatkozólag adott megbizás akkor is keresk. megbizás, ha nem egyúttal meghatalmazás, a törvényben még annyira sincs kifejezve, mint az utóbbira nézve. Abból azonban, hogy a K. T. 288. §-a egyszerűen megbízásról szól, holott a 289. §. a kereskedőtől eredő megbízást említ, következtethető, hogy az előbb id. §-ban oly megbizás is értetik, mely nemkereskedőtől származik. Csakhogy fel kell tételezni, hogy a megbizás kereskedőnek adatik, mert különben hiányoznék minden alap arra, hogy azt a keresk. jog alá vonjuk.

[4]) Megbízás és megbizott alatt itt a meghatalmazás, illetve meghatalmazott is értendő. Igaz, hogy a 289. §. a megbizás mellett a meghatalmazást külön említi, a 290. §. pedig a meghatalmazásra nézve általában az I. rész 5. címére utal; de minthogy a most id. §§-ok a 288. §-ban foglaltakra nézve nem intézkednek (l. alább 9. jegyzet), ennek nem a megbízó nevében történő ügyletkötésre, vagy a pusztán tényleges ügyletekre adott megbízásra való korlátozása annál kevésbbé birna értelemmel, mert épen a meghatalmazás az, melyre nézve, legalább ami a jogkört illeti, intézkedés szükséges. Az egyébkénti megbizottak jogköre vagy nem bir nagy jelentőséggel, vagy a bizományi, szállítmányozási, alkuszi ügyletre vonatkozó határozatok szerint itélendő meg. V. ö. még K. T. 368. §., mely a megbizás alatt a bizománnyal ellentétben épen a meghatalmazást érti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem kivántatik [5]) s a megbízott jogkörére nézve a felek kifejezett akarata, ilyennek hiányában pedig a szokás s az ügylet természete szolgál irányadóul **[K. T. 288. §.]** ; [6])

2. hogy a megbízás vagy meghatalmazás, mely a keresk. üzlet körében kereskedőtől ered, ennek halálával visszavontnak nem tekinthető, kivéve, ha az ellenkező szándék az illetőnek saját nyilatkozatából, vagy a fenforgó körülményekből kitűnik ; [7]) s ugyanaz áll a kereskedő által üzleti körében tett ajánlatról is **[K. T. 289. §.]**, amely tehát az ajánlattevő halála után is elfogadható ; [8])

3. hogy a keresk. ügyletekre vonatkozó meghatalmazásnál a meghatalmazó és meghatalmazott, továbbá az utóbbi és harmadik személyek közti jogviszonyra nézve ugyanazon határozatok nyernek alkalmazást, melyeket a törvény a tulajdonképeni keresk. meghatalmazottakra nézve (I. rész 5. cím) állít fel. **[K. T. 290. §.]** [9])

---

[5]) Ennek külön kimondása a K. T. 311. §-a mellett épen azért találtatott szükségesnek, mert a keresk. megbizás nem okvetlenül keresk. ügylet (v. ö. *Értekezlet* jk. 265. l.), bár nálunk telekkönyvi s általában törvénykezési ügyekben (1868 : LIV. tc. 553. §.) és a házastársak és jegyesek között kiállított meghatalmazásoktól eltekintve (1886 : VII. tc. 23. §.) az általános magánjog sem követel alakszerűséget. V. ö. osztrák p. t. 1005. §. — Az id. §. értelmében tehát a megbizás adható akár írásban, akár szóval, sőt hallgatag is, s felvehető oly kifejezések mellett is, melyek magukban véve megbizást nem jelentenek. Foglaltathatik nevezetesen kérelemben, óhajban, meghagyásban stb.

[6]) A nemtulajdonképeni keresk. meghatalmazottak tehát nem birnak törvényes, illetve vélelmezett hatáskörrel, mint a tulajdonképeniek ; hanem az ő hatáskörük mindig a concret eset szerint itélendő meg, melynek fenforgását és közelebbi tartalmát az tartozik bizonyítani, aki arra hivatkozik. V. ö. **C.** 694/908. (H. D. III. 157. l.). Ugyanaz áll a szokásról. V. ö. **C.** 914/909. (U. o. IV. 139. l.), mely azt az ú. n. képviselőre *(Vertreter)* nézve (l. fent. 36. §. 6. jegyz.) nem állapította meg.

[7]) V. ö. fentebb 44. §. Vajjon a megbizás határozott vagy határozatlan időre adatott-e ? nem tesz különbséget. Ugyanez áll az ajánlatról.

[8]) Feltéve, hogy az elfogadás kellő időben történik. V. ö. alább 141. §.

[9]) A törvénynek ezen a tulajdonképeni meghatalmazottakra vonatkozó általános utalása egyrészt hiányos, mert a meghatalmazó és harmadik személyek közti viszonyt nem említi, másrészt általánosságánál fogva kételyekre és félreértésekre ad okot. Voltaképen csak a K. T. 49. és 52. §§. azok, melyeket a nemtulajdonképeni keresk. meghatalmazottakra ki akar terjeszteni, ami nemcsak a forrásul szolgált német K. T. 298. cikkéből, hanem a *Tervezet* 306. cikkéből is kitünik, mely csakis az ezeknek megfelelő cikkekre (sajtóhibából ugyan 54., 56. c. 53. 56. helyett) utal s melyet az *Értekezlet* is megjegyzés nélkül fogadott el (Jk. 266. l.), a képviselőház elé

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

129. §.

Az értékpapirokról; azok fogalma és lényege.[1])

I. Habár az értékpapirok a keresk. forgalomban kiváló szerepet játszanak, mégis a K. T. sem azoknak fogalmát nem adja, sem az azokból eredő viszonyokat általában és kimerítően nem szabályozza. Általános, azaz oly intézkedéseket, melyek az összes értékpapirokra, vagy legalább azoknak egyes osztályaira vonat-

---

terjesztett javaslat pedig nyilván csak szerkezeti okokból általánosított. Ezen előzmények folytán különösen a tulajdonképeni keresk meghatalmazottak h a t á s k ö r é r e vonatkozó határozatok sem alkalmazhatók a nemtulajdonképeni meghatalmazottakra, hanem ezeknek hatásköre a K. T. 288. §. értelmében (melynek, mint láttuk, különben nem volna sok jelentősége) határozandó meg. Helytelen ellenk. **C.** 1206/89. (D. Új f. 22., 160. l.)

[1]) V. ö. az általános keresk. és magánjogi munkákon kívül, melyekben az értékpapirok tárgyaltatnak *(Endemann* D. Handelsr., *Dernburg* Preuss. Privatrecht, *Goldschmidt*, *Hasenöhrl* Oesterr. Obl. R., *Randa* Eigenthumsrecht, *Savigny* Obl. R., *Stobbe* D. Privatr., *Thöl* stb., nálunk *Kiss Mór* Fodor-féle Magyar magánjog III. 331. s k. l., *Klupaty* id. m. II. 82. s k. l.): *Brunner* Endemann-féle Handbuch 2. köt., Zeitschr. für ges. HR. 22., 23. köt., Das französische Inhaberpapier des Mittelalters, 1879. ; *Carlin* Zeitschr. f. d. ges. HR. 36. köt. ; *Goldschmidt* u. o. 6., 8., 9., 23., 28., 36. köt. *Kuntze* Die Lehre von den Inhaberpapieren. Lipcse, 1857. ; *Lehmann* Zur Theorie der Wertpapiere 1890. ; *Pappenheim* Begriff u. Arten der Papiere auf Inhaber. Berlin, 1881. ; *Siegel* Das Versprechen als Verpflichtungsgrund. Berlin, 1873. ; *Unger* Die rechtliche Natur der Inhaberpapiere. Lipcse, 1857. és Zeitschr. f. d. Privat- u. öff. Recht. 1. köt. ; *Jacobi* Die Werthpapiere im bürgerlichen Recht des Deutschen Reiches, Jena, 1901. *Langen* Die Kreationstheorie im heutigen Reichsrechte. Berlin, 1906. *Buchère* Traité des valeurs mobilières, 2. kiad. Páris, 1881. ; *Folleville* Traité de la possession des meubles et des titres au porteur. 2. kiad. Páris, 1875. ; *Deloison* Traité des valeurs mobilières. Páris, 1890. ; *Wahl* Traité théorique et pratique des titres au porteur, 2 kötet. Páris, 1891. ; *Byles* Treatise on the Law of Bills of Exchange, Promissory notes etc., 15. kiad. London, 1891. ; *Chalmers* Digest of the Law of bills of exchange, promissory notes and cheques. 6. kiad. London, 1903. ; *Daniel* Treatise on the Law of Negotiable Instruments. 5. kiad. 2 köt. N.-York, 1903. ; *Story* Commentaries on the law of promissory notes. 6. kiad. Boston, 1868. ; *Randolph* Treatise on the Law of Commercial Paper. 2. kiad. 3 köt. St. Paul, 1899. ; *Galuppi* I titoli al portatore. Róma, 1876. ; *Salvioli* I titoli al portatore nella teoria del diritto italiano. Bologna, 1883. ; *Bruschettini* Trattato dei titoli al portatore. Torino, 1898 ; *Ramella* Trattato dei titoli all' ordine I. 1899. — *Magyary G.* Értékpapirok a polg. tvkv. tervezetében. Bpest, 1902. — Ezeken kívül l. a v á l t ó j o g i irodalmat is, és pedig nemcsak a váltóra nézve. V. ö. *Szerző* A magyar váltójog kézikönyve. 5. kiadás, 1906.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

koznak, a K. T. csak annyiban tartalmaz, amennyiben azokat a papirokat, melyek hátirattal átruházhatók s a hátirattal való átruházás hatásait határozza meg ; [2]) amennyiben továbbá a bemutatóra szóló és forgatható papirokra vonatkozólag a tulajdonjog és zálogjog megszerzéséről,[3]) valamint a most említett papirokban kifejezett kötelezettség teljesítéséről van szó.[4]) Ezeken kívül a K. T. csak egyes meghatározott értékpapirokról intézkedik ; [5]) de ennyiben is többnyire csak hézagos intézkedéseket tartalmaz. A K. T. tehát az értékpapirok jogi méltatása s az azokból származó viszonyok meghatározása tekintetében bő kiegészítésre szorul, melyre nézve a keresk. szokások mellett elvileg az általános magánjog irányadó. Sajnos azonban, hogy az értékpapirok tana az általános magánjogban is még nagyon hiányosan van kidolgozva, sőt az értékpapirok fogalma és lényege iránt is még a legellentétesebb felfogások uralkodnak, miért is nem csodálkozhatunk a fölött, hogy a törvényhozás ezen, a mai forgalmi életet annyira átható intézmény szabályozásához csak félve mer nyulni.[5a]) Ily körülmények közt fokozott mértékben szükséges, hogy a K. T. intézkedésein túlemelkedve, az értékpapirok általános elméletébe is behatolni igyekezzünk.

II. Értékpapirok alatt oly papirokat, okiratokat értünk, melyekben valamely követelés, illetve tartozás akképen van megtestesítve (incorporálva),[6]) hogy az elvileg csak a papirban és a

---

[2]) Kivévén természetesen a v á l t ó t, a forgatható papirok *prototype*-jét, melyről nem a K. T., hanem a Váltótörvény intézkedik.

[3]) V. ö. K. T. 300., 301., 303. §§. és alább 136., 137. §§.

[4]) V. ö. K. T. 324. §. és alább 145. §.

[5]) Igy eltekintve a részvényektől és elsőbbségi kötvényektől, különösen a keresk. utalványokról (K. T. 291. s köv. §§.), a rakjegyekről (K. T. 415. s köv. §§.), a közraktári jegyekről (K. T. 434. s köv. §§.) és a biztosítási kötvényekről (K. T. 469., 492. és 500. §§.).

[5a]) Az újabb tvhozások közül a n é m e t polg. t. csak a bemutatóra szóló papirokat szabályozza (793—808. §§.) s csak a s v á j c i köt. jog terjeszkedik ki mindennemű értékpapirokra. A m a g y a r polg. t. tervezete a bemutatóra szóló papirok szabályozását a keresk. törvénynek hagyja fenn (1761. §.), mely erre nézve kiegészítésre szorul. Ez az álláspont nálunk Horvát-Szlavonország miatt (l. fent 1. és 9. §§.) indokolt, mert különben a bemutatóra szóló papirok szabályozása a magyar korona egész területére nézve egységesen nem történhetnék.

[6]) E képletet már *Savigny* használja (id. m. II. 99. l.) s jobban a szoros viszony papir és követelés között nem is jelölhető meg. L. annak megvédését *Brunner* ellen *Gierke* Zeitschr. f. d. ges. H. R. 29. köt. 255. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

papir által létezik. Minthogy pedig minden követelés bizonyos értékkel bír, akár pénzre, akár másnemű szolgáltatásra irányul, a megtestesítés folytán maga a papir is értékkel bírónak, értékesnek tekintetik: innen a kifejezés »értékpapirok«.[7])

A felállított fogalomból kitünik, hogy az értékpapirok nem puszta bizonyítási eszközök, mint a közönséges okiratok, melyek jogok- és kötelezettségekről kiállíttatnak. Bizonyítékot az értékpapirok is szolgáltatnak ugyan;[8]) míg azonban a közönséges okiratok jelentősége épen csak a bizonyításban rejlik, maga a követelés és tartozás ellenben az okirattól független, nélküle is létezik és érvényesíthető:[9]) addig az értékpapiroknál okirat és követelés elválaszthatlan szerves kapcsolatban áll. De az értékpapirok oly okiratokkal sem azonosíthatók, melyek akár törvénynél, akár a felek akaratánál fogva csupán az ügylet keletkezésének lényeges feltételét képezik, azontúl azonban szintén csak bizonyítékul szolgálnak (v. ö. alább 140. §.). Az értékpapirok az ügylet keletkezéséhez nem is szükségesek mindig (l. a köv. §-t), ha pedig egyszer kiállíttatnak, a bennük kifejezett jogviszony tőlük ily esetben sem választható el. Mindenesetre azonban az értékpapirok is magánjogi természetű, magánjogilag érvényesíthető követelésekről szólnak; miért is nem vonhatók az értékpapirok fogalma alá az oly papirok, melyek, miként a papirpénz (államjegyek)[9a]) nem foglalnak magukban magánjogi,

---

[7]) E kifejezést használja a K. T. is a 258. §. 3. pontjában, továbbá a 291., 294., 309., 381., 398. §§-ban. Használtatnak azonban más megjelölések is, így nevezetesen: hitelpapirok, keresk. papirok, melyek azonban nem olyan találók, mert egyrészt nem minden értékpapir folytán nyujtatik a tulajdonképeni értelemben vett hitel, másrészt az értékpapirok nem szorítkoznak csupán a keresk. forgalomra.

[8]) És pedig ha nem birnak is az 1868: LIV. tc. 167., 168. §§. kellékeivel, az 1893: XVIII. tc. 73. §-a értelmében a biró szabad belátása szerint. L. új Pp. 317., 318. §§. is. Még sajátkezű aláírás sem szükséges, hogy bizonyítékul szolgálhassanak. Csak az a lényeges, hogy a papir az illetőtől származzék. Éppen az értékpapirok nem szoktak mindig aláiratni, hanem sok esetben a kiállító nevét csak nyomtatásban tartalmazzák. Pl. a bankjegyek, államkötvények, záloglevelek stb. A német polg. t. 793. §-a a bemutatóra szóló papiroknál és az új német K. T. 181. §. különösen a részvényeknél a mechanikailag történt aláirást kifejezetten érvényesnek tekinti.

[9]) Ugyanazért, ha az okirat elveszett, az adós annak megsemmisítése előtt is marasztalható. C. 33. sz. polg. döntvény.

[9a]) Az 1899: XXXI. tc. ezeknek kiadását nálunk beszüntette.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hanem csak közjogi értelemben vett követelést és tartozást, illetve melyek magánjogilag teljesen a dolog, a pénz fogalma alá esnek.[10]) A papirpénz nem faja az értékpapiroknak, hanem azoknak teljes ellentéte, amint az még egyéb különbségekből is kitünik.[11])

III. Abból, hogy a követelés a papirban meg van testesítve, fontos jogi következmények származnak. Következik belőle mindenekelőtt az, hogy, habár g a z d a s á g i l a g véve a követelés nem a papir, hanem megfordítva a papir a követelés végett van, j o g i l a g véve a követelés a papirnak mint dolognak kiegészítő alkatrésze, j á r u l é k a.[12]) Amiből ismét következik, hogy ámbár a követelés ebbeli természetét nem veszti el azért, mert a papirnak járuléka, mégis a papir sorsához van kötve, a papir sorsában osztozik. Ez először is abban mutatkozik, hogy az értékpapirok,

---

[10]) Az államot nem lehet beperelni, hogy a papirpénzben kifejezett összeget ércben fizesse ki, sőt a papirpénz magánjogi értelemben vett *naturalis obligatiot* sem foglal magában. — A b a n k j e g y e k ellenben valódi értékpapirok, mert azoknak beváltása keresetileg is követelhető. Még a kényszerárfolyammal biró, helyesebben a beváltási kötelezettség felfüggesztése mellett kibocsátott bankjegyek sem tesznek kivételt, mert a követelés érvényesítése ezeknél sincs teljesen, hanem csak ideiglenesen megszüntetve. V. ö. 1899 : XXXVII. és e helyett 1911 : XVIII. tc. alapsz. 83. c. A beváltási kötelezettség felfüggesztésének megszüntetését, vagyis az ú. n. készfizetések felvételét az 1899 : XXXI. tc. 12. c. arra az időre helyezte kilátásba, midőn az államjegyek fizetésképen való elfogadásának kötelezettsége megszünt. Az ennek végrehajtására irányuló törvényjavaslat 1903-ban nyujtatott be a képviselőházhoz, de tárgyalásra nem került s e helyett most az 1911 : XVIII. tc. 5. §-a intézkedik a készfizetések esetleges felvételéről. — Miként a papirpénz, úgy nem értékpapirok az állam által kiadott bélyegek, levéljegyek stb.

[11]) Igy különösen abból, hogy a papirpénz adása teljesen a f i z e t é s *(solutio)* fogalma alá esik, tehát az adóst felszabadítja ; holott értékpapir adása csak fizetés helyetti adás *(datio in solutum)* jellegével bir. V. ö. **C.** 6867/905. (H. D. I. 124. l.) : pénztárjegyre nézve, melynek beváltásáért az azzal fizető szavatossággal tartozik. Csak a bankjegy tesz kivételt, amennyiben ez is valódi fizetésre szolgál. Az osztrák-magyar bank jegyeire nézve v. ö. 1899 : XXXVII. tc. alapszab. 86. c.

[12]) A jog terén több példa van arra, hogy követelés és tartozás, jog és kötelezettség valamely dologgal elválaszthatatlanul össze van kapcsolva. Igy a telki szolgalmak, a dologi terhek, a gyökös iparjogok, a kegyuri viszony stb. Azt sem lehet felhozni a követelés járulékossága ellen, hogy a papirnak, szemben a követeléssel, elenyésző csekély az értéke. Erre is vannak analogiák. Pl. gyökös iparjognál lehet, hogy a telek sokkal kisebb értékkel bir, mint a jog ; csekély értékű telken épült palota stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

épúgy mint közönséges árúk és ingó dolgok, a vagyonjogi forgalom és a legkülönbözőbb jogügyletek és viszonyok tárgyai;[13]) de mutatkozik abban is, hogy a dologjogi szabályok, melyek a papir mint dolog sorsát jogilag meghatározzák, a papirban megtestesített követelést is megragadják, úgy hogy tehát az értékpapiroknál kötelmi jogi és dologjogi elemek sajátságos módon egyesülnek. Hogy mennyire terjed ez az egyesülés, mennyire hatják át a dologjogi elemek a követelést? a különböző nemű értékpapiroknál nem egészen azonos ugyan, egyiknél a kötelmi elemek kevésbbé szoríttatnak vissza, mint a másiknál; a következők azonban az értékpapirok valamennyi nemeinél és fajainál egyaránt nyernek alkalmazást:

1. a hitelező nem lehet más, mint az, akié a papir, vagyis a papir tulajdonosa.[14]) A papirból eredő jog és a papirhoz

---

[13]) Az értékpapirok mint áruk különösen keresk. ügyletek és ügyek tárgyai s mint ilyenek a K. T. által többször említtetnek; sőt a K. T. az értékpapirok megszerzését sokkal tágabb mérvben tekinti keresk. ügyletnek, mint más közönséges áruk megszerzését. V. ö. fentebb 115. §. Büntetőjogilag is az értékpapirok mint dolgok szerepelnek. Igy nevezetesen lopás és sikkasztás tárgyai lehetnek. V. ö. C. 3896/90. (M. Ig. D. bünt. 7., 21. l.)

[14]) Igy már *Savigny* id. m. 66. §., de nem következetesen, mert ennek dacára a papirt csak bizonyítási eszköznek tekinti (69. §.). Újabban különösen *Goldschmidt* mutatta ki, hogy a tulajdonos tekintendő hitelezőnek (tulajdoni elmélet) s ez kifejezett törvényhozási elismerést is nyert a német polg. t. által (793., 797. §§.). Vannak azonban, akik a birtokost, a birlalót vagy legalább a jóhiszemű birtokost *(Grünhut)* tekintik hitelezőnek. Ámde a jóhiszemű birtokos (a forgatható és bemutatóra szóló papiroknál) tulajdonos is (l. alább 136. §.), a rosszhiszemű birtokost pedig, pl. a tolvajt, annál kevésbbé lehet jogosítottnak tekinteni, mert tőle a papir s ezzel együtt a követelés elperelhető. Ha ő a hitelező, hogyan kényszeríthető arra, hogy a papirt, mely nélkül a követelést sem érvényesítheti, kiadja? Ugyanez áll a birlalóra nézve is. A birlalót tekinti hitelezőnek különösen a váltónál *Plósz* (id. m. 326. s k. l.), dacára, hogy a Váltó T. kifejezetten tulajdonosról beszél a 15., 36., 68., 77—79. §§-ban. Azonban a váltóadós szerinte is csak a váltó visszaadása fejében igéri a fizetést, már pedig ez a váltó fölötti rendelkezési jogot feltételezi, annyival inkább, mert az adós a visszaadást avégből követelheti, hogy a váltót megtarthassa, fölötte rendelkezhessék, azt megsemmisíthesse, ami jogilag ki van zárva, ha a váltó nem a hitelezőé, mert a tulajdonos azt a fizető adóstól visszakövetelheti. Innen van épen s nem csupán a rosszhiszeműség érvényesíthetésének folyománya, mint *Plósz* mondja, hogy a V. T. 80. §-ára nemcsak a volt tulajdonos, hanem a váltóadós is hivatkozhatik s annak alapján a fizetést megtagadhatja. Egyébiránt a jogérzetnek is bizonyára jobban

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

való jog tehát összevágó.[15]) Más kérdés a hitelezői minőség igazolása *(legitimatio)*.[16]) Erre a papir tulajdonának igazolása részint nem elégséges, részint nem szükséges. Némely értékpapiroknál a hitelező határozott megjelölése is követeltetik,[17]) más papiroknál pedig a jog érvényesítése a puszta birlalás *(detentio)* alapján történhetik ; [18])

2. a követelés átruházása nem lehetséges a papir átruházása, átadása nélkül,[19]) s megfordítva a papir átruházása, átadása a követelés átruházását is magában foglalja. Amely papiroknál azonban a tulajdonon felül még a hitelező megjelölése követeltetik, az átruházáshoz a papir átadásán kívül rendszerint még külön átruházási nyilatkozat szükséges ; [20]) míg ha a jog igazolására a puszta birlalás elégséges, a követelés átruházásához sem kell több mint a birlalás végetti átadás. Emellett figyelembe veendő, hogy valamint más ingó dolgok, úgy az értékpapirok sem jutnak mindig csak átadás által valakinek tulajdonába, minélfogva a bennük tartalmazott követelés megszerzése sem tételez fel szükségképen átruházást (eredeti szerzésmódok, örökösödés) ;

---

felel meg, ha a tolvajt, a sikkasztót stb. hitelezőnek sem tekintjük ! V. ö. *Szerző* Váltójog 8. §.

[15]) Ez akkor is áll, ha a kiállító másnak tulajdonát képező papirt használt. A nyilatkozat rávezetése által ő annak épúgy tulajdonosává válik, mint ha valaki közönséges ingó dolgot átdolgoz *(specificatio)*. V. ö. német p. t. 952. §.

[16]) A kettőt élesen meg kell különböztetni. L. már *Savigny* id. m. 135. s k. l., de különösen *Goldschmidt* Zeitschr. 8., 9. köt. és System 165. l. Valamint közönséges ingó dolgoknál elégséges pl. a jogszerű birtok kimutatása a tulajdoni jog érvényesítésére *(publiciana in rem actio)* s azért még sem lehet mondani, hogy a birtokos, mint ilyen, tulajdonos : azonképen a követelést is lehet érvényesíteni a hitelezői minőség oly igazolása alapján, melyből nem okvetlenül bizonyos, hogy az illető csakugyan a hitelező. A hitelezőnek és az adósnak egyenlően érdekében állhat, hogy a jogosultság kimutatása lehetőleg megkönnyíttessék.

[17]) Igy a recta- és a forgatható papiroknál. L. alább 131., 132. §§.

[18]) Igy a bemutatóra szóló papiroknál. L. alább 133. §.

[19]) Ugyanaz áll különösen az elzálogosításra nézve is. V. ö. alább 137. §. Még a végrehajtási zálogjog megszerzéséhez is rendszerint a papir birtokbavétele szükséges. 1881 : LX. tc. 80. §. V. ö. C. 571/912. (H. D. VII. 74. l.) : takarékpénztári betét lefoglalása a betétkönyv birtokosával szemben nem hatályos s ennek a foglalás dacára kifizetendő.

[20]) Nem okvetlenül. Igy pl. a forgatható papirok átruházása üres forgatmány esetén épúgy puszta átadás által történhetik, mint a bemutatóra szóló papirok átruházása.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy továbbá épen azért, mert a követelés a papirban meg van testesítve s a papir tulajdona által szereztetik meg, a követelés-átruházás közönséges elvei rendszerint nem nyernek alkalmazást ;[21])

3. mindaddig, míg a papir létezik, a követelés is fennállónak vétetik ;[22]) amiből következik, hogy az adós csak a papir felmutatása és visszaadása mellett van kötelezve teljesíteni ;[23]) sőt oly értelemben, hogy fizetési kötelezettsége alól szabaduljon, a papir visszaadása nélkül arra rendszerint jogosítva sincs ;[24])

4. a papir elvesztе, megsemmisítése a követelés elvesztét, megsemmisülését is eredményezi. A papirra vonatkozó tulajdoni kereset *(rei vindicatio)* azonban a követelés visszaszerzésére is irányul, külön kérdés lévén, vajjon a volt tulajdonos, illetve hitelező, a birtokos ellen csakugyan felléphet-e? (l. alább 136. §.). A tételes törvényhozások továbbá a papir elveszte vagy megsemmisülése esetében a követelésnek a volt tulajdonos személyében való fentartására még bizonyos segítséget hoztak be, így nevezetesen az értékpapirok bírói megsemmisítését, melynek folytán a követelés kivételesen a papir nélkül is érvényesíthető (l. alább 134. §.).

IV. A szoros kapcsolat, mely az értékpapiroknál a papir és a követelés között létezik, még nem magyarázza meg azt, hogy mi az értékpapiroknál a követelésnek, illetve kötelezettségnek,

---

[21]) Igy általában a forgatható és bemutatóra szóló papiroknál. Csak a rectapapirok átruházásánál tartattak fenn a közönséges kötelmi jogi elvek, ámbár a papirtulajdon átmenete ezeknél is követeltetik.

[22]) Még az elévülés sem tesz elvileg kivételt, mert ez csak kifogást ad s ha a papir annak dacára kifizettetik, a fizetett összeg vissza nem követelhető.

[23]) Előbb tehát nem esik késedelembe s nem is tartozik késedelmi kamatot fizetni, még ha a papirban határozott lejárati nap van is kitéve. Ezen alapul részben a K. T. 324. §. kivétele is a forgatható és bemutatóra szóló papirok fizetési helyére nézve (l. alább 145. §.).

[24]) Többnyire ugyan csak arról van szó, hogy az adós a papir visszaadása nélkül fizetni nem tartozik. Igy Váltó T. 39. §., K. T. 296., 419., 444. §§. Ha azonban a papir visszaadása nélkül fizet, a kellően igazolt birtokosnak, aki a fizetést nem vette fel s a követelést a papirral együtt mint fennállót szerezte meg, újból köteles fizetni, vele szemben az előzőnek teljesített fizetés alapján kifogást nem tehet. Igy van ez általában a bemutatóra szóló és forgatható papiroknál, különösen pedig a váltónál is. V. ö. *Szerző* id. m. 83. §. III. Másként a rectapapiroknál, melyeknél az adós ugyanazon kifogásokkal élhet az engedményes, mint az engedményező ellen. L. alább 131. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tulajdonképeni jogi alapja? miből származik voltaképen a követelés, illetve a tartozás? Az a tény egymagában véve, hogy jog és kötelezettség a papirban meg van testesítve, csak annyit jelent, hogy a papir lényeges feltétele és külső hordozója a követelésnek, de a követelés jogalapját, forrását nem határozza meg.[25]) Ezt tehát külön kell meghatároznunk, mi végből vizsgálnunk kell ama folyamatnak egyes mozzanatait, melyekben az értékpapirok alkotása és hatályba lépése történik.

Három ily mozzanatot különböztethetünk meg: 1. egy okot *(causa)*, melynek folytán az értékpapir kiállíttatik s mely a legkülönbözőbb lehet: kölcsön és hitelezés általában, társasszerződés, fuvarozási ügylet, ajándékozás stb.; 2. magának az értékpapirnak, okiratnak kiállítását, mi alatt az adós kötelezési nyilatkozatának, teljesítési igéretének papirra vezetését értjük; 3. a kiállított értékpapirnak az adós kezéből való kimenetét. Melyike ezen mozzanatoknak már most az, amely a követelés és tartozás tulajdonképeni alapja? A papir kiállítását megelőző, annak okát képező ügylet? Ez lehetetlen, mert az értékpapir kiállítása magában foglalja épen azt, hogy ami a kiállítást megelőzi, az nem az értékpapirban foglalt követelés forrása. A követelés és az alapul fekvő viszony között fekszik épen az értékpapir kiállítása s csakis ez, nem pedig maga a követelés közvetlen okozatja az alapul fekvő viszonynak.[26]) Ezt még akkor is fel kell venni, ha az alapul fekvő viszony magában az értékpapirban ki van tüntetve s az abban foglalt követelés az alapul fekvő viszonytól nem független, azaz ha a követelés érvényesítésénél az alapul fekvő viszonyra vissza kell menni; annál kevésbbé lehet az alapul fekvő viszonyt az értékpapirban foglalt követelés jogalapjául elismerni akkor, ha ama viszony a papirban megemlítve nincs, illetve az abban foglalt követelés az alapul fekvő viszonytól teljesen független, úgy hogy arra a követelés érvényesítésénél

---

[25]) Ez okból nem tekinthető a váltójogban teljesen betetőzött elméletnek *Liebe* ú. n. formálteny elmélete *(Theorie des Formalactes)*, amely szerint a váltókötelezettség a formán alapul. V. ö. *Szerző* Váltójog 7. §. 22. jegyz.

[26]) Másként pl. a régi váltóelmélet, mely Franciaországban még ma is uralkodó s mely szerint a váltóbeli jogok és kötelezettségek alapja nem maga a papir, hanem az ennek kiállítására vonatkozó megelőző szerződés, amely nálunk csak mint *pactum de cambiando* van elismerve, s rendszerint a váltókibocsátás okát képező ügylet (kölcsön, vétel stb.) járuléka. V. ö. *Szerző* id. m. 5. és 7. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

visszamenni nem kell (l. a köv. §-t). — De az értékpapirban foglalt követelés jogalapját a papirnak az adós kezéből való kimenetében sem szabad keresni. Kétségtelen ugyan, hogy addig, míg a papir az adós kezében van, a követelés nem hatályos, mert az adós önmaga ellen a követelést nem érvényesítheti. A papirnak okvetlenül ki kell mennie az adós birtokából s másnak tulajdonába jutnia ; de e kimenet mégis csak másodrangú tény, mely mint ilyen a követelés jogalapja annál kevésbbé lehet, mert a papiron kívül fekszik, magából a papirból tehát meg nem bírálható. Helytelen különösen a papirnak a kiállító és hitelező közti átadását és átvételét *(traditio)* mint szerződést a követelés jogalapjául tekinteni ;[27]) de még az sem felel meg az értékpapirok természetének, ha a kötelezettség keletkezéséhez a papirnak a kiállító által bár egyoldalúan eszközölt kiadása *(emissio)* kivántatik.[28]) A hite-

[27]) Ú. n. szerződési elmélet. Főképviselői *Thöl* és *Goldschmidt*, bár egymás közt nagy eltérésekkel, különösen a hitelezőség viszonyára nézve a papirtulajdonhoz és jogutódlás tekintetében. Németországon kívül más elmélet nem is igen jön kérdésbe. V. ö. *Wahl* id. m. I. 199. s k. l., aki egyedül foglalkozik behatóan a különböző elméletekkel. Ellene szól különösen : *a)* hogy a kötelezettség gyökerét a papiron kivül helyezi ; *b)* hogy oly személyekkel vesz fel akaratmegegyezést, akiket a kiállító nemcsak nem ismer, de a szerződő felek gyanánt elfogadni nem is akar ; *c)* hogy a kiállító a papirban kifejezett adóssági igéretet sem az első, sem a későbbi szerző irányában vissza nem vonhatja, mihelyt a papir az ő birtokából kiment ; *d)* hogy a papir átadása oly személy kezéhez is történhetik, aki szerződést egyáltalában nem köthet, pl. gyermek vagy elmebeteg kezéhez ; *e)* hogy a forgalom érdekeinek vagy egyáltalában nem, vagy csak mesterkélt módon tesz eleget. A forgalom érdeke megköveteli, hogy aki értékpapirt szerez, egyebet mint a kiállító tulajdonságait és a papir tartalmát vizsgálni ne kényszeríttessék. Ezzel ellentétben állana, ha a megszerző az átadás megtörténtét bizonyítani tartoznék, pedig ha az átadás a kötelezettség tulajdonképeni alapja, akkor azt meg kellene követelni. A szerződési elmélet e következményt csak azzal zárhatja ki, hogy átadási vélelmet vesz fel. De ez sem elégíti ki a forgalom érdekeit, mert habár a papirbirtokos szabadul is a bizonyítási kötelezettség alól, a kiállító mégis az átadás igazolt hiánya folytán felmentetik és pedig a jóhiszemű szerzővel szemben is. Ez nemcsak igazságtalan, mert aki a papir forgalomba jutásának okozója, bizonyára vétkesebb mint az, aki megbizik abban, hogy a papir rendes úton jutott forgalomba ; hanem következetlen is, mert ha harmadik jóhiszemű szerző a papir korábbi tulajdonosával szemben védetik (l. alább 136. §.), akkor a ratio azonossága megköveteli, hogy őt megvédjük az eredeti papirtulajdonos, vagyis a kiállító ellen is.

[28]) Ú. n. kiadási elmélet *(Emissionstheorie)*. Igy különösen *Stobbe* id. m. és *Unger* Z. f. d. Privat- u. öff. R. I. 372. l. (előbb a szerző-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lezőség a papir tulajdonához lévén kötve, az adós kötelezve lesz, mihelyt a papir másnak tulajdonába jut, ez pedig az adós tudta és akarata nélkül is történhetik.[29]) Ilyképen nem marad más hátra, mint a követelés jogalapját egyedül a papir kiállításában, az adósnak a papirban kifejezett ígéretében keresni, ami annyival helyesebb, mert teljes összhangzásban áll azzal, hogy a követelés a papirban meg van testesítve. Az adós tehát egyszerűen azon az alapon van kötelezve, mert a papirt kiállította; az ő egyoldalú cselekvénye, mellyel a papirt kiállította, mondhatni teremtette (creálta), az ő egyoldalú ígérete, melyet a papirra vezetett, a tulajdonképeni ok, melyben az ő kötelezettsége gyökerezik.[30]) Ami erre következik: a papir kimenete

---

dési elmélet mellett, l. Inhaberp. 69., 102. l.). A különbség a szerződési elmélettől gyakorlatilag csekély, mert oly kiadás, mely nem egyúttal szerződéses átadás, illetve átvétel (pl. *derelictio*, gyermek vagy elmebeteg kezéhez való átadás) ritkán fog előfordulni. Abban is megegyezik a szerződési elmélettel, hogy a kiadásra nézve vélelmet vesz fel s hogy a kiadás hiányának bebizonyítását harmadik jóhiszemű szerző ellen szintén megengedi. E részben tehát ugyanazon kifogások alá esik. Amennyiben azonban ezen elmélet szerint a kiállító, illetve jogutódai akkor is kötelezve vannak, ha a kiállító a papir elküldése után, de annak megérkezte előtt meghal, az átvétel előtt szerződésképtelenné válik s a csődnyitás előtt kiadott, de csak a csődnyitás után átvett papir a csődtömeg ellen érvényesíthető: elfogadhatóbb, mint a szerződési elmélet.

[29]) Igy nevezetesen harmadik jóhiszemű megszerző részéről a K. T. 299., 300. §§. és a Váltó T. 80. §-a értelmében. L. alább 136. §. A kiállító tehát a tulajdonos-hitelező irányában kötelezve lesz akkor is, ha a kiállított papir elveszés, lopás, sikkasztás által jutott forgalomba. L. ez értelemben **C.** 995/84. (D. Új f. 12., 136. l.), 296/85. (U. o. 297. l.), 2149/84. (M. 122. l.) A német polg. t. 794. §. ezt kifejezetten megállapítja, miután a német bir. ker. főtvsz. is e mellett nyilatkozott (l. Entsch. 17. köt. 152. l.). Hasonló álláspontot az angol-amerikai gyakorlat, míg a párisi semmítőszék ellenkező értelemben határozott. V. ö. különösen *Wahl* id. m. I. 272—281. l.

[30]) Ez a tiszta egyoldalú írásbeli ígéret vagy creatio elmélete *(Creationstheorie)*, melynek kezdeményezője *Einert*, főképviselője *Kuntze* s egyik legbefolyásosabb követője *Siegel*, aki azt annyiban legtisztábban fejtette ki, hogy a papir megszerzőjénél minden hitelezői akarattól eltekint, holott *Kuntze* arra súlyt helyez. E különbség azonban nem sokat jelent, mert bármennyire tekintjük a hitelezői minőséget megalapítottnak a birtokbavétel ténye által, a követelést gyakorolni hitelezői akarat nélkül még sem lehetséges. Legújabban különösen *Grünhut* fejtette ki a váltóra nézve alaposan az egyoldalú igéret elméletét (id. h.), míg nálunk ugyancsak a váltóra nézve *Plósz* is elfogadta, az 1. kiadásban még a kiadás

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

s tulajdonának megszerzése csak a követelés hatályba lépte végett szükséges, de nem annak szülőoka. Épen azért teljesen közömbös, hogy miképen történik? Igaz ugyan, hogy ha a kiállító kötelezve lesz, habár a papir akarata ellenére jön forgalomba: akkor ez alapjában véve ugyanannyi, mint hogy akarata ellenére kötelezteték. Azonban az értékpapirok kiválóan forgalomra lévén szánva, a jóhiszemű papirszerzők biztonsága érdekében, akiknek nincs módjukban s akiktől nem követelhető, hogy a kibocsátás körülményei iránt tájékozást szerezzenek, a kiállító belső kötelezési akarata *(animus obligandi)* sem a papir kimeneténél, sem a papir kiállításánál nem jöhet tekintetbe.[31]) Maga az a tény, hogy a papir, illetve az abban foglalt nyilatkozat t ő l e s z á r m a z o t t,[32]) elégséges annak felvételére, hogy azt s azzal együtt az abban kifejezett kötelezettséget valóban akarta.[33]) A kiállító az akarat

---

szükségességének felvételével, a későbbi kiadásokban szintén ennek mellőzésével.

[31]) Az egyoldalú igéret elméletének hívei is többnyire az adós kötelezési akaratából indulnak ki. V. ö. különösen *Kuntze* Lehre von den Inhaberpapieren 331—334. l., ahol a kérdés tüzetesen tárgyaltatik. Ellenk. a váltóra nézve *Grünhut* id. h. 304. s k. l. s már előbb nálunk *Plósz* id. m. 149. s k. l., aki mélyen hatolt be a váltói akarat problemájába. Az akarat kérdése különben a jogügyleteknél általában vita tárgya lévén (l. nálunk *Farkas L.* Tanulmányok a magánjog dogmatikájából. A jogügylet. Jogtud. Közl. 1883. és külön Bpest 1884., aki a belső kötelezési akarat védelmére kél és *Schwarz G.* Az akarat a szerződésben. Magy. Igazs. 37. köt., aki azt a nyilatkozattal szemben közömbösnek tekinti), az értékpapiroknál, amelyeknél a forgalmi érdek fokozottan lép előtérbe, épen nincs ok a belső kötelezési akarat szükségességének mellőzésétől visszariadni. Még *Unger* szerint is, aki pedig elvileg a belső akaratot époly lényegesnek tekinti, mint annak kinyilvánítását, az értékpapiroknál az ügylet érvényes, ha nem is felel meg a belső akaratnak. V. ö. Handeln auf eigene Gefahr. 2. kiad. Jena, 1893. 128. lap.

[32]) Ezt is csak oly értelemben kell venni, mint ahogy a »kiállítás« értetik. Elég t. i., ha az a l á i r á s származik tőle, habár a szöveget más írta s habár azt nem is fogta fel (v. ö. a váltóra nézve **C.** 131/82. D. Új f. 5., 266. l.). Sőt az sem szükséges, hogy a szöveg az aláíráskor már meglegyen, feltéve, hogy az aláíró a bekövetkezendő kitöltés tudatában írta alá a papirt. A kitöltés körüli visszaélés azonban harmadik jóhiszemű személy irányában az ő terhére megy (Váltó T. 93. §.), hacsak egészen más nyilatkozat nem iratik, pl. meghatalmazás helyett váltó.

[33]) A kiállító tehát csak akkor nem lesz kötelezve, ha a nyilatkozat nem az ő, hanem másnak a ténye, pl. ha az aláírás hamis, vagy a papir tartalma meg lett hamisítva, vagy ha az aláírásra fizikailag kényszeríttetett, mely utóbbi esetben ő csak mint a kényszerítő eszköze szerepelt. Ellenben

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hiányát csak az ellen érvényesítheti, aki arról tudomással bírt vagy közönséges figyelem mellett bírhatott s aki épen azért a papir tulajdonát nem szerezte meg.

130. §.

Az értékpapirok nemei.

Az értékpapirok különbözőképen osztályozhatók. A fontosabb megkülönböztetések a következők:

1. A követelés tárgyát tekintve, az értékpapirok vagy pénzpapirok, melyeknél t. i. a szolgáltatás bizonyos pénzösszegben áll,[1]) vagy más szolgáltatásra, nevezetesen árúk átadására irányuló papirok, mely utóbbiak árúpapiroknak neveztetnek.[2]) A pénzpapirok ismét vagy kamatozók, vagy nem kamatozók.[3]) A kamatkövetelési jog többnyire az értékpapir mellett külön kiadott kamatszelvényekben van megtestesítve, melyek a papirhoz mellékelt szelvényívből kivágatnak s ezen elválasztás után mint egészen önálló értékpapirok szerepelnek.[4]) Ha a kiadott szelvényívből minden szelvény lejárt,

---

tévedés, csalás, az akarat komolyságának hiánya (tréfából aláírt váltó) és hasonlók, nem zárják ki a kötelezettséget. Az aláíró alatt azonban minden esetre csak oly személy értendő, aki magát általában vagy az illető fajú papirból (pl. váltó) lekötelezni képes. Kiskorú, elmebeteg aláírása nem kötelez. — Egészben véve ugyanarra az eredményre jut a váltóra nézve *Plósz* is (id. h.). Részünkről azonban még arra sem helyezünk súlyt, hogy a kiállító a nyilatkozatot mint specifikus kötelezési formát akarta légyen, amint azt *Plósz* követeli. V. ö. *Szerző* Váltójog 8. §. 30. jegyz.

[1]) Pl. bankjegyek, részvények, államadóssági papirok, elsőbbségi kötvények, váltók, pénzre szóló utalványok és kötelezőjegyek, biztosítási kötvények, hajókölcsönlevelek, takarékpénztári könyvek, túlnyomóan a sorsjegyek stb.

[2]) Ilyenek az áruutalványok és kötelezőjegyek, a hajóselismervények, rakjegyek és közraktári jegyek. Más szolgáltatásra irányulnak pl. a vasuti menetjegyek, színházi belépti jegyek stb.

[3]) Igy pl. a bankjegyek, váltók és rendszerint a részvények, sorsjegyek, utalványok és kötelezőjegyek nem kamatozók. Az államadóssági papirok rendszerint kamatozók. A részvényeknél azonban a kamatot az osztalék, a sorsjegyeknél a nyeremények pótolják, váltóknál és utalványoknál pedig a kamat előre levonatik. — Külön állást foglalnak el a járadékpapirok *(renték)*, melyekben az adós (állam) csak bizonyos évi járadékot igér, a tőke visszafizetésére ellenben nincs kötelezve.

[4]) A kamatszelvény önállósága úgy dologjogi, mint kötelmi jogi tekintetben mutatkozik. A kamatszelvény külön ruházható át, úgy hogy abból

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a szelvényívhez csatolt ú. n. szelvényutalvány *(talon)* alapján új szelvényív adatik ki.[5]) Az árúpapiroknál fontos különbség, vajjon az árut dologjogilag helyettesítik-e vagy nem? Némely árúpapirok nemcsak követelési jogot adnak az árura, hanem az arra vonatkozó dologi és hasonló jogok (birtok, tulajdon, zálog stb.) megszerzésére is szolgálnak, úgy hogy a papir átadása magának az árunak átadását pótolja. Más árúpapirok ellenben csupán követelési jogot adnak, épúgy mint a pénzpapirok.[6])

---

más lesz tulajdonos és hitelező, zálogbirtokos stb. mint a főpapirra nézve, s az utóbbinak bírói megsemmisítése a szelvényre nem terjed ki (l. alább 134. §.). A kamatszelvény folytán továbbá a kamatkövetelés megszünik mellékkövetelés lenni, úgy hogy az adós azt beváltani akkor is tartozik, ha a főkövetelés érvénytelen, vagy előbb járt le s oly kifogások, melyek a főpapirból származnak, a kamatszelvény birtokosa ellen, amennyiben a szelvény szövege a főpapirból ki nem egészítendő, nem támaszthatók. Más kérdés, vajjon az adós a főpapir birtokosa ellen érvényesítheti-e a kamatszelvényekre tartozatlanul tett, vagy a főpapir esedékessége után esedékessé váló szelvényekre teendő fizetéseket? Erre elvileg igenlőleg lehet felelni, az adós tehát levonásba hozhatja azoknak a még le nem járt szelvényeknek értékét, melyek a főpapir beváltásakor vissza nem adatnak. — A kamatszelvényekhez hasonló osztalékszelvényekről l. fentebb 82. §.

[5]) A szelvényutalvány nem tekinthető oly önállónak, mint a szelvény. Az adós a szelvényívet a papirtulajdonosnak akkor is kiszolgáltathatja, ha a szelvényutalvánnyal más jelentkezik. Ha azonban az utóbbinak a szelvényívet már átadta, a később jelentkező papirtulajdonosnak nem felelős.

[6]) Az előbbi categóriába tartozik különösen a hajóselismervény, a rakjegy és a közraktári jegy (l. ezekről közelebbről alább 132., 173., 180. §§.), amelyeknél a helyettesítési functió azon mértékben fejlődött ki és ismertetett el, amely mértékben az árúforgalom gyorsabb és a papirban kifejezett követelési jog a hitel megszilárdulása folytán biztosabb lett, úgy hogy a követelés útján való közvetett rendelkezés egyenlő értékűvé vált, mint a birtokbavétel általi közvetlen rendelkezés. V. ö. *Endemann* D. HR. 78. §. és Handb. I. 36. l. Ami e helyettesítés jogi magyarázatát illeti, az nagy viták tárgya. Sokan azt jelképes *(symbolicus)* átadásra vezetik vissza (v. ö. *Tervezet* ind. 377. l., osztr. p. t. 427. §.), mások másként magyarázzák. Leghelyesebb magyarázat azonban az, hogy valamint a hajós, fuvarozó, közraktár a mindenkori papirbirtokos iránt kötelezve van a dolgok kiszolgáltatására, úgy a mindenkori papirbirtokos nevében birlal is, s valamint a papirtulajdonos kötelmi jogi tekintetben nem elődjének utódja, hanem eredeti hitelező (l. alább 132. §.): úgy dologilag is a papirbirtokos eredeti árúbirtokos, aki az árút nem elődjének átadása folytán, hanem azért szerzi, mert a hajós stb. azt a papir megszerzésének

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Az alak jelentősége szempontjából megkülönböztetendők oly értékpapirok, amelyek a bennük kifejezett ügylet érvényességi feltételét képezik, úgy hogy más alakban az ügylet nem is jöhet létre *(constitutiv* értékpapirok); és oly értékpapirok, amelyek az ügylet létrejöttéhez nem okvetlenül szükségesek, úgy hogy azoknak használata az illető ügyletnél a felek akaratától függ.[7]) Emellett még külön kérdés, hogy mennyire függ a követelés közelebbi tartalma a papir szövegétől, vajjon az kizárólag csak az utóbbi által határoztatik-e meg,[8]) avagy pedig a papiron kívüli nyilatkozatok is tekintetbe veendők? Erre azonban általános elvi feleletet adni nem lehet, hanem az értékpapirok egyes fajaira nézve külön vizsgálandó a viszony, melyben a papir a követeléshez áll.[9])

---

időpontjától fogva az ő nevében birlalja. V. ö. különösen *Goldschmidt* id. m. 1. kiad. 718. s k. l.

[7]) A legtöbb értékpapir nem érvényességi feltétele az ügyletnek, mire nézve elég a kölcsönről kiállított papirokra utalni, amelyek pedig a legnagyobb számban vannak (államkötvények, járadékok, záloglevelek, elsőbbségi kötvények stb.). Az első categóriába csak a váltó, a részvény, a közraktári jegy és a hajókölcsönlevél tartozik. A keresk. utalvány csak annyiban, amennyiben általában értékpapir, mert nem mindig az; a biztosítási kötvény csak annyiban, amennyiben a biztosítási ügylet megkötése más írásbeli alakban nem történik.

[8]) Irásbeli, *litteralis, scriptur-obligatio.*

[9]) És pedig kettős irányban: 1. mennyiben hivatkozhatik az adós, 2. mennyiben a hitelező a papiron kívüli tényekre? Rendesen csak az előbbire gondolnak s azt is csak abban az értelemben, hogy az adós nem tehet oly kifogást, mely a papir szövegével ellentétben áll, hogy tehát a papir szövege vele szemben feltétlenül irányadó — ami azonban csak harmadik jóhiszemű személyekkel szemben áll (l. alább 132. §.). Ellenben arra az esetre, hogy mennyiben lehet és kell a papir szövegét más tényekkel kiegészíteni, valamint arra, vajjon hivatkozhatik-e a hitelező a maga javára az adósnak a papiron kívül tett ellentétes nyilatkozatára? kevésbbé gondolnak. Pedig igazi írásbeli obligatio csak akkor létezik, ha úgy a hitelező, mint az adós egyedül azt érvényesítheti, ami a papirban ki van fejezve. Ilyen azonban jóformán csakis a váltó (v. ö. *Plósz* id. m. 90., 150. l., és *Szerző* Váltójog 1., 3. §§.), míg más értékpapiroknál a papirban kívüli tények általi kiegészítés kisebb-nagyobb mértékben elkerülhetetlen. Gondoljunk pl. a részvényekre és osztalékszelvényekre, melyeknél a részvényesi jogok csak az alapszabályokból és közgyűlési határozatokból állapíthatók meg; továbbá a kamatszelvényekre, melyek a főpapirból egészítendők ki, némely sorsjegyekre, melyek sem a húzás napját, sem a nyeremények számát és nagyságát nem fejezik ki, a takarékpénztári könyvekre és pénztárjegyekre, melyeknek kamatlába változhatik stb. stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Az adós nyilatkozatának módját tekintve megkülönböztetendők oly értékpapirok, melyek egyenes fizetési igéretet tartalmaznak s olyanok, melyek a megbízás alakjával bírnak.[10])

4. Az igért teljesítés továbbá vagy egészen egyoldalú és feltétlen, vagy pedig viszontszolgáltatástól, visszthertől van feltételezve olyképen, hogy az adós csak a hitelező által történt viszontszolgálat teljesítése folytán tartozik teljesíteni.[11]) A teljesítési igéret emellett vagy az azt megelőző ügylettől, jogcímtől elvontan és függetlenül, vagy ezen jogcímre való vonatkozással tétetik.[12])

V. ö. **B. T.** 161/906. (H. D. I. 143. l.) és **C.** 894/909. (U. o. IV. 76. l.): osztálysorsjegy birtokosával szemben nem lehet hivatkozni a játékterv vagy kezelési szabály oly kikötéseire (bemutatási v. elévülési határidő), melyek a sorsjegyen kitüntetve nincsenek s a birtokos előtt ismeretlenek.

[10]) Megbizás formájával bírnak különösen az idegen váltó és az utalvány.

[11]) A megkülönböztetés különösen az utalványok és kötelezőjegyek hátirat útján való átruházására nézve bír jelentőséggel. V. ö. alább 132. §.

[12]) Elvont kötelmet tartalmazó papirok pl. a váltó, a bankjegy, esetleg a keresk. utalvány és kötelezőjegy (l. alább 135. §.) stb. Jogcímes papirok a hajóselismervények, rakjegyek, közraktári jegyek, biztosítási kötvények, kölcsönkötvények, takarékpénztári könyvek (l. **C.** 2429/95. D. III. f. 2., 51. l., mely miként adóslevelek alapján telekkönyvi előjegyzést is adott) stb. Előbbieknél a követelés egyedül a papirban tartalmazott igéret alapján érvényesíthető, utóbbiaknál ellenben a követelés nem alapítható egyedül a papirban kifejezett igéretre, hanem azt csak az alapul fekvő jogcím alapján lehet érvényesíteni. A papir nélkül ugyan ez esetben sincs követelés, mert különben nem beszélhetnénk értékpapirról, de nem a papirban megtestesített igéret *in abstracto*, hanem az alapul fekvő jogcím értelmében tett igéret az, amely kötelez. Valamint azonban a közönséges adóslevél, úgy az értékpapir is a benne kifejezett jogcím bizonyítékául szolgál; a hitelező tehát külön bizonyítékot époly kevéssé tartozik előterjeszteni, mint az elvont igéretű papiroknál, hanem az adós feladata kimutatni, hogy a jogcím tényleg hiányzik vagy hibás. Csak ha a papir jogcímet nem fejez ki s ennek dacára sem tartalmaz elvont kötelezettséget: van a hitelező arra kényszerítve, hogy a jogcímet külön kimutassa. Minthogy azonban a közönséges adóslevélről is elismertetik, hogy a jogcím nélkül érvényesíthető (l. fentebb 127. §. 3. j.), az értékpapiroknál sem szabad a jogcím kimutatását követelni, ha azt nem tartalmazzák. Abból hogy a törvény a keresk. utalványnál (l. alább 135. §.) külön kimondja, hogy a jogcímet nem kell kitenni, nem szabad *a contrario* arra következtetni, hogy minden más papirnál a jogcím kitétele szükséges. — Megjegyzendő még, hogy az adós az elvont igéretet tartalmazó papiroknál sincs ugyan teljesen megfosztva attól, hogy az alapul fekvő viszony alapján kifogást tegyen. Mindazonáltal az ő helyzete lényegesen különbözik attól, melyet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

5. Az adós személyét tekintve megkülönböztetendők állampapirok, melyek t. i. az állam által adatnak ki,[13]) törvényhatósági és községi papirok, melyek törvényhatóságok vagy községek által, és magánpapirok, melyek magántestületek és természetes személyek által bocsáttatnak ki.[14])

6. Jogilag legfontosabb végre az a megkülönböztetés, mely a hitelező személyének meghatározása szempontjából, illetve a papir átruházására való tekintettel teendő. E szempontból megkülönböztetendők: *a)* rectapapirok, *b)* rendeleti vagy forgatható papirok és *c)* bemutatóra szóló papirok. Ezeknek forgalmát és az azokból eredő jogviszonyokat a következőkben fogjuk meghatározni.

131. §.

A rectapapirok.

I. Rectapapirok alatt azokat az értékpapirokat értjük, melyeknél a hitelező határozottan és olyképen neveztetik meg, hogy az adós közvetlen jogviszonyba épen csak a megnevezett hitelezővel lép. Rendszerint minden értékpapir,[1]) melyben a hite-

---

jogcímes kötelezettségnél foglal el. Mert míg utóbbinál mindennemű kifogást tehet, mely egyáltalában az alapul fekvő ügyletből kinálkozik: addig az elvont kötelezettség reá nézve is az, nem áll tehát jogában, hogy annak egyszerűen az alapul fekvő ügyletet substituálja. Ha ezt tehetné, akkor az elvont kötelem jelentősége csak a bizonyítási teher áthárításában állana, de valósággal elvont kötelem nem volna. Ha tehát az adós az alapul fekvő viszony alapján kifogást tehet is, az csakis oly értelemben használható, hogy hiányzik ama feltevés, mely mellett az igéret tétetett, hogy ennélfogva maga az igéret is megdől, mire nézve a jogtalan gazdagodás (tartozatlan fizetés, *condictio ob causam datorum* stb.) szabályai mérvadók. V. ö. *Windscheid* id. m. II. 548., 576. s k. l. és *Szerző* Váltójog 82. §. IV.

[13]) Ezek igen különbözők: adóssági kötvények és járadéklevelek, sorsjegyek, kamatozó pénztárutalványok stb. — Az állampapirok külön megemlítését l. a K. T. 258. §. 3. pontjában. V. ö. fentebb 115. §.

[14]) Pl. részvények, elsőbbségi kötvények, váltók, utalványok, kötelezőjegyek, hajóselismervények, rakjegyek, közraktári jegyek, hajókölcsönlevelek, biztosítási kötvények, magánsorsjegyek stb.

[1]) Vajjon csakugyan az-e s nem közönséges okirat, amelyre az értékpapirokra mint ilyenekre vonatkozó szabályok egyáltalában nem találnak, tehát a rectapapirok fogalma alá sem tartozik: az adott esetben kétséges lehet. Amennyiben törvény nem intézkedik s a papir maga ez iránt határozott kijelentést nem tartalmaz, a közfelfogás, szokás irányadó. Törvényileg valamely nem forgatható, névre szóló okirat értékpapir

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lező csak nevénél vagy cégénél fogva jelöltetik meg, rectapapir; kivételesen azonban oly papiroknál, melyeknek forgathatósága nincs feltételezve attól, hogy határozottan rendeletre szóljanak (l. a köv. §-t), a hitelező megjelölésén felül a hátirat utjáni átruházás határozott kizárása, megtiltása is szükséges.[1a]) Mint rectapapirok szerepelnek az oly bemutatóra szóló papirok is, melyek lekötés *(vinculatio)* által forgalmon kívül helyeztettek, ameddig e lekötés tart.[2])

II. A rectapapirok lényege az, hogy az adós kötelezettséget közvetlenül csak a megnevezett hitelező irányában vállal. Ez nem jelent ugyan annyit, hogy a követelés egyáltalában másra át nem ruházható; de harmadik személy a hitelező helyébe, újítás *(delegatio)* esetétől eltekintve, mégis nem léphet úgy, hogy az adós ő irányában közvetlenül és az eredeti hitelező iránti viszonyától függetlenül legyen kötelezve, miként a forgatható és bemutatóra szóló papiroknál. A követelés átruházása csak azt foglalja magában, hogy az az eredeti hitelezőtől különböző személy által érvényesíttetik, de a követelés maga teljesen abban az állapotban marad, amelyben az eredeti hitelező személyében jött létre. Amiből különösen az következik, hogy az adós az új hitelezővel szemben is érvényesítheti mindazon kifogásait, melyek őt az eredeti hitelező irányában illetik s e tekintetben teljesen közömbös, vajjon azok magán a papiron, avagy a hitelező és adós egyébkénti viszonyain alapulnak-e? Ennyiben tehát a rectapapirok semmiben sem különböznek más közönséges követeléstől s az átruházásnak most jelzett hatásait tekintve, annak módja is ugyanaz, mint a követeléseknél általában, t. i. az engedmény.[2a]) Különb-

---

— tehát rectapapir — minősége sehol sincs egyenesen elismerve. Csak közvetve a szövegben folytatólag említett esetekben.

[1a]) Pl. e szavakkal »nem rendeletre«, »forgatmány nélkül« stb. V. ö. Váltó T. 8. §.

[2]) A lekötésre nézve általános szabályok nincsenek. Mindenesetre szükséges azonban, hogy az adós, kibocsátó közreműködésével történjék, tekintve, hogy a hitelező az adós helyzetét egyoldalúan nem súlyosbíthatja (v. ö. német polg. t. 806. §.), hogy továbbá a lekötés magán a papiron történjék. — Ugyanez áll a lekötés feloldására nézve.

[2a]) Az engedmény azon hatásai is ugyanazok, melyek az engedményező felelősségére vonatkoznak a követelés valódisága és behajthatósága tekintetében. V. ö. takarékpénztári betétkönyv engedményezése esetére: **C.** 883/902. (D. III. f. 24., 13. l.) és a betétkönyv engedményese elleni kifogásokra nézve (korábbi átruházás koholtsága): **C.** 911/910. (H. D. V. 244. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ség más közönséges követelésekkel szemben épen csak abban van, hogy a követelés a rectapapirnál is a papirban meg van testesítve, hogy tehát a követelés a papir nélkül és attól függetlenül nem érvényesíthető, az adós rendszerint csak a papir felmutatása és kiszolgáltatása alapján van kötelezve fizetni (l. fentebb 129. §.).[3])

III. Miként engedmény esetében általában, úgy rectapapirok engedményezésénél is a fizető adós az engedmény valódiságát és az engedményes személyazonosságát vizsgálni tartozik. Ebben is lényeges különbség van szemben a forgatható és bemutatóra szóló papirokkal. Kivételesen azonban rectapapiroknál is előfordul, hogy az adós a hitelezői minőség valódiságát vizsgálni nem tartozik,[4]) hanem bárkinek fizethet, aki a papirt bemutatja. Ennyiben az ily rectapapirok a bemutatóra szóló papirokhoz hasonlítanak,[5]) egyéb tekintetben azonban természetük nem változik.[6])

---

[3]) Ugyanazért a rectapapirokra nézve is áll, hogy azoknak elzálogosítása csak a papir átadásával együtt történhetik s hogy a bírói foglalás is rendszerint csak akkor lehetséges, ha a papir a foglalás alkalmával megtaláltatik. V. ö. 1881 : LX. t.-c. 80. §., **C.** 571/912. (H. D. VII. 74. l.) és fent 129. §. 19. jegyz.

[4]) Igy nálunk rendszerint a takarékpénztári betéti könyvecskéknél, feltéve, hogy a betevő határozottan fenn nem tartotta azt, hogy a betét csak neki személyesen, vagy igazolt engedményesének vagy meghatalmazottjának fizettessék ki (v. ö. 1881 : LX. t.-c. 80. §.) amikor a takarékpénztár a betevő személyazonosságát vizsgálni köteles : v. ö. **C.** 226/910. (H. D. IV. 161. l.) ; továbbá a postautalványoknál és gyakran a biztosítási kötvényeknél és a részvényeknél. Tkp. könyvecske átiratása másra harmadik személy javára kötött szerződés, mely csak ennek kezéhez teljesíthető és csak ennek hozzájárulásával változtatható meg : **C.** 260/906. (D. IV. f. 5., 113. l.). »Fentartás« feloldása bírói ítélet által : **C.** 349/906. (H. D. I. 130. l.)

[5]) Ez okból némelyek nem tökéletes, nem tulajdonképeni vagy sántító bemutatóra szóló papiroknak nevezik. Gyakran igazolási papiroknak *(Legitimationspapiere)* neveztetnek, azon az alapon, mert a hitelezői minőség igazolását magukban hordják. Ilyenek azonban eredetileg bemutatóra kiállított papirok is lehetnek (l. alább 133. §.).

[6]) Az adós tehát a bemutató ellen épúgy tehet kifogást az eredeti vagy más korábbi hitelező személyéből, mint a megnevezett engedményes ellen ; továbbá mindig jogában áll szabályszerű igazolást követelni, holott az igazi bemutatóra szóló papiroknál ezt nem teheti (l. alább 133. §.), vagyis a külön igazolás mellőzése a rectapapiroknál csak az adós, nem egyuttal a hitelező javára történtnek tekintetik. L. kifejezetten német polg. t. 808. §. Ez áll különösen a takarékpénztári betéti könyvecskékre nézve. V. ö. **C.** 357/84. (M. IV. 223. l.), 210/93. (D. Új f.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

132. §.

A rendeleti vagy forgatható papirok.

I. A rendeleti vagy forgatható papirok (ordrepapirok) alatt azokat az értékpapirokat értjük, melyek hátirat, forgatmány által ruházhatók át. Ez rendszerint feltételezi, hogy a forgathatóság a papirban határozottan kifejeztessék, ami a hitelező megnevezéséhez csatolt e szavakkal: »vagy rendeletére« *(ordre)*, vagy a papirnak egyenesen a megnevezett hitelező rendeletére való állítása által, vagy más hasonló módon történik. Kivételesen azonban ily külön rendeleti záradék nem szükséges s a papir hátirattal akkor is átruházható, ha pusztán névre szól, azaz kivételesen valamely értékpapir *ipso jure* rendeleti vagy forgatható papir, s azt kell külön kifejezni, hogy a papir hátirattal átruházható ne legyen (l. a megelőző §-t). Ilyenek: a váltó,[1] a részvény, ha névre és nem bemutatóra szól (l. fentebb 84. §.) s a közraktári jegy (l. alább 180. §.). Ellenben csak akkor rendeleti papirok, ha kifejezetten rendeletre szólnak **[K. T. 294., 295. §§.]**:

1. a kereskedelmi utalványok és kötelezőjegyek (l. alább 135. §.), de csak azon további feltétel alatt, hogy visszteher kikötése nélkül állíttattak ki;[2] ide tartoznak

---

35., 275. l.), 1387/93. (U. o. 38., 52. l.), 1499/95. (D. III. f. 4., 136. l.), 22,146/95. (T. E. 95., 11. sz.), 3222/900. (D. III. f. 19., 152. l.) 544/910. (H. D. V. 43. l.). Előbb több esetben a 4. jegyzetben említett fentartás hiányában a bemutatóra szóló papirokkal teljesen egyenlősíttettek. Igy **C.** 5678/87. (D. Új f. 20., 47. l.), 853/92. (U. o. 34., 177. l.) az alapszabályoknak megfelelő intézkedései alapján, melyek azonban nem lettek minden irányban kellően méltatva. Ezzel szemben l. különösen id. 3222/900. sz. hat., melyben egyúttal kimondva, hogy a takarékpénztár azon joga, hogy tulajdoni igazolás nélkül fizessen, semmit sem változtat a tulajdon kérdésén, amely ezen jog mellett is a rectapapirnál nem a birtok, hanem a hitelezői megnevezés vélelme alapján állapítandó meg. Nem a megnevezett betevő, hanem a birtokos tartozik tehát vele szemben bizonyítani, hogy a betéti könyvecske, illetve a betett összeg az ő (a birtokos) tulajdonát képezi. V. ö. *Schwarz G.* is Újabb magánjogi fejtegetések, Budapest 1901. 55. s k. l. és *Pap J.* Keresk. jog. IV. évf. 21. sz. Másfelől azonban a birtokos a betevő ellen fennálló követelések beszámitását csak a tkp. könyvecskében kitüntetett korlátok közt tartozik tűrni: **C.** 628/910. (H. D. V. 41. l.).

[1]) V. ö. Váltó T. 8. és 112. §§. és hozzá *Szerző* id. m. 33. §.

[2]) A K. T. 294. §-ában említett az a további feltétel, hogy az utalványnak, illetve kötelezőjegynek pénzfizetés vagy helyettesíthető dolgok, vagy értékpapirok szállítására kell vonatkoznia, nem a hátirat útjáni át-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a csekkek is, amennyiben bemutatóra nem szólnak (l. alább 135.ª §.)

2. a tengeri hajóselismervények;[3])

3. a fuvarosok rakjegyei (l. alább 173. §.);

4. a hajókölcsönlevelek (l. fentebb 115. §.);

5. a biztosítási kötvények (l. alább 190., 198. §§.).

A felsorolt papirokon kívül más papirok, külön törvényes intézkedés nélkül, kifejezett rendeleti záradék alkalmazása által sem válnak rendeleti papirokká;[4]) az ilyenekre vezetett forgatmány tehát csak engedmény jellegével bir.[5]) A rendeleti papiroknál is azonban a forgatmány általi átruházás nem kötelező, szabad tehát azokat engedmény által is átruházni.[6])

---

ruházás külön feltétele, mert enélkül keresk. utalvány, illetve kötelezőjegy egyáltalában nincs. Az utalványra nézve ez a K. T. 291. §-ában külön ki van mondva. De ugyanez áll a kötelezőjegyre nézve is (l. alább 135. §.). — A tulajdonképeni feltétel nem esik a visszteher, viszontszolgáltatás fogalma alá. Feltételhez kötött utalvány vagy kötelezőjegy forgatmány általi átruházása tehát nincs kizárva. Még kevésbbé tekinthető viszontszolgáltatásnak annak kikötése, hogy az adós csak a kötvény visszaadása fejében tartozik fizetni. Ez az értékpapiroknál külön kikötés nélkül is magától értetődik. L. fentebb 129. §.

[3]) Tengeri hajóselismervény *(Connaissement,* ebből a németben: *Konnossement,* olaszul: *polizza di carico)* tengeri hajós által kiállított oly papir, melyben a fuvarozás végett feladott árúk átvételét ismeri el s magát azoknak meghatározott helyen leendő kiszolgáltatására kötelezi. A hajóselismervénnyel, melynek a szárazföldi fuvarozásnál az annak mintájára szabályozott rakjegy felel meg, össze nem tévesztendő a hajós által az árúk átvételéről kiállított ideiglenes elismervény, sem az ú. n. *Charte-partie,* mely közvetlenül nem az árúkról, hanem a fuvarozási szerződésről és akkor állíttatik ki, ha a fuvarozási szerződés az egész hajóra vagy annak bizonyos részére vonatkozik (hajóbérlet). A nálunk is érvényes francia *Code de com.* és a legtöbb törvényhozás szerint a hajóselismervény bemutatóra is szólhat. V. ö. közelebbről *Szerző* Törvényjavaslat a tengeri magánjogról 138—149. §§. és hozzá Indokolás 46. s k. l.

[4]) Ez a K. T. 294. §-ból, mely a forgathatóságra nézve külön feltételeket szab, úgyszintén a 295. §. permissiv szövegezéséből eléggé kitűnik. V. ö. német K. T. 304. c. is, mely szerint az egyes német államok külön törvényhozása szerint ítélendő meg, vajjon a felsoroltakon kívül más papirok forgatmány által átruházhatók-e?

[5]) V. ö. **C.** 316/84. (D. Új f. 9., 306. l.) és a rectaváltóra nézve 441/84. (D. Új f. 10., 153. l.) Fel kell tételezni, hogy aki az erősebb hatást akarta, a gyengébbet is akarja. Az engedmény kellékei azonban mindenesetre meg kell, hogy legyenek. Üres forgatmány tehát nem vonható ide.

[6]) V. ö. **L. I.** 89/77. (D. 17., 158. l.) A Váltó T. a forgatmány mellett az engedményt kifejezetten említi (16. §.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A h á t i r a t vagy f o r g a t m á n y. A váltójogban kifejlődött ezen átruházási módnak [7]) tulajdonképeni jelentősége nem külső alakjában, hanem egyedül sajátos hatásaiban mutatkozik. A hátirat külső alakja nincs is jogilag határozottan megállapítva: minden valamely rendeleti papirra vezetett átruházási nyilatkozat hátirat jellegével bír, hacsak világosan ki nem tűnik, hogy engedmény céloztatott; [8]) sőt az is érvényes hátirat, ha a papir átruházója, az ú. n. f o r g a t ó, ki sem jelöli azt a személyt, akire a papirt átruházza, az ú. n. f o r g a t m á n y o s t, hanem pusztán saját nevét vagy cégét vezeti az okirat hátlapjára **[K. T. 294. §.]**.[9]) Ily esetben a forgatmányos nevét is tartalmazó ú. n. k i t ö l t ö t t vagy t e l j e s hátirattal ellentétben ü r e s h á t i r a t r ó l beszélünk.[10])

---

[7]) A rendeleti záradék ugyan régibb, mint a váltó *(Goldschmidt* szerint görög eredetű, l. Zeitschr. f. Rechtsgeschichte 23., 363. l. és Handbuch I. 3. kiad. 56., 390. l.) s a forgatmány is nem a váltón alkalmaztatott először. De annyi bizonyos, hogy a mai értelemben vett forgatmány a váltójogban fejlődött ki. Ennek megfelel, hogy a Váltó T. a K. T.-nek a hátiratra, de a rendeleti papirokra vonatkozó egyéb intézkedéseire nézve is forrásul szolgált. Ez okból azt is lehet mondani, hogy a V. T. intézkedései akkor is alkalmazandók, ha és amennyiben a K. T. a hátirat tekintetében intézkedéseket nem tartalmaz, feltéve, hogy a V. T. valamely intézkedése nem olyan, mely más papirokra való alkalmazást meg nem tűr, illetve olyan, mely a váltónál nem belső okoknál fogva, hanem csak mint tételes singularitás van kimondva.

[8]) A hátiratnak mint ilyennek érvényességéhez, ha átruházási nyilatkozatot tartalmaz, az sem szükséges, hogy a papir h á t á n álljon, mint az a váltóra nézve van kimondva. (V. T. 10. §.) V. ö. **B. T.** 3699/78. (D. 28., 261. l.), **C.** 975/95. (D. III. f. 2., 126. l.) a részvényre nézve. A kifejezés: »hátirat« nem mérvadó.

[9]) Külön kimondva a részvényekre nézve. K. T. 173. §. L. fent 84. §.

[10]) Hogy az üres hátirat egyenlő hatályú a teljes hátirattal, az csak újabb fejlődés. Régebben az üres hátirat csak mint m e g h a t a l m a z á s szerepelt. Igy volt ez nálunk is az 1840: XV. tc. I. rész 34. §-a szerint s így van ez még jelenleg is a francia *Code de commerce* s több más törvényhozás szerint. V. ö. *Szerző* Váltójog 34. §. — Az üres hátirat esetében a további átruházás háromféleképen történhetik: 1. az üres hátirat kitöltésével és teljes vagy üres hátirattal; 2. teljes vagy üres hátirattal, de az üres hátirat kitöltése nélkül; 3. egyszerű átadás által, mint a bemutatóra szóló papirok átruházása. V. ö. Váltó T. 11. §. Utóbbi eshetőségre való tekintettel sem szabad azonban az üres hátirattal ellátott papirt a bemutatóra szóló papirral azonosítani, ami legjobban abból tűnik ki, hogy az előbbinek birtokosa nincs legitimálva, ha a megelőző hátiratok összefüggő

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ami a hátirat sajátos h a t á s a i t illeti, azok a következő irányokban mutatkoznak:

1. hogy a forgatmányos mint hitelező nem tekintetik a forgató jogutódjának, hanem mint önálló és e r e d e t i hitelező szerepel. A forgatmányos csak annyiban jogutódja a forgatónak, amennyiben tőle a papir tulajdonát szerezte meg. Ami azonban az okiratból folyó jogokat illeti, azokat nem úgy érvényesíti, mintha a forgatótól nyerte volna, sem azon korlátozások mellett, amint azok a forgató személyében léteztek, hanem olyképen, mintha az adós az okiratba foglalt igéretét közvetlenül és eredetileg a forgatmányos, mint az okirat t u l a j d o n o s a irányában tette volna.[11]) Nem a forgató jogai, hanem a z o k i r a t o n m a g á n alapuló jogok

---

láncolatot nem képeznek, holott utóbbinál a puszta birtok igazol. V. ö. *Szerző* id. h. 16. jegyz.

[11]) Amily kétségtelen, hogy ez így van, époly vitás annak jogi magyarázata, constructiója. Alig van kérdés, mely több fejtörést okozott volna. Hogyan lehetséges, hogy amidőn a forgatmányos a forgatótól szerzi meg a jogot, a forgató utódja mégis úgy szerzi, mintha nem tőle szerezte volna? Világos dolog, hogy a jogutódlás *(successio)* gondolatát a papirban kifejezett k ö v e t e l é s i j o g r a nézve ki kell küszöbölni, mert a jogutód nem szerezhet több jogot, mint amennyivel a jogelőd birt *(nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet)*. A forgatmányt tehát akkor sem azonosíthatjuk az engedménnyel, ha ebben valóságos jogutódlást látunk. De mit tegyünk helyébe, hogy a forgatmányos eredeti hitelezőnek tünjék fel? Közel feküdt újításra *(novatio, delegatio)* gondolni, s tényleg különösen *Kuntze* és *Unger* azelőtt ebből magyarázták a forgatmányos önálló jogát. Ámde az újítás szerződés, mely csak közös akarattal történhetik, már pedig ha megengedjük is annak lehetőségét, hogy az adós a forgató által kijelölt új hitelezőt előre is elfogadja, hogyan van az, hogy ő oly papirbirtokos irányában is kötelezve van, aki a papirt pl. hamis forgatmány alapján szerezte? Emellett a forgató nem is lép ki teljesen a kötelmi viszonyból, hanem beváltás esetére minden külön nyilatkozat nélkül ugyanolyan hitelező, minő előbb volt. Az újítást is tehát el kell vetni. Mellőzve a különböző egyéb magyarázati kisérletek ismertetését (a váltóra nézve l. bővebben *Szerző* id. m. 32., 35. §§.), leghelyesebbnek tartjuk a forgatmányos eredeti hitelezői minőségét egyszerűen az a d ó s i g é r e t é b ő l magyarázni. Míg a rectapapirnál az adós csak a megnevezett hitelezőnek igéri a fizetést, más tehát csakis ennek jogán léphet fel, addig a forgatható papirnál az adós nemcsak a megnevezett hitelezőnek, hanem mindenkinek igéri a fizetést, aki t u l a j d o n o s i minőségét a forgatmányok láncolata által igazolja. A forgatmányos esetleg nem is a forgatótól szerzi meg a papirt s mégis mint tulajdonos és hitelező legitimálva lehet s ez is bizonyítja, hogy az adós abban az esetben sem akar csupán a forgató joga alapján a forgatmányosnak kötelezve lenni, ha ez a papirt valóban a forgatótól szerezte, mert különben két-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azok, melyek a forgatmányosra átmennek [**K. T. 296. §.** 1. bek.].[12]) A hátirat ezáltal lényegesen különbözik az engedménytől, mely különbség azon további következményben is nyilvánul, hogy az adós csak oly kifogásokkal élhet, melyek magán az okiraton, vagy a közte s az okirat birtokosa, a forgatmányos közt fenforgó viszonyon alapulnak [id. §. 3. bek.].[13]) Oly kifogásokat tehát

---

féle módon lenne kötelezve, ami az általa tett igéret egységével össze nem egyeztethető. Ha tehát a forgatmány tényleg átruházási eszköz, ez nem kötelmijogilag: a követelésre, hanem d o l o g j o g i l a g: magára a papirra nézve áll, melynek átruházásával a forgatmányos a követelést mint a papir benrejlő *(inhaerens)* alkatelemét szerzi meg. Épen azért a forgatmány első sorban nem kötelmi, hanem dologjogi intézmény s a forgatmányos nemcsak kötelmi, hanem dologi, nevezetesen tulajdoni keresettel is élhet (l. alább 136. §.).

[12]) Hasonlóképen Váltó T. 9. §.

[13]) A Váltó T. 92. §-a szerint: »melyek magából a váltójogból erednek, vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik«. A két intézkedés megegyezik abban, hogy kétrendbeli kifogást állapít meg: 1. oly kifogásokat, melyek magán az okiraton alapulván, illetve magából a váltójogból eredvén, rendszerint (nem mindig, pl. a váltójogban az utólagos kitöltés kifogása. V. T. 93. §.) bárki ellen tehetők, aki a követelést érvényesíti: dologi kifogások *(exceptiones rei cohaerentes)*; 2. oly kifogásokat, melyek az adós és a követelést érvényesítő forgatmányos közti viszonyból származván, csakis ez ellen tehetők: személyes kifogások *(exc. personae cohaerentes)*. V. ö. *Szerző* id. m. 82. §. Egyéb tekintetben azonban nagy a különbség. Nem annyira abban, hogy a Váltó T. az első rendbeli kifogásokat nemcsak magából az okiratból származtatja, mert a K. T. intézkedését sem szabad szó szerint venni, hanem oly kifogásokra is ki kell terjeszteni, melyek a kiállítás érvényességére vonatkoznak (pl. kiskorúság, elmebetegség, fizikai kényszer, hamis aláírás, v. ö. ú j n é m e t K. T. 364. §.); de mindenesetre abban, hogy míg a váltó mindig elvont adóssági igéretet tartalmaz, addig más forgatható papirok jogcímes kötelmek is lehetnek, mely esetben a kifogások köre lényegesen kitágul, és pedig úgy a dologi, mint a személyes kifogásoké. Ha a papir elvont kötelmet foglal magában, akkor harmadik jóhiszemű személyek ellen az alapul fekvő jogcím alapján semmi kifogás nem tehető s a közvetlen felpereshez való viszonyból is csak annyiban, amennyiben a jogcím a papirba foglalt igéret feltételét képezte (l. fent. 130. §. 12. jegyz.). Ellenben a jogcímes papirnál az illető jogcím alapján mindenféle kifogás tehető úgy az eredeti hitelező, mint a későbbi forgatmányosok ellen. V. ö. C. 87/85. (D. Új f. 13., 12. l.) biztosítási kötvényre nézve. Legfeljebb akkor van különbség, ha és amennyiben a kérdéses ügylet a papirban eltérően van tanusítva, mint az a valóságnak megfelel. Ez esetben a jóhiszemű forgatmányos ellen csak a papirban tanusított jogcím értelmében lehet kifogást tenni. V. ö. a rakjegyre nézve kifejezetten K. T. 417. §., mely szerint a fuvarozási szerződésnek a rakjegybe fel nem

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a forgatmányos ellen nem támaszthat, melyek csak a forgatóval szemben való viszonyból merülnek fel.

2. A második hatása a hátiratnak abban áll, hogy a forgatmányos és egyúttal papirbirtokos tulajdonosi és hitelezői minősége egyedül a hátirat a l a k j á b ó l állapíttatik meg. A forgatmányos mint tulajdonos és hitelező teljesen igazolva van, ha a hátiratok külsőleg összefüggők és egészen őhozzá lenyuló láncolatot képeznek, mi mellett a kitörült hátiratok a birtokosi minőség megbirálásánál mint nemlétezők tekintetnek [**K. T. 297. §.** 1. és 2. bek.].[14]) Hogy miként, vajjon jogszerű úton jutott-e a papir birtokába? az az adóssal szemben teljesen közömbös. A fizető adós a hátiratok valódiságát megvizsgálni nem tartozik [id. §. 3. bek.],[15]) s egyéb igazolást a forgatmányostól nem követelhet.[16])

3. A váltójogban a hátiratnak még az a hatása is van, hogy a forgató a forgatmányos és ennek utódai irányában a követelés kifizetéséért visszkeresetileg f e l e l ő s, hacsak e felelősséget magában a hátiratban ki nem zárta.[17]) A hátirat eme hatása azonban a K. T. által említett rendeleti papirok közül csak a keresk. utalványoknál, csekkeknél, kötelezőjegyeknél és a közraktári jegyeknél

---

vett határozatai az átvevő (forgatmányos) irányában joghatállyal nem bírnak. Még azon az alapon sem tehet az adós kifogást a forgatmányos ellen, hogy a papirban tanusított ügylet egyáltalában nem létesült, pl. hogy a kölcsön nem adatott *(exc. non numeratae pecuniae)*, az árúk át nem vétettek stb. Harmadik jóhiszemű személyek irányában a papir tartalma feltétlenül kötelez. L. fentebb 130. §. 9. jegyz.

[14]) V. ö. Váltó T. 36. §., mely egyúttal a forgatmányi láncolat kellékeit közelebbről határozza meg, és hozzá: *Szerző* id. m. 51. §. L. K. T. 419. §. is.

[15]) V. ö. Váltó T. 36. §. 3. bek. Ebben benfoglaltatik az is, hogy az adós a forgatmányos s z e m é l y a z o n o s s á g á t sem köteles vizsgálni, mert hisz a bemutató magát forgatmányosnak teheti. Ez különben vitás. Ellenk. a váltóra nézve *Plósz* id. m. 337. l. L. azonban *Szerző* id. m. 52. §. V.

[16]) Ez következik abból, hogy a forgatmányos mint tulajdonos és hitelező a birtok minőségére való tekintet nélkül van igazolva. Az adós tehát a külsőleg igazolt forgatmányosnak nemcsak fizethet, hanem tartozik is fizetni. Még akkor sincs kötelezve, hanem legfelebb jogosítva (bár ez is vitás) a fizetést megtagadni, ha tudja, hogy a forgatmányos rosszhiszemüleg vagy vétkes gondatlansággal szerezte a papirt, mert azt nem lehet tőle követelni, hogy a tulajdonos érdekét saját veszélyére megóvja. Csak összejátszás esetén nem szabadul a kötelezettség alól, ezenfelül csak birói letiltás vagy zárlat esetében nem szabad neki fizetni.

[17]) V. ö. Váltó T. 12. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyer alkalmazást s ezeknél sem azonos módon, mint a váltónál ; [17a]) a többinél ellenben a forgató és forgatmányos közti viszony azon ügylettől függ, melynek folytán az átruházás történt.[18])

133. §.

A bemutatóra szóló papirok.

I. Bemutatóra vagy előmutatóra szóló papirok *(Inhaberpapiere, titres au porteur)* oly értékpapirok, melyeknél a teljesítési igéret nem egy megnevezett papirtulajdonos, hanem a papir bemutatója (birlalója) iránt tétetik ; közömbös lévén, vajjon ez a papirban határozottan kifejeztetik-e, vagy a hitelező nevének helye kitöltetlenül hagyatik,[1]) vagy a hitelezőről semmi említés nem történik.[2]) A K. T. mint bemutatóra kiállítható papirokat egyedül a részvényeket és az életbiztosítási kötvényeket említi ; [3]) ezeken kívül azonban még számos más bemutatóra szóló papir van,[4])

[17a]) Igy a keresk. utalványnál a forgató csak a fizetésért felelős, nem egyúttal az elfogadásért, mint a váltónál (l. alább 135. §.) ; hasonlóképen a csekknél, melynél az elfogadás ki is van zárva (l. alább 135.[a] §.). A közraktári jegynél pedig viszkeresetnek csak a zálogjegy forgatói ellen és csak annyiban van helye, amennyiben a tartozás az árú elárverezéséből ki nem kerül ; míg az árújegy átruházója magából a forgatmányból viszkeresetileg egyáltalában nem felelős (l. alább 182. §.). Ez áll a részvénynél is. L. fent 84. §. 9. jegyz.

[18]) Különösen adás-vétel esetében az eladó a követelés valóságáért és létezéséért, de nem annak behajthatóságáért felelős. Fel kell tételezni, hogy a vevő épúgy ismeri a kibocsátót, mint az eladó. Az engedményre vonatkozó szabályok itt alkalmazást nem nyerhetnek.

[1]) Az ily papirok blancopapiroknak is neveztetnek. Mihelyt azonban az üres hely kitöltetik, recta- vagy forgatható papirokká válnak.

[2]) V. ö. C. 995/84. (D. Új f. 12., 136. l.), 296/85. (U. o. 297. l.) Bemutatóra szóló papir úgy is lehetséges, hogy a hitelező megnevezése mellett a papir birtokosa, bemutatója vagylagosan jelöltetik ki (vagylagos bemutatói záradék : *alternative Inhaberclausel).* Pl. »X. Y. vagy a birtokosnak«. V. ö. C. 5678/87. (D. Új f. 20., 47. l.) Csekknél általános. Hasonlóképen bem. sz. papir költött, mythologiai stb. névre szóló papir.

[3]) K. T. 164., 500. §§. L. fentebb 74. és alább 198. §§. De az életbizt. kötvények nem valóságos bemutatóra szóló papirok. L. alább 8. jegyz.

[4]) Pl. állami kölcsönkötvények, bankjegyek, pénztárjegyek, sorsjegyek és igérvények, kamat- és osztalékszelvények, záloglevelek, elsőbbségi és más kötvények, zálogjegyek, csekkek stb. Bemutatóra szóló megrendelési

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

s azoknak kiállítása általában véve egészen szabadnak tekinthető. Vannak azonban kivételek is. Igy nevezetesen b a n k j e g y e k kibocsátására nálunk jelenleg kizárólag az osztrák-magyar bank van feljogosítva ;[5]) z á l o g l e v e l e k és k ö t v é n y e k kibocsátása pedig csak bizonyos feltételek és korlátozások mellett.[6]) m a g á n s o r s j e g y e k kibocsátása rendszerint csak törvényhozási engedély mellett[7]) történhetik.

II. A bemutatóra szóló papirok az értékpapirok legjellemzőbb képviselői. Míg a recta- és rendeleti papiroknál a tulajdonosi és hitelezői minőség nemcsak a papir birtokát, hanem ezenfelül még külön annak megalapítására irányuló nyilatkozatot tételez fel : addig a bemutatóra szóló papiroknál a papir birtoka nemcsak egyik feltétele a hitelezőségnek, hanem a tulajdonosi és

---

jegy : **C.** 981/92. (D. Új f. 34., 50. l.) Sorsjegyeknél a bemutatóra szóló minőség megmarad a nyereménnyel történt kihuzás után is, amíg a kibocsátó vagy megbizottja által be nem váltatnak, természetesen a nyereményösszeg erejéig. V. ö. **B. T.** 6/906. (D. IV. f. 5., 84. l.)

[5]) Az osztrák-magyar banknak e kiváltság legutóbb az 1911 : XVIII. tc. által 1917. december 31-ig adatott. Az áthágás, t. i. a jogosulatlan bankjegykibocsátás (más a hamisítás) vétség, mely tízszeres összegű pénzbüntetéssel, de legalább 4000 koronával büntettetik : 1899. évi id. t. 7. §. (fentartva az 1911 : XVIII. tc. 4. §. által), mely egyúttal a bankjegyekkel egyenlőknek nyilvánít más bemutatóra szóló nemkamatozó oly kötelezvényeket, melyek a forgalomban pénzjegyek gyanánt használhatók.

[6]) V. ö. az előbbiekre nézve 1876 : XXXVI. tc., az utóbbiakra nézve 1897 : XXXII. tc. A záloglevelek csak azon kölcsönkövetelések erejéig bocsáthatók ki, melyek jelzálogok által teljesen fedeztetnek és 40 frtnál kisebb összegre nem szólhatnak (id. t. 12., 16. §§.). A kötvények csak a kibocsátási alapot képező követelések tőkeösszegének erejéig bocsáthatók ki és 100 koronánál kisebb összegről nem szólhatnak (id. t. 12., 16. §§.). L. még 1896 : V. tc. 16. §. a szőlőkötvényekre, 1898 : XXIII. tc. 70. s k. §§. az Országos közp. hitelszövetkezet és 1911 : XV. tc. 2. §. a magyar földhitelintézetek orsz. szövetsége által kibocsátott kötvényekre nézve.

[7]) 1889 : IX. tc. 1. §. A 2. §. azonban számos kivételt tesz. Ugyanezen törvény 4. §-a korlátokat szab az i g é r v é n y j e g y e k r e *(promessek)* nézve. Az 1897 : XXXII. tc. alapján kibocsátott kötvényekben a kölcsöntőke visszafizetésén felül még sorsolástól vagy más a véletlen esélyétől függő nyereményre való kilátás is igérhető (nyereménykötvények). O s z t á l y s o r s j á t é k az előbbi sorsjáték (kis lotto) helyett : 1897 : VII. tc. Kibocsátó intézet és főelárusító közti viszony : v. ö. **B. T.** 6/906. (D. IV. f 5., 84. l.). Elárusító által küldött sorsjegy vételárának a húzás előtt oly időben postára adása, midőn a vevő a húzás rá nézve kedvező eredményéről még tudomással nem birt : v. ö. **C.** 261/907. (H. D. II. 90. l.), 63/910. (U. o. IV. 150. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hitelezői minőség k i z á r ó l a g a papir birtoka által igazoltatik, a nélkül, hogy az adós a papir birtokán, bemutatásán kívül még más, habár csak alaki igazolást követelhetne.[8]) A bemutatóra szóló papiroknál tehát a dologjogi elem fokozott mérvben hatja át a követelést s nevezetesen a papir s az abban megtestesített követelés átruházása is minden átruházási nyilatkozat nélkül, puszta á t a d á s *(traditio)* által történik. Innen a bemutatóra szóló papirok nagy forgalmi képessége, s az a nagy kedveltség, melyben azok a forgalomban részesülnek. Ez különben arra is visszavezetendő, hogy a bemutatóra szóló papiroknál a tulajdoni jog érvényesítése a birtokossal szemben még kevésbbé lehetséges, mint a forgatható papiroknál, bár ezekkel e részben elvileg ugyanazon elbírálás alá esnek (l. alább 136. §.).

De a bemutatóra szóló papiroknál a kötelmi jogi elem még annyiban is jobban lép háttérbe, mint a recta- és forgatható papiroknál, amennyiben az egymásra következő papirbirtokosok az átruházás folytán teljesen kiválnak a kötelmi kapcsolatból s vonatkozás közöttük még alakilag sem létezik. Ennélfogva még kevésbbé lehet szó arról, hogy a következő birtokos a követelést csak előzője jogán érvényesítse, mint a forgatható papiroknál, s még inkább kell, hogy érvényesüljön az az elv, hogy a mindenkori papirbirtokos önálló, eredeti hitelező, akivel szemben az adós az első vagy más előző papirbirtokos iránti viszonyából kifogásokat nem tehet.[9]) A bemutatóra szóló papiroknál nem is képzel-

[8]) V. ö. **C.** 981/92. (D. Új f. 34., 50. l.), megállapítván különösen a kereshetőségi jogot is a birtokos részére. L. **C.** 40/910. és 63/910. is (H. D. IV. 148., 150. l.): osztálysorsjegyekre nézve. Egyéb tekintetben az igazolásra nézve ugyanaz áll, mint a forgatható papiroknál. — Megjegyzendő azonban, hogy vannak bemutatóra szóló papirok, melyeknél az adós a birtokosi minőség igazolását követelni csak kötelezve nincs, jogosítva ellenben van. Ezek ugyanolyan természetűek, mint azok a névre szóló papirok, melyeknél az adós a hitelező igazolása nélkül fizethet, azaz csak ú. n. i g a z o l á s i, nem valóságos bemutatóra szóló papirok (l. fentebb 131. §.). Ide tartoznak általában az oly papirok, melyek nincsenek forgalomra szánva. Pl. színházjegyek, vasúti menetjegyek, podgyászjegyek, bemutatóra szóló életbiztosítási kötvények stb. Esetleg az ilyen papirok nem is értékpapirok, vagyis az adós az eredeti hitelezőnek a papir felmutatása nékül is jogosítva van és köteles teljesíteni. Ez esetben a papir épen csak könnyebb, gyorsabb igazolás jelentőségével bír. Pl. ruhatári igazolványok.

[9]) V. ö. **C.** 40/910. (H. D. IV. 148. l.). Ennek magyarázata az adós igérete alapján még könnyebb, mint a forgatható papiroknál. Az igéret épen mindenki irányában tétetik, aki a papir birtokában van.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hető, hogy az adós egyéb kifogásokkal élhessen, mint a melyek az okiraton magán,[10]) vagy a közte és a mindenkori papirbirtokos közti viszonyon alapulnak.[11])

134. §.

Az értékpapirok megsemmisítése és elévülése.

I. Megsemmisítés. Már érintettük, hogy az értékpapirokban megtestesített követelés elvileg csak addig állhat fenn, ameddig a papir megvan. Ha tehát a papir megsemmisül, a követelés is megszűnik ; de amennyiben a papir nem is semmisül meg, hanem csak elvesztés, lopás, sikkasztás folytán megy ki a tulajdonos birtokából, a követelés mégis legalább a volt tulajdonosra nézve szűnik meg. Utóbbi esetben a tulajdonos tulajdoni keresettel visszaszerezheti ugyan a papirt s ezzel kapcsolatban a követelést, de minthogy a tulajdoni kereset, legalább a forgatható és bemutatóra szóló papiroknál, igen szűk határok közé van szorítva (l. alább 136. §.), ez legtöbb esetben célhoz nem vezet.

Ez az eredmény a tulajdonosra nézve nagy méltánytalanságot foglal magában, annyival inkább, mert az ő kárával esetleg éppen az adós gazdagodik. E méltánytalanság elhárítására szolgál a papir bírói megsemmisítése, semmissé nyilvánítása *(amortisatio, mortificatio),* melynek folytán a megsemmisült vagy elveszett papir hatálytalanná válik s a tulajdonos a papir megsemmisülése vagy elveszte dacára a követelést az adós ellen érvényesítheti, illetve azt követelheti, hogy neki az adós új papirt állítson ki.[1]) Minthogy azonban a tulajdonos érdeke mellett a közforgalom érdeke is tekintetbe veendő, melybe a megsemmisítés nem kis mértékben ütközik, figyelemmel különösen a jóhiszemű

---

[10]) Ezt itt sem szabad szó szerint venni. V. ö. fentebb 132. §. 13. j. és német polg. t. 796. §., mely még külön említi azokat a kifogásokat, melyek a kibocsátás érvényességére vonatkoznak.

[11]) V. ö. **C.** 995/84., 296/85. (l. fentebb 2. jegyz.). A bemutatóra szóló papiroknál is azonban különbség van, vajjon jogcímet tartalmaznak-e vagy nem ? Túlnyomóan azonban a valódi bemutatóra szóló papirok jogcímet nem tartalmaznak, amidón azok a jogcímtől függetlenül érvényesíthetők. — A közvetlen viszonyban különösen a beszámítás kifogása is használható, bár ez némelyek által (pl. *Thöl* id. m. 6. kiad. 694. l.) tagadásba vétetik. Érvényesíthető továbbá az ellenérték mint feltétel hiánya. V. ö. **C.** 916/901. (D. III. f. 20., 83. l.) : sorsjegy vételárának le nem fizetése a húzás napjáig.

[1]) V. ö. 1881 : XXXIII. tc. 30. §. és Váltó T. 79. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

birtokszerzésre, melynek védelme a megsemmisítés által hatályon kívül nem helyezhető : [1a]) a megsemmisítés csak különös feltételek és biztosítékok mellett történhetik, melyeknek célja a tulajdonos és a közforgalom, illetve jóhiszemű birtok közti érdekellentétet lehetőleg kiegyenlíteni ; sőt, amennyiben a közforgalom érdeke szemben a tulajdonos érdekével sokkal erősebbnek mutatkozik, a megsemmisítés egyáltalában helyt nem foglalhat. Igy nevezetesen megsemmisítés tárgyai nem lehetnek, az állami papirpénzjegyektől eltekintve : [2]) 1. az állami kamatozó pénztári utalványok ; 2. a kir. zálogház által kiadott zálogjegyek ; [3]) 3. a lottóbetétekről kiadott elismervények ; [3a]) 4. az értékpapirok szelvényei és szelvényutalványai ; [4]) 5. a jótékony vagy közhasznú célokra rendezett állam- vagy magánsorsjáték jegyei ; 6. az olyan értékpapirok, melyekre nézve a megsemmisítés magában az értékpapir szövegében határozottan kizáratott ; [4a]) 7. az osztrák-magyar bank jegyei.

[1a]) V. ö. **C.** 2107/902. (D. III. f. 24., 105. l.) : Takarékpénztári betétkönyv állítólagos tulajdonosa megsemmisítést eszközölt ki s a megsemm. végzés alapján a pénzt a kibocsátótól (takarékpénztár) felvette. Később a jóhiszemű zálogbirtokos, aki a könyvecskét a megsemmisítést kérő feleségétől kapta s a megsemmisítési hirdetményt nem olvasta, úgy a megsemmisítést kérőtől, mint a takarékpénztártól kártérítést követelt, melyet **C.** id. hat. az előbbi ellen meg is ítélt — ellenben az utóbbit felmentette, mert birói végzés folytán fizetett.

[2]) V. ö. 1881 : XXXIII. tc. 21. §. Nem lehet továbbá megsemmisíttetni pl. a vasúti és hajózási menetjegyeket, színházi és más belépti jegyeket stb., melyek hosszabb tartamú követelést nem foglalnak magukban.

[3]) A magánzálogházak jegyei megsemmisíthetők. L. alább 18. jegyzet.

[3a]) Az osztálysorsjáték behozatala óta (l. 133. §. 7. j.) tárgytalan. Az osztálysorsjegyek ugyanazon tekintet alá esnek, mint más a szövegben 5. pont alatt nem említett sorsjegyek.

[4]) Az ezekből származó követelések csak arra az esetre biztosíthatók birói meghagyás által az értékpapir tulajdonosa részére, ha a szelvények az elévülési idő alatt be nem váltatnak, illetve új szelvényív még ki nem adatott, vagy a kiadás ideje még be nem következett. V. ö. 1881 : XXXIII. tc. 32—36. §§. A bemutató, illetve beváltó ellen azonban épúgy fel lehet lépni, mint a bemutatóra szóló papiroknál általában.

[4a]) Pl. **C.** 261/908. (H. D. II. 170. l.) pénztárjegyre nézve, ahol egyúttal kimondatott, hogy a megsemmisítés kizárása csak azzal a hatállyal bir, hogy az elévülési idő lejárta előtt nem lehet az elveszett papirban megtestesítve volt követelést érvényesíteni, de nem vonja maga után a követelés teljes elvesztését, hanem a hitelező azt az elévülési idő lejárta után az eredeti jogügyletből kifolyólag, illetve jogtalan gazdagodás címén, érvényesítheti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ami az értékpapirok megsemmisítésének feltételeit és a megsemmisítési eljárást közelebbről illeti: ez iránt az értékpapirok valamennyi fajaira nézve egyöntetű, közös szabályok nem léteznek. Ellenkezőleg: a különböző értékpapirok megsemmisítése sok és lényeges eltéréseket mutat s az arra vonatkozó szabályok különböző forrásokban tartalmaztatnak. És pedig: 1. a polgári törvénykezési rendtartásban.[5]) Az itt felállított szabályok alkalmazást nyernek a rectapapirokra,[6]) ideértve a bemutatóra szóló és forgatható, de lekötött papirokat is; továbbá az oly forgatható papirokra, melyek szelvények nélkül állíttatnak ki;[7]) — 2. a váltótörvényben.[8]) Ennek szabályai alkalmazást nyernek, a váltótól eltekintve: a keresk. utalványokra, a közraktári jegyekre és a magánzálogházak zálogjegyeire;[9]) — 3. az 1881. évi XXXIII. tcikkben, melynek szabályai a bemutatóra szóló [9a]) és a most említett papiroktól eltekintve, a forgatható papirok megsemmisítésére nyernek alkalmazást.[10]) A megsemmisítési eljárás külső menete azonban a fővonásokban valamennyi értékpapirokra nézve egyenlő.[11])

---

[5]) V. ö. 1868: LIV. tc. 41., 529—533. §§. Új Pp. 749—754. §§.

[6]) Takarékpénztári betéti könyvecskék: **S.** 1/80. (D. 25., 55. l.)

[7]) V. ö. 1881: XXXIII. tc. 24. §.

[8]) V. ö. 1876: XXVII. tc. 77—79. §§.

[9]) K. T. 298., 452. §§.; 1881: XIV. tc. 14. §.

[9a]) Sorsjegyekre nézve v. ö. **B. T.** 22.943/902. (D. III. f. 23., 7. l.), ahol kimondva, hogy ha a sorsjegy megsemmisítése csalárd módon eszközöltetett ki, annak kibocsátója a megsemmisítés hatályon kívül helyezését kérheti (a tulajdonos huzás után bemutatta a más által csalárdul megsemmisített sorsjegyet).

[10]) Id. t. l. §. »határozott névre kiállított, de üres hátirattal forgatható értékpapirok«. Ide tartoznak a névre szóló részvények is, de nem a szövetkezeti üzletrészek. Ellenk. **B. T.** 2387/910. — Külön említendők még a postatakarékpénztári betétkönyvecskék, melyeknek megsemmisítése maga a postatakarékpénztár által történik (1885: IX. tc. 21. §.) és a csekkek, melyekre nézve a megsemmisítés külön van szabályozva (l. alább 135.[a] §.).

[11]) Az eljárás lényegileg két részből áll: az első rész a megsemmisítési eljárás megindítása megfelelő kérvény útján, melynek folytán a bíróság hirdetvényt bocsát ki, melyben a papir birtokosa felhivatik, hogy birtoklását a kitett határidő elteltéig a bíróságnál bejelentse, különben a papir semmisnek fog nyilváníttatni. A második rész a hirdetvényi határidő sikertelen letelte után kezdődik s újabb kérvény folytán a papir semmissé nyilvánítását foglalja magában. A hirdetvényi határidő különböző: a Ptr. szerint egy év (új Pp. 750. §. szerint is), a Váltó T. szerint 45 nap, az 1881:

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Elévülés. Valamint a megsemmisítés, úgy az értékpapirok elévülése sem ural közös egyöntetű szabályokat.[12]) A pénzpapirokban kifejezett tőkekövetelés, ideértve a járadékkötvényekben biztosított járadékkövetelési jogot, rendszerint a lejárat napjától számítandó húsz esztendő elteltével évül el;[13]) míg a szelvényeken alapuló követelés elévülési ideje rendszerint a lejárat napjától számítandó hat

---

XXXIII. tc. szerint 3 év, a csekknél 30 nap. Nevezetes különbség még, hogy míg a Ptr. (új Pp. 751. §.), a Váltó- és a Csekk T. szerint a hirdetvény kibocsátásával egyidejüleg a fizetés is betiltatik, addig az 1881. évi XXXIII. tc. 13. §-a ezt kifejezetten kizárja. — A nálunk elfogadott megsemmisítési eljárás Ausztriában, Németországban és a Svájcban is követtetik. Más államokban ellenben az értékpapirok biró megsemmisítése nem foglal helyet, hanem más módon igyekeznek a tulajdonos érdekeit megóvni. Igy nevezetesen Franciaországban, ahol az 1872. július 5-én kelt törvény (mód. 1902 febr. 8. törv.) a bemutatóra szóló papiroknál azt az eljárást honosította meg, hogy az elveszett papir tulajdonosa ellenmondással *(opposition)* élhet úgy a kibocsátónál, akinél az a fizetésbetiltás jelentőségével bir, mint a párisi tőzsdeelőljáróságnál, melynek folytán a papir forgalmon kívül van helyezve. Egy év leforgása után azután a bíróság engedélyével a kamat és a lejárt tőke biztosíték mellett felvehető, a biztosíték pedig további két, illetve a tőkére nézve, ha egyuttal a lejárattól számítva tíz év telt le, öt év mulva felszabadul. V. ö. a külföldi törvényhozásra nézve általában *Wahl* id. m. II. 182. s k. l. Ezt az ellenmondási eljárást különben már a *Code de com.* is ismeri a váltóra nézve (v. ö. *Szerző* id. m. 75. §.) s meg kell adni, hogy az egyszerűbb és gyorsabb mint a megsemmisítési eljárás. Nagy előnye különösen az, hogy a papir átruházása is rögtön megakadályozható, holott a megsemmisítési eljárás folyama alatt a papir átruházhatósága nem szenved változást s ennek folytán lehetséges, hogy már a megsemmisítési eljárás folyamatba tétele után oly személy birtokába jut, akitől azt nem lehet elperelni. Az 1881 : XXXIII. tc. pedig épen hátrányosabb, midőn a hirdetvényi határidő letelte előtt a fizetés betiltását sem engedi meg.

[12]) Az elévülés fogalma alá többnyire puszta bemutatási határidők is vonatnak, ami helytelen, tekintve hogy az elévülési határidők a hitelező által megszakíthatók és bizonyos esetekben nyugosznak, holott a bemutatási határidők a hitelező személyére és cselekvőségére való tekintet nélkül folynak. Ehelyütt azonban részünkről sem tesszük meg a kellő megkülönböztetést s az elévülés alá a bemutatási határidőket is vonjuk, főleg abból az okból, mert annak vizsgálata, vajjon valódi elévülés vagy bemutatási határidő forog-e fenn? nagyon messze vezetne. V. ö. a váltójog szempontjából: *Szerző* id. m. 79. §. III.

[13]) 1881 : XXXIII. tc. 37. és 38. §§. Alkalmazást nyer úgy a recta-, mint a forgatható és bemutatóra szóló papirokra. Az elévülés nyugvásáról és félbeszakításáról l. id. t. 39., 42. és 45. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esztendőt tesz.[14]) E szabály alól azonban többrendbeli kivétel van. Igy nevezetesen némely állampapirra nézve;[15]) továbbá az osztrák-magyar bank osztalékszelvényeire, zálogleveleire s ezek szelvényeire;[16]) többnyire a sorsjegynyereményekre; a váltókra, keresk. utalványokra és a közraktári zálogjegyekből eredő visszkeresetre,[17]) a csekkekre (l. alább 135.[a] §.); a biztosítási kötvényekre[18]) és a takarékpénztári betétkönyvecskékre nézve.[19]) Ami pedig a nem pénzre irányuló, nevezetesen *árúpapirokból* származó követelések elévülését illeti, ezekre nézve szabályképen az általános magánjogi elévülés intézkedései nyernek alkalmazást. Kivételesen azonban az elévülési idő tartama rövidebb. Igy a nem pénzbeli keresk. utalványoktól eltekintve különösen a rakjegyekből,[20]) valamint a magánzálogházak zálogjegyeiből[21]) eredő követelésekre nézve; míg némely értékpapiroknál elévülésről egyáltalában nem lehet szólani, amennyiben ugyanis az igért szolgálmány épen csak akkor követelhető, amikorra igértetett.[22])

---

[14]) 1881: XXXIII. tc. 40. §. Vonatkozik különösen osztalékszelvényekre is. Az elévülés félbeszakítására nézve l. id. t. 43. és 45. §§. Megrövidítés pl. alapszabályokban érvényes (?): **B. T.** 717/906. (D. IV. f. 5., 111. l.), hivatkozással az általános magánjogi elvekre. V. ö. fent. 82. §. 24. j.

[15]) V. ö. 1881: XXXIII. tc. 37. és 41. §§.

[16]) V. ö. 1878: XXV. tc. alapszab. 11. c. és jelzálog-osztály alapszab. 64. §. (fentartva az 1911: XVIII. tc. által). Az elévülési idő az osztalék- és záloglevélszelvényekre nézve 3, a záloglevéltőkére nézve 30 év.

[17]) Ezekre nézve a Váltó T. 84. s k. §§-ai mérvadók. V. ö. K. T. 298. és 448. §§. Az elévülési idő a váltó, illetve utalvány elfogadója irányában 3 év, a visszkeresetre nézve a fizetési hely, illetve a visszkereső lakhelyéhez képest 3, 6 és 18 hó.

[18]) V. ö. K. T. 487., 506., 514. §§. Az elévülési idő egy esztendő.

[19]) V. ö. 1883: XXV. tc. 20. §., mely a pénzintézeteknél elhelyezett betétekre nézve kivételt szab a kamatok 3 évi elévülése alól (l. fent 126. §. IV.), úgy hogy azoknak elévülési ideje a kamatokra és a tőkére nézve egyaránt 32, illetve az osztrák p. t. területén 30 év. A postatakarékpénztárnál általában 30 év: 1885: IX. tc. 22. §. A kamatok hozzáírása csak akkor szakítja félbe az elévülést, ha az nemcsak a takarékpénztár könyveiben, hanem a betéti könyvecskében is történt. V. ö. **C.** 1249/900.

[20]) V. ö. K. T. 410. §. utalással a 390. §-ra. Elévülési idő rendszerint egy év.

[21]) V. ö. 1881: XIV. tc. 15. és 21. §§.

[22]) Igy pl. a vasúti és hajózási menetjegyeknél, szinházi és más belépti jegyeknél stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

135. §.

Különösen a kereskedelmi utalványok és kötelezőjegyek.[1])

I. U t a l v á n y *(assignatio)* az a jogügylet, melynél fogva valaki: az utalványozó, egy másiknak: az utalványozottnak, meghagyja, hogy egy a teljesítés átvételére feljogosított harmadiknak: az utalványosnak, teljesítsen, fizessen.[2]) Az általános magánjog terén az utalvány lehet írásbeli épúgy mint szóbeli s ha írásban adatott is, abban megtestesítve nincs. A k e r e s k e d e l m i utalvány ellenben a magyar K. T. szerint csak írásban adható[3]) s rendszerint értékpapir.[4]) Azonkívül szükséges, hogy 1. vagy rendeletre szóljon, amidőn az érdekelt személyek kizárólag nemkereskedők is lehetnek; 2. vagy pedig, amennyiben nem rendeletre szól, hogy kereskedő által kibocsátva vagy elfogadva legyen. **[K. T. 291. §.]**[5]) Utóbbi feltétel mellett nemcsak névre, hanem bemutatóra is szólhat.[5a])

---

[1]) V. ö. különösen: *Cohn* Endemann-féle Handb. III. 1093. l.; *Thöl* id. m. 1073. s k. l.; *Endemann* H. R. 631. l.; *Ladenburg* Die Anweisung u. der gezogene Wechsel. 1858.; *Wächter* Encyclopädie des Wechselrechts 83. l.; *Munzinger* Motive zu dem Entwurf eines Schweiz. Handelsrechts (1865) 393. l.; *Wendt* Das allg. Anweisungsrecht. Jena, 1895. A francia jogra nézve: l. *Pardessus* Cours de droit commercial, 5. kiad. II. 348. l. »de la lettre de change *imparfaite* vulgairement nommée *Mandat*«.

[2]) Nem helyes az utalvány fogalmába az utalványosnak adott átvételi megbízást *(Incassomandat)* is felvenni. Mert ha igaz is, hogy egy másiknak adott fizetési meghagyás még nem utalvány, ha a fizetés felvételére egy harmadik fel nem jogosíttatik, az utalványos magában véve még sem megbizott, a ki kötelezve volna a fizetést felvenni. Ő erre magában véve csak jogosítva van, de kötelezve nincs. — A keresk. utalványnál, melynél az utalványosnak visszkeresete van, ez még kevésbbé szenvedhet kétséget, mint a magánjogi utalványnál.

[3]) Másként a n é m e t K. T., mely a keresk. utalványt általában nagyon kevéssé különbözteti meg a magánjogi utalványtól. Az ú j K. T. sem tért el ettől.

[4]) Nem okvetlenül. Pl. nem rendeletre szóló utalványnál lehetséges, hogy a felek nem helyeznek súlyt arra, hogy a fizetés csak az utalvány kiadása mellett történjék. Levélben történő utalványozás. L. ilyennek példáját: **C.** 1097/85. (D. Új f. 12., 88. l.)

[5]) A törvény vagylagosan beszél. Tehát elég, ha csak az egyik fél, a kibocsátó vagy az elfogadó, kereskedő. Helytelen ellenk. **C.** 28/88. (D. Új f. 20., 165. l.) Az elfogadó alatt különben helyesen csak u t a l v á n y o z o t t értendő, nem lehetvén az utalvány természetét az elfogadás meg- vagy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

De a keresk. utalvány a magyar K. T. szerint nemcsak a külső alak, hanem az abból származó jogviszonyok tekintetében is lényegesen különbözik a közönséges magánjogi utalványtól. A legfontosabb különbség az utalványozó és utalványos közötti viszonyban mutatkozik. A közönséges utalványnál az utalványozó és utalványos között magából az utalványból semmiféle kötelmi viszony nem származik, következőleg sem az utalványozónak az utalványos ellen, sem megfordítva az utalványosnak az utalványozó ellen kereseti joga nincs. Kötelem, jog és kötelezettség a közönséges utalványnál csakis az utalvány alapját képező viszonyból lehetséges; ez határozza meg nevezetesen azt, vajjon az utalványosnak az utalványozott nemfizetése esetében van-e visszkeresete? [6]) Másként a keresk. utalványnál. Ennél már az utalványból magából származik kötelem az utalványozó és utalványos között s az utalványos, illetve ennek jogutódai, nevezetesen a forgatmányosok, magából az utalványból bírnak visszkeresettel az utalványozó ellen, ha az utalványozott nem fizet.[7]) A keresk. utalványban tehát nemcsak az utalványozottnak adott meghagyás, hanem egyúttal az utalványozó által az utalványos s ennek jogutódai irányában, bár csak feltételesen, tett teljesítési ígéret rejlik.

II. A keresk. utalvány a most említett sajátságnál fogva hasonlít az idegen váltóhoz, mellyel még sok más tekintetben is azonosíttatott.[8]) Igy mellőzve azt, amit már fentebb

---

meg nem történtétől függővé tenni. Nemkereskedő által kereskedőre intézett utalvány tehát akkor is keresk. utalvány, ha utóbbi által nem fogadtatott el.

[5a]) V. ö. C. 862/909. (H. D. IV. 71. l.).

[6]) Az osztr. p. t., mely csak az utalványozó adóssága alapján történt utalványt ismer (1400. s k. §§.), a visszkeresetre az engedmény és újítás elveit alkalmazza. V. ö. 1406. és 1407. §§.

[7]) Ez kitűnik a K. T. 298. §-ából, hol a Váltó T.-nek a fizetési visszkeresetre vonatkozó határozataira minden korlátozás nélkül történik utalás. V. ö. *Értekezl.* jk. is 273. s k. l.

[8]) A *Tervezet* még nagyon közel állt a német K. T.-hez, bár az utalványozó feltétlen visszkereseti kötelezettségét már szintén megállapította, sőt azt már az elfogadás megtagadásának tényéhez kötötte (311. c.). Az *Értekezlet* azonban a forgalom érdekében az utalványnak a váltóval való minél nagyobb azonosítását tartotta szükségesnek s ennek értelmében gyökeresen módosította és lényegesen kiterjesztette a Tervezet rendelkezéseit. L. Jegyzők. 267. s k. l., 273. s k. l. Az előadó egyenesen abból indult ki, hogy a keresk. utalványok »módosított váltók«-ká lettek (267. l.). Nagy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a hátirat útjáni átruházásról, a megsemmisítésről, valamint az elévülésről mondottunk: a K. T. még a Váltó T.-nek a fizetés végetti bemutatásra,[9]) a fizetésre,[10]) az óvásra,[11]) az előzők értesítésére [12]) s a fizetési visszkereset közelebbi módozataira [13]) vonatkozó határozatait terjeszti ki a keresk. utalványokra. **[K. T. 298. §.]** Ha pedig a törvény ennyire messze ment a keresk. utalványnak a váltóval való azonosításában: teljesen jogosult azon elv felállítása, hogy amennyiben a K. T. vagy a keresk. szokások intézkedéseket nem tartalmaznak, a keresk. utalvány egyéb viszonyaira nézve is nem közvetlenül az általános magánjog, hanem szintén első sorban a váltójog szabályai kell hogy alkalmazást nyerjenek, feltéve hogy azok a keresk. utalvány természetével és jelentőségével nem ellenkeznek.[14])

Bármennyire közel áll is azonban a keresk. utalvány a váltó-

---

befolyással volt e részben az értekezletre (eltekintve némely partikuláris német törvényhozásoktól), különösen a *Munzinger* által 1865-ben kidolgozott s v á j c i keresk. törvényjavaslat, melynek alapján a svájci kötelmi jog is a rendeletre szóló utalványokat nagyrészt azonosította a váltóval s a rendeletre szóló kötelezőjegyekkel együtt mint »váltószerű papirokat« *(wechselähnliche Papiere)* szabályozza (838. s k. §§.).

[9]) Alkalmazást nyer különösen az a szabály, hogy a fizetés végetti bemutatásnak a visszkereset fentartása végett legfeljebb a fizetési napra következő második köznapon kell történnie. (V. T. 41. §.) Továbbá a V. T. 102. és 103. §§. a bemutatás helye és ideje tekintetében. Utóbbira nézve l. még alább 146. §.

[10]) Alkalmazást nyernek különösen a hitelező igazolására (l. különben már fentebb 132. §.), a fizetendő pénznemre, a részletfizetésre, a váltó kiszolgáltatására és a bírói letételre vonatkozó határozatok. V. ö. V. T. 36—40. §§.

[11]) Itt csak a f i z e t é s hiánya miatti óvásról van szó. Alkalmazást nyernek különösen azok a szabályok, melyek az óvás mint a visszkereset feltételére (V. T. 41—44. §§.), az óvatoló személyekre és az óvás kellékeire (V. T. 98—101. §§.) vonatkoznak. E r ó h a t a l o m: 1912: LXIV. tc. 2. §.

[12]) V. ö. Váltó T. 45—47. §§.

[13]) Alkalmazást nyernek különösen azok a szabályok, melyek a visszkereseti összeg egyes tételeire és számítására (V. T. 50—52. §§.), valamint az ugró visszkeresetre (V. T. 49. §.) vonatkoznak.

[14]) Ez semmi más, mint a h a s o n s z e r ű s é g elvének alkalmazása s nincs ellentétben a K. T. 1. §-ával. Igy különösen az egyes váltónyilatkozatoknak egymástól való függetlenségének elve (V. T. 2., 81. §§.) is alkalmazható a keresk. utalványra, úgy hogy tehát az egyik fél, nevezetesen az utalványozó szerződésképtelensége vagy aláírásának hamissága a másik fél, nevezetesen elfogadó és forgató kötelezettségét nem szünteti meg. Példa ily kiegészítésre a V. T. alapján: l. alább 21. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hoz : a két intézmény közötti eltérések még mindig elég számosak. Eltekintve attól, hogy a keresk. utalvány abban a kiváltságban, mellyel a váltó a l a k i, p e r j o g i tekintetben bír, eddigelé nem részesült : [15]) anyagi tekintetben is amellett, hogy az utalvány kellékei oly szigorúan mint a váltó kellékei meghatározva nincsenek,[16]) hogy az utalványnak mint ilyennek megjelölése nem szükséges s hogy, mint már érintettük, az utalvány nem *ipso jure* rendeleti papir, különösen a következő fontosabb eltérések emelendők ki :

1. Míg a váltó tárgya csakis meghatározott pénzösszeg lehet s járulékokat kikötni nem szabad : addig a keresk. utalvány tárgyai pénzen kívül értékpapirok és más helyettesíthető dolgok is lehetnek [K. T. id. 291. §. 2. bek.],[17]) s járulékok kikötésének mi sem áll útjában.

2. Míg a váltó szigorúan egyoldalú és elvont *(abstract)* kötelezettséget állapít meg, addig a keresk. utalvány természetével nem ellenkezik, ha abban visszteher köttetik ki,[18]) s habár annak érvényességéhez sem a kötelezettség jogcímének felemlítése, sem az érték elismerése nem szükséges [előbb id. §.], tehát szintén elvont fizetési igéretet tartalmazhat : a jogcím kitétele oly értelemben, hogy az utalványozó csak annak alapján legyen kötelezve, nincs kizárva.[19])

---

[15]) A keresk. utalvány nem a váltóbiróságok hatáskörébe és a váltóeljárás alá, hanem a törvényszékek mint keresk. bíróságok hatáskörébe és a keresk. eljárás alá esik. V. ö. Keresk. elj. 6. §. 9. pont. Fizetési meghagyás azonban az 1893 : XIX. tc. értelmében a keresk. utalványnál is lehetséges, de csak 1000 koronáig. Az uj Pp. 620. §-a a keresk. utalványokat és kötelezőjegyeket, ha az adós bejegyzett kereskedő, a váltóval azonosította.

[16]) Hiányozhatik úgy a f i z e t é s i h e l y, mint a f i z e t é s i i d ő kitétele. Ily esetben a K. T. 322. §., illetve 327. §-a irányadó. **C.** 533/88. (D. Új f. 21., 307. l.), 398/97. (D. III. f. 8., 252. l.)

[17]) Az utalványok tárgyuk szerint mint p é n z- és á r ú u t a l v á n y o k különböztettetnek meg. Előbbiek sokkal nagyobb számban vannak.

[18]) A visszteher kikötése csak a forgathatóságnak áll útjában. V. ö. K. T. 294. §. és fentebb 132. §.

[19]) A jogcím nem áll ellentétben az utalványozónak magából az utalványból származó visszkereseti kötelezettségével. A visszkereset megvan ugyan magából az utalványból, de az adós a jogcím alapján kifogást tehet. És pedig még a rendeletre szóló utalványnál s a későbbi forgatmányos ellen is, ha és mennyiben a jogcím az okiratban ki van fejezve s a kifogás az okirat tartalmával nem ellenkezik. V. ö. **C.** 87/85. (D. Új f. 13., 12. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Habár magában véve az utalvány époly kevéssé szünik meg valamelyik fél (utalványozó, utalványos vagy utalványozott) halála folytán, mint a váltó: mégis az utalványnál az ellenkezőnek kikötése is érvényes, feltéve, hogy ily kikötés magán az utalványon történt. **[K. T. 293. §.]**

4. Különösen nagy a különbség a keresk. utalvány és a váltó között abban a tekintetben, hogy míg a váltó lényegileg e l f o g a d á s r a szánt papir, azaz: az intézvényező és a forgatók nemcsak a fizetést, hanem az intézvényezett általi elfogadást is igérik, az elfogadásért is vállalnak felelősséget, úgy hogy ha az elfogadás megtagadtatik, vagy az elfogadó fizetési képessége utólag valószínütlenné válik, biztosítékot tartoznak adni: [20]) addig a keresk. utalvány csakis f i z e t é s r e irányul, azaz: az utalványozó és a forgatók csak azt igérik, hogy az utalványozott fizetni fog, de nem egyúttal azt is, hogy az utalványozott az utalványt megelőzőleg el fogja fogadni. Az utalványos jogosítva van ugyan az utalványt elfogadás végett bemutatni,[21]) s az utalványozott elfogadhatja az utalványt; [22]) ha azonban az elfogadás megtagadtatik, époly kevéssé van helye biztosítási visszkeresetnek,

---

és fentebb 132. §. Ha azonban az utalvány jogcímet tartalmaz is, az e l f o g a d ó r a az nem bír kihatással. Ő közvetlen és önálló kötelezettséget vállal az utalványos és utódjai irányában s az utalványozó és utalványos közti viszonyból kifogást nem tehet. Ezzel nem akarjuk azt mondani, mintha az elfogadás feltétlenül elvont kötelezettséget tartalmazna. Lehetséges, hogy az elfogadás maga is csak jogcím értelmében (pl. az utalványozóval szemben fennálló tartozás alapján) történik. De ez egészen más jogcím, mint amely az utalványozó és utalványos között létezik s külön hozandó kifejezésre.

[20]) V. ö. Váltó T. 7., 12., 25—29. §§.

[21]) Valamint azonban a váltó, úgy az utalvány is szólhat lát után bizonyos időre, amikor a bemutatás a lejárat meghatározása végett kötelező, különben épúgy mint a váltónál elvész a visszkereset. Ugyanez áll a kötelezőjegyeknél. V. ö. **C.** 650/86. (P. T. 13., 10. l.)

[22]) És pedig nemcsak abban az értelemben, hogy magát kötelezi, hanem hogy fizetése alapján az utalványozó ellen fedezeti keresete legyen, vagy adósságától szabaduljon; még pedig akkor is, ha az utalványozó az utalványt az elfogadás megtörténte után vissza akarná vonni. Ily visszavonás (ú. n. *contramandirozás)* csak az elfogadás előtt hatályos (v. ö. osztr. p. t. 1404. §. és **C.** 1097/85. D. Új f. 12., 88. l., mely azt a csődtömegre nézve is megállapítja, ha az elfogadás a csődnyitás előtt történt); sőt az utalványos, illetve forgatmányosok irányában egyáltalában nem történhetik, mert ezeknek visszkeresete a visszavonás dacára épúgy fennmarad, mint a váltónál.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint akkor, ha az elfogadás megtörtént, de az elfogadó a fizetés előtt oly helyzetbe jut, hogy a fizetés valószínüsége elesik. [23]) Maga az elfogadás is lényegesen különbözik a váltó elfogadásától, és pedig úgy alakilag, mint hatásaira nézve. Alakilag annyiban, hogy habár az elfogadás épúgy magán az utalványon történhetik, mint a váltón, s szintén érvényes elfogadásnak tekintetik, ha az utalványozott pusztán nevét vagy cégét vezeti az utalvány előlapjára [**K. T. 292. §.** 2. bek.] : [24]) mégis nincs kizárva, hogy az utalvány elfogadása külön okiraton, esetleg szóbelileg is ne történjék.[25]) Hatásaira nézve pedig annyiban, amennyiben az utalványozott a reá intézett utalvány elfogadása által csak az u t a l v á n y o s s ennek jogutódai, nevezetesen a forgatmányosok, de nem egyúttal az u t a l v á n y o z ó irányában is kötelezi magát arra, hogy az utalványban foglalt meghagyást teljesítendi [id. §. 1. bek.].[26]) Az utalványozott és utalványozó között magának az utalványnak alapján semmi kötelmi viszony nem keletkezik, még akkor sem, ha az utalványozott az utalványt elfogadta. Kötelmi viszony és kereset közöttük épen csak az alapul fekvő viszonyból létezik [27]) s csakis ennek alapján ítélendő meg az is,

---

[23]) Ez a K. T. 298. §-ából tűnik ki, mely világosan csak a f i z e t é s i viszkeresetről tesz említést. V. ö. *Értekezl.* jk. is 270. l.: »Az elfogadás hiányában való viszkeresetnek megtagadása a főkülönbség az utalvány és az intézvényezett váltó között.«

[24]) V. ö. Váltó T. 21. §. Név alatt egyedül a vezetéknév értendő. Keresztnév kitétele nem szükséges. V. ö. **C.** 533/88. (D. Új f. 12., 307. l.)

[25]) Külön okiraton: **C.** 1097/85. (D. Új f. 12., 88. l.) A szóbeli elfogadás érvénye pedig már ebből következik, midőn az írásbeli elfogadvány kötelezővé téve nincs. V. ö. **C.** 93/94. (D. Új f. 38., 191. l.), mely csak azt kívánja, hogy az elfogadás határozott legyen. A K. T. id. §-a semmiesetre nem zárja ki a külön elfogadást, s amennyiben az utalvány értékpapir is (amint láttuk, nem okvetlenül), ebből a külön elfogadás hatálytalansága annál kevésbbé folyik, mert a váltónál sem kivántatott mindig magára a váltóra vezetett elfogadás. V. ö. *Szerző* id. m. 41. §.

[26]) L. ezzel szemben V. T. 23. §. és hozzá *Szerző* id. m. 43. §. Elfogadás hiányában az utalványozott az utalványból még akkor sincs kötelezve, ha az utalványozás az ő adóssága alapján történt. Utalvány nem engedmény. V. ö. **L. I.** 6452/78. (D. 22., 27. l.) Másként o s z t r. p. t. 1408., 1409. §§.

[27]) Pl. ha az utalvány az utalványozott adóssága alapján bocsáttatott ki, ha az utalványozó fedezetet adott, ha az utalványozott az utalvány kifizetését az utalványozónak külön igérte stb. — Mindebből kitűnik, hogy a keresk. utalványnál, valamint az utalványozó és utalványos, azonképen az utalványozó és utalványozott közti viszonyt sem lehet a m e g b í z á s fogalma alá vonni. Megbízás csak a külső formában, de nem okvetlenül a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vajjon az utalványozott az utalvány kifizetése folytán bír-e az utalványozó ellen fedezeti keresettel? [28])

III. A keresk. utalványoknak vannak különös fajai.[28a]) Ilyenek nevezetesen a hitellevél *(accreditif)*, amennyiben fizetésre és nem hitelezésre irányul,[29]) — és az ú. n. csekk, melyről a következő szakaszban külön van szó. Megkülönböztetendők ellenben a keresk. utalványoktól az ú. n. kötelezőjegyek,[30]) melyek nem harmadik személyhez intézett fizetési meghagyást, hanem a kiállító részéről egyenes fizetési ígéretet tartalmaznak.[31]) A K. T. értelmében ily kötelezőjegyek pénzfizetés vagy helyettesíthető dolgok vagy értékpapirok szállítása iránt visszteher kikötése nélkül kiállított oly papirok, melyek a közönséges adóslevelek alakjával és kellékeivel nem bírnak.[32]) Lehetnek

---

valóságban létezik, épúgy mint a váltónál, melynél az elfogadó felelőssége a kibocsátó irányában egészen más okokra vezetendő vissza.

[28]) Nincs helye fedezeti keresetnek nevezetesen akkor, ha az utalványozott saját adóssága vagy előzetesen nyert fedezet alapján fizetett. E tekintetben ugyanaz áll mint a váltónál, s ez is mutatja, hogy az utalvány mint ilyen az utalványozott irányában sem megbízás.

[28a]) Nem tartozik ezek közé a póstautalvány, mely egészen különleges természetű s a póstajog szabályai alá esik. V. ö. különösen *Mártonfy M.* A postautalványi szerződés jogi természete. Budapest 1912, a ki azt vállalkozási szerződésnek minősíti.

[29]) A hitelezésre irányuló hitellevélnek az a célja, hogy annak birtokosa bizonyos hitelben részesíttessék, melyért a kiállító kezességet vállal (l. fentebb 121. §.). A fizetésre irányuló hitellevél ellenben fizetési meghagyást foglal magában s csak abban különbözik a közönséges utalványtól, hogy a fizetendő összeg nem egységes és előre meghatározott, hanem az utalványozott arra utasíttatik, hogy az utalványosnak korlátlanul vagy bizonyos maximális összeg erejéig akkor és annyit fizessen, amikor és amennyit ez kívánni fog. V. ö. különösen *Cohn* id. h. 1124. s k. l.

[30]) *Verpflichtungsschein, Bon* (»Bon pour 100 francs«, »Bon für 100 fl.«, »érvény« (!): **C.** 721/84. (D. Új f. 10., 145. l.), 87/85. (U. o. 13., 12. l.)

[31]) V. ö. **S.** 27,175/80. (D. 24., 65. l.), **B. T.** 5742/83. (Ü. L. 87., 51. sz.) Ez magából a papirból kifejezetten kell hogy kitűnjék. V. ö. **B. T.** 1292/912. (H. D. VI. 318. l.).

[32]) E fogalommeghatározás egyrészt a K. T. 294. §-án alapul, másrészt a »jegy« szóra van tekintettel, amely körülményes okiratra nem talál. Arra lehetne ugyan gondolni, hogy az id. §. az említett kellékeket közvetlenül csak a forgathatóság szempontjából állítja fel, hogy tehát azok nem fogalmi kellékek, hanem más kötelezőjegyek is vannak. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy a törvény a kötelezőjegyek kellékeiről külön nem szól, holott a keresk. utalványok kellékeit még külön is meghatározza, hogy továbbá mint a forgathatóság tulajdonképeni feltétele csak a rende-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

úgy recta-, mint forgatható (l. fentebb 132. §.) és bemutatóra szóló papirok [33]) s mindegyik esetben, épúgy mint a keresk. utalványok, a jogcím felemlítése és az érték elismerése nélkül is érvényesek.[34]) Általában ami a keresk. utalványokról áll, a kötelezőjegyekre is megfelelően alkalmazandó s nevezetesen amennyiben a keresk. utalványok a váltótörvény intézkedései alá esnek, ezek a kötelezőjegyekre is megfelelően kiterjesztendők.[35]) Ehhez képest valamint a keresk. utalványok az idegen váltóval, azonképen a kötelezőjegyek a s a j á t v á l t ó v a l állanak rokonságban.[36])

leti minőség van odaállítva, az említett kellékek pedig közvetlenül nem mint feltételek, hanem mint meghatározások vannak szövegezve s a visztehernélküliség említése is csak az utalványoknál bír egyedül a forgathatóság szempontjából jelentőséggel: fel kell tételezni, hogy a K. T. az id. §-ban a kötelezőjegyek kellékeit egyáltalában akarta megállapítani. V. ö. **C.** 28/88. (D. Új f. 20., 165. l.), 7/912. (H. D. VI. 85. l.). Ellenk. **B. T.** id. 1292/912., mely szerint a kötelező jegyek kellékei azonosak a keresk. utalványok kellékeivel a K. T. 291. §. értelmében. — Névjegyre írt kötelezőjegyek: **S.** 27,175/80. (D. 24., 65. l.)

[33]) Bemutatóra szóló kötelezőjegy: **C.** id. 28/88. sz. hat., 1117/911. (H. D. V. 65. l.). Ellenk. **B. T.** id. 1292/912., ha a kibocsátó nem kereskedő (mint a keresk. utalványoknál).

[34]) Elismerve a rectakötelezőjegyekre nézve is: **C.** 1185/89. (D. Uj f. 23., 114. l.), 485/91. (U. o. 32., 45. l.), 811/94. (Ü. L. 94., 39. sz.) Ellenk. **L. I.** 200/81. (D. 27., 195. l.) V. ö. különben a törvény előmunkálatait. A *Tervezet* a jogcímtől való függetlenséget ugyanott mondotta ki, ahol az utalványok és kötelezőjegyek forgathatóságát állapítja meg. (312. c.) Az *Értekezlet* azonban azt külön cikkbe határozta foglaltatni, »miután azon értelmezésre vezethetne, hogy csakis a rendeletre szóló utalványokra vonatkozik«. Ebből kitűnik hogy ámbár a törvény a jogcímtől való függetlenségről csak a keresk. utalványoknál szól, a törvényhozó a kötelezőjegyekre nézve is ugyanazt szándékolta, eltekintve attól, hogy, mint láttuk, a jogcím közönséges adóslevélben sem szükséges. Magától értetődik azonban, hogy valamint a keresk utalványoknál, úgy a kötelezőjegyeknél sincs kizárva, hogy a jogcím kitétessék. V. ö. **C.** 721/84. (D. Új f. 10., 145. l.), 87/85. (U. o. 13, 12. l.) Az is lehetséges, hogy kötelezőjegyek korlátolt kielégítési, illetve törlesztési alap mellett bocsáttatnak ki. Pl. **C.** 27/97. (D. III. f., 8. 197. l.): részvénytársaság tiszta nyereményének bizonyos részéből.

[35]) Igy nevezetesen a fizetési v i s z k e r e s e t r e vonatkozó szabályok. A hasonszerű kiterjesztés itt annál jogosultabb, minél gyakrabban fordul elő, hogy a kötelezőjegyek az utalványokkal azonosaknak vétetnek. V. ö. pl. **B. T.** 115/82. (D. Új f. 1., 315. l.) Az e l é v ü l é s r e nézve v. ö. **C.** 936/94. (D. III. f. 2., 5. l.), bár határozatlan; ellenkező: **C.** 1255/904. (D. IV. f. 1., 104. l.) 1117/911. (H. D. V. 65. l.). A n é m e t K. T. is, habár a váltójognak az utalványra való alkalmazásában nem megy oly messze mint a magyar, azt a kötelezőjegyekre egyformán terjeszti ki. (305. c.)

[36]) V. ö. **C.** 269/97. (D. III. f. 10., 92. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

135*a*. §.

A csekk.[1])

I. A csekk [2]) a keresk. utalványnak [3]) oly különös faja, mely az utalványozónak az utalványozottnál meglévő fedezete alapján

---

[1]) V. ö. különösen: *Cohn G.* Zeitschr. f. vergl. Rechtswissenschaft. 1—3. 11. köt., Zeitschr. f. ges. HR. 41. köt. és Endemann-féle Handbuch 3. köt.; *Riesser* Zur Revision d. Hgb. II. köt.; *Kuhlenbeck* Der Check. Leipzig 1890; *Fick F.* Die Frage der Checkgesetzgebung. Zürich 1897; *Canstein* Der Scheck nach d. österr. Gesetze. Berlin 1906; *Conrad W.* Handb. d. deutschen Scheckrechts. Stuttgart 1908. — *Bédarride* Commentaire de la loi sur les chèques. Paris 1874; *Nouguier et Espinas* Comm. théor. et prat. des lois concernant les chèques. 2. kiad. Paris 1874; *Lyon-Caen et Renault* Traité de droit comm. 4. köt. — *Byles*, Treatise on the Law of Bills of Exchange etc. 15. kiad. London 1891.; *Chalmers* Digest of the Law of Bills of Exch. 6. kiad. London 1903; *Daniel* Treatise on the Law of negotiable instruments. 5. kiad. New-York 1903; — *Vidari* La cambiale etc. Milano 1885.; *Franchi* L'assegno bancario. Milano 1892. — *Neumann A.* Közgazd. Szemle 1895; *Magyary G.* Jogászegyl. Ért. 11. köt. 2. füz.; *Sichermann* A cheque. Kassa 1895.; *Halász J.* A chequerendszer és fejlesztése Magyarországon. Bpest 1900. és Közgazd. Lexikon I. 431. sk. l; *Ujlaki* A csekktörvény magyarázata. Budapest 1909. *Rusz A.* A magyar csekktörvény. Bpest 1909.

[2]) Ezt az írásmódot csak az 1908: LVIII. tc. honosította meg. Azelőtt az angol-francia írásmód: *cheque* (1882. angol V. T., 1865. francia t.) használtatott. V. ö. 1878. XXV. tc. osztrák-magyar bank alapszab. 76. c., 1889: XXXIX. tc. postatakarékpénztár. De a *check* írásmódja is alkalmaztatott. A jelenlegi írásmód kifejezésre hozza egyúttal az angol kiejtést, míg a *cheque* írásmód gyakran a francia kiejtést vonta maga után, melyet az osztrák és német törvények most a *Scheck* írásmódban általánosítottak. A szó származása vitás. Többnyire az angol »*exchequer*«-ből (kincstár) származtatják, mely azonban ismét a latin »*scaccarium*« és a francia »*échiquier*« (sakktábla) szavakra vezetendő vissza. Némelyek az angol »*to check*« igéből származtatják, emi annyi, mint ellenőrizni, igazolni. Neveztetik b a n k u t a l v á n y n a k is (o l a s z K. T.: »*assegno bancario*«); de ez nem egészen találó, mert a bankutalvány bankra intézett közönséges utalványt is jelent.

[3]) A csekk nálunk és a legtöbb országban csak u t a l v á n y i alakban van elismerve. L. alább a csekk kellékeinél. Azelőtt külföldön nagyon szokásos volt a n y u g t a alak *(Quittungscheque, cheque-reçu)*, de nálunk ez előbb sem alkalmaztatott. — Hogy a csekk a k e r e s k. utalvány tágabb fogalma alá esik, abból tűnik ki, hogy még abban az esetben is, ha nem szól rendeletre, s ha nem is kereskedő által bocsáttatik ki, mégis bankra vagy bankárra intéztetik (l. alább), tehát a K. T. 291. §-ának 2. pontja alá esik, melyről említettük, hogy az elfogadó alatt az utalványozottat

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bocsáttatik ki. Míg a keresk. utalványnál általában s hasonlóképen a váltónál is az utalványozott, illetve intézvényezett, amennyiben nem ennek adóssága alapján bocsáttatik ki, rendesen csak a kibocsátás után kapja a beváltáshoz szükséges fedezetet, esetleg fedezet nélkül is fizet : [4]) addig a csekk kibocsátása már feltételezi, hogy az utalványozónak az utalványozottnál olyan letétje vagy követelése van, melyből a csekk összege kikerül. S míg ennek folytán a keresk. utalvány épúgy, mint a váltó, elsősorban hiteleszköz s a hitel tartama elvileg korlátlan : [5]) addig a csekk lényegileg fizetési eszköz, mely csak arra szolgál, hogy az utalványozó készpénz helyett az utalványozottnál lévő letétéből, követeléséből fizessen. Mint ilyen a csekk lehetővé teszi, hogy nagyobb készpénz tartása mellőztessék s az annak megőrzésével járó veszélyek és hátrányok elkerültessenek.[6]) Ennyiben még nagyobb előnyöket nyujt, mint a bankjegy, mely a forgalomban teljesen mint készpénz szerepel [7]) s melyet épúgy helyettesít, mint az ércpénzt.[8]) A K. T. a csekket külön nem szabá-

---

mint ilyent is kell érteni. L. fent előző §. 5. jegyzet. Csak ha nem szól rendeletre s nem kereskedő által nem kereskedőre intéztetik, lehet szó arról, hogy a csekk a közönséges magánjogi utalvány fogalma alá vonassék. Ez pedig alig fog előfordulni. V. ö. C. 862/909. (H. D. IV. 71. l.), 1136/910. (U. o. V. 232. l.).

[4]) Az ilyenkor keletkező fedezeti viszonyokról a váltónál l. *Szerző* Váltójog 5. és 43. §§.

[5]) Csak elvileg. Tényleg azonban, különösen a váltónál, ritkán hosszabb tartamú, sőt a látra szóló váltó is gyakori. Hogy a váltó mint fizetési eszköz is nagy szerepet játszik, főleg a nemzetközi forgalomban: arról l. *Szerző* id. m. 6. §.

[6]) Különösen Angliában szokásos, hogy a jobbmóduak bankárjaiknál tartják pénzüket s csekkekkel fizetnek. Azt szokták mondani, hogy csak az az igazi »*gentleman*«, akinek csekkönyvecskéje van.

[7]) A bankjegy adása valóságos fizetés, nemcsak *datio in solutum* (l. fent 129. §. 11. jegyz.) s ennek folytán a beváltás kockázata teljesen azé, aki fizetésül elfogadja. Ellenben a csekk adása épúgy, mint a váltó adása, csak fizetés helyetti adás, mely az azzal fizetőt a beváltásért felelőssé teszi. A bankjegy elvesztése esetében nincs mód a követelés fenntartására (l. fent 134. §.), ellenben a csekk elvesztése esetében letiltás és megsemmisítés (l. alább) lehetséges ; emellett a csekk már csak akkor és oly összegről állíttatik ki, amikor és amennyit épen fizetni kell, a fizetőre nézve tehát az elvesztés csak annyiban okozhat bajt, amennyiben valaki a csekkürlapot az ő nevének meghamisításával használja fel.

[8]) Nem ugyan a közönséges vásárlási forgalomban, mert a csekk kibocsátója nem minden kereskedő, eladó előtt annyira ismeretes, hogy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lyozza,[9]) úgy hogy eddigelé a keresk. utalványokra általában vonatkozó szabályok mellett, amennyiben a csekk különleges természetének megfelelőleg egyáltalában alkalmaztathattak,[10]) csak egyes pénzintézetek szabályai[11]) s a keresk. szokások voltak irányadók.[12]) Legújabban azonban a csekk külön törvényes szabályozást nyert az **1908 : LVIII. tc.** által,[13]) mely arra a Váltó-

---

teljesen megbízzanak benne. Esetleg az utalványozott bank vagy bankár sem eléggé ismeretes. Kisebb összegeknél a beváltás alkalmatlansága is akadályozza a csekk használatát. Annyi azonban bizonyos, hogy minél tágabb körben használtatik a csekk, annál kevesebb készpénzre van szüksége a forgalomnak. Ez magyarázza meg, hogy Angliában sokkal nagyobb üzleti forgalom mellett aránylag kevesebb érepénz és bankjegy szükséges, mint más országokban, ahol a csekk nincs annyira elterjedve. Még nagyobb a csekk pénzhelyettesítő szerepe a *clearing*-rendszerrel kapcsolatban. L. erről alább 144. §.

[9]) A külföldi keresk. törvénykönyvek közül is csak egyes újabbak szabályozzák a csekket. Igy az olasz, román, spanyol és portugál K. T. s a svájci köt. jog. A régiebbek közül csak a hollandi. Más országokban a csekk szintén külön törvényekben van szabályozva. Igy különösen Ausztriában, Németországban, Franciaországban és Angliában, utóbbi országban a váltótörvényben. L. fent 3. §. Az 1912. évi hágai nemzetközi államértekezlet a váltó mellett a csekkjog nemzetközi egységesitését is elhatározta s már egy előzetes tervezetet *(Avant-Projet)* állapitott meg.

[10]) Pl. nem az utalvány elfogadására vonatkozó szabályok. De igen a forgatmányra és a fizetési viszkeresetre s más, különösen a Váltótörvényből átvett szabályok (K. T. 298. §.).

[11]) Igy nevezetesen az osztrák-magyar bank (1878 : XXV. tc. alapsz. 76. c.) és a postatakarékpénztár szabályai (1889 : XXXIX. tc. és hozzá : 1889 okt. 7. 3136. sz. keresk. min. rend. R. T. 2090. l.).

[12]) Ezek túlnyomóan külföldi felfogások alapján terjedtek el. A bélyegtörvények is tartalmaznak némely rendelkezést. Igy már a csekk fogalmára nézve. V. ö. Bélyeg- és illetékszab. 59. *b)* tétel.

[13]) Előadói tervezet *Halász Sándor*-tól 1903-ban, főleg az osztrák és német hasonló javaslatok alapján. 1906 szaktanácskozmány. Törvényjavaslat 1907 július 5. (Képvh. irom. XIV. köt. 564. sz.) Igazságügyi biz. jelentése 1908 máj. 25. (Irom. 853. sz.), melyben az 1907 november havában a Középeurópai közgazd. egyesületek által Budapesten rendezett csekktanácskozmány határozatai (l. Mitteleuropäische Wirtschaftsvereine in Deutschland, Österreich u. Ungarn. Verhandlungen der Scheck-Konferenz in Budapest 1907.) is figyelembe vétettek, melyek nagyrészben az 1906. osztrák csekktörvénynek is megfeleltek s időközben az 1908. német csekktörvénybe is átmentek. Képviselőházi tárgyalás 1908. november 12., főrendiházi 1908. november 27., szentesítés december 28., életbelépés 1909 julius 1. (1909 febr. 4. 557/909. sz. össz. min. rend.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

törvény határozatait, amennyiben a csekk sajátos természete ezt megengedte, még nagyobb mértékben terjesztette ki, mint a K. T. a keresk. utalványokra általában.[14])

II. A csekket kiállíthatja bárki, aki általában cselekvési képességgel bír, kereskedő és nem-kereskedő egyaránt,[15]) feltéve hogy az utalványozottnál a megfelelő fedezet fölött rendelkezik. Ez ugyan nem érvényességi kellék,[16]) de aki olyan csekket bocsát ki, melyet az utalványozott a vele szemben fennálló számlakövetelés hiányában beváltani nem köteles és be nem vált, büntetés alá esik s a csekkbirtokosnak teljes kártérítéssel tartozik.[17]) Hasonlóképen bárki lehet a csekk utalványosa. Ellenben utalványozott gyanánt csak oly céget szabad megnevezni, amely külön törvénnyel elismert alapszabályai[18]) vagy a keresk. cégjegyzék tartalma szerint bankügyletekkel foglalkozik,[19]) kivévén, ha a csekk

---

[14]) L. különösen a törvény 22. §-át, mely 20 pontban sorolja fel a V. T. azon határozatait, melyek a csekkre is alkalmazandók. De a törvény önálló intézkedései is sok hasonlatosságot mutatnak a V. T. intézkedéseivel. Csak az elfogadásra vonatkozó és azzal kapcsolatos szabályok (biztosítási viszkereset stb.) nem nyernek elvileg alkalmazást a csekkre. Még messzebb megy az angol-amerikai jog, mely a csekket egyenesen a váltó fajának tekinti. L. 1882. évi angol V. T. 73—82. c.

[15]) Az id. t. 22. §. 1. pontja e részben (ú. n. cselekvő csekkképesség) s általában a csekket aláíró személyek cselekvési képességére nézve a Váltó T. 1. és 2. §§-ra (szenvedő váltóképesség) utal. Hasonlóképen a 17. pont a V. T. 95. §-ának a külföldiek váltóképességére vonatkozó szabályát veszi át.

[16]) Csak a csekk szövegébe foglalt fizetési meghagyásnak lényeges kelléke, hogy az utalványozottnál lévő fedezetre utaljon. L. alább.

[17]) Id. t. 26. §. 1. pont és ut. bek. A büntetés a csekkösszeg 3%-a, de legalább 200 K pénzbüntetés, mely behajthatlanság esetében két hónapig tartó szabadságvesztés büntetéssé változtatható át. (27. §.) De a büntetés nem alkalmazható, ha a kibocsátó a csekk kibocsátásakor alaposan feltehette, hogy az utalványozott a csekket beváltani köteles lesz. Hasonló büntetés a legtöbb külföldi (osztrák, francia, svájci, olasz, belga stb.) törvény szerint, de nem az angol-amerikai jogban és a német t. szerint. A törvényjavaslat sem tartalmazta, csak az Igazs. bizottság vette fel.

[18]) A törvény az osztrák-magyar bankra céloz, mely nem köteles magát bejegyeztetni. Igazs. biz. jelentése ad 2. §.

[19]) Természetesen iparszerűleg. Közömbös, vajjon jogi személy (keresk. társaság vagy más) pl. bank, takarékpénztár, szövetkezet, avagy természetes személy (bankár). Bankügyletekkel való foglalkozás utólagos bejegyzésére illetve alapszabálymódosításra nézve: 1909. febr. 8. 9040. sz. keresk. és 3100. sz. igazs. min. rend.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

külföldön fizetendő s a fizetés helyén érvényes jog más utalványozott kijelölését is megengedi.[20]) Azonban ez sem érvényességi kellék, hanem szintén csak büntetés alá esik, aki ennek ellenére szándékosan bocsát ki vagy ezt tudva, átvesz, tovább ad vagy kifizet csekket.[21]) Azonkívül bélyegkedvezmény elvesztése (l. alább).

III. A csekk lényeges kellékei az id. törvény 1. §-a szerint:

1. a csekk elnevezés magában az okirat szövegében;[22])

2. az utalványozottnak, vagyis annak megnevezése, aki a fizetést teljesítse (l. fent);

3. az a meghagyás, hogy az utalványozott a kibocsátó

---

[20]) Id. t. 2. §. Ezen ú. n. szenvedő csekképesség tehát, amely a törvény előkészítésekor egyik fővitapontot képezett, nálunk a pénzintézeti, bankári összeköttetésekre van korlátozva, ami megfelel azon törekvésnek, hogy a csekk kibocsátásának alapjául szolgáló tőkék az ezek kezelésére és gyümölcsöztetésére leghivatottabb körökhöz terelttessenek. Hasonló korlátozás az angol amerikai jogban, az osztrák, német s más törvényekben, ellentétben a francia, belga, svájci stb. jogokkal, melyek a szenvedő csekképességet nem korlátozzák.

[21]) Id. t. 25. §. 1. és 3. pont. A büntetés a csekkösszeg 2%-áig, de legalább 100 koronáig terjedő pénzbirság, mely azonban fogságra át nem változtatható (27. §. 2. bek.). Az eredeti javaslat szerint a korlátolt szenvedő csekképesség érvényességi kellék volt, úgy hogy más személyre kiállított csekk érvénytelen lett volna. Ez azonban a képviselőház igazs. bizottsága által a Középeurópai közg. egyesületek határozata értelmében, mely a német törvénybe is átment s a szigorúbb állásponton lévő osztrák törvény módosítását is maga után fogja vonni, enyhíttetett, »minthogy a csekkforgalom biztonsága megköveteli, hogy az érvényességi kellékek magából a csekk szövegéből kitűnjenek, a csekk átvevője pedig azt, vajjon az utalványozott bír-e szenvedő csekképességgel, magából a csekk szövegéből meg nem állapíthatja«. Jelentés ad 1. §.

[22]) Megfelel a V. T. 3. §. 1. pontjának, melyből ide is átveendő az a kiegészítés, hogy ha a csekk nem magyar nyelven állíttatik ki, annak a nem magyar nyelven megfelelő kifejezés Ez azonban a csekknél inkább csak az írásmódra nézve bír jelentőséggel (l. fent 2. jegyz.), amely egyébiránt a magyar nyelven kiállított csekknél is eltérő lehet a törvényes írásmódtól (l. Igazs. biz. jelentés ad 1. §.). Fiumében olaszul kiállított csekk »*assegno bancario*« elnevezés alatt is érvényes, (l. olasz K. T. 339. s k. c.). Külföldön époly kövéssé követeltetik mindenütt a csekk-, mint a váltóelnevezés s az ilyen, külföldön kiállított csekk nálunk is érvényes, épúgy mint a váltó. V. ö. Csekkt. 22. §. 17. pont. Nem követeli nevezetesen: az angol-amerikai, a francia, olasz, belga, holland, román, spanyol, portugál stb. jog. Megköveteli úgy mint a magyar: az osztrák, német, svájci, skandináv t.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

(utalványozó) számlaköveteléséből [23]) határozott pénzösszeget [24]) fizessen, amely meghagyás ellenszolgáltatástól vagy feltételtől függővé nem tehető; [25])

4. a kiállítás helyének, évének, havának és napjának megjelölése; [26])

5. a kibocsátónak név- vagy cégaláírása.

Oly okiratból, mely ezen kellékek bármelyikének meg nem felel, valamint az ilyen okiratra vezetett forgatmányból, a csekktörvény értelmében kötelezettség nem származik, hanem annak hatálya a fennálló egyéb jogszabályok alapján bírálandó el.[27]) Nem képezi ellenben a csekk lényeges kellékét sem az utalványos megnevezése, sem a fizetési hely, sem a fizetési idő kitétele. Ugyanis

---

[23]) A kibocsátó számlakövetelésére, vagyis az utalványozottnál meglévő f e d e z e t r e való utalást csak az Igazs. biz. vette fel a lényeges kellékek közé az o s z t r á k és n é m e t t. példájára, főleg azért, hogy a kibocsátó már a csekk szövegében figyelmeztettessék, hogy fedezetlen csekket kibocsátania nem szabad (Jelentés ad 1. §.). De ha az utalás megvan, a csekk érvényes, habár tényleg nincs fedezet. Ez, mint említettük, csak büntetést és kártérítést von maga után.

[24]) A törvény csak a p é n z r e szóló csekket szabályozza. Nincs ugyan kizárva, hogy a csekk á r ú k, különösen é r t é k p a p i r o k (értékpapircsekk, *Effektenscheck)* szállítására irányuljon, de az ilyen csekk csak az utalványra vonatkozó szabályok alá esik. Csupán a giro-intézetekre intézett értékpapircsekk van a pénzcsekkel annyiban azonosítva, amennyiben az ilyen is részesül a bélyegkedvezményben. (Csekkt. 24. §. és alább.) A pénzre szóló csekk is azonban nem irányul okvetlenül k é s z p é n z f i z e t é s r e. Lehet e l s z á m o l á s i, á t í r á s i c s e k k is, melyet a törvény külön szabályoz (l. alább). Hogy milyen p é n z n e m b e n fejeztetik ki a csekkösszeg: közömbös. Külföldi pénznemről szóló csekk fizetésére nézve a V. T. 37. §-a irányadó (Csekkt. 22. §. 5. pont). Ha a pénzösszeg, mint rendesen, többszörösen tétetik ki, s eltérés van, a V. T. 4. §-ának magyarázata alkalmazandó (Csekkt. 22. §. 2. pont).

[25]) Époly kevéssé, mint a váltónál és legalább a forgatható keresk. utalványnál. L. fent 135. §. A f e d e z e t természetesen nem értetik a feltétel alatt.

[26]) A Csekkt. épúgy, mint a legtöbb külföldi csekkjog (ellenk. a n g o l), a szabatos keltezésre még nagyobb súlyt helyez, mint a V. T., amennyiben a szándékos nem keltezés s az eltérés a valóságtól, nevezetesen az előrekeltezés (antidatálás), vagy utókeltezés, amely lehetővé tenné, hogy a csekk is h i t e l-papirként használtassék, b ü n t e t é s alá esik, mely a csekkösszeg 2%-át, de legalább 100 koronát tesz (Csekkt. 25. §. 2. és 3. pont).

[27]) Csekkt. 1. §. 2. bek. Mint keresk. vagy magánjogi utalvány, vagy ha meghagyást nem tartalmaz, más megfelelő szabályok szerint.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a csekk nemcsak névre és rendeletre, hanem bemutatóra is kiállítható;[28]) az utalványozott neve vagy cége mellett előforduló hely, ha pedig ily hely a csekkben kitéve nincs, a kiállítási hely a csekk fizetési helyének és egyszersmind az utalványozott lakhelyének is tekintetik[29]) s a csekk a bemutatáskor (látra) fizetendő akkor is, ha a kibocsátó más fizetési időt tűzött ki, vagy fizetési idő a csekken kitéve nincsen.[30]) Nem lényeges kelléke továbbá a csekknek, hogy e célra kapott ürlapon állíttassék ki,[31]) bár ez feltétele annak, hogy kedvezményes bélyegilleték alá essék (l. alább). Ahhoz azonban, hogy a csekk forgatmány útján ruháztathassék át, mindenesetre szükséges, hogy határozottan rendeletre szóljon.[32]) Csak az ilyen s csak

---

[28]) Csekkt. 3. §., mely egyszersmind kimondja, hogy a kibocsátó a csekkösszeg felvevőjeként (utalványosként) önmagát is megnevezheti (2. bek.), ami rendeleti záradékkal (saját rendeletre szóló csekk) vagy anélkül történhetik, mely utóbbi esetben a csekk nem lesz forgatható (l. alább). Ha az utalványos neve vagy cége mellett ezek a szavak »vagy a bemutatónak«, vagy hasonló kifejezések fordulnak elő, a csekk bemutatóra szólónak tekintetik. Ugyanez áll, ha a csekken az utalványos nevével vagy cégével megjelölve nincsen (id. §. 3. bek.).

[29]) Csekkt. 4. §. Ha az utalványozott neve vagy cége mellett több hely fordul elő, fizetési helynek és egyszersmind az utalványozott lakhelyének is az első tekintendő (2. bek.). V. ö. V. T. 3. §. 7. pont. Telepítés a csekknél nem lehetséges. L. Indokolás 28. l. A német t. 5. §. kifejezetten tiltja. De ez nem zárja ki, hogy a csekk az utalványozott lakhelyétől különböző helyen lévő oly leszámolóhelyen mutattassék be és egyenlíttessék ki, ahol az utalványozott képviselve van: Csekkt. 9. §. Hogy mi értendő leszámolóhely alatt, a keresk. minister rendelettel állapítja meg. Id. t. 30. §. Az 1909. febr. 8. 9040. sz. rend. szerint a »Budapesti leszámoló egylet«.

[30]) Csekkt. 5. §. A csekk tehát lényegesen látra szóló papir. Ez különbözteti meg a váltótól, mely jövendő fizetéseket közvetít, míg a csekk már kibocsátása percében esedékes fizetésre céloz. Indokolás 29. l. Egyes törvények (olasz, román, portugál) megengedik azonban a bemutatástól számított, de 10 napnál nem hosszabb lejáratra kiállított csekket.

[31]) Rendesen a kibocsátó az utalványozottól bizonyos számú (25, 50, 100) ürlapokat tartalmazó csekkönyvecskét *(carnet)* kap, melyből az egyes ürlapok esetenként kivágatnak. A bankok csak ilyen, általuk kiadott s az ellenőrzést biztosító ürlapokon kiállított csekkeket váltanak be. A postatakarékpénztár is alkalmaz ilyen ürlapokat, azonkívül befizetési lapokat, melyeket a giroforgalomba belépett tulajdonos adósainak avégből kézbesít, hogy azok felhasználásával a posta útján fizessenek.

[32]) Csekkt. 6. §. Tehát úgy, mint a keresk. utalvány, nem mint a váltó. A törvény abból indul ki, hogy a váltó mint forgalmi eszköz a for-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az eredeti [33]) csekkre vezetett forgatmánynak van meg az a hatása, hogy a csekkből eredő minden jog, különösen a továbbforgathatás joga is, a forgatmányosra megy át ; [34]) de ez is korlátozva van annyiban, amennyiben az utalványozottra szóló forgatmány nyugtának tekintetik s az utalványozott forgatmánya a csekktörvény értelmében hatálytalan és keresk. utalványra vezetett forgatmányként sem jöhet tekintetbe.[35])

IV. Ami a csekkből eredő jogviszonyokat illeti, azok különösen az utalványozottra vonatkozólag különböznek lényegesen úgy a keresk. utalványtól, mint a váltótól.

---

gatmányozást feltétlenül megkívánja, holott a csekknél, mely elsősorban fizetési eszköz s inkább gyors beváltásra, mint kiterjedt circulátióra van szánva, ez kevésbbé áll. Indokolás 30. l. Azonos állásponton van, eltekintve azon törvényhozásoktól, melyek szerint a váltó is csak akkor forgatható, ha rendeletre szól (francia t. stb.), az osztrák t., míg a német, olasz, román, portugál t. szerint a csekk épúgy mint a váltó, *ipso jure* forgatható. Az angol-amerikai jog szerint a bemutatóra szóló csekk is forgatható.

[33]) A csekk másolatán, ellentétben a váltó másolatával (V. T. 10. §.), a forgatmány nem állhat, különben hatálytalan : Csekkt. 6. §. Azonos osztrák és német t. De a külföldön a másolatra érvényesen vezetett forgatmány nálunk is érvényes. Id. t. 22. §. 17. pont utalással a V. T. 96. §-ára. Egyéb kellékek tekintetében a csekkforgatmány a váltóforgatmánynyal azonos. Ez áll különösen az üres hátirat-ról. Hasonlóképen a továbbforgatásra és a meghatalmazási hátirat-ra nézve. L. Csekkt. 22. §. 3. pont, utalással a V. T. 9. §. 2. mond., 10., 11., 13. és 15. §§-ra.

[34]) Csekkt. 6. §. 2. bek. azonos a V. T. 9. §. 1. mondatával. A kötelező és igazoló hatás is egyenlő. L. alább és Csekkt. 22. §. 4. pont utalással a V. T. 36. §-ára.

[35]) Csekkt. 6. §. 3. bek., azonos osztrák és német t. »Természetes folyománya ez annak a jogi helyzetnek, melyet az utalványozott a csekkügyletben elfoglal s annak a jelentőségnek, melyet a fedezet az ügylet lebonyolításában képvisel. Mert ha az utalványozott a csekket kárpótlás mellett megszerezte s a csekknek kellő fedezete van, a forgatmányra tulajdonképen nincsen szükség, hisz az utalványozott a csekket úgyis beváltani köteles. A forgatmány útján való átruházás tehát nem is egyéb a beváltás egyik formájánál s az mint nyugta megfelel a tényállásnak. Ha pedig a csekknek fedezete nincsen s azt az utalványozott forgatmány útján megszerzi, úgy mint csekkbirtokos viszkereseti jogot nyerne az előzők és a kibocsátó ellen ; ez azonban könnyen arra vezethetne, hogy a csekkben foglalt kötelem biztosítékául ne annyira a fedezet, mint inkább a csekken szereplők szavatossága szolgáljon, vagyis megkönnyíttessék az, hogy az utalványozott fedezetlen csekkeket is beváltson, illetve a kibocsátót fedezetlen csekkek kibocsátásában támogassa.« Indokolás 30—31. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Míg ugyanis ezeknél, de különösen a váltónál [36]) az utalványozott, illetve intézvényezett elfogadása képezi az ügylet súlypontját s a papir értéke elsősorban az elfogadó, mint főadós kötelezettségén nyugszik, aki ellen a jogosult birtokos egyenes keresettel bír: addig a csekknél az utalványozottnál feltételezett fedezet mellett az elfogadás nem bír jelentőséggel, sőt a törvény az elfogadást meg sem engedi, a csekkre vezetett elfogadó nyilatkozatot hatálytalannak nyilvánítja.[37]) Ennek folytán az utalványozott magából a csekkből egyáltalában nincs kötelezve s különösen az utalványos vagy forgatmányos ellene keresetileg nem léphet fel.[38]) Kötelezve a csekk kifizetésére az

---

[36]) Amennyiben a kibocsátó és ennél a forgatók nemcsak a fizetést, hanem az elfogadást is garantírozzák, vagyis a váltó egyenesen elfogadásra szánt, *acceptabilis* papir: biztosítási viszkereset l. fent 135. §. és *Szerző* Váltójog 3., 31., 35., 45. §§.

[37]) Csekkt. 7. §., hozzátévén, hogy »keresk. vagy közönséges utalvány elfogadásaként sem jöhet tekintetbe«. De 2. bek. utalás az 1. §. 2. bek. 2. mondatában érintett »egyéb jogszabályokra«. Hasonló: osztrák t. 8. és német t. 10. §. »gilt als nicht geschrieben«. Ok: mert ez felel meg a csekk lényének és rendeltetésének. Eltérően a váltótól, a csekk nem hitelpapir, hanem fizetési eszköz, mely feltétlen reális fedezetet kiván; már pedig a megengedett elfogadás hatása az lenne, hogy az utalványozott mint közvetlen kötelezett lépne a csekkügylet körül érdekelt felek jogviszonyába s a beváltásra irányuló abszolut kötelemmel szemben a fedezet materiális alapja könnyen háttérbe szorulna. Hozzájárul, hogy a bélyegkedvezménynek az elfogadási záradék mellett való engedélyezése könnyen arra vezethetne, hogy a csekk elnevezése alatt tulajdonkép bizonyos váltótípusok kerülnének forgalomba. Indokolás 32. l. Külföldön azonban nem minden törvényhozás zárja ki a csekk elfogadását. Igy nem az angol-amerikai jog, mely e részben is azonosítja a csekket a váltóval.

[38]) A csekkbirtokos kereseti joga az utalványozott ellen nagy viták tárgya volt úgy az osztrák és német, mint a magyar csekktörvény előkészítésekor. Különösen *Cohn G.* és *Canstein* szálltak síkra mellette s az 1892. évi német javaslat is ezt az álláspontot foglalta el. A kérdés eldöntésénél nem irányadó, hogy az utalványozott nem elfogadó, s hogy a keresk. utalványnál és váltónál is csak mint utóbbi ellen van egyenes kereseti jog a papirbirtokos részéről. Mert az egyenes kereseti jog az utalványozott, mint ilyen ellen más jogalapon is megállapítható, igy nevezetesen azon az alapon, hogy a csekk kiállításával az utalványozottnál lévő fedezet tulajdona az utalványosra megy át, aki annak alapján épúgy követelhet fizetést, mint maga a kibocsátó. Tényleg ez a felfogás van elterjedve különösen Franciaországban és pedig a váltónál is (l. *Szerző* Váltójog 43. §. 4. jegyz.). Azonban a legtöbb országban, nevezetesen az angol-amerikai jogban (kivévén Skóciában) s nálunk is a váltónál ellenkező a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

utalványozott csakis az utalványozó, kibocsátó irányában a köztük létrejött ú. n. csekkszerződésből van, amelyben ezt a csekk kiállítására feljogosítja s a reá intézett csekkek beváltását igéri.[39]) E kötelezettség teljesitéséért az utalványozott a kibocsátónak felelős, úgy hogy ha a csekk beváltását megtagadja, a kibocsátó tőle kártérítést követelhet.[40]) De ezen a csekkszerződésből folyó kötelezettség is csak feltételes, mert csak akkor és annyiban áll fenn, ha és amennyiben a kibocsátónak nála kellő fedezete, számlakövetelése van, vagyis csak oly pénzösszeg erejéig, ameddig az utalványozott magát a csekkszerződésben a kibocsátó által reá intézett csekkek beváltására kötelezte.[41]) Ennek fennforgása esetében sem tartozik azonban az utalványozott a csekket beváltani, sőt a beváltást megtagadni köteles, ha tudomása van arról, hogy a kibocsátó csődbe jutott,[42]) vagy a csekk a kibocsátó

---

felfogás s ez a csekknél annál inkább kellett hogy érvényesüljön, mert gyakorlati érvek is támogatják azt, tekintve, hogy a csekkbirtokos az utalványozotthoz idegen s nincs beavatva abba a viszonyba, mely közte és az utalványozó közt fennforog s melynek alapján a csekk kibocsátása történt. V. ö. Indokolás 40. s k. l. A kérdés véglegesen a középeurópai közg. egyesületek budapesti conferentiáján dőlt el, melynek folytán a német t. is az utóbbi álláspontra helyezkedett, miután az osztrák t. már előbb emelte érvényre.

[39]) V. ö. Csekkt. 13. §. A csekkszerződés nem más, mint megbízási szerződés, mely közelebbről meghatározza, minő feltételek, mely összegek erejéig stb. van jogosítva a kibocsátó csekket az utalványozottra intézni s minő feltételek mellett van kötelezve az utóbbi a csekket beváltani? Köthető bárminő alakban, esetleg hallgatag is a fedezet odaadása és a csekkönyvecske átvétele által. Lényeges feltételét azonban a csekk kiállításának nem képezi. Az utalványozott ily előzetes szerződés nélkül is beválthatja a csekket, csak nincs reá kötelezve, még ha a kibocsátónak tényleg van is fedezete nála. Esetleg a kibocsátó érdekében eljáró harmadik személy köti a csekkszerződést. Az id. §. erre is utal.

[40]) Csekkt. 13. §. 2. bek.; Indokolás 39. l.

[41]) Csekkt. 13. §., német t. 3. §. Az 1874. francia, belga, olasz, svájci, spanyol, portugál stb. törvény nemcsak előzetes, hanem rendelkezésre álló fedezetet *(provision préalable et disponible)* is követel. De másutt s nálunk ez nem kivántatik. Még kevésbbé szükséges, hogy a fedezet készpénzből álljon. Az utalványozott által nyujtott hitel is szolgálhat fedezetül.

[42]) Csekkt. 14. §. 2. bek. Ha a fizetés ennek ellenére teljesíttetik, az utalványozott a kibocsátó csődtömegének felelős marad. De ha érvényesen pl. csődnyitás előtt fizet, a fizetés esetleg mégis megtámadható a csekkbirtokossal szemben. Az id. §. 3. bek erre nézve az általános megtámadási szabályokra utal.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

által hatályosan visszavonatott.[43]) Ellenben nem állja útját a csekk beváltásának, ha a kibocsátó a csekk kiállítása után szerződésképességét elveszti vagy meghal.[44]) A beváltással, fizetéssel, melyet a csekkbirtokos részletekben elfogadni nem köteles,[45]) egyenlő a csekknek valamely leszámolóhely leszámolási forgalmában történt kiegyenlítése vagy egyébként a csekkbirtokos javára való elszámolása;[46]) sőt a csekk kibocsátója vagy forgatója a csekk előlapján a szövegen keresztbe írt vagy nyomtatott ezekkel a szavakkal »csupán elszámolásra« vagy hasonló kifejezésekkel egyenesen megtilthatja, hogy a csekk készpénzben kifizettessék.[47]) Az utalványozott mindenesetre kíván-

[43]) Csekkt. 15. §., mely szerint azonban a visszavonás (contramandirozás) az utalványozottal szemben csak akkor hatályos: 1. ha a bemutatási határidő elmulasztása után vagy arra ez esetre történik, ha a csekk azon belül fizetés végett be nem mutattatik; 2. ha a csekket a kibocsátó közvetlenül az utalványozottnak oly rendelkezéssel küldi be, hogy annak összegét a csekken név vagy cég szerint megjelölt utalványoshoz vagy forgatmányoshoz juttassa el s a visszavonás előbb történik, mintsem ez a rendelkezés teljesedésbe ment volna. A jogosulatlan visszavonás, vagyis ha a kibocsátó a 15. §. ellenére szándékosan oly rendelkezést tesz, mely a csekk beváltását meghiusítja, 3%, de legalább 200 K pénzbüntetéssel büntettetik. Csekkt. 26. §. 2. pont. Hasonló osztrák t. 13., 23. §§. A korlátozás a csekkforgalom biztonságának érdekével van indokolva. »A csekknek mint fizetési eszköznek lényegén ütne csorbát, ha azt a kibocsátás után a kibocsátó egyszerű akaratnyilvánításával ismét értéktelenné tehetné.« Indokolás 45. l. Ez azonban kevésbé határoz szemben az utalvány általános elveiből folyó s az angol-amerikai jogban korlátlanul elismert visszavonási joggal, mely a kibocsátót különösen a csekk elveszése vagy tévedés vagy csalás esetében védi, s ha megtagadtatik, a fedezet felmondása által is pótolható. V. ö. *Sichermann* Widerruf und Scheckverkehr. Kassa, 1907. Hogy mennyiben vonhatja vissza a kibocsátó a csekket az utalványossal szemben? a köztük fennforgó viszonytól függ.

[44]) Csekkt. 14. §. 1. bek. V. ö. K. T. 293. §. és fent 135. §.

[45]) Csekkt. 10. §. 2. bek., ellentétben a V. T. 38. §-ával.

[46]) Csekkt. 12. §. Hasonlóképen a fizetés megtagadásának tekintetik, ha a leszámolás vagy elszámolás megtagadtatott.

[47]) Csekkt. 11. §. E tilalom vissza nem vonható s annak figyelmen kívül hagyása kártérítésre kötelez (2. bek.). A »keresztezés«-nek egyik célja, hogy a csekknek illetéktelen kezekbe kerülése és fizetése meggátoltassék. Angliában a keresztezett csekk *(crossed cheque)* alatt azt értik, hogy a csekk nem maga az utalványos, hanem csak bankár által hajtható be és pedig vagy egy megnevezett *(crossed specially)* vagy általában bankár *(crossed generally)* által. A bankár neve, vagy utóbbi esetben e szavak: *»and Co«*, a csekken keresztül függőlegesen vagy haránt vont két párhuzamos vonal közé iratik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hatja, hogy a csekk neki a kifizetés ellenében kiszolgáltattassék s ha bemutatóra nem szól, nyugtáztassék.[48])

V. Ellentétben az utalványozott jogállásával, lényegileg azonos a csekk a keresk. utalvánnyal, illetve váltóval a csekkbirtokosnak a kibocsátó és forgatók iránti viszonyára nézve. Valamint ezeknél, úgy a csekknél is a kibocsátó és forgató annak beváltásáért a csekkbirtokosnak felelős, és pedig szintén magából a papirból, függetlenül az alapul fekvő jogcímtől.[49]) E felelősségnél fogva, melyet a kibocsátó ki nem zárhat, csak a forgató,[50]) a csekkbirtokos a fizetés nem teljesítése esetében ellenük fizetési visszkeresetet indíthat ugyanolyan módon és terjedelemben, mint a váltóbirtokos.[51]) Minthogy azonban a csekk nemcsak látra szól, hanem ellentétben a váltóval és bankjeggyel, mint fizetési eszköz sincs nagyobb forgalomra szánva: a törvény a csekkbirtokost arra kötelezi, hogy a csekket mielőbb az utalványozottnál fizetés végett bemutassa. Maga az utalványozott ugyan, szemben a kibocsátóval, a csekket a törvényben előírt bemutatási határidő lejárta után is köteles beváltani,[52]) a kibocsátó és forgatók ellen az ő felelősségük alapján érvényesíthető visszkereset fenntartására azonban szükséges: 1. hogy a csekk kellő időben fizetés végett bemutattassék;[53]) 2. hogy ez a bemutatás és a fizetés nem teljesítése igazoltassék.[54]) A bemutatási időt a törvény a belföldön fizetendő csekkekre nézve a kiállítási hely távolságához képest különbözően állapítja meg és pedig:

---

[48]) Csekkt. 10. §. L. V. T. 39. §.

[49]) Csekkt. 16. §., mely ezt a felelősséget a jogcímre való minden tekintet nélkül mondja ki. L. különben kifejezetten Indokolás 18. és 46. §§. A t. 1. §. 3. pontja, mely szerint a fizetési meghagyás ellenszolgáltatástól vagy feltételtől függővé nem tehető (l. fent) is erre vezetendő vissza, úgyszintén a 22. §. 16. pontjának utalása a V. T.-nek a kifogások korlátozását tartalmazó 92. §-ra.

[50]) Csekkt. 16. §. 2. bek., úgy mint a váltónál. L. *Szerző* Váltójog 31., 35. §§.

[51]) V. ö. Csekkt. 22. §. 7., 8., 9., 10., 16. pont utalással a V. T. 48., 49., 50., 51., 52., 54., 55., 91., 92., 93. §§-ra. Illetékesség: Pp. 30. §. (fizetési hely). Meghagyásos eljárás mint a váltónál. Pp. 620. §.

[52]) Csekkt. 13. §. 1. bek., a csekkszerződés értelmében, ha a kibocsátónak kellő számlakövetelése van.

[53]) A bemutatás, épúgy mint egyéb cselekmények közelebbi helyére és idejére nézve a V. T. 102. és 103. §-ai irányadók. L. Csekkt. 22. §. 19. pont.

[54]) Csekkt. 17. §. Emellett előzők értesítése, miként a váltónál, a mellékjárandóságok elvesztésének és kártérítés terhe alatt. Csekkt. 22. §. 6. pont a V. T. 45—47. §-aira való utalással.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1. a kiállítástól számított t í z napban, ha a csekk belföldön állíttatott ki ;

2. a kiállítástól számított három hétben, 1, 2, 3 hónapban, ha a csekk külföldön állíttatott ki.[55])

Az igazolás történhetik vagy *a)* óvással, mint a váltónál,[56]) vagy *b)* a csekkre vezetett, az utalványozott által aláírt s a bemutatás keltét feltüntető nyilatkozattal, vagy *c)* valamely leszámolóhelynek tanusítványával, mely szerint a csekk nála a bemutatási határidőn belül kiegyenlítés végett benyujtatott és az megtagadtatott. Mindegyiknek azonban legkésőbb a bemutatási határidő lejártát követő első köznapon kell történnie.[57]) — E feltételek teljesítése esetében a visszkereset mindaddig indítható, míg el nem évült, az e l é v ü l é s azonban a csekknél is, épúgy mint a váltónál, igen rövidre van szabva és pedig : három hónapra, ha a csekk Európában volt fizetendő, Islandot és a Farői szigeteket kivéve, és hat hónapra, ha a csekk Islandban vagy a Farői szigeteken, avagy Európán kívüli országban volt fizetendő.[58]) Visz-

---

[55]) Csekkt. 8. §. A külföldön kiállított csekknél közelebbről : 3 hét, ha a csekk Európában állíttatott ki, Islandot és a Farői szigeteket kivéve ; egy hónap, ha Ázsiának vagy Afrikának a Földközi- vagy a Feketetenger melletti partvidékein vagy e tengereknek az említett földrészekhez tartozó szigetein állíttatott ki ; két hónap, ha az Északamerikai Egyesült-Államokban, Kanadában, Newfoundlandban, Mexikóban, az Azori-szigeteken, Madeira szigetén, a Kanári-szigeteken vagy a Zöld-fok (Cabo verde) szigeteken állíttatott ki ; három hónap, ha a csekk másutt állíttatott ki. E különböző távolságok szerint megállapított bemutatási határidők összhangzásban állanak a n é m e t Csekkt. 11. §-a alapján a szövetségtanács által megállapított határidőkkel s csak a képviselőházban állíttattak be. Az o s z t r á k Csekkt. is ehhez képest fog módosíttatni, hogy e részben egyenlőség legyen. A k ü l f ö l d ö n fizetendő csekkek bemutatási határidejére nézve a fizetési helyen érvényes jog irányadó ; ha ez nem intézkedik, a belföldön kiállított csekkre nézve szintén a magyar t. alkalmazandó (id. §. 3. bek.). A kiállítás napja a bemutatási határidőbe nem számíttatik be s ha az utolsó nap ünnep- vagy vasárnap, a határidő a követő napon jár le (2. bek.).

[56]) Az óvás tartalma és felvételének módja is ugyanaz, mint a váltónál. L. Csekkt. 22. §. 18. pont a V. T. 98—101. §§-ra való utalással.

[57]) Csekkt. 17. §. 2. és 3. bek.

[58]) Csekkt. 19. §. A váltónál alkalmazott harmadik zóna (18 hónap) a csekknél hiányzik. Az elévülés a csekkbirtokos ellen a bemutatási határidő lejártát követő első köznap elteltével ; a forgató ellen, úgy mint a váltónál : ha előbb fizetett, mintsem ellene kereset indíttatott, a fizetés napjának, minden más esetben pedig a keresetlevél kézbesítése napjának eltel-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kereset indítása helyett a csekkbirtokos azt a követelést is érvényesítheti, mely őt a csekk kiállításának vagy továbbadásának alapjául szolgáló jogviszonynál fogva a kibocsátó vagy más előzője ellen illeti. Ez a követelés fennmarad akkor is, ha a viszkereset az annak fenntartására szükséges cselekmények elmulasztása vagy elévülés következtében elenyészett; míg ha a csekkbirtokosnak ily követelése nincs, a kibocsátó csak annyiban marad kötelezve, amennyiben a csekkbirtokos kárával gazdagodnék.[59])

VI. A csekkre vonatkozó egyéb törvényes rendelkezések közül kiemelendők még azok, melyek az elveszett csekk bírói megsemmisítésére vonatkoznak, amely főleg abban különbözik a váltómegsemmisítéstől, hogy a hirdetményi határidő csak 30 napot tesz, hogy a bíróság a fizetés betiltását biztosíték mellett a csekk előbbi birtoklásának előzetes kimutatása nélkül is elrendelheti s hogy a megsemmisítés a kibocsátó elleni viszkereseti igény fenntartására is szolgál, ha annak feltételei már teljesíttettek.[60]) Továbbá a hamis vagy meghamisított csekk beváltásából eredő kárért való felelősség sokat vitatott kérdésének szabályozása, melynek értelmében az ily csekk beváltásából az utalványozottnak vagy alkalmazottjának vétkessége nélkül eredő kárért a kibocsátó csak akkor felelős, ha őt vagy a csekkek kezelésével megbizott alkalmazottját a hamis csekk kiállítása vagy a csekk meghamisítása tekintetében vétkesség terheli. A hamisítás veszélye tehát magában véve az utalványozottat terheli,[61]) aki irányában épen elkövettetik s ez az utalványozottra előnyösebb eltérő megállapodás által sem változtatható meg.[62]) A csekk használatát lényegesen megkönnyíteni

tével kezdődik. Id. §. 2. bek., V. T. 86. §. Az elévülés félbeszakítására és nyugvására nézve a Csekkt. 22. §. 15. pontja a V. T. 87—89. §§-ra utal.

[59]) Csekkt. 18. §. A forgatók ellen a gazdagodási keresetnek a csekknél époly kevéssé van helye, mint a váltónál. L. V. T. 90. §.

[60]) Csekkt. 20., 21. §§. A forgató elleni viszkereseti jog a csekknél sem tartható fenn. A hirdetményi határidő alatt jelentkező csekkbirtokos elleni tulajdoni keresetre nézve a V. T. 80. §-a irányadó. L. Csekkt. 22. §. 13. pont.

[61]) L. már előbb: **K. V. T.** 842/97. (Jogt. Közl. 97., 15. m.). Mindkét fél vétkessége esetében a kár közöttük megosztandó. **C.** 783/912. (H. D. VII. 98. l.).

[62]) Csekkt. 23. §. Hasonlag osztrák t. 20. §. 4. pont. Előbb érvényesnek ismertetett el: v. ö. **B. T.** 44/97. (D. III. f. 10, 353. l.). Egyebekben a hamis és hamisított csekkre nézve a V. T. 81—82. §§. irányadók. Csekkt 22. §. 14. pont.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és előmozdítani van hivatva végül a váltók- és keresk. utalványokkal szemben a csekkre nézve megállapított s annak fizetési eszköz jellege által igazolt bélyegilleték-kedvezmény,[63]) amely abban áll, hogy a belföldön fizetendő s a törvénynek megfelelő csekk abban az esetben, ha az utalványozottól e célra kapott űrlapon van kiállítva és vagy látra szól vagy fizetési idő rajta kitéve nincsen, valamint a külföldön kiállított ilyen csekknek eredeti forgatmánnyal ellátott másolata az összegre való tekintet nélkül csak 4 fillér, a belföldön kiállított, de külföldön fizetendő ily csekk, illetve forgatmánnyal ellátott másolata, pedig tíz fillér bélyegilleték alá esik.[64])

Egyebekben a csekkre elsősorban a Váltótörvény intézkedései alkalmazandók, amennyiben a csekktörvény ezekre hivatkozik,[65]) ellenkező esetben a keresk., illetve magánjogi utalványra kell visszamenni.[66])

---

[63]) A csekk általi fizetés ugyanannyi, mint a saját készpénz fölötti rendelkezés, melynek nagyobb bélyegösszeggel való megterhelése annál kevésbbé volna indokolt, mert azok a jogcselekmények, melyek a csekk kibocsátásának alapját képezik, egyik vagy másik formában már amugy is meg vannak adóztatva, nem is szólva arról, hogy a csekk rövid, alig néhány napra terjedő életet folytat és gyors beváltás felé siet. A főszempont azonban az, hogy a csekk a letétüzletben gyökerezvén és a giro- és clearing-rendszerrel kapcsolatban a fizetési eszközökkel való nagymérvű takarékoskodást tévén lehetővé, gazdasági és pénzpolitikai szempontból annyi előnyt nyújt, hogy fölötte indokolt elterjedését mindenképen előmozdítani. L. Indokolás 57. l. Külföldön is mindenütt megvan ez a kedvezmény s nálunk is megvolt már előbb a Bélyegilleték 59. tétel 2. pontja alapján és a postatakarékpénztárra nézve az 1889 : XXXIV. tc. 9. §-a sőt a Bélyegill. 89. tét. XII. *f)* pontja teljes bélyegmentességet is adott. A kedvezményes bélyegilleték lerovásának módjára nézve l. 1909. febr. 9. 6882. sz. pénzügym. rend.

[64]) Csekkt. 24. §. Hasonlag osztrák t. 25. §.

[65]) V. ö. Csekkt. 22. §., melynek legtöbb utalását már idéztük. Kiemelendő még a 11. pont utalása a váltómásodlatokra vonatkozó 70—73. §§-ra ; a 12. pont utalása a váltómásolatokra vonatkozó 74—76. §§-ra, melyek azonban a belföldön kiállított és belföldön fizetendő csekkekre nem nyernek alkalmazást ; a 17. pont utalása a külföldi törvényhozásra vonatkozó 96—97. §§-ra és a 20. pont utalása a hiányos aláírásokra vonatkozó 104—105. §§-ra. A bírói eljárásra nézve is a váltóra nézve fennálló eljárási szabályok mérvadók. Csekkt. 29. §. V. ö. Pp. 606. s k. §§.

[66]) Kivévén, ha a Csekkt. e szabályok alkalmazását egyenesen kizárja, mint a már idézett 6. és 7. §§-ban (utalványozott forgatmánya és elfogadmánya).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

136. §.

A dologi jogok jóhiszemű megszerzésének védelme.[1]

I. A római jognak az a sarkalatos elve, hogy senki másra több jogot át nem ruházhat, mint amennyivel maga bír [2] s hogy következőleg különösen a dologi jogok önkéntes átruházása csak a tulajdonos által vagy annak akaratával és csakis a létező dologi korlátozások mellett történhetik : [3] a mai jogban is uralkodó szabály, mely, mint szükségképeni logikai folyomány, mai napság sem tűr kivételt. Más kérdés : vajjon az, aki a dologi jogot a nemtulajdonostól, illetve a tulajdonos akarata s dologi korlátozások nélkül szerezte, elismertetik-e a jog által mint ama dologi jog korlátlan tulajdonosa s megvédetik-e dologi jogában a tulajdonos vagy más jogosított ellenében, úgy, hogy a tulajdoni kereset *(rei vindicatio)*, vagy más dologi igény ő irányában hatálytalan ? Ez jogilag csak olyképen képzelhető, hogy a szerző úgy tekintetik, mintha e r e d e t i módon szerezné meg a kérdéses dologi jogot ; mert az átruházó az átruházásra jogosítva nem lévén, ettől a jogot csak tényleg, de nem jogilag származtathatja le.[4])

A római jog e kérdésre, az elbirtoklás esetétől eltekintve, majdnem kivétel nélküli szabályképen tagadólag válaszol s a tulajdoni s más dologi keresetnek még akkor is feltétlenül helyt ad, ha a szerző jóhiszemű volt. Bármily következetes legyen azonban ez az álláspont : a forgalom biztonsága kétségkívül szenved alatta, mert a dologi jogok szerzése a legnagyobb óvatosság mellett is veszélyeztetve van ; de annyiban igazságtalan is, amennyiben ha a megszerző j ó h i s z e m b e n volt, ő a jogvédelemre épúgy tarthat igényt, mint nevezetesen a tulajdonos, aki sok

---

[1]) V. ö. különösen *Goldschmidt* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 8., 9 köt., Handb. I. köt. 2. rész. 811. s k. l. ; *Randa* Das Eigenthumsrecht. 2. kiad. 1. fele. Lipcse, 1893. 13. §.

[2]) *Nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse haberet.* (L. 54. D. de regulis juris 50., 17.) *Non debeo melioris condicionis esse, quam auctor meus, a quo jus in me transit.* (L. 175. ibid.)

[3]) V. ö. különösen L. 20. D. de adquirendo rerum dominio 41., 1. ; és L. 6. Cod. si aliena res pign. data sit 8., 16.

[4]) Ezt rendesen félreismerik s azért a fentebbi szabály alóli kivételekről beszélnek. Pedig az e l b i r t o k l á s n á l, amelynél a szerzéshez csak az idő járul, senki sem kételkedhetik abban, hogy az eredeti és nem származékos. Kivételről csak annyiban lehet szó, amennyiben szabály szerint a nemjogosított cselekménye által nem szerzünk jogot. V. ö. *Zsögöd* Fejezetek I. 141. l. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetben maga az oka annak, hogy tulajdonát elvesztette.[5]) E tekinteteknél fogva az újabb törvényhozások, támaszkodva a régibb germán felfogásra, legalább az ingó dolgokra vonatkozó dologi jogoknál többé-kevésbbé el is hagyták a római jog álláspontját, s a tulajdoni, valamint általában a dologi keresetet a jóhiszemű megszerző ellen bizonyos szűk határok közé szorítják. Ezt teszi nálunk is már az általános magánjog [6]) s a K. T. a jóhiszemű megszerző védelmét annyival kevésbbé tagadhatta meg, mert azt a keresk. forgalom még inkább követeli mint a magánjogi forgalom, miért is a K. T. e tekintetben a közönséges magánjogi elveket részben még ki is terjesztette.

II. A K. T. a jóhiszemű [7]) megszerzőt különösen a tulajdonjog és zálogjog tekintetében védi a tulajdoni s általában dologi kereset ellen. Mindkettőre nézve azonban különbséget tesz közönséges árúk és egyéb ingóságok között egyrészt, és bemutatóra szóló, valamint forgatható papirok között másrészt. Előbbieknél a jóhiszemű megszerzőt csak akkor részesíti védelemben, ha a tulajdonjog átruházása, illetve az elzálogosítás, kereskedő által annak üzleti körében, azaz kereskedő mint ilyen által történik [K. T. 299. §.] ; [8]) a bemutatóra szóló és forgatható papiroknál ellenben e feltételt nem kívánja meg, hanem a védelmet akkor is biztosítja, ha a

---

[5]) Igy, ha dolgát másra rábízta, kölcsön adta, letétbe helyezte stb.

[6]) Legalább az osztr. p. t. V. ö. ennek 367., 371 , 456. §§-ait. Ennek intézkedései azonban a magyar magánjog területén is alkalmaztatnak. V. ö. pl. **L. I.** 1199/75. (D. 14., 109. sz.)

[7]) Csak a jóhiszemű szerző védetik, a rosszhiszemű szerzés védelemre nem tarthat igényt. V. ö. Váltó T. 80. §-a is. A jóhiszeműség *(bona fides)* feltételezi a menthető tévedést az átruházó tulajdona, illetve átruházási jogosultsága iránt. De csak a szerzés időpontjában szükséges ; a későbbi értesülés arról, hogy az átruházó tulajdonos nem volt, a már megszerzett dologi jogot hatályon kívül nem helyezi *(mala fides superveniens non nocet)*. V. ö. *Tervezet* ind. 382. l. Emellett a jóhiszeműség az ellenkezőnek bebizonyításáig mindig vélelmeztetik. V. ö. **B. T.** 18/908. (H. D. II. 216. l.)

[8]) Tehát nem, ha a kereskedő pl. mint háztartásának feje, vagy egyébként üzleti életén kívül, idegenített vagy zálogosított el valamit. Az ilyen átruházás folytán történt szerzés az általános magánjog szerint ítélendő meg. A kereskedővel egyenlők azonban az üzletben alkalmazott meghatalmazottak, a keresk. társaságok képviselői, felszámolók stb. — Árúk s egyéb ingóságok alatt csak egyes dolgok, nem pl. az egész üzlet értendő. V. ö. **B. T.** 1586/81 (D. 28., 262. l.). De értendők nemcsak testi, hanem szellemi javak is pl. kiadói jog. V. ö. **C.** 3128/909. (H. D. III. 353. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tulajdonátruházás vagy elzálogosítás nemkereskedő által történt. [K. T. 300. §.] [9]) E különbségtől eltekintve, a K. T. úgy a közönséges ingó dolgok mint az értékpapirok tulajdoni megszerzésénél még csak azt követeli, hogy az ügylet, melyből a megszerzés ered, adásvételi ügylet legyen [10]) s hogy úgy a tulajdoni megszerzésnél, mint az elzálogosításnál a dolog a vevőnek, illetve hitelezőnek átadatott légyen; [11]) forgatható papiroknál magától értetődvén, hogy a birtokbavételen felül még a hátiratok összefüggő láncolata is szükséges.[12])

A K. T. tehát a most érintett feltételek mellett a vevőt, illetve záloghitelezőt még akkor is védi, ha az eladó vagy elzálogosító tulajdonos, vagy az eladásra illetve elzálogosításra egyébként jogosítva, nem volt s teljesen közömbös, hogy az átruházó maga a dolgot miként szerezte? [13]) Megvédi pedig úgy a vevőt,

---

[9]) Hasonlóképen Váltó T. 80. §. L. hozzá *Szerző* id. m. 76. §. A nevezett értékpapirok megszerzésénél, illetve zálogbavételénél még az is közömbös, vajjon kereskedelmi ügylet folytán történt-e? A tulajdoni szerzés különben rendszerint az, a K. T. 258. §. 3. pontja értelmében. — Rectapapirokra sem a K. T. 300. §-a, sem annak 299. §-a nem alkalmazható, époly kevéssé, mint közönséges követelésekre. Még akkor sem, ha igazolási papir jellegével bírnak, pl. takarékpénztári könyvecske. V. ö. **C.** 4440/82. (D. Új f. 1., 132. l.), 1387/93. (Jogt. Közl. 94., 3. sz.)

[10]) A K. T. 299. és 300. §-ai határozottan csak elárusításról, eladásról, eladóról és vevőről szólnak. A hasonszerű kiterjesztés más viszteher melletti megszerzésre azonban a törvényhozás kifejezett intenciójának felel meg. V. ö. *Tervezet* ind. 381. l. és német K. T. 306. c. (új 366. §.), melytől e részben eltérés nem szándékoltatott. V. ö. *Értekezl.* jk. is 275. l.

[11]) Átadás *(traditio)* a tényleges, testi átadás értelmében. Tehát nem ú. n. *constitutum possessorium*, melynél a dolog az átruházó birlalásában megmarad (v. ö. osztr. p. t. 538. §.). A korábbi tulajdonos nem birhat kisebb joggal a birlalónál talált dolgokra, mint aki a dolgot nála hagyta, különben a legveszélyesebb összejátszások történhetnének. Aki pedig a birlalótól később szerzi a dolgot, a maga részéről is a K. T. 299., 300. §§-ra hivatkozhatik. V. ö. *Tervezet* ind. 382. l. A tényleges átadással egyenlő azonban a hajóselismervény, rakjegy, közraktári jegy átadása (v. ö. fentebb 132. §.) s minden oly bár ú. n. jelképes *(symbolicus)* átadás, mely harmadik személyek részéről az átruházás megtörténtét felismerhetővé teszi. Igy különösen megfelelő megjelölés a megszerző részéről.

[12]) V. ö. fentebb 132. §. és Váltó T. 80. §.; az elzálogosításra nézve K. T. 303. §. a következő szakaszban. Puszta átadás által szerzett forgatható papir (eltekintve üres forgatmány folytán) nem megy át a megszerző tulajdonába. V ö. **C.** 9461/89. (Magy. Ig. D. 6., 120. l.)

[13]) Pl. lopta vagy találta. V. ö. *Tervezet* ind. 381. l. A magyar K. T. e tekintetben sokkal messzebb megy a német (K. T. 306. c., polg. t.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint a záloghitelezőt olyképen, hogy mindegyik részéről megszerzettnek tekinti azt a jogot, amely reá ruháztatott. A vevő tehát a tulajdonjogot, a záloghitelező a zálogjogot szerzi meg. Csak a korábbi jogok tekintetében van a dolog természete szerint különbség. A vevővel szemben a korábbi tulajdonjog egészen megszűnik, mert annak fennmaradása az ő tulajdonával nem fér össze; sőt minthogy az átruházás a korlátlan tulajdonjog átruházására irányult: megszűnik a korábban szerzett zálog- és más dologi jog is, feltéve hogy a vevő az elárusítás alkalmával arról tudomással nem bírt, azaz e részben is jóhiszemben volt [id. 299. §. 1. bek. 2. mond.]. Ellenben a zálogszerzővel szemben a korábban szerzett tulajdon-, zálog- vagy más dologi jog, minthogy ezeknek fennállása a későbbi zálogjog elismerésével összeférhető, nem szűnik meg, hanem csak az a következmény, hogy azokat a jóhiszemű zálogbirtokos [13a]) vagy ennek utódai hátrányára érvényesíteni nem lehet [id. §. 2. bek.].[14])

Megjegyzendő még, hogy a törvény a zálogjog alatt közvetlenül csak a szerződési zálogjogot érti ugyan; azonban a bizományost, szállítmányozót és fuvarozót illető törvényi zálogjogról kifejezetten azt mondja, hogy az a szerződési zálogjoggal hatályára nézve egyenlő [id. §. 3. bek.],[15]) s ugyanaz veendő fel a közraktárakat illető törvényi zálogjogról is.[16])

---

935. §., új K. T. 366. §.), francia (*Code civil* 2279. c.) s más külföldi törvényhozások. Összhangzásban áll azonban az osztr. p. törvénykönyvvel.

[13a]) A zálogbirtokos rosszhiszemüségét illetve vétkes gondatlanságát az általános elvek szerint a tulajdonosnak kell bizonyítania: **B. T.** 18/908. (H. D. II. 216. l.).

[14]) A későbbi jóhiszemű zálogbirtokosnak tehát a korábbi záloghitelezővel szemben elsőbbsége van, a korábbi tulajdonos pedig a zálogtárgyat csak úgy szerezheti vissza, ha a záloghitelezőt követelésére nézve teljesen kielégíti. V. ö. osztr. p. t. 456. §. — A korábbi zálogjog alatt a bírói (végrehajtási) zálogjog is értendő. V. ö. **C.** 5738/87. (D. Új f. 18., 271. l.)

[15]) A nevezettek zálogjogáról v. ö. K. T. 379., 388., 411. §§. — A törvény világosan csak a zálogjog hatályára nézve egyenlősít. A zálogjog feltételei ellenben nem a 299. §., hanem az id. §§. értelmében állapítandók meg; ezek szerint pedig nem követeltetik meg az, hogy a megbízó, illetve feladó, kereskedő, vagy a bizományos, szállítmányozó, fuvarozó jóhiszemben legyen.

[16]) V. ö. K. T. 438. és 449. §§. Nyilván kikerülte a törvényszerkesztők figyelmét, hogy a magyar K. T. eltérőleg a (régi) némettől, még ezt

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

137. §.

Kereskedelmi zálogjog.[1])

I. Keresk. zálogjognak a K. T. a zálogjogot akkor ismeri el, ha az keresk. ügylet tekintetében keletkezett, azaz ha a zálog keresk. ügyletből eredő követelés biztosítására szolgál,[2]) s a zálog tárgya nem ingatlan dolog.[3]) Vajjon az ügylet a hitelező vagy az adós, vagy mindkét fél részéről képez-e keresk. ügyletet? teljesen közömbös. A keresk. zálogjog emellett vagy már törvénynél fogva áll fenn, azaz törvényi zálogjog (l. megelőző §.), vagy a felek külön szerződésében találja alapját, azaz szerződési zálogjog.[4]) Itt csak az utóbbiról van szó, a törvényi zálogjog esetei az illető helyeken tárgyaltatván.

A K. T. a szerződési zálogjog tekintetében három irányban intézkedik: 1. a zálogszerződés érvényességéről; 2. a zálogjog mint dologi jog megszerzéséről; 3. a hitelezőnek a zálogból való kielégítéséről.[5]) Ez intézkedések mindazonáltal nem kimerítők,

---

a negyedik törvényi zálogjogot is ismeri. V. ö. most új német K. t. 366. §.

[1]) V. ö. különösen: *Goldschmidt* Handbuch 1. köt. 2. rész; *Laband* Zeitschr. f. d. g. HR. 9. köt.; *Cohn* Endemann-féle Handb. 3. köt. 961. s k. l.; *Lyon-Caen* és *Renault* Traité 3. köt.

[2]) V. ö. K. T. 301., 305., 306. §§. A felek kereskedői minősége nem szükséges. V. ö. *Code de com.* 91. c. (az 1863. évi május 23-iki törvény értelmében): »le gage constitué soit par un commerçant, soit par un individu non commerçant, pour un acte de commerce«. A *Tervezet* azt is megkívánta, hogy a zálogjog kereskedők közt keletkezzék (l. ez ellen *Értekezl.* jk. 276. l.). Még messzebb megy a német K. T., mely kereskedők közti kölcsönös keresk. ügyletet követel (309. c.). Igy az új K. T. is 368. §., kivételével a szállítmányozó és fuvarozó zálogjogának.

[3]) A jelzálogra nézve kizárólag a közönséges polgári jog, illetve a telekkönyvi rendtartás mérvadó. Ettől eltekintve azonban a keresk. zálogjog tárgyai nemcsak közönséges ingók s értékpapirok, hanem oly követelések is lehetnek, melyek papirban megtestesítve nincsenek. A K. T. a 304. §-ban maga is intézkedik ezeknek elzálogosításáról oly esetben, ha keresk. könyveken alapulnak; de e feltétel nélkül is lehetnek a keresk. zálogjog tárgya.

[4]) A bíróí zálogjogra nézve keresk. ügyletekből eredő követelések tekintetében is kizárólag a Végrehajtási t. (1881: LX. tc.) irányadó, mely azonban a biztosítási összegek, a fuvarozás alatt lévő árúk, az értékpapirok és a könyvkövetelések lefoglalásáról és a váltó- és keresk. zálogjog alapján foganatosítandó árverés iránt külön intézkedik (66., 68., 80., 81., 115. §§.).

[5]) A K. T. 301. §-a nincs helyesen szövegezve, midőn a zálogszerződés érvényességét és a zálogjog megszerzését összefoglalván, azt mondja, hogy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

miért is azok a keresk. szokások által, vagy ilyenek hiányában az általános magánjogból kiegészitendők. Ez áll különösen az első két irányban; az erészbeni intézkedések különben is csak a közönséges ingó dolgok, továbbá a bemutatóra szóló és forgatható papirok, valamint a keresk. könyveken alapuló követelések elzálogosítására vonatkoznak. Ugyancsak a keresk. szokás, illetve a magánjog értelmében ítélendő meg, vajjon a záloghitelezőnek van-e a dologi kielégítésen kívül s z e m é l y e s keresete is az adós ellen? [6]) vajjon tartozik-e az adós a zálogtárgyat k i e g é s z í t e n i, ha ez az átadás után véletlenül elvész vagy értékcsökkenést szenved? [7]) vajjon van-e joga a hitelezőnek a zálogot, ha a követelés lejáratkor vissza nem fizettetik, annak fejében megtartani? [8]) stb.

II. Ami mindenekelőtt a z á l o g s z e r z ő d é s é r v é n y e s s é g é t illeti, a K. T. ahhoz semmiféle alakszerűségeket nem követel, hanem a feleknek bárminő alakban, tehát nevezetesen szóbelileg is történt, egyszerű megállapodását elégségesnek nyilvánítja. **[K. T. 301. §.]** [9]) Ez nemcsak a keresk. ügyletek alak-

---

az előbbihez egyszerű megállapodás mellett az utóbbira vonatkozólag a következő szakaszokban megállapított feltételek szükségesek.

[6]) Különösen az értékpapirok elzálogosításánál *(lombard*-ügylet) vitatatik, hogy a hitelező egyedül az elzálogosított papirokból elégítheti ki magát s az esetleges hiányért az adóst külön nem perelheti. Igy **B. T. 26,342/76.** (D. 16., 145. l.) és 5729/77. (D. 18., 43. l.) De a lombard-ügylet lényegéhez a személyes kereset mellőzése (mint pl. a hajókölcsönnél) nem tartozik s a magánjogtól eltérő keresk. szokás nem mutatható ki.

[7]) Némelyek szerint ez a kötelezettség is a *lombard*-ügylet természetéhez tartozik s ha az adós az árfolyam csökkenése esetében a kiegészítést nem teljesíti, a kölcsön felmondottnak tekintetik. E részben azonban a magánjogtól eltérő keresk. szokás szintén nem igazolható, sőt pl. a lombard-ügylettel rokon halasztó (report) ügyletre (l. alább 157. §.) nézve a tőzsdeszokások határozottan kimondják, hogy további fedezet csak kikötés esetén követelhető. V. ö. bpesti tőzsde értékszok. 20. §. Az érték fentartása esetleg a záloghitelező kötelessége. Pl. részvények elzálogosítása esetén a kicserélendő uj részvényekre való igény érvényesítése a rt. ellen. V. ö. **C.** 174/911. (H. D. VI. 45. l.). L. Váltó T. 107. §. is.

[8]) Ú. n. *lex commissoria.* V. ö. osztr. p. t. 1371. §. Általánosan érvénytelennek tekintik annak kikötését a keresk. épúgy mint a magánjogi forgalomban. L. kifejezetten *Code de com.* 93. c., o l a s z K. T. 459. c. stb

[9]) Vajjon a megállapodásban épen a zálog kifejezése használtatott-e? nem lényeges, ha kétségtelen, hogy zálogszerződés céloztatott. V. ö. fentebb 120. §. Szokásos különösen a »fedezet« (németül: *Deckung)* kifejezése; továbbá »biztosíték«, »*depót*«, stb. A zálogszerződés egészen más ügy-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerűtlenségének általában (l. alább 140. §.), hanem a közönséges magánjognak is megfelel.[10]) Ha azonban az irásbeli alak a zálogszerződés érvényességéhez nem is szükséges, az mégis nagy jelentőséggel bir a zálogtárgyból való kielégítés módja szempontjából, amint azt mindjárt látni fogjuk.

III. A zálogjog mint dologi jog megszerzését illetőleg, a K. T. következő szabályokat állít fel:

1. Ingóságoknál épúgy mint a közönséges magánjogi zálogjognál, elegendő, ha a kézi zálog a hitelezőnek, vagy az ő részére egy harmadiknak átadatik **[K. T. 302. §.].**[11])

2. Bemutatóra szóló papiroknál a zálogjog azok tényleges átadásával;[12]) oly papiroknál pedig, melyek hátirat útján ruházhatók át, azáltal szereztetik meg, ha a papir hátirattal ellátva,[12a]) a hitelezőnek vagy helyette egy harmadiknak tényleg átadatik **[K. T. 303. §.].**[13])

---

letbe is lehet foglalva. Igy nevezetesen gyakori a viszvétel melletti eladás formája (v. ö. **C.** 9632/89., D. Új f. 23., 256. l.), mely azonban a kézizálogkölcsönüzleteknek határozottan tiltva van. V. ö. 1881 : XIV. tc. 6. §. Kivételesen a zálogszerződés is alakszerűségekhez van kötve. Igy a közraktárban fekvő árúk elzálogosításánál. V ö. K. T. 442. §.

[10]) V. ö. osztr. p. t. 450. és 883. §§.

[11]) Átadás a közönséges magánjog értelmében, tehát esetleg ú. n. jelképes átadás is (v. ö. *Értekezlet* jk. 276., 277. l.), vagy pedig hajóselismervények, rakjegyek, közraktári jegyek által: l. fentebb 136. §. De nem *constitutum possessorium*. V. ö. *Tervezet* ind. 385. l., **C.** 260/85. (D. Új f. 11., 223. l.), **B. T.** 3615/78. (D. 28., 261. l.)

[12]) Áll a végrehajtási zálogjogra nézve is. V. ö. 1881 : LX. t.-c. 80. §. **C.** 849/81. (D. Új f. 1., 194. l.), 1360/89. (U. o. 27., 5. l.) — Hivatalos nyugták és letétjegyek nem tekinthetők oly értékpapiroknak, melyeknek puszta átadásával az azokat tanusító követelésre zálogjog volna szerezhető: **C.** 884/902. (D. III. f. 23., 93. l.) Sem pl. életbiztosítási kötvény, ha az meghatározott egyén javára szól: **B. T.** 3200/905. (D. IV. f. 4., 10. l.), de igen, ha bemutatóra szól, mely esetben a biztosító értesítése nem szükséges: **C.** 4176/912. (H. D. VI. 332. l.). Sorsjegyeknél a nyerő számok megjelölése is szükséges: **B. T.** 39/908. (H. D. II. 212. l.)

[12a]) A K. T. 303. §. szabálya azonban nem zárja ki a hátirattal átruházható papirok külön okirat melletti elzálogosítását. **C.** 195/909. (H. D. III. 337. l.).

[13]) Tényleges átadás, tehát még ú. n. jelképes átadás sem (l. *Értekezl.* jk. 277. l), még kevésbbé *const. possessorium*. Hátirat alatt a rendes, akár kitöltött, akár üres hátirat értendő, mert különben a záloghitelező a papirból eredő követelést (pl. váltót) önállóan nem érvényesíthetné. A hitelező mint forgatmányos harmadik személyek irányában époly tulajdonos, mint más forgatmányos s csak az elzálogosító forgató irányában zálog-

DIT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Keresk. könyveken alapuló követeléseknél a zálogjog megszereztetik, ha az elzálogosítási nyilatkozattal ellátott könyvkivonat a hitelezőnek átadatik [14]) s maga az elzálogosítás a keresk. könyvben a zálogba adott követeléseknél feljegyeztetik **[K. T. 304. §.].** [15])

4. Amennyiben a biztosított követelés átruháztatik, a zálogjog akkor tekintetik átruházottnak, ha maga a kézi zálog, illetve az elzálogosítási nyilatkozattal ellátott könyvkivonat is átadatik **[K. T. 308. §.].**[16])

IV. Ami végül a zálogból való k i e l é g í t é s t illeti, ez oly esetben, midőn a zálogszerződés csak szóval köttetett, a közönséges magánjog, illetve perjog elvei szerint történik.[17]) Ha ellenben a zálogszerződés írásbeli alakban jön létre,[18]) s a hitelező magát követelésére nézve a zálog e l a d á s a útján akarja kielégíteni : [19]) a K. T. a hitelezőnek a közönséges magánjogi zálogkielégítésnél

---

tartó (mint a római *fiducia*-nál). Az elzálogosítás azonban a hátiratban megemlíthető anélkül, hogy az erejének ártana. A *Code de com.* 91. cikke kifejezetten utal az elzálogosítás megemlítésére (v. ö. *Szerző* Váltójog 32. §. 8. j.) s a hágai nemzetközi váltójog a kifejezett zálogházatot külön szabályozza (18. cz.).

[14]) A könyvkivonat átadása a végből van előírva, hogy a hitelezőnek eszköze legyen a követelés behajtására. V. ö. *Tervezet* 386. l.

[15]) Az adós értesítése nem szükséges. Az *Értekezlet* eredetileg kimondotta (l. Jk. 278. l.), de később ismét elejtette (Jk. 478. l.). Ha nincs is értesítés, a záloghitelező az elzálogosított követelés adósa ellen közvetlen kereseti joggal bir. **C.** 330/911. (H. D. VI. 27. l.). — Hasonló eljárás könyvkövetelés birói lefoglalásánál. V. ö. 1881 : LX. tc. 81. §., melynek az a rendelkezése, hogy ha a könyvben foglalt összes követelés foglaltatik le, ennek feljegyzése csak a könyv első lapján történik, szerződési zálogjognál is alkalmazható.

[16]) Az id. §. a könyvkövetelésekről ugyan nem emlékezik meg, de a szabály megfelelően azokra is alkalmazandó.

[17]) Ez esetben tehát szabályszerű k e r e s e t és í t é l e t szükséges. Ennek mellőzése k á r t é r í t é s t von maga után, melynek nagysága a zálog eladásának időpontja szerint állapítandó meg (nem egy későbbi időpont, pl. elzálogosított és eladott sorsjegyre később főnyeremény esik): **C.** 1510/96. (D. III. f. 7., 250. l.)

[18]) Az írásbeli zálogszerződéssel egyenlőnek tekinthető forgatható papiroknál a hátirat is, feltéve, hogy az elzálogosítás meg van benne említve. A *Code de com.* id. cikke ezt kifejezetten elégségesnek nyilvánítja.

[19]) Ha a zálog tárgya k ö v e t e l é s, a hitelezőnek az a joga is van, hogy a követelésnek magára való átruházását, vagy pedig annak behajtását eszközölje. V. ö. 1881 : LX. t.-c. 122. s k. §§., Váltó T. 106. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sokkal kedvezőbb kielégítési jogot ad.[20]) E kedvezőbb kielégítés módja kétféle és pedig:

1. hogy a hitelező magát a zálogtárgyakból b í r ó i k ö z b e n j á r á s útján ugyan, de k e r e s e t i n d í t á s n é l k ü l elégítheti ki [**K. T. 305. §.**]. Ez a szabály, mely helyt foglal, hacsak általában irásbeli zálogszerződés köttetett. A kereset helyett a hitelező, ha az adós kötelezettségének kellő időben meg nem felel, egyszerű kérvényben, a szükséges okmányok bemutatása mellett,[21]) saját illetékes törvényszékéhez [22]) folyamodik, mely az adós meghallgatása nélkül, az elzálogosított tárgyak vagy azok egy részének a hitelező veszélyére [23]) és költségén leendő elada-

---

[20]) Ez csak jog, nem kötelesség, a hitelező tehát a közönséges magánjogi kielégítést is választhatja, ami esetleg érdekében áll, pl. ha a követelésnek ítélet általi megállapítására van szüksége. A K. T. és a magánjog szabályainak mellőzése úgy tekintendő, mintha az eladott zálog még a hitelező kezében volna s annak visszaszolgáltatása hiányában kártérítésre kötelez: **C.** 1098/83. (D. Új f. 9., 234. l.), 195/92. (M. IV. 234. l.), 341/909. (H. D. III. 377. l.).

[21]) Okmányok: 1. zálogokmány, közönséges k ö v e t e l é s e k elzálogosításánál ideértve a zálogszerződésen kívül a zálogbaadó hitelező adósának értesítését, mely **B. T.** 3200/905. (D. IV. f. 4., 10. l.) szerint határozott egyén javára kiállított életbiztosítási kötvény elzálogosításához is szükséges (?); 2. igazolása annak, hogy a zálog keresk. ügyletből eredő követelés biztosítására szolgál; 3. igazolása annak, hogy az adós késedelemben van. — A kérvény csak egy példányban adandó be, tekintve, hogy az adós nem idézendő s nem hallgatandó ki.

[22]) Tehát nem az a d ó s személyére nézve illetékes törvényszéknél, mint rendesen. Ez is csak kedvezmény, miért is a hitelező az eladást az adósra nézve illetékes bíróságnál is szorgalmazhatja. Törvényszék alatt, vonatkozással a K. T. 2. §-ára. a keresk. elj. 10. §-a alapján j á r á s b í r ó s á g értendő. Különös ugyan, hogy a keresk. elj. id. §-a a K. T. 347., 371., 409., 411. és 481. §§-ait említi, az ezeket megelőző és hasonló ügyekre vonatkozó 305., 380. és 388. §§-ait ellenben nem. De hogy ennek dacára ezekben is járásbíróság értendő, következtethető abból is, hogy a fuvarozó a K. T. 412. §-a értelmében az előző szállítmányozó zálogjogát is tartozik érvényesíteni s ellenmondásra vezetne, ha a fuvarozó a maga zálogjogát járásbíróság előtt, a szállítmányozó zálogjogát pedig csak törvényszék előtt érvényesíthetné. Ellenk. a bizományos zálogjogára nézve: **B. T.** 3103/88. (D. Új f. 20., 338. l.) s a szállítmányozó zálogjogára nézve: 480/96. (D. III. f. 5., 333. l.)

[23]) Ez kettős jelentőséggel bír: 1. hogy a hitelező nem hivatkozhatik a bíróság végzésére, ha az eladás elrendelése és foganatosítása a zálogjog fennállásának hiánya vagy más ok miatt alaptalan volt s az adós ennek folytán a hitelező ellen, amire neki joga van — **B. T.** 2860/904. (D. IV. f. 1., 93. l.), 148/908. (H. D. II. 187. l.) — k á r t é r í t é s i k e r e s e t t e l

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tását elrendeli [id. §. 2. bek.].[24]) A hitelező az adóst, amennyiben ez lehetséges,[25]) úgy az eladás elrendeléséről,[26]) mint annak megtörténtéről azonnal értesíteni s a vételár feleslegét neki átadni köteles.[27]) Ha a hitelező az értesítést elmulasztja, kártérítéssel tartozik [id. §. 3. bek.].

2. A K. T. azonban a most ismertetett kielégítési módnál még kedvezőbbet biztosít a hitelezőnek, mely abban áll, hogy a zálogból való kielégítés végett nemcsak keresetet nem tartozik indítani, de általában minden bírói közbenjárást mellőzhet. De ehhez az írásbeli zálogszerződés magában véve nem elégséges, hanem az csak akkor foglalhat helyet, ha a felek a bírói közbenjárás mellőzésében határozottan írásban megállapodtak [K. T. 306. §.].[28]) Ez esetben a hitelezőnek jogában áll

---

lép fel. A bíróság nem mint ítélőbíróság jár el s nem bocsátkozik az előterjesztett kérelem szigorú érdemleges vizsgálatába, ami már abból is kitűnik, hogy az adós ki nem hallgattatik; 2. hogy az eladó nem a bíróság, hanem a hitelező, aki az eladás körüli mulasztásokért még akkor is felelős, ha az eladást bírói kiküldött foganatosította. A bíróság az eladást csak elrendeli, de nem eszközli.

[24]) Az elrendelés végzés által történik, melyben egyúttal az eladás módja (bírói vagy más hatóság általi árverés, tőzsdei eladás, hiteles személy általi eladás stb.) is megállapíttatik, anélkül hogy a bíróság a fél kérelméhez kötve volna. A végzés ellen felfolyamodásnak vagy előterjesztésnek, vagy kapcsolatban mindkettőnek van helye; a másodfolyamodású végzés ellen csak felfolyamodásnak. Keresk. elj. 37. §., v. ö. **L. I.** 780/77. (D. 19., 35. l.) Az elsőbirósági határozatot helybenhagyó másodbirósági határozat ellen további felfolyamodásnak nincs helye. Keresk. elj. 43. §. *h)* pont. A perorvoslattal úgy a hitelező mint az adós élhet. Ellenk. utóbbira nézve: **B. T.** id. 2860/904., 148/908. sz. Az utóbbi által a hitelező kérelmének helyt adó elsőbirósági végzés ellen beadott felfolyamodás az eladásra nézve felfüggesztő hatállyal bír. (*Arg.* keresk. elj. 43. §. ut. bek.) A bíróság által foganatosított árverésre nézve v. ö. 1881: LX. t.-c. 115. §., mely szerint se az igények bejelentésére felhivásnak, se elsőség iránti eljárásnak nincs helye.

[25]) Nem, ha pl. a zálogjegy nem szól névre. **B. T.** 2628/81. (M. 234. l.)

[26]) Ebből kitünik, hogy a végzés az adósnak nem kézbesítendő. V. ö. **B. T.** id. 2860/904., 148/908. sz.

[27]) A bíróság által eszközölt árverés esetében a felesleg kiadása a kiküldött által történik. 1881: LX. tc. 115. §.

[28]) E megállapodás az eredeti zálogszerződésben vagy később is történhetik. Elégséges, ha az adós egyoldalú írásbeli engedélyt ad a bíróságon kívüli eladásra, pl. levélileg. — A *Code de com.* külön írásbeli megállapodást egyáltalában nem követel; tehát még kedvezőbb a hitelezőre nézve, mint a magyar s a megfelelő német K.-T. Nálunk sem szükséges azonban külön

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a zálogot nyilvánosan,[29]) sőt ha a zálogtárgyak piaci vagy tőzsdei árfolyammal bírnak (l. alább 139. §.), hiteles személy [30]) által a folyó árban magánúton is eladatni.[31]) A megtörtént eladásról, amennyiben ez lehetséges, az adós, különbeni kártérítés mellett, azonnal értesítendő s neki a vételár feleslege átadandó. [id. §. 2. mond.].

A zálogkielégítésre vonatkozó ezen intézkedések lényegük-

---

kikötés a z á l o g k ö l c s ö n i n t é z e t e k által eszközölt árverésekhez (1881. évi XIV. tc. 15—21. §§.), továbbá az o s z t r á k - m a g y a r b a n k részéről. (1887 : XXVI. tc. 67—68. c.)

[29]) N y i l v á n o s a n : azaz á r v e r é s e n ; de ezalatt nem értendő b í r ó i, hanem közigazgatási, községi hatóság *(Értekezl.* jk. 309. l.), közjegyző vagy árverési csarnok (1888 : XXII. tc. és hozzá 1912. 22531. sz. keresk. min. rend.) közbenjöttével eszközölt árverés. Az 1881 : LX. tc. 115. §-a ugyan a bírói árverésről a K. T. 305. és 306. §§-ai alapján együttesen beszél, de ez csak annyit jelent, hogy ha a hitelező bírói árverést kér, akkor az az id. 115. §. értelmében teljesítendő. A bírói közbenjárás mellőzése époly kevéssé kötelező, mint a perindítás mellőzése a 305. §. esetében. Ha nem bírói az árverés, annak feltételei és az eljárás szabadon állapíthatók meg az eljáró hatóság vagy hiteles személy által, de a kereskedelmi forgalomban irányadó kölcsönös bizalom és jóhiszeműség követelményei szerint, különben megtámadható. V. ö. **C.** 1083/910. (H. D. V. 254. l.).

[30]) H i t e l e s s z e m é l y. Ez a mai jogállapot szerint nem biztos fogalom s a K. T. alkotásánál sem voltak tisztában azzal, hogy mely személyeket kell a hiteles személy kifejezése alatt érteni ? Az *Értekezlet* kijelentése szerint érteni kell oly személyt, ki a fennálló törvény vagy szokás szerint nyilvános árverésnél közreműködhetik, jelenleg tehát közigazgatási személyeket, jövőben, ha perrendtartásunk úgy fog intézkedni, bírói kiküldöttet, vagy ha közjegyzői törvény lesz, közjegyzőt stb. (Jegyzők. 309., 310. l.) Mindenesetre közigazgatási hatóság kiküldöttje (községi előljáró : **C.** 622/84. D. Új f. 12., 172. l. ; 1537/95. D. III. f. 4., 97. l.) és közjegyző (bár az 1874 : XXXV. épúgy mint az 1886 : VII. tc. és az 1881 : LX. tc. csak mint bírói kiküldöttről szól ; v. ö. azonban 1881 : XIV. tc. 17. §.). De nem bíróság, mert a K. T. 306. §-a épen bírói közbenjárás nélküli kielégítésről szól ; továbbá nem végrehajtó, mert ez csak bírói meghagyás alapján járhat el ; nem tőzsdealkusz (tőzsdeügyletnél), mióta ezek kizárólagos jogosítványa megszünt. V. ö. alább 205. §.

[31]) A hitelező a zálogjogot a f o l y ó á r b a n meg is tarthatja, ha ez kiköttetett. Ez nem esik a *lex commissoria* fogalma alá, mert a folyó árban való megtartás nem egyszerű megtartás, hanem a hitelező a követelés és a folyó ár közti különbözetet épúgy kiadni tartozik, mint ha a zálogot eladatta volna. K i k ö t é s n é l k ü l ellenben a hitelező, miként a váltói zálogjognál (v. ö. Váltó T. 106. §.), a zálogot nem tarthatja meg, mert ez esetleg az adós hátrányával járhatna, a tényleges eladásnál a folyó középárnál magasabb ár is elérhető lévén.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben akkor is alkalmazást nyernek, ha az adós csődbe kerül. Mindazonáltal a hitelező zálogjogát a tömeggondnok felhívására neki bejelenteni s a zálogtárgyakat megbecsülés végett felmutatni tartozik.[32]) Amennyiben továbbá a tömeggondnok a zálogtárgyak bírói elárverezését kéri, a hitelező köteles azokat, külön kielégítési jogának épségben hagyása mellett, elárverezés végett a bírói kiküldöttnek kiadni, feltéve hogy a csődbíróság által az árverés elrendeléséről az árverési határnapot 15 nappal megelőzőleg értesíttetett.[33]) De ha a zálogtárgy tőle nem követeltetik is s a hitelező épúgy mint csődön kívül önállóan jár el,[34]) az eladásról nem a közadóst, hanem a csődtömeget tartozik értesíteni s a vételár feleslegét is ennek köteles kiadni **[K. T. 307. §.]**.

138. §.

Kereskedelmi megtartási jog.[1])

I. A közönséges magánjog terén a megtartási jog *(jus retentionis)*, amennyiben általában el van ismerve,[2]) nem irányul másra, mint a megtartásra, visszatartásra. A kereskedelmi megtartási jog többet foglal magában: a hitelező az adós dolgait nemcsak visszatarthatja,[3]) hanem azokból magát ki is elégítheti.

---

[32]) V. ö. Csődt. 115., 174. §§. Különben kártérítés.

[33]) Csődt. 175. §.

[34]) Csődt. 152. §.

[1]) V. ö. különösen *Goldschmidt* id. m. 962. s k. l., 1028. s k. l.; *Laband* id. h.; *Thöl* id. m. 712. s k. l.; *Végh Arthur* Magy. Igazságügy 15. és 16. köt., különösen 409., 507. s k. l. *Zsögöd* Fejezetek II. 679. s k. l. L. a váltó és keresk. megtartási jog elvi egyenlősége folytán *Plósz* is Váltójog 489. s k. l. és *Szerző* Váltójog 90. §.

[2]) Az osztr. p. t. a tulajdonképeni, azaz oly értelemben vett megtartási jognak, hogy a hitelező követelése végett adósának dolgait visszatarthassa, nem ad helyet (v. ö. 334., 471. §§.). Az csak szerződés alapján lehetséges, illetve csak az ú. n. nemtulajdonképeni megtartási jog van elismerve, mely t. i. abban áll, hogy a kétoldalú kötelmeknél az egyik fél a maga szolgáltatását visszatarthatja, míg a másik nem teljesített: nemteljesítés kifogása *(exceptio non adimpleti contractus)*. V. ö. 980., 1052., 1062. §§. és hozzá *Unger* System II. 499. l.

[3]) A K. T. erről ugyan époly kevéssé szól, mint a Váltó T. Azonban a *plus* magában foglalja a *minust*. E visszatartási jog megvédi a hitelezőt az adósnak a feltétlen visszaadásra irányuló keresete ellen, amellyel szemben ő követelését kifogással érvényesítheti, s ennek folytán csak a követelés kielégítésének feltétele mellett marasztalható. L. még alább 26. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A kereskedelmi és nem kereskedelmi megtartási jog között tehát lényeges különbség van; minthogy pedig a kielégítési jog a zálogjog jellemvonása, ebből kitünik, hogy a keresk. megtartási jog inkább a z á l o g j o g fogalma alá esik. Ez azonban csak egyik oldaláról tekintve áll. Más oldalról ellenben a keresk. megtartási jog ismét különbözik a zálogjogtól, amennyiben ugyanis nem dologi jog s nem érvényesíthető mindenki ellen, hanem csak személyes jog, mely csak az adós ellen érvényesíthető s mely *ipso jure* megszűnik, mihelyt a visszatartott dolgok a hitelező birtokából kimennek.[4]) Különbözik különösen a keresk. zálogjogtól még abban is, hogy a kielégítés csak szabályszerű kereset útján történhetik. A keresk. megtartási jog tehát sem közönséges magánjogi értelemben vett megtartási jog, sem zálogjog, hanem a kettő vegyüléke gyanánt jelentkező s a hitelező biztosítását célzó sajátságos *(sui generis)* jog.

II. Valamint a megtartási jog általában, úgy a keresk. megtartási jog is közvetlenül törvénynél fogva illeti a hitelezőt; szerződés annak megalapítására nem szükséges.[5]) Gyakorolható pedig kereskedelmi ügyletekből eredő követelések tekintetében[6])

---

[4]) Ez a K. T. 310. §-ából is kitűnik, mely csak az adósról beszél. V. ö. **C.** 3069/911. (H. D. VI. 121. l.). Csak a kereset folytán hozott s az eladást elrendelő í t é l e t r ő l felvehető, hogy az, épúgy mint a végrehajtási foglalás, valódi zálogjogot ad. V. ö. **C.** 2401/98. (D. III. f. 11., 301. l.) Helytelen: **S.** 20,965/79. (D. 24., 68. l.), mely szerint a megtart. jog, épúgy mint a zálogjog, »valóságos dologi jog, melyhez képest a hitelező magát a visszatartott tárgy értékéből, harmadik személyek igényeire való tekintet nélkül, kielégítheti«. L. **C.** 267/96. is. (D. III. f. 7., 161. l.) Még a Váltó T. 109. §-a sem értelmezhető így, jóllehet ez azt mondja, hogy a megt. jog »hatályára nézve a kézi zálogjoggal egyenlő«. V. ö. *Szerző* id. h. A hitelezőnek legfeljebb személyes, illetve sommás visszahelyezési keresete van. Ha ezzel a dolgot visszaszerzi, megtartási joga nem folytattatik, hanem újból keletkezik. Ugyancsak pusztán személyes természetű védelme van a hitelezőnek, ha az adós a dolgot másra átruházza s az új tulajdonos a hitelezőtől annak kiadását követeli. A hitelező csak oly kifogásokkal élhet a jogutód ellen, melyeket az adós ellen érvényesíthetett. V. ö. kifejezetten ú j n é m e t K. T. 369. §.

[5]) Csak a megtartási jog kizárása, korlátozása vagy kiterjesztése tételez fel szerződést. Útjában ily szerződésnek semmi sem áll, minthogy a K. T. 309., 310. §§. nem absolut természetűek. L. kifejezetten n é m e t K. T. 316. §.

[6]) Vajjon a megtartási jog az eredeti hitelező, vagy pedig engedményes vagy forgatmányos által gyakoroltatik-e? magában véve közömbös. V. ö. **L. I.** 149/78. (D. 20., 35. l.) Csőd elrendelése után átruházott követelés

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

s az adós tulajdonát [7]) képező azon pénzeire,[8]) ingóságaira [9]) és értékpapirjaira,[10]) melyek annak akaratával [11]) a hitelező tényleges

---

alapján azonban megt. joggal époly kevéssé lehet élni, mint beszámítással. V. ö. Cst. 39. §. és **B. T.** 2646/78. (D. 28., 264. l.) Összefüggés *(connexitás)* a hitelező követelése és az adós visszakövetelési joga között, mint a magánjogi megt. jognál, semmi esetre nem szükséges. Ha a követelésről váltó adatott, a megtartási jog csak a Váltó T. értelmében és a váltóbíróság előtt érvényesíthető: **C.** 1070/910. (H. D. V. 203. l.).

[7]) **C.** 721/901. (D. III. f. 22., 59. l.) Csak magának az adósnak tulajdonát képező tárgyakra, tehát nem pl. az adós adósának tulajdonára, hacsak annak követelése a hitelezőre át nem ruháztatott. V. ö. **L. I.** id. 149/78. Sem pl. az eladó által a vevő részére leendő átadás végett küldött dolgokra az utóbbi ellen fennálló követelés alapján: **C.** 344/85. (P. T. 11., 42. l.) Még ha az adós másnak dolgát mint sajátját kiadja s a hitelező jóhiszemben van, sem áll meg a megt. jog a tulajdonos ellen. V. ö. **C.** 800/903. (D. IV. f. 1., 110. l.) A K. T. 299., 300. §§. a megt. jogra, mint a mely valóságos zálogjogot nem képez, nem alkalmazható. A tulajdonszerzés módja azonban közömbös. Tehát ha az adós csak a K. T. 299., 300. §§. értelmében szerezte a tulajdont, vagy pl. hajóselismervény, rakjegy, közraktári jegy által rendelkezhetik az árú fölött. Fuvarlevélnél ily rendelkezési jog a címzett, és következőleg megtart. jog a címzett hitelezője részéről csakis az árunak a rendeltetési helyen való megérkezte után lehetséges. V. ö. K. T. 407. §. és alább 168. §. Az új német K. T. 369. §. megadja a megtartási jogot oly esetben is, midőn a dolog tulajdona már a hitelezőre ment át, de ezáltal az adósra vissza átruházandó. Pl. ha a vevő az átvett árút rendelkezésre bocsátja, már megfizetett vételár tekintetében.

[8]) Pénz itt nem mint összeg, hanem mint egyedi dolog *(species)* értetik, amely t. i. az adós tulajdonában marad. Pl. lepecsételt csomagokban vagy a bankjegyek számai szerint megjelölve. Ha az adósnak csak követelési joga van bizonyos pénzösszeg visszafizetésére, nem megtartási jognak, hanem beszámításnak van helye. V. ö. **B. T.** 5705/77. (D. 28., 264. l.), **C.** 853/92. (D. Új f. 34., 175. l.), 1052/98. (D. III. f. 12., 239. l.), 1138/900. (U. o. 19., 328. l.), **K. V. T.** 719/96. (Ü. L. 97., 5. sz.) Helytelen **S.** 20,965/79. (D. 24., 68. l.)

[9]) Ezek alatt csak közönséges ingó dolgok, nem jogok értendők. Nem gyakorolható tehát a megtartási jog pl. kiadói jogon. V. ö. **C.** 260/82. (D. Új f. 2., 154. l.)

[10]) Értetnek úgy a bemutatóra szóló és forgatható, mint a rectapapirok. Különösen a váltók is: 727/82. (D. Új f. 4., 31. l.) Takarékpénztári könyvecskék: v. ö. **C.** 357/84. (Ü. L. 84., 37. sz.)

[11]) Az adós akarata nélkül történt, nevezetesen az önhatalmú birtokbavétel tehát nem ad megtartási jogot. Hogy azonban minő jogügylet alapján jutott a dolog a hitelező birtokába? közömbös. Keresk. ügyletnek, miként a német K. T. szerint (új K. T.) is, nem kell lennie. Lehet keresk. vagy nem keresk. zálogszerződés is. V. ö. **C.** id. 260/82., 860/84. (P. T. 10., 26. l.), 1329/86. (Magy. Ig. D. 6., 103. l.) 8/906. (D. IV. f. 5.,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

birtokába [12]) vagy rendelkezése alá kerülnek **[K. T. 309. §.].**[13]) Ezen általános feltételek mellett a megtartási jog szabály szerint csak l e j á r t követelések tekintetében adatik; [14]) kivételesen azonban le nem járt követelés alapján is gyakorolható.

1. L e j á r t követelések tekintetében megtartási joggal úgy kereskedő mint nemkereskedő és pedig úgy kereskedő mint nemkereskedő ellen élhet, s teljesen közömbös, vajjon az ügylet, melyből a követelés származik, kétoldalú vagy egyoldalú keresk. ügylet s vajjon az utóbbi esetben a hitelező vagy az adós részéről keresk. ügylet-e? [15]) A megtartási jog azonban nem gyakorolható, ha a fentérintett tárgyak akár az adós, akár egy harmadik által az átadás előtt, vagy az átadás alkalmával, meghatározott rendelkezés végett kerülnek a hitelező birtokába [id. §. 2. mond.].[16])

---

42. l.), 3069/911. (H. D. VI. 121. l.); **B. T.** 5195/81. (M. IV. 237. l.) Az osztr. p. t. 471. §-a nem áll útjában. Közömbös továbbá, hogy az adós t u d j a - e, mikor vette a hitelező a tárgyakat birtokába? — A Váltó T. 108. §-a csak »jogszerű úton« való birtokbavételt követel. Ez annyiban egyenlő az »adós akaratával,« amennyiben, ha utóbbi fennforog, nem lehet mondani, hogy a hitelező a dolgot nem jogszerű úton szerezte. Annyiban azonban kevesebb, amennyiben a jogszerű birtokbavételhez nem kell okvetlenül az adós akarata, pl. ha a záloghitelező a dolgot az adós akarata nélkül az utóbbi más hitelezőjének alzálogba adja.

[12]) **C.** 721/901. (D. III. f. 22., 59. l.) Ez kizárja a megt. jog gyakorlását, ha a dolog a hitelezőnek átadatott ugyan, de az adós birlalatában hagyatott *(constitutum possessorium)*. V. ö. **C.** 5/99. (U. a. 14., 246. l.)

[13]) R e n d e l k e z é s: különösen hajóselismervények, rakjegyek, közraktári jegyek birtoka folytán. A n é m e t K. T. megfelelő 313. cikke ezeket kifejezetten említi. Fuvarlevél útján való rendelkezésről ugyanaz áll, mint az adósnál (l. 7. jegyz.). Építész által az építtető telkére hozott építőszerek nem tekintendők utóbbi birtokában és rendelkezése alatt: **L. I.** 878/78. (D. 20., 45. l.). De igen az adós azon dolgai, melyek a hitelező rendelkezése alatt álló területeken helyeztettek el s ennek megbizottjai által folyton ellenőriztetnek: **C.** 219/911. (H. D. V. 200. l.).

[14]) L e j á r t k ö v e t e l é s: azaz a megtartási jog csak a követelés esedékességének napján szülemlik meg. Megrendelések nemteljesítéséből eredő, sem egyezségileg, sem bíróilag meg nem állapított esetleges kárkövetelések oly lejárt követeléseknek nem tekinthetők, melyek alapján megtartási jog gyakorolható. V. ö. **L. I.** 151/79. (D. 23., 40. l.)

[15]) A n é m e t K. T. szerint (új K. T. is) a megtart. jog lejárt követeléseknél is csak kereskedők egymásközt kölcsönös keresk. ügyletek alapján gyakorolható. A *Tervezet* is csak kereskedőknek adta s csakis lejárt követelések alapján (328. c.).

[16]) M e g h a t á r o z o t t r e n d e l k e z é s: pl. hogy a hitelező a tárgyat valakinek átadja, elküldje (pl. ruhát tisztítás végett: **C.** 859/89.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. L e n e m j á r t követelések tekintetében a megtartási jog részint szűkebb, részint tágabb feltételek mellett gyakorolható :

a) s z ű k e b b feltételek mellett : amennyiben ugyanis csak kereskedők egymás közt, kölcsönös keresk. ügyletből eredő követelések tekintetében és csak akkor van helye, ha az adós csőd alá kerül,[17]) vagy fizetéseit megszüntette,[18]) vagy ha az ellene vezetett bírói végrehajtás siker nélkül maradt [id. §. 2. bek.] ; [19])

J. Sz. 2., 158. l.), eladja, a letett papirokat szerzendő kölcsön biztosítékául tartsa (**C.** 986/909. H. D. IV. 151. l.). stb. Nem meghatározott rendelkezés ellenben, ha az adós az árú visszaadását köti ki (hacsak világosan a megtart. jog kizárására nem irányul), vagy az árút a hitelezőnél későbbi rendelkezésig hagyja, az árut a rendelkezés fenntartásával adja át, neki zálogba adja : **C.** 8/906. (D. IV. f. 5., 42. l.) stb. A később elhatározandó rendelkezés a megtart. jog gyakorlását nem zárja ki.

[17]) A csőd tehát itt a megtartási jog megalapításának egyenes feltétele. Előbb van csőd, s annak folytán megtart. jog. Ámde a Csődt. 12. §-a szerint a csődnyitás hatályának kezdete után a csődtömeghez tartozó dolgokra vagy jogokra zálog- vagy megtartási jogot szerezni nem lehet. Hogy egyenlítendő ki ez az ellentét, mely még erősebben domborodik ki a K. T. és hasonlóképen a V. T. ama mindjárt érintendő intézkedése folytán, hogy a csődnyitás nemtudása esetén a megtart. jognak akkor is helye van, ha a tárgyak a csőd után kerültek a hitelező birtokába ? Minthogy a Cst. 267. §-a nemcsak a régibb csődtörvényt, hanem a csődjogra vonatkozó egyéb törvényeket is hatályon kívül helyezi, azt lehetne gondolni, hogy a K. és Váltó T.-nek a megtartási jogra vonatkozó intézkedései is módosítást szenvedtek (így *Králik* Csődtörvény 1. kiad. 43., 343. l., 2. kiad. már nem ; *Plósz* id. m. 494. l.). Ezzel szemben utalunk azonban a Csődt. 57. §-ára, mely azoknak, kiket a v á l t ó- és k e r e s k. t ö r v é n y s z e r i n t zálog- vagy megtartási jog illet, az ingó zálog által biztosított hitelezőkkel egyenlő jogokat biztosít. A Cst. itt minden megszorítás nélkül utal a K. és Váltó T.-re, amit nézetünk szerint csak úgy lehet magyarázni, hogy a törvény a 267. §. általános szabálya alól k i v é t e l t akart tenni s a keresk. és váltójogi megtartási jogot egész kiterjedésében fentartotta. A n é m e t Cst. életbelépt. törvénye (3. §.) ezt még határozottabban teszi, midőn kimondja, hogy a birodalmi törvényeknek a csődre vonatkozó határozatai nem érintetnek s a kifejezetten eltörölt törvények között a keresk. törvényt nem említi. Az ehhez írt indokolás pedig egyenesen azt mondja, hogy a (magyar Cst. 57. §-ának megfelelő) 41. §-ban a K. T. intézkedései kifejezetten fenn vannak tartva. V. ö. *Hahn* Die gesammten Materialien zur Konkurs-Ordnung 410. l. Az ú j n é m e t K. T. 370. §. is fentartotta a Cst.-nyel szemben.

[18]) A Váltó T. ezt az esetet nem említi. — Kérdés : mikor vehető fel a fizetésmegszüntetés ? Mindenesetre akkor, ha az adós maga kijelenti, hogy fizetni nem képes. V. ö. **B. T.** 6440/85. (Ü. L. 86., 3. sz.) 2357/93. (D. Új f. 36., 362. l.), budapesti tőzsde értéküzleti szokásai 30 §., árúüzleti szokások 60. §. Továbbá sikertelen kielégítési végrehajtás esetében, mely azon-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

b) t á g a b b feltételek mellett; amennyiben az adós utasítása, vagy a határozott rendelkezés tekintetében elvállalt kötelezettség a megtartási jog gyakorlását ki nem zárja, ha az érintett ténykörülmények a tárgyak átadása után következtek be, vagy ha a hitelező azokról a tárgyak átvétele után értesült [id. §. 2. bek. 2. mond.] [20])

III. Ami a megtartási jog gyakorlását közelebbről illeti: a hitelezőnek mindenekelőtt kötelességévé van téve, hogy arról az adóst azonnal értesítse **[K. T. 310. §.** 1. bek.].[21]) Ez értesítés célja

---

ban a törvényben külön említtetvén, itt nem jön kérdésbe. B i z t o s í t á s i végrehajtás foganatosítása esetében magában véve nem, tekintve hogy még nincs jogerejűleg eldöntve, vajjon az adós fizetni köteles-e? Kivévén, ha többrendbeli és tetemesebb összegű bizt. végrehajtás történt. V. ö. **C.** 2/83. (D. Új f. 4., 227. l.), 389/87. (J. 87., 138. l.), 1071/91. (P. T. 22., 26. l.), 48/99. (D. III. f. 15., 155. l.), 497/905. (H. D. I. 65. l.) Vagy ha egy is, de oly módon, mely a fizetésmegszüntetést nyilvánvalóvá teszi, pl. az összes áruk lefoglaltattak s a bolt bezáratott: **C.** 4019/91. (D. Új f. 32., 14. l.), 820/912. (H. D. VII. 28. l.). Egyéb nyilvánvaló tényekből való következtetés: **C.** 6253/87. (D. Új f. 20. 137. l.); így pl. abból, hogy a kereskedő a végrehajtás kikerülése végett nagyobb mennyiségű árut fizetés gyanánt ad: **C.** 4954/90. (P. T. 22., 28. l.); a kereskedő egész üzletét a hitelezőnek kézizálogul adja és megengedi, hogy a hitelező az árúkat bizonyos idő mulva eladja s a befolyt pénzt követelése apasztására fordíthassa: **C.** 1583/901. (D. III. f. 22., 209. l.); hitelezőinek körlevelekben leengedést kérő ajánlatokat tesz: **C.** 3241/902. (U. o. 23., 31. l.) Egész általánosságban mozgó és külsőleg fel nem ismerhető tényekre alapított vallomások az adós romlott anyagi viszonyairól a fizetések megszüntetésének megállapítására nem alkalmasak. V. ö **C.** 477/903. (D. IV. f. 2., 92. l.)

[19]) Sikertelen k i e l é g í t é s i végrehajtás akár a megtartási jogot gyakorló, akár más hitelező részéről.

[20]) Ebből világosan kitűnik, hogy a megtartási jog c s ő d esetében nemcsak akkor gyakorolható, ha a tárgyak a csőd megnyitása e l ő t t, hanem akkor is, ha a csőd megnyitása u t á n jutottak a hitelező birtokába. Az azonban mindenesetre szükséges, hogy az adós arra vonatkozó a k a r a t a, mikép a tárgyak a hitelező birtokába menjenek, a csődnyitás előtt forogjon fenn; tekintve, hogy az adósnak a csődnyitás után rendelkezési joga nincs. V. ö. Cst. 3. §. Sőt az adósnak a megtartási jog megállapítására irányuló csődnyitás előtti jogcselekvénye is megtámadható a Cst. 27. §. 2. pontja és 29. §§-ai értelmében. Hogy a követelésnek okvetlenül a csődnyitás előtt kellett k e l e t k e z n i e, már abban van kifejezve, hogy a csődnyitáskor csak lejártnak nem kell lennie.

[21]) Minthogy a törvény megkülönböztetést nem tesz, értesítés nemcsak akkor szükséges, ha a hitelező a megtartás tárgyait eladni, hanem akkor is, ha azokat pusztán visszatartani akarja. C s ő d esetében az adós helyett a tömeggondnok értesítendő. Az a z o n n a l i értesítés azon idő-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az, hogy az adós a hitelező egyébkénti biztosításáról gondoskodjék, vagy őt kellő időben kielégítse s ekként a megtartási jog gyakorlásának következményeit elhárítsa.[22]) Lényeges feltételét a megtartási jog gyakorlásának az értesítés nem képezi ugyan, de annak elmulasztása kártérítésre kötelez.[23]) Amennyiben az adós más úton kellő idő alatt fedezetet nem ad, a hitelezőnek jogában áll az adós ellen elrendelt csőd esetében is[24]) saját illetékes törvényszékénél[25]) a megtartott tárgyak eladását kereset útján követelni,[26]) s magát a vételárból minden más hitelezőt megelőzőleg[27]) kielégíteni.[28]) A netaláni felesleg az adósnak, illetőleg csődtömegének adandó át [id. §. 2. bek.].

---

ponttól számítandó, melyben a hitelezőnek a megtartási jog gyakorlására irányuló szándéka nyilvánvalóvá válik. Pl. miután a dolog visszaadására szólíttatott fel, a birtoklás jogalapja megszünt stb.

[22]) Az értesítés e céljából és abból, hogy az eladás nem követelhető, ha az adós más úton fedezetet ád: következik, hogy a megtartási jog nem gyakorolható, ha a hitelező már megelőzőleg elégséges más fedezettel bir.

[23]) V. ö. **C.** 727/82. (D. Új f. 4., 31. l.), 1329/86. (M. Ig. D. 6., 103. l.), 8/906. (D. IV. f. 5., 42. l.) 3069/911. (H. D. VI. 121. l.). Még kevésbbé képezi feltételét az értesítés a megtart. jog keletkezésének, amely már a birtokbavétellel áll be, úgy hogy a hitelező már ettől az időponttól fogva elsőbbséggel bir más, bár dologjogi hitelezővel pl. foglaltatóval szemben. V. ö. **C.** 1112/906. (D. IV. f. 5. 255. l.), **B. T.** 793/908. (H. D. III. 382. l.).

[24]) Ez kettőt foglal magában: 1. hogy a csőd a külön kielégítést nem akadályozza (v. ö. Cst. is 57. és 152. §§.); 2. hogy a keresetet nem kell a csődbiróság előtt megindítani, mint ez a Csődt. 152. §-a által mint szabály elő van írva. V. ö. a váltói megtartási jogra nézve kifejezetten: Váltóelj. 7. §. és **C.** 645/87. (D. Új f. 18., 116. l.) Habozó: **B. T.** 3151/905. (D. IV. f. 4., 187. l.) A Csődt. azon rendelkezése azonban, hogy a kereset a tömeggondnok ellen intézendő, a megtartási jogra is kiterjed. Hasonlag itt is, épúgy mint a zálogjognál, megvan a tömeggondnoknak az a joga, hogy a megtartott tárgyak elárverezését a Cst. 175. §-a értelmében követelje.

[25]) Ez csak jog. A hitelező tehát a keresetet az adósra nézve illetékes biróság előtt is megindíthatja. Törvényszék alatt eddigelé e. f. kir. törvényszék mint keresk. biróság értendő: Keresk. elj. 6. §. 10. pont és 7. §. Az uj Pp. szerint azonban járásbiróság is illetékes a pertárgy értéke szerint.

[26]) A kielégítés tehát csak szabályszerű per útján történhetik, hacsak a felek előzetesen másképen nem szerződtek. De ez a per nem irányul közvetlenül a követelés alapján való marasztalásra, miként a zálogjognál (az adós ellen), hanem csak arra, hogy alperes a megtartott tárgyak eladását tűrni köteles (tehát miként a zálogjog érvényesítésénél a nemadós tulajdonos ellen). Ennek megállapítása sem történhetik ugyan a követelés elbirálása nélkül, de a követelés csakis mint praejudicialis előkérdés sze-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HARMADIK FEJEZET.

A kereskedelmi ügyletek megkötése.

139. §.

A kereskedelmi ügyletek megkötésének helye.

I. A keresk. ügyletek, épúgy mint a közönséges magánjogi ügyletek, általában véve bárhol köthetők s a megkötési hely meghatározására és jogi jelentőségére nézve is általában ugyanaz

---

repel, épúgy mint a megtartási jog egyéb feltételei. Ugyanazért az itélet a követelés tekintetében nem emelkedik jogerőre, amint ez a váltói megt. jogra nézve a Váltóelj. 7. §-ából világosan kitűnik. V. ö. Pp. 411. §. is. A hitelező tehát a megtartási jogot megállapító itélet alapján nem indíthat végrehajtást a megtartási jog által le nem kötött más tárgyakra, sem nem hivatkozhatik arra az adós által a követelés alaptalansága miatt indított perben. Ebből következik egyúttal, hogy a megtartási jog iránti kereset nem zárja ki az egyidejűleg külön indított keresetet magának a követelésnek megitélésére, módjában állván az adósnak az utóbbit megállapító itélet végrehajtásának megszüntetését, illetve korlátozását követelni (Végr. t. 30. §.), ha a megtartási jogot megállapító itélet végrehajtatik és megfordítva. Ellenk. **C.** 887/904. (D. IV. f. 1., 375. l.). Magától értetődik, hogy a hitelező a követelés és a megtartási jog érvényesítését össze is kapcsolhatja. V. ö. **S.** 20.965/79. (D. 24., 68. l.), **C.** 222/94. (D. Új f. 38., 301. l.), id. 887/904. Helytelen **B. T.** 358/80. (D. 28., 262. l.), mely szerint a megtartási jog csak akkor érvényesíthető, ha az annak alapjául szolgáló követelés már megitéltetett, vagy egyidejűleg megitéltetni kéretik. Ha a követelés már előbb megitéltetett, a megtart. jog alapján való kielégítés iránti kereset fölösleges is, rövidebb út lévén a visszatartott tárgyakra egyszerűen végrehajtást kérni. Csakis csőd esetében szorulhat a hitelező reá, minthogy a csődnyitás után végrehajtást elrendelni vagy foganatosítani nem lehet (Cst. 12. §.). — Megtartási jog érvényesítése k i f o g á s utján a visszatartott dolog kiadása iránti keresettel szemben: v. ö. **C.** 986/909. (H. D. IV. 151. l.). De ez nem ad kielégítési jogot, hacsak viszonkereset nem indíttatik.

[27]) A törvény világosan »m i n d e n« más hitelezővel szemben ad elsőbbséget (a német K. T. nem szól ily határozottan). Eszerint tehát a megtartási jogot gyakorló hitelező a korábbi z á l o g o s hitelezőket is megelőzi. Hasonlóképen megelőzi foglalás esetében a v é g r e h a j t a t ó t. Minden esetre akkor, ha a foglaláskor az itélet már meg volt hozva, minthogy ez a végrehajtási zálogjoggal egyenlő zálogjogot ad (l. 4. jegyz.). De nem kevésbbé a keresetindítás után, minthogy az itélet a keresetindítás időpontjára visszahat. Sőt a kereset megindítása előtt is, mert a törvény az elsőbbséget nem a keresetindítás folytán, hanem a megtartási jog alapján adja,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

áll, mint a magánjogban. Szabály, hogy a megkötési hely az a hely, ahol az ügylet létrejöttéhez szükséges cselekvények véghezvitettek. Amennyiben pedig e cselekvények különböző helyeken eszközöltettek, az ügylet egymástól távollévő felek közt köttetett: az a hely tekintendő megkötési helynek, ahol az a cselekvény történt, mely által az ügylet létrejövetele befejezést nyert (l. alább 141. §.). Az ily módon meghatározott megkötési hely az a hely, amely irányadó, valahányszor a szerződő felek akaratának megállapítására nézve,[1]) az alkalmazandó jog [2]) és a birói illetékes-

---

amely kereset nélkül is létezik. Ebből egyúttal következik, hogy ha a megtartási jog tárgyát képező dolog lefoglaltatik, amit a hitelező nem akadályozhat (Végr. t. 48. §.), s ami ellen igénykeresettel époly kevéssé léphet fel, mint zálogjog alapján: utóbbi elsőbbségi bejelentést tehet. V. ö. **C.** 267/96. (D. III. f. 7., 161. l.), 1112/906. (D. IV. f. 5., 255. l.) **s a.** váltói megt. jogra nézve *Plósz* is id. m. 491. l. Ellenk. **B. T.** 2999/81. (D. Új f. 1., 205. l.), 1736/81. (D. 28., 262. l.), **C.** 1065./98. (P. T. 36., 86. l. Ha pedig a foglalás értékpapirkövetelésre irányul, mely a Végh. t. 80. §-a szerint csak a papir megtalálása vagy utólagos megszerzése esetében történhetik, a papirra megtartási jogot gyakorló hitelező azt kiadni nem tartozik s a netalán birói kézhez letett követelési összegre a foglaltatóval szemben is érvényesítheti: **B. T.** 793/908. (H. D. III. 382. l.) váltóra nézve.

[28]) Minthogy az itélet folytán a megtartási jog a zálogjoggal egyenlő, a követelés továbbá keresk. ügyletből származik s az itélet a felek megállapodásánál erősebb, tehát ezt pótolja: ebből azt kell következtetni, hogy a kielégítés nemcsak végrehajtásilag, hanem a K. T. 306. §. értelmében birói közbenjárás nélkül is történhetik, még ha az itélet ezt nem mondja ki. E részben ugyanaz áll megfelelően, mint a váltói megtartási jognál. V. ö. *Szerző* id. h. Nincs azonban kizárva, hogy az ítélet a végrehajtási eladást határozottan elő ne írja. Az új német K. T. 371. §-a a zálogjogi kielégítést kifejezetten terjeszti ki a megtartási jogra, sőt keresetet is csak akkor követel, ha az eladás nem végrehajtásilag történik.

[1]) Még olyanok is, akik a szerződések tartalmára nézve a teljesítési hely törvényét alkalmazzák, elismerik, hogy a felek akaratának magyarázatánál ez nem okvetlenül irányadó. Igy *Savigny* System 8. köt. 265. l. Ha pedig a megkötési hely törvényének alkalmazását tartjuk helyesnek (l. fentebb 11. §.), akkor nincs ok, legalább szabályképen, ennek a helynek szójárását is irányadónak nem tekinteni. Erről leginkább tehető fel, hogy a felek akaratának megfelel. Távollevők közt létrejött szerződéseknél azonban általánosan el van fogadva, hogy az ajánlatot a megtételének helyén dívó szójárás szerint kell magyarázni, míg a közvetlenül a teljesítés meghatározására vonatkozó nyilatkozatok a teljesítési hely felfogása szerint magyarázandók. V. ö. K. T. 326. §. és alább 145. §.

[2]) V. ö. fentebb 11. §. 19. jegyzet. Hogy a megkötési hely törvénye irányadó a szerződés alaki kellékeire nézve: az mint szabály általánosan el van ismerve *(locus regit actum)*. Távollevők közt létrejött ügyleteknél

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ség [3]) szempontjából, vagy más okból, a megkötési helyre figyelemmel kell lenni.

II. A keresk. ügyletek megkötésének előmozdítására különféle helyi intézmények és berendezések szolgálnak. Ilyenek az időről-időre tartatni szokott v á s á r o k, melyek különösen a régibb időben nagy jelentőséggel birtak,[4]) újabban azonban a közlekedési eszközök tökéletesítése folytán hanyatlásnak indultak.[5]) Tartásuk régebben királyi szabadalomlevél által engedélyeztetett, az alkotmány helyreállítása óta ellenben a vásárok miniszteri rendelet útján engedélyeztetnek és szabályoztatnak.[6]) Említendők továbbá a különböző helyeken fennálló t e r m é n y- és g a b o n a c s a r n o k o k; különösen pedig az újabb időben óriási jelentőségre emelkedett t ő z s d é k,[7]) melyek voltaképen szintén vásárok, csakhogy állandó természetűek, az ugyanazon

---

azonban leghelyesebb úgy a cselekvény alakját, mint a kötelezettség tartalmát és hatályát mindegyik félre nézve külön-külön azon hely törvényének alávetni, melyen az ő cselekvénye történt, illetve mindegyik a maga kötelezettségét vállalta el; hacsak utóbbi tekintetben a teljesítési hely törvénye nem irányadó, mint a K. T. 326. §. szerint.

[3]) 1868 : LIV. tc. 35. §. és hozzá : *Szerző* Polg. törvényk. rendje 49. §. Az uj Pp. a megkötési hely szerinti illetékességet mint ilyent már nem ismeri el (29. §.), legfelebb közvetve a 28., 31. és 32. §§. (telep, könyvvezetés) alapján.

[4]) V. ö. fentebb 2. §. Hazánkban főleg a pesti és debreceni vásárok emelkedtek nagy jelentőségre. L. ezoknak kiterjedt forgalmáról különösen a mult század végén s a jelen század elején : *Schwartner* Statistik des Königreichs Ungarn, 2. kiad. Buda, 1809. I. köt. 400. l.

[5]) Mai napság csak az állatvásárok és az élelmicikkek adás-vételére szolgáló hetivásárok birnak még nagyobb jelentőséggel.

[6]) V. ö. a kereskedelemügyi miniszternek 1889. évi működéséről a törvényhozás elé terjesztett jelentését. Budapest, 1890. 217. l., ahol egyúttal ki van emelve, hogy míg azelőtt a vásártartási jog nemcsak községeknek, hanem földesuraknak is adományoztatott, addig újabb időben csakis közforgalmi szempontokból és kizárólag községeknek engedélyeztetik.

[7]) A tőzsde szó, épúgy mint a német *Börse* vagy a francia *bourse*, első sorban magát az intézményt jelenti, de használtatik a tőzsdehelyiség, a résztvevők összejövetele és a bizonyos napon kötött tőzsdeügyletek összessége értelmében is. — A *Code de com.* és ennek példájára több más K. T. (így a n é m e t a l f ö l d i, a régi o l a s z, a rev. b e l g a, a régi és új s p a n y o l és p o r t u g a l i stb.) a tőzsdékre nézve is tartalmaz intézkedéseket. A n é m e t, m a g y a r, az új o l a s z és r o m á n K. T. ellenben a tőzsdékről nem intézkednek. Ausztriában és Németországban külön törvények (l. fent. 3. §.). Nálunk törvényes szabályozás hiányában (mely azonban kilátásba van véve) a keresk. minisztérium rendeletileg intézkedik. Az i r o d a l o m b ó l l. különösen *Grünhut* Zeitschr. f. d. Privat-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

helyen lakó résztvevők mindennapi összejövetelére engedélyezve.[8]) Ennek megfelelően rendszerint testületi szervezettel birnak s bizonyos önkormányzati jogokat gyakorolnak.[9]) Ahhoz képest, hogy minő tárgyú ügyletek megkötésére szolgálnak, vannak értéktőzsdék és árútőzsdék; előbbiek pénzek és értékpapirok, utóbbiak másnemű áruk adás-vételére.[10]) Gyakran azonban egyesítve vannak. Ilyen egyesített tőzsde hazánkban a budapesti[11]) és az ujabban felállított fiumei és miskolci árú- és értéktőzsde, melyeknek közelebbi szervezete és hatásköre a keresk. miniszterium által jóváhagyott alapszabályokban van megállapítva.[12])

---

und öff. Recht 2. köt. 535. s k. l. és Endemann-féle Handbuch III. 1. s k. l.; *Behrend* id. m. I. 60. §.; *Struck* Die Effektenbörse. Lipcse, 1881.; *Siegfried* Die Börse u. die Börsengeschäfte *(Saling's* Börsenpapiere 6. kiad.). Berlin, 1892.; *Lyon-Caen* és *Renault* Traité IV. 579. s k. l.; *Jeannotte-Bozérian* La bourse, ses opérateurs et ses opérations, 2 köt. Páris, 1859.; *Buchère* Traité théorique et pratique des opérations de la bourse, 3. kiad. Páris, 1892.; *Guillard* Les opérations de bourse, 2. kiad. Páris, 1877.; *Mollot* Bourses de commerce, 2 köt. Páris, 1853.; *Berényi P.* A tőzsde. Bpest, 1903. — V. ö. még különösen a tőzsdereform tárgyában a keresk. minisztériumban 1896—97-ben tartott szakértekezlet tárgyalásait, melyek 1897-ben közzététettek.

[8]) Az engedélyezett tőzsdéken kívül azonban szoktak nemengedélyezett ú. n. zugtőzsdék *(Winkelbörsen, coulisse)* is keletkezni.

[9]) Oly értelmű autonómiával azonban, mely szerint az államkormány- és törvényhozástól függetlenül tárgyilagos jogot állapíthatnának meg, a tőzsdék époly kevéssé birnak, mint más testületek. A budapesti árú- és értéktőzsde jelenlegi alapszabályai kimondják ugyan, hogy a tőzsde »testületi és önkormányzati jogokkal biró intézmény«, azonban hozzáteszik, hogy a kereskedelmi miniszter főfelügyelete alatt áll, kinek a tőzsde minden igazgatási ügyeiben alá van rendelve, jogában állván az általa kinevezett tőzsdebiztosnak minden oly határozat végrehajtását, mely a fennálló törvényekbe vagy a tőzsdei alapszabályokba ütközik, a miniszter határozatáig felfüggeszteni (l., 21. §§.). A tőzsdetanács által megállapított szokások is csak a keresk. miniszter jóváhagyása mellett lépnek hatályba.

[10]) Vannak egyes árúnemekre nézve külön tőzsdék is, pl. gabona-, liszt-, bor-, tojás- stb. tőzsdék. Azonkívül másféle ügyletekre vonatkozó tőzsdék, pl. tengeri fuvarozási és biztosítási ügyletekre.

[11]) Alapíttatott 1864-ben a már 1831-ben megnyilt pesti gabonacsarnok bevonásával.

[12]) A budapesti tőzsde jelenleg érvényben álló új alapszabályai a keresk. miniszter 1897. évi júl. 12-én 38.503. sz. a. kelt rendeletével lettek jóváhagyva. Mód. 1906. és 1911. Az első alapszabály a helytartótanács által 1865. dec. 7-én erősíttetett meg. V. ö. általában *Félegyházy* A bpesti tőzsde története 2 köt. Bpest, 1896. A fiumei tőzsde alapszabályai a keresk. min. által 33.550/92. sz. a. hagyattak jóvá. A miskolci tőzsde csak 1908-ban állíttatott fel a keresk. min. 83.061/97. sz. rend. alapján.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Kiváltságai közé tartozik a tőzsdén kötött ügyletek fölött vagy a felek alávetése alapján gyakorolt biráskodás, mellyel azonban a vidéki termény- és gabonacsarnokok is felruházhatók.[13])

III. Oly hely, melyen valamely árú gyakori, rendes forgalom tárgya: piacnak neveztetik.[14]) Ez magában véve független az eladó és vevő közönség összejövetelére szolgáló vásári, tőzsdei, vagy más hasonló helyi intézményektől, de ahol ilyenek vannak, ott piac is van.[15]) A piac jogi jelentőségét különösen a rajta képződő középár által nyer, amely piaci árnak vagy piaci árfolyamnak *(cursus)* neveztetik.[16]) Különösen tőzsdei árúkra nézve a tőzsdén fejlődik ki ily átlagos piaci ár, mely épen azért tőzsdei árnak vagy árfolyamnak neveztetik. A K. T. számos intézkedést tartalmaz, mely a piaci és tőzsdei árra utal.[17]) Ugyanazért annak megállapítása, ú. n. árjegyzés, és közhirré tétele kiváló fontossággal bir.[17a]) A tőzsdei árfolyam maga a tőzsde által állapíttatik meg és tétetik közzé,[18]) míg a közönséges piaci

[13]) Az 1868: LIV. tc. a budapesti tőzsde és a gabonacsarnokok külön bíróságait megszüntette volt; de az 1870: II. tc. ismét visszaállította. A budapesti tőzsdebíróságon kívül azonban még csak egy ilyen bíróság van, t. i. a temesvári Lloyd kebelében. Van ugyan még a fiumei keresk. és iparkamarának, de ez külön törvényes alappal bir. A nevezett bíróságok hatáskörét az 1881: LIX. tc. 94. §-a állapítja meg, melyet a Pp. életbelépéséről szóló 1912: LIV. tc. ideiglenesen fentartott (24., 25. §§.). A szervezet és eljárás az id. t. 95—99. §§-ai és az 1912. id. t. 24. §. 2. bek. mellett a bpesti tőzsdére nézve az id. alapszabályok függelékét képező eljárási szabályokban van megállapítva.

[14]) Piac alatt azonban vásár is értetik; hasonlóképen a tér, ahol a vásár tartatik. A szövegben használt értelmet l. a K. T. 339. §-ában.

[15]) Vásár helyén legalább addig, míg a vásár tart.

[16]) V. ö. C. 485/86. (D. Új f. 16., 187. l.); 1030/91. (Ú. o. 30., 244. l.), 238/97. (D. III. f. 10., 270. l.), 871/902. (U. o. 25., 152. l.): »piaci árnak azon átlagos ár tekintendő, mely valamely helyen és időben jelentékeny kinálat és kereslet befolyása alatt képződik.« Neveztetik folyó árnak is. V. ö. K. T. 306. §. A K. T. 399. §-a »rendes kereskedelmi értékek«-nek nevezi. A piaci árnak ellentéte az alkalmi ár, mely a csupán kivételesen előforduló adás-vételeknél elért árt jelenti. Ilyen a nagybani ár is szemben az összes adás-vételek alapján megállapítandó középárral. V. ö. C. 694/911. (H. D. VI. 146. l.).

[17]) V. ö. K. T. 306., 339., 347., 351., 356., 372., 380., 381., 388., 399. §§. L. Váltó T. 37. és 106. §§. is.

[17a]) A piaci ár ismérve azonban független a hivatalos árjegyzéstől. C. id. 871/902. sz.

[18]) A budapesti tőzsdén most irányadó az 1897. augusztus 1-én életbe lépett »Szabályzat a tőzsdei árfolyamok hivatalos megállapítása tárgyában«

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ár jegyzése a közigazgatási hatóság által szokott történni.[19]) Hivatalos árjegyzés hiányában szükség esetén magánúton derítendő ki a piaci ár,[20]) de az előbbi sem zárja ki a jegyzett ártól eltérő középár igazolását.[21])

140. §.

A kereskedelmi ügyletek alakja.

I. A **K. T. 311.** §-a általános elvként kimondja, hogy a kereskedelmi ügyletek érvényességéhez azok írásba foglalása vagy egyéb alakszerűségek nem szükségesek.[1]) Ez az elv, mely nálunk

---

későbbi módositásokkal. Hogy minő értékekre nézve történik az árjegyzés (ú. n. cotirozás): az iránt megkeresés folytán a tőzsdetanács határoz. Az erre vonatkozólag most érvényben álló »Szabályzat értékpapiroknak tőzsdei lajstromozása és árjegyzése tárgyában« 1895. január 1-én lépett hatályba. A közzétételre naponként kiadott hivatalos árfolyamjegyzék szolgál, melyben mindig két ár: a k e r e s l e t i ár (pénz) és a k i n á l a t i ár (árú) jegyeztetik. A tulajdonképeni tőzsdei ár, amely törvény szerint számítandó, a két ár átlaga. V. ö. Váltó. T. 37., 50., 51. §§.

[19]) Budapesten a vásárigazgatóság, más városokban a rendőrkapitányság által. A fővárosi szerv. szabályzat 125. §-a e részben olyképen intézkedik, hogy a vásárigazgatósági személyzet köteles az élelmicikkek és a gabonanemüek mennyiségét és árait vásárok alkalmával, azonkívül ez üzletembereknél hetenként legalább egyszer összeállítani és az árúkimutatást akként elkészíteni, hogy abból minden egyes cikk legolcsóbb és legmagasabb ára közölhető legyen. Törvény vagy rendelet az árjegyzések mikénti eszközlésére nézve tudtunkkal nincs.

[20]) Csakis ilyenkor, mert ha van hivatalos árjegyzés, akkor csupán ezzel igazolható a tőzsdei vagy piaci ár. V. ö. **L. I.** 48/79. (D. 22., 47. l.), **C.** 700/84. (P. T. 9., 46. l.), 1111/93. (D. Új f. 36., 99. l.) **B. T.** 3823/78. (D. 28., 261. l.) Igy magyarázandó a Váltó T. 50. §-a is a váltóárfolyamnak »két kereskedő bizonyítványával« való igazolására nézve. V. ö. *Szerző* id. m. 58. §. Az igazolás azt a felet terheli, akit általában a bizonyítási kötelezettség terhel. Ahol nincs hivatalos jegyzés, a községi előljáróság nem adhat bizonyítványt: **C.** 238/97. (D. III. f. 10., 270. l.)

[21]) V. ö. K. T. 339. §., mely azonban más esetekben is alkalmazandó. V. ö. **C.** 525/92. (D. Új f. 31., 289. l.), 853/97. (P. T. 36., 30. l.) A Váltó T. 50. §-a, mely szerint a váltóárfolyam »közhitelességű« árfolyamjegyzékkel igazolandó, sem magyarázandó úgy, mintha az ellenbizonyítást kizárná.

[1]) A K. T. ezt az elvet, mint láttuk, oly ügyleteknél is alkalmazza, melyek nem okvetlenül keresk. ügyletek. Igy a közkereseti és betéti társasági szerződésre nézve: K. T. 64., 125. §§. Továbbá a megbizásra nézve: K. T. 288. §. — Vajjon az ügylet egyoldalú vagy kölcsönös keresk. ügylet-e? teljesen közömbös. V. ö. fentebb 118. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az általános magánjogban is el van ismerve,[2]) a keresk. jogban annál indokoltabb, mert az ügyletek nagy száma s az ügyletkötés gyorsasága meghatározott alakszerüségek alkalmazását többnyire lehetetlenné teszi. Amennyiben a felek írásban kötnek is keresk. ügyletet, többnyire nem egységes szabályszerű okiratba foglalják kölcsönös akaratnyilvánításaikat, hanem mindegyik fél külön teszi meg kötelező nyilatkozatát, így különösen távollevők között levélileg, egyoldaluan kiállított ú. n. kötlevelek útján, vagy sürgős esetekben távirati úton.[3]) A keresk. ügyletek alakszerütlenségének elve mindazonáltal nem feltétlen, hanem egyrészt kivételt szenved minden oly esetben, midőn a keresk. vagy más törvény bizonyos alakot külön követel ;[4]) másrészt szabad eltérést enged, úgy, hogy a felek nincsenek akadályozva abban, hogy az

---

[2]) V. ö. osztrák p. t. 883. §., melyet a magyar birói gyakorlat is követ.

[3]) A táviratok jogi természete iránt élénk vita uralkodik, mely különösen a körül forog, vajjon a távirat a feladó eredeti levele, vagy pedig a távirat alapjául szolgáló irat másolata ? Az uralkodó felfogás különösen *Serafini* Il telegrafo in relazione alla giurisprudenza civile e commerciale. Pavia, 1862. c. alapvető munkája óta, az utóbbi. Az új olasz, román, portugáli K. T. és a svájci köt. jog ezt kifejezetten szentesítik s nálunk is a Távirdaüzleti szabályok a távirda alapját képező iratot mindenütt mint a »távirat eredetijét« említik. Ehhez képest határozandó meg a táviratok bizonyító ereje is ; a Távirdaüzleti szab. 62. §-a intézkedvén arról, hogy a táviratok eredetijei a bíróság hivatalos megkeresésére kiadassanak. — A távirda s a vele rokon, bár nem irásbeli, hanem szóbeli közlésekre szolgáló távbeszélő, telefon utjáni szerződéskötésre nézve általában v. ö. még főleg : *Meili* Telegraphenrecht 2 kiad. Zürich, 1873. ; Telephonrecht. Lipcse, 1885 ; *Ludewig* Die Telegraphie in staats- und privatrechtlicher Beziehung. Lipcse, 1872. ; *Maas* Der Vertragsschluss auf elektrischem Wege. Berlin, 1889. ; *Schott* Endemann-féle Handb. III. 584. s k. l. ; *Rousseau* Traité théorique et pratique de la correspondance par lettres missives et télégrammes. Páris, 1876. ; *Girault* Traité des contrats par correspondance. Páris, 1890. ; *Valéry* Des contrats par correspondance. Páris, 1895.

[4]) Az id. 311. §., valamint a 312. §. csak a keresk. törvényben kijelölt kivételekre utal ugyan. De más törvény kivétele époly erejű. A K. T. szerint írásbeli alakot tételeznek fel : a részvénytársasági alapszabályok és a részvényaláírás (l. fent. 77., 78. §§.), a szövetkezeti alapszabályok és a szövetkezetbe való belépés (l. fent 165. §.), a keresk. utalványok (l. fent 135. §.), a közraktári ügylet, amennyiben ez a közraktári jegyet tételezi fel (l. alább 178. §.) és a biztosítási ügylet (l. alább 190., 198., 200. §§.). — A K. T.-en kívül említendők különösen azok az esetek, melyekben a jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat szükséges (1886 : VII. tc. 21—24. §§.) ; továbbá a részletügylet. (1883 : XXXI. tc. 5., 6. §§.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ügylet érvényességét meghatározott alaktól függővé ne tegyék **[K. T. 312. §.].**[5]) Vajjon a felek ezt tették-e, a meghatározott alakot valóban mint érvényességi feltételt, nem pedig, ami szintén lehet séges, pusztán b i z o n y í t á s céljából kötötték-e ki? a concrét eset körülményei szerint ítélendő meg.[5a]) Kétség esetében az előbbi vélelmezendő.[6])

II. Amennyiben az ügylet érvényességéhez akár törvénynél, akár a felek akaratánál fogva bizonyos alak kivántatik, az ügylet megkötöttnek csak akkor tekintetik, ha az a meghatározott alakban létesül [K. T. id. 312. §.]. Ennélfogva ha az ügylet érvényessége írásbeli alaktól van függővé téve, az ennek létesülése előtt történt szóbeli megállapodások a szándékolt joghatályt nem szülik, azoktól sem jog, sem kötelezettség nem származik és pedig még arra sem, hogy a követelt alak létesíttessék s ezzel az ügylet megkötése eszközöltessék.[7]) Az a fél, aki a követelt alak létesítését

---

[5]) Ellenkező megállapodás hiányában az írásbeli vételi szerződés kiállításával járó kiadások a fennálló szokás szerint a vevőt terhelik. V. ö. **C.** 153/97. (D. III. f. 9., 216. l.)

[5a]) M e g r e n d e l é s i j e g y írásbeli szerződés, mert habár előzetes megegyezés van is, a jegy kiállítása nélkül az ügylet perfectnek nem tekinthető. Kötlevélre ellenkötlevél, ha nagyobb érdek és hosszabb idő, különben az ügylet nem jön létre: **C.** 466/912. (H. D. VI. 362. l.).

[6]) V. ö. **L. I.** 9236/76. (D. 17., 42. l.), 2714/77. (D. 18., 57. l.); *Frank* id. m. I. 550. l., *Zlinszky* id. m. 400. l. *(Reiner*-féle átdolg. 8. kiad. 607. l.) Igy a római jog: pr. I. de emt. vend. 3., 23.; l. 17. C. de instr. 4., 21. és osztr. p. t. 884. §. is. Ellenkező, azaz bizonyítási okirat vélelme mellett: **C.** 2456/82. (D. Új f. 3., 246. l.), 355/97. (D. III. f. 7., 304. l.), 1699/96. (U. o. 8., 4. l.), 578/98. (U. o. 14., 294. l.); míg *Zsögöd* Fejezetek I. 5. s k. l. szerint a biró minden vélelem mellőzésével »vizsgálja a tények átlagos természetét« (8. l.).

[7]) Kötlevél kiállítása mint feltétel. Ennek dacára **C.** 472/911. (H. D. VI. 83. l.) szerint kötelezettség a kötlevél aláírására a megelőző megállapodás értelmében, a mi ellenmondás. — Mi az okirat kiállításával egyidejüleg történt s z ó b e l i e g y e z k e d é s e k hatálya? Az osztr. p. t. 887. §-a kifejezetten azt mondja, hogy az egyidejűleg történt szóbeli megállapodások, melyek az okirattal ellenkeznek vagy új toldalékot tartalmaznak, figyelembe nem vétetnek. A magyar birói gyakorlat ingadozó. **L. I.** 9200/74. (D. 13., 38. sz.), **C.** 7593/83. (P. T. 9., 9. l.), 8721/90. (D. Új f. 26., 237. l.), 17/99. (D. III. f. 14., 330. l.), 7187/900. (U. o. 21., 200. l.): egyidejű szóbeli megállapodás figyelembe vétele ellen; — **L. I.** 614/81. (D. 28., 231. l.), **C.** 5600/84. (D. Új f. 11., 323. l.): mellette; — **L. I.** 3535/75. (D. 17., 159. l.), **C.** 841/82. (D. Új f. 4., 24. l.), 764/96. (D. III. f. 6., 34. l.), 436/98. (U. o. 11., 241. l.), 175/98. (U. o. 13., 31. l.), 6216/903. (U. o. IV. f. 1., 49. l.) 1347/907. (H. D. II. 289. l.): kiegészítő megállapodások ha-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megtagadja, úgy tekintetik, mintha az ügyletet megkötni egyáltalában nem akarta volna s az az állapot áll elő, mely a szóbeli megállapodások előtt létezett. Ezt még akkor is fel kell venni, ha a meghatározott alak létesülése előtt valami adatott,[8]) különösen a teljesítés már megkezdetett, pl. a vételár egészben vagy részben lefizettetett.[9])

III. Ami az alakot magát s különösen az írásbeli alakot közelebbről illeti, erre nézve első sorban a törvény, illetve a felek által megállapított kellékek mérvadók.[10]) Amennyiben azonban ily különös kellékek megállapítva nincsenek, az írásbeli szerződések[11]) érvényességéhez elegendő, ha az okmányt egyedül a k ö t e l e z e t t fél írja alá [**K. T. 313. §.**],[12]) mi mellett teljesen közömbös,

---

tálya mellett. Ilyen pl. a megrendelő jegy ellen annak bizonyítása, hogy a vétel csak megtekintésre szólt: **C.** 115/95. (P. T. 32., 108. l.) vagy más feltétel, mely a szerződés tartalmával nem ellenkezik: **C.** 5546/95. (D. III. f. 9., 147. l.), 356/904. (U. o. IV. f. 1., 300. l.), **B. T.** 3683/910. (H. D. V. 280. l.), **K. V. T.** 329/906. (D. IV. f. 5., 367. l.): még ha a megrendelő-jegy szélére az van nyomtatva, hogy szóbeli megállapodások figyelembe nem vétetnek. A szerződés é r t e l m e z é s é r e vonatkozó szóbeli megállapodások minden esetre figyelembe veendők: **L. I.** 3043/70. (D. 8., 164. sz.), **C.** 1550/86. (Ü. L. 86., 21. sz.), 188/97., 157/97., 30/97. (P. T. 35., 57. s k. l.) Még inkább az u t ó l a g o s szóbeli megállapodások: **C.** id. 8721/90., 868/93. (D. Új f. 36., 193. l.). L. még *Zlinszky* id. m. 401. l. *(Reiner* id. h. 608. l.) és *Schwarz G.* Magánjogi fejt. 72. s k. l.

[8]) V. ö. **L. I.** 2714/77. (D. 18., 57. l.) Ha azonban f o g l a l ó adatott, annak visszatérítése nem követelhető, illetve annak kétszerese s a meghaladó kár megtérítése követelhető. L. a római jogban 6. jegyz.

[9]) V. ö. **L. I.** 9236/76. (D. 17., 42. l.), **C.** 1764/94. (D. III. f. 5., 167. l.)

[10]) A felek különösen közjegyzői okiratot, vagy bizonyos számú tanuk előttemezését köthetik ki.

[11]) Írásbeli szerződés alatt nemcsak a K. T. 311. és 312. §§. értelmében a törvény által előírt, vagy a felek által kikötött írásbeli szerződés értendő, hanem minden oly eset, midőn a szerződés írásban jön létre, tehát oly eset is, midőn a felek nem előzetes megállapodás folytán ugyan, de t é n y l e g írásban kötik a szerződést. Csak ha a szerződés már előbb szóbelileg létrejött s azután foglaltatik írásba, vagyis az írás csak b i z o n y í t á s u l szolgál: nem alkalmazható a K. T. 313. §-a, hanem a perjog szabályai irányadók.

[12]) Az uj Pp. az érvényességi kellékeket nem érinti (319. §.), mig annak 317. §-a szerint az idegen kézzel irt magánokiratnak akkor is van bizonyító ereje, ha bejegyzésre köteles kereskedő c é g é v e l van aláírva. — Vajjon egyoldalú vagy kölcsönös keresk. ügylet forog-e fenn? magában véve közömbös. Ha azonban az ügylet kétoldalú szerződés, pl. adás-vétel, akkor az okmány mindkét fél által irandó alá, hacsak mindegyik fél részéről

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy az okmány minő alakú,[13]) s vajjon az aláíró fél az okmány szövegét is írta-e? [14]) Ha a felek valamelyike írástudatlan, vagy írni nem képes, kézjegyét két tanú aláírásával hitelesíttetni köteles, kiknek egyike által az illető fél neve is aláirandó [id. §. 2. bek.].[15])

141. §.

Ajánlat és elfogadás.

I. Valamint a szerződéskötés általában, úgy a keresk. ügyletek megkötése is feltételezi, hogy a felek akarata kölcsönösen

---

külön-külön okirat (pl. levél, kötjegy és ellenkötjegy: v. ö. **C.** 556/94. P. T. 29., 119. l., id. 466/912.) nem állíttatik ki. A K. T. 313. §-ának szabálya irányadó t ő z s d e b i r ó s á g i k i k ö t é s r e nézve is: **C.** 53. sz. telj. ül. döntv. és hozzá *Plósz* és *Szerző* Jogi Szemle 5. köt. 22. sz.

[13]) A levélalak csak akkor nem felel meg a kikötött irásbeli szerződésnek, ha kifejezetten vagy felismerhetőleg közös okirat kiállítása köttetett ki. Pl. ha magában a levelezésben köttetett ki az okirat.

[14]) Ez nemcsak az ügylet érvényessége, hanem annak b i z o n y í t á s a tekintetében is áll, vagyis keresk. ügyleteknél a bár idegen kézzel írt okirat tanúk nélkül is teljes bizonyítékul szolgál. Mert ha áll is az, hogy a törvény az okiraton kívül létrejött ügylet bizonyításához nagyobb kellékű okiratot követelhet, mint amilyen egyes esetekben az ügylet létrejöttéhez szükséges; de ha az ügylet csak a törvényben akár nagyobb, akár kisebb számban előírt kellékeknek megfelelő okirat által jön létre, akkor bizonyos, hogy az ügylet ezen okiratban valóban tartalmaztatik, már pedig ami valamit tartalmaz, arról lehetetlen azt mondani, hogy az azt nem mutatja, nem tanusítja. V. ö. **C.** 1350/90. (J. Sz. 6., 134. l.), 379/91. (U. o. 290. l.), 7187/901. (D. III. f. 21., 200. l.) Ellenk. *Zsögöd* Fejezetek I. 5. s k. l. Most törvényileg is elismerve: 1893: XVIII. tc. 73. §. ut. bek. és hozzá e tv. jav. indokolása a megfelelő 68. §-hoz. L. *Fodor-Márkusnál* is id. m. I. 353. lap. L. uj Pp. id. 319. §. is. Kitöltetlenül aláírt megrendelési jegy (blanquette) azonban nem bir bizonyító erővel annak bizonyítása nélkül, hogy a jegy birtokosa a tartalom szerinti kitöltésre jogosítva volt. **C.** 10.498/96. (D. III. f. 5., 135. l.) Biztosítási ajánlat: v. ö. **C.** id. 7187/901.

[15]) V. ö. 1868: LIV. tc. 167. §. *c)* pont. Új Pp. 317. §. 2. pont. Az előbbinek 168. §-a és utóbbinak 2. bek., mely arra az esetre vonatkozik. ha a fél se írni, se olvasni nem tud, vagy az okirat nyelvét nem érti (megmagyarázás): keresk. ügyleteknél is mérvadó. **K. V. T.** 141/900. (Jogt. K, 900. 38. sz. m.) Ellenk. a nyelvre nézve **C.** 1323/96. (D. III. f. 7., 261. l.), **B. T.** 3876/95. (T. E. 96., 2. sz.). Ha azonban a kötelezett maga irta alá az okiratot, a felolvasás és megmagyarázás nem szükséges: **C.** 893/908. (H. D. III. 154. l.). Ez ellen l. **C.** 189/911. (U. o. V. 363. l.): tanukkal bizonyítva, hogy a magyarul nem tudónak az okirat illető része nem olvastatott fel és nem magyaráztatott meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

teljes összhangzásra jusson. E kölcsönös akarattalálkozás olyképen áll elő, hogy az egyik fél az ügylet megkötésére a j á n l a t o t tesz, melyet a másik fél e l f o g a d. Ez pedig magában foglalja, hogy az ajánlat épen abból a célból tétetett légyen, mikép annak elfogadásával az ügylet létrejőjjön, továbbá a megkötendő ügylet minden lényeges pontjára terjedjen ki s egészen úgy fogadtassék el, amint tétetett. Oly ajánlat, mely nem az elfogadás folytáni lekötöttség szándékával tétetett,[1]) vagy mely a megkötendő ügylet minden lényeges elemét nem tartalmazza : [2]) nem alkalmas arra, hogy annak egyszerű elfogadásával szerződés keletkezzék ; az nem jogi értelemben vett ajánlat, hanem legfelebb csak meghívás, felszólítás, hogy a másik fél tegyen ajánlatot, melyre az elfogadásnak az eredeti ajánlattevő részéről kell következnie.[3]) Hasonlóképen nem tekintetik jogi értelemben vett s az ügylet létrejöttét eredményező e l f o g a d á s n a k az oly elfogadás, mely az ajánlatnak meg nem felel, mely bár csak feltételek vagy megszorítások mellett tétetik. Ily elfogadási nyilatkozat az ajánlat visszautasításának, de egyszersmind annak tartalma szerint új ajánlatnak tekintendő **[K. T. 319. §.].**[4])

---

[1]) Hogy az ajánlat csakugyan ily szándék nélkül tétetett, kétségtelen, ha ez határozottan kizáratott, pl. ha ily kifejezések használtattak : »kötelezettség nélkül«, »obligó nélkül« stb. De következtethető a körülményekből is, pl. ha nem egyes meghatározott személy, hanem »felismerhetőleg többek irányában« tétetett. Ennek alkalmazását v. ö. K. T. 336. §. és alább 149. §.

[2]) Ennek alkalmazását v. ö. szintén K. T. 336. §.

[3]) Ilyen meghívás ajánlatok tételére az á r v e r é s is, miért is az árvereztetőre az árverési igéret nem kötelező.

[4]) Ez akkor is áll, ha az ajánlottnál nagyobb m e n n y i s é g kívántatik. **L. I.** 243/81. (D. 27., 232. l.) Továbbá, ha az ajánlat eltérő fizetési feltételek mellett fogadtatik el, pl. az eladó váltóelfogadványt kíván, a vevő pedig e nélkül, vagy más lejáratú váltóval igéri a fizetést. **C.** 467/84. (D. Új f. 10., 82. l.) Új ajánlatnak tekintendő a megrendelési feltételektől eltérő k ü l d e m é n y is. V. ö. **C.** 1375/94. (P. T. 31., 208. l.) De nem pl. a szokásos pénztári engedmény kikötése, mert az amúgy is jár : **C.** 842/909. (D. D. IV. 88. l.). Amennyiben az elfogadás ismételve, pl. táviratban és levélben egyidejűleg küldetett s az egyik (távirat) feltétlenül, a másik (levél) pedig feltételesen szól, a korábban érkezett mérvadó. Ez a K. T. 316. §-ából is következik (l. alább), a módosítás egyenlő tekintet alá esvén a visszavonással. **C.** 983/84. (D. Új f. 8., 60. l.) szerint a távirattal egyidejűleg kelt levél akkor is mérvadó a távirattal szemben, ha később érkezett (?). **C.** 1079/910. (H. D. V. 199. l.) szerint pedig, ha a levélbeli elfogadás után az aláírásra küldött kötlevél eltérő, bár kevésbbé lényeges feltételeket tartalmaz, az uj ajánlatnak tekintendő (tőzsdebiróság és elővásárlási jog

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Habár a jog elveivel nem ellenkezik, hogy kötelezettség egyoldalú s elfogadás nélküli igéretből is származzék, az ajánlatból magából mégis kötelezettség azért nem származhatik, mert az épen azon feltétel mellett történt, hogy a másik fél által elfogadtassék s ekként szerződés keletkezzék. Sőt logikailag az ajánlattevő még arra sincs kötelezve, hogy ajánlatát fentartsa, elfogadásig vissza ne vonja, mert ez legalább közvetve eredményezi azt, hogy az ajánlatból kötelezettség származik. Minthogy azonban az ajánlat tetszés szerinti visszavonása a forgalom biztonságát tetemesen veszélyezteti, amennyiben az ajánlatvevő, aki az ajánlat komolyságában s a szerződés létrejöttében bízva az elfogadás céljából előkészületeket tesz, károsodhatik: az újabb törvényhozások, ellentétben a római joggal, mindinkább azt az álláspontot foglalják el, hogy az ajánlattevő a maga ajánlatához kötve van. attól vissza nem léphet.[5]) A keresk. forgalomban az ügyletkötés gyorsasága mellett ez az elv még fokozottabb jogosultsággal bír, miért is azt a K. T. is érvényre emeli. Az ajánlattevő mindazonáltal nem lehet akármilyen határozatlan ideig kötve, hanem a visszavonhatlanság csak a méltányosságnak megfelelően megállapított időbeli korlátok között foglalhat helyet. Magától értetődik továbbá, hogy a visszavonhatlanság csak attól az időponttól kezdődik, midőn a másik fél az ajánlatról értesült. Ezen időpontig tehát a visszavonásnak misem áll útjában, s e tekintetben teljesen közömbös, vajjon az ajánlat olyképen vonatott-e vissza, hogy a másik félhez el sem jutott,[6]) vagy eljutott ugyan, de a másik fél

---

kikötése). Nem tekintendő az ajánlat visszautasításának és új ajánlatnak az e l k é s e t t e n feladott elfogadási nyilatkozat. Ha azonban az ajánlattevő az ilyent elfogadja, az elfogadó nem tehet kifogást a szerződés létrejötte ellen. **C.** 552/97. (P. T. 36., 28. l.)

[5]) Ezt az álláspontot foglalja el az o s z t r. p. t. (862. §.) s a magyar magánjogi birói gyakorlat is. Az osztr. p. t. e mellett határozottan azt az elvet követi, hogy az ajánlat azon idő leteltével, mely alatt vissza nem vonható, hatályát veszti, úgy hogy tehát az ajánlat az érintett idő leteltével visszalépés nélkül sem kötelez többé, azaz visszavonhatlanság és hatályosság egyenlő. Ugyanaz áll a K. T. szerint is. A 314. §. 1. bek. ugyan csak arról szól, hogy az ajánlattevő a kitűzött idő eltelte előtt vissza nem léphet. De hogy a K. T. ezalatt nem érti azt, hogy a később vissza nem vont ajánlat kötelező, kitünik mindjárt a 2. bek.-ből, valamint a 315. §. 1. bek.-ből. Csak egy esetben nem azonos a visszavonhatlanság a hatályossággal, t. i. a 315. §. 2. bek. esetében. V. ö. alább 14. jegyz.

[6]) Pl. a levél a postáról visszavétetett, a küldönc visszahivatott stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

annak visszavonásáról már az ajánlat előtt vagy legalább azzal egyidejűleg értesült [**K. T. 316. §.**].[7])

Közelebbről a K. T. az ajánlat visszavonhatlanságának, illetve hatályának tartamát következőleg állapítja meg:

1. Első sorban mérvadó az az idő, mely az ajánlat elfogadására az ajánlattevő által, vagy közös megegyezéssel megállapíttatott;[8]) mely esetben egészen közömbös, vajjon a felek együttesen jelen vannak-e vagy nem [**K. T. 314. §.** 1. bek.].

2. Amennyiben a felek az ajánlat elfogadására bizonyos határidőt ki nem tűztek, különbség teendő, vajjon az ajánlat jelenlevők avagy pedig távollevők között tétetett-e:[9])

a) J e l e n l e v ő k közt az ajánlat hatályát veszti, ha annak elfogadása iránt azonnal nem történik nyilatkozat [id. §. 2. bek.].[10])

---

[7]) Az értesüléssel azonos az értesülés lehetősége, azaz az ajánlatra történt elfogadás hatálytalan annak dacára, hogy az elfogadó az előbb vagy egyidejüleg érkezett visszavonási nyilatkozatról nem vett tudomást, pl. a levelet fel nem bontotta. A törvény szószerinti magyarázata visszaélésekre vezetne, de nem is állana összhangzásban a K. T. 315. §. 2. bek.-vel. A n é m e t K. T. megfelelő 320. cikke ez iránt nem hagy fenn kétséget s a *Tervezet* indokolása is úgy szól, hogy a visszavonás az ajánlat előtt vagy azzal egyidejűleg »jut a másik fél kezeihez« (404. l.).

[8]) E határidő távollevők közti ügyletkötésnél a törvényesnél úgy rövidebb, mint hosszabb lehet. Jelenlevők közti ügyletkötésnél ellenben csak hosszabb képzelhető.

[9]) Hogy mikor tekintendő az ügyletkötés j e l e n l e v ő k *(inter praesentes)* és mikor t á v o l l e v ő k *(inter absentes)* között történtnek? egyes esetekben kétséges lehet. Döntő szempont az, vajjon a felek k ö z v e t l e n ü l s oly módon érintkeznek-e egymással, hogy a felelet nyomban a kérdésre jöhet az ajánlattevő tudomására. A közlési eszköz (szó, írás, jel) s a helykülönbség nem határoz. (Másként osztr. p. t. 862. §.) Ehhez képest pl. t e l e f o n útján való szerződéskötés jelenlevők közt történtnek tekintendő. L. n é m e t polg. t. 147. §. is. Csak amennyiben a megkötés helye jön kérdésbe, kell a távollevők közt kötött szerződésekre vonatkozó szabályokat alkalmazni. A kérdés, mely először Olaszországban tárgyaltatott behatóan, különben vitás. V. ö. különösen *Meili* Telephonrecht 199. s k. l. — A felekkel egyenlők azoknak meghatalmazottjai. Ha tehát a másik fél az ajánlatot nem személyesen ugyan, de meghatalmazottja, utazója (ügynöke) által veszi át: a szerződés jelenlevők közt történtnek tekintendő. V. ö. **L. I.** 252/78. (D. 20., 34. l.) Ez még akkor is áll, ha a meghatalmazott az ajánlatot a főnök utólagos jóváhagyásának feltétele mellett fogadta el, mert a jóváhagyás visszahat az ajánlat elfogadásának időpontjára. Amiből következik, hogy az ajánlattevő az ajánlatot a jóváhagyás megtörténte előtt nincs jogosítva visszavonni. Ellenk. **C.** 1629/91. (D. Új f. 30., 70. l.)

[10]) »A z o n n a l«: azaz mielőtt a felek egymástól elváltak, vagy az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

b) T á v o l l e v ő k között az ajánlattevő annyi ideig marad kötelezve, mennyi rendes körülményekhez képest a válaszadásra szükséges [**K. T. 315. §.**].[11]) feltéve, hogy az ajánlattevő kifejezett elfogadási nyilatkozatot tartalmazó választ általában vár.[12]) Ez idő számításánál az ajánlattevő abból a feltevésből indulhat ki, hogy ajánlata kellő időben ért rendeltetése helyére. Ha az elfogadási nyilatkozat ezen idő után érkezik meg, az ajánlattevő az ügylet létrejöttét elismerni nem tartozik,[13]) sőt még arra sincs kötelezve, hogy erről az elfogadót értesítse. Amennyiben mindazonáltal az elfogadási nyilatkozat kellő időben elküldetett, a megérkezési késedelem tehát az elfogadó hibáján kívül történt, az ügylet csak akkor nem jön létre, ha az ajánlattevő visszalépését a másik féllel időközben, azaz már az elfogadási nyilatkozat vétele előtt, vagy pedig annak megérkezte után azonnal közölte [id. §. 2. bek.].[14])

ügyletre vonatkozó tárgyalás megszakíttatott. Míg a tárgyalás az ügylet körül foly, az ajánlat fennállónak tekintendő.

[11]) Ez úgy a tudósítási e s z k ö z r e, mint az elfogadási nyilatkozat elküldési i d e j é r e vonatkozik. Első tekintetben szabály, hogy az elfogadási nyilatkozat ugyanoly módon teendő, melyen az ajánlat tétetett. Levélbeli ajánlatra tehát levél, távirati ajánlatra távirat által kell válaszolni. E szabály mindazonáltal nem feltétlen s különösen akkor nem nyer alkalmazást, ha az ajánlattevő a válaszadás módját maga határozza meg, pl. levélre távirati választ követel: **C.** 81/86. (D. Új f. 14., 138. l.), **B. T.** 3823/78. (D. 18., 261. l.), vagy a válaszadás meghatározott módját az ügylet természete tételezi fel: pl. tőzsdeügyletnél a gyors árváltozás miatt távirati válasz értendő. Tekintetbe veendő az is, hogy a keresk. forgalomban szokásos a táviratot levélbeli értesítéssel megerősíteni, az ajánlatvevő tehát esetleg a levél megérkeztéig várhat. V. ö. **C.** 667/909. (H. D. IV. 17. l.). A válasz idejéhez bizonyos, az ügylet körülményeihez képest és a tudósítási eszközhöz viszonyított méltányos meggondolási, vizsgálati idő is számítandó. Az ajánlatvevő természetesen gyorsabb eszközt választhat, mint a melyre kötelezve volna s ha ezzel az utóbbinál bekövetkezett késedelmet behozza, az ügylet létrejön. Elkésett levél helyett sürgöny: **C.** 735/906. (H. D. I. 304. l.)

[12]) Igy ha az ajánlattevő szándékához képest az ügyletnek azonnal kell teljesíttetni (v. ö. K. T. 317. §. és alább), válasz nem az ajánlat elfogadásáról, hanem már csak az ügylet teljesítéséről jöhet szóba. Ez esetben az ajánlat csak akkor veszti hatályát, ha a teljesítés kellő időben meg nem kezdetett. V. ö. **C.** id. 81/86.

[13]) De j o g a van még akkor is, ha az elfogadás később adatott fel. Az elfogadó a saját késedelméből nem tehet kifogást. **C.** 552/97. (P. T. 36., 28. l.) L. fent 145. l.

[14]) Ez esetben tehát az ajánlattevő hallgatása az ügylet létrejöttét vonja maga után, míg a kellő időben el nem küldött elfogadási nyilatkozat-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Az ajánlat kellő időben történt elfogadása által létesül tehát az ügylet.[15]) Kérdés azonban, nem vonhatja-e vissza az elfogadó a maga elfogadási nyilatkozatát? A K. T. e tekintetben az ajánlat visszavonhatlanságának megfelelően intézkedik olyképen, hogy az elfogadási nyilatkozat is csak attól az időponttól fogva visszavonhatlan, midőn az a másik félhez eljutott. Ezt megelőzőleg az elfogadás is visszavonható s e tekintetben szintén közömbös, vajjon az elfogadási nyilatkozat az ajánlattevőhöz el sem jutott, vagy eljutott ugyan, de az ajánlattevő az elfogadás visszavonásáról már annak megérkezte előtt, vagy ezzel egyidejüleg értesült [K. T. id. 316. §. 2. mond.].[16]) Az elfogadás visszavonása mindazonáltal feltételezi, hogy az elfogadás kifejezetten, szavakban történjék. Oly esetben, midőn az ügyletnek a felek szándéka szerint az elfogadás külön kifejezése nélkül azonnal teljesíttetnie kell, azaz az elfogadás a teljesítésben rejlik,[17])

---

nál az ellenkező áll. A visszalépésről való értesítés megérkezése az elfogadó rovására megy, akinek érdekében az elő van írva.

[15]) Feltéve egyuttal, hogy az ajánlat úgy jött a másik félhez, amint tétetett. Ha változott alakban érkezik meg, pl. a kézbesített távirat másképen szól mint az eredeti, akkor nincs akaratösszhangzás, következőleg a szerződés sem jön létre. Ki viseli azonban a kárt, ha az elfogadó már az ajánlat értelmében eljárt? E kérdés fölött nagy irodalmi vita keletkezett, különösen egy 1856-ban Németországban előfordult eset alkalmából, melyben egy kölni bankár frankfurti bizományosának táviratozott, hogy a tőzsdén 1000 darab osztrák hitelrészvényt vegyen (»kaufen«), a távirat pedig úgy szólt, hogy eladjon (»verkaufen«), amiből 40.000 tallér kár származott, melyet az állam, minthogy a távirdahivatal tévedéseiért nem szavatol (v. ö. Távirdaüzleti szab. 6. §.), nem térített meg. Némelyek a hibát mint véletlen által okozottat fogják fel s a *casus nocet domino*-féle elv értelmében az elfogadóra hárítják a kárt. Helyesebb azonban abból kiindulni, hogy aki bizonyos közvetítési eszközt használ, annak megbízhatóságáért felelős, következőleg a kár az ajánlattevőt terheli, akinek ténye nélkül a kár nem is történt volna. V. ö. különösen *Ihering* Jahrb. für Dogmatik 4. köt. (a »*culpa in contrahendo*« felvétele mellett), *Windscheid* Pandekten II. 309. §., *Lyon-Caen-Renault* Traité III. 16. s k. l. L. német polg. t. is 120—122. §§.

[16]) Miként az ajánlat visszavonásánál (l. 7. jegyz.), úgy itt is nem a tényleges értesülés, hanem csak az értesülés lehetősége jön tekintetbe. V. ö. *Tervezet* ind. 406. l.

[17]) Vajjon ez az eset csakugyan fenforog-e? az ajánlattevő határozott nyilatkozata hiányában az ügylet természetéből s egyéb körülményekből itélendő meg. Különösen tőzsdei ügyletekre vonatkozó ajánlatoknál vehető fel, hogy az azonnali teljesítés szándékoltatott.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

annak visszavonása egyáltalában nem foglalhat helyet, ha a teljesítés már megkezdetett **[K. T. 317. §.]**.

IV. Kiváló fontossággal bír végül távollévők közti ügyletkötésnél az a kérdés, hogy mely időpont tekintetik az ügylet megkötése idejéül?[18]) Minthogy oly esetben, midőn az ajánlattevő kifejezett elfogadási nyilatkozatra számit, az ügylet létrejötte azt tételezi fel, hogy az elfogadási nyilatkozat az ajánlattevőhöz megérkezzék: ebből azt lehetne következtetni, hogy az elfogadási nyilatkozatnak az ajánlattevőnél történt megérkezési ideje tekintendő egyúttal az ügylet megkötési ideje gyanánt.[19]) Ehelyett azonban a K. T. határozottan kimondja, hogy a megkötés idejéül azon időpont tekintetik, melyben az elfogadási nyilatkozat elküldetett, vagy elküldés végett feladatott **[K. T. 318. §.]**. Az ügylet tehát korábban tekintetik létrejöttnek, mintsem az annak létrejöttéhez szükséges összes feltételek bekövetkeztek.[20])

142. §.

A hallgatás mint elfogadás.

I. Már a keresk. ügyletek értelmezésénél említettük, hogy valamint a magánjogban, úgy a keresk. jogban sem ismerhető el oly szabály, mely szerint ajánlatra történt hallgatás beleegyezés-

---

[18]) A kérdés fontossággal különösen akkor bir, ha a dolog veszélye a szerződés megkötése időpontjában megy át a másik félre, továbbá az elfogadó szerződési képessége szempontjából, csőd esetében az ügylet megtámadhatósága szempontjából stb. — Az ügylet megkötési ideje határozza meg egyúttal a megkötés helyét. V. ö. fentebb 139. §. Ha az elfogadás elküldésének időpontja tekintetik az ügylet megkötési időpontja gyanánt, akkor ezen időpont bekövetkezésének helye egyúttal a megkötés helyéül tekintendő. V. ö. **S.** 15,379/79. (D. 23., 70. l.). Ez mérvadó különösen az ezen helyen létező keresk. szokás alkalmazására nézve: **C.** 842/909. (H. D. IV. 88. l.).

[19]) Ha az azonnali teljesítés szándékoltatott, akkor az ügylet megkötésének időpontja összeesik a teljesítés megkezdésének időpontjával.

[20]) A K. T. tehát az ügylet perfectiójának olyannyira vitás kérdésében (v. ö. különösen *Windscheid* id. m. 306. §. *Girault* id. m. 49. s k. l.) sem azon elmélethez nem csatlakozik egészen, mely szerint az ügylet megkötésének időpontjául az elfogadás megérkezte tekintetik (átvételi elmélet, *Empfangstheorie, systéme de la réception)*, sem teljesen azon elmélethez, mely szerint az elfogadás elküldésének időpontja mérvadó (kinyilvánítási elmélet, *Aeusserungs-, Declarationstheorie, système de l'expédition)*, hanem e két elméletet okszerűen combinálja. Azt az elméletet, mely szerint az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nek, elfogadásnak volna tekintendő; hogy azonban törvénynél vagy szokásnál fogva kivételek léteznek, amidőn az ajánlatvevő az ajánlatot határozottan visszautasítani köteles, ha azt nem akarja, hogy az ajánlott ügylet létrejöttnek tekintessék (l. 120. §.). E kivételek abban találják igazolásukat, hogy a szabály alkalmazása az adott viszonyok közt a feleknek egymás iránt tartozó bizalmával s a méltányossággal ellenkeznék, különösen pedig abban, hogy az ajánlattevő a másik fél előzetes viseletéből jogosan feltehette, mikép ajánlatát elfogadja, illetve annak visszautasítása iránt őt bizonytalanságban hagyni nem fogja. Ily feltevés jogosultságát a **K. T. 320.** §-a nevezetesen abban az esteben ismeri el, midőn úgy az ajánlattevő, mint az ajánlatvevő kereskedő s ezek vagy üzleti összeköttetésben állanak egymással,[1]) vagy pedig az ajánlatvevő a másik fél irányában [2]) megbízások teljesítésére ajánlkozott.[3]) E zesetben az ajánlatvevő a nyert megbízás vagy ajánlat [4]) iránt azonnal köteles nyilatkozni,[5]) ellenkezőleg hallga-

---

ügylet perfectiójához az elfogadás tudomásvétele is szükséges *(Vernehmungstheorie, théorie de l'information)*, a K. T. (épúgy mint az e részben azonos német K. T.) egyáltalában nem követi.

[1]) Hogy mikor forog fenn üzleti összeköttetés? az, erre vonatkozó szerződés hiányában, a körülményekből itélendő meg. Ha az illetők között megelőzőleg gyakran köttettek különösen hitelre történt ügyletek, e tény elegendő az üzleti összeköttetés felvételére. Vajjon ezen ügyletek az ajánlott ügylettel azonosak-e vagy ettől különbözők? tekintetbe nem jön. V. ö. **C.** 634/90. (P. T. 21., 155. l.), mely azonban nagyon messze megy, midőn üzleti összeköttetést már egyetlen egy megelőző ügylet alapján vesz fel. L. ez ellen maga **C.** 1375/94. (P. T. 31., 208. l.) 244/901. (Grill 705. l.), 154/906. (H. D. I. 302. l.), 305/912. (U. o. VI. 363. l.).

[2]) Szükséges, hogy az ajánlkozás az ajánlattevő irányában k ü l ö n ö s e n történt légyen. Nem elegendő tehát oly ajánlkozás, mely a közönség irányában általában, pl. hirdetések útján történt. Nem alkalmazható továbbá a 320. §., ha az ajánlat nem magától a féltől, hanem az ügylet közvetítőjétől (ügynöktől) származik. **C.** 1088/90. (J. Sz. 6., 182. l.), 305/912. (H. D. VI. 363. l.).

[3]) A megbízásnak éppen olyan ügyletekre kell irányulnia, aminőkre az ajánlatvevő ajánlkozott.

[4]) »M e g b í z á s v a g y a j á n l a t«. Voltaképen a megbízás is csak ajánlat, míg el nem fogadtatott. Míg azonban más ajánlat az ajánlattevővel magával kötendő ügyletre irányul, addig a megbízás oly ügyletre irányul, mely harmadik személlyel kötendő, illetve eszközlendő. A megbízás e mellett lehet meghatalmazás vagy bizomány, vagy vonatkozhatik pusztán tényleges ügyletre. Ajánlat alatt különösen m e g r e n d e l é s n é l k ü l i á r ú k ü l d é s értendő, amint az az id. §. 2. és 3. bek.-ből is kitünik. Ugyan-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tása az ajánlat, illetőleg a megbízás, elvállalásának tekintetik.[6]) Ha azonban az ajánlattevő az ajánlatot vagy megbízást vissza is utasítja, ő mégis köteles az egyidejüleg átküldött árúkat vagy egyéb tárgyakat az ajánlattevő vagy megbizó költségein ideiglenesen a lehető károsodástól megóvni, feltéve, hogy ezt saját hátránya nélkül teheti s felmerülhető költségeire nézve kellő fedezettel bír [id. §. 2. bek.].[7]) Ebbeli kötelességének az ajánlatvevő úgy is tehet eleget, hogy az illetékes törvényszé-

---

azon tekintet alá esik a megrendelt mennyiségen felüli küldemény: **C.** 975/84. (D. Új f. 11., 294. l.), 1703/95. (D. III. f. 4., 134. l.), esetleg a kialkudottnál magasabb vételár melletti küldemény is, pl. utánvét esetében: **C.** id. 1375/94. Értetik továbbá nemcsak az eredeti ajánlat, hanem a válasz is, ha ez új ajánlatnak tekintendő: **C.** 218/85. (D. Új f. 12., 46. l.), **B. T.** 11/96. (D. III. f. 5., 336. l.) De nem a visszautasítás folytán történt ismételt felszólítás az árú átvételére: **K. V. T.** 125/98. (D. III. f. 12., 361. l.), sem a már megkötött szerződésen való változtatás és az abból származó jogról való lemondás iránt tett ajánlat: **B. T.** 9/903. (D. III. f. 25., 97. l.) **C.** 849/910. (H. D. V. 351. l.). Minden esetre pedig valóságos, azaz oly ajánlatnak kell lennie, mely a megkötendő szerződés összes lényeges elemeit magában foglalja. L. a megelőző §-t és **C.** 775/83. (D. Új f. 7., 279. l.) Nem tekinthető ajánlatnak a 320. §. értelmében fizetési kötelezettség iránti halasztási kérelem, habár az eredeti váltó kicserélése végett új váltó küldetett. V. ö. **C.** 709/97. (D. III. f. 10., 196. l.), 136/97. (P. T. 35., 219. l.). Sem egyezségi ajánlat fizetésképtelenség esetén. L. **C.** id. 849/910.

[5]) »A z o n n a l«: azaz amennyi rendes körülményekhez képest a válaszadásra szükséges, miként a K. T. 315. §. esetében. Semmi esetre nem hosszabb idő mulva, mint pl. **C.** id. 218/85. szerint (másfél hó). Vajjon a hallgatás szándékosan, avagy elnézésből történt-e? közömbös. **C.** 486/85. (D. Új f. 12., 105. l.) V é t l e n mulasztás azonban, pl. távollét, betegség stb. az ügylet létrejöttét nem vonja maga után s a visszautasítás megérkezte az ajánlattevő rovására megy, akinek érdekében az történik. Tehát elég a levél p o s t á r a adása, annak elveszése vagy elkésése az ajánlattevő veszélyére megy, az utóbbi lévén az, akinek érdekében az ügylet létrejötte áll. **K. V. T.** 269/906. (D. IV. f. 5., 368. l.)

[6]) Az elfogadás a hallgatásnak oly törvényes következménye, mely akkor is beáll, ha az ajánlattevő bebizonyítaná, hogy az ajánlatot elfogadni nem akarta. A hallgatás tehát nem egyszerű, hanem legfeljebb minősített törvényes vélelem *(praesumtio juris et de jure)* természetével bir. Későbbi tények folytán azonban a hallgatás eredeti következménye megdőlhet. Pl. ha az ajánlattevő, miután hallgatása folytán a szerződés létrejött, újabb eltérő ajánlatot tesz s a másik fél azt elfogadja. V. ö. **C.** 350/85. (D. Új f. 13., 42. l.)

[7]) Fedezet magában a küldött árúban is, melyre nézve az ajánlatvevő megtartási joggal élhet. V. ö. fentebb 138. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ket [8]) megkeresi, mikép addig is, míg a tulajdonos máskép nem intézkedik, az átküldött tárgyaknak közraktárba, vagy gondnok őrizete alá helyezését rendelje el [id. §. 3. bek.].[9])

II. A K. T. most ismertetett intézkedésének kellő méltatására kiemelendő még a következő:

1. hogy ez az intézkedés csak azon feltétel mellett nyer alkalmazást, ha az ajánlatvevőnek teljes szabadságában áll az ajánlatot vagy megbízást elfogadni vagy visszautasítani. Ha ellenben a viszonyok olyanok, hogy az ajánlatvevő az ajánlatot vagy megbízást visszautasítani jogosítva nincs: a visszautasítás kártérítésre kötelez. Hogy mikor forog fenn ily eset? az a felek egymásközti viszonyából és az ügylet természetéből,[10]) nemkülönben a keresk. szokás alapján ítélendő meg;

2. hogy az itt érintett intézkedés kivételes természeténél fogva hasonszerű kiterjesztésre nem alkalmas ugyan, sőt szorosan magyarázandó,[10a]) hogy azonban e kivétel nem jelenti azt, mintha minden más esetben a hallgatás visszautasításnak volna tekintendő. A szóban forgó intézkedés csak egyik kivétel a szabály alól, de nem az egyetlen kivétel. Ez legjobban kitűnik abból, hogy maga a K. T. tartalmaz még más eseteket, midőn a hallgatás beleegyezésnek, illetve elfogadásnak tekintendő s hogy a hallgatás (mulasztás) jelentőségére nézve világosan a keresk. forgalomban elfogadott szokásokra és gyakorlatokra utal (l. fent 120. §.). Utóbbiaktól függ tehát nevezetesen, vajjon a hallgatás elfogadásnak tekintendő-e akkor is, ha az ajánlat vagy megbízás kereskedő irányában ugyan, de nemkereskedő által, vagy kereskedő által nemkereskedő irányában tétetik? [11])

---

[8]) Törvényszék alatt a K. T. 2. §-a és a keresk. elj. 10. §-a értelmében járásbíróság értendő. C. 65/98. (D. III. f. 11., 205. l.)

[9]) A megőrzés költségei az ajánlattevőt terhelik, akinek érdekében történik.

[10]) A visszautasítás kizártnak tekinthető különösen akkor, ha a felek egymással üzleti összeköttetésben állanak s a megbízás foganatosítása halasztást nem tűr, pl. váltó óvatolandó, levél kézbesítendő, értékpapirok napi árfolyamban vásárlandók vagy eladandók stb.

[10a]) V. ö. C. 849/910. (H. D. V. 351. l.), 305/912. (U. o. VI. 363. l.).

[11]) Ily szokás létezik könyvkereskedóknél, akik a velük üzleti összeköttetésben álló feleknek az újonnan megjelent munkákat mutatványul küldik azzal a célzattal, hogy azokat vagy megtartsák, vagy megtekintés után visszaküldjék. Üzleti összeköttetés hiányában ellenben, vagy ha a vevő kijelentette, hogy mutatványküldeményeket nem óhajt, ily külde-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. hogy habár a hallgatás magában véve az ajánlat elfogadását nem jelenti is, az mégis nem zárja ki az elfogadás megtörténtének felvételét oly körülmények alapján, melyekből az ajánlatvevő elfogadási szándéka épúgy kiderül, mintha kifejezett elfogadási nyilatkozatot tett volna.[12])

NEGYEDIK FEJEZET.

A kereskedelmi ügyletek teljesítése.

143. §.

A teljesítés tárgya.

Annak meghatározása, hogy mi a teljesítés tárgya? első sorban a felek akaratától függ. Ez azonban nincs mindig teljesen és úgy kifejezve, hogy kétség ne támadhasson, sőt a felek akarata néha még a körülményekből sem deríthető ki biztosan. Ugyanazért a teljesítés tárgyára vonatkozólag törvényes magyarázati szabályok állíttatnak fel, vagy ilyenek a keresk. szokás útján fejlődnek ki.[1]) A K. T. is tartalmaz ily magyarázati sza-

---

mények még akkor sem köteleznek nyilatkozatra vagy megőrzésre, illetve visszaküldésre, ha a küldő határozottan kijelentené, hogy a munkát megvettnek fogja tekinteni, ha az vissza nem küldetik. Ugyanaz áll más hasonló esetekben, pl. sorsjegyküldeményeknél, még ha jótékony célról van szó.

[12]) Igy nevezetesen m e g r e n d e l é s n é l k ü l i á r ú k ü l d é s n é l az ajánlatvevő hallgatása és üzleti összeköttetés hiánya dacára kötelezve lesz, ha a küldött árú fölött saját céljaira rendelkezik, pl. elárúsítja, elfogyasztja stb. E tény az elfogadási nyilatkozatot teljesen pótolja (németben: *Realaccept*, a küldés: *Realofferte*). V. ö. **L. I.** 103/78. (D. 20., 16. l.), **C.** 761/85. (P. T. 12., 2. sz.), 436/86. (P. T. 16., 90. l.), 799/88. (D. Új f. 21., 274. l.), 1435/89. (J. Sz. 3., 412. l.) Ugyanaz veendő fel pl., ha a címzett a megrendelés nélkül küldött árút a fuvarozótól átveszi s a fuvarozási költséget kifizeti: **C.** 848/89. (D. Új f. 23., 301. l.); hacsak a kiváltás puszta megőrzés végett nem történt: **C.** 30/98. (D. III. f. 11., 282. l.) Ide tartozik az az eset is, ho az árút nem az küldi, akinél a megrendelés történt, hanem m á s. Ha a vevő az árút ennek dacára elfogadja és megtartja, a küldő a vételárt követelheti: v. ö. **C.** 1162/95. (P. T. 33., 65. l.), 1359/95. (U. o. 170. l.), 1296/96. (U. o. 34., 151. l.); feltéve, hogy a vevő azt annak, akinél a megrendelést tette, már meg nem fizette és a küldő őt megelőzőleg arról, hogy az ügyletet a maga részére létrejöttnek tekinti, nem értesítette: **C.** 940/96. (P. T. 34., 152. l.)

[1]) Különösen a t ő z s d e s z o k á s o k tartalmaznak közelebbi magyarázati szabályokat. Egyes árúnemeknél egyenesen szokás által meghatározott minőség is van. Igy nevezetesen gabonánál: »*usance*-gabona«, »szok-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bályokat és pedig úgy egyes meghatározott ügyletekre nézve, mint a keresk. ügyletekre nézve általában.[2]) Utóbbiak vonatkoznak részint a teljesítés tárgyának minőségére, részint annak mennyiségére.

1. Minőség. *a)* Ingó dolgoknál általában, amennyiben a kötelezettség tárgya egyedileg van meghatározva *(species)*, az egyed által a teljesítés minősége is adva van. Közelebbi meghatározást igényel ellenben a minőség, ha a kötelezettség tárgya csak faj vagy nem szerint van meghatározva *(genus)*, ha tehát a teljesítés tárgya a meghatározott nem különböző fajaiból, a meghatározott faj különböző minőségű egyedeiből kiválasztandó. E részben a **K. T. 321.** §-a, ellentétben az általános magánjogban túlnyomóan felállított azon elvvel, hogy a választási jog korlátlanul az adóst illeti,[3]) aki tehát a legrosszabb fajú és minőségű árut is szolgáltathatja: minden választási szabadság kizárásával azt a szabályt mondja ki, hogy, amennyiben a szerződésben az árú faja és minősége iránt közelebbi meghatározás nem foglaltatik,[4]) vagy azt a törvény nem határozza meg,[4a]) az adós »középfajú és minőségű árut« tartozik szolgáltatni.[5]) — *b)* Pénz-

---

vány (!) gabona«, melynél a tőzsdeszokások határozzák meg a legkisebb minőségi súlyt. L. budapesti árúüzl. szokások gabonanemüekre nézve, 17. §.

[2]) Hasonlóképen a Váltó T. is tartalmaz magyarázati szabályokat, nevezetesen a fizetendő pénznemre nézve a 37. §-ban.

[3]) V. ö. osztr. p. t. 656., 906. §§. Másként német p. t. 243. §., mely a K. T. szabályát fogadta el.

[4]) Pl. **C.** 1598/903. (D. IV. f. 1., 106. l.): »oberndorfi répamag«. Ily esetben a vevő nemcsak rosszabb, hanem rendszerint jobb minőségű árút sem tartozik elfogadni; kivévén ha a minőség felismerhetőleg csak mint minimális minőség van meghatározva. Lehet, hogy a vevőnek épen a rosszabb minőségre van szüksége. Másként a budapesti árúüzl. szokások 39. §-a, mely szerint az oly árú, amely a szerződésileg kikötöttnél jobb minőségű, nem utasítható vissza. Rosszabb minőség határozott kikötése: v. ö. **C.** 1391/99. (D. III. f. 17., 245. l.). Földben lévő termény vételénél a minőség nem jön tekintetbe: **B. T.** 64/910. (H. D. IV. 243. l.). Hasonlóképen »tale-quale« »tel-quel« kikötés esetében, hacsak nem más árú szállíttatik. **Tb.** 1019/912. (H. D. VII. 110. l.).

[4a]) Pl. borra nézve az 1908: XLVII. tc.

[5]) Azaz: ha csak a nem van meghatározva: középfaj és ennek középminősége, ha a faj is meg van határozva: ennek középminősége szállítandó. A minőség meghatározása történhetik az árú előállítójának megjelölése által is, pl. Concordia-malombeli liszt. V. ö. **C.** 392/84. (D. Új f. 10., 118. l.) — Vajjon az árú megfelel-e a középminőségnek? az tartozik bizonyítani, akit a minőségre nézve általában a bizonyítás terhel (l. alább

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szolgáltatásoknál[6]) a fizetendő pénzösszeg minősége a pénzérték *(valuta)*,[7]) a pénzláb[8]) és a pénznem[9]) által hatá-

---

151. §.). A bizonyítás azonban csak szakértők által történhetik, minthogy a középminőség megállapítása egyuttal vélemény. V. ö. **C.** 479/90. (D. Új f. 28., 23. l.) Tekintetbe jön a vételár mennyisége is: **B. T.** 506/908. (H. D. III. 61. l.). Amennyiben az árú rossz minősége miatt hátrányosan gyakorolna elkoboztatnék, ez a felekre nézve feltétlenül irányadó. **C.** 1143/92. (D. Új f. 85., 132. l.), 918/904. (D. IV. f. 3., 328. l.) Mageladásnál a középminőség a csiraképességet magában foglalja: **C.** 5125/900. (D. III. f. 19., 224. l.)

[6]) V. ö. különösen *Zsögöd* igen alapos tanulmányát: Fejezetek II, 237—610. l.

[7]) Pénzérték *(valuta)* alatt meghatározott anyagból (aranyból, ezüstből stb.) készült pénznek azt a tulajdonságát értjük, melynél fogva az mint törvényes fizetési eszköz, azaz mint oly eszköz van elismerve, mellyel (külön kikötésektől eltekintve) fizetéseket teljesíteni lehet és kell. Szokásos azonban a pénzértéket oly értelemben is venni, mely szerint az egyszerüen csak az anyagot jelenti, melyből a törvényes fizetési eszköz veretik. V. ö. 1892: XVII. tc. 1. §. is: »Az eddigi ausztriai érték helyébe az aranyérték lép, amelynek számítási egysége a korona.« Ez értelem azonban jogilag azért nem helyes, mert ugyanazon anyag alapján igen különböző pénzrendszer lehetséges. Az id. tc. által megállapított pénzérték tehát jogilag nem egyszerűen az aranyérték, hanem az arany koronaérték; amint hogy a törvény címe is »a koronaérték megállapításáról« szól.

[8]) Pénzláb *(Münzfuss)* azt a viszonyt jelenti, melyben meghatározott finomsági tartalommal bíró pénzanyagnak meghatározott alapsúlya az egyes főpénzdarabokhoz áll. Az 1892: XVII. tc. szerint a pénzverés alapsúlya a kilogramm s egy kgr. finom aranyra 3280, egy kgr. ötvözött aranyra pedig, mely 900 ezredrész aranyból és 100 ezredrész rézből áll, 2952 korona esik (2. és 3. §§.). Az ausztriai értéknél az alapsúly a vámfont (500 gr.) s egy vámfont tiszta ezüstből 45 darab $^{900}/_{1000}$ finomságú forint veretett.

[9]) Pénznem *(Geldsorte)* az egyes külön elnevezéssel bíró pénzdarab: korona, forint, márka, frank, tallér stb. Többnyire a pénznem a pénzértéket és pénzlábat is kifejezi. Pl. a korona, a márka, a frank. De nem mindig. Igy különböző pénzértékű és pénzlábú forintok vannak, illetve voltak: osztrák, délnémet, hollandi stb. forint. Emellett figyelembe veendő, hogy a tulajdonképeni valuta-pénznemeken kívül olyanok is veretnek, melyek kevésbbé finom, vagy más anyagból állanak s csak a kisebb fizetések eszközlésére vannak rendelve. Az 1892: XVII. tc. szerint aranykoronák csak 20 és 10 koronás darabokban (érmékben) veretnek. Az 1907. évi XLVII. tc. alapján 100 koronások is. Azonkívül veretnek egykoronások $^{835}/_{1000}$ finomságú ezüstből, melyek a magánforgalomban csak 50 korona összegéig fogadandók el, és mint ú. n. váltópénz: 20 és 10 filléres nikkel érmék, melyek csak 10 korona, és 2 és 1 filléres bronzérmék, melyek csak egy korona összegéig fogadandók el (4., 11., 12., 15., 19. §§.) Az 1899: XXXII. tc. ezeken

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

roztatik meg. Ezek tekintetében is első sorban a felek megállapodása irányadó, kétség esetében azon pénzláb és pénznem tekintetvén szerződésszerűnek, mely a teljesítés helyén divatozik [K. T. 326. §. 1. bek.].[10]) Ha a szerződés számolási értékről [11]) vagy oly pénznemről szól, mely a teljesítés helyén forgalom-

---

kívül még ötkoronás ezüstérmék veretését rendelte el $^{900}/_{1000}$ finomságú tartalommal, melyek 250 korona összegig fogadandók el (l. még 1907. évi XLVII. tc. 3. §.), az 1912: XX. tc. alapján pedig 2 koronás darabok is veretnek, melyekre ugyanaz áll, mint az egykoronásokra. A bírói gyakorlat (vonatkozással a Bünt. t. 204. §-ára) az 1 koronásokat is váltópénznek minősítette, azon okból, mert nem korlátlan összegig, mint az ezüstforintosok (l. most is 1899: XXXVI. tc. 9. §.) fogadandók el s az ezüst forintosoknál csekélyebb finomsági tartalommal birnak. V. ö. C. 456/95. (D. III. f. 1., 256. l.), 11.915. (U. o. 4., 226. l.) Erre való tekintettel az 1908: XXXVI. tc. 39—42. §-a a váltópénz hamisításának büntetését felemelte. Az ötkoronások, melyeknek finomsági tartalma az ezüstforintosokkal egyenlő, már váltópénznek nem tekinthetők. — Veretnek továbbá teljes értékű oly pénznemek, melyek csak kereskedelmi pénz, vagyis nem kötelező fizetési eszköz jellegével bírnak. Igy nálunk az ú. n. levantei tallérok, az 1869: XII. tc. alapján vert 8 és 4 forintos aranyérmék és az 1868: VII. tc., illetve az 1857. szeptember 19-én kelt nyp. szerint vert aranyok. V. ö. 1892: XVIII. t.-c. 7. és 14. c. és 1899: XXXVI. tc. 11. §.

[10]) V. ö. osztr. p. t. 905. §. — »Divatozik« azt jelenti, hogy valamely meghatározott pénzláb szerint kivert pénznem mint törvényes fizetési eszköz van elismerve és azonfelül tényleg forgalomban, folyamatban van. Ez kitűnik az id. §. 2. bek.-ből. Az ausztriai ezüst forint nálunk az 1858. április 22-én kelt csász. nyp., illetve az 1867: XVI. tc., 11. c., az 1878: XX. és 1887: XXIV. tc. értelmében törvényes pénzérték volt (átmenetileg még fentartva az 1892: XVII. tc. 10., 23. §§. és 1899: XXXVI. tc. 9. §. által), de a bank- és államjegyek kényszerforgalma, illetve a bankjegyek beváltási kötelezettségének felfüggesztése következtében sokáig nem volt forgalomban s a kényszerforgalomra való tekintettel később sem volt követelhető, mikor az ezüstágió megszünte folytán ismét forgalomba jött. Ugyanez áll egyébiránt a koronaérmékről is, míg a készfizetések felvétele kötelezőleg ki nem mondatik (l. fent. 129. §. 10. jegyz.) s jóllehet az 1899. évi XXXVI. tc. már a koronaértékben való közkötelező számítást rendeli el. (Az 1912: XX. tc. 7. §-a meg is tiltja az üzleti forgalomban a régi forint-, krajcárszámítást.) A koronaérték érméi ugyan elfogadandók (id. t. 8. §.), de az adós ezekben fizetni nem köteles, hanem bankjegyben még akkor is fizethet, ha ércpénzfizetés köttetett ki. Másként a készfizetések felvétele után, amikor ily kikötés esetében a hitelező bankjegyet elfogadni nem köteles. (1899. évi XXXVII. tc. alapsz. 86. sz.)

[11]) Számolási érték *(Rechnungswährung)* oly képzeleti pénz, mely csak számításban, meghatározott ki nem vert ércmennyiségnek megfelelően, de nem valósággal létezik. Pl. az azelőtt alkalmazott hamburgi

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ban nincs, legyen az belföldi [12]) vagy külföldi pénznem, a teljesítés helyén a lejárat napján jegyzett árfolyam szerint,[13]) országos pénznemben történik.[14]) E tekintetben kivételnek csak akkor van helye, ha a fizetés e szavakkal: »természetben«, »valóságban« vagy ezekhez hasonló más kifejezésekkel bizonyos pénznemben kiköttetett [id. §. 2. bek.].[15])

2. Mennyiség. Meghatároztatik egyrészt számok, másrészt mértékek: hossz-, köb-, súlymértékek által; kivételesen más-

---

ú. n. *Mark Banco* (= 1/59.332 vámfont finom ezüst). Régebben gyakran használtattak ily számolási pénznemek a tényleg kivert pénznemek rosszaságának ellensúlyozására. Mai napság azonban ezen ok megszüntével a számolási értékek is nagyobbára megszüntek. V. ö. különösen *Goldschmidt* Handb. 1. kiad. 106. §. Az *Értekezlet* is csak számolási értéknek »esetleges létesülhetésére« való tekintettel hagyta meg az arra vonatkozó rendelkezést (l. Jk. 292. l.)

[12]) Belföldi nemvaluta pénznemek aranyban és ezüstben (l. fent. 9. jegyz.). Aranyérmék általában a koronaérték behozatala előtt (v. ö. 1858. április 27. nyp. 7. §.), de az ezüstforintosok és a koronaérték érméi is a kényszerárfolyam következtében (l. fent. 10. jegyz.).

[13]) Ha a teljesítés helyén árfolyam nincs, külföldi teljesítési helyre nézve a legközelebbi külföldi, belföldi teljesítési helyre nézve a budapesti tőzsde árfolyama mérvadó. V. ö. Váltó T. 37. §. és hozzá *Szerző* Váltójog 53. §. 8. jegyz.

[14]) A V. T. 37. §. szerint »teljesíthető«, tehát az adós fizethet a váltóban megjelölt pénznemben is. V. ö. *Szerző* Váltójog 53. §. 4. jegyz. De a K. T. indicativ szólásmódja egyenlő a parancsoló szólásmóddal, e szerint tehát az adósnak nincs választási joga, hanem az országos pénznemben fizetni köteles (ellenk. magyarázat a régebbi kiadások). V. ö. *Zsögöd* id. m. 453. l. — Az 1892: XVII. tc. 23. §-a szerint előbb is, mintsem a koronaértékben való közkötelező számítás behozatott volna (l. 10. jegyz.), minden fizetés, amely ausztriai értékben teljesítendő, koronaértékbeli érmékben is volt teljesíthető olykép, hogy a 20 koronás aranyérme 10 osztr. ért. forinttal, a 10 koronás aranyérme 5 osztr. ért. forinttal, az 1 koronás 50, a huszfilléres 10, a kétfilléres 1, az egyfilléres félkrajcárral volt számítandó. Viszont az ausztriai ezüstforintosok a koronaértékben való közkötelező számításnak behozatala után is forgalomban hagyattak két koronával számítva. (1899: XXXVI. tc. 9. §.)

[15]) A szerződési akaratnak a körülményekből való magyarázatának tehát nincs helye; sőt még az sem elegendő, ha a szerződés egyszerüen csak a forgalomban nem lévő pénznemről szól. V. ö. 1899: XXXVI. tc. 17., 18. §§. is. A természetbeni fizetés kötelezettsége külön törvényen is alapulhat. Így a vámok kötelezően aranyban fizetendők. 1908: XII. tc. Vámtarifa 17. cikk. Viszont a vasuta szomszédos országokban forgalomban lévő arany- és ezüstpénzt is köteles elfogadni. Üzl. Szab. 9. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ként, pl. szükség,[15a]) termelés,[15b]) tőzsdei ügyleteknél : kötés szerint stb. ; [16]) személyes szolgálatoknál időmértékek által. Hogy minő mértékek veendők a teljesítés alapjául? első sorban szintén a felek megállapodásától függ. Kétség esetében, épúgy mint a pénzrendszernél, azon mérték-, súly-, idő- és távolságszámítás tekintetik szerződésszerűnek, mely a teljesítés helyén divatozik [id. §. 1. bek.].[17]) Ha azonban a mennyiség meghatározására oly mértékek állapíttattak meg, melyek nem az országban törvényesen elfogadott méterrendszernek felelnek meg, a belföldön történő teljesítés métermértékre átszámítva történik.[18])

Különös intézkedéseket tartalmaz a K. T. az adás-vételnél a vételár meghatározására nézve (l. alább 149. §.) s közelebbről határozza meg az eladó felelősségét és a vevő jogait, ha az árú a kikötött vagy törvényes minőségnek, illetve mennyiségnek nem felel meg (l. alább 151. §.). Vannak továbbá különleges törvényes

---

[15a]) V. ö. **C.** 1176/901. (D. III. f. 22., 124. l.): »szükséglet«, »üzleti szükséglet« alatt a vevőnek a rendes üzleti forgalomban megkivánt árúszükséglete értendő. L. **C.** 734/911 is (H. D. VI. 306. l.).

[15b]) »Amennyit eladó bizonyos idő alatt beszállíthat«. Értendő szokásos fuvardíj mellett: **C.** 583/910. (H. D. V. 48. l.)

[16]) A »kötés« *(Schluss)* a különböző árúknál és értékeknél különböző. Igy a budapesti tőzsdén a százalékok szerint árusított értékpapiroknál egy kötés 5000 frt névleges összeget tesz ki, bank- és szállítási vállalatok értékpapirjainál rendszerint 25 darabot (értéküzleti szokások 33. §.); búzánál, zabnál és kukoricánál 1000 métermázsát; rozsnál, árpánál és olajmagoknál 500, szilvánál és szilvaíznél 100 métermázsát (árúüzleti szokások 78. §.). — »Körülbelül« *(circa)* kitétellel meghatározott mennyiségnél a budapesti árúüzl. szokások 5. §-a szerint az eladónak jogában áll a megnevezett mennyiségnél 5%-kal többet vagy kevesebbet szállítani. Mint ált. keresk. szokásra hivatkozik e magyarázatra: **B. T.** 2270/89. (D. Új f. 24., 33. l.) »Waggon-rakomány« alatt 100 métermázsa értendő (árúüzl. szok. 6. §.).

[17]) V. ö. osztr. p. t. 905. §. Habár nálunk az 1874 : VIII. tc. által a méterrendszer hozatott be s az id. t. 16. §-a azt rendeli, hogy 1876. január 1-től (a földterületi és tengeri hajózási mértékeket kivéve) kizárólag a métermértékek használandók s ezt az 1874 : VIII. tc. helyébe lépett 1907 : V. tc. 1. §-a is megerősíti : a régibb mértékek használata még sem teszi az ügyletet érvénytelenné, minélfogva a K. T. szóban forgó intézkedése belföldi teljesítési hely esetén is kiváló fontossággal bir. Bécsi, pozsonyi, pesti mérő ; különböző akó, veder, véka stb.

[18]) V. ö. 1874 : VIII. tc. 16. §. Az 1907 : V. tc. 14. §-a az átszámításra nézve részletesen megállapítja a régi mértékekhez való számszerű viszonyt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

intézkedések, melyek a minőség és mennyiség biztosítását s az erre vonatkozólag gyakran előforduló visszaélések megakadályozását célozzák.[19])

144. §.

A teljesítés módja.

I. A keresk. forgalomban sokkal gyakrabban fordul elő mint a magánjogban, hogy a teljesítés nem történik közvetlenül az adós és hitelező között, hanem harmadik személyek közvetítése vétetik igénybe. Az ilyen közvetítés különösen a pénzintézetek és bankárok által történik, akik fizetések elfogadásával és teljesítésével mások részére, követelések behajtásával *(incasso)*, fizetési meghagyásokkal és utalványozással s más fizetési ügyletekkel rendszeresen foglalkoznak s ekként mintegy a közönség pénztárnokai gyanánt szerepelnek.[1]) A keresk. forgalomban továbbá a fizetések nagy mértékben nem készpénzben teljesíttetnek, hanem igen nagy szerepet játszik a kölcsönös követelések beszámítása *(compensatio)* s a fizetés helyettiadás *(datio in solutum)*. Ezek egyúttal oly formákban és berendezések mellett történnek, minők a közönséges magánjogi forgalomban ismeretlenek.

---

[19]) Mértékek és mérőkészülékek hatósági hitelesítése és bélyegzése: 1874: VIII. tc. 10. s k. §§. és e helyett 1907: V. tc. 15. s k. §§. — Fémjelzés: Pénzügyi törv. és szab. XV. füz.; — 1893: XXIII. tc. a mesterséges borok készítésének és forgalomba hozatalának tilalmazásáról és e helyett legujabban 1908: XLVII. tc.; — 1893. évi XXXIV. tc. a csomagokban árult cikkek mennyiségtartalmának helyes megjelöléséről; — 1895: XLVI. tc. a mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisításának tilalmazásáról és hozzá 38.286/96. földm. min. rend. (R. T. 1253. l.).

[1]) Újabban nálunk különösen a postatakarékpénztár útján történik sok fizetés az adósnak beküldött s valamely közvetítő postahivatal által átvett befizetési lapok felhasználásával. V. ö. ezekre nézve a C. 1506/904. (D. III. f. 3., 235. l.): a közvetítő postahivatal a csekkszámlatulajdonos követelésének felvételére ennek megbizottjaként szerepel s így a befizetési lap útján a postahivatalnál teljesített fizetés épen olyan tekintet alá esik, mintha a fizetés a csekkszámlatulajdonos saját kezéhez történt volna. L. még C. 1456/904. (D. IV. f. 2., 246. l.), 165/904. (H. D. I. 160. l.). És pedig a befizetés napjától, mint fizetési naptól: C. 1198/905. (D. IV. f. 6., 292. l.). Tehát késedelmi kamat is csak ezen napig számítható, nem azon napig, melyen a postatakarékpénztár a hitelezőt a befizetésről értesítette: C. 1402/905. (H. D. I. 30. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A K. T. a fizetés különböző módjait s az azokból eredő jogviszonyokat általában nem szabályozza.[1a]) Ennélfogva a keresk. szokások és az általános magánjog elvei irányadók.[2]) Mindazonáltal helyén való, ha különösen a fizetés helyetti adás oly kérdéseit tárgyaljuk, melyek a keresk. forgalomban gyakrabban fordulnak elő; azonkívül a fizetés két oly módjáról akarunk megemlékezni, melyek a készpénzfizetések helyettesítésében folyton emelkedő jelentőséggel bírnak s újabb időben hazánkban is nagyobb mértékben alkalmaztatnak, t. i. az ú. n. giro fizetésről és az ú. n. scontratióról.

1. Fizetés helyetti adás. Valamint a magánjogban, úgy a keresk. ügyleteknél sincs a hitelező kötelezve arra, hogy készpénzfizetés helyett más dolgokat fogadjon el.[3]) Ez áll nemcsak közönséges árukról, hanem nem kevésbbé értékpapirokról, mint váltók, utalványok, kamatszelvények stb.[4]) De ha a hitelező értékpapirt fizetés helyett elfogad is, ennek ellenkező akaratnyilvánítás hiányában csak feltételes jelentősége van, azaz az adós csak akkor szabadul végleg kötelezettsége alól, ha a kérdéses értékpapir tényleg beváltatik.[5]) Ez különösen váltónál van elismerve. A váltó tehát, akár új váltó állíttatik ki, akár más által kiállított váltó adatik, az eredeti tartozásra nézve megszüntető és illetve újító *(novatorius)* hatállyal nem bír.[6])

2. Girofizetés.[7]) Értetik ez alatt a fizetésnek oly módja,

[1a]) Csak egy esetben követeli a K. T. határozottan, hogy a fizetés készpénzben történjék, t. i. a részvények befizetésére nézve a 151. §-ban (v. ö. fentebb 77. §.). V. ö. azonban még Ipart. 118—120. §§., melyek szerint a gyáros munkása bérét készpénzben tartozik kifizetni.

[2]) V. ö. a különböző fizetési ügyletekről általában, főleg: *Thöl* H. R. 1044. s k. l., *Endemann* H. R. 597. s k. l., *Cohn* Endemann-féle Handbuch III. 998. s k. l., *Goldschmidt* System 212. l., *Pardessus* id. m. I. 383. l.

[3]) *Aliud pro alio invito creditori solvi non potest* (l. 2. §. 1. D. de rebus creditis 12., 1.). V. ö. osztr. p. t. is 1413. §.

[4]) Hogy a papirpénz és bankjegy más szempont alá esik s hogy az általuk történt fizetés valóságos fizetés, nem fizetés helyetti adás (legalább nálunk ez idő szerint): l. már fentebb 129. §.

[5]) Vagyis az értékpapir, mint régibb írók *(Baldus, Ansaldus, Casaregis;* l. *Cohn*nál) mondták, nem *pro soluto*, hanem *pro solvendo* adatik. A németek azt mondják: »*zahlungshalber*«, a franciák: »*sauf encaissement*«.

[6]) V. ö. közelebbről: *Szerző* Váltójog 5. §., ahol a birói gyakorlat is részletesen fel van tüntetve.

[7]) V. ö. *Brodmann* Z. f. g. Hr. 48., 121. s k. l. Össze nem tévesztendő a giroforgalommal vagy giroüzlettel, mely alatt úgy a giro-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mely az adósnak harmadik személynél lévő számlakövetelésből való leírás és a hitelezőnek ugyanazon harmadiknál lévő számlakövetelséhez való hozzáírás által történik. A harmadik személy, kinél és ki által ez az átírás (átkönyvelés) foganatosíttatik, rendszerint pénzintézet vagy bankár s a számlakövetelés, mellyel mindegyik fél nála bír, részint készpénzletétből, részint általa eszközölt pénzbeszedésekből,[7a]) illetve az ő kezéhez történt befizetésekből stb. képződik. Maga az átírás *(giro)* rendszerint utalványok, csekkek[8]) által adott megbízás alapján eszközöltetik, s annak megtörténtével a tartozás a másik fél irányában törlesztve van.[9])

3. S c o n t r a t i o.[10]) Ez voltaképen nem más, mint kölcsönös beszámítás, csakhogy több mint két személy között és nemcsak közvetlenül, hanem egyúttal közvetve, követelésátruházás és adósságátvállalás kapcsán.[11]) A girofizetéstől abban különbözik,

---

fizetést magát, mint az azt eszközlő pénzintézetnek v. bankárnak azzal kapcsolatos ügyleteit értik, nevezetesen a girofelek részére történő készpénzátvételt, váltók és más értékpapirok beszedését és kifizetését stb. Minthogy a *giro* forgatmányt is jelent, a giroforgalom: f o r g a t m á n y i forgalommal is fordíttatik (v. ö. az osztrák-magyar bankra vonatkozó 1878: XXV. tc. alapszab. 76. c.). A postatakarékpénztárra vonatkozó 1889: XXXIV. tc. *clearing*-forgalomnak nevezi, ami helytelen, mert az angolok clearing alatt tulajdonképen a scontratiót értik, mellyel a girofizetés csak összefüggésben áll.

[7a]) Ez történik különösen az illető pénzintézetre vagy bankárra szóló v á l t ó t e l e p í t é s folytán. L. erről közelebbről *Szerző* Váltójog 27., 44. §§.

[8]) Ú. n. á t í r á s i c s e k k, ellentétben a tulajdonképeni vagy fizetési csekk-kel. L. fent 135[a] §. 24. jegyz.

[9]) A fizetési folyamat jogilag abban áll, hogy az egyik számlatulajdonos (A.), aki a másiknak (B) tartozik, a bankot (C.) maga helyett adósként delegálja s ez tényleg B. irányában az adósságot elvállalja, az ebből származó követelését A. irányában pedig leszámítja, compensálja.

[10]) Neveztetik *scontro*nak, *riscontro*nak, saldirozásnak, liquidatiónak, *arrangement*nak, néha *giro*nak is. Az angoloknál *clearing* (l. 7. jegyz.), a franciáknál: *virement* (mely szó azonban a girofizetésre is használtatik). A budapesti tőzsdén a l e s z á m o l á s szó használtatik. L. Csekkt. is fent 135[a] §. 29., 46. jegyz. — A scontratio már a középkorban nagy szerepet játszott a vásárokon, különösen a váltóvásárokon.

[11]) Pl. A. követel B.-től 1000 koronát és tartozik neki 500-zal, ugyancsak A. követel C.-től 500-at és tartozik 1000-rel, egyúttal B. követel C.-től 500-at. A. már most compenzál B.-vel 500-ig és C. A.-val szintén 500-ig. Marad A. részére követelés B. ellen 500 és C.-től A. ellen szintén 500. B. erre átruházza C. elleni követelését A.-ra, aki azzal compenzál.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy a kiegyenlítés maguk a felek között s nem közösen megbízott harmadik személy (bankár) útján, az ennél bírt számlakövetelés alapján, eszközöltetik. Gyakran azonban a girofizetéssel összeköttetik. Ujabb időben a scontratio egyesületi alakban állandó intézményképen szokott szerveztetni.[12]) Alkalmaztatik továbbá nemcsak pénzkövetelések kiegyenlítésére, hanem érték- és árúszállítási ügyleteknél is, így nevezetesen a tőzsdei forgalomban.[13])

145. §.

A teljesítés helye.

I. A teljesítési hely nemcsak abból a szempontból fontos, hogy hol teljesítendő az ügylet, hanem több más tekintetben is jelentőséggel bír. Igy, mint már kiemeltetett, a mérték, súly, pénzláb, pénznem, idő- és távolságszámítás tekintetében s az e részben alkalmazandó jogra nézve,[1]) a vételár meghatározására,[2]) a fuvarozási költségek viselésére,[3]) a fuvarozásból eredő veszély

---

[12]) A legrégibb ily állandó intézmény a híres londoni *Clearing-house*, mely 1775-ben keletkezett s melyben évenként körülbelül 150 milliárd korona lesz kölcsönösen kiegyenlítve. V. ö. úgy erről, mint általában a clearing-intézményről, különösen: *Koch* Zeitschr. f. d. ges. HR. 29. köt. 59. s k. l., *Cohn* id. h. 1062. s k. l., *Stanley Jevons* Geld u. Geldverkehr. Lipcse, 1876. 270. s k. l. — Budapesten is fennáll ily leszámolási intézmény az osztrák-magyar bank vezetése alatt »budapesti leszámoló-egylet« címmel (l. 1909. febr. 8. 9040. sz. keresk. min. rend. a csekktörvény szempontjából), amelyhez újabban az 1893-ban alapított Budapesti giro- és pénztáregylet részv.-társ. járult.

[13]) Ez olyképen történik, hogy az összes, bizonyos határidőben (nevezetesen a hó közepén és végén) esedékes szállításokra nézve egységes ú. n. leszámolási árfolyam állapíttatik meg, melynek alapul vételével a kölcsönös leszámolások és átruházások történnek, míg a szerződési ár és ezen árfolyam közti különbözet az illető felek által kifizettetik. V. ö. különösen *Grünhut* Z. f. d. Privat- u. öff. Recht. II. 590. s k. és Endemann-féle Handbuch III. 12. l. A budapesti tőzsdén kötött áru- és érték-ügyletekre nézve a leszámolás a giró- és pénztáregylet rt. vezetése alatt álló leszámoló iroda útján történik »Az értéküzleti leszámolás rendje« 1897-ben és »Áruüzleti leszámoló rend« cím alatt újabban 1904-ben megállapított szabályzatok értelmében.

[1]) K. T. 326. §. 1. bek. és fentebb 11., 139., 143. §§.

[2]) K. T. 339. §. és alább 149. §.

[3]) K. T. 341. §., 344. §. 2. bek. és alább 150. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

viselésére [4]) stb.; perjogi szempontból pedig a bírói illetőség megállapítására nézve.[5])

II. A **K. T. 322.** §-a szerint, összhangzásban az általános magánjoggal,[6]) a keresk. ügyletek teljesítési helye első sorban a felek megállapodásától függ, nem tévén különbséget, vajjon a megállapodás határozottan ki van-e fejezve,[7]) vagy csak a körülményekből, különösen az ügylet természetéből vagy céljából vehető-e ki? Amennyiben azonban a feleknek meghatározott teljesítési helyre irányuló megállapodása ki nem deríthető, a következő intézkedések mérvadók: [8])

Szabály, hogy az ügylet [9]) azon a helyen teljesítendő, hol a kötelezettnek a szerződés megkötésekor [10]) kereskedelmi telepe,[11])

---

[4]) K. T. 344. §. és alább 150. §.

[5]) 1868: LIV. tc. 35. §. és hozzá: *Szerző* Polg. tvk. rendje 49. §. Új Pp. 29. §. L. különösen alább 19. jegyzet.

[6]) V. ö. osztr. p. t. 902., 905., 1420. §§.

[7]) Mit jelent ily kitétel: »Budapestről szállítandó«, »*Ab Budapest lieferbar*« ? **B. T.** 4119/92. (D. Új f. 35., 353. l.) szerint a keresk. forgalomban általánosan elfogadott értelmezés az, hogy a küldési költség a nevezett helyig eladót, onnan a vevőt terheli. Ellenben teljesítési helynek ez a hely nem tekinthető, tehát bírói illetőség alapjául sem szolgálhat s a veszély kérdése is független tőle (l. alább 150. §.). L. **C.** 1016/98. is. (D. III. f. 14. 137. l.) 572/906. (H. D. I. 231. l.) I. és II. bírói hat. Ellenk. t. i. a teljesítési hely értelmében **B. T.** 2588/903. (U. o. 25., 32. l.), 710/909. (H. D. III. 330. l.). »*Waggonfrei Budapest*«: **C.** 1629/905. (D. IV. f. 5., 58. l.) szerint annyit jelent, hogy a teljesítés a waggonba való berakással történik s eladó csak addig felelős az árú minőségeért és azzal az elküldés körüli gondosságnak (K. T. 343. §.) eleget tett.

[8]) A pénztartozások fizetésére nézve v. ö. *Schwarz Gusztáv* Magánjogi fejtegetések 13. s k. l.

[9]) Kétoldalú szerződéseknél mindegyik fél teljesítésének helye külön határozandó meg. Igy pl. az adásvételnél külön az árú átadására és külön a vételár fizetésére nézve. Minthogy azonban előbbire nézve rendszerint a kötelezett fél, utóbbira nézve rendszerint a hitelező keresk. telepe, illetve lakhelye irányadó (l. alább): a teljesítési hely mindkettőre nézve egyaránt az eladónál van. V. ö. **S.** 1234/79. (D. 23., 60. l.)

[10]) A telep vagy lakhely későbbi megváltoztatása esetén tehát az eredeti hely tekintendő teljesítési helynek. Ugyanaz áll különösen pénztartozások fizetésénél. L. alább és *Értekezlet* jk. 291. l.

[11]) Ha az adósnak több telepe van, az a teljesítési hely, hol az ügylet megköttetett, vagy ennek hiányában a kötelezett választása szerinti telepe: **C.** 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.) A keresk. telep alatt gyár, raktár is értendő, ha az ügylet ott köttetett. V. ö. fentebb 20. §. és **C.** 1000/90. (K. J. T. I. 24. l.): téglaégető helyén eladott téglára nézve. L. még alább

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy ilyennek hiányában lakása volt [id. §. 2. bek.]. E szabály alól azonban két fontos kivétel van,[12]) és pedig:

1. ha meghatározott oly dolgok adandók át, melyek a szerződés megkötésekor a szerződő felek tudtával más helyen léteztek, az átadásnak e helyen kell történni [**K. T. 323. §.**].;[13])

2. p é n z b e l i t a r t o z á s o k a t[14]) az adós, amennyiben a szerződésből,[15]) az ügylet természetéből[16]) vagy a szerződő felek

---

18. jegyz. A kötelezett telepe akkor is teljesítési hely, ha bizonyos vasuti állomásra való fuvarozás köttetett ki s a fuvarozási költség a kötelezettet terheli. A kötelezett tehát eleget tett teljesítési kötelezettségének, ha a kitüzött idő alatt az árút saját telepén feladta s a megérkezés késedelme a hitelező (vevő) rovására megy. **C.** id. 281/97.

[12]) A K. T. 322. §. helytelenül csak »a következő §-ban érintett eset« kivételéről szól. A 324. §. nem kevésbbé kivétel.

[13]) Feltéve, hogy az árúk az illető helyen nem csupán átmenetileg tartózkodnak.

[14]) P é n z b e l i t a r t o z á s o k alatt általában minden pénzszolgáltatásra irányuló tartozás értendő, tekintet nélkül a jogcímre. V. ö. **S.** 5487/76. (D. 16., 49. l.), 4736/77. (D. 17., 73. l.) Tehát pl. kölcsöntőke és kamat, vételár: **S.** 16.769/78., 18.463/78. (D. 21., 44., 45. l.) **K. V. T.** 172/902., (D. III. f. 24., 142. l.), fuvarozási költség: **S.** 1234/79. (D. 23., 60. l.) Csak az olyan pénztartozások tesznek kivételt, melyeknél az »ügylet természete« követeli, hogy az adós telepe vagy lakhelye legyen a teljesítési hely (l. alább 16. jegyz.). Ellenkező álláspontot foglal el **B. T.**, csak a kölcsön- és hasonló követelésekre szorítván a K. T. 324. §-ának intézkedését. V. ö. 1112/82. (D. Új f. 2., 342. l.), 267/73. (U. o. 4., 326. l.), 3685/83. (U. o. 8., 309. l.), 441/85., 2305/85., 4025/85. (P. T. 13., 7. l.), 258/86. (D. Új f. 15., 225. l.), 3291/86. (J. 86., 130. l.), 2562/88. (D. Új f. 20., 357. l.) Igy **K. V. T.** is 15/94. (D. III. f. 1., 346. l.), 86/95. (U. o. 2., 345. l.), 277/95. (U. o. 3., 339. l.) Azonban a törvény nem tesz különbséget, tehát azt belevinni sem szabad. A vételárkövetelésre nézve v. ö. még alább 152. §.

[15]) Nem éppen kifejezett szerződés. Lehet tényleges szokás is. Pl. biztosítási díjak beszedésénél (l. alább 191. §.). Fizetési hely kijelölése a f a c t u r á n, ha az megelőző szerződéssel nem ellenkezik. A fizetési helyet megállapító számla ellenmondás nélküli elfogadása azonban nem tekinthető hozzájárulásnak. V. ö. **K. V. T.** id. 76/95.

[16]) Hogy mely ügyletek azok, melyeknek »természetéből« más következik? elvontan meghatározni nem lehet. Tehát a concrét ügylet természetét kell vizsgálni. Ellenk. *Schwarz G.*, ki szerint az oly pénztartozások értendők, melyek elvontan véve kizárólag a h i t e l e z ő é r d e k é b e n kötött ügyletből erednek (id. h. 45. l.), pl. ajándékozás, kamat nélküli kölcsön adása kölcsönelőszerződés alapján, megbízás nélküli ügyvivőt terhelő követelések, *depositum irregulare*, tartozatlan fizetés (l. e példák nagy részét *Regelsberger*-nél Endemann-féle Handb. II. 511. l.). Azonban ha elvontan véve az ügylet, illetve a fizetés csak a hitelező érdekében levőnek

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szándékából más nem következik, saját veszélyére és saját költségein [17]) azon helyen köteles fizetni, hol az ügylet megkötésekor a hitelezőnek keresk. telepe,[18]) vagy ilyennek nem létében lakása volt [K. T. 324. §.].[19]) E kivétel alá nem esnek azonban a forgatható és bemutatóra szóló papirokon alapuló tartozások. Ezekre nézve a fenti szabály épségben marad,[20]) s kiegészíttetik azzal, hogy az adós csak a nála és pedig üzlethelyiségében, ilyen-

---

jelentkezik is, adott esetben mégis ellenkezőleg állhat a dolog. A tartozatlan fizetés visszatérítését általában nem veszi ki a pénztartozásokra vonatkozó szabály alól: S. 69/78. (D. 19., 98. l.), 20/965/79. (D. 24., 52. l.) Ellenk. S. 11.963/79. (D. 23., 61. l.)

[17]) Az adós viseli tehát különösen a pénzküldés költségét és veszélyét, utóbbit úgy az elveszés, mint a késedelem tekintetében. Ez áll különösen postai küldés esetében, hacsak a hitelező a postai küldést külön nem választotta. V. ö. C. 1288/905. (H. D. I. 29. l.)

[18]) Ha a hitelezőnek több telepe van, teljesítési helynek az tekintendő, hol az ügylet megköttetett. S. 6946/78. (D. 20., 59. l.)

[19]) Minthogy a teljesítési hely bírói illetőséget állapít meg, a hitelező saját telepének vagy lakhelyének bírósága előtt az adóst be is perelheti (másként német (régi) K. T. 325. §. 2. bek.) Ezt a bírói gyakorlat ugyanazon módon ismeri el, amint a pénztartozásokra nézve a teljesítési helyet állapítja meg (l. 14., 16. jegyzet). Mindazonáltal a teljesítési hely és a bírói illetőség nem mindig összevágó. Figyelembe veendő ugyanis, hogy míg a K. T. 324. §-a általában pénztartozásokról szól, addig az 1868 : LIV. tc. 35. §-a csak »szerződések«-ről beszél. Helytelen tehát S. id. 69/78 .és 20.965/79., melyekben a teljesítési hely illetőségét tartozatlan fizetés visszakövetelésére nézve is megállapította. Figyelembe veendő továbbá, hogy a községi eljárásban csak a kikötött telj. hely állapít meg illetőséget. (1877. évi XXII. tc. 15. §.) Vajjon azonban a hitelező kereskedő be van-e jegyezve vagy nem? sem a teljesítési hely, sem az illetőség tekintetében nem határoz, minthogy a 324. §. még a nemkereskedőkre is alkalmazást nyer. V. ö. fentebb 28. §. Helytelen e részben S. 20.708/79. (D. 24., 53. l.), C. 824/94. (Jogt. K. 94., 22. sz.) és B. T. id. 258/86. Az új Pp. a teljesítési hely illetőségét lényegesen megszorította (29. §.) s a részletügyletnél a törvény hatályosságának területén lakó vevővel szemben kizárta (2. bek.), az 1912. évi LIV. tc. 105. §-a felhatalmazván az igazságügyminisztert, hogy e kivételt a horvát-szlavon és boszniai vevőkkel szemben is kiterjessze.

[20]) Ok: mert a bemutatóra szóló és forgatható papiroknál az adós nem tudhatja, hogy ki lesz a lejáratkor a papir tulajdonosa és hitelező, s mert az adós csak a papir visszaadása mellett tartozik fizetni (l. fent. 129. §.). A váltónál is csak annyiban áll másként a dolog, amennyiben az intézvényezett neve mellett kitett hely, illetve (saját váltónál) a kiállítás helye vagy telepítés esetén a telep helye, a kikötött teljesítési hely fogalma alá esik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nek hiányában lakásában, történt bemutatás folytán tartozik fizetni.[21])

Végül kiemelendő, hogy oly esetben, midőn a szerződés t ö b b h e l y e n teljesítendő, a kötelezettség, amennyiben az megosztható, egyéb megállapodás hiányában a kijelölt helyeken egyenlően felosztva teljesítendő. Ellenben fel nem osztható kötelezettségeknél, ha a választási jog iránt intézkedés nem történt, a kötelezettség a kijelölt helyek bármelyikén teljesíthető **[K. T. 325. §.]**.

III. Hogy minő jogkövetkezménye van annak, ha az adós nem a szerződésileg kikötött vagy a törvényes teljesítési helyen teljesít? arra nézve a K. T. külön intézkedést nem tartalmaz.[22]) Amennyiben a más helyen történő teljesítés egyszersmind késedelmet foglal magában: az erre vonatkozó szabályok alkalmazandók. De hasonszerűleg kiterjeszthetők e szabályok arra az esetre is, ha a más helyen történt teljesítés késedelemmel nem párosul.[23])

146. §.

A teljesítés ideje.

I. A teljesítési idő meghatározása a K. T. értelmében következő szabályok szerint történik:

1. Első sorban mérvadó a felek akarata; közömbös lévén, vajjon ez határozottan kifejeztetett-e, vagy csak a körülményekből, nevezetesen az ügylet természetéből, avagy a szem előtt tartott keresk. szokásból tűnik-e ki? **[K. T. 327. §.]**. Ugyancsak az ügylet természetéhez és a felek szándékához képest kell megítélni, vajjon oly esetben, midőn lejárati nap állapíttatott meg, ez csak az egyik, vagy mindkét szerződő fél javára lett-e

---

[21]) V. ö. Váltó T. 41., 102. §§., K. T. 298. §. (l. fent 135. §.), melyek más forgatható és bemutatóra szóló papiroknál hasonszerüen alkalmazandók. Voltaképen r e c t a-papiroknál is, amennyiben ezeknél is követelhető a papir visszaadása. Igy bizonyára a recta-v á l t ó n á l, melyre nézve semmi eltérés a bemutatás tekintetében nincs. V. ö. *Szerző* Váltójog 38., 54. §§.

[22]) V. ö. *Mártonffy Marcel* A keresk. ügyletek teljesítésének helye és az ú. n. pozitiv szerződésszegések. Emlékkönyv 228. s k. l. és fent. 122. §. 7[a] jegyz.

[23]) Pl. az eladó más helyen korábban teljesített s ez alapon követeli a vételárt. Ez esetben a vevő épúgy választhat a késedelemre nézve adott jogok közt, mint ha a teljesítési idő sem tartatott be.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megállapítva? [K. T. 334. §. 1. bek.].[1]) Az esetben is azonban, ha az adós a lejárat előtti fizetésre fel van jogosítva, a hitelező beleegyezése nélkül leszámítolási díjt [2]) csak úgy vonhat le, ha őt erre a keresk. szokás feljogosítja [id. §. 2. bek.].[3])

---

[1]) Azaz: vajjon a lejárati nap csak úgy van-e megállapítva, hogy a hitelező előbb nem követelhet, de az adós előbb is teljesíthet, vagy egyúttal úgy, hogy az adós sem teljesíthet a lejárat előtt, a hitelező tehát nem köteles a korábbi teljesítést elfogadni? A kérdés újabb időben különösen azért nyert jelentőséget, mert gyakran fordul elő, hogy állami vagy más nagy kölcsönök felmondatnak új kisebb kamatozású címletek kibocsátása végett (ú. n. *conversio)*, vagy egyes magánadósok akarják pl. jelzálog- s hasonló kölcsöneiket előnyösebb feltételű kölcsönökké átváltoztatni. A római jog szerint ellenkező megállapodás hiányában az adós jogosítva van lejárat előtt is fizetni, a lejárat tehát csak az ő érdekében megállapítottnak tekintetik (l. *Windscheid* Pand. II. 273. §.). Az újabb magánjogi törvénykönyvek is többnyire ezt követik. V. ö. *Code civil* 1187. c. (de ennek dacára Franciaországban vita a kamatozó kölcsönre nézve), szász p. t. 717. §., svájci köt. jog 94. c. (uj 81. c.). L. német polg. t. is 271. §. Ellenk. porosz L. R. A K. T. értelmében a kérdés mindig a concrét eset szerint bírálandó el s vélelem sem a korábbi visszafizetés jogosultsága mellett, sem ellene nem foglal helyet. »Ez nem felel meg a keresk. forgalom igényeinek. A hitelezőre nézve, ki a teljesítést bizonyos napon várja s intézkedéseit ehhez képest teszi meg, a korábbi teljesítés sok esetben kiszámíthatlan hátránnyal járhat.« *Tervezet* ind. 430. l. Törlesztéses kölcsönnél, habár a korábbi felmondási jog csak a hitelező javára köttetett is ki, mégis az adós is élhet vele, »mert oly megállapodások, melyek egy és ugyanazon jogviszonyban kizárólag csak az egyik szerződő fél (hitelező) érdekét védik, ellenben a másik (adós) anyagi érdekeinek jogos érvényesíthetését teljesen kizárják, joghatállyal nem birhatnak.« **C.** 336/904. (D. IV. f. l., 209. l.). Ugyanitt kimondva, hogy a fennálló keresk. szokás alapján a pénzintézetek a lejárat előtti visszafizetést 3% felülfizetés *(storno)* ellenében elfogadják. V. ö. **C.** 627/905. is (D. IV. f. 3., 338. l.). L. még **C.** 5179/907. (Magánj. D. II. 200. l.), mely az adósnak szerződéses intézkedés hiányában félévi felmondási jogot adott, amely idő alatt a hitelezőnek módjában áll azt az esetleges hátrányt kiegyenlíteni, mely őt az ilyen kölcsön időelőtti visszafizetéséből érheti. A storno-díj jogi természetére nézve l. fent 126. §. 7a jegyzet, *Baumgarten N.* Jelzálogos kölcsönök visszafizetése és újabb joggyakorlatunk. Bpest 1909.

[2]) Leszámítolási díj *(interusurium, escompt, disconto)* az a kamat, mely a fizetendő tőke után a tényleges fizetés napjától a lejárat napjáig jár. Ha a követelés kamatozó, akkor a leszámítolás már abban fekszik, hogy csak a tőke és a tényleges fizetés napjáig járó kamatok fizettetnek. Kamatozatlan követeléseknél a leszámítolási díj számítására háromféle rendszer (v. ö. *Arndts* Pandekten 220. §.): 1. az ú. n. *Pinkhard-Carpzow*-féle rendszer, mely szerint, épúgy mint kamatozó követeléseknél, egyszerűen a fizetés napjától a lejárat napjáig járó törvényes kamatok levonatnak;

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Amennyiben a teljesítési idő sem kifejezetten meg nem állapíttatott,[4]) sem a körülményekből ki nem deríthető : a teljesítés bármikor, tehát az ügylet megkötése után azonnal is, követelhető és bármikor eszközölhető [id. 327. §.].[5])

3. Maga a kikötött vagy választott teljesítési nap csak olyképen áll a felek rendelkezésére, hogy a teljesítés a szokott üzleti órákban eszközlendő, s ugyanakkor elfogadandó **[K. T. 332. §.]**.[6])

4. Ha a kötelezettség teljesítésére kitűzött határidő meghosszabbíttatik, az új határidő más megállapodás hiányában, a korábbi határidő eltelte utáni első nappal veszi kezdetét **[K. T. 333. §.]**.[7])

---

2. az ú. n. *Hoffmann*-féle rendszer, mely szerint oly összeg fizetendő, mely a fizetés napjától a lejárat napjáig járó egyszerű törvényes kamatokkal együtt a követelés összegének megfelel ; 3. az ú. n. *Leibnitz*-féle rendszer, mely az előbbitől csak abban különbözik, hogy a kamatok után is kamatok számíttatnak. Az első rendszer helytelen, mert a hitelező kevesebbet kap, mint amennyi a lejárat napjáig járó kamatokkal a követelés összegének megfelel. Az utolsó rendszer csak akkor helyes, ha a hitelezőnek módjában van a fizetett összeget kamatok kamatjával gyümölcsöztetni. Minthogy azonban ez nem igen lehetséges : szabályképen a *Hoffmann*-féle rendszer alkalmazandó. Ezt rendeli a Végreh. t. 192. és a Csődt. 14. §. is (l. ehhez a min. javasl. indokolását). — A leszámítolási díjtól megkülönböztetendő a kereskedők által készpénzfizetés esetében a vételárból engedett levonás *(rabatt, sconto)*. Kikötés hiányában azonban ez is csak keresk. szokás alapján követelhető. V. ö. **C.** 1018/91. (K. J. T. 1., 21. l.)

[3]) A budapesti tőzsde árúüzleti szokásainak 61. §-a a leszámítolási díj (kamat vagy *sconto)* levonását határozottan kizárja.

[4]) Ezzel nem azonos az az eset, ha a teljesítés az adós t e t s z é s é r e van bízva. Helytelen **L. I.** 6281/78. (D. 21., 47. l.) V. ö. osztrák p. t. 904. §.

[5]) A hitelező azonban az adósnak egyrészt a teljesítés eszközlésére méltányos időt engedni tartozik, másrészt nem követelheti a teljesítést hosszabb idő mulva a kedvező áralakulás kizsákmányolásával. **B. T.** 470/92. és ellenk. **C.** 634/92. (D. Új f. 33., 229. l.) De az adós sem teljesíthet a hitelezőnek hátrányos időben. Megfelelő méltányossági szabályok a budapesti tőzsde árúüzleti szokásaiban 22. és 25. §§. — Abból, hogy más kikötés hiányában a teljesítés azonnal követelhető, következik, hogy ha az adós azt állítja, hogy a teljesítésre csak bizonyos idő mulva volt kötelezve, ezt neki kell bizonyítania. Ez megfelel az általános magánjogi felfogásnak is (v. ö. *Unger* id. m. II. 576. l.) s áll különösen a v é t e l n é l. V. ö. alább 152. §. 20. jegyzet.

[6]) V. ö. Váltó T. 33. és 102. §§. A magánjogban az egész nap áll rendelkezésre. V. ö. osztr. p. t. 903. §.

[7]) Határidő kitüzése nélküli halasztás esetén a teljesítési időt a bíróság határozza meg. V. ö. **C.** 2533/86. (D. Új f. 15., 162. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Jóllehet azonban a felek a teljesítési időt kifejezetten megállapították, e meghatározás mégis gyakran kételyeket hagy hátra. Ezek elhárítására szolgálnak a K. T. következő magyarázati szabályai:

1. Kétség esetében azon időszámítás tekintetik szerződésszerűnek, mely a teljesítési helyen divatozik [**K. T. 326. §.** 1. bek.].

2. Ha a teljesítés ideje évszakra vagy más időszakra határoztatott, annak megállapításánál a teljesítés helyén divatozó keresk. szokás szolgál irányadóul [**K. T. 328. §.** 1. bek.].[8])

3. Azon kötelezettségek, melyek valamely hó közepére *(medio)* szólnak, annak tizenötödik napján, azok pedig, melyek valamely hó végére *(ultimo)* szólnak, annak utolsó napján teljesítendők [id. §. 2. bek.].[9])

4. Amennyiben a kötelezettség a szerződés megkötésétől számítandó bizonyos idő eltelte után teljesítendő, a teljesítés időpontjára nézve következő határozatok szolgálnak irányadóul [**K. T. 329. §.**]:[10])

a) Ha a határidő napokban van megállapítva, a teljesítés a határidő utolsó napjára esik, maga a megkötés napja nem számíttatván.

b) Ha a határidő hetekben, hónapokban vagy több hónapra terjedő időszakban — év-, félév- vagy évnegyedben — van megállapítva, a teljesítés ideje az utolsó hét vagy utolsó hó azon napjára esik, mely nevénél vagy számánál fogva a szerződés megkötési napjának megfelel. Ha e nap az utolsó hónapban hiányzik, a teljesítés e hó végnapjára esik. Egy hét alatt hét nap értendő.[11])

---

[8]) A budapesti tőzsde 1883. évi árúszokásai értelmében »tavaszra« szóló kötés március és április hóban, »őszre« kötött szállítás rendszerint szeptember és október hóban; oly szerződés pedig, melynél a szállítás ideje e kifejezéssel »a hajózási évad megnyílta után« van megjelölve, a hajózási évadnak a tőzsde tanácsa által évenként közhírré tett megnyiltától számítandó hat hét leforgása alatt teljesítendő (27., 28. §§.). Utóbbi az új szokások 12. §-a szerint is áll.

[9]) Mit kell érteni »a hó elején« alatt? A budapesti tőzsde árúszokásainak 11. §-a szerint a hó elejétől bezárólag 10-ig terjedő időszakot. Igy **C.** 1726/99. is (D. III. 16., 213. l.). A Váltó T. 30. §-a ellenben e kifejezést a hó első napjára magyarázza.

[10]) Hasonló szabályok a Váltó T. 32. §-ában.

[11]) Példa: ha a szerződés február 28-ától számítandó 3 hó leteltével teljesítendő, a teljesítési nap május 28-ika; ha pedig a szerződés hétfőn köttetett s teljesítendő egy hét mulva, a teljesítési határnap a rákövetkező hétfő. Valamely hó végétől számítandó határidő az illető hó utolsó

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

c) Ha a teljesítésre kitűzött határidő egy vagy több egész és egy fél hóban állapíttatott meg, a fél hó, mely alatt tizenöt nap értendő, az egész hónap vagy hónapok után számítandó.[12])

Ugyanezen elvek szerint történik a határidő kiszámítása akkor is, ha az nem a szerződés megkötésével, hanem más időponttal, vagy eseménnyel, pl. a f e l m o n d á s napjával veszi kezdetét.[13])

5 Ha a teljesítés napja vasárnapra, vagy valamely közönséges ünnepre esik, a kötelezettség, a következő pontban említett esetet kivéve, a legközelebbi köznapon teljesítendő [id. 329 §. ut. bek.].[14])

6. Ha a kötelezettség bizonyos időtartamon belül teljesítendő, a teljesítésnek ez időtartam letelte előtt kell bekövetkezni.[14a]) Ha azonban a kitűzött időtartam utolsó napja vasárnapra vagy valamely közönséges ünnepre esik, a kötelezettség legkésőbb a vasárnapot vagy ünnepet közvetlenül megelőző köznapon teljesítendő **[K. T. 330. §.]**.

7. Oly szerződéseknél, melyekben a teljesítési idő közelebbi meghatározása helyett következő kifejezések: »mielőbb«, »mihelyt csak lehet«,[15]) »alkalmilag«, vagy más hasonló általános kifeje-

---

napjától mint s z á m t ó l számítandó. Február végétől egy hó mulva tehát március 28. vagy 29. napja.

[12]) Példa: ha a szerződés január 29-től 1½ hó mulva teljesítendő, a teljesítés március 15-ére esik. Ha megfordítva, előbb a fél hó számíttatnék, a teljesítés napja március 13-ika volna.

[13]) Részletes intézkedések a felmondásra kötött ügyletekre nézve a budapesti tőzsde árúüzleti szokásaiban 15. s k. §§. A 17. §. kimondja, hogy ha a teljesítésnek bizonyos időtartamon belül kell történnie, a felmondási idő Budapesten teljesítendő szerződésnél legalább 2 napot, vidéken teljesítendő szerződésnél legalább 5 napot tesz.

[14]) Ámbár ezen intézkedés a szerződés megkötésétől számítandó határidő esetével közösen ugyanazon szakaszban foglaltatik, azt mégis önállónak kell tekinteni, s a 330. §. esetét kivéve, más teljesítési időknél is alkalmazni. V. ö. német K. T., melyben az külön cikkben van kimondva; *Tervezet* ind. 424. l., **C.** 1043/87. (P. T. 15., 139. l.), **B. T.** 8285/87. (M. IV. 248. l.)

[14a]) »Év végéig lehetőség szerinti részletekben« aránylagos mennyiségekre osztott teljesítés: **C.** 722/910 (H. D. IV. 363. l.).

[15]) »Lehetőleg december 3-án« úgy értelmeztetett, hogy egy-két nap, tehát a K. T. 331. §. szerint két nap. **C.** 710/84. (D. Új f. 10., 334. l.) A **C.** 65/85. (D. Új f. 12., 199. l.) szerint pedig azt, hogy a »lehetőség«, melyhez a fizetési kötelezettség köttetett, még nem forog fenn, az adós tartozik bizonyítani. L. a köv. jegyz.-ben id. hat. is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zések [16]) használtatnak, a teljesítés idejét a fennforgó körülmények s az ügylet természetéhez képest a bíróság határozza meg.[17]) Ellenben ha a teljesítés akként igértetett, hogy annak »néhány« vagy »egy-két« nap, hét, hó vagy év alatt kell történnie, — a »néhány« vagy »egy-két« kifejezés alatt két nap, hét, hó vagy év értendő [K. T. 331. §.].[18])

147. §.

Különösen a kétoldalú szerződések teljesítéséről.

I. Egyoldalú szerződéseknél az egyik fél csak jogosítva, a másik fél csak kötelezve lévén, a hitelező a teljesítést minden

---

[16]) Pl. »ha az üzlet jó menetele meg fogja engedni«: C. 722/84. (D. Új f. 11., 240. l.) »Azonnali szállítás« határozott idő kikötése nélkül: C. 640/85. (D. Új f. 12., 275. l.), 871/87. (U. o. 18., 246. l.) A budapesti tőzsde árúüzl. szokásai 19. §-a szerint ily meghatározás esetében az árút Budapesten az ügylet megkötését követő második hétköznapon kell átadni és átvenni, Budapesten kívül az ügylet megkötésétől számított 8 nap alatt szállítani. »*Successive*« *:* ellenk. C. 371/91. (D. Új f. 31., 133. l.), mely szerint ily esetben a K. T. 327. §. értelmében a jogosított fél véghatáridőt tűzhet. A successiv teljesítésnél az egyes részleteknek lehivásra (vagyis felmondásra) való teljesítése lehet kikötve. V. ö. C. 469/910. (H. D. IV. 321. l.). Ily esetben a korábbi részletek utólagos teljesítése nem követelhető, ha azok az illető részletidő letelte után hivattak le: C. 846/910. (U. o. V. 174. l.). Ha közelebbi kikötés nincs, a teljesítés nem éppen egyenlő részletekben kell hogy történjék, hanem az egyes szolgáltatások ideje és mennyisége az ügylet természetétől, a fenforgó körülményektől, az eladó termelési és szállítási képességétől és a vevő szükségletétől függhet. V. ö. C. 742/910. (U. o. IV. 361. l.). »*Prompt*« szállítás kikötése a keresk. forgalomban azon általánosan elfogadott értelemmel bír, hogy az áruk azonnal, de legkésőbb 8 nap alatt szállítandók. V. ö. C. 811/91. (D. Új f. 30., 223. l.) Ha a szállítás meghatározott hónapon belül, de eladó tetszése szerint történhetik, a vevő abban a hónapban részletteljesítéseket is tartozik elfogadni: C. 1071/92. (M. 312. l.) A budapesti tőzsde áruüzl. szok. 14. §-a szerint »a vevő tetszése szerint szállítandó« azt jelenti, hogy a felmondás joga a vevőt illeti meg (ily kikötés nélkül a 15. §. szerint az eladót).

[17]) A ténykörülményeknek azonban, melyektől a teljesítés függővé tétetett, mindenesetre tárgyilagosan megállapíthatóknak kell lennie. Tisztán az adós egyéni felfogásán alapuló elhatározás esetére igért teljesítés (»ha üzleti tőkéjéből valamely részt nélkülözhet«) bíróilag nem érvényesíthető. C. 26/85. (D. Új f. 12., 19. l.)

[18]) Úgy írásbeli, mint szóbeli megállapodásoknál: C. 150/912. (H. D. VI. 270. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megszorítás nélkül követelheti, ha annak ideje elérkezett. Nem ily egyszerű a viszony kétoldalú szerződéseknél, melyeknél a hitelező egyúttal kötelezve, az adós egyúttal jogosítva van. Ezeknél kérdés, hogy minő befolyást gyakorol az egyik fél teljesítési követelése a másik fél teljesítési követelésére, minő közelebbi viszony létezik az egymással szemben álló, de ugyanazon egy jogügyletből eredő követelések és tartozások között?

Két eshetőséget kell megkülönböztetni:

1. A viszony, melyben kétoldalú szerződéseknél a kölcsönös követelések, illetve tartozások egymáshoz állanak, lehet olyan, hogy az egyik fél a neki járó teljesítést a másik féltől saját teljesítésére való tekintet nélkül, tehát akkor is követelheti, ha maga még nem teljesített, sőt erre vonatkozó hajlandóságát sem fejezte ki. Ez egyuttal magában foglalja azt, hogy a másik fél a maga követelésével csak akkor léphet fel, miután ő már teljesített. A felek közti viszony tehát ez esetben *egyenlőtlen*: egyik fél helyzete kedvezőbb, mert követelése saját kötelezettségének teljesítésétől feltételezve nincs, a másiké pedig kedvezőtlenebb, mert követelése az ő teljesítésétől fel van tételezve.

2. A két fél közötti viszony azonban teljesen *egyenlő* is lehet oly értelemben, hogy mindegyik fél a szerződésből folyó jogait csak a reá háramló kötelezettségek teljesítésének feltétele mellett érvényesítheti, hogy egyik fél sem köteles a maga részéről teljesíteni anélkül, hogy a másik fél is ne teljesített volna, illetve — minthogy épen a felek közti egyenlőség tételeztetik fel s ha a következő félnek már a maga részéről előbb tényleg teljesíteni kellene, ez ismét egyenlőtlenséget foglalna magában — hogy a másik fél a teljesítésre a maga részéről késznek nem nyilatkozott volna; ami egyúttal azt foglalja magában, hogy mindegyik fél a maga teljesítését a másik fél teljesítéséig visszatarthatja.[1])

Hogy melyik e két eshetőség közül áll? arra nézve a felelet nem lehet kétséges. A szabály a jog terén a felek egyenlősége, az egyenlőtlenség csak kivételes. Ugyanazért a **K. T. 335.** §-a is határozottan kimondja, hogy kétoldalú szerződésnél az, ki ellen a teljesítés követeltetik, erre csak az esetben kötelezhető, ha a másik fél saját részéről a szerződést teljesítette, illetőleg kész a

[1]) E visszatartási jog össze nem tévesztendő a K. T. és V. T. megtartási jogával. L. fent. 138. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

teljesítésre.[2]) Kivételnek e tekintetben csak akkor van helye, ha a teljesítésnek a megtámadott fél részéről a kölcsönös megállapodás, vagy az ügylet természete, vagy a keresk. szokás szerint előbb kell történni.[3]) E kivételt természetesen az azt állító fél köteles bizonyítani.

II. Sokat vitatkoznak a fölött, hogy kétoldalú szerződéseknél minő a felek perbeli helyzete?

1. A kérdés először az, vajjon a felperesi teljesítés vagy teljesítési készség a kereseti alaphoz tartozik-e, úgy hogy alperes csak akkor marasztalható, ha felperes a teljesítést vagy teljesítési készséget már keresetében állítja, illetve kínálja, s vajjon ennek megfelelőleg alperesnek az a védekezése, hogy felperes még nem teljesített, illetve teljesítési készségét ki nem fejezte (ú. n. *exceptio non adimpleti contractus)*, a kereseti alap tagadását foglalja-e magában; avagy pedig a felperesi teljesítés, illetve teljesítési készség nem a kereseti alap kiegészítő része, úgy hogy tehát alperes feladata a teljesítés vagy teljesítési készség hiányát kifogáskép en érvényesíteni? Elméletileg véve helyesebbnek látszik az előbbi felfogás, tekintve, hogy alperes teljesítése felperes viszonteljesítésétől, illetve teljesítési készségétől egyenesen fel van tételezve, feltételes követeléseknél pedig a feltétel bekövetkezte a kereseti alaphoz tartozik.[4]) Túlnyomóan azonban az utóbbi felfogás helyessége vitattatik[5]) s gyakorlati okok is inkább emellett szólnak,[6]) különösen ha figye-

---

[2]) Ugyanígy a magánjogban is. V. ö. osztrák p. t. 1052., 1062. §§. Alkalmazható a szerződés nemteljesítése folytán követelhető kártérítésre is. Pl. a vevő nem fizetett s mégis követel nemteljesítés miatt kártérítést. V. ö. C. 631/902. (D. III. f. 23., 163. l.) és alább 151. §. 15. jegyzet. Ha a másik fél fizetésképtelen s azért nem teljesíthet, ez a teljesítésre kész fél követelését ki nem zárja. V. ö. C. 182/911. (H. D. VI. 35. l.)

[3]) Alkalmazás a vételnél: K. T. 345. §. Épen a vételnél fordul elő azonban, hogy megállapodás szerint egyik fél előbb tartozik teljesíteni, és pedig vagy az eladó: hitelre történt eladás, vagy a vevő: előfizetés melletti vétel. L. alább 152. §. 20. jegyz.

[4]) V. ö. alább 149. §. 1. jegyz.

[5]) V. ö. *Windscheid* id. m. II. 321. §.; *Unger* id. m. II. 468. s k. l. Ez a római jog álláspontja is. Az ellenkezőt kifejezetten csak a porosz L. R. tartalmazza. A mi gyakorlatunk is az uralkodó felfogást követi. V. ö. *Értekezlet* jk. 298. l. (ahol egyébiránt tévesen állíttatik az ellenkező a szász polg. tvkvről; l. ennek 860. §-át).

[6]) Igy nevezetesen az, hogy az előbbi felfogás értelmében felperest, ha a keresetben a teljesítést nem állítja vagy nem kínálja, alperes makacs-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lembe vesszük, hogy a bizonyítási teher a teljesítés megtörténte, illetve meg nem történte iránt ezen felfogás mellett is nem a kifogást tevő alperesre, hanem a teljesítést állító felperesre háríttatik.[7]) Ugyanilyen a felek perbeli helyzete akkor is, ha a követelő fél teljesített ugyan, de alperes azt vitatja, hogy a teljesítés nem volt megfelelő (ú. n. *exc. non rite adimpleti contractus)*. Mindazonáltal, ha alperes a teljesítést kifogás nélkül elfogadta, tehát csak oly hiányokat érvényesít, melyeket az árú elfogadása után észlelt, a teljesítés hiányosságát alperes köteles bizonyítani. Ez esetben a teljesítés rendes úton már végbement s a fentartás nélküli elfogadás a kellő teljesítés mellett vélelmet alkot, amihez az is járul, hogy a teljesítő fél az árút a másik fél birtokában nem ellenőrizheti (l. még közelebbről a vételnél 151. §.).

2. A második kérdés arra vonatkozik, minő hatása van a felperes nemteljesítési kifogásának az ítéletre? Minthogy alperes kétségkívül tartozik, bár csak a felperes viszontteljesítésének feltétele mellett, nem volna igazságos, ha a felperes egyszerüen keresetével elutasíttatnék.[8]) Sokkal megfelelőbb, hogy a kifogás dacára marasztaló ítélet hozatik, a marasztalás azonban csak feltételesen: a felperesi viszontkötelezettség egyidejű teljesítése mellett történik.[9])

---

sága esetében is el kellene utasítani. Pedig lehet, hogy felperes csak elnézésből nem szólt a maga teljesítéséről s hogy alperes nem is hivatkozott vagy hivatkozhatott volna a felperes nemteljesítésére. V. ö. a német polg. tvk. terv. indokolását II. 204. l.

[7]) Abból ugyan, hogy az *exc. non adimpl. contr.* kifogás, az következnék, hogy alperes tartozik a nemteljesítést bizonyítani. Ezzel szemben azonban tekintetbe veendő, hogy a teljesítési kötelezettség megszünte általában az azt állító fél által bizonyítandó. V. ö. *Unger* id. h. 569. l.

[8]) Ez már azért sem helyes, mert arra kényszeríti felperest, hogy még egyszer pert indítson.

[9]) V. ö. *Unger* id. m. II. 501. l. Kifejezetten előirva a német p. t. 322. §. által. Az ítélet végrehajthatósága nem képez akadályt. V. ö. Végreh. t. 9., 10. §§. Helykülönbségi vételnél (l. köv. §.) az eladó átadási kötelezettségének már az által tesz eleget, hogy az árut a fuvarozónak átadja s ha a vevő azt visszautasítja s az eladó ennek folytán az árut a K. T. 351. §. értelmében letétbe helyezi vagy visszahozatja, a vevő a vételárban marasztalható anélkül, hogy az eladó az árú egyidejű átadására köteleztetnék. **C. 242/910. (H. D. IV. 196. l.).**

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK CIM.

VÉTEL.[1]

ELSŐ FEJEZET.

Általában.

148. §.

A kereskedelmi vétel fogalma és nemei.

I. A K. T.-nek a vételre vonatkozó intézkedései, melyek époly kevéssé kimerítők, mint a keresk. ügyletekre általában és egyes más keresk. ügyletekre vonatkozó intézkedések s ennélfogva a keresk. szokások s az általános magánjognak a vételre vonatkozó szabályai általi kiegészítésre szorulnak: csak azon feltétel mellett nyerhetnek alkalmazást, ha a vétel a kereskedelmi vétel fogalma alá esik. Ez azonban nemcsak akkor forog fenn, ha az eladó és vevő, vagy csak egyik is közülök, kereskedő, hanem akkor is, ha akár a vevő, akár az eladó, akár mindkettő nem kereskedő, de a vétel legalább az egyik fél részéről keresk. ügyletet képez.[2] E feltételek mellett a keresk. vétel fogalma alá

---

[1]) *Gareis* Endemann-féle Handb. II. 540. s k. l.; *Treitschke* Der Kaufkontrakt in besonderer Beziehung auf den Waarenhandel, 2. kiad. *Wengler*-től. Gera, 1865.; *Couetoux* Des contrats et ventes de marchandises. Páris, 1874; *Ripert* Essai sur la vente commerciale. Páris, 1875.; *Levé* Code de la vente commerciale. Páris, 1892.; *Chalmers* The Sale of Goods Act 1893 including the Factors Act 1889 and 1890. 6. kiad. London, 1905.; *Gasca* Trattato della compra-vendita. 2. köt. Róma 1905.; *Róth Pál* A vétel rendszere a keresk. jogban. Budapest, 1890.

[2]) V. ö. fentebb 118. §. és arra nézve, hogy minő feltételek mellett keresk. ügylet a vétel, ill. eladás bárki vagy legalább kereskedő részéről? fentebb 115—117. §§. A K. T. azonban épen a vételnél állít föl számos olyan szabályt, mely a nemkereskedői osztályokra nézve túlszigorúnak mutat-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az ú. n. szállítási ügylet[3]) is esik, amennyiben általában mint adás-vétel jelentkezik,[4]) és pedig nemcsak akkor, ha a szállítás bizonyos mennyiségű helyettesíthető dolgokra vonatkozik, hanem akkor is, ha a szállítás tárgyát nemhelyettesíthető dolgok képezik ;[5]) továbbá nemcsak abban az esetben, ha a szállítási ügylet még csak megszerzendő,[6]) hanem akkor is, ha az eladó

---

kozik s épen ezért méltánytalanságra vezet. Ez okból az új német K. T., midőn az ú. n. egyoldalú keresk. ügyletekre vonatkozó szabályt fenntartotta (l. fent 118. §. 7a jegyz.), ezt azzal ellensúlyozta, hogy a vételnél azokat a szigorúbb szabályokat, melyek az árú hiányainak érvényesítésére és a helykülönbségi vételnél az árú megőrzésére vonatkoznak, csak azon feltétel alatt alkalmazza, ha a vétel mindkét fél részéről keresk. ügyletet képez. (377., 379. §§.)

[3]) L. fent. 115. §. 15. j. A tőzsdei szállítási ügyletekről alább 157. §.

[4]) Oly esetben, midőn a szállítandó árú nem meghatározott vételárért, hanem más árúért adatik, a szállítási ügylet nem a vétel, hanem a csere fogalma alá esik. L. a köv. §-t is. Néha szállítási ügyletről munkabéri szerződésnél is beszélnek, feltéve hogy az anyag a bérlő (megrendelő) tulajdona s a munkának ugyanazon anyagból kell elkészülnie. Ha az anyagot a bérbeadó szolgáltatja, nem munkabéri szerződés, hanem vétel forog fenn. V. ö. fentebb 116. §. 4. jegyz.

[5]) A K. T. 337. §-a ugyan csak a helyettesíthető dolgokra vonatkozó szállításról mondja ki azt, hogy a vételre nézve felállított szabályok alá esik. Ebből azonban nem szabad arra következtetni, hogy nemhelyettesíthető dolgokra vonatkozó szállítás keresk. vételt nem képez s ennélfogva kizárólag a magánjogi vételre vonatkozó intézkedések alá esik. E feltevés ellenmondásra vezetne, mert a nemhelyettesíthető dolgokra vonatkozó szállítás épúgy keresk. ügylet, mint a helyettesíthető dolgok szállítása s valamint ez utóbbi, úgy amaz is a keresk. ügyletekre általában vonatkozó intézkedések alá esik. Miért legyen tehát különbség azon intézkedésekre nézve, melyek a szállításból eredő különös viszonyokat szabályozzák ? Az id. szakasz minden *arg. a contrario* kizárásával magyarázandó, s ha e magyarázat annyiban ki nem elégítő, amennyiben e szerint a törvény fölösleges és magától értetődő dolgot mond ki s ezt is félreértésre alkalmat szolgáltató módon teszi : ez a törvényszerkesztőknek rovandó fel, akik a német K. T.-ből oly intézkedést vettek át, mely kizárólag a szállítási ügyletet a vételtől külön szabályozó porosz magánjogra való tekintettel állíttatott fel (v. ö. *Hahn* id. m. II. 241. l. és *Tervezet* ind. is 455. l.), mely azonban a mi magánjogunk szempontjából minden jelentőséget nélkülöz.

[6]) A szállítás elvállalása (eladás) után mástól megszerzendő, amikor a szállító (eladó) részéről tárgyilagos keresk. ügylet a K. T. 258. §. 2. pontja értelmében. L. fent 115. §. Ha saját maga által előállítandó, vagy termelendő árúnak, pl. saját későbbi termésű gabonának szállításáról van szó (l. utóbbira nézve : C. 172/98. D. III. f. 13., 154. l.), akkor csak abban az esetben alkalmazhatók a keresk. vételre vonatkozó szabályok, ha a szál-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tulajdonában már meglévő árúkról szól.[7]) Nem alkalmazhatók ellenben a keresk. vételre vonatkozó határozatok a cserére, még ha ez keresk. ügylet is.[8])

II. Eltekintve azon feltételektől, melyek a vételnek a II. fejezetben tárgyalt különös nemeit állapítják meg: a K. T.-nek a vételre vonatkozó intézkedései részint helyi, részint időbeli mozzanatok által befolyásoltatnak nagyobb mérvben.

1. Helyi tekintetben fontossággal bír az a különbség, vajjon az árú átadása és átvétele az eladó és vevő vagy megbizottjaik jelenlétében ugyanazon a helyen történik-e, avagy pedig az eladó és vevő különböző helyeken lévén, az árú a vevőnek elküldendő? Első esetben jelenlevők közti, helyi vagy piaci vételről, a második esetben távollevők közti vagy helykülönbség melletti vételről beszélünk.[9]) Többrendbeli intézkedése a K. T.-nek csakis az utóbbira nyer alkalmazást,[10]) s azért a két eset criteriumai szabatosan határozandók meg. A súly különösen arra helyezendő, hogy mi célból történik

---

lító kereskedő s a szállítás üzlete folytatásához tartozik (K. T. 260. §.), vagy az általa nagyban termelt árút előbb maga fel- vagy átdolgozza vagy az árút nagyban bányássza (259. §. 6. pont) s ez alapon kereskedő, különben csak akkor, ha az ügylet a vevő részéről keresk. ügylet (vétel továbbadási szándékkal: K. T. 258. §. 1. pont, vagy kereskedő részéről: 260. §.).

[7]) De ilyenkor csak abban az esetben, ha a szállító kereskedő s a szállítás az üzlet folytatásához tartozik (K. T. 260. §.), feltéve, hogy a szállító nem kézműves (260. §. 2. bek.). Ellenkezőleg csak ha az ügylet a vevő részéről keresk. ügylet.

[8]) Ellenk. C. 1686/90. (D. Új f. 32., 47. l.) V. ö. azonban K. T. 338. §. (l. köv. §.), mely, midőn kimondja, hogy ha az egyéb teljesítések értéke a készpénzt meghaladja vagy azzal egyenlő, az ügylet vételnek nem tekintetik: ezt bizonyára olyan célzattal mondja, hogy a vételre vonatkozó határozatok ily esetben ne alkalmaztassanak. Ami pedig áll, ha csak részben adatik pénz, még inkább áll, ha tiszta csere forog fenn.

[9]) A németben a helykülönbség melletti vétel »*Distanzgeschäft*«, »*Distanzkauf*« kifejezéssel szokott megjelöltetni, s innen magyarban is disztancvételről beszélnek. — Néha helykülönbség melletti vétel alatt azt értik, amely távollevők között megkötttetett. Azonban a K. T.-nek a vételre vonatkozó szabályai szempontjából a megkötési hely közömbös. A jelenlevők között megkötött vétel épúgy lehet helykülönbség melletti vétel, mint megfordítva, a távollevők között megkötött vétel piaci vétel.

[10]) Igy nevezetesen a veszély viselésére (K. T. 344. §.) és az árú megvizsgálására és rendelkezésre bocsátására (K. T. 346., 347. §§.) vonatkozó intézkedések. A Csődt. 44. §-a is csak helykülönbség melletti vételre nyer alkalmazást (v. ö. alább 152. §.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az árú elküldése? Ha a tulajdonátruházásra irányuló átadás és átvétel a teljesítési helyen az eladó és vevő, illetve megbizottjaik között *(inter praesentes)* már megtörtént, s az eladó csak azután küldi el az árut a vevő által kijelölt más helyre: akkor nem helykülönbség melletti, hanem piaci ügylet forog fenn.[11]) Az átadás és átvétel által a vétel (eltekintve a vételár megfizetésétől) már teljesen be van fejezve s az azt követő elküldés már semmi közvetlen összefüggésben a vétellel magával nincs: arra az eladó nem a vételnél fogva, nem mint eladó, hanem csak külön megbízás alapján, mint megbízott van kötelezve. De époly kevéssé beszélhetünk helykülönbség melletti vételről akkor, ha a hely, hová az árú küldetik, a teljesítési hely, s az átadás és átvétel ezen helyen, a fuvarozás befejezte után, történik. Ez esetben a küldés az eladó egyoldalú és oly cselekvénye, mely a vevőre egyáltalában nem tartozik; a vevőt csak az érdekli, hogy az árú a teljesítési helyen neki átadassék s egészen közömbös előtte, hogy az eladó mit tesz az átadás eszközölhetése végett? Helykülönbség melletti vételről épen csak akkor van szó, ha a küldés az *átadást magában foglalja*, ha az átadás épen a küldésben és a küldés által történik;[12]) mi mellett azonban közömbös, vajjon jogilag az átadás már az elküldés, avagy csak a tényleges átvétel időpontjában tekintetik-e befejezettnek? [13]) A helykülönbség melletti vételnél tehát az árú küldése nem a vételen kívül eső mozzanat, hanem annak kiegészítő alkatrésze; épen azért a küldést az eladó mint ilyen, s nem mint a vevő megbizottja,[14]) sem mint kizárólag saját jövőbeli teljesítését előkészítő fél eszközli.

2. *Időbeli* tekintetben az a különbség bír jelentőséggel

---

[11]) V. ö. **C.** 4405/84. (M. 289.) l.: »ha a vevő az árút előlegesen megvizsgálta és a vételárt kifizette«. Más, ha az átadás a teljesítés helyén nem történt meg s az eladó a vevő azon utasításához, hogy az árút más helyre küldje, hozzájárult, miáltal az eredetileg piaci vétel helykülönbségi vétellé alakul át. **B. T.** 263/95. (D. III. f. 3., 323. l.).

[12]) V. ö. **C.** 270/97. is. (P. T. 35., 139. l.)

[13]) A K. T. e kérdésben nem nyilatkozott. Mérvadó tehát az általános magánjog. Az *osztr.* p. t. 429. §-a szerint az átadás az elküldés időpontjában csak akkor tekintetik befejezettnek, ha az elküldés módját a vevő határozta meg, vagy jóváhagyta, ellenkezőleg az árú átadottnak mindaddig nem tekintetik, míg a vevő meg nem kapta. Hasonlag 1840: XVI. tc. 36. §.

[14]) Megbízás csak az elküldés *módjára* nézve jön kérdésbe. L. alább 150. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és vezet különböző elbírálásra,[15]) vajjon a teljesítésre kitűzött határidő úgy lett-e megállapítva, hogy a felek annak szoros betartására oly súlyt nem helyeznek, mikép a későbbi teljesítés akaratukkal ellenkeznék; avagy pedig a teljesítési határidő a szerződés lényeges alkatrésze, úgy hogy a teljesítésnek szigoruan a kitüzött határidőben kell történnie, a későbbi teljesítés egyenesen szerződésellenes.[16]) Első esetben halasztó vagy enyhe, utóbbi esetben záros vagy szigorú határidőre szóló vételről beszélhetünk.[17]) Valamint a közönséges magánjogi, úgy a keresk. forgalomban is az előbbi eset fordul elő gyakrabban; míg azonban a magánjogi vétel szigorú határidőhöz a legritkább esetben köttetik, addig a keresk. vételnél ez sokszor történik.[18]) De mert épen a keresk. vételnél is a halasztó határidőre szóló vétel a szabály, a záros határidőre szóló vétel ellenben csak kivétel: a vélelem mindig az előbbi mellett szól, úgy hogy tehát záros határidőre szóló vétel csak akkor forog fenn, ha ez a felek által határozottan szándékba vétetett.[19]) Nem szükséges ugyan, hogy e szándék világosan kifejeztessék,[20]) vagy oly

---

[15]) Igy nevezetesen a késedelemből folyó jogok gyakorlására nézve, L. alább 153. §. A Csődt. 25. §-a is csak a záros határidőre kötött vételre nyer alkalmazást. V. ö. *Apáthy* is A magyar csődjog rendszere I. 101. l.

[16]) V. ö. **L. I.** 691/78. (D. 21., 146. l.), 252/78. (D. 22., 135. l.), 806/81. (D. 28., 236. l.); **C.** 640/85. (D. Új f. 12., 275. l.), 1075/85. (U. o. 13., 37. l.), 260/86. (U. o. 14., 213. l.), 803/87. (U. o. 19., 223. l.), 1114/88. (U. o. 334. l.), 1167/88. (U. o. 20., 175. l.), 1019/88. (U. o. 22., 135. l.), 1304/89. (U. o. 242. l.), 1006/90. (U. o. 25., 325. l)., 1890/90. (U. o. 26., 79. l.), 666/90. (U. o. 28., 197. l.), 811/91. (U. o. 30., 223. l.), 20/91. (U. o. 31., 94. l.), 1549/94. (U. o. 38., 238. l.), 351/97. (D. III. f. 7., 256. l.), 244/97. (U. o. 10., 290. l.), 326/901. (U. o. 21., 162. l.), 1334/904. (D. IV. f. 2., 186. l.), 742/910. (H. D. IV. 361. l.).

[17]) A németben a záros határidőre szóló vétel »*Fixgeschäft*«-nek neveztetik s ez alapon a magyarban is fixügyletről szokás beszélni.

[18]) Ennek oka abban rejlik, hogy a keresk. forgalomban a conjuncturák és különösen az árak gyorsan változnak. De az árhullámzás maga még nem elegendő a záros határidő felvételére. V. ö. **C.** 196/1909. (H. D. III. 323. l.).

[19]) A bizonyítás tehát a záros ügyletet állító felet terheli. V. ö. **L. I.** id. 252/78., 806/81.; **C.** id. 1019/88., 1304/89., 1890/90., 666/90., 811/91., 980/94. (Jogt. K. 94., 41. sz.), 1756/93. (P. T. 29., 147. l.), 10.767/94. (U. o. 184. l.), 244/97. (D. III. f. 10., 290. l.)

[20]) Igy nevezetesen erre irányuló záradékok által; pl. »a kikötött nap leteltével a szerződés többé nem foganatosítható«, »ellenkezőleg az ügylet hatályát veszti« stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szavak használtassanak, melyek e szándékra biztosan következtetni engednek ;[21]) de annak mégis vagy az ügylet természetéből vagy a körülményekből[22]) olyképen kivehetőnek kell lennie, hogy semmi kétség ne maradjon fenn, ellenkezőleg azt kell felvenni, hogy a felek csak halasztó határidőben állapodtak meg.[23]) Vajjon azonban maga a határidő meghatározott napra, esetleg épen órára szól-e, avagy hosszabb határidő van megállapítva ? a záros határidőre szóló vétel fogalmára nézve magában véve közömbös ;[24]) sőt ilyen még akkor is fenforoghat, ha a felek semmiféle határidőt ki nem fejeztek, záros teljesítési határidőt azonban a keresk. szokás állapít meg.[25])

---

[21]) P. ha a határidő mellett ily szavak használtatnak : »okvetlenül«, »bizonyosan«, »legfelebb«, »legkésőbb«, (**C.** 6900/87. J. 88., 98. l., 287/89., P. T. 19., 162. l. és id. 666/90. szerint magában véve nem), »fix« stb. Ha a határidő végpontja csak egyszerüen lett kijelölve, pl. »szállitandó december 15-éig«, záros határidőre szóló vétel nem forog fenn : **L. I.** id. 691/78. **C.** id. 1075/85., 1019/88., 1006/90., 803/87. (J. 88., 54. l.), 758/85. (P. T. 11., 178. l.), 485/86. (D. Új f. 11., 187. l.) De igenis meghatározott eseményre való vonatkozással megállapított napra, pl. képviselőválasztás napjára : **C.** 246/83. (D. Új f. 5., 190. l.), vadászat napjára : **C.** 10.767/94. (P. T. 29., 149. l.), kolerajárvány elleni óvszerül : **C.** 1819/94. (P. T. 31., 174. l.) Nem fixügylet pl. »azonnali«, »haladéktalan« teljesítés kikötése ; **C.** id. 640/85., 1075/85., 1890/90., 811/91., 871/87. (D. Új f. 18., 246. l.) ; továbbá pl. »felmondástól 2 napra« : **C.** id. 1167/88. ; *»prompt« :* **C.** id. 811/91., 20/91., 612/911. (H. D. VI. 143. l.), **K. V. T.** 24/95. (Jogt. K. 95., 5. sz.), v. ö. fent 146. §. 16. jegyz. ; »hó közepe« : **C.** 16/96. (T. É. 96., 12. sz.), ; »mihelyt lehetséges« : **C.** 122/910. (H. D. IV. 249. l.)

[22]) V. ö. **L. I.** id. 252/78. **C.** id. 640/85., 1114/88., 1304/89., 811/91., 29/91., 326/901. ; különösen az árú minőségéből : **C.** id. 1890/90., 20/91., 954/904. (D. IV. f. 4., 234. l.), 122/910. (H. D. IV. 249. l.) : »idényárú«, (saisonárú). V. ö. K. T. 854. §. is. Záros határidőre szóló ügyletek főként a tőzsdeforgalomban, nevezetesen az értékpapir- és pénzüzletben szokásosak és felveendők, míg a tőzsdén kívül nem üzérkedés céljából kötött értékpapirvételnél a teljesítési határidő megállapítása nem tekinthető zárosnak. V. ö. **C.** 37/900. (D. III. f. 17., 250. l.)

[23]) Ha azonban eredetileg fixügylet szándékoltatott is, utólagos halasztás engedése vagy a kikötött határidő után történt sürgetés esetében megszűnik az lenni. V. ö. **C.** id. 1075/85., 666/90.

[24]) Ez kitűnik a K. T. 355., és 356. §§-ból, hol világosan határnapokról és határidőkről van szó. De megfordítva a határozott naptári megjelölés sem jelent okvetlenül záros határidőre kötött vételt. V. ö. **C.** 196/909. (H. D. III. 323. l.)

[25]) V. ö. a budapesti tőzsde értéküzleti szokásait 6. s. k. §§. Még inkább állapíthatja meg a keresk. szokás az ügylet záros természetét, ha határidő kiköttetett. V. ö. **C.** id. 1075/85., 69/909. (H. D. III. 180. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

149. §.

A vétel megkötése, különösen a vételár meghatározása.

I. A vétel fogalmilag arra irányul, hogy bizonyos árú meghatározott árért adassék, ami magában foglalja, hogy a vétel megkötöttnek előbb nem tekinthető, míg a felek úgy a vétel tárgyára, mint az árra nézve meg nem egyeznek [K. T. 336. §. 1. bek.].[1]) Hasonlóképen a vétel megkötésére akár az eladótól, akár a vevőtől kiinduló ajánlat is csak akkor kötelező ajánlat és alkalmas arra, hogy egyszerű elfogadás által adásvételi szerződéssé váljék, ha benne az árú és az ár határozottan kijelölte-

---

[1]) Megegyezés az árra nézve nincs, ha az később megejtendő közös becsléstől tétetik függővé. V. ö. C. 647/96. (P. T. 34., 99. l.) A törvény különben csak a vétel f o g a l m i kellékeit tartja szem előtt. Concrét esetben azonban lehetséges, hogy még e g y é b f e l t é t e l e k iránti megállapodástól is függ a vétel megkötése. Igy nevezetesen a szállítási idő meghatározásától, ha az alkudozás erre is irányult. C. 340/99. (D. III. f. 15., 172. l.) Továbbá a fizetési feltételek iránti megállapodástól, pl. hitelre történt vételnél: hogy a vetelár biztosítására v á l t ó (elfogadvány) adassék. l. alább 152. §.; hogy az eladó a vevő hitelképességéről meggyőződést fog szerezni: C. 938/906. (H. D. II. 36. l.), hogy vevő telekkönyvi biztosítékot fog adni: C. 669/909. H. D. IV. 83. l.) stb. Az ily kikötéseket épúgy mint az árú és az ár iránti megállapodást, azaz a vétel megkötését általában (megrendelés), a rendes bizonyítási szabályok értelmében az tartozik bizonyítani, aki a vétel megkötését állítja: L. I. 343/77. (D. 18., 166. l.), 441/80. (D. 26., 39. l.), 444/81. (D. 28., 224. l.), ami akkor is áll, ha alperes más ügylet (pl. bizomány) létrejöttét állítja: L. I. 620/80. (D. 26., 134. l.) A megrendelés bizonyítását azonban pótolja annak bizonyítása, hogy a küldött árú á t v é t e t e t t é s f e l h a s z n á l t a t o t t. V. ö. fentebb 142. §. 12. jegyz. Ha a vétel megkötése iránt nincs vita, csak annak közelebbi tartalma, pl. a vételár nagysága iránt, az tartozik bizonyítani, aki bizonyos tartalmat állít. Tőzsdei ár melyik napról: C. 659/901. (D. III. f. 22., 232. l.) — Ki tartozik bizonyítani, ha alperes azt vitatja, hogy a vétel f e l t é t e l t ő l tétetett függővé? A kérdés fölötte vitás. Némelyek a feltétel állítását kifogásnak tekintik s alperest kötelezik annak bizonyítására. Helyesebb azonban azt tagadásnak venni, tekintve, hogy a feltételes akaratnyilvánítás lényegesen más, mint amely feltétlenül történt. Csak a felbontó feltétel esik más elbírálás alá. V. ö. különösen *Unger* id. m. II. 572. s k. l.; l. C. is 775/83. (D. Új f. 7., 279. l.), 24/85. (M. Jg. D. 2., 4. l.), 575/94. (P. T. 30., 130. l.), 111/94. (U. o. 131. l.), 1110/96. (U. o. 34., 179. l.), 1327/96. (D. III. f. 7., 52. l.), 779/97. (U. o. 8., 99. l.), 319/911. (H. D. VI. 43. l.). — M e g á l l a p í t á s i k e r e s e t? V. ö. C. 1183/910. (H. D. V. 172. l.), mely nem adott ilyennek helyet, midőn a késedelemből eredő jogok fölötti perben a szerződés létrejövetele úgyis elbíráltatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tett. Oly eladási vagy vételi ajánlatok, melyek az árú, az ár, és ha az árú nem meghatározott egyed, egyúttal a mennyiség határozott kijelölése nélkül történnek, kötelezőknek nem tekintetnek. Époly kevéssé kötelezők az olyan eladási ajánlatok, melyek felismerhetőleg többek irányában, különösen ár- vagy raktárjegyzékek, próbák vagy mustrák közlése mellett tétetnek [id. §. 2. bek.].[2]) Ily határozatlan ajánlatok csak arra szolgálnak, hogy üzleti összeköttetésre vezessenek, hogy azok, akikhez intézve lettek, illetve általában a közönség, valódi ajánlatok tételére ösztönöztessék, s csak ezeknek elfogadása által a határozatlan ajánlatot tevő részéről jön létre a vétel. Jogi jelentőséggel az érintett határozatlan ajánlatok legfelebb annyiban birnak, amennyiben a valódi ajánlat azokra való vonatkozással történvén, belőlük kiegészíttetik.[3])

II. Úgy az árú, mint a vételár meghatározása a legkülönbözőbb módon történhetik.[3a]) Ami különösen az utóbbit illeti, annak nem kell okvetlenül egészen és kizárólag készpénzben megállapítva lennie. Állhat részben egyéb teljesítésekben, árúkban, jogokban és személyes szolgálatokban, s csak akkor nem tekintetik az ügylet vételnek, ha az egyéb teljesítések értéke a készpénzt meghaladja, vagy azzal egyenlő. **[K. T. 338. §.]** [4]) Ezen-

---

[2]) »Felismerhetőleg többek irányában«. Mindenesetre, ha az ajánlat határozatlan személyek, a nagy közönség irányában tétetett, pl. hirdetvényileg. De nem kevésbbé, ha egyes meghatározott személyek irányában, a körülményekből azonban kitűnik, hogy hasonló ajánlat mások irányában is tétetett, pl. nyomtatott árjegyzékek szétküldése esetén. A törvény abból indul ki, hogy az ily ajánlatok kötelezési szándékkal tétetni nem szoktak. Az ellenkező azonban nincs kizárva. Pl. ha a kereskedő határozottan kijelenti, hogy az ajánlatnak helyt áll, vagy ebbeli akarata a körülményekből tűnik ki. Nem forog fenn elég ok a törvény rendelkezését feltétlen *(absolut)* hatályúnak venni. V. ö. a hasonlóképen rendelkező német K. T. 337. c. magyarázóit, különösen *Hahn* id. m. II. 23. 2. s k. l.

[3]) Igy pl. ha az árjegyzékben meghatározott minőség biztosíttatik, s az ajánlat ezen árjegyzékre való hivatkozással tétetik, anélkül, hogy az ajánlatot elfogadó kereskedő megjegyzést tenne.

[3a]) Minőség és mennyiség: l. fent 143. §. Mennyiség függővé tétele attól, vajjon és mennyi fog tényleg bizonyos helyre szállíttatni? Máshová szállítás miatt kártérítés csak rosszhiszeműség esetében. V. ö. **C.** 828/908. (H. D. III. 137. l.) Répatermés lekötése 10 évre vevő által adandó répamagból: **C.** 560/910. (U. o. V. 12. l.) »Lehívásra« való szállítás kikötése bizonyos idő alatti közelebbi részletekre: **C.** 734/911. (U. o. VI. 306. l.)

[4]) V. ö. osztr. p. t. 1055. §., mely azonban egyenlőség esetében helyesebben vételt vesz fel, de annyiban hiányos, amennyiben csak azt az esetet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kívül a K. T. a vételár meghatározására nézve még következő intézkedéseket tartalmaz:

1. Ha vételárként a piaci vagy tőzsdei ár (l. fentebb 139. §.) köttetett ki,[5]) egyéb megállapodás hiányában a teljesítés helyén és idejekor jegyzett középár értendő. Árjegyzés nem létében a teljesítés helyéhez legközelebb eső piacon jegyzett középár szolgál irányadóul [K. T. 339. §.][5a]) Emellett azonban nincs kizárva, hogy az érdekelt fél az illető piacon a teljesítés idejekor megkötött vételi szerződésekkel a jegyzett ártól eltérő középárt ne igazolhasson;[6]) mi fölött minden egyes esetben a bíróság belátása szerint határoz [id. §. 2. bek.].[7])

2. Oly esetben, midőn a vételárnak az árú súlya szerint kell számíttatni, amennyiben más megállapodás nem történt, vagy a teljesítés helyén divatozó szokás mást nem rendel, a göngysúly (ú. n. *tara)* leszámíttatik, azaz a vételár csak az árú tiszta *(netto)* súlya után számíttatik. [K. T. 340. §.][8]) A göngysúly emellett vagy tényleg kipuhatoltatik, vagy annak fejében bizonyos átalánytételek vétetnek fel,[9]) mire nézve a szerződés,

---

tartja szem előtt, ha pénz mellett dolgok adatnak. — A pénz mellett adott dolgok mint a vételár részei ugyanazon tekintet alá esnek, mint a pénzbeli vételár. Igy nevezetesen ami a késedelem következményeit illeti, pl. a K. T. 354. §. alkalmazását. V. ö. C. 315/98. (D. III. f. 14., 282. l.)

[5]) A kikötésnek nem kell kifejezettnek lennie. Igy kereskedőknél történt megrendelésnél, ha az ár nincs kitéve, a piaci vagy tőzsdei ár, vagy ami ugyanazt fejezi ki: a szokásos ár magától értetődik. V. ö. C. 104/87. (D. Új f. 18., 35. l.), 891/92. (U. o. 33., 80. l.), 216/98. (D. II. f. 14., 19. l.)

[5a]) Nagyban vett árunál a legközelebbi nagybani árjegyzéssel bíró piac árjegyzése irányadó: C. 954/904. (D. IV. f. 4., 234. l.)

[6]) A jegyzett ár tehát csak vélelmet foglal magában, s e tekintetben teljesen közömbös, vajjon az árjegyzés hivatalosan vagy magánuton történt-e?

[7]) A bíróság határozata nem arra vonatkozik, vajjon az ellenbizonyítás megengedhető-e? mert ezt a törvény feltétlenül engedi meg; hanem csak arra, vajjon az ellenbizonyítás sikerült-e? Erre nézve pedig a bíróság annál kevésbbé lehet kötve, mert az ellenbizonyítás lényegesen befolyásoltatik az által, hogy hány vételi szerződés vétetett az árjegyzés alapjául? Ha az árjegyzés pl. 100 vételi ügylet alapján történt, akkor nem elégséges, hogy az ellenbizonyítás 2—3 vagy akár 10 ügylet alapján történjék.

[8]) Hasonlóképpen már 1840: XVI. tc. 53. §.

[9]) Ezen átalánytételek vagy az árú egyes darabjai után vannak megállapítva, vagy a nyerssúly után meghatározott százalékokban számíttatnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

illetőleg a teljesítés helyén divatozó keresk. szokás szolgál irányadóul. A keresk. forgalomban előfordul továbbá, hogy a vevő javára bizonyos súlyfölösleg,[10]) úgyszintén bizonyos átalány a megromlott vagy hasznavehetetlenné vált részek (ú. n. *calo)* fejében[11]) számíttatik. Ezekre nézve is a szerződés, illetve a teljesítési hely keresk. szokása mérvadó [id. §. 2. bek.].

III. A vételár részletekben is megállapítható: részletügylet. Amennyiben ez közönséges árukra vonatkozik, melynél az árú a szerződés megkötése után mindjárt átadatik (árúrészletügylet),[12]) ez semmi megszorításnak alávetve nincs.[13]) Ellenben a közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részfizetés melletti iparszerű eladása,[14]) melynél a papir csak a részletek lefizetése után adatik át, csak bejegyzett cégeknek s csak akkor van megengedve, ha azon szándékukat, hogy részletüzlettel kívánnak foglalkozni, annak megkezdése előtt az illetékes iparhatóságnál bejelentik s azonfelül több rendbeli, úgy magán- mint büntetőjogi sanctióval ellátott korlátozás és ellenőrzés alá esik.[15])

---

[10]) Súlyfölösleg (ú. n. *sopratara)*: azaz oly tétel, mely után vételár nem számíttatik. Ez két alakban fordul elő. Vagy a kikötött és tényleg szállított mennyiségből bizonyos mennyiség levonatik s a fenmaradó mennyiség után számíttatik a vételár; vagy pedig az eladó a kikötött és fizetendő mennyiségnél többet ad (ráadás!).

[11]) Ez az átalány rendesen *refactia*nak neveztetik. — v. ö. német K. T. 352. §., — bár e kifejezésnek más értelme is van. Igy nevezetesen a vasuti és hajózási fuvarozásnál refactia alatt a fizetett tarifatételekből engedett visszatérítés értetik. — A megromlott vagy hasznavehetetlenné vált részek fejében különben nemcsak a vevő, hanem gyakran az eladó javára is számíttatik bizonyos átalány (franciául ú. n. *tolérance).*

[12]) Az ennél a vételár biztosítása végett szokásos tulajdonfentartásról *(pactum reservati dominii)* l. alább 152. §.

[13]) Külföldön többrendbeli korlátozások. Igy Németországban az 1894. május 16., Ausztriában az 1896. ápr. 27. törvény által. Nálunk is készültek erre vonatkozó javaslatok s tárgyaltatott a kérdés. V. ö. *Róth Pál* A részletügylet mint szociális jogreform (Jogászegyl. ért. IX. köt. 5. füz. 1893.); *Kohn D.* Jogtud. Közl. 1894. évf. 29., 31. sz.; XI. magyar jogászgyülés (Évkönyv 1896. II. 157. s. k. l.; 308. s k. l.) és Jogászegyl. ért. XIV. köt. 5., 6. füz.

[14]) V. ö. *Ifj. Neumann Sándor* Sorsjegyek és értékpapirok elárusítása részletfizetésre. Budapest, 1890., *Szerző* Vélemény a 8. magy. jogászgyülés számára (Évkönyv I. 229. s k. l.) és e jogászgyülés tárgyalásait (Évk. II. 107. s k. l., 326. s k. l.).

[15]) V. ö. 1883.: XXXI. tc. és 1889: IX. tc. 5. §. L. fentebb 124. §. is. Az id. törvények közelebbről intézkednek aziránt, hogy minő papi-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

150. §.

Az eladó kötelezettségei.

I. Az eladó főkötelezettsége, hogy az árut kellő időben és a kikötött vagy törvényes teljesítési helyen a vevőnek vagy ennek megbizottjának átadja, illetve, amennyiben helykülönbség melletti vételről van szó (l. fentebb 148. §.), hogy az árút átadási szándékkal a vevő részére elküldje. E kötelezettség alól az eladó csak akkor szabadul, ha a teljesítés reá nézve hibáján kívül lehetetlenné válik, akár azért, mert az árú elveszett vagy megsemmisült,[1]) akár azért, mert a szállítandó árú előállításában vagy beszerzésében véletlen, erőhatalom *(casus, vis major)* által gátolva van.[1a]) Ha ellenben az árú elveszése vagy a szállítás

---

r o k képezhetik részletügylet tárgyát. L. ezekhez keresk. min. 1906. nov. 15-én 80407. sz. a. kelt rendeletét (R. T. 2355. l.), mely szerint »nyereményélvezeti jegyek« nem lehetnek részletügylet tárgyai.

[1]) Ez azonban feltételezi, hogy az árú vagy egyedileg meghatározott dolog *(species)*, vagy, amennyiben az árú csak nem vagy faj *(genus)* szerint van meghatározva, hogy ezen nem vagy faj szűkebb körű legyen (pl. egy ló bizonyos ménesből, 100 mázsa gabona bizonyos hajórakományból stb.), s az egész nem vagy faj vesszen el. Ha bizonyos nemű árú egész általánosságban képezi a vétel tárgyát (pl. 100 mázsa zab, 10 darab vágóökör stb., de pl. kőszén bizonyos bányából is: **Tb.** id. 2308/907., liszt bizonyos malomból: **Tb.** 2700/905., cukor bizonyos gyárból: 1193/84., 1991/905. H. D. I. 384. l., ha csak a származás nem lényeges), az árú elveszéséről nem lehet szó. Erre az esetre áll az, hogy *»genus perire non censetur«*. V. ö. **C.** 1004/911. is. (H. D. VI. 222. l.), mely szerint az árú (fa) megtekintése és kiválasztása azt nem teszi egyedileg meghatározottá. Reménybeli vételnél is csak akkor szabadul az eladó, ha az eladott árú egyedileg van meghatározva. Pl. s a j á t j ö v ő b e l i t e r m é s e l a d á s a: v. ö. **C.** 482/98. (D. III. f. 10., 331. l.), 479/98. (U. o. 11., 115. l.), 137/98. (U. o. 13., 123. l.), 139/98. (U. o. 12., 331. l.), 150/99. (U. o. 15., 145. l.), 137/900. (U. o. 18., 49. l.) **B. T.** 96/905. (D. IV. f. 3., 173. l.); *Szegedi T.* 98. máj. 31. (U. o. 15., 355. l.). Ha ilyenkor kevesebb termett, a hiány nem pótlandó, feltéve, hogy eladót vétkesség nem terheli: **C.** 875/909. (H. D. IV. 117. l.).

[1a]) S z t r á j k mint erőhatalom: v. ö. **C.** 170/903. (D. IV. f. 2., 61. l.), 850/911. (H. D. VI. 273 l.); de csak arra az időre, míg a gyári üzem előbbi állapotába vissza nem kerül; **Tb.** 2308/907. (H. D. I. 382. l.); *Horvát J.* M. Jogászegyl. ért. XIII. köt. 2. füz., *Baumgarten N.* A sztrájk jogi következményei. Bpest, 1908. 30. s k. l. Annak elbirálásánál, hogy valamely teljesítés lehetetlen volt, nem az az irányadó, hogy a szállítást gátló nehézségeket emberi erővel egyáltalában és semmi módon nem lehetett elhárítani, hanem az, hogy a nehézség a kötelezettre nézve a józan gazdasági

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lehetetlensége nem véletlenül, hanem az eladó hibájából [1b]) történt, ő a vevőnek a nemteljesítés miatt kártérítéssel tartozik. Vétkesség az eladót nem terheli, ha ő az árút az átadás, illetve elküldés megtörténtéig a rendes kereskedő gondosságával megőrizte,[2]) mely kötelezettség alól csak akkor szabadul előbb, ha a vevő az árú átvételében késedelemben van. **[K. T. 342. §.]** [3])

Az átadási kötelezettséggel szorosan összefügg, hogy az eladót az átadással járó k ö l t s é g e k is terhelik. Ez áll különösen a méréssel és mérlegeléssel járó költségekről. A vevő csupán azokat a költségeket viseli, melyek az átvétellel járnak. Kivétel csak akkor van, ha a felek a költségekre nézve másként állapodtak meg, vagy a helyi szokás mást rendel. **[K. T. 341. §.]** [4])

II. Ami különösen helykülönbség melletti vételnél az árú k ü l d é s é t közelebbről illeti, erre vonatkozólag az eladó első sorban a vevő rendelkezéseit köteles követni; amennyiben azonban a vevő az átküldés módja iránt nem rendelkezett, az eladó felhatalmazottnak tekintetik arra, hogy a vevő helyett a rendes kereskedő gondosságával intézkedjék, [5]) különösen hogy azon

---

felfogás szerint aránytalan áldozatok nélkül jelentkezett-e elháríthatlannak. **C.** 45/909. (H. D. III. 184. l.).

[1b]) S z t r á j k c l a u z u l a: Szerződési kizárása a felelősségnek sztrájk esetére. De ha az eladó annak oka, nem mentesít, hacsak világosan ki nincs kötve erre az esetre is. Végrehajtási zár alá vétel sem mentesít: **C.** 132/912. (H. D. VI. 356. l.).

[2]) Az eladó az árút akkor is a rendes kereskedő gondosságával köteles megőrizni, ha nemkereskedő, illetve a vétel reá nézve nem keresk. ügylet. A K. T. 342. és hasonlóképen 343. §-a nem tesz különbséget, miként a 271. §.

[3]) V. ö. osztr. p. t. 1061. §. A késedelem beállta után az eladó az általános magánjog elveihez képest csak szándékosság *(dolus)* és nagyobb fokú vétkesség *(culpa lata)* esetében felelős. V. ö. *Windscheid* II. 346. német p. t. 300. §., *Zsögöd* Jogtud. Közl. 1896. 13. sz. Vajjon az eladó tartozik-e az árút az átadás megtörténte után is a t é n y l e g e s e l v i t e l i g megőrizni? a vételen kívül álló kérdés, melynek megoldása a vevő és eladó közti viszonytól függ. Az eladót a megőrzési kötelesség különösen mint l e t é t e m é n y e s t terheli akkor, ha az árunak az ő birlalásában való továbbmaradását kifejezetten vagy hallgatag megengedte.

[4]) A bpesti tőzsde árúüzleti szokásai 30. §. szerint az átadással és átvétellel járó munkakiadásokat, ideértve a mérési és felrakodási díjakat is, gabonaneműeknél, hüvelyes veteményeknél és olajmagvaknál kétharmadrészben a vevő, egyharmadrészben az eladó viseli. Más árúknál az eladó az árút saját költségén csupán földszinten a mérlegre tartozik állítani.

[5]) A törvény ezen szövegezéséből nem szabad arra következtetni, mintha az eladó oly értelemben volna a vevőnek vélelmezett megbizottja,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

személyt, ki által a fuvarozásnak történni kell, kijelölhesse. [**K. T. 343. §.**] [6]) Ha az eladó a vevő utasításaitól sürgős ok nélkül eltér, ő az ebből eredő kárért a vevőnek felelős [**K. T. 344. §.** 2. mond.] ; [7]) hasonlóképpen, ha a vevő rendelkezésének hiányában nem a rendes kereskedő gondosságával járt el, nevezetesen vétkes gondatlansággal alkalmatlan személyre bízta az árú fuvarozását. Ha ellenben az eladó a vevő rendelkezésének, illetve a rendes kereskedő gondosságának eleget tett, az árunak a fuvarozás közben történt elveszése vagy megsérülése miatt nem felelős.[8]) A vevő viseli a küldés tartama alatt a veszélyt is, azaz ő az árúnak az eladó hibáján kívül bekövetkezett elveszése vagy megsérülése dacára a vételárt megfizetni tartozik.[9]) Viseli pedig azon időponttól fogva, midőn az árú a szállítmányozónak vagy fuvarozónak, vagy a fuvarozásra egyébként kijelölt személy-

---

hogy az átküldés iránti intézkedést vissza is utasíthatná. Ebbeli kötelezettsége a helykülönbség melletti vételnél az eladót már mint ilyent terheli (l. fentebb 148. §.) s egyedül az jön kérdésbe, mennyiben kötelezi a történt intézkedés a vevőt? Csak ennyiben beszél a törvény felhatalmazásról. Vajjon eleget tett-e a rendes kereskedő gondosságának? neki kell bizonyítani: **C.** 1629/905. (D. IV. f. 5., 58. l.)

[6]) Az eladó jogosítva van az árú küldését szállítmányozóra is bízni. Ez kétségtelenül kitűnik a 344. §-ból. Továbbá nemcsak jogosítva, hanem kötelezve is van a szükséges begöngyölésről gondoskodni. **L. I.** 619/80. (D. 26., 136. l.)

[7]) Abban az esetben is, ha a fuvarozó a kárért felelősségre nem vonható. Pl. a kárt erőhatalom okozta. Ha azonban a kár akkor is bekövetkezett volna, ha az eladó a vevő utasításaitól nem tér el, az eladó nem felelős. Erre vallanak e szavak: »az ebből eredő kárért«. E tekintetben ugyanaz áll, mint a szállítmányozónál. V. ö. K. T. 386. §. és alább 164. §.

[8]) Csakis arról lehet tehát szó, hogy a vevő a szállítmányozó, illetve fuvarozó ellen forduljon. Azt, hogy az elveszést vagy sérülést maga az eladó okozta, a vevő tartozik bizonyítani. V. ö. **C.** 740/910. (H. D. V. 81. l.): sertések elhullása eladó cselekvénye folytán (sómérgezés).

[9]) V. ö. ehhez *Zsögöd B.* éles fejtegetéseit Jogtud. Közl. 1896. évi 9. s k. sz. és Fejezetek II. 979. s k. l., aki azonban a jelen munka 3. kiadásának a felelősség és veszély kérdésében téves értelmet ad, bár megengedjük, hogy a szöveg a félreértésre némi alapot nyujtott. Az újabb kiadások szövege minden kételyt eloszlat, hogy az eladó vétségi felelőssége (K. T. 343. §., 344. §. 2. mond.) és az ettől független veszély átmenete a vevőre (K. T. 344. §. 1., 3., 4. mond.) két egymástól független kérdés, jóllehet a K. T. a 344. §-ban a kettőt egybekapcsolja. — V. ö. még *Balog El.* Veszélyviselés a keresk. vétel esetén. Bpest. 1906. (Külön lenyomat a M. Jogi Lexikonból.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nek átadatott [id. §. 1. mond.]; közömbös lévén, vajjon ebben az időpontban a tulajdoni átadás befejezettnek tekintetik-e vagy nem, vajjon tehát a vevő a küldés tartama alatt tulajdonos-e vagy nem? [10]) A veszély, mely az árút fuvarozás közben éri, csak akkor nem terheli a vevőt, hanem az eladót, ha a hely, hová a fuvarozásnak történni kell, az eladóra nézve a teljesítés helyéül tekintendő,[11]) azaz ha nem is helykülönbség melletti, hanem piaci vétel forog fenn [id. §. 3. mond.].[12]) Minden tehát attól függ, melyik a teljesítési hely, az elküldés helye-e vagy pedig a rendeltetési hely? Erre nézve az általános szabályok mérvadók (l. fent 145. §.), s a K. T. annak meghatározásánál a vételnél még csak azt a nemleges magyarázati szabályt állítja fel, hogy azon körülmény, mikép az eladó a fuvarozással járó kiadások és költségek viselését elvállalta, [13]) még magában véve nem szolgálhat okul arra, hogy a hely, hová a fuvarozásnak történni

[10]) V. ö. fentebb 148. §. 10. jegyz. Amennyiben tehát a vevő az elküldés időpontjában nem válik tulajdonossá, a K. T. a veszélyre nézve a nálunk uralkodó általános magánjoggal szemben eltérést állapít meg. Az osztr. p. t. (1051., 1064. §§.) és a magyar magánjog — v. ö. *Frank* id. m. I. 307. §., **B. T.** 5585/76. (D. 17., 50. l.), **C.** 2977/83. (D. Új f. 6., 181. l.), 6043/83. (U. o. 7., 250. l.), 1215/91. (U. o. 29., 179. l.), 3030/84. (J. 85., 98. l.), 839/87. (J. 88., 194. l.), 1456/94. (D. III. f. 1., 165. l.) — szerint ugyanis a megvett dolog veszélye csak az átadással megy át a vevőre, vagyis az az elv, hogy a tulajdonos viseli a veszélyt *(casus nocet domino)*. Eszerint tehát a küldés alatt a veszély csak kivételesen megy át a vevőre, ami azért nem helyes, mert a helykülönbség melletti vételnél a küldés a vevő érdekében történik. V. ö. *Unger* Handeln auf fremde Gefahr 44. l. — Vajjon a vétel záros vagy halasztó határidőre köttetett-e? közömbös. V. ö. **C.** 246/83. (D. Új f. 5., 190. l.)

[11]) Eszerint határoztatik meg az is, hogy kinek veszélyére megy a fuvarozási késedelem? Helykülönbségi vételnél tehát szintén a vevő veszélyére. V. ö. **C.** 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.)

[12]) Piaci vételnél az átadás utáni veszélyt természetesen szintén a vevő viseli, még ha a küldést az eladó eszközli is. Az eladó ez esetben csak mint szállítmányozó szerepel. V. ö. **L. I.** 171/78. (D. 20., 44. l.)

[13]) Közönséges szavakkal, vagy a keresk. forgalomban a küldési költség elvállalását jelentő kifejezésekkel. Pl. »*franco*« : **B. T.** 710/909. (H. D. III. 330. l.), »*cif*« *(cost, insurance* vagy *included freight)* : **C.** 39/903. (D. III. f. 25., 270. l.), »*bahnfrei hier lieferbar*« : **C.** 775/83. (D. Uj f. 7., 279. l.), 486/93. (M. 246. l.); »*ab Budapest*« (idáig eladó, innen vevő) : **B. T.** 4119/92. (D. Új f. 35., 353. l.), **C.** 69/97. (P. T. 35., 66. l.), 1016/98. (D. III. f. 14., 137. l.) V. ö. a bpesti tőzsde árúüzleti szokásait is 8. §. és fent 145. §. 7. jegyz. Utánvét melletti megrendelésből nem következtethető, hogy a küldési költség eladót terheli : **C.** 912/87. (U. o. 19., 239. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kell, az eladóra nézve a teljesítés helyéül tekintessék [id. §. 4. mond.].[14])

III. Amennyiben az eladót az árú átadásában késedelem *(mora)* terheli,[15]) s azt ki nem mentheti,[15a]) a **K. T. 353.** §-a a vevőnek vagylagosan három jogot biztosít, úgymint: 1. a vevő a szerződés teljesítését s a késedelemből eredő kár megtérítését követelheti;[16]) 2. ő azonban a szerződés teljesítésétől

[14]) A szabály épen az, hogy az elküldési hely a teljesítési hely, ha más ki nem köttetett (l. fentebb 145. §.) s hogy ennélfogva a küldési költség, minthogy ez már nem az átadásra, hanem az átvételre szükséges, rendszerint a vevőt terheli. V. ö. **C.** 520/83. (D. Új f. 7., 252. l.), 576/85. (P. T. 11., 202. l.), 1000/90. (D. Új f. 29., 61. l.) Ha tehát az eladó elvállalja a küldési költséget, közelfekvő gondolat, hogy ezt azért teszi, mert az adott esetben a rendeltetési hely reá nézve egyúttal teljesítési hely. Ez ellen irányul a törvény id. magyarázati szabálya. — A küldési költségek alatt értendők különösen a begöngyölés költségei is, feltéve, hogy a küldés eszközlése végett szükséges. **K. V. T.** 376/900. (D. III. f. 19., 355. l.) Budapesti tőzsde árúszokásai 22. s k. §§. Hasonlóképen rendszerint a vevőt terheli a begöngyölés visszaküldésének költsége. **C.** 935/84. (D. Új f. 11., 198. l.) Ha a visszaküldés haladéktalanul, illetve a kikötött időig nem történik, eladó a begöngyölés árát követelheti: **C.** 602/89. (D. Új f. 24., 58. l.), 599/89. (U. o. 60. l.), 330/89. (P. T. 19., 141. l.), 566/89. (U. o. 181. l.), 1263/94. (U. o. 31., 175. l.) 1848/49. (U. o. 32., 60. l.). Zsákkölcsöndíjról l. fentebb 125. §. 6. j.

[15]) Feltéve, hogy a vevő maga sincs fizetési vagy más késedelemben. V. ö. **C.** 954/909. (H. D. IV., 120. l.): ha a nemteljesítés mindkét fél jogosulatlan magatartására vezetendő vissza, egyik fél sem követelhet kártérítést; **C.** 631/902. (D. III. f. 23., 163. l.): ha részletekben kikötött átadás elmulasztásánál a vevő a korábban átadott részletek után járó vételárral adós maradt, ő sem követelhet kártérítést; **C.** 669/909. (H. D. IV. 83. l.): vevő késedelme eladó késedelmét ellensúlyozza. Ha az eladó magát a vételt tagadja, a szövegben említett jogok a kikötött teljesítési idő előtt is gyakorolhatók. **C.** 480/90. (J. 90., 202. l.). Hasonlóképen, ha eladó ujabb ajánlatot tesz azzal, hogy annak el nem fogadása esetében a vételt megszüntnek tekinti. **C.** 1454/90. (M. 318. l.)

[15a]) Ezt a K. T. nem mondja ugyan, de a késedelem fogalmából (legalább a mai jogállapot szerint) következik, mely az adós vétkességét a késedelemnél feltételezi. A menthető késedelem ugyanazon tekintet alá esik, mint a vétlen lehetetlenség (l. fent 1. jegyz.), tehát époly kevéssé követelhető kártérítés mint ennek esetében. Viszont azonban, ha a menthetőleg elkésett szolgáltatás később lehetségessé válik is (pl. ha sztrájk megszűnt), a vevő (hacsak a halasztó hatályú vétel feltételei nem forognak fenn: K. T. 354. §. l. alább 153. §.), nem kényszeríthető annak elfogadására, hanem elállhat. V. ö. *Zsögöd* Fej. II. 1053. l. .

[16]) A teljesítés a késedelemből eredő kár megtérítése nélkül is követelhető. Ha ilyenkor az eladó az itélet folytán nem teljesít, a Végreh. t.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

el is tekinthet s a teljesítés helyett a nemteljesítés miatt kártérítést követelhet ; [17]) 3. a vevő végre a szerződéstől egyszerűen el is állhat, mintha az meg sem köttetett volna.[18]) Ezen jogok

---

214. s k. §§. értelmében kell eljárni. **C.** 20/91. (D. Új f. 31., 94. l.) A teljesítéssel együtt a szerződési és piaci ár közötti különbözet mint kártérítés nem követelhető, mert a magasabb ár az árú magasabb értékében úgyis bennfoglaltatik. **C.** 1016/88. (D. III. f. 14., 137. l.), 354/901. (U. o. 22., 256. l.) Hasonlag nem követelhető a teljesítéssel együtt az a vesztett haszon, melyet a vevő a továbbeladás elmaradása folytán szenvedett. **C.** 466/906. (H. D. II. 38. l.) A vétel megkötésével járó levelezési költség megtérítése sem követelhető : **C.** 731/910. (H. D. V. 88. l.).

[17]) A kártérítés a K. T. 272. §. értelmében az elmaradt hasznot is magában foglalja, ha nem is tőzsdei vagy piaci árral bíró árúkról van szó. (356. §.) V. ö. **C.** 485/93. (D. Új f. 35., 288. l.), 1549/94. (U. o. 38., 238. l.), 631/902. (D. III. f. 23., 163. l.), 153/911. (H. D. V. 368. l.), **B. T.** 24/95. (D. III. f. 3., 326. l.), 872/98. (U. o. 13., 38. l.), (105/902. (U. o. 24., 85. l.), 127/904. (D. IV. f. 1., 64. l.) A kár mennyiségére nézve mérvadó az az i d ő p o n t, melyben a szállításnak történnie kellett volna, közömbös lévén, vajjon akkor tényleg volt-e más vevő, ha csak igazolható, hogy az árú a rendes keresk. forgalomban nagyobb árban volt értékesíthető, mint a mennyibe a vevőnek került. V. ö. **C.** 400/909. (H. D. III. 370. l.). L. alább 153. §. 7. és 11. jegyz. is. »Successiv« szállítás elmulasztása esetében a szállítási idő alatti legmagasabb és legalacsonyabb ár fele itéltetett meg : **C.** 439/912. (H. D. VI. 272. l.).

[18]) Természetesen az, ami a vevő részéről adatott, visszatérítendő és pedig a K. T. értelmében, mert ha nem is a vétel a jogalap, de mégis a vétel folytán jutott az eladóhoz. Ennélfogva egyetemlegesség több eladó részéről, ha nincs is kikötve. V. ö. *Zsögöd* id. m. I. 717. l. — Az általános magánjog késedelem miatt (másként nem kellő teljesítés esetében) visszalépési jogot nem ad (v. ö. o s z t r. p. t. 919., 1047. és 1061. §§.), hanem az csak külön mellékszerződés alapján (u. n. *lex commissoria)* gyakorolható. A keresk. jogban azonban a visszalépési jog a másik fél nemteljesítése esetében magától értetődik, bár csak egyes alkalmazásokban van kimondva (v. ö. még 352., 485., 505., 516., 523. §§.). Általánosan is kimondotta volt a n é m e t K. T. alapjául szolgált p o r o s z javaslat a f r a n c i a *Code civil* 1184. cikkének példájára (l. Motive 129. s k. l.) s ugyanazt teszi a n é m e t polg. t. 361. §., de csak a záros határidőre kötött szerződésekre nézve. Sajátságos, hogy a *Tervezet* a vételnél a visszalépési jogot lényegileg ugyanazon szavakkal indokolja, mint a p o r o s z jav. a visszalépési jogot általában (l. 470. l.) ; ennek dacára pedig a 263. cikkben általában visszalépési jogot nem ismer el s ennek okát adni nem is tartotta szükségesnek. — A visszalépést nem kell külön kifejezni. Az átvétel megtagadásában is bennfoglaltatik, ha teljesítés vagy kártérítés nem követeltetik. **C.** 793/90. (M. IV. 169. l.) — Visszalépés az egésztől, ha csak e g y r é s z l e t nem teljesíttetett : v. ö. alább 153. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közül a vevő elvileg szabadon választhat,[19]) az egyszer tett választás azonban a többi jogokat megszünteti.[20]) Vajjon az árú egyáltalában nem adatott át, vagy az átadás csak elkésetten, a kikötött szállítási határidő után történt-e? a vevő jogaira nézve magában véve közömbös ugyan.[20a]) Ha azonban a vevő az elkésetten átadott árút fentartás nélkül elfogadta, vagyis az eladót kellő időben nem értesítette arról, hogy a késedelemből eredő kár megtérítését követeli, ebbeli jogáról lemondottnak tekintendő;[21]) hasonlóképen kellő időben értesítendő az eladó, ha a vevő az elkésetten érkezett árút elfogadni nem akarja,[22]) mely esetben a vevő egyuttal az árut az eladó rendelkezésére bocsátani s annak megőrzéséről ideiglenesen gondoskodni köte-

---

[19]) Csak elvileg; mert közelebbről tekintve, ezen jogok gyakorlása lényegesen befolyásolva van azáltal, vajjon a vétel halasztó vagy záros határidő mellett köttetett-e? V. ö. alább 153. §. Nem korlátozza ellenben a választási szabadságot, ha az árú egyedileg van meghatározva s az eladó már nincs birtokában. Ennek dacára a teljesítés is követelhető, mert eladó az árút visszaszerezheti vagy a Végreh. t. 214. s k. §§. szerint kell eljárni. **K. V. T.** 20/99. (D. III. f. 15., 340. l.)

[20]) Ez foly a vagylagosságból. V. ö. **C.** 695/82. (D. Új f. 4., 26. l.), 1957/84. (U. o. 9., 130. l.), 113/88. (U. o. 20., 96. l.) 730/904. (D. IV. f. 1., 42. l.), 666/911. (H. D. VI. 173. l.). Hivatalból azonban a választási jog consumtiója nem érvényesíthető: **C.** 234/88. (P. T. 16., 99. l.) s nincs kizárva, hogy maga a kereset is vagylagosan teljesítésre vagy kártérítésre állíttassék. **C.** 356/94. (P. T. 31., 11. l.), 39/903. (D. III. f. 25., 270. l.), id. 666/911. Az elállás kifejezett választása esetében a kártérítés még akkor sem követelhető, ha az ahhoz való jog fentartatott: **C.** 892/904. (D. IV. f. 2., 253. l.).

[20a]) Követelheti nevezetesen a késedelemből eredő kár megtérítését viszonkeresetileg is az eladó vételárkeresetével szemben. **C.** 1558/904. (D. IV. f. 4., 284. l.).

[21]) **L. I.** 800/81. (D. Új f. 1., 128. l.). **C.** 502/909. (H. D. III. 372. l.). Az értesítés elmulasztása önmagában véve ugyan nem vonja maga után a késedelemből eredő kártérítés elvesztését, annál kevésbbé, mert a K. T. 354. §-a az új értesítést csak a nemteljesítés miatti kártérítésre és elállásra nézve írja elő: v. ö. **C.** 1558/904. (D. IV. f. 4., 284. l.), az értesítés azonban szükséges azért, hogy a hallgatásból a lemondás ne magyaráztassék. Éppen azért, ha már a késedelmesen küldött árú átvétele előtt történt, mint **C.** id. hat. esetében, újabb értesítés nem szükséges. A lemondás felveendő a per folyamán történt utólagos szállítás elfogadása esetén is: **C.** 462/909. (H. D. III. 371. l.).

[22]) Erre azonban küldés esetén csak akkor van jogosítva, ha az eladó elkésetten adta fel az árút, vagy az eladó viseli a küldés veszélyét. V. ö. **C.** 246/83. (D. Új f. 5., 190. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

les.[23]) A nemteljesítés miatti kártérítés joga olyképen is érvényesíthető,[24]) hogy a vevő a szerződés tárgyát képező árút mástól megveszi s kár gyanánt az eredeti és új vételár közti különbözetet számítja fel (ú. n. fedezeti vagy kényszervétel).[25])

---

[23]) Alkalmazást nyer a K. T. 347. §-a, mert jóllehet ez közvetlenül csak az árú elleni kifogások miatti rendelkezésre bocsátásról szól (l. alább 152. §.), a jóhiszemű forgalom érdeke a hasonszerű kiterjesztést a késedelmes küldés esetére is követeli. **C.** 86/81. (D. Új f. 14., 138. l.), 378/89. (U. o. 24., 86. l.) Hasonlóképen alkalmazandó a 347. §., ha az árú szerződésellenesen korábban küldetik, s a vevő azt elfogadni nem akarja. **C.** 830/87. (P. T. 15., 198. l.) Nem fix ügyletnél azonban csak tetemesen korábbi küldemény utasítható vissza.

[24]) Kötelezettség erre nincs, miként az eladó részéről a vevő késedelme esetén (l. alább 152. §.). V. ö. **B. T.** 24/95. (D. III. f. 3., 326. l.), **C.** 758/97. (U. o. 8., 216. l.), 871/902. (U. o. 25., 152. l.), **B. T.** 127/904. (U. o. IV. f. 1., 64. l.), **C.** 764/904. (U. o. 3., 316. l.), 388/908. (H. D. III. 10. l.), 333/910. (U. o. IV. 241. l.).

[25]) A fedezeti vételnek azonban a vételártól eltekintve, az eredeti vétel kikötéseinek megfelelőleg (nevezetesen a minőség tekintetében és a teljesítési helyen), mihelyt csak lehetséges s általában rendes kereskedői gondossággal kell történnie. V. ö. **L. I.** 567/80. (D. 26., 160. l.), 477/81,, (D. 28., 84. l.), **C.** 931/88. (P. T. 18., 26. l.), 1030/91. (D. Új f. 30., 244. l.). 525/91. (U. o. 31., 289. l.), 1515/92. (U. o. 34., 325. l.), 484/95. (D. III. f. 4., 131. l. és 6., 12. l.), 402/97. (Jogt. Közl. 97., 19. sz. mell.), 731/900. (D. III. f. 19., 85. l.), 570/901. (U. o. 22., 258. l.), 278/912. (H. D. VI. 347. l.). **B. T.** 30/903. (D. III. f. 24., 295. l.) Ha a rendeltetési hely a teljesítési helytől különböző, a fedezeti vétel a rendeltetési helyen is történhetik. **C.** id. 1515/92., 484/95. Ettől eltekintve a teljesítési helyen kívül csak akkor történhetik, ha a vevő a beszerzést ott sikertelenül kisérelte meg, vagy igazolja, hogy a beszerzés ott lehetetlen volt. De ilyenkor is a legközelebbi piacon kell történnie, ahol a beszerzés lehetséges, amikor egyúttal a teljesítési helyre felmerülő fuvarköltség is felszámítható. V. ö. **C.** 872/98. (D. III. f. 13., 38. l.), 167/98. (U. o. 254. l.), id. 731/900. Amennyiben a fedezeti vétel elkésetten történnék, csak az az árkülönbözet számítható, mely a kellő időben foganatosíthatott fedezeti vétel alapján az akkori átlagárak szerint állt volna elő: **C.** 1097/900. (D. III. f. 20., 54. l.) Ha az árú tőzsdei vagy piaci árral bir, a K. T. 356. §. 2. pontja mérvadó, vagyis az árkülönbözet az árú tényleges beszerzése nélkül is számítható. V. ö. alább 153. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

151. §.

Az eladó felelőssége az árú minőségeért.[1])

I. Az eladó teljesítési kötelezettségének nem akármilyen, hanem csak olyan teljesítés által tesz eleget, mely a szerződésileg kikötött vagy törvényi kellékeknek megfelel. Ha a szolgáltatott árú e kellékeknek meg nem felel, a vevő az árút teljesítésképen nemcsak átvenni nem tartozik,[2]) hanem az eladó az árú hiányosságáért az árú átvétele után is szavatol (ú. n. kellékszavatosság).[3]) Úgy a forgalom biztonsága, mint a jóhiszemű eladó jogosult érdeke azonban egyaránt megköveteli, hogy sem az a kérdés, vajjon az árú a kikötött vagy törvényes kellékeknek megfelel-e, sokáig függőben ne maradjon, sem a vevő az árú hiányosságából eredő jogainak érvényesítésével túlsokáig ne késlekedjék. Ez az elv különösen a keresk. forgalomban követel kielégítést, hol az ügyletek gyors lebonyolítása s a kölcsönös követelések mielőbbi tisztázása fokozott mérvben kivánatos;[4]) s a K. T. annál szükségesebbnek látta azt érvényre emelni s közelebbről meghatározni, mert az általános magánjog e tekintetben sem nálunk, de nagyrészt még a külföldön sem jutott megállapodásra és kielégítő eredményekre.

II. A most érintett elvből kifolyólag a **K. T. 346.** §-a a vevő[5]) kötelességévé teszi, hogy az árút, amennyiben ez a rendes üzleti kezelés szerint lehetséges, az átvétel[6]) után haladéktalanul meg-

---

[1]) V. ö. különösen: *Hanausek* Die Haftung des Verkäufers für die Beschaffenheit der Waare. Berlin, 1883/87; *Szladits* Emlékkönyv 285. s k. l.

[2]) V. ö. K. T. 345. §. és a következő szakaszt.

[3]) L. e kifejezést: *Zsögöd* Fejezetek I. 2. kiad. 593. l. és *Szladits* id. h. Kivéve amennyiben az árú hiányossága véletlenből származott s a veszély *(periculum deteriorationis)* már az átadás előtt ment át a vevőre. Erre nézve általában ugyanaz áll, mint a teljes elveszés veszélyére nézve *(periculum interitus)*. L. a megelőző §-t.

[4]) V. ö. *Tervezet* indokolása 468. l.

[5]) A vevővel egyenlő az ő meghatalmazottja, feltéve épen, hogy az árú átvételére és kifogásolására, illetve jóváhagyására fel van hatalmazva. Ilyen mindenesetre a cégvezető és az általános keresk. meghatalmazott. De a különös is, az általa eszközölt vásárlásokra nézve. V. ö. **C.** 1206/89. (D. Új f. 22., 160. l.) Pusztán az átvételre küldött ellenben az árú jóváhagyására felhatalmazottnak nem tekinthető, a főnök tehát az árút az ez által történt átvétel után is kifogásolhatja.

[6]) Értendő az árú tényleges oly átvétele, illetve fölötte való rendelkezés, mely a vevőt abba a helyzetbe hozza, hogy az árut megvizsgálhassa. **B. T.** 9/903. (D. III. f. 25., 97. l.). **C.** 5562/910. (H. D. V. 87. l.) A jogi

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vizsgálja [7]) s ha az a kikötött [8]) vagy törvényes kellékeknek [9]) meg nem felel, e körülményről az eladót [10]) azonnal értesítse.[11])

értelemben vett átadás és átvétel *(traditio)* s ennek helye közömbös. **C.** 1171/92. (M. 275. l.) A helykülönbségi vételnél tehát a rendeltetési hely mérvadó: **C.** 1330/94. (P. T. 31., 73. l.), 1629/905. (D. IV. f. 5., 58. l.), **B. T.** 263/95. (D. III. f. 3., 323. l.) Minden esetre azonban a k e l l ő i d ő b e n történt átvétel értendő (l. köv. §.). Ha a vevő az átvételt szándékosan jogtalanul halasztja, az átvétel után bár haladéktalanul eszközölt vizsgálat és értesítés mégis elkésettnek tekintendő. **C.** 915/82. (D. Új f. 1., 265. l.), 1157/88. (P. T. 15., 194. l.), 1754/91. (K. J. T. 91., 25. l.), 13/93. (D. Új f. 37., 300. l.), 790/94. (D. III. f. 1., 146. l.), 1009/904. (D. IV. f. 2., 13. l.), 1561/905. (U. o. 5., 89. l.), **K. V. T.** 733/99. (Jogt. K. 900., 43. sz. m.) Ugyanaz áll, ha a vevő az árút a rendeltetési helyen át nem veszi, hanem más helyre tovább küldi s csak itt eszközli a vizsgálatot. **C.** 332/87. (P. T. 15., 195. l.), 838/93. (D. Új f. 38., 85. l.) Ha ellenben magán a teljesítési helyen adatik mindjárt tovább az árú, a megvizsgálás a második vevőnél is történhetik, aki a megvizsgálásra nézve az első vevő megbizottjának is tekintendő. **C.** 924/93. (D. Új f. 38., 46. l.), 517/95. (T. E. 95., 10. sz.) Sőt ha a vevő más helyre küldeti is az árút, de az eladó ebbe belenyugodott anélkül, hogy kikötötte volna, mikép az árú az első helyen átvettnek tekintessék, a második helyen eszközölt vizsgálat is érvényes: **C.** 970/96. (P. T. 34., 78. l.), 1088/96. (D. III. f. 7., 99. l.) De természetesen szintén haladéktalanul kell történnie: **C.** 717/904. (D. IV. f. 2., 60. l.), 577/905. (U. o. 5., 319. l.) Vasúti állomástól távolabb helyen való haladéktalan (2—3 nap alatti) vizsgálat érvényes: **C.** 572/906. (H. D. I. 231. l.) Ugyszintén más pályaudvarra való irányítás után történt vizsgálat: **C.** 555/912. (U. o. VII. 71. l.). Hasonlóképen a vevő lakhelyétől távolabb fekvő helyen történt átvétel esetén az árú megérkezésétől számított több (6) nap mulva eszközölt vizsgálat: **C.** 703/907. (U. o. II. 225. l.).

[7]) Nemcsak a megvizsgálás i d e j é r e mérvadó a rendes üzleti kezelés, hanem a megvizsgálás m ó d j á r a is. Utóbbi kitűnik mindjárt a K. T. 346. §. 2. bek.-ből. Hogy mindkét tekintetben mi felel meg a rendes üzleti kezelésnek? arra elvont szabályokat felállítani nem lehet. Szerződési kikötés hiányában (pl. kipróbálás bizonyos ideig: **C.** 325/911. H. D. VI. 31. l.) figyelemmel kell lenni úgy az árú fajára és minőségére, mint a mennyiségre, továbbá a begöngyölés minőségére, az üzleti gyakorlatra (v. ö. *Tervezet* ind. 469. l., ellenk. **C.** 1295/89., D. Új f. 23., 54. l.) stb. V. ö. pl. **C.** 942/83. (D. Új f. 7., 255. l.): nagyobb mennyiségnek nagyobb munkaerő alkalmazása mellett lehetséges megvizsgálása negyednapra; 108/87. (U. o. 17., 154. l.), 1356/90. (U. o. 26., 52. l.): italneműeknél megüllepedés várható; 475/88. (U. o. 20., 291. l.); 658/906. (H. D. I. 267. l.): cséplőgép megvizsgálása a cséplés megkezdésekor s többszöri üzembe hozás által; 4557/909. (U. o. IV. 85. l.): szeszfőző üst megvizsgálása a főzés megkezdésekor; 377/89. (D. Új f. 24., 88. l.),: sajtárú megvizsgálása az átvétel után 2 nap mulva elkésett; 995/88. (P. T. 17., 193. l.): gabona megvizsgálása 5—6 nap mulva elkésett; 503/89. (M. Ig. D. 6., 38. l.): ligroin minősége csak égési próba

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ha a vevő az értesítést elmulasztja, az árú nemkifogásoltnak tekintetik, feltéve, hogy r e j t e t t, azaz oly hiányok nem forognak

által állapítható meg ; 1152/92. (D. Új f. 34., 135. l.), 1649/904. (D. IV. f. 3., 284. l.) : lisztnél azonnali sütési próba, habár továbbadási szándékkal vétetett ; 1400/95. (D. III. f. 4., 103. l.) : átvételi nap mint ünnepnap mentségül szolgál. Kivételesen nemcsak tárgyilagos, hanem a vevő s z e m é l y é b e n fekvő alanyi mozzanatok is figyelembe jöhetnek, pl. a vevő távol van s nincs helyettese. Hosszabb távollét esetében azonban s ha a vevő tudta, hogy a teljesítés az alatt fog történni, kötelessége oly helyettesről gondoskodni, aki az árút átveszi és megvizsgálja. **C.** 430/90. (D. Új f. 29., 162. l.) Vevő lakásának távolsága is tekintetbe veendő: **C.** 1781/95. (P. T. 33., 205. l.). Ha a vevő n e m k e r e s k e d ő az üzleti kezelés helyett az ő viszonyai veendők tekintetbe : **B. T.** 506/908. (H. D. III. 61. l.). — A megvizsgálási kötelesség egyébiránt nem oly értelemben van kimondva, mintha annak elmulasztása közvetlenül vonná maga után azt, hogy a vevő a hiányokból származó jogait elveszti. Ez csak az é r t e s í t é s r e nézve áll. A K. T. csak azt akarja kifejezni, hogy oly hiány, mely az azonnali megvizsgáláskor felismerhető lett volna, nem érvényesíthető, ha az csak később fedeztetett fel. Ez kétségtelenül kitűnik a K. T. 346. §. 2. bek.-ből. Ugyanazért, ha a vevő az árú hiányairól már más úton, pl. levélből, facturából, fuvarlevélből stb. tudomást szerzett, ő a hiányokat minden vizsgálás nélkül is érvényesítheti, még ha az árút kézhez sem vette. **C.** 890/82. (D. Új f. 4., 184. l.), 942/87. (U. o. 19., 236. l.), 118/90. (U. o. 27., 52. l.), 20/912. (H. D. VI. 353. l.). Ha a továbbeladó vevő az árú hiányáról csak később, az ő vevőközönségétől értesült, az ezen alapon történt hiányértesítés sincs esetleg elkésve. L. pl. **C.** 85/911. (H. D. V. 319. l.) átvételtől 17 napon történt rendelkezésre bocsátás.

[8]) A »kikötött kellékek« alatt nemcsak p o z i t í v, hanem n e g a t í v tulajdonságok, nevezetesen bizonyos hibáktól való m e n t e s s é g is értendő. Pl. lóheremagnál arankamentesség. Egyébiránt értelmezési kérdés. V. ö. **C.** 1391/99. (D. III. f. 17., 245. l.) : eladó kijelenti ajánlatában, hogy az árpa előreláthatólag zsizsikes, ebből következtetni lehet, hogy az árú dohos és szagos, de nem hogy rothadt nemű, ezért tehát felelős.

[9]) A törvény csak m i n ő s é g i kellékeket tart szem előtt, amint az legjobban abból tünik ki, hogy a K. T. 346. §., épúgy mint a 345., 348. és 349. §§., »törvényi« kellékeket is említ, ilyenek pedig, amint ez a 345. §-nak a 321. §-ra való utalásából is kitűnik, csak a minőségre vonatkoznak. V. ö. *Tervezet* is 169. l., **C.** 488/86. (P. T. 13., 66. l.), **B. T.** 57/96. (D. III. f. 5., 339. l.) Mindazonáltal teljesen indokolt a felállított szabályt a m e n n y i s é g i hiányok miatti kifogásolásra is hasonszerűen alkalmazni, amint hogy a 347. §. a rendelkezésre bocsátás tekintetében sem tesz különbséget (l. a következő §-t). V. ö. **C.** 4290/84. (M. IV. 283. l.), 1443/93. (P. T. 30., 169. l.), 518/94. (U. o. 172. l.) **K. V. T.** 222/95. (D. III. f. 3., 341. l.), 133/900. (U. o. 19., 83. l.) ; ellenk. **C.** 1358/90. (P. T. 24., 24. sz.), 1237/91. (U. o.) Sokszor különben mennyiségi megjelölések egyúttal minőségi kellékek jellegével bírnak. Pl. súly- vagy hosszmértékek (posztó szélessége,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fenn, melyek az azonnali megvizsgáláskor rendes üzleti kezelés szerint felismerhetők nem voltak.[12]) Az ilyen rejtett hiányok, az alább érintendő időbeli korlátozás mellett, később is érvényesíthetők ; csakhogy az árú e részben is nemkifogásoltnak tekintetik, ha a vevő azokról az eladót a felfedezés után azonnal nem értesítette (id. §. 3. bek.). Ez intézkedések mindazonáltal csak h e l y-

---

gabonasúly, gépsúly stb.). V. ö. **B. T.** 57/96. (D. III. f. 5., 339. l.), csak ily esetre nyilvánítja alkalmazhatónak a K. T. 346. §-át a mennyiségi hiányokra: **C.** 245/908. (H. D. III. 61. l.). Az ú j n é m e t K. T. 378. §. a megvizsgálási és értesítési kötelességet a mennyiségi eltérésekre kifejezetten terjeszti ki, feltéve, hogy az eltérés nem nyilvánvalóan oly tetemes, mikép a vevő jóváhagyása kizártnak tekintendő.

[10]) Az eladóval egyenlő az ő m e g h a t a l m a z o t t j a (cégvezető, általános meghatalmazott, különös keresk. meghatalmazott, ki az ügyletet megkötötte vagy az árú átadásával bízatott meg: **C.** 2236/910. H. D. IV. 323. l.), de nem oly ügynök, ki az ügyletet csak közvetítette. V. ö. **C.** 340/86. (D. Új f. 16., 183. l.), 924/93. (U. o. 38., 46. l.) és fent. 46. §. 9. j. Az ügynökhöz intézett értesítés csak akkor megfelelő, ha ő azt kellő időben a főnökkel közölte. **C.** 1026/90. (D. Új f. 25., 285. l.), 84/93. (U. o. 36., 24. l.), 528/95. (D. III. f. 3., 78. l.)

[11]) Az értesítés alakja közömbös ; történhetik úgy szóval, mint írásban. T a r t a l m i l a g azonban az értesítés csak úgy felel meg, ha a hiányok legalább általánosságban megjelöltetnek. Nem elég tehát pl. azt írni, hogy az árú »használhatatlan«. **C.** 340/86. (D. Új f. 16., 183. l.), 592/86. (P. T. 13., 88. l.), 842/89. (D. Új f. 25., 282. l.), 118/90. (J. Sz. 3., 298. l.), 533/94. (D. Új f. 40., 163. l.), **B. T.** 46/906. (D. IV. f. 6., 44. l.). Sem pl. a rendelkezésre bocsátás kijelentése a minőségi hiányra való minden utalás nélkül: **B. T.** 802/908. (H. D. III. 126. l.). De másrészt nem szükséges minden részletre kiterjedni, hanem a részletezés a perben pótolható: **K. V. T.** 133/900. (D. Új f. 19., 83. l.), **B. T.** id. 802/908. T ő z s d e ü g y l e t e k n é l közelebbi rendelkezések a megvizsgálásra és értesítésre nézve. Budapesti árúüzleti szokások 49. §.

[12]) Az azonnali felismerés lehetetlenségének oka úgy az árú minőségében, mint a begöngyölésben rejlhetik. Pl. ha az árú hordóban adatott el, s a vevő azt abból kicsinyben tovább adja. V. ö. **L. I.** 163/80. (D. 25., 56. l.) ; **C.** 585/85. (D. Új f. 11., 269. l.): vegyi úton való megvizsgálás szüksége (műbor). Vajjon a hiány csakugyan nem volt azonnal felismerhető ? kétség esetében vevő tartozik bizonyítani: **C.** 910/83. (D. Úf f. 9., 29. l.) Rejtett hibákról oly esetben is lehet szó, midőn az árú előzetesen megtekintetett: **C.** 1781/95. (P. T. 33., 205. l.), 315/97. (U. o. 35., 31. l.), feltéve, hogy a megtekintés nem elegendő a hiány megállapítására: **C.** 5949/901. (D. III. f. 22., 80. l.): szőlővesszők ojtásra alkalmatlan volta ; **B. T.** 96/902. (U. o. 24., 84. l.), 238/908. (H. D. II. 341. l.): megtévesztés ; 180/903. (D. III. f. 25., 277. l.). Állatoknál a szavatossági idő is mérvadó (lappangási idő) l. alább 25. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

különbség melletti vételre nyernek alkalmazást;[13]) míg piaci vételnél a keresk. szokás, s ilyennek hiányában az általános magánjog, határozza meg azt, hogy a vevő mennyi idő alatt köteles az eladót a hiányokról értesíteni?[14]) Vajjon azonban az árú mint eredetileg meghatározott egyed *(species)* képezte-e a vétel tárgyát, avagy a vétel eredetileg csak faj és nem *(genus)* szerint meghatározott árúkra vonatkozott-e? az érintett intézkedések alkalmazására nézve közömbös.[15]) Hasonlóképen, hogy minő jogot akar a vevő a hiányok alapján érvényesíteni?[16])

---

[13]) Ezt akarják a K. T. 346. §. 1. bek. e szavai »más helyről küldött árút« jelenteni. Oly esetre, midőn a küldés a teljesítési helyre történik, vagy ha a vevő az árút már tulajdonába vette s csak azután küldetik el neki, a K. T. az idézett szavakat nem használhatta, mert itt a küldés a vétel mint ilyen szempontjából semmi jelentőséggel nem bír, az átadás és átvétel épúgy jelenlévők között történvén, mintha semmiféle küldés nem történt volna. Ellenk. *Baumgarten* Emlékkönyv 62. s k. l. De l. *Szladits* is u. o. 349. l., bár a megkülönböztetést de lege ferenda, utalással az új német K. T. 377. §-ára, ő is indokolatlannak tartje. Ugyanaz áll a K. T. 347. §-ban használt hasonló kitételről. (L. köv. §. 3[a]) jegyz.)

[14]) **C.** 85/90. (D. Új f. 26., 260. l.), 1020/89. (J. 90., 50. l.) Amennyiben sem a keresk. szokás, sem az általános magánjog a megvizsgálás és értesítés idejét közelebbről meg nem határozza: csakis arról lehet szó, hogy a bíró a K. T. 346. §. alapját képező elvet a körülmények tekintetbe vételével alkalmazza. **C.** 430/90. (D. Úf f. 29., 162. l.), 1781/95. (P. T. 33., 205. l.), 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.): »sokáig a vevő az eladót az árú elfogadása iránt kétségben nem hagyhatja«. **C.** 688/905. (D. IV. f. 4., 204. l.): »alkalmazás a dolog természeténél fogva«. Tovább ment **C.** 723/96. (D. III. f. 6., 77. l.) és 173/97. (U. o. 8., 82. l.), feltétlenül elutasítván vevőt az azonnali megvizsgálás és értesítés hiánya miatt. Rejtett hiányokra nézve **K. V. T.** 206/900. (D. III. f. 19., 127. l.) általánosságban kimondotta, hogy az átvétel után is kifogásolhatók oly hiányok, melyek az átvétel alkalmával azonnal felismerhetők nem voltak, **B. T.** 46/906. (D. IV. f. 6., 41. l.) pedig ezt addig engedi meg, »mihelyt azoknak felfedezése lehetségessé vált«.

[15]) A K. T. 346. §. szabálya akkor is alkalmazandó, ha a megrendelés teljesítéseképen egészen más árú *(aliud pro alio)* küldetik, mint amely megküldetett. Ellenk. **B. T.** 3/98. (D. III. f. 11., 362. l.) s az uralkodó német gyakorlat. L. **B. T.** 57/98. is (U. o. 13., 361. l.) és a 349. §. elévülésére nézve alább 35. jegyz. V. ö. azonban ezzel szemben: *Schlodtmann* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 37. köt. 1. s k. l. s ezen álláspont kifejezett elismerését az új német K. T. 378. §-ában azon feltétel mellett, hogy az eltérés nem nyilvánvalóan oly tetemes, mikép a vevő jóváhagyása kizártnak tekintendő.

[16]) Az értesítési kötelesség tehát pl. akkor is terheli vevőt, ha az árút megtartja s vételárszállítást követel. Ilyenkor csak a rendelkezésre bocsátás nem szükséges. Helytelen ellenk. **C.** 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.), 669/911. (H. D. VI. 180. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Alkalmazást nyernek e határozatok továbbá a megtekintésre, próbára vagy mustra szerint történt vételekre is, amennyiben az átküldött árúknál oly hiányok forognak fenn, melyek a szabályszerű megtekintés vagy megvizsgálás mellett felismerhetők nem voltak [id. §. 4. bek.].[17]) Közömbös végre az a körülmény, vajjon a vevő kereskedő-e vagy nem, s vajjon a vétel a vevő vagy csupán az eladó részéről képez-e keresk. ügyletet?

III. A kellő időbeni értesítés feltétele lévén annak, hogy a vevő az árú hiányos minőségét érvényesíthesse, az a vevő által állítandó és bizonyítandó.[18]) De ha a vevő a kellő időbeni értesítés megtörténtét bebizonyította is, az árú hiányos minőségére alapított jogaival csak úgy fog célt érni, ha kétségtelen, hogy az árú valóban a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felelt. Ennek kiderítése végett a vevőnek jogában áll, az átvétel alkalmával vagy később felmerült hiányokat már előlegesen szakértői szemle útján megállapíttatni s ugyane jog illeti az eladót is, ha a vevő őt arról értesíti, hogy az árú ellen kifogásai vannak. **[K. T. 347. §.** 2. bek.] [19]) Kötelezve ellenben ily előleges szakértői szem-

---

[17]) Ugyanez áll, ha az árú előzetes megszemlélés alapján vásároltatott. **C.** 910/83. (D. Új f. 9., 29. l.), feltéve, hogy az alapos megtekintés egyáltalában lehetséges volt. **C.** 292/87. (J. 87., 47. l.) L. fent 12. jegyz. is.

[18]) Az értesítés elküldésének bizonyítása nem elegendő, mert miután az értesítés a vevő érdekében áll, annak megérkezése az ő veszélyére megy. V. ö. **C.** 873/91. (D. Új f. 30., 100. l.). Ellenk. **K. V. T.** 223/95. (D. III. f. 3., 338. l. és kifejezetten új német K. T. 377. §. V. ö. *Szladits* id. h. 348. l., aki szintén az utóbbi álláspont mellett nyilatkozik.

[19]) Ezen előleges szakértői szemlére az 1868 : LIV. tc. 540—542. §§., illetve Új Pp. 381. s k. §§. mérvadók. Az előbbi 534. §-ának az a szabálya, hogy az előleges bizonyításnak csak akkor van helye, ha az ellenfél abba beleegyezik, vagy a folyamodó kimutatja, hogy a per kimeneteléig eleshetik bizonyítékától, nem nyer alkalmazást. Sem az új Pp. 383. §-ának az a korlátozása, hogy ha az ellenfél beleegyezése nincs igazolva, azoknak a tényeknek a megjelölése szükséges, melyek a szemlét indokolják. Ebben rejlik a K. T. által megengedett szakértői szemle jelentősége. A Pp. életbelépt. t. 4. §-a kifejezetten fenn is tartja a K. T. 347. §. rendelkezését. Illetékes a szemlére az a járásbíróság, melynek területén az árú létezik. Keresk. elj. 10. §. Pp. 382. §. Még ha az árú vételára iránt a törvényszéknél per van folyamatban: **B. T.** 653/902. (D. III. f. 22., 105. l.). A Pp. id. §. szerint azonban, ha per van folyamatban, a perbíróság s csak sürgős esetekben a szemle tárgyának helyén székelő járásbíróság. A perben a bíróság az előleges szakértői szemlét épúgy elfogadhatja bizonyítékúl, mint a perben eszközölt szemlét s annak ismétlésére nincs kötelezve. **C.** 347/97. (U. o. 10.,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lére sem a vevő, sem az eladó nincs,[20]) s valamint az árú hiányos minősége egyéb bizonyítékok által is bebizonyítható,[21]) úgy a bizonyítási kötelezettség kérdése is a szakértői megállapítás jogától, független.[22]) Erre nézve a K. T. intézkedéseket nem tartalmaz, miért is azt a kétoldalú szerződésekre általában vonatkozó elveknek megfelelőleg (l. fent. 147. §.) olyképen kell eldönteni, hogy ha a vevő az árú átvételét megtagadta,[22a]) illetve az árút a kézhezvétel után haladéktalanul kifogásolta, az árú szerződés-, illetve törvényszerű minőségét mindig az e l a d ó tartozik bizonyítani, tekintet nélkül arra, vajjon felperesi vagy alperesi minőségben szerepel.[23]) Ha ellenben a vevő az árút kifogás nélkül átvette,

---

320. l.). A szakértői k ö l t s é g azt terheli, aki ellen a szemle eredménye szól. Ha tehát az e l a d ó által alkalmazott szakértői szemle az árút hibátlannak találta: a költség vevőt terheli: **K. V. T.** 213/906. (D. IV. f. 5., 366. l.). A budapesti tőzsdén az árú minőségének megbírálására a t ő z s d e i s z a k é r t ő i b i z o t t s á g van hivatva. Árúüzleti szokások 53. §. Külön törvénynél fogva külön szakértői vizsgálat. Igy az 1895: XLVI. tc. szerint a mezőgazdasági termények hamisítása esetében hivatott vegyészeti vizsgáló állomások. De csak a kihágási eljárás szempontjából, mely a polgári pernek nem praejudikál.

[20]) V. ö. **L. I.** 640/79. (D. 24., 72. l.), **C.** 982/95. (D. III. f. 3., 183. l.) **K. V. T.** 359/900. (Jogt. K. 900., 27. sz. m.)

[21]) Az árú minősége époly közvetlen észlelés tárgya, mint más tények. Épen azért t a n ú k k a l, sőt e s k ü v e l való bizonyítás sincs kizárva. Előbbire nézve v. ö. **L. I.** 742/79. (D. 24., 51. l.), **C.** 243/94. (P. T. 9., 74. l.), 1400/95. (D. III. f. 4., 103. l.) Ellenk. tanúkra nézve: **C.** 1199/91. (D. Új f. 30., 169. l.), esküre nézve: **L. I.** 12.302/76. (D. 17., 88. l.), **C.** 890/82. (D. Új f. 4., 184. l.) A felek egyébiránt szerződésileg bizalmi férfiakkal is megvizsgáltathatják az árút oly módon, hogy azok véleménye feltétlenül irányadó legyen: **C.** 700/84. (P. T. 9., 46. l.) H a t ó s á g i l e f o g l a l á s esetében a vevő erre hivatkozhatik s ellenbizonyításnak és felülbírálásnak a polgári perben nincs helye. V. ö. **C.** 1143/92. (D. Új f. 85., 132. l.), 918/904. (D. IV. f. 3., 328. l.). L. még fent 143. §. A K. T. 346. és 347. §§. által előírt kifogásolás és rendelkezésre bocsátás elmulasztása ily esetben nem jön tekintetbe, még ha a vevő az árú minőségéről a vétel megkötésekor tudomással bírt: **C.** 939/904. (D. IV. f. 3., 365. l.), 344/905. (U. o. 4., 350. l.).

[22]) Itt épen csak annak bizonyításáról van szó, vajjon a küldött árú a kikötött vagy törvényi kellékeknek megfelel-e? Annak bizonyítása, hogy mi volt a kikötés? azt terheli, ki a meghatározott kikötést állítja.

[22a]) Vajjon az árút az átvétel megtagadásával kapcsolatban az eladó rendelkezésére bocsátotta-e (l. köv. §.) vagy az árút visszaküldte? a bizonyítási kötelezettségen nem változtat: **B. T.** 99/902. (D. III. f. 24., 82. l.)

[23]) Állandó magyar bírói gyakorlat: **L. I.** 497/79. (D. 24., 31. l.) 742/79. (U. o. 51. l.), 640/79. (U. o. 72. l.), 211/80. (U. o. 152. l.), 1103/79.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy ami azzal egyenlő, saját céljaira rendelkezett,[24]) de később rejtett hibákat érvényesít, neki kell bizonyítania azt, hogy az árú már az átvételkor a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felelt.[25])

IV. Ha az árú a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felel,[25a]) a vevőnek jogában áll: 1. az üzlettől elállani (ú. n. *redhibitoria actio*, illetve *exceptio*)[26]); vagy 2. a vételár aránylagos leszállítását igényelni (ú. n. *quanti minoris actio*, ill. *exceptio*).[27])

(U. o. 163. l.), 163/80. (U. o. 25., 56. l.), 760/80. (U. o. 27., 46. l.); **C.** 890/82. (D. Új f. 4., 184. l.), 990/83. (U. o. 5., 59. l.), 942/83. (U. o. 7., 255. l.), 243/84. (P. T. 9., 74. l.), 757/86. (U. o. 13., 147. l.), 871/87. (D. Új f. 18., 246. l.), 475/88. (U. o. 20., 291. l.), 288/88. (U. o. 21., 130. l.), 1356/90. (U. o. 26., 52. l.), 479/90. (U. o. 28., 23. l.), 1208/92. (U. o. 34., 73. l.), 793/90. (M. 294. l.), 1171/92. (M. 275. l.), 788/96. (D. III. f. 6., 170. l.), 69/97. (P. T. 35., 66. l.), 270/97. (U. o. 139. l.), 651/901. (D. III. f. 22., 290. l.), 703/907. (H. D. II. 225. l.), 2236/910. (U. o. IV. 3231.), 408/911. (U. o. VI. 86. l.), 20/912. (U. o. 353. l.), **B. T.** 506/908. (U. o. III. 61. l.). Amennyiben azonban a küldés a vevő veszélyére megy, eladó csak azt tartozik bizonyítani, hogy az árú az elküldés időpontjában felelt meg. V. ö. **C.** 1104/98. (D. III. f. 11., 152. l.) Különös kellékek kikötése esetében magát a kikötést természetesen vevő tartozik bizonyítani s csak ha ez bizonyíttatott, tartozik eladó bizonyítani, hogy az árú a kikötött kellékeknek megfelel: **B. T.** id. 506/908.

[24]) **C.** 1330/94. (P. T. 31., 73. l.), 378/909. (H. D. III. 374. l.).

[25]) **L. I.** 1422/78. (D. 19., 125. l.), 249/79. (D. 23., 16. l.), 1124/80. (D. 27., 70. l.), **C.** 2763/82. (D. Új f. 2., 245. l.), 97/89. (U. o. 23., 187. l.), id. 1330/94., 270/97., 651/901., 269/910. (H. D. IV. 245. l.). Áll különösen akkor, ha a vevő a K. T. 348. §. értelmében keresetileg árleengedést követel. V. ö. **C.** id. 97/89., 1199/91. (U. o. 30., 169. l.), 1511/92. (U. o. 40., 171. l.), 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.) A kifogás nélküli átvétel daczára azonban eladót terheli a bizonyítás akkor, ha a hiányos minőség mellett vélelem harcol. V. ö. állatvásárlásra nézve osztr. p. t. 924—927. §§.

[25a]) Tárgyilag véve, tekintet nélkül eladó vétkességére; nem mint késedelem esetén (l. fent 150. §. 15[a]) jegyz.). — Az a körülmény, hogy a hiba a mástól beszerzett anyagban van, eladót nem mentesíti: **C.** 121/911. (H. D. V. 362. l.).

[26]) Ez esetben is, épúgy mint a nemteljesítés esetében, a vevő mindent visszakövetelhet, mit a vétel folytán fizetett, és pedig szintén a K. T. értelmében. L. fent. 150. §. 17. jegyz. Előre fizetett vételár visszatérítése: **C.** 622/908. (H. D. III. 123. l.).

[27]) A leszállítás nem egyszerűen a hibás árú értékére (ú. n. *absolut* árleszállítás, így szász p. t.), hanem a hibátlan árú vételárának arányában történik (ú. n. *relativ* árleszállítás). Ha tehát a hibátlan árú 200-at, a hibás árú 100-at ér s a vételár 150 volt, a leszállítás nem 100-ra, hanem

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

E mellett mindegyik esetben netaláni kárának megtérítését követelheti. [K. T. 348. §.].[28]) Ezekkel a jogokkal, melyek helyett azonban a vevő az általános elvek szerint a kellő teljesítést [29]) vagy a nemteljesítés miatti kártérítést [30]) is követelheti, a vevő úgy keresetileg, mint kifogásképen, úgy meghatározott egyedre,

---

75-re történik (200 : 150 = 100 : *x*). Ez eredményben ugyanaz, mint ha azt mondjuk, hogy a vételár a hibátlan és hibás árú egymásközti értéke arányában szállíttatik le (200 : 100 = 150 : *x*). Igy Polg. törvk. terv. 1444. §., *Zsögöd* Fej. II. 1036. l. Ha azonban a kialkudott ár és a hibátlan árú értéke közt nem állapítható meg különbség, pl. tőzsdei vagy piaci ár esetében, a leszállítás egyszerűen a tényleg szállított árú értékére, illetőleg árára történik. V. ö. C. 1598/903. (D. IV. f. 1., 106. l.) Az árleszállítás követelhető akkor is, ha a vevő az árut már felhasználta, feltéve hogy az értékkülönbözetet más módon igazolni tudja. A rendelkezésre bocsátás csak elállás esetében szükséges. L. köv. §. 5. jegyz. A vételár leszállításra nézve rendesen a teljesítési hely ára irányadó, de e helyett vevő telepének ára, ha eladó tudta, hogy itt fogja értékesíteni: C. 333/910. (H. D. IV. 241. l.).

[28]) Ide tartoznak különösen a szerződési költségek: okiratkiállítás, levelezés, fuvar, szemle stb.; a visszafizetendő vételár kamatja; őrzési költség: l. C. id. 622/908. De nem elmaradt haszon pl. mert az árut tovább nem adhatta el. Az árkülönbözet megfizetése olyannak tekintendő, mint a szerződés teljesítése. C. id. 333/910. L. azonban C. 167/911. (H. D. V. 366. l.): rossz gép miatt vevő elesett nagyobb jövedelemtől s ennek megtérítését követelheti.

[29]) Igy az osztrák p. t. 919. §. szerint; míg C. 96/905. (D. IV. f. 3., 173. l.) szerint a teljesítési kereset csak fajilag meghatározott áruknál foglalhat helyet. Igy a német polg. t. 480. §. nyomán magyar polg. t. terv. 1434. §. is és *Szladits* id. h. 354. s k. l. Ez azonban oly esetben, midőn az egyedileg meghatározott dologra a vevőnek feltétlenül szüksége van s azt ki lehet javítani (pl. cséplőgép aratáskor), nem kielégítő. Szerződésileg mindenesetre kiköthető, hogy vevő a meg nem felelő árú helyett megfelelőt követelhet. C. 189/911. (H. D. V. 363. l.)

[30]) C. 1511/92. (D. Új f. 40., 171. l.) szerint önállóan, vagyis árleszállításra vagy eladásra irányuló kereset körén kívül kártérítés nem követelhető. Azonban a nem kellő teljesítés lényegileg egyenlő a nemteljesítéssel, tehát a K. T. 353. §. arra is talál. V. ö. C. 498/911. (H. D. VI. 175. l.) még arra a kárra nézve is, melyet a vevő utján mások szenvedtek, akiknek a vevő felelős. De csak a késedelem feltételei szerint, tehát csak az eladó vétkessége esetében (l. előző §. 15[a] jegyz.). Enélkül az eladó önállóan kártérítésre legfelebb oly esetben kötelezhető, midőn az árú kikötött tulajdonságaiért jótállást vállalt, vagy ez a jótállás hivatásából önként foly, pl. kereskedőnél, ki olyan áruk eladásával foglalkozik. Igy feltétlenül felelős a magkereskedő az eladott vetőmag csiraképességéért. V. ö. polg. t. terv. 1435. §. és *Szladits* id. h. 359. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint faj vagy nem szerint meghatározott árúkra vonatkozó [31]) s akár helykülönbség melletti, akár piaci [32]) vételnél élhet, s hogy melyiket választja, az egészen tetszésétől függ.[33]) Ő nevezetesen az ügylettől elállani akkor is jogosítva van, ha a teljesítési határidő nem annyira lényeges, hogy utólagos teljesítésre időt ne engedhetne,[34]) vagy ha a hiba utólag pótolható,[34a]) vagy csak az árú értékére, de nem annak célba vett használhatóságára vonatkozik.[35]) Itt is érvényesül azonban az a már fentebb hangsúlyozott elv, hogy a kölcsönös viszonynak nem szabad túlsokáig függőben maradnia, s hogy a vevőnek a neki biztosított jogok gyakorlásával nem szabad késedelmeskednie. A K. T. ennek megfelelőleg a már érintett intézkedéseket azzal egészíti ki, hogy a vevő azon kifogással, mikép az árú a kikötött törvényi kellékeknek meg nem felel, nem élhet, ha a hiányokat az átvételtől számítandó h a t h ó eltelte után fedezi fel, vagy ha az eladót az átvételkor fel nem ismerhető hiányokról az átvételtől számítandó hat hó alatt nem értesíti ; [36]) hogy továbbá a vevőnek a hiányokra alapított

[31]) Sem a K. T. 348. §-a, sem a 349. §. különbséget nem tesz. A r ó m a i jog alapján kifejlődött vita, vajjon az aediliciális jogok generikus vételre is alkalmazást nyernek-e ? nálunk tehát igenlő értelemben döntendő el. V. ö. erre nézve különösen *Goldschmidt* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 19., 98. s k. l.

[32]) A K. T. 348. §. e részben nem tesz különbséget s az *Értekezlet* a *Tervezetben* foglalt »átküldött« szó törlése mellett határozottan kiemelte, hogy »e cikknek alkalmazása minden árura vonatkozik« (308. l.). Ugyanaz áll a 349. §-ra nézve.

[33]) A választási jog consumtiójára nézve ugyan az áll, mint a K. T. 353. §-ban. L. a megelőző §-t és **C.** 779/911. (H. D. VI. 176. l.). Nem lehet részben sem különféleképen választani **C.** 1152/92. (D. Új f. 34., 135. l.). A rendelkezésre bocsátás után megkisérlett javítás azonban az elállási jogot nem szünteti meg, ha az árú (pl. gép) még sem jó. **C.** 121/911. (H. D. V. 362. l.).

[34]) A K. T. 354. §-a az árú hiányaiból származó jogokra nem vonatkozik, ami a 355. §. utalásaiból is kitűnik. Ellenk. *Szladits* id. h. 373. l. — R é s z l e g e s hiányosságra nézve v. ö. alább 153. §.

[34a]) Lényegtelen hibák azonban nem jogosítanak a visszalépésre, csak kijavítás követelhető. V. ö. **B. T.** 506/908. (H. D. III. 61. l.).

[35]) A vevő a meg nem felelő árút még leszállított áron sem tartozik elfogadni : **C.** 1015/904. (D. IV. f. 2., 189. l.) Másként a magánjogban. V. ö. o s z t r á k p. t. 932. §. **C.** 5178/97. (Jogt. Közl. 97. 33. sz. mell.)

[36]) Ha a felfedezés, illetve értesítés hat hó alatt megtörtént, a kifogásolási jog mindaddig tart, míg az eladónak kereseti joga van. Ez áll különösen a kifogásilag érvényesített árleengedésről is. **C.** 1092/88. (J. 89., 105. l.), 47/900 (P. T. 401. l.), 892/903. (M. Dtár IX. 485. l.), 1907. jan. 4. telj. ül. hat. *(Tury* II. 274., 275. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kereseti joga az eladó ellen az átvételtől számítandó hat hó alatt elévül. [K. T. 349. §.] [37]) E határozatok által azonban más oly törvényes intézkedéseken, illetőleg keresk. szokásokon, melyek bizonyos ügyletekre nézve rövidebb elévülési időt állapítanak meg, változás nem történik [id. §. 3. bek.].[38]) Amennyiben pedig az eladó felelőssége szerződésileg rövidebb vagy hosszabb időre állapíttatott volna meg, a megállapodás szolgál irányadóul [id. §. 4. bek.].[39]) Az eladó végül a vevő jogait korlátozó intézkedé-

[37]) A keresetelévülés akkor is az átvételtől számít, ha a hiányok felfedezése és az értesítés később történt; sőt még akkor is, ha a vevőnek a hiányok felfedezése után elég ideje sem volt, hogy a keresetet megindítsa. Az értesítés semmi esetre nem szakítja félbe az elévülést, hanem csak a kereset megindítása: C. 5996/903. (D. III. f. 27. 365. l.), 10/912. (H. D. VI. 268. l.). A 6 hónapi keresetelévülés alkalmazására nézve továbbá közömbös, vajjon a vevő az árut megtartotta, avagy a hiányok miatt visszautasította-e? A 349. §. a 348. §-sal szoros kapcsolatban áll, tehát az elállás esetére is vonatkozik. Helytelen ellenk. C. 982/95. (D. III. f. 3., 183. l.). Ha azonban az árúátvétetett, az »átvétel« alatt itt a tényleges átvételt illetve rendelkezést kell érteni, amikor a vevő abban a helyzetben volt, hogy kifogásait megtehesse: C. 5562/910. (H. D. V. 87. l.). L. 325/911 is. (U. o. VI. 31. l.), *Tury* II. 274. l. A 6 havi elévülés alkalmazandó végül, ha nemcsak *minőségi*, hanem *mennyiségi* hiányokról van is szó. Igaz, hogy az id. 349. §., épúgy mint a 346. §., a kikötött kellékek mellett törvényi kellékekről is szól, ilyenek pedig csak minőségiek lehetnek. Azonban a hasonszerű kiterjesztés az elévülésre nézve épúgy helyén van, mint a hiányértesítés tekintetében (l. fent. 9. jegyz.), amely különben is feltétele annak, hogy egyáltalában elévülés legyen. Ellenk. C. 488/96. (P. T. 13., 66. l.) és B. T. 57/96. (D. III. f. 5., 339. l.) — B. T. 57/98. (D. III. f. 13., 361. l.) szerint a 6 havi elévülés nem nyer alkalmazást, ha egészen más árú *(aliud pro alio)* küldetik. Ilyen az is, ha hasznavehetlen a küldött árú. — A kereset alatt a viszontkereset is értendő. C. 4281/85. (M. IV. 301. l.)

[38]) Csak a netáni hosszabb határidők vannak hatályon kívül helyezve.

[39]) A szerződésileg megállapított határidő úgy a hiányok felfedezésére, illetve az értesítésre, mint a keresetelévülésre vonatkozik, hacsak kifejezetten egyikre vagy másikra nem szoríttatott. C. 370/908. (H. D. III. 59. l.). Az elévülés azonban ily kiterjesztés esetén is az árú átvételétől számít: C. 1479/905. (H. D. I. 47. l.), hacsak a szavatosság kezdőpontja későbbi időre nem halasztatott (pl. szeszfőző üstért való szavatosság a főzés megkezdésétől): C. 4557/909. (H. D. II. 85. l.). Szerződésileg megállapított határidő különösen a szokásos *jótállási idő*, mely gépeknél, óráknál, zongoráknál stb. szabatik. Nem jelenti ellenben az ily jótállási idő azt, mintha a vétel csak feltételes volna s a vevő annak letelte előtt nem volna köteles fizetni. C. 5742/86. (D. Új f. 16., 338. l.) Egyébiránt az eladó felelősségét szerződésileg egészen ki is zárhatja. C. 917/87. (D. Új f. 19., 259. l.) 261/912. (H. D. VII. 17. l.). Kizárható különösen a visszalépési és kár-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sekre, melyek az árú megvizsgálására és a hiányokról való értesítésre, valamint a jogérvényesítés idejére vonatkoznak, nem hivatkozhatik akkor, ha az ő részéről c s a l á s forog fenn. [**K. T. 350. §.**] [40])

152. §.

A vevő kötelezettségei.

I. A vevő kötelezettsége első sorban abban áll, hogy az árut, amennyiben a szerződésnek, vagy különös megállapodás hiányában a törvényi kellékeknek megfelel, á t v e n n i tartozik.

térítési jog azon kikötés által, hogy eladó bizonyos ideig köteleztetik a hiányokat pótolni: **L. I.** 402/79. (D. 23., 96. l.) Csalás esetére azonban ily kizárás nem hatályos. Ha a visszalépési és kártérítési jog nem záratott ki, az ily jótállás mellett is csak a megvizsgálásra és értesítésre vonatkozó általános feltételek mellett gyakorolható: **C.** 347/97. (D. III. f. 10., 320. l.) 365/907. (H. D. II. 343. l.), s ha ezek nem tartattak meg, eladó a jótállási idő alatt csak a hibák kijavítására kötelezhető: **C.** 224/910. (H. D. IV. 198. l.).

[40]) C s a l á s alatt nem épen a büntetőjogi csalás (v. ö. ily esetet: **C.** 6222/86. (D. Új f. 14., 7. l.), hanem általában az eladó rosszhiszeműsége, a vevő megtévesztése értendő. U. n. k e r e s k e d e l m i (m a g á n j o g i) c s a l á s. Pl. az árú hiányának r o s s z s z a k a r a t ú e l h a l l g a t á s a, t u d v a hiányos árú szolgáltatása, mely tudomás s hiányos minőségből magából is kitűnhetik. V. ö. **L. I.** 163/80. (D. 25., 56. l.): tiszta zsír helyett keverék; **C.** 169/90. (D. Új f. 27., 137. l.): törkölypálinka helyett keverék; egészségre ártalmas élvezeti cikkek szállítása: **K. V. T.** 313/95. (T. E. 95., 11. sz.); arankás lóheremag: **C.** 8093/907. (H. D. II. 193. l.); olasz borral való keverés: **C.** 375/909. (U. o. III. 325. l.); vizet áteresztő tégla: **C.** 5109/910. (U. o. V. 84. l.); gépnek bizonyos területen való alkalmatlan voltának elhallgatása: **C.** 1030/910. (U. o. 243. l.); uj gép helyett régi javított gép szállítása: **C.** 189/911. (U. o. V. 363. l.); hat lóerejű gép helyett négy lóerejű: **C.** 167/911. (U. o. 366. l.). A **C.** 1356/90. (U. o. 36., 52. l.) szerint azonban nem csalás, ha valódi bor helyett műbor küldetik, mert a vevő módjában állott azt megvizsgálni (?). De l. újabban figyelemmel az 1893: XXIII. tcikkre is (most 1908: XLVI. tc.): **C.** 53/99. (D. III. f. 14., 156. l.), 857/904. (D. IV. f. 2., 138. l.) és **K. V. T.** 238/900. (U. o. 19., 82. l.) Sertésvészen át nem ment sertéseknek a vészen átmentek gyanánt eladása: **C.** 6056/912. (H. D. VII. 48. l.), de nem vészen átment sertések eladása, habár a sertésvész csíráival már fertőzve voltak: **C.** 4805/911. (U. o. VI. 349. l.). Szerződésileg kikötött hazai gyártmány helyett külföldi eredetü árú: **C.** 427/912. (U. o. VII. 68. l.). Vajjon a vevő a hibát kellő gondosság mellett felismerhette-e? az eladó rosszhiszeműsége esetében nem jön tekintetbe: **B. T.** 110/906. (D. IV. f. 6., 333. l.). De nincs rosszhiszem, ha eladó a hiányos minőségről vevőt értesítette: **C.** id. 5109/910.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

[K. T. 345. §.][1]) Az átvételnek, ha más megállapodás nem történt, vagy a helyi szokás mást nem követel, azonnal kell történni [id. §. 2. mond.].[2]) De habár a vevőnek az árú ellen kifogásai vannak is,[3]) s ennek folytán az árú átvételét [3a]) megtagadja, vagy az

---

[1]) V. ö. *Baumgarten* Emlékkönyv 46. s k. l. A törvény az átvételi kötelezettségről csak arra az esetre szól, ha az árú a kikötött vagy törvényi kellékeknek megfelel. Ebből azonban nem következik, mintha a vevő minden más esetben okvetlenül tartoznék az árút átvenni. Megtagadhatja a vevő az átvételt az eladó késedelme esetén (l. fent. 150. §.), továbbá a mennyiségre vonatkozó okból. Pl. a megrendeltnél sokkal kisebb mennyiség küldetik, feltéve, hogy a teljesítés nem osztható (l. köv. §.), vagy sokkal több küldetik s a megrendelt mennyiség a küldöttből egyáltalán nem, vagy csak nehezen választható el (ha igen, csak a többletküldemény utasítható vissza): **C.** 885/85. (D. Új f. 12., 310. l.), 670/86., 675/86. (P. T. 13., 178. l.), 397/88. (D. Új f. 21., 133. l.), 1095/90. (U. o. 25., 323. l.), 1005/90. (U. o. 27., 115. l.), 8/90. (J. Sz. 2., 797. l.), 1198/90. (Ü. L. 91., 17. sz.): keresk. szokás szerint legfelebb 5% különbözet, 1092/92. (D. Új f. 33., 181. l.), 485/92. (U. o. 34., 276. l.), 47/94. (P. T. 30., 17. l.), **B. T.** 209/96. (D. III. f. 5., 335. l.), **K. V. T.** 239/900. (U. o. 19., 295. l.); vagy a megrendelt mennyiségét a meg nem rendelttel együtt kellett volna a vasutnál kiváltani: **C.** 864/88. (J. 88., 1. l.), id. 1005/90., **K. V. T.** id. hat. A visszautasítás történhetik a küldés módja elleni kifogások miatt is, pl. ha az árú a szerződés, üzleti összeköttetésben követett gyakorlat vagy szokás ellenére utánvét mellett vagy bérmentetlenül küldetett. **L. I.** 2772/78. (D. 20., 95. l.), **B. T.** 5387/80. (D. 28., 262. l.), **C.** 503/82. (D. Új f. 3., 142. l.), 95/83. (U. o. 5., 132. l.), 548/85. (U. o. 12., 193. l.), 827/87. (Ü. L. 87., 6. sz.), 758/87. (J. 88., 74. l.), 221/89. (M. Jg. D. 5., 70. l.), 1016/95. (Ü. L. 95., 11. sz.), 1186/95. (D. III. f. 3., 140. l.), 167/912. (H. D. VI. 266. l.). **K. V. T.** 285/900. (U. o. 19., 295. l.) A kialkudottnál nagyobb vételár felszámítása miatt ellenben az árú nem utasítható vissza, hanem csak kifogás a vételár ellen: **C.** 104/87. (D. Új f. 18., 35. l.), 575/87. (U. o. 315. l.), 674/86. (P. T. 13., 126. l.), id. 485/92., 240/93. (M. IV. 278. l.) Ellenk. a fizetési módozatok egyoldalú megváltoztatása esetében (rövidebb tartamú hitelezés mint eredetileg kiköttetett): **C.** 606/906. (H. D. I. 298. l.) De hisz a fizetési mód is a vételárra tartozik!

[2]) »Azonnal«: azaz mihelyt az eladó részéről minden megtörtént, hogy a vevő az árút a kikötött vagy törvényes teljesítési helyen, illetve helykülönbségi vételnél a rendeltetési helyen átvehesse. Az eladó legalább is értesíteni tartozik a vevőt, hogy az árú átvehető. V. ö. **K. V. T.** 205/95. (D. III. f. 3., 336. l.) Utánvétel melletti küldés a késedelem nélküli átvétel kötelezettségén nem változtat, ha ily küldés kiköttetett: **K. V. T.** 515/905. (D. IV. f. 4., 64. l.)

[3]) A K. T. 347. §-a általában az »árú elleni kifogások«-ról szól. Ez magában foglalja úgy a minőségi (pl. gép, mely állandóan javításra szorulván, rendeltetésének céljára nem használható: **C.** 151/911. H. D. VI. 32. l.), mint a mennyiségi kifogásokat, mely utóbbiak miatti

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

átvett árút megtartani nem akarja, ő a helykülönbség melletti vételnél [3b]) nincs jogosítva az árút egyszerűen visszaküldeni,[4])

---

visszautasítás esetében a jóhiszemű forgalom érdeke a rendelkezésre bocsátást és megőrzést nem kevésbbé követeli, mint a minőségi kifogásoknál. V. ö. **C.** 214/84. (D. Új f. 10., 63. l.), 213/84. (U. o. 12., 310. l.), 1016/90. (U. o. 25., 285. l.) Csak az tételeztetik fel, hogy a küldés a megkötött vételi szerződés teljesítése gyanánt, illetve megrendelés folytán történt. Ha egyáltalában nem volt vételi szerződés, illetve megrendelés, a vevő a rendelkezésre bocsátásra és megőrzésre a 347. §. alapján sincs kötelezve, hanem legfelebb a 320. §. alkalmazásáról lehet szó (l. fent. 142. §.). V. ö. **B. T.** 4210/78. (D. 28., 262. l.), **C.** id. 214/84., 392/83. (D. Új f. 10., 118. l.), 1055/92. (M. IV. 274. l.), 30/98. (D. III. f. 11., 282. l.), **K. V. T.** 35/95. (Jogt. K. 95., 5. sz.); sőt **C.** 1005/90. (D. Új f. 27., 115. l.) és **B. T.** 209/96. (D. III. f. 5., 335. l.) szerint ez még többküldemény esetében is áll, ami azonban legfelebb magára a többletre nézve helyes, ha ez különválasztható (l. fent. 1. jegyz.). Másrészt a vevő az árút rendelkezésre bocsátani nincs is jogosítva, ha arról lemondott, amivel egyenlő, ha az árú egy részét már tovább adta. **C.** 872/93. (D. Új f. 37., 114. l.) Amennyiben azonban a lemondás csak feltételes, a jog ismét feléled, ha a feltétel be nem következett. **L. I.** 482/77. (D. 19., 9. l.), 490/79. (D. 23., 162. l.), 420/81. (D. 28., 86. l.)

[3a]) Akár jogi, akár tényleges átvételét. V. ö. **C.** 5562/910. (H. D. V. 87. l.): »átvétel« itt a vevőt terhelő átvételi kötelezettséget jelenti. L. **C.** 325/911. (U. o. VI. 31. l.) is. A vevő a tényleges átvételt is megtagadhatja s csak arra van kötelezve, hogy az árút az eladó rendelkezésére bocsássa. Amiből következik, hogy a vevő nem köteles pl. az árút a vasúttól a fuvarköltség megfizetése mellett kiváltani.

[3b]) A K. T. a 347. §-ban épúgy »más helyről küldött árú«-ról beszél, mint a 346. §-ban. Ennélfogva egyenlő magyarázat is. L. fent. előző §. 13. jegyz. Helyi vételre tehát, habár küldéssel párosul, a 347. §-ában kimondott rendelkezésre bocsátás és megőrzési kötelezettség magában véve nem terjed ki. V. ö. **C.** 788/96. (D. III. f. 6., 170. l.). Ellenk. itt is *Baumgarten* id. h. Azonban hasonszerű alkalmazás itt sincs kizárva. — Vajjon a vétel feltétlenül vagy csak megtekintésre vagy próbára (l. alább 154. §.) köttetett-e? a K. T. 347. §. szempontjából közömbös. V. ö. **C.** 633/81. (D. Új f. 1., 110. l.). Ugyanaz áll mustra vagy próba szerinti vétel esetében (l. alább 155. §.).

[4]) Elhagyni, eldobni sem. Ez a megőrzési kötelességből önként foly, habár a törvény csak a visszaküldést említi. A visszaküldés tilalma azon megfontoláson alapul, hogy az eladónak esetleg módjában áll az árút a rendeltetési helyen másnak eladni vagy onnan máshová küldeni, miáltal megkiméli a visszaküldés költségeit. A *Tervezet*ben e tilalom még hiányzott (épúgy mint a német K. T.-ben). Csak az *Értekezlet* vette fel a zürichi polg. tvk. példájára (l. Jegyzők. 307. l.) Az eladó azonban a rendelkezésre bocsátás folytán a visszaküldést kívánhatja, feltéve hogy a költséget magára vállalja. **C.** 467/906. (H. D. I. 180. l.). L. azonban **C.** 15/912. (U.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hanem köteles az árúnak az eladó rendelkezése alá bocsátásával [5]) annak megőrzéséről egyelőre gondoskodni. **[K. T. 347. §.]** [6])

---

o. IV. 144. l.), mely szerint a vevő nincs kötelezve eladó ebbeli kívánságát maga teljesíteni, hanem épen csak az árút rendelkezésére tartani s visszaküldés megtagadása dacára őrzési és raktári díjt követelhet.

[5]) Rendelkezésre bocsátás. A kifejezés különböző értelemben használtatik (v. ö. *Gareis* Das Stellen zur Disposition. Würzburg. 1870.). A K. T. szerint oly nyilatkozatot, értesítést jelent (v. ö. 347. §. ut. bek.), melyben a vevő az eladóval tudatja, hogy az árút át nem veszi, illetve meg nem tartja s hogy az eladó az árú fölött rendelkezhetik (elvitetheti, visszaszállíttathatja stb.). A vevő által használt kifejezés és alak nem határoz. **C.** 3317/91. (D. Új f. 31., 99. l.) Semmi esetre nem szükséges a »rendelkezésre bocsátás« kifejezése. Megbírálás a keresk. forgalomban elfogadott gyakorlatok szerint: K. T. 267. §., **C.** 673/901. (D. III. f. 22., 258. l.) Az átvétel megtagadásának tény e azonban a rendelkezésre bocsátás nyilatkozatát nem pótolja. Ez az eladó tájékoztatására és érdekeinek megvédésére szolgáló külön kötelezettség, mely egészen független attól, vajjon a vevő az átvételre kötelezve van-e vagy nem? Még kevésbbé pótolja a rendelkezésre bocsátást az árú visszaküldése, mert hisz a törvény ennek tilalmával kapcsolatban írja elő a rendelkezésre bocsátást. A gyakorlat ez iránt nincs mindig tisztában. V. ö. pl. **C.** 143/88. (D. Új f. 29., 75. l.), mely szerint az átvétel megtagadása egymagában is a rendelkezésre bocsátással egyjelentőségű; továbbá **L. I.** 211/80. (D. 24., 152. l.), 633/81. (D. Új f. 1., 110. l.), **C.** 288/88. (U. o. 21., 130. l.), 314/90. (U. o. 27., 272. l.), 1332/88. (Ú. L. 89., 11. sz.), 41/89. (J. 91., 7. l.), melyek ugyanazt mondják az árú visszaküldéséről. A rendelkezésre bocsátás lényegesen különbözik továbbá a K. T. 346. §-ában érintett értesítéstől, mellyel ugyan összekapcsolható, mely azonban magában véve épen csak arra vonatkozik, hogy az árú nem felel meg a kikötött vagy törvényi kellékeknek, tehát nem arra is, hogy a vevő az árút át nem veszi, miért is a rendelkezésre bocsátást nem pótolja. Helytelenül ellenk. **C.** id. 3317/91. A hiányokról való értesítés dacára a vevő az árut megtarthatja s csak a vételár leszállítását követeli. **C.** 79/89. (D. Új f. 23., 187. l.), 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.), 748/901. (U. o. 21., 328. l.), 1016/91. *(Grill* 786. l.), 1598/903. (D. IV. f. 1., 106. l.), *Nváradi* T. 65/905. (U. o. 3., 216. l.). L. fent előbbi §. 26. jegyz. Ugyanazért a rendelkezésre bocsátásnak nem is kell a hiányértesítéssel egyidejűleg történnie, hanem később is történhetik és pedig mindaddig, amíg a K. T. 349. §-ban megállapított elévülési határidő el nem telt. A vevő a hiányértesítéssel csak jogait fentartani köteles, de hogy minő jogot választ, vajjon nevezetesen az árút vissza akarja-e utasítani? annak elhatározására még van ideje. Helytelen ellenk. **C.** 855/97. (D. III. f. 10., 118. l.), és 1561/905. (D. IV. f. 5., 89. l.), 703/907. (H. D. II. 225. l.), mely szerint a rendelkezésre bocsátásnak szintén a 346. §-ban megállapított időben kell történnie. Egyébiránt a rendelkezésre bocsátás is csak annyiban foglal magában választást a vevőnek biztosított jogok között, amennyiben vevő azzal kijelenti, hogy az árut megtartani s a vételár leszállítását követelni nem akarja s e rész-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A visszaküldés, illetve a rendelkezésre bocsátás és megőrzés elmulasztása, nem vonja ugyan maga után az árú hiányosságából eredő jogok elvesztését, de mégis kártérítésre kötelez.[7]) A rendel-

---

ben is utólag módosítható: v. ö. **C.** id. 1598/903. (rendelkezésre bocsátás után árleszállítás) és **C.** 779/911. H. D. VI. 176. l. (utólagos módosítás megengedése nélkül.). Ellenben nem foglal magában választást az iránt, vajjon a vevő a K. T. 353. §. értelmében teljesítést vagy kártérítést akar-e követelni, avagy a vételtől visszalép? **C.** 283/905. (D. IV. f. 6., 331. l.) Erre vonatkozólag a vevő a rendelkezésre bocsátás után, sőt magában a keresetben vagy kifogásban is nyilatkozhatik. V. ö. a kártérítésre nézve **C.** 123/94. (P. T. 30., 108. l.) A rendelkezésre bocsátás *kijelentése* mellett természetesen az is szükséges, hogy az eladó az árú fölött *valóban rendelkezhessék*. Nem felel meg tehát ezen feltételnek a levélbeni rendelkezésre bocsátás, ha az árú valamely raktárban a vevő nevén és részére volt beraktározva és ez nem intézkedett az iránt, hogy az eladó az árú fölött tényleg rendelkezhessék. V. ö. **C.** 1253/904. (D. IV. f. 2., 39. l.).

[6]) »Egyelőre«, amíg t. i. az eladó az árú fölött rendelkezhetik. Azontúl a vevő az árú sorsáért nem felelős, de a megőrzési idő alatt is a veszély az eladóra visszahárul: **B. T.** 142/902. (D. III. f. 22., 223. l.) s a vevő az árú megromlásáért csak szándékos károkozás esetében felelős: **C.** 478/910. (H. D. IV. 129. l.). A megőrzési kötelesség akkor is fennáll, ha a vevő a megőrzést saját hátránya nélkül nem teheti s a megőrzés költségeire nézve, melyeknek megtérítése a K. T. 284. §-tól eltekintve is követelhető (v. ö. különösen a fekbérre nézve): **L. I.** 494/79. (D. 23., 150. l.), fedezettel nem bir. A vevő más elbirálás alá esik, mint az ajánlatvevő. (K. T. 320. §.) Valamint azonban az utóbbi, úgy a vevő is fordulhat a bírósághoz azzal a kéréssel, hogy az áruknak közraktárba vagy gondnok őrizete alá helyezését elrendelje. Az sem ellenkezik a vevő megőrzési kötelességével, ha az árút a fuvarozónak, pl. a vasútnak, őrizetére hagyja. Ezt annál inkább lehet mondani, mert ha a vevő az árut a fuvarozótól átveszi, ezzel szemben esetleg hátrányos helyzetbe juthat. V. ö. K. T. 408., 410. §§. Még az sincs kizárva, hogy a vevő az árút saját magánál tartja őrizetben, feltéve hogy azt használatba nem veszi, vagy vele saját céljaira nem rendelkezik, amidőn már vissza nem léphet s a hiányokra vonatkozó bizonyítás őt terheli. V. ö. fent. 151. §. III. és **C.** 216/89. (P. T. 19., 15. sz.), 304/92. (M. IV. 296. l.), 1330/94. (P. T. 31., 73. l.), 517/95. (T. E. 95., 10. sz.), 748/901. (D. III. f. 21., 328. l.) 467/906. (H. D. I. 180. l.) 224/910. (U. o. IV. 198. l.), az ut. előtti különösen arra az esetre, ha az eladó a visszaküldési költség elvállalását megtagadja. A használatba vétel legfelebb sürgős szükség esetében jogosult, ha ez által eladót is nagyobb kártól óvja meg (pl. cséplés): **C.** 37/909. (H. D. III. 186. l.), 384/910. (U. o. IV. 326. l.). Az árú oly részének felhasználása, mely a megvizsgáláshoz szükséges (3 láda tojás 110 ládából), nem zárja ki a rendelkezésre bocsátást: **C.** 69/97. (P. T. 35., 66. l.)

[7]) **L. I.** 211/80. (D. 24., 152. l.), **C.** 633/81. (D. Új f. 1., 110. l.), 99/902. (D. III. f. 24., 82. l.) Helytelen ellenk. **C.** 92/82. (D. Új f. 1., 163. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kezés alá bocsátás és megőrzés kötelezettsége elesik azonban, ha az árú megromlásnak van kitéve s a halasztás veszéllyel jár.[8]) Ez esetben a vevőnek nemcsak jogában, de egyúttal kötelességében[9]) is áll az árút eladni. Az eladás, ha az árúnak piaci vagy tőzsdei ára van,[10]) szabad kézből történhetik,[11]) egyébként hiteles

---

és 340/86. (P. T. 13., 11. sz.), mely szerint a rend. bocsátás elmulasztása esetén a vételár megfizetendő, habár a kifogásolás kellő időben megtörtént. Helytelen továbbá **C.** 748/901. (D. III. f. 21., 328. l.) és 1016/901. (U. o. 23., 343. l.), mely szerint a rendelkezésre bocsátás nem ugyan a vételárleszállítás, de igen a vételtől való elállás jogának feltétele. L. használatbavétel esetére **C.** id. 37/909. is.

[8]) Az, hogy az eltartás nagyobb költséget (pl. fekbér) okoz, nem jogosítja fel a vevőt az eladásra. **B. T.** 263/95. (D. III. f. 3., 323. l.), **C.** 73/909. (H. D. III. 182., l.), 408/911. (U. o. VI. 86. l.). Hasonlóképen nem oly körülmény, amely a vevő személyes viszonyaiban fekszik. A romlást magában az árúban, különösen annak természeti minőségében fekvő tárgyilagos okok kell hogy előidézzék. Nem pl., hogy a raktárban egerek pusztítanak. V. ö. **C.** 276/901. (D. III. f. 21., 299. l.). A romlással azonban egyenlő az egyébkénti elértéktelenedés: **C.** id. 73/909., 408/911.

[9]) A K. T. 347. §. 3. bek. ugyan csak a vevő jogáról szól, de az eladási kötelesség ugyanazon elv folyománya, mint a megőrzési kötelezettség. V. ö. **C.** 1519/96. (D. III. f. 7., 55. l.). Ellenk. **C.** 901/910. (H. D. V. 216. l.), mely azonban még sem állapította meg a túlnagyra felszaporodott raktári költséget, midőn a vevő eljárása a rendes kereskedő gondosságával nem volt összeegyeztethető.

[10]) A K. T. 347. §. 3. bek. ugyan csak tőzsdei árról szól. A piaci ár azonban a K. T. által a tőzsdei árral mindenütt azonosíttatik. (v. ö. K. T. 306., 339., 356., 381. §§.) s a kettő azonosítása belső okokon is alapszik, a tőzsdei ár sem lévén voltaképen más mint piaci ár, úgy hogy ami az előbbinél megengedhető, az utóbbinál sem tagadható meg. V. ö. **C.** 496/88. (D. Új f. 21., 4. l.) Úgy látszik, hogy a piaci árt a törvény szerkesztésénél egyszerűen csak kifelejtették, mire nemcsak az vall, hogy a K. T. 347. §-ában előírt eladási mód a 351., illetve 356. §-ra nézve is irányadó s hogy a német K. T. 348. cikke is úgy a piaci, mint a tőzsdei árra utal, hanem az a körülmény is, hogy a szóban forgó 3. bek. szövege, amint az az *Értekezlet*-en indítványoztatott, szintén úgy a piaci, mint a tőzsdei árt tartalmazza, anélkül, hogy e tekintetben bármily észrevétel történt volna. (V. ö. Jegyzők. 309. l.) — A tőzsdei vagy piaci ár feltétele egyébiránt nemcsak az eladás módjára, hanem magára az árra is vonatkozik, vagyis nem szabad azon alul eladni. V. ö. **C.** 834/93. (D. III. f. 5., 174. l.)

[11]) A hiteles személy általi eladás joga, mint nagyobb biztosítékot nyújtó, magától értetődik. **C.** 1001/84. (D. Új f. 8., 43. l.), 77/84. (U. o. 9., 297. l.), 276/901. (D. III. f. 21., 299. l.) Még különb a bíróság útjáni árverés, ha teljesíti, jóllehet erre nincs is kifejezett hatásköre. V. ö. **C.** 538/97. (D. III. f. 10., 181. l.) Helytelen e részben **K. V. T.** 486/95. (D. III. f. 3.,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

személy (l. fentebb 137. §.) közbenjöttével nyilvános árverés útján kell történnie [11a]) s az eladó az eladás után azonnal értesítendő [id. §. 3. és 4. bek.].[12])

Amennyiben a vevő az árú átvételére kötelezve van, de őt abban késedelem terheli,[13]) az eladónak jogában áll [14]) az árút

---

332. l.). Az eladó azonban a rendes kereskedő gondosságával tartozván, piaci ár esetében a nyilvános árverést, melynél még a piaci ár alatt is kell az árút odaítélni, csak akkor alkalmazhatja, ha a szabad kézből való eladás nem vezet kedvező eredményre. **C.** 1115/910. (H. D. V. 167. l.).

[11a]) Az árverés közzététele olyan módon eszközlendő, amely rendes körülmények között a másik fél érdekeinek megóvására alkalmasnak látszik. Példa: **C.** 1382/905. (D. IV. f. 2., 298. l.)

[12]) Az itt említett értesítés megfelel a rendelkezésre bocsátásban foglalt értesítésnek, s éppen azért követeltetik, mert a megelőző rendelkezésre bocsátás hiányzik. Az értesítés elmulasztása époly kevéssé szünteti meg a vevő jogait, mint a rendelkezésére bocsátás elmulasztása. **C.** 1537/95. (D. III. f. 4., 97. l.)

[13]) Hitelezői (elfogadási) késedelem. V. ö. *Zsögöd* Jogt. Közl. 1896. évf. 13., 15. sz. és Fejezetek II. 81. s k. l. Ezzel azonos, ha a vevő a szerződés megkötése után, bár még az árú elszállítása előtt, kijelenti, hogy az árút egyáltalában nem, vagy csak az eladóra nézve terhesebb feltételek mellett hajlandó átvenni: **C.** 1154/86. (D. Új f. 17., 166. l.), 942/87. (U. o. 19., 236. l.), 235/89. (M. IV. 307. l.), 160/912. (H. D. VI. 269. l.): megállapítási kereset mellőzésével; vagy visszaküldi az árút: **C.** 1283/94. (D. Új f. 40., 169. l.) Amennyiben az árú a kikötött időtartamon belül szállíttatik, vevőt csak akkor terheli késedelem, ha a szállításról idejekorán értesíttetik, míg ha a szállítás a határidő utolsó napján eszközöltetik, a külön előleges értesítés szüksége elesik. **L. I.** 12.137/80. (D. 24., 154. l.), **C.** 1784/82. (D. Új f. 3., 11. l.) Successiv szállítás esetében, ha az egyes részletekre nézve határozott lejárat nem köttetett ki, vevőnek kell a további részletek szállításának idejét közölni, (lehívás, l. fent 149. §. 3[a]. jegyz.), különben eladó határozhatja meg azt vagy visszaléphet, hasonlóképen visszaléphet, illetve kártérítést követelhet, ha a vevő az ú. n. specifikációs vételnél az árú részletezendő alakját és méreteit eladóval kellő időben nem közli. Az eladó azonban ily esetben a részletezésre a K. T. 354. §. hasonszerűségéhez képest utólagos határidőt tartozik engedni. V. ö. **C.** 1334/904. (D. IV. f. 2., 186. l.), 486/905. (U. o. 6., 39. l.). Hasonló **C.** 560/910. (H. D. V. 12. l.): répamag megtagadása, midőn vevő kötelezte magát arra s eladó lekötötte birtokát répatermelésre. Az új német K. T. 375. §-a a vétel ezen módjáról külön rendelkezik. L. *Baumgarten* is. Emlékkönyv 57. l.

[14]) Kötelezve magában véve nincs. Az eladó az árut tovább is magánál tarthatja, anélkül, hogy igényét a késedelemből eredett kár megtérítésére elvesztené: **C.** 912/87. (D. Új f. 19., 239. l.), 51/909. (H. D. III. 328. l.) Vagy ha elküldte, visszahozathatja s magánál tarthatja: **C.** 326/901. (D. III. f., 21., 162. l.), 242/910. (H. D. IV. 196. l.). Sőt ilyen esetekben meg-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a vevő veszélyére és költségein valamely közraktárba, vagy magánszemélynél letenni,[15]) vagy pedig azt, ha piaci vagy tőzsdei ára van, szabad kézből,[16]) egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés utján eladni (ú. n. k é n y s z e r e l a d á s).[17]) Mindkét esetben az eladó egyúttal a késedelemből

---

őrzési, nevezetesen raktári díjt is követelhet: **L. I.** 258/81. (D. 27., 203. l.), **C.** id. 51/909. (de nem túlhosszú időre, a midőn a raktári díj az árú értékével arányban nem állana); míg az átvételre kikötött időig megőrzési díj nem követelhető. **C.** id. 1784/82. Amennyiben azonban az eladót az árú letételének elmulasztásában vagy megőrzésében nagyobb fokú vétkesség *(culpa lata)* terhelné (v. ö. fent. 150. §. 3. jegyz.), a mulasztás következményeit viselni tartozik. Az eladó arra is perelhet, hogy a vevő köteles legyen az árút a vételár egyidejű lefizetése mellett á t v e n n i: **C.** 552/97. (P. T. 36., 28. l.) (illetve ha nem teszi, a vételárt és késedelmi kamatot megfizetni.)

[15]) A letétel folytán az eladó minden felelősség alól szabadul, feltéve, hogy a letéteményes megválasztásánál nagyobb fokú vétkesség nem terheli (v. ö. fent. 150. §. 3. jegyz.). Ha tehát az árú a letétel után véletlenül el is pusztul, a vevő mégis tartozik a vételárt megfizetni, ami megfelel a hitelezői késedelem miatti letétel általános elveinek. V. ö. *Zsögöd* id. h. 13. sz. Rendszerint a letételnek a teljesítési helyen kell történnie: **C.** 519/87. (D. Új f. 18., 62. l.), s közraktárban akkor is történhetik, ha magánszemélynél olcsóbb fekbér mellett eszközölhető: **C.** 77/84. (U. o. 9., 297. l.). Eladó az árút önmagánál is raktározhatja. **C.** 242/910. (H. D. IV. 196. l.).

[16]) Erre ugyanaz áll, mint a megromlás veszélye miatti eladásnál a vevő részéről. L. fent. 11. jegyz.

[17]) Az eladás nincs feltételezve attól, hogy az árú megromlásnak legyen kitéve s a halasztás veszéllyel járjon, mint a K. T. 347. §. szerint, melyre a K. T. 351. §-a épúgy, mint a 352. §., csak annyiban hivatkozik, amennyiben az eladás m ó d j á r ó l van szó. V. ö. **L. I.** 691/78. (D. 21., 146. l.), 241/80. (D. 25., 52. l.), **B. T.** 64/910. (H. D. IV. 243. l.). Történhetik továbbá nemcsak azonnal, hanem később is: **C.** 77/84. (D. Új f. 9., 297. l.), 1297/90. (P. T. 20., 148. l.), feltéve, hogy túlhosszú ideig nem halasztatik: **C.** 1153/99. (D. III. f. 19., 75. l.) és pedig, habár az árú megelőzőleg letétbe helyeztetett, tekintve, hogy a letétel és eladás nem oly értelemben vagylagos, mintha az előbbi az utóbbit kizárná: v. ö. **C.** 1784/82. (D. Új f. 3., 11. l.); szabály szerint azonban az eladás a teljesítési, ill. rendeltetési helyen foganatosítandó, nem pl. a termelési vagy feladási helyen: **C.** 519/87. (D. Új f. 18., 62. l.) 1164/87. (P. T. 16., 107. l.), 380/89. (U. o. 19., 115. l.), 1289/89. (J. 90., 74. l.), 1601/90. (Ü. L. 91., 25. sz.), 338/98. (D. III. f. 12., 327. l.) Helyt foglalhat végül, akár a vételár ki van fizetve, akár nem. Utóbbi esetben az eladás egyuttal a K. T. 352. §-a alá esik. Az a körülmény, hogy az árverésen az eladó maga vette meg az árút, az ő kárkövetelésére nincs befolyással. V. ö. **C.** 244/97. (P. T 35., 68. l.), 196/909. (H. D. III. 323. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

eredett kár megtérítését is követelheti **[K. T. 351. §.]**.[18]) A megtörtént letételről vagy eladásról azonban a vevő, különbeni kártérítési kötelezettség mellett, azonnal értesítendő [id. §. 2. bek.].[19])

II. A vevő kötelezettsége továbbá arra irányul, hogy a kikötött vételárt megfizesse, mi, ha más megállapodás nem történt, nevezetesen hitelezés[20]) vagy előfizetés nem köttetett ki, vagy a keresk. szokás avagy az ügylet természete mást nem követel, az átadáskor[21]) kell hogy történjék **[K. T. 345. §.**

---

[18]) A kártérítés mindenesetre feltételezi, hogy a letétel, illetve eladás a K. T. 351. §. értelmében történt. Ha az eladó ennek mellőzésével adja el másnak az árút, a vételtől egyszerűen elállottnak tekintendő s kártérítést nem követelhet. **C.** 32/89. (D. Új f. 23., 209. l.), 1098/89. (P. T. 20., 149. l.), 29/903. (D. III. f. 24., 100. l.) Még kevésbbé követelhet az eladó kártérítést, nevezetesen árkülönbözetet, ha az árút egyszerűen megtartja. Ez csak a vevő joga a K. T. 356. §-a értelmében. **C.** 91/82. (D. Új f. 2., 197. l.), 753/83. (U. o. 7., 281. l.), 506/89. (P. T. 19., 114. l.), 936/96. (D. III. f. 5., 33. l.), 869/908. (H. D. III. 288. l.), 451/911. (U. o. VI. 88. l.). L. még alább 24. jegyz. Kár alatt különösen a késedelem folytáni per megindíthatása végett tett költségek is értendők: **L. I.** 523/76. (D. 17., 52. l.)

[19]) Előzetes értesítés (eltekintve azon értesítéstől, hogy az árú átvételre készen áll, l. fent. 13. jegyz.) még az eladás esetén s még akkor sem szükséges, ha az árú megromlásnak kitéve nincs. Ily előzetes értesítés csak akkor kell, ha az eladás egyúttal a vevő fizetési késedelme miatt történik (K. T. 352. §.) és halasztó határidőre szóló vétel forog fenn. L. a köv. §-t.

[20]) A hitelezés feltételes is lehet. Igy pl. feltételezve attól, hogy a vételár fedezésére váltó (elfogadvány) adassék, mely ha az árú átvétele után haladéktalanul, illetve a megállapított időben, be nem küldetik, az eladó a fizetést azonnal követelheti, illetve a K. T. 352. §. által adott többi jogokat érvényesítheti: **L. I.** 482/77. (D. 19., 9. l.), 324/81. (D. 27., 196. l.), **C.** 92/82. (D. Új f. 1., 263. l.), 125/91. (U. o. 31., 88. l.), 389/91. (U. o. 222. l.), 248/93. (U. o. 35., 306. l.), 705/86. (M. 247. l.), 236/96. (D. III. f. 6., 87. l.), 222/97. (Jogt. K. 97., 40. sz.), 146/905. (H. D. I. 172. l.), 239/911. (U. o. V. 370. l.) V. ö. a budapesti tőzsde árúüzl. szok. 46. §. is. Ha azonban az eladó a megállapodás ellenére rövidebb lejáratú váltót intéz a vevőre, ez jogosítva van az elfogadást a megállapodás szerinti időre korlátozni. **C.** 209/93. (D. Új f. 37., 156. l.) Amennyiben a hitelnyújtás nem volt feltételes, a kikötött határidő előtt a fizetés akkor sem követelhető, ha az árú átvétele megtagadtatott. **C.** 1025/96. D. III. f. 4., 273. l.), 368/98. (U. o. 14., 83. l.)

[21]) Németben: *Zug um Zug*. Magyarul: kézen-közön (?). Helykülönbségi vételnél a rendeltetési helyen történt átvétel értendő s ha egységes vételi ügyletből kifolyó folytatólagos és részleges szállításról van szó, az utolsó részlet átvétele. **C.** 1104/98. (D. III. l. 11., 152. l.) A tényleges átvétellel egyenlő a köteles átvétel, vagyis ha a vevő az átvételt

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. bek.].[22]) Ha a vevő fizetési kötelezettségének kellő időben meg nem felel, az eladó, hacsak hitelre történt vétel nem forog fenn,[23]) az árú átadását visszatarthatja (v. ö. fent. 147. §.); emellett mindenik esetben, midőn az árú még átadva nem lett,[24]) következő jogokkal élhet [**K. T. 352. §.**]: 1. ő a szerződés teljesítését, azaz a vételár lefizetését s a késedelemből eredő kár megtérítését követelheti;[25]) 2. az árut ugyanazon feltételek mellett,

---

alapos kifogás nélkül megtagadja, a vételár épúgy lejártnak tekintendő, mintha az árút átvette volna: **B. T.** 9/903. (D. III. f. 25., 97. l.).

[22]) Ez megfelel a teljesítési időre és a kétoldalu szerződésekre nézve felállított általános szabályoknak. V. ö. fentebb 146., 147. §§. »*Per Cassa*« kitétel is ugyanazt jelenti: **C.** id. 1104/98. A vélelem tehát a készpénz-vásárlás, nem a hitel-vásárlás mellett van. Ha a vevő azt állítja, hogy a vételár fizetése csak bizonyos idő mulva volt kötelezve: ezt neki kell bizonyítania, nem eladónak azt, hogy a fizetés nyomban követelhető. V. ö. **C.** 1241/95. (Ü. L. 95., 6. sz.) Hasonlóan döntendő el az a kérdés, hogy ki tartozik bizonyítani, ha az eladó a vételárt pereli s a vevő azt állítja, hogy ő nyomban kifizette? Ha a vélelem a hitelvásárlás mellett volna, akkor az eladónak csak a vétel megkötését kellene igazolnia, nem egyúttal azt, hogy a vevő a vételárral tartozásban maradt, vagyis hogy hitelre vásárolt; a vevő által állított fizetés tehát a kifogás fogalma alá esnék, melyet neki kellene bizonyítania. Minthogy azonban a hitelvásárlás nem vélelmeztetik, a vevő által állított fizetés nem kifogás, hanem a hitelvétel tagadása, minélfogva ő előbb nem marasztalható, míg eladó a hitelre történt vásárlást be nem bizonyította. Ez különösen akkor fontos, ha vevőnek a történt fizetésről nincs bizonyítéka, holott magát a vételt már a fizetés állításával beismerte. V. ö. a kifejtett értelemben: **L. I.** 214/81. (D. 27., 192. l.), **C.** 9474/90. (D. Új f. 26., 254. l.), 588/95. (P. T. 31., 98. l.); **B. T.** 3171/95. (Ü. L. 86., 6. sz.), 88. nov. 26. elvi megállapodás. (M. IV. 251. l.)

[23]) A hitelezés kikötése dacára is azonban az eladó megtagadhatja az árú hitelben való szállítását, ha a vevő hitelképtelenségét, illetve időközben aggályossá vált hitelképességét igazolja. V. ö. **C.** 1016/98. (D. III. f. 14., 137. l.), 1/905. (D. IV. f. 3., 44. l.), 924/905. (U. o. 4., 233. l.), 146/905., (H. D. I. 172. l.), 908/907. (U. o. II. 214. l.), 162/909. (U. o. III. 248. l.). Ellenk. **C.** 466/906. e. 6. (H. D. II. 38. l.).

[24]) Tényleg, habár a jogi átadás (pl. jelképileg) már megtörtént. V. ö. **C.** 1065/98. (D. III. f. 14., 170. l.) De ugyanaz áll, ha a tényleges átadás már megtörtént, de a vevő az árút az eladó rendelkezésére bocsátotta. V. ö. **C.** 1153/99. D. (D. III. f. 19., 75. l.) Oly esetben pedig, midőn a vevő nemcsak fizetési, hanem egyúttal átvételi késedelemben van, az eladó úgy a K. T. 351. §., mint a 352. §. jogaival élhet. Egyik a másikat nem zárja ki. V. ö. *Kassai T.* 12/900. (Grill, 817. l.), Ellenk. **C.** 1652/904. (Grill, 1906. 437. l.), mely szerint ily esetben csak a K. T. 352. §. alkalmazandó. V. ö. *Baumgarten* Emlékkönyv 51. l.

[25]) Ez esetben azonban az eladó a K. T. 335. §. értelmében (l. fent. 147. §.) az árút a vevő rendelkezésére kell hogy bocsássa, illetve készségét

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint a vevő átvételi késedelme esetén, a vevő rovására eladhatja [26]) s egyúttal a kár megtérítését követelheti ; [27]) 3. végre a szerződéstől egyszerüen elállhat, mintha az meg sem köttetett volna,[28]) amidőn minden az előbbi állapotba visszahelyezendő.[29]) E jogok közül az eladó szabadon választhat,[30]) ha azonban az egyiket már választotta, ez a többi jogokat megszünteti.[31])

---

kifejezze, hogy az árút a vevőnek át fogja adni. Helykülönbségi vételnél, hacsak előfizetési vétel nincs, a vételárkövetelés feltételezi, hogy az árú elküldetett, illetve a fuvarozónak átadatott : **C.** 242/910. (H. D. IV. 196. l.). Kivéve, ha a vevő már előre kijelenti, hogy az árút átvenni nem fogja, mely esetben a vételár az elküldés megajánlása mellett azonnal követelhető. V. ö. **C.** 942/87. (D. Új f. 19., 236. l.), 235/89. (U. o. 23., 234. l.), 1028/92. (U. o. 33., 1. l.) Ha azonban a vételár kifizetésére későbbi határidő volt kikötve, az előbb nem követelhető. V. ö. **C.** 1025/96. (D. III. f. 4., 273. l.), 368/98 (U. o. 14., 83. l.). Amennyiben eladó az árút a kereset megindítása után kényszerítő ok nélkül eladta volna, ezzel elállottnak tekintendő. Nem kényszerítő ok, pl. hogy az árú árát tovább nem nélkülözhette s a helyiségre szüksége volt. **C.** 638/911. (H. D. V. 371. l.).

[26]) A K. T. 352. §-a az eladásra nézve épúgy a 347. §-ra utal, mint a 351. §. L. fent. 17. jegyzet. Különbség csak annyiban van, amennyiben, ha az árunak piaci vagy tőzsdei ára van s a vétel záros határidő mellett köttetett : az eladásnál még a K. T. 356. §. 1. pontja is betartandó. L. a köv. §-t. Ha az eladó a tőzsdei vagy piaci árral nem bíró árút nem hiteles személy útján, hanem szabad kézből adta el, úgy tekintendő, mintha az eladott árú mint sajátja fölött rendelkezett s a szerződéstől elállott volna : **C.** 602/901. (D. III. f. 22., 254. l.), 892/904. (D. IV. f. 2., 253. l.), 588/905. (H. D. I. 67. l.)

[27]) Kár alatt itt különösen az a különbözet értetik, mely a kikötött vételár és az eladási ár között mutatkozik. Az árú eladása nélkül az eladó ily különbözetet époly kevéssé követelhet, mint a 351. §. esetében (l. 18. jegyz.). V. ö. **L. I.** 932/80. (D. 26., 171. l.), **C.** 1107/84. (D. Úf f. 9., 286. l.), 3662/92. (U. o. 35., 157. l.), 920/93. (U. o. 37., 84. l.), 869/908. (H. D. III. 288. l.)

[28]) V. ö. fent. 150. §. 16. jegyz. Az elállással egyenlő, ha az eladó az áruval másként rendelkezett, pl. másnak eladta. **C.** 32/89. (J. 88., 101. l.), 1056/90. (D. Új f. 27., 186. l.), 485/92. (U. o. 34., 276. l.) De nem, ha egyszerűen visszavette és megtartotta. **C.** 169/94. (U. o. 38., 308. l.) Ellenk. 1283/94. (Jogt. K. 94., 43. sz.), 1028/94. (P. T. 31., 12. l.) Vajjon az eladó a vevő fizetési késedelme által kárt szenvedett-e ? a visszalépési jogra nézve közömbös. **C.** 236/96. (D. III. f. 6., 87. l.)

[29]) Kártérítést ez esetben nem követelhet, sőt a már felvett vételári részleteket visszaadni köteles. **C.** 588/905. (H. D. I. 67. l.) 149/912. (U. o. VII. 72. l.). L. 34. jegyz. is. Még az árú visszafuvarozásáért járó költség megtérítését sem igényelheti. **C.** 32/89. (D. Új f. 23., 209. l.), 1056/90. (U. o. 27., 186. l.)

[30]) Eltekintve azon különbségektől, melyek abból állanak elő, vajjon az ügylet halasztó vagy záros határidő mellett köttetett. L. a köv. §-t. —

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Amennyiben az á r ú m á r á t a d a t o t t volna, az eladónak csak arra van joga, hogy a vételár megfizetését s a késedelmi kamatot követelje.[32]) A vételtől visszalépni s az árút visszakövetelni ellenben nincs jogosítva.[33]) Kivétel csak akkor van, ha az eladó magának a vevő késedelme esetére visszalépési jogot kötött ki *(lex commissoria)*,[34]) ami gyakran a tulajdonjognak a vételár lefizetéséig való fenntartásával kapcsolatban történik (ú. n. *pactum reservati dominii)*;[35]) továbbá a helykülönbség

---

R é s z l e t f i z e t é s esetében a visszalépés az egésztől, ha csak egy részlet nem fizettetett: l. szintén köv. §.

[31]) **C.** 77/84. (D. Új f. 9., 297. l.), 920/93. (U. o. 37., 84. l.), 103/97. (D. III. f. 9., 271. l.), 149/912. (H. D. VII. 72. l.). De a teljesítésre való felhívás még nem foglal magában végleges választást és lemondást a többi jogról. V. ö. **C.** 1658/904. (D. IV. f. 4., 177. l.)

[32]) V. ö. **C.** 20/912. (H. D. VI. 353. l.) Hitelvásárlásnál e k a m a t kikötés hiányában csak a lejárattól, illetve megintéstől, ilyenek hiányában csak a kereset beadása napjától számítható, még ha az eladó kereskedő is. A K. T. 284. §. itt nem alkalmazható. V. ö. **C.** 480/95. (D. III. f. 2., 96. l.), 164/98. (U. o. 11., 182. l.), 628/907. (H. D. II. 211. l.) és fentebb 125., 126. §§. 17., 22. jegyz. Ellenben ha nem hitel mellett történt a vétel, a kamat már az átvétel napjától számítható: **C.** 5502/92. (P. T. 32., 144. l.); de ha egységes vételügylet alapján folytatólagos részteljesítésekről van szó, csak az utolsó részlet átvételétől: **C.** 1104/98. (D. III. f. 11., 152. l.)

[33]) Felvétetik, hogy az eladás hitelre történt, amidőn a vevő azonnal tulajdonos lesz. V. ö. osztr. p. t. 1063. §.

[34]) Ha ily esetben eladó az árút a vételár meg nem fizetése miatt visszaköveteli, ő is tartozik a már felvett vételárrészleteket visszafizetni. V. ö. K. T. 365. §. és **C.** D. Új f. 15., 241. l.) — Visszalépési jog a r é s z l e t ü g y l e t n é l: l. köv. §.

[35]) A *pactum reservati dominii* megengedhetősége utóbbi időben nálunk gyakori kérdés tárgyát képezte, így nevezetesen a tulajdoni igényper, csődbeli visszakövetelési jog és büntetőjogi szempontból a vevő által történt eladás esetében is. A gyakorlat többször tagadásba vette azon az alapon, hogy a vétel fogalmával ellentétben áll. V. ö. **C.** 483/85. (D. Új f. 11., 291. l.), 967/85. (U. o. 12., 78. l.), 8795/85. (U. o. 96. l.), 6022/86. (J. 87., 95. l.), 571/90. (U. Új f. 25., 320. l.), 1511/91. (U. o. 30., 33. l.) Ezekkel szemben l. azonban **C.** 8364/84. (D. Új f. 13., 241. l.), 4509/87. (U. o. 18., 328. l.), 1969/88. (U. o. 21., 75. l.), 2292/90. (U. o. 27., 205. l.), 1391/95. (P. T. 30., 91. l.), 4678/95. (D. III. f. 2., 297. l.), 142/96. (U. o. 4., 315. l.), 269/96. (U. o. 7., 179. l.), 60/97. (Ü. L. 97., 21. sz.), 8379/97. (D. III. f. 10., 106. l.), 382/97. (U. o. 11., 45. l.), 3080/98. bünt. (U. o. 112. l.), 864/98. bünt. (U. o. 13., 335. l.), 4833/900. (U. o. 19., 150. l.), 645/902. (U. o. 22., 322. l.), 439/902. (U. o. 24., 113. l.), 229/903. (U. o. 25., 190. l.), 4209/904. (U. o. IV. f. 1., 140. l.), 1324/905. (U. o. 3., 145. l.), 386/905. (U. o. 4., 266. l.), 1938/906. (U. o. 6., 158. l.), 893/908. (H. D. III. 154. l.), 781/908. (U. o.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

melletti vételnél annyiban, amennyiben az eladó a vevő csődje esetében [36]) a küldött árukat a csődtömegtől még akkor is visszakövetelheti, ha a vevő már az elküldés időpontjában vált az árú tulajdonosává (v. ö. fent. 148. §.), feltéve, hogy az áruk a csődnyitás előtt rendeltetésük helyére még nem értek és a közadósnak vagy helyette egy harmadiknak birtokába nem jutottak,[37]) feltéve továbbá, hogy a tömeggondnok a közadósnak a vételi ügyletből eredő kötelezettségeit nem teljesíti.[38]) Az árú visszaszerzése

---

168. l.), 961., 962/909. (U. o. IV. 204., 205. l.). Az irodalomból l. különösen: *Kiss Mór* Magy. Igazs. 24. köt. és *Schwarz Gusztáv* Magánjogi fejtegetések 133. s k. l. L. a részletügyletre vonatkozó irodalmat is (fent. 149. §. 13. jegyz.). — Az a körülmény, hogy a vétel továbbadási szándék mellett köttetett (K. T. 258. §. 1. pont.), a tulajdonjog fentartását nem zárja ki. V. ö. **C.** 1151/905. (H. D. I. 202. l.). Sem az a körülmény, hogy a vételárról váltó adatott, minthogy a váltó fizetést nem pótol. V. ö. **C.** id. 269/96., 382/97., 4209/904., és *Szerző* Váltójog 5. §. 15. jegyz. A **C.** id. 1938/906. szerint a p. r. d. harmadik jóhiszemű személy ellen nem érvényesíthető, de ez csak a K. T. 299. §. alapján fogadható el. Megszűnik azonban a fentartás hatálya, ha a fentartással eladott ingó dolog ingatlan tartozékává válik (gép befalazása): V. ö. **C.** 781/908. (H. D. III. 168. l.). Ami a pact. r. d. hatálya alatt az árú veszélyét illeti, azt az eladó tartozik viselni, minthogy felfüggesztő feltételről van szó. Ellenk. *Schuster* Jogászegyl. Ért. I. k. 5. füz. Ő tehát a kapott részleteket visszatéríteni tartozik. V. ö. **C.** id. 1324/905. Az ellenkező kikötés azonban érvényes s vevő különösen a biztosításra kötelezhető: **C.** 893/908. (H. D. III. 154. l.), 308/909. (U. o. 378. l.), 896/909. (U. o. IV. 121. l.).

[36]) Csődön kívül az eladónak ilyen joga a vevő irányában nincs, hanem csak a fuvarozó irányában követelheti vissza az árút a K. T. 404. §. értelmében. V. ö. alább 169. §.

[37]) Csődt. 44. §. és hozzá a fuvarlevél útjáni birtoklásra nézve alább 168. §. 6. jegyz. Az eladónak ezen visszakövetelési joga a vevő irányában az, melyet a franciák *droit de suite*nek *(droit de revendication)*, az angolok *right of stoppage in transitu*nak neveznek. A fuvarozó irányában a K. T. 404. §. értelmében létező visszakövetelési jogra ellenben e kifejezések nem alkalmaztatnak. A kétrendbeli visszakövetelési jog egészen független egymástól, ami legjobban abból tűnik ki, hogy az árú a vevőtől, illetve csődtömegétől azon időn túl is visszakövetelhető, ameddig a visszakövetelés a fuvarozó irányában lehetséges; feltéve épen, hogy az árúk a csődnyitás előtt nem jutottak a vevő birtokába. Közelebbről az eladó visszakövetelési jogáról, mely jelenlegi alakjában angol eredetű, míg régebben szigorúbb alakban, vagyis azon esetben is elismertetett, ha az árúk már a vevőnek kiszolgáltattak: v. ö. különösen *Goldschmidt* Handb. I., 1. kiad. 855. s k. l., *Králik* Csődt. 2. kiad. 176. s k. l.

[38]) V. ö. Csődt. 45. §. Ez esetben az eladó a visszakövetelési jogra nem szorul, holott, ha a tömeggondnok a vételárt nem fizeti ki, a visszaköve-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ez esetben ugyanazon eredménnyel jár, mintha egyáltalában át nem adatott volna s az eladó a csődtömeg ellen ugyancsak a fentebb említett jogokat gyakorolhatja.

153. §.

Az eladót és vevőt illető jogok gyakorlásának közelebbi feltételei.

Habár azok a jogok, melyek az eladót a vevő fizetési késedelme, a vevőt az eladó átadási késedelme esetére illetik,[1]) elvileg szabadon választhatók: a K. T. mégis szükségesnek tartotta a felek választási szabadságát bizonyos feltételektől függővé tenni s egyúttal ama jogok gyakorlásának módja iránt is némely részletes utasítást adni. Teszi ezt pedig különösen arra való tekintettel, hogy a késedelem jelentősége lényegesen különböző aszerint, amint a vétel halasztó avagy záros határidőben teljesítendő (v. ö. fentebb 148. §.).[2])

I. Halasztó határidőre kötött vétel. Minthogy ennél a felek nem helyeznek súlyt arra, hogy a teljesítés szorosan a kijelölt határnapon vagy határidőben történjék: ebből természetszerüleg következik, hogy amennyiben akár az eladó, akár a vevő a késedelmes féltől a teljesítést s ezzel kapcsolatban a késedelemből eredő kár megtérítését akarja követelni, ennek mi sem állhat útjában; [2a]) ellenben nem felelne meg a felek akaratának, ha a nemteljesítés miatti kártérítés, illetve eladó részéről az árú

---

telési jog egészen méltányos, mert különben a tömegből csak aránylagos kielégítésre volna igénye, dacára, hogy azt oly időben gyarapította, midőn a csőd már megnyittatott.

[1]) Csakis ezekről a jogokról van itt és a K. T. 354—358. §§-ban szó. Az eladót a vevő átvételi mint hitelezői késedelme esetében illető jogok e szakaszok által nem érintetnek. Ez kitűnik a K. T. 355. és 358. §§-aiból, hol világosan csak a 352. és 353. §§-ra történik utalás. V. ö. C. 196/909. (H. D. III. 323. l.). Helytelen L. I. 241/80. (D. 25., 52. l.), bár igaz, hogy az átvételi és a fizetési késedelem rendesen együtt jár.

[2]) A K. T. intézkedései azonban nem lévén abszolut természetűek, nincs kizárva, hogy a felek a késedelem következményeit eltérően ne határozhassák meg, mely esetben a záros vagy halasztó hatályú vétel közti különbség nem jön tekintetbe. V. ö. C. 260/86. (D. Új f. 14., 213., l.), 1039/91. (J. Sz. 4., 12. sz.), 196/909. (H. D. III. 323. l.).

[2a]) A K. T. 354. §. által előírt értesítés világosan csak az elállásra és az önálló kártérítésre vonatkozik. V. ö. B. T. 115/905. (D. IV. f. 4., 63. l.), C. 1558/904. (U. o. 284. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

eladása, úgyszintén az ügylettől való visszalépés joga is feltétlenül és tekintet nélkül a késedelmes fél teljesítési készségére választathatnék. Ez csak akkor volna méltányos, ha a késedelmes fél a teljesítést már eleve határozottan megtagadta volna,[3]) vagy nyilvánvaló, hogy teljesíteni nem képes,[4]) vagy a kártérítés és elállás joga szerződésileg külön biztosíttatott.[4a]) Ha azonban ily körülmény nem forog fenn, egyelőre fel kell tételezni, hogy a késedelmes fél még utólag teljesíteni fog, miből folyólag a K. T. azt rendeli, hogy a szerződő felek közül az, ki a teljesítés helyett kártérítést követelni, vagy a szerződéstől elállani kíván,[4b]) erről a másik felet ennek bekövetkezett késedelme után azonnal értesíteni [5]) s neki, ha ezt az ügylet természete megengedi,[6]) az utó-

---

[3]) V. ö. **L. I.** 806/81. (D. 28., 233. l.) **C.** 720/83. (Ü. L. 84., 6. sz.), 803/87. (D. Új f. 19., 223. l.), 1454/90. (M. 172. l.), 1039/90. (J. Sz. 4., 384. l.), 1161/93. (D. Új f. 37., 207. l.), 1644/94. (Ü. L. 94., 49. sz.), 969/95. (T. É. 95., 11. sz.), 515/98. (D. III. f. 14., 282. l.), 731/910. (H. D. V. 88. l.), Ellenk **T. I.** 460/81. (D. 28., 99. l.) ; míg **C.** 324/88. (P. T. 16., 105. l.) szerint akkor sem kell utólagos teljesítésre időt engedni, ha a teljesítés már megkíséreltetett, de az árú hiányossága miatt visszautasíttatott.

[4]) Pl. ha a gyár, mely a szállítást elvállalta, leégett ; vagy ha a teljesítésre kötelezett fél c s ő d b e jut, feltéve hogy a másik fél a maga részéről a csődnyitás előtt már teljesített. (Csődt. 19. §.) Ha ellenben a csődnyitás előtt még egyik fél sem teljesített, vagy csak részben teljesített, a K. T. 354. §. szabálya épségben marad, tekintve hogy a tömeggondnok a teljesítéshez ragaszkodhatik (Csődt. 20. §.). Az értesítés azonban a tömeggondnokhoz intézendő.

[4a]) Pl. ismételt mulasztás esetére, ha visszatérő időszakokban teljesítendő szállításról van szó. V. ö. **C.** 591/905. (D. IV. 4., 139. l.)

[4b]) Ha ő maga is késedelemben van, nem követelhet utólagos határidőt saját teljesítésére. A K. T. 354. §. ily esetre nem vonatkozik. V. ö. **C.** 173/909. (H. D. III. 211. l.), 736/909. (U. o. IV. 64. l.).

[5]) Az értesítés, mely szóval úgy mint írásban történhetik, nem tévesztendő össze a késedelembe ejtés végett, különösen az eladóval szemben, szükséges m e g i n t é s s e l. Az értesítés arra vonatkozik, hogy a nem késedelmes fél kártérítést követelni, vagy a szerződéstől elállani kíván ; e jogok pedig a késedelmet, tehát (amennyiben általában szükséges) a megintést már feltételezik. Annak azonban mi sem áll útjában, hogy az értesítés a megintéssel összekapcsoltassék. Az értesítést pótolja a k e r e s e t is: **C.** 351/97. (D. III. f. 7., 256. l.) — Az értesítés t a r t a l m á t tekintve, nem szükséges épen, hogy határozottan kijelöltessék, melyikét a két jognak: a kártérítést vagy a visszalépést választja az értesítő fél ? Elég, ha nemlegesen azt nyilvánítja, hogy a teljesítést (az utólagos teljesítési határidő letelte után) nem akarja. A választás a kártérítés, illetve eladás, és visszalépés között az utólagos teljesítési határidő utánra halasztható. Ez a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lagos teljesítésre kellő időt engedni tartozik [**K. T. 354. §.**].[7]) Mindaddig, amíg a nem késedelmes fél részéről a szóban forgó

K. T. 354. §. szövegéből eléggé kitűnik, mert midőn ez úgy szól, hogy: »a szerződő felek közül az, ki a teljesítés helyett kártérítést követelni vagy a szerződéstől elállani kíván, erről a másik felet azonnal értesíteni . . . tartozik« — az »erről« a kártérítési és a visszalépési jogra együttesen vonatkozik; a két jog pedig akkor is van választva, ha az értesítés úgy hangzik, hogy a teljesítés nem követeltetik. V. ö. **C.** 77/84. is. (D. Új f. 9., 297. l.) Amennyiben az értesítés már egyszer megtörtént s utólagos teljesítési idő engedtetett: ennek leteltével újabb értesítés nem szükséges: **C.** 226/88. (P. T. 16., 107. l.) Ugyanitt kimondva, hogy az értesítés megérkezésének veszélyét a címzett fél viseli, ami itt azért helyes, mert az értesítés az ő érdekében van előírva.

[6]) Ezalatt nem azt kell érteni, hogy záros határidő van kikötve, mert ez esetben a most érintett szabályok egyáltalában és elvileg nem nyernek alkalmazást. Hanem érteni kell oly esetet, midőn az utólagos teljesítés halasztó határidő mellett sem felelne meg a kitűzött célnak, vagy utólagos teljesítési idő az árú minősége miatt nem adható a nem késedelmes fél jogainak veszélyeztetése nélkül. Pl. ha az árú könnyen romlásnak indul s utólagos fizetési határidő engedélyezése esetén eladó kockáztatná kényszereladási jogát. V. ö. **L. I.** 691/78. (D. 21., 146. l.).

[7]) A kifejezés »engedni« arra mutat, hogy a késedelmes félnek az utólagos teljesítésre kellő időt (hacsak előre fel nem ajánltatott: **C.** 612/911. (H. D. VI. 143. l.) *kérnie* kell, ami a késedelem következményeinek elhárítására vonatkozó általános elveknek is megfelel. Ha a késedelmes fél az értesítésre hallgat, vagy csak huzamos idő mulva nyilatkozik késznek a teljesítésre (kereset kézbesítése után hosszabb idő mulva: l. **C.** id. 351/97.), az utólagos teljesítést többé nem kell elfogadni. **L. I.** 460/81. (D. 28., 99. l.), **C.** 449/83. (D. Új f. 8., 39., 201. l.), 485/86. (U. o. 16., 187. l.), 1167/88. (U. o. 20., 175. l.), 252/86. (P. T. 12., 129. l.), 505/86. (U. o. 13., 89. l.), 167/84. (M. Ig. D. 1., 107. l.), 1208/92. (D. Új f. 34., 73. l.), 236/96. (D. III. f. 6., 87. l.), id. 351/97., 993/95. (T. É. 95., 11. sz.), 16/96. (T. É. 96., 12. sz.), 244/97. (D. III. f. 10., 290. l.), 732/99. (D. III. 16., 73. l.), 69/909. (H. D. III. 180. l.), 173/909. (U. o. 211. l.), 20/912. (U. o. VI. 353. l.). Épen azért per esetén nem is tartozik a nem késedelmes fél keresetében állítani, hogy határidőt az utólagos teljesítésre engedett; hanem a késedelmes fél köteles állítani és bizonyítani, hogy határidőt kért, de nem kapott. Helytelen e részben **L. I.** 186/79. (D. 22., 107. l.) Magától értetődik azonban, hogy, miután a teljesítés az elévülési határidő alatt bármikor követelhető, utólagos teljesítési határidő önként is adható s ez esetben is nem kevésbbé »kellőnek« kell lennie, mint kérelem esetén. **C.** 1361/89. (P. T. 20., 145. l.) De ily önként engedett határidő nem irányadó a kártérítésre. Ennek mértéke azon időpont szerint határozandó meg, melyben a kártérítési igény teljesen megállapíttatott, vagyis midőn az értesítés folytán az a válasz érkezett, hogy az ellenfél nem fog teljesíteni, vagy a válaszadásra szükséges idő eltelt. Ez az időpont irányadó nevezetesen úgy a vevő által foganatosítandó

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

értesítés nem történik, ő a későbbi teljesítést elfogadni köteles.[8])

II. Záros határidőre szóló vétel. Ennél a kitűzött határnap vagy határidő betartása lényeges lévén, a késedelmes félnek nem lehet jogos igénye az utólagos teljesítésre. A vevő, úgy mint az eladó, az őt a másik fél késedelme esetében illető kártérítési, illetve eladási és visszalépési jogot tetszés szerint és anélkül gyakorolhatja, hogy a késedelmes felet e jogok gyakorlásáról előzetesen értesíteni és az utólagos teljesítésre időt engedni tartoznék. Sőt ellenkezőleg, a késedelmes fél épen akkor értesítendő, ha a másik fél a teljesítéshez kíván ragaszkodni; az erről szóló értesítés is azonban csak akkor jöhet tekintetbe, ha a kikötött határidő vagy határnap elteltével azonnal történik, ellenkezőleg a későbbi teljesítés nem követelhető [**K. T. 355. §.**].

Habár azonban a záros határidőre szóló vételnél a vevő, illetve eladó, különösen a kártérítési, illetve eladási jogot feltét-

---

fedezeti vétel (l. fent. 150. §. 24. jegyz.), mint az árfolyamkülönbözet tekintetében (l. alább 11. jegyz.). V. ö. **C.** 1438/95. (D. III. f. 1., 248. l.) Kivévén ha eladó a teljesítést előre megtagadja s ennek folytán utólagos határidő kitűzésének nincs helye, mely esetben a szerződéses teljesítési időben jegyzett piaci ár mérvadó: **C.** 731/910. (H. D. V. 88. l.). — Vajjon a nem késedelmes fél által engedett idő valóban »kellő« volt-e? alperes kifogása folytán a bíróság határozza meg. **C.** id. 167/84., 1361/89.: »nagyon rövid és szokatlan idő«. L. **C.** 37/900. is (D. III. f. 17., 250. l.) Megegyezés esetében lehet hosszabb is, anélkül, hogy vevő a nagyobb késedelemből eredő kárát érvényesíthetné, ha ezt fenn nem tartotta. V. ö. **C.** 722/908. (H. D. III. 127. l.), 8/909. (U. o. 134. l.).

[8]) Csakis erről a következményről lehet szó, de nem arról, hogy a nemkésedelmes fél kártérítési és visszalépési jogát elveszti. Ez nem volna arányos. V. ö. **C.** is id. 485/86., 505/86., 844/87. (Ü. L. 87., 7. sz.,) 1114/88. (D. Új f. 19., 334. l.), 1304/89. (U. o. 22., 242. l.), 478/89. (U. o. 25., 63. l.), 980/94. (U. o. 40., 140. l.), 1580/94. (P. T. 29., 147. l.), 1644/94. (Ü. L. 94., 49. sz.), 903/95. (T. É. 95., 7. sz.), 1077/95. (D. III. 4., 72. l.), 351/97. (U. o. 7., 256. l.), 402/97. (U. o. 8., 202. l.), 244/97. (U. o. 10., 290. l.), 173/98. (U. o. 13., 227. l.), 732/99. (U. o. 16., 73. l.), 326/901. (U. o. 21., 162. l.), 1658/904. (D. IV. f. 4., 177. l.), 856/909. (H. D. IV. 160. l.), 2236/910. (U. o. 323. l.). Túlhosszú idő eltelte után azonban a nemkésedelmes fél nem léphet fel kártérítési, illetve vételár-követeléssel, a hosszabb hallgatásból az ügylet megszüntetéséhez való hozzájárulás lévén következtethető. Igy különösen napi fogyasztásra szánt, és gyors romlás veszélyének kitett cikkek eladásánál. V. ö. **C.** 631/902. (D. III. f. 23., 163. l.), 262/907. (H. D. II. 158. l.), id. 2236/910. V. ö. még **C.** 612/911. (H. D. VI. 143. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lenül veheti igénybe, a **K. T.** ezeknek gyakorlását mégis csak a következő szabályok betartása mellett engedi meg:

1. Ha az eladó a teljesítés helyett az árút a késedelmes vevő rovására eladni kívánja, amennyiben az árú piaci vagy tőzsdei árral bír (l. fentebb 139. §.), az eladást a kitűzött határnap vagy határidő eltelte után azonnal köteles eszközölni, ellenkezőleg az a vevő rovására történtnek nem tekintetik.[9]) Az eladás eredményéről pedig a vevő azonnal értesítendő [**K. T. 356. §.** 1. pont.].[10])

2. Ha pedig a vevő a késedelmes eladó ellenében teljesítés helyett kártérítést követel, ennek tárgyát oly áruknál, melyek piaci vagy tőzsdei árral bírnak, azon különbözet képezi, mely a teljesítés helyén és idejekor a szerződési és piaci, illetőleg tőzsdei ár közt mutatkozik.[11]) Emellett azonban nincs kizárva, hogy a vevő igazolható nagyobb kára megtérítését is ne követelhesse [id. §. 2. pont].[12])

---

[9]) Ha az eladás nem azonnal történik, az eladó csak a szerződéstől visszalépni van jogosítva, mert hisz a teljesítést is azonnal kellett volna követelnie. Ha az árú nem bír tőzsdei vagy piaci árfolyammal: az eladás a körülményekhez mért időben teljesítendő, épúgy mint halasztó hatályú vételnél. **C.** 553/86. (D. Új f. 16., 147. l.) Minden esetre szükségtelen késedelem nélkül: **C.** 55/96. (D. III. f. 6., 217. l.)

[10]) Ennek azon szavai: »a késedelmes vevő előleges felszólítása ily esetben nem szükséges ugyan« — egészen fölöslegesek, mert már a K. T. 355. §-a mondja ki, hogy záros határidőre szóló vételnél csak a teljesítés követeléséhez kell előzetes értesítés.

[11]) Ú. n. képzelt fedezeti vétel rendszere. Tényleges megvétele az árúnak a vevő részéről tehát nem szükséges s ha történt volna is, mégis nem a fedezeti, hanem csak a tőzsdei, illetve piaci árral szemben létező különbözet követelhető. Helytelen ellenk. **C.** 52/98. (D. III. f. 11., 140. l.) Ha ellenben az árú nem bír tőzsdei v. piaci árfolyammal: árkülönbözet csak tényleges fedezeti vétel esetében számítható. V. ö. **L. I.** 567/80. (D. 26., 160. l.), 477/81. (D. 28., 84. l.), 872/98. (D. III. f. 13., 38. l.) és fentebb 150. §. Enélkül csak a külön bebizonyítható kár megtérítése követelhető az általános szabályok értelmében: v. ö. fent. 150. §. 17. jegyz. és **C.** 758/98. (D. III. f. 8., 216. l.), 472/98. (U. o. 13., 38. l.), **B. T.** 105/902. (U. o. 24., 85. l.); vagy pl. közösen választott szakértő megállapítása alapján: **C.** 52/98. (D. III. f. 11., 140. l.) Halasztó hatályú vételnél piaci vagy tőzsdei árfolyam esetében a K. T. 356. §. 2. pontja, eltekintve a mérvadó időponttól (l. fent. 7. jegyz.), hasonszerűség alapján alkalmazható. V. ö. **C.** 286/85. (D. Új f. 13., 68. l.), 525/92. (U. o. 31., 289. l.), 1092/89. (P. T. 20., 149. l.), 1438/95. (D. III. f. 1., 248. l.), 758/96. (P. T. 34., 80. l.) A piaci vagy tőzsdei ár igazolására nézve l. fent. 139. §.

[12]) Pl. ha tényleges fedezeti vételnél az árú csak a piaci v. tőzsdei árnál magasabb mellett volt kapható. **C.** id. 525/92. De nem elmaradt haszon: **C.**

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A most érintett esetekben úgy az eladónak, mint a vevőnek jogában áll a másik fél késedelmét, ennek költségein, ó v á s i okmánnyal igazolni,[13]) az óvatolásra nézve a Váltótörvény határozatai szolgálván irányadóul [**K. T. 357. §.**].[14])

III. A **K. T. 358. §.**-a végül ugyancsak a záros határidőre szóló vételnél az eladó átadási és a vevő fizetési késedelme esetére[15]) azt a szabályt állítja fel, hogy amennyiben a körülményekből, különösen az ügylet természetéből, a szerződő felek akaratából, vagy a szerződési tárgy minőségéből az tűnik ki, hogy a teljesítés mindkét részre nézve f e l o s z t h a t ó :[16]) a felek a szerződésnek csak azon részére nézve léphetnek vissza, mely a

---

144/912. (H. D. VI. 276. l.), hacsak az árú a teljesítés helyén és idején a vevő hibáján kívül fekvő okból egyáltalában beszerezhető nem volt s a vevő ennélfogva elesett a továbbadás nyereségétől: **C.** 613/908. (U. o. III. 89. l.) — A különbözetet meghaladó kár követelhetése azonban szerződésileg kizárható, tekintve, hogy a K. T. 356. §-a nem abszolut természetű. Ily kikötés még nem teszi a vételt k ü l ö n b ö z e t i ügyletté, melyről csak akkor lehet szó, ha az árú tényleges szállítása egyáltalában szándékba sem vétetett. L. alább 157. §.

[13]) Ez csak jog. A késedelem másként is igazolható. Igy ha írásbeli szerződés köttetett, magából a szerződésből, továbbá pl. kötjegyből. Másként a budapesti tőzsde értéküzl. szokásai 26. §. szerint, melyben a tőzsde titkári hivatala által a teljesítés napjának d. u. 5 óráját felveendő óvás kötelezővé van téve. Az előbbi árúüzleti szokások szintén előírták, az új szokások azonban (66. s k. §§.) már csak jogot adnak az óvásfelvételre, miként a K. T. **C.** 94/98. (D. III. f. 12., 21. l.) a tőzsdeszokásokban előírt óvásköteleztettség érvényét elismerte, tehát azoknak pusztán t é n y l e g e s szokásokként való minőségét elfogadta.

[14]) V. ö. Váltó T. 98—102. §§. Arra nézve is, hogy közjegyzői székhelyeken kívül a járásbíróság tagjai vehessék fel az óvást: 13.766/94. ig. min. rend.

[15]) A 358. §. kifejezetten a 352., 353. és 355. §§-ra utal.

[16]) Azaz a teljesítésnek úgy az árúra, mint az árra nézve kell oszthatónak lennie. A t e l j e s í t é s n e k, nem a teljesítés t á r g y á n a k. Habár nemcsak a vételár, hanem az árú is magában véve osztható, a teljesítés esetleg mégis csak mint egységes egész szándékoltathatott. **C.** 505/90. (M. 339. l.) Pl. ha nagyobb mennyiségért aránylag nagyobb vagy kisebb ár köttetik ki, mint ha csak kisebb mennyiség lett volna a vétel tárgya. Egész szobabutorzat, nem egyes butordarabok: **C.** 622/908. (H. D. III. 123. l.). Vélelem a felosztható mellett, ha a vételár minden egyes minőségű árúért külön-külön lett felszámítva. **C.** 1011/85. (J. 86., 50. l.), 402/97. (D. III. f. 8., 202. l.). Hasonlag ha a vevő az árut az üzletben való feldolgozásra rendelte meg. **C.** 1015/904. (D. IV. f. 2., 189. l.). Ellenben felosztható, ha különböző minőségü részek, de egységes ár. V. ö. **B. T.** 64/910. (H. D. IV. 243. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

másik fél által még teljesítve nem lett.[17]) Ezzel egyúttal ki van mondva, hogy mindkét fél részéről osztható teljesítés esetében részletteljesítés vissza nem utasítható,[18]) míg meg nem osztható vagy csak egyik fél részéről osztható teljesítésnél az általános magánjog értelmében részletteljesítés elfogadása nem kötelező.[19]) A felállított szabály hasonszerűleg kiterjeszthető a nemteljesítés miatti kártérítésre s a halasztó hatályú vételre is.[20]) Hasonlóképen az árú hiányossága miatti visszalépési jogra (l. fent. 151. §.), ha az árúnak csak egy része nem felel meg a kikötött vagy törvényes kellékeknek.[21]) Nem érintetik ellenben általa az a kérdés, vajjon ha a teljesítésnek részletekben kell történnie, van-e visszalépési jog az egész vételtől, ha csak egyes részletek nem vagy nem kellőleg teljesíttettek? Erre abban az esetben is, ha a teljesítés mind-

---

[17]) A visszalépő vevő természetesen a teljesített részlet után járó vételárt is megfizetni tartozik. **C.** 1042/85. (D. Új f. 12., 345. l.), 259/903. (Jogt. K. 903. mell. 328. l.) Ugyanaz áll, ha az eladó lép vissza a további szállitástól: **C.** 666/912. (H. D. VII. 109. l.).

[18]) Ez többnyire tagadásba vétetik. V. ö. **C.** id. 505/90. is, mely szerint a 358. §. csak abban az esetben nyer alkalmazást, midőn a szerződés már részben teljesíttetvén és elfogadtatván, a további teljesítésről van szó. Hasonlag **C.** 30/901. (D. III. f. 20., 213. l.) Azonban az ily esetről intézkedni fölösleges lett volna, mert ha a részteljesítés önként fogadtatik el, akkor arra nem kell törvényes kényszer. Ily magyarázat az id. szakaszt semmitmondóvá teszi *(Thöl:* »fast nichtssagend«), ezt pedig törvényről feltételezni nem szabad. Tényleg az id. §. semmi megkülönböztetést nem tesz az első és a későbbi részletteljesítések között s azért semmi jogunk nincs azt az első részletteljesítésre nem alkalmazni. Az pedig logikailag bizonyos, hogy, ha a fél csak a még nem teljesített részre nézve léphet vissza, akkor a már teljesített résztől nem léphet vissza, vagyis azt elfogadni köteles. E magyarázat nincs is ellentétben a felek akaratával, mert miután az id. §. feltételezi, hogy a teljesítés oszthatósága a felek kifejezett vagy a körülményekből kivehető akaratának felel meg, a részletteljesítés elfogadásának kötelezettsége alapjában véve a szerződésből foly, ellenmondás lévén, hogy a felek osztható teljesítést akarjanak s az megosztva még se történhessék.

[19]) V. ö. o s z t r á k p. t. 1415. §. Ellenben a váltónál a részfizetés vissza nem utasítható: V. T. 38. §., s ugyanaz áll a keresk. utalványokra és kötelezőjegyekre nézve a K. T. 298. §. értelmében. V. ö. fentebb 135. §.

[20]) És pedig úgy a lejáratkor, mint az utólagos teljesítésre engedett idő alatt történt részteljesítés esetében. V. ö. **C.** 469/910. (H. D. IV. 321. l.).

[21]) **L. I.** 640/79. (D. 24., 72. l.), 154/81. (D. 27., 106. l.), **C.** 2236/910. (H. D. IV. 323. l.) Elismerve a magánjogban is. V. ö. L. 34—40. D. de aedil. edicto 21., l., s z á s z polg. t. 915., 916. §§., s v á j c z i köt. jog. 255. §. (új 209. §.), n é m e t p. t. 469. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

két fél részéről osztható, igenlőleg kell felelni.[22]) Abból azonban, hogy egyik részlet mint hiányos visszautasíttatott, magában véve még nem következik, hogy a többi részlet is visszautasíttatott.[23])

MÁSODIK FEJEZET.

A vétel különös nemei.

154. §.

Vétel megtekintésre vagy próbára.[1])

I. A vétel megtekintésére vagy próbára azon feltétel alatt kötött vétel, hogy a vevő az árút megtekintés vagy megpróbálás

---

[22]) **L. I.** 938/80. (P. T. 10., 133. l.), **C.** 34/85. (U. o.), 793/90. (M. IV. 294. l.), 270/97. (P. T. 35., 139. l.), 515/98. (D. III. f. 14., 282. l.), 782/908. (H. D. III. 132. l.), nem kellő teljesítés esetében az eladó részéről és **C.** 259/903. (D. III. f. 25., 235. l.), 858/908. (H. D. III. 136. l.), 150/912. (U. o. VI. 270. l.): vevő fizetési késedelme esetére. A kötelezettség az összes részletek teljesítésére irányul. Ha tehát csak egy részlet nem teljesíttetik, már nincs úgy teljesítve, mint kellett volna. Vevő fizetési kötelezettségére nézve v. ö. kifejezetten 1883 : XXXI. tc. 9. §. értékpapirrészletügyletre nézve, mely egyúttal feljogosítja az eladót, hogy a papirokat a K. T. 352. §. szerint eladhassa, vagy a tőzsdei árfolyamban megtarthassa s a hátralékos részleteket a vételárból levonhassa ; a fölösleg a vevőé, ez esetleges hiányt ellenben pótolni nem tartozik. Ha az árú a vevőnek már átadatott, mint az *árúrészletügyletnél* (l. fent 149. §. III.), a visszalépés egy részlet nem fizetése esetében csak akkor lehetséges, ha a visszalépési jog vevő nemteljesítése esetére általában vagy az említett esetre kiköttetett. V. ö. fent 152. §. Magától értetődik, hogy ha a megelőző részlet *hiányossága* miatt utasíttatik vissza a későbbi részletek teljesítése, erre a vevő csak akkor van jogosítva, ha a korábbi részlet hiányait igazolni képes. Általános panasz (pl. sörszállításnál vendéglős számára) nem elegendő. V. ö. **B. T.** 46/906. (D. IV. f. 6., 44. l.).

[23]) **C.** 283/905. (D. IV. f. 6., 331. l.), 388/908. (H. D. III. 10. l.). Hacsak a visszautasítás oly okból nem történt, melyből a további szállításnak visszautasítása is következtethető. V. ö. **C.** 1153/99. (D. III. f. 19., 75. l.) s eladó kényszereladása esetére úgy az első mint a későbbi részletekre nézve a K. T. 352. §. alapján. Önkéntes visszalépés az első részlettől a későbbi részletekre nézve is visszalépést foglal magában : **C.** 1107/901. (D. III. f. 22., 255. l.).

[1]) V. ö. különösen *Goldschmidt* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 1. köt., *Fitting* u. o. 2., 5. köt., *Unger* u. o. 3. köt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

után [2]) elfogadandja. E feltétel lehet úgy felfüggesztő, mint felbontó, azaz a felek a megtekintés vagy megpróbálás utáni elfogadást akár a vétel végleges megkötésének, akár utólagos felbontásának feltételéül tüzhetik ki. Kétség esetében a feltétel felfüggesztő hatállyal bír [K. T. 359. §.].[3])

II. A megtekintés vagy megpróbálás feltétele olyképen volna magyarázható, hogy amennyiben az árú azoknak a kellékeknek megfelel, melyeket a vevő szem előtt tart, ez az árut elfogadni köteles. De ez csak akkor képzelhető, ha a vevő az árú minősége iránt már előre határozott feltevésből indul ki s ebbeli feltevését az eladó irányában kinyilvánította, amidőn azonban a megtekintésre vagy próbára történt vétel elvileg semmiben sem különbözik a közönséges vételtől, melynél a vevő a szerződéshez szintén nincs kötve, ha az árú a kellékeknek meg nem felel. Különbség a közönséges vételtől csak akkor támad, ha a vevő az árú minősége iránt meghatározott fogalmat már előre nem alkotott magának, illetve nem nyilvánitott. Ez esetben nem lehet szó a külvilágban jelentkező ténykörülmény tárgyilagos ellenőrzéséről, hanem csak a vevőnek a megtekintés, illetve megpróbálás folytán keletkezett egyoldalú s merőben egyéni felfogása és ízlése, következőleg akarata lehet mérvadó arra nézve, vajjon az ügylet véglegessé váljék-e vagy nem ; anélkül tehát, hogy az eladó azon okok ellen kifogást tehetne, melyek a vevőt az árú elfogadásának megtagadására indították. A K. T. tényleg csak az utóbbi esetet vonja a megtekintésre vagy próbára szóló vétel fogalma alá, határozottan kiemelvén az id. §-ban, hogy az árú elfogadása a v e v ő a k a r a t á t ó l függ.[4]) Ha pedig egyedül a vevő akarata

[2]) Megtekintés és megpróbálás közt jogilag véve nincs különbség. Ez csak a megvizsgálás módját feltüntető tényleges különbség. Igy pl. képet nem lehet megpróbálni, hanem csak megtekinteni, ellenben pl. bort nem lehet csak megtekinteni, hanem meg is kell próbálni, kóstolni. A concrét esetben használt kifejezés nem határoz. Megtekintésre vagy próbára szóló vétel forog fenn pl. oly kikötés esetén is, mely szerint a vevő a neki »nem tetsző« árút visszaadhatja. Helytelen **C.** 706/88. (D. Új f. 22., 84. l.)

[3]) A bizonyítás tehát azt terheli, aki a felbontó feltételt állítja. Vajjon a vétel egyáltalában megtekintésre, illetve próbára, avagy pedig feltétlenül köttetett-e ? vita esetén az általános elveknek megfelelően (l. fent. 149. §.) az tartozik bizonyítani, aki a feltétlen vételt állítja, tehát nevezetesen az ezt érvényesítő eladó. V. ö. **C.** 245/86. (D. Új f. 14., 320. l.), **B. T.** 237/95. (D. III. f. 3., 318. l.)

[4]) V. ö. **C.** 633/81. (D. Új f. 1., 110. l.), 1404/90. (D. Új f. 26., 132. l.) Utóbbi szerint, ha a megejtendő próba tárgyilagos eredménye irányadó,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dönt az ügylet végleges sorsa fölött, és ennek folytán e feltétel felfüggesztő hatálya mellett szerződési lekötelezettség egyelőre csak az eladó részéről van : [5]) akkor ebből szükségképen következik, hogy a vevő nem is tartozik számot adni arról, hogy miért utasítja vissza az árút,[6]) sőt jogilag még az is teljesen közömbös, vajjon a vevő azt valóban megtekintette, illetve megbróbálta-e ? Amiből ismét következik, hogy a megtekintés vagy próbára szóló vétel elvileg teljesen az egyszerű visszalépési jog melletti vétel fogalma alá esik. A kettő közti különbségek csak tételes intézkedésekben [7]) és abban találják alapjukat, hogy a megtekintésre vagy próbára szóló vételnél abból a tényleges feltevésből indulunk ki, mikép a vevő akaratelhatározása a megtekintés vagy megpróbálás folytán keletkezik, holott az egyszerű visszalépési jog melletti vételnél a vevő akaratelhatározását minden arra befolyást gyakorló előzetes eljárástól függetlenül képzeljük.

III. A vevőnek tehát teljesen tetszésére van hagyva, vajjon az árút elfogadni s a vételt véglegessé tenni akarja-e vagy nem ? És pedig, amennyiben az elfogadás feltétele felfüggesztő hatállyal bír, még akkor is, ha az árú időközben megromlott vagy elveszett ; [8]) s ugyanaz áll, ha a megtekintésre vagy megpróbálásra szóló vétel felbontó feltétel mellett jött létre, de az árú a vevőnek még át nem adatott.[9]) Ha ellenben felbontó feltétel

---

a kikötött próbaidő csak azzal a jelentőséggel bir, hogy a vevő az árú megvizsgálását a próbaidő alatt bármikor eszközölheti.

[5]) Szorosan véve a felfüggesztő feltétel mellett kötött megtekintésre vagy próbára szóló vétel nem is vétel, hanem csak különlegesen szabályozott eladási ajánlat. Másrészt azonban az is igaz, hogy a megt. v. próbára sz. vétel éppen csak addig bir különleges jelleggel, amíg a vevő az árút el nem fogadta. Ha ez már megtörtént, közönséges vétellel van dolgunk.

[6]) V. ö. **B. T.** 680/83. (M. IV. 339. l.), **C.** 1327/96. (D. III. f. 7. 52. l.). Nem is tartozhatik kártérítéssel az eladó irányában a visszautasítás miatt : **C.** 319/911. (H. D. VI. 43. l.).

[7]) Nevezetesen, hogy míg a megtekintésre vagy próbára szóló vétel elvileg felfüggesztő, a visszalépési jog melletti vétel felbontó feltétel mellett kötöttnek tekintetik, hogy továbbá különböző nyilatkozási idő van megállapítva. V. ö. **K. V. T.** 795/96. (D. III. f. 5., 343. l.)

[8]) Az árú veszélye ez esetben az eladót terheli, és pedig még akkor is, ha az árú a vevőnek átadatott. A vevő joga, a vételt tetszése szerint meg nem kötöttnek nyilvánítani, nem lehet kisebb, ha az árú hibáján kívül elvész, mint ha megvan. V. ö. *Windscheid* Pand. II. 446. l.

[9]) Ez esetben az árú veszélye az eladót már azért is terheli, mert az árú tulajdona nála maradt, a vétel magában véve a tulajdon átmenetét nem eredményezvén.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mellett az árú a vevőnek átadatott, a visszalépés csak akkor lehetséges, ha a vevő az árút ugyanazon állapotban adja vissza, minőben azt átvette.[10]) Maga az elfogadás, illetve visszalépés történhetik kifejezetten vagy hallgatag. Utóbbira nézve különbség teendő, vajjon az árú a vevőnek megtekintés végett vagy próbára átadatott-e vagy nem? Első esetben a vevő hallgatása bizonyos időn át úgy tekintetik, mintha az árút elfogadta volna [K. T. 360. §.]; utóbbi esetben ellenben a vevő hallgatása úgy tekintetik, mintha a vételtől visszalépett volna, azaz a vétel meg nem kötöttnek tekintendő, az eladó kötelezettsége megszűnik [K. T. 361. §.]. A vevő nyilatkozatára mérvadó határidő lehet háromféle: 1. előre kikötött; 2. szokásos; 3. az eladó által egyoldaluan engedett.[11]) Utóbbi csak akkor fordulhat elő, ha sem előre kikötött, sem szokásos határidő nincs és pedig olyformán, hogy az eladó a vevőt nyilatkozatra szólíthatja fel, mely felszólításra a vevőnek azonnal válaszolnia kell, ellenkezőleg hallgatása épen elfogadásnak, illetve visszalépésnek tekintendő. E mellett csak a körülményekhez mért idő lefolyása után történhetik,[12]) azaz oly idő után, mely elégséges, hogy a vevő a megtekintést vagy megpróbálást eszközölhette légyen; mi iránt vita esetén a bíróság határoz.

155. §.

A mustra vagy próba szerinti vétel.

I. A megtekintésre vagy próbára történt vételtől teljesen különbözik a mustra vagy próba szerinti vétel. Ez nem feltételesen kötött, még kevésbbé a vevő puszta akaratától függő, hanem feltétlen vétel, mely csak abban különbözik más közönséges vételtől, hogy az árú minősége nem a szerződés szavai, hanem mustra vagy próba által határoztatik meg;[1]) úgy hogy

---

[10]) V. ö. K. T. 367. §. L. alább 156. §.

[11]) Az általános magánjog ismer törvényes határidőt is. Igy az osztr. p. t. 1082. §-a szerint a próbaidő ingóknál 3 napot tesz.

[12]) A K. T. ezt ugyan csak arra az esetre mondja ki, ha az árú a vevőnek át nem adatott (361. §. 1. bek.); de nem látható be, miért legyen a dolog másként, ha az árú a vevőnek átadatott?

[1]) A mustra vagy próba nem kell hogy a keresk. forgalom tárgyát képező árút képviseljen, elég, ha az árú a mustra vagy próba szerint egyáltalában előállítható. C. 464/84. (D. Új f. 10., 305. l.) De nem minden esetben, midőn a vétel megkötésekor mustrák vagy próbák közöltetnek,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tehát az a kérdés, vajjon az eladó teljesítési kötelezettségének minőségi tekintetben eleget tett, arra szorítkozik, hogy a szállított árú a mustránák vagy próbának megfelel-e? **[K. T. 362. §.].**[2]) A mustra vagy próba szerinti vétel mindazonáltal nem zárja ki, hogy a mustrán vagy próbán felül is még bizonyos minőségi kikötések ne történjenek.[3])

II. Valamint általában azt, hogy az árú a kikötött vagy törvényes minőségnek megfelel (l. fent. 151. §.), úgy a mustra- vagy próbaszerűséget is rendszerint az eladó tartozik bizonyítani.[4]) E bizonyítás természetszerűleg csak az árunak a mustrával való összehasonlítása, illetve bírói szemle által történhetik; ez pedig nemcsak azt tételezi fel, hogy a mustra felmutattassék, hanem azt is, hogy a felmutatott mustra az adott mustrával

---

forog fenn mustra vagy próba szerinti vétel. Mustra vagy próba közlése gyakran csak a végett történik, hogy az eladó árúját ajánlja, az árú általános jellegének ismertető jeléül szolgáljon (ú. n. jellegmustrák, typus), anélkül, hogy a mustra vagy próba az árú kellékeinek bizonyítékát képezné. V. ö. pl. **C.** 1206/89. (D. Új f. 22., 160. l.), 413/90. (U. o. 27., 216. l.): »vevő a megvett árpából kis mennyiséget magával vitt«, 1413/90. (M. IV. 272. l.), 591/96. (D. III. f. 6., 119. l.), 1115/910. (H. D. V. 167. l.). Bpesti tőzsde árúüzleti szokásai 41. §. Még kevésbbé lehet mustra vagy próba szerinti vételről szó, ha a mustra csak a vétel megkötése után adatott. V. ö. **C.** 315/97. (P. T. 35., 31. l.) Vagy megforditva, a minta vételekor a vételi ügylet meg nem köttetett, hanem csak később jött létre: **C.** 782/908. (H. D. III. 132. l.). Vita esetén a mustra vagy próba szerinti vételt állító fél tartozik bizonyítani. Evégből azonban elegendő, ha csak az bizonyíttatik, hogy mustra vagy próba adatott; annak bizonyítása, hogy az csak jellegmustra volt, az ellenfelet terheli. Kivétel nyitott mustráknál: l. alább 6. jegyz.

[2]) Vajjon az árú a mustránál rosszabb vagy pedig esetleg jobb? magában véve közömbös. A vevő a mustránál értékesebb árút sem tartozik elfogadni. V. ö. **C.** 143/83. (D. Új f. 6., 85. l.), 20/912. (H. D. VI. 353. l.).

[3]) Pl. hogy a buza üszkös: **C.** 621/82. (D. Új f. 4., 250. l.), a tengeri penészes: **C.** 572/906. (H. D. I. 231. l.) ne legyen. Az ily külön minőségi kikötés lehet hallgatólagos is. Pl. hogy a mustra szerint rendelt bor természetes bor legyen. **C.** 585/85. (D. Új f. 11., 269. l.), id. 591/96. Ha ily feltétel hiánya miatt az árú hatóságilag lefoglaltatik, a vevő a mustra dacára elállhat. V. ö. **C.** 939/904. (D. IV. f. 3., 365. l.) Bizonyos különleges célra való használhatóság azonban hallgatag kikötöttnek nem tekinthető, pl. árpa malátakészítésre. **C.** 279/94. (D. Új f. 39., 84. l.)

[4]) **B. T.** 4446/79. (D. 25., 98. l.), **C.** 325/85. (D. Új f. 12., 174. l.), 431/87. (U. o. 18., 202. l.), id. 591/96., 1604/98. (D. III. f. 13., 178. l.), id. 20/912.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azonos legyen.[4a]) Amennyiben tehát, mint rendesen, a mustra a vevőnek átadatott, utóbbi azonban azt fel nem mutathatja: az eladó elesik annak lehetőségétől, hogy bizonyítási kötelezettségének megfeleljen, s minthogy ennek épen a vevő az oka, teljesen méltányos, hogy az eladó a bizonyítási kötelezettségtől felmentetvén, az árú mustra-, illetőleg próbaszerűnek vélelmeztetik. **[K. T. 363. §.]** [5]) Ha pedig az eladó a vevő által felmutatott mustra vagy próba azonosságát tagadásba veszi, vevő köteles bizonyítani azt, hogy a felmutatott mustra vagy próba az adott mustrával vagy próbával azonos.[6])

156. §.

A visszalépési jog melletti vétel.

I. Valamint általában, úgy a felek a vételnél is abban állapodhatnak meg, hogy valamelyik közülök és pedig akár az eladó, akár a vevő,[1]) a szerződéstől tetszése szerint visszaléphessen

[4a]) Az 1895: XLVI. tcikkhez kiadott 38286/96. sz. földm. rend.-ben előírt szabályok a minta tekintetében csak a kihágási eljárás szempontjából irányadók feltétlenül. Ha tehát ezek nem is tartattak be, a magánjogi kártérités alapjául az adott minta, ha azonossága bebizonyíttatott, mégis szolgálhat: C. 269/910. (H. D. IV. 245. l.).

[5]) Csak vélelmeztetik. A vevő tehát nincs megfosztva annak bizonyításától, hogy az árú a mustrának vagy próbának meg nem felel. E bizonyítás olyképen történhetik, hogy vevő igazolja, honnan vétetett a mustra vagy próba (hordó, vég posztó stb.) s az árú ez alapon hasonlíttatik össze. Elég ha az eladó beismeri, hogy a mustra nem szenvedett oly hiányban, mint a szállított árú. Penészes árú: v. ö. C. 572/906. (H. D. I. 231. l.).

[6]) C. id. 325/85., 780/85. (D. Új f. 12., 174. l.), id. 431/87., 591/96. Ha azonban a mustrát vagy próbát az eladó mutatja fel, az azonosságot ő köteles bizonyítani. Hasonlóképen eladó tartozik bizonyítani, hogy a vevő által felmutatott és eladó által átadottnak elismert nyitott mustra utóbb meg lett változtatva. C. id. 1004/98. és id. 20/912. — Kételyek elhárítása végett tanácsos a mustrát vagy próbát megjelölni; ha a mustrát az alkusz veszi át, ő a megjelölésre kötelezve van. V. ö. K. T. 544. §. A bpesti tőzsde árúüzl. szokásainak 40. §-a szerint az eladó tartozik a vevő kivánatára a mustrát saját pecsétjével, vagy hivatalos pecséttel lezárva a vevőnek átadni. A nyitott mustra csak akkor szolgálhat a szállított árú minősége megitélésének alapjául, ha mindkét fél által elismertetik, különben csak jellegmustra gyanánt jöhet tekintetbe. V. ö. C. 692/90. (D. Új f. 29., 6. l.) és id. 591/96.

[1]) A K. T. első sorban az eladó javára szóló visszalépési jog melletti vételt szabályozza (364—366. §§.) s csak a 367. §. említi, hogy a visszalépési jog a vevő javára is kiköthető.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

(u. n. *pactum displicentiae.*[2]) Ily kikötés folytán a vétel feltételessé válik és pedig f e l b o n t ó feltétel alatt kötöttnek tekintetik. **[K. T. 364. §.]** [3]) A vétel tehát teljes hatállyal lép ugyan életbe, végleges fentartása azonban azon fél akaratán mulik, akinek javára a visszalépési jog kiköttetett. Hogy meddig történhetik a visszalépés? első sorban a felek megállapodásától függ; ennek hiányában a visszalépési jognak a szerződés megkötésétől számítandó három nap alatt kell gyakoroltatni [id. §. 2. bek.], ellenkezőleg a vétel épúgy feltétlenné lesz, mintha a visszalépésre jogosított már előbb határozottan kijelentette volna, hogy a vételt fentartja.

II. A visszalépési jog gyakorlásával a vétel joghatályát veszti **[K. T. 365. §.]**, minek következtében minden az előbbi állapotba visszahelyezendő. Amennyiben tehát az árú már megelőzőleg a vevőnek átadatott, ez a vétel tárgyát, s amennyiben a vételár is lefizettetett, az eladó a vételárt köteles visszaadni.[4]) Ha a vevő a vétel tárgyát egyáltalában nem, vagy csak rosszabb állapotban adhatná vissza s a visszalépési jog az eladó javára lett kikötve, ennek kártérítéssel tartozik [id. §. 2. bek.]; oly esetben pedig, midőn a visszalépési jog az ő javára lett kikötve, azt nem gyakorolhatja. **[K. T. 367. §.]** E tekintetben teljesen közömbös, vajjon az árú elveszése vagy rosszabbodása a vevő hibájából avagy véletlenül történt-e? [5]) Az elveszéssel vagy rosszabbodás-

---

[2]) A visszalépési jog fejében, illetve a tényleges visszalépésért b á n a t p é n z is kiköthető. Erre nézve v. ö. fentebb 123. §.

[3]) A felbontó feltétel itt nemcsak v é l e l e m, mint a felfüggesztő feltétel a megtekintésre vagy próbára szóló vételnél. Ezzel azonban nincs mondva, hogy a visszalépési jog melletti vétel felfüggesztő feltétel alatt nem volna köthető. A K. T. nem akart abszolut hatállyal intézkedni. Csak az szükséges, hogy a felfüggesztő feltétel ki legyen fejezve.

[4]) Az eladó követelheti az árú gyümölcseit, illetve növedékeit is, az időközben szedett gyümölcsöket azonban csak akkor, ha a vételár még nem fizettetett le, mert utóbbi esetben a vételár kamatai a gyümölcsökkel compenzáltatnak.

[5]) A törvény nem tesz különbséget, ámbár ha az uralkodó felfogás értelmében (l. különösen *Unger* id. m. II. 76. l.) a felbontó feltételnek visszaható erőt tulajdonítunk, a veszély viselését a feltétel bekövetkezte esetén az eladóra kellene hárítani. V. ö. *Windscheid* id. m. II. 447. l., n é m e t p. t. 350. §. Minden esetre az eladó viseli a veszélyt, ha az árú a vevőnek át nem adatott. Ez nemcsak *arg. a contrario*, hanem abból is következik, hogy ilyenkor a tulajdon még feltételesen sem ment át a vevőre.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sal továbbá egyenlő, ha a vevő az árut elidegenítette vagy dologi jogokkal terhelte. Ily esetre nézve a törvény egyúttal kimondja, hogy a vételtől visszalépő eladó a visszalépés fentartásából eredő jogokat nem gyakorolhatja az ellen, ki a tárgyat a vevőtől jóhiszeműleg szerezte, hanem egyedül a vevőtől követelhet kártérítést. [K. T. 366. §.] [6])

157. §.

A tőzsdeügyletek.[1])

I. A K. T. valamint a tőzsdéről, úgy a tőzsdei ügyletekről mint ilyenekről, sem intézkedik,[2]) jóllehet keresk. ügyle-

[6]) Ez intézkedés r á t i ó j a az előmunkálatok szerint nem volna más, mint a jóhiszemű birtokszerzés védelmére vonatkozó általános szabály (l. fent. 136. §.) alkalmazása. Ezt hangsúlyozza a *Tervezet* ind. 490. l., dacára hogy a megfelelő 408. c. semmi különbséget nem tesz, vajjon a harmadik jóhiszeműleg szerezte-e a dolgot vagy nem? Hasonlóképen l. *Értekezlet* 318. l., mely épen azért vette fel a jóhiszeműséget, hogy az előbbi megállapodással összhangzás legyen. Az összhangzás azonban így sincs meg, mert hisz a K. T. 299. §. értelmében az eladó vevőnek kereskedőnek kellene lennie, illetve az eladásnak üzlete körében kellene történnie. Hogy az érintett kiindulási alapnak meg van a jogosultsága, ha a felbontó feltételnek, az uralkodó felfogás értelmében, visszaható erőt tulajdonítunk, nem szenvedhet kétséget. Azonban a Tervezet szerzőjének kikerülte a figyelmét, hogy épen a s z á s z polg. t. (112., 875. §§.) és a d r e z d a i köt. jogi javasl. (98. c.), melyekre a visszalépési jog melletti vétel szabályozásánál támaszkodott (a n é m e t K. T. nem szabályozza), a felbontó feltételnek visszaható erőt nem adnak, következőleg ezek szerint a visszalépési jogot gyakorló eladó már ezen okból nem bir dologi keresettel a harmadik ellen, tekintet nélkül arra, vajjon ez jóhiszemben volt-e vagy nem? vagyis a visszalépési jognak csupán kötelmi (*obligatorius*), de nem dologi hatálya van. Ha a Terv. ezen álláspontt al összhangzó id. cikke ez alapon indokoltatott volna, az Ért. sem tartotta volna szükségesnek a jóhiszeműséget felvenni.

[1]) I r o d a l o m l. fentebb 139. §. Azonkívül v. ö. különösen: *Thöl* Der Verkehr mit Staatspapieren. Göttingen, 1835. és Handelsrecht 968. s k. 1023. s k. l.; *Goldschmidt* System 190. s k. l.; *Gareis* Die Klagbarkeit der Differenzgeschäfte. Berlin, 1882.; *Ehrenberg* Die Fondsspeculation und die Gesetzgebung. Berlin, 1883.; *Simon* Die Klagbarkeit der sog. Differenzgeschäfte, Zeitschr. f. d. g. H. R. 41. köt.; *Wiener* Das Differenzgeschäft vom Standpunkt der jetzigen Rechtssprechung. Berlin, 1893.; *Mettetal* Les jeux de bourse et la législation. Páris, 1882.; *Senn* Études sur les marchés à terme en marchandises et leur liquidation. Páris, 1888.; *Ifj. Neumann Sándor* Vélemény a különbözeti ügyletek perelhetőségéről

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tek.[3]) Nagyrészt a tőzsdeügyletek nem is bírnak különleges természettel, hanem a K. T. által szabályozott vétel, illetve szállítási ügylet fogalma alá esnek, s ennyiben reájuk a K. T. szabályai csakis annyiban nem alkalmaztatnak, amennyiben a tőzsdei szokások, mint tényleges keresk. szokások, másként intézkednek.[4]) Vannak azonban tőzsdei ügyletek, melyek ha nem is egészükben véve, de mégis egyes vonatkozásokban sajátos természetüek, melyekre tehát a K. T., ameddig ez a sajátosság terjed, egyáltalában nem alkalmazható. A tőzsdei ügyletek nagy száma és jelentősége azonban eléggé indokolja, hogy azokról a következőben, ha nem is beható, de legalább átnézeti tájékozást igyekszünk nyújtani.

II. A tőzsdeügyletek lényegesen kétfélék: 1. készfizetési ügyletek *(Cassageschäfte, marchés au comptant)*, melyeknél úgy az árú átadása, mint a vételár lefizetése mindjárt az ügylet megkötése után történik;[5]) 2. határidő-ügyletek *(Zeit-Termingeschäfte, marchés à terme)*, melyeknél úgy az árú

---

a X. magyar jogászgyűlés számára (Évkönyv I. 77. s k. l.) s e jogászgyűlés tárgyalásait (Évk. II. 90. s k. l.); *Kohn Dávid* A gabona-határidőüzlet. A Magyar Tud. Akadémia által koszoruzott pályamű. Budapest, 1890.; *Pláner M.* A börzeügyletek. Budapest, 1904.; *Schack B.* A magyar kereskedő könyve. II. köt.

[2]) Az újabb külföldi keresk. törvények mindinkább nemcsak a tőzsdét (mint a régibb keresk. törvények), hanem a tőzsdei ügyleteket is többékevésbbé szabályozzák. Igy nevezetesen az új spanyol (74—80. §§.) és az új portugáli K. T. (351—361., 477—479. §§.) Az új olasz (72—74. c.) és román K. T. (74—76. c.) csak a tőzsdei halasztó- vagy reportügyletet szabályozzák. Németországban az 1896. évi tőzsdetörvény különösen a határidőügyletek tekintetében állít fel rendelkezéseket, melyek az 1908. év tőzsdenovellával sok tekintetben módosíttattak. Hasonlóképen Ausztriában az 1903. évi törvény az 1875. évi tőzsdetörvény módosításával.

[3]) Az 1875. évi osztrák tőzsdetörvény 14. §-a ezt határozottan kimondja. Nálunk természetesen csak a K. T. 258—260. §§. alapján határoztatik meg a tőzsdeügyletek keresk. minősége, de alig lesz eset, amelyre a felállított categóriák valamelyike ne találna.

[4]) Az a többször nyilvánított felfogás, hogy a tőzsdei szokások a K. T. intézkedéseivel ellentétben nem állhatnak, csak akkor volna helyes, ha e szokások valóságos jogszokások volnának. De habár néha ilyeneknek neveztetnek, azok mégis rendszerint csak tényleges, vagyis szerződési jelentőséggel birnak. V. ö. fentebb 8. és 120. §§.

[5]) A bpesti értéküzleti szokások 6. §-a szerint azonban a készfizetési ügyletek is csak a kötés napjára következő tőzsdei napon teljesítendők.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

átadása, mint a vételár fizetése meghatározott későbbi határidőben történik, melyek tehát a szállítási ügyletek fogalma alá esnek [6]) s a közönséges szállítási ügyletektől csak abban különböznek, hogy a tőzsdei szokásokban megállapított feltételek (idő, súly, minőség, mennyiség stb.) mellett köttetnek.[6a])

A határidő-ügyletek ismét kétfélék: 1. szoros határidőügyletek *(feste Zeitgeschäfte, marchés fermes)*, melyek az eladót és vevőt egyaránt kötik, úgy hogy egyik sincs jogosítva egyoldalulag visszalépni vagy a szerződést módosítani; 2. díjügyletek *(Prämiengeschäfte, marchés libres* vagy *à prime)*, melyeknél az egyik vagy másik fél bizonyos díj lefizetése mellett jogosítva van az ügylettől visszalépni, vagy azt módosítani.[7]) A díj-ügyletek különbözők aszerint, hogy milyen választási jogosultságra van a díj kikötve? A szokásosabb alakzatok a következők:

a) az egyszerű díj-ügylet, melynél a díj fizetője akár mint vevő, akár mint eladó megszerzi azt a jogot, hogy az ügylettől visszaléphessen.[8]) Ha a díj fizetője a vevő, akkor

---

[6]) V. ö. fentebb 115., 148. §§. A budapesti érték. szok. 10. §-a szerint határidőügylet csak az, melynek kötésekor öt napnál hosszabb határidő szabatik. Ugyanaz megkülönbözteti még a »leszámolásra« kötött ügyleteket, amelyek lejárati határidő megállapítása nélkül köttetnek és a legközelebbi tőzsdei leszámolás útján egyenlíttetnek ki (8. §.), és a »néhány nap alatti szállításra« kötött ügyleteket, melyek a kötés napja után következő ötödik napon teljesítendők (9. §.).

[6a]) A határidőügyletek, mint különösen alkalmasak túlzott speculatiókra s az áralakulás mesterséges befolyásolására, több országban tetemes megszorítások, sőt tilalmak alá vétettek. Igy újabban az 1896. és 1908. évi német és az 1903. évi osztrák tőzsdetörvény által. Nálunk is követelik azoknak korlátozását vagy eltiltását. Igy különösen az ú. n. fedezetlen határidőügyleteknek gabonanemüekben (papirosbuza), melyek t. i. megfelelő anyagi erő nélkül köttetnek s ennélfogva nem valóságos szállításra, hanem csak árkülönbözetre irányulnak (l. alább). E kérdésről beható tárgyalás folyt a keresk. minisztériumban 1896—97-ben a tőzsdereform tárgyában tartott szakértekezleten. L. az erről közzétett anyaggyüjteményt 229. s k. l.

[7]) A díj gazdaságilag véve nem más, mint biztosítási díj, amely fizettetik azon kockázatért, melyet a választást engedő fél a választás folytán szenved; jogilag egyszerű viszontszolgáltatás, oly esetben pedig, midőn a visszalépésért fizettetik, bánatpénz. V. ö. fent. 123. §. Egyébiránt a díj nem fizettetik mindig külön, hanem gyakran a vételárhoz számíttatik.

[8]) A bpesti tőzsde értéküzl. szok. 18. §-a úgy határozza meg az egyszerű díjügyletet, hogy a díj fizetője megszerzi vagy azt a jogot, mikép a kikötött értéket veheti, vagy azt a jogot, hogy az illető értéket ő adhassa.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a díj szállítási vagy elődíjnak *(Lieferungs-* vagy *Vorprämie)*, ha az eladó, akkor átvételi vagy visszdíjnak *(Empfangs-* vagy *Rückprämie)* neveztetik ;[9])

b) a kettős díj-ügylet, melynél a díj fizetője megszerzi azt a jogot, hogy a kikötött árút a megállapított árfolyamon akár adhassa a másik félnek, akár ugyanazt ugyanattól vehesse ;[10])

c) az ú. n. stellage-ügylet, melynél az egyik fél (az ú. n. stellage-eladó) a másik felet (az ú. n. stellage-vevőt) feljogosítja arra, hogy a kikötött árút tetszés szerint vagy meghatározott alacsonyabb árfolyamon adhassa, vagy pedig meghatározott magasabb árfolyamon vehesse. A díj itt külön nem számíttatik, hanem a két árfolyam közti különbözet fele képezi a díjat ;[11])

d) a »még annyit« kikötő-ügylet *(Nochgeschäft, vente avec faculté)*, melynél vagy az eladó jogosítva van még ugyanoly mennyiséget ugyanazon árfolyamon adni, vagy a vevő még ugyanoly mennyiséget ugyanazon árfolyamon venni.[12])

A lényegben ugyan nincs különbség, de a most id. meghatározás mégis annyiban kifogásolható, amennyiben úgy tünteti fel a dolgot, mintha a felek még csak ezután fognának adás-vételi ügyletet kötni, holott az már a díj kikötésekor meg van kötve s csak annak felbontása jön kérdésbe.

[9]) Egy ilyen és pedig elődíj melletti ügyletet döntött el **C.** 56/85. (P. T. 10., 173. l.), azt teljesen érvényesíthetőnek ismervén el.

[10]) Igy határozza meg a kettős díjügyletet a bpesti tőzsde értékszokásai 18. §-a s hasonló meghatározás található a francia íróknál (l. *Lyon-Caen-Renault* Traité III. 127. l.) ; ellenben a német írók kivétel nélkül úgy beszélnek róla, mintha a díjfizető két ellentétes irányú egyszerű díjügyletet kötne különböző személyekkel, akik egymástól teljesen függetlenek.

[11]) A stellage-ügylet és a kettős díjügylet között lényegileg nincs különbség ; utóbbinál a vagylagos eladás és vétel ugyanazon árfolyamon köttetik ugyan, de a külön számított díj az eladási árt csökkenti, a vételi árt pedig növeli, holott előbbinél az eladási és vételi árfolyam különböző ugyan, de ha a két ár közti különbözet felét, mint díjt, külön képzeljük, akkor az eladási és vételi ár egyenlő. *L. Lyon-Caen-Renault* is id. h., akik a kettős díjügylet mellett külön stellage-ügyletet általában nem különböztetnek meg, sőt azt úgy határozzák meg, hogy a díjfizetőnek visszalépési joga is van, holott a német írók a visszalépési joggal kapcsolatos stellage-ügyletet külön mint kétélű díjügyletet *(zweischneidiges Prämiengeschäft)* tárgyalják. A bpesti tőzsdeszokások ezt a combinátiót nem említik.

[12]) Igy a bpesti tőzsde értéküzl. szokások szerint. Az írók az optálható mennyiségre nézve nem tesznek korlátozást. Az optio lehet meg-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A felsorolt tőzsdeügyleteken kívül külön említendők még:

1. az ú. n. halasztó- vagy report-ügylet *(Report-, Kost-, Prolongationsgeschäft, marché à report).*[13]) Ez két vételi ügylet sajátságos összetételéből áll olyképen, hogy az egyik fél a kikötött értékeket eladja készfizetésre s a másik fél azokat visszaeladja határidőre. A két vétel közti különbözet képezi a nyereséget. Rendszerint a visszeladási ár magasabb, mint az eladási ár, ilyenkor tehát a visszeladó vevő húz hasznot, mely halasztó-illetéknek *(report, Kostgeld)* neveztetik. Kivételesen megfordítva az eladási ár a magasabb s a visszeladási ár alacsonyabb. Ilyenkor halasztó- vagy kölcsöndíjról *(deport, Leihgeld)* szokás beszélni.[14]) Némelyek a szóban forgó ügyletet zálogkölcsönnek tekintik,[15]) s tényleg annyiban hasonlít is hozzá, amennyiben az anyagi eredmény ugyanaz,

---

fordítva is engedve, t. i. hogy az eladó, illetve vevő a kikötöttnél kevesebbet adhasson vagy vehessen. Németül ú. n. »*Schluss auf fest und offen*«. A bpesti tőzsdeszokások ezt nem említik, valamint nem említik az oly díjügyletet, melynél az eladó, illetve vevő jogosítva van a kikötött határidőnél korábban szállítani, illetve a szállítást követelni: *Wandelgeschäft, faculté d'escompte.*

[13]) Erről a bpesti tőzsde értéküzleti szokásai a 20. §-ban közelebbről intézkednek.

[14]) Halasztó-illeték akkor fizettetik, ha az áremelkedésre *(à la hausse)* üzérkedő az általa megvett papirokat még nem akarja végleg megtartani azért, mert az árfolyam csökkent, a speculátió egyelőre veszteséggel jár. Ő tehát a papirokat ismét másnak adja el, de visszvételi jogosultság mellett abban a reményben, hogy a visszavételkori árfolyam el fogja érni azt a magasságot, mely mellett nyeresége lesz. Kölcsöndíjt megfordítva az árak esésére *(à la baisse)* üzérkedő fizet, aki papirokat eladott s a kikötöttnél magasabb árfolyam mellett szállítani köteles. Bízván azonban abban, hogy az árfolyam ismét csökkenni fog, ő a szállítandó papirokat mástól megveszi visszeladási jogosultság mellett. Mindkét esetben a speculátió meghosszabbíttatik. Innen az elnevezés: halasztó-ügylet, *Prolongationsgeschäft.* Megjegyzendő még, hogy néha se halasztó-illeték, se kölcsöndíj nem fizettetik, ha t. i. az eladónak és visszeladónak egyenlő érdeke van az ügyletben. Ilyenkor sima halasztó-ügyletről *(glattes Kostgeschäft)* szokás beszélni.

[15]) Igy pl. *Adler* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 35. köt. 418. s k. l., *Ofner* u. o. 37. köt. 438. l. A francia írók közt is vannak, akik e nézetet vallják: *Pont, Boistel.* V. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. IV. 687. l. A túlnyomó többség azonban úgy Németországban, mint egyebütt a szövegben adott módon határozza meg az ügyletet s e felfogás törvényes kifejezést is nyer az új olasz, román és portugáli keresk. törvényekben.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint a zálogkölcsönnél. E felfogás azonban jogilag azért nem helyes, mert a visszeladó vevő az eladott értékek tulajdonosává válik s nem ugyanazon egyedet, hanem csak ugyanoly mennyiséget köteles visszaadni; ugyanazért ő viseli az eladott értékek veszélyét is.[16]) Még arra való tekintettel, hogy árfolyamcsökkenés esetére gyakran kiköttetik, mikép az eladó további fedezetet tartozik adni,[17]) sincs elég ok az ügyletet zálogkölcsönnek minősíteni, mert ily kikötés a vétel fogalmával sem ellenkezik;

2. az ú. n. különbözeti ügylet *(Differenzgeschäft)*. Jóllehet minden tőzsdei ügylet a szerződési és teljesítéskori árfolyam közti különbözet megfizetésével végződhetik, ha a tényleges szállítás nem teljesíttetik: ez mégis önmagában véve a tőzsdei ügyleteket époly kevéssé minősíti különbözeti ügyletekké, mint más vételi ügyleteket, melyek teljesítés hiányában árkülönbözet által egyenlíttetnek ki (l. fentebb 153. §.). Különbözeti ügyletről tulajdonképeni értelemben csak akkor lehet beszélni, ha a felek a bár külsőleg vételként megkötött ügyletnél a tényleges szállítást közös akarattal kizárták,[18]) úgy hogy a szerződés

---

[16]) Erre való tekintettel legfelebb *pignus irregulare*ról lehetne beszélni. De jobb ezt a categóriát nem használni fel, midőn nélküle is ellehetünk.

[17]) A bpesti tőzsde értéküzleti szokásai szerint id. h. a további fedezet épen csak akkor követelhető, ha és amennyiben ez határozottan ki van kötve. Ily esetben, ha fedezet nem adatik, a jogosított fél az illető értékeket eladhatja, illetve megvétetheti.

[18]) A kizárásnak nem kell ugyan kifejezettnek lennie. Lehet azt az 1893: XVIII. tc. 64. §. értelmében a körülményekből is megállapítani. V. ö. **C.** 204/96. (D. III. f. 7., 16. l.), 825/97. (D. III. f. 9., 235. l.), 689/97. (Ü. L. 98. 11. sz. m.), 1000/97. (T. É. 7. 2. sz.), 854/901. (D. III. f. 22., 201. l.) De nem irányadó csak az egyik szerződő fél személyes helyzete, vagy a másik szerződő fél előtt tudva nem lévő szándéka és indító oka, hanem mindkét szerződő félnek megegyező akaratelhatározása, illetve erre vonatkozóan megfelelő ténykedése: **C.** 172/98. (D. III. f. 13., 154. l.), 173/98. (U. o. 227. l.) Következtetés a megbízó (vevő) személyéből, foglalkozásából (nemkereskedő) s a vétel tárgyából (minőség, mennyiség): **C.** 870/98. (D. III. f. 13., 321. l.), 752/98. (D. III. f. 12., 259. l.), 612/98. (U. o. 13., 344. l.), 506/900. (U. o. 19., 87. l.), 1071/900. U. o. 20., 10. l.), 6891/901. (U. o. 230. l.), 182/902. (U. o. 23., 43. l.) **T. B.** 1427/908., 511/908., 32/908. (H. D. II. 242. l.). Oly vélelmek alapján való következtetések azonban, minőkből pl. **L. I.** 689/77. (D. 19., 70. l.) indul ki, alig állják meg helyüket. E határozat azért is helytelen, mert nem alperest kötelezi annak bizonyítására, hogy a vétel szinlelt volt, hanem felperest arra, hogy a vétel valóságát bizonyítsa (l. e határozat bírálatát *Szerzőtől* Jogtud. Közl. 1878. 21., 22. sz.). Helyes ellenben e részben: **C.** 593/84. (P. T. 10., 20. l.),

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tárgya közvetlenül és egyedül csak az a különbözet, mely az egyik vagy másik fél javára a vételár és a meghatározott időpontban jegyzett árfolyam között mutatkozni fog. Minthogy a vétel fogalmilag az árú átadására irányuló akaratot tételez fel, világos, hogy ily ügylet nem valóságos vétel, hanem színlelt ügylet, mely csakis a maga valósága szerint ítélhető meg. A bírói gyakorlat a különbözeti ügyleteket szerencseszerződéseknek, a fogadás vagy játék egy nemének, tekinti s ez alapon tőlük a kereshetőséget megtagadja.[19]) [20])

1206/92. (D. Új f. 34., 250. l.), 230/92. (U. o. 36., 94. l.), 1563/93. (U. o. 38., 114. l.), 1783/93. (U. o. 39., 91. l.), 1133/93. (T. É. 12. sz.), 811/94. (Ú. L. 94., 39. sz.), 377/95. (D. III. f. 2., 207. l.) Más, ha a vétel bizományi ügylet tárgyaként szerepel s a bizományos mint ilyen követel megtérítést. Ez esetben neki kell a bizományi ügylet valódiságát bizonyítani: **C.** id. 689/97.

[19]) V. ö. **L. I.** id. 689/77., 4708/78. (D. 20., 78. l.): a report-ügyletre nézve, **C.** 389/85. (D. Új f. 12., 228. l.), id. 593/84., 984/86. (U. o. 18., 152. l.), 477/87. (U. o. 249. l.), 324/89. (U. o. 24., 21. l.), jun. 11—12/90. (U. o. 27., 124. l.), id. 1206/92., id. 377/95., 1166/96. (D. III. f. 5., 98. l.), id. 204/96., 689/97., 506/900., 47/901. (D. III. f. 19., 317. l.), id. 1071/900., id. 854/901., 5270/802. (D. III. f. 25., 318. l.) 5575/911. (H. D. VI. 219. l.) Ezek közül azonban több határozat a különbözeti ügyletre vonatkozólag kötött b i z o m á n y i ü g y l e t r e nézve a kereshetőséget megállapította azon az alapon, hogy a bizományos a megbízó szándékát kutatni nem tartozik. V. ö. **C.** 1206/94. is. (P. T. 31., 29. l.) Ez helyes, ha valóságos bizományi ügylet köttetett épúgy, mint ha különbözeti ügyletekre t á r s a s á g létesül s az üzletvezető tag elszámolásáról van szó: v. ö. **C.** 10.285/904. (D. IV. f. 5., 45. l.). De a követett gyakorlat értelmében nem, ha a bizományi viszony csak szinlelt s a bizományos a K. T. 381. §. értelmében mint önszerződő lép fel, vagy a bizományi ügylet valóságát be nem bizonyítja (l. 18. jegyz.). Ezt különben a **C.** id. 1209/92. sz. hat. is elismeri azzal, hogy az elpalástolást bebizonyítva nem látja. V. ö. **C.** id. 204/96. is; továbbá id. 689/97., **B. T.** 2497/97. (D. III. f. 13., 321. l.), **C.** id. 612/98, 752/98., 506/900., 1071/900., 6891/901., 854/901., 5575/911. De ha valóságos bizományi ügylet forog is fenn, a bizományos azonban tudomással bír az ügylet különbözeti természetéről, ő a megbízó ellen a különbözetet nem követelheti. V. ö. **C.** id. 825/97. és id. 1000/97., 1071/900., id. 6891/901., id. 5270/902., 1006/905. (H. D. I. 94. l.). — Az a körülmény, hogy az ügyletről kiállított s z á m l a elismertetett, azt érvényesíthetővé nem teszi. **C.** id. 204/96., 506/900. Sem a különbözetről kiállított v á l t ó k a felek közt nem érvényesíthetők. V. ö. *Szerző* Váltójog 82. §. 28. jegyz. Sőt ha a váltó harmadik személyre forgattatott, aki azt behajtotta, a fizetett összeg a forgatótól visszakövetelhető: **C.** id. 5575/911.

[20]) A k ü l ö n b ö z e t i ü g y l e t e k k e r e s h e t ő s é g é n e k kérdése egyike a legvitásabbaknak úgy a tételes jog, mint a törvényhozás

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szempontjából. V. ö. *Szerző* Jogtud. Közl. 1878. évf. 21., 22. sz., *Baumgarten N.* A tőzsdebíróság hatásköre és a különb. ügyletek perelhetősége. Bpest, 1901., *Mártonffy M.* M. jogi lexikon V. köt. 215. köv. l. Tiltó törvény hiányában a kereshetőség megtagadása azon kifogás alá esik, hogy sem fogadásról, sem játékról szorosan véve nem lehet szó, mert a fogadás feltételezi, hogy a felek ellentmondó állításokat tesznek, úgy hogy a nyereség, illetve veszteség az állított tény valóságától vagy valótlanságától függ, ami a különbözeti ügyletre nem talál ; a játéknál pedig a szerződés kimenetelét meghatározó eredményt a felek saját tevékenységük által idézik elő (v. ö. különösen *Thöl* Hr. 305., 307. §§.). Hasonszerű kiterjesztésnek pedig oly kivételes rendelkezésnél, minő a kereshetőség megtagadása, nincs helye. *De lege ferenda* megfontolandó különösen, hogy a kereshetőség megtagadása épen annak válik javára, ki szerződésbeli kötelezettségét megszegi s hogy a túlspeculátiót megakadályozni nem képes. A X. magyar jogászgyűlés a kereshetőség megtagadása ellen határozottan állást foglalt (l. Évkönyv. II. 130., 350. l.). De a közvélemény mégis túlnyomóan a megtagadás mellett van, különösen a gabonahatáridőügyletre való tekintettel (l. fent 6[a] jegyzet). A német polg. t. 764. §-a a kereshetőséget kifejezetten kizárta s ezt követi a magyar polg. t. tervezete is (1415. §.). Még messzebb megy az 1903. évi osztrák és az 1908. német tőzsdenovella, melyek a különbözeti ügyleteket, illetve a tiltott határidőügyleteket semmisseknek nyilvánították. Ezzel szemben a francia törvényhozás a különbözeti ügyletek kereshetőségét elismerte (1885. március 28. törvény), miután a korábbi tilalmak és büntetések hatálytalanoknak bizonyultak (v. ö. Annuaire de législation française. V. 38. s k. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HARMADIK CÍM.

BIZOMÁNYI ÜGYLET.[1]

158. §.

A bizományi ügylet fogalma, természete, kellékei és fenforgása.

I. Bizományi ügylet alatt a megbízásnak az a neme értetik, melynél a megbízott a megbízás tárgyát képező ügyletet a megbízó részére ugyan, de saját nevében köti meg. [**K. T. 368. §.**] [2]) Mint ilyen, a bizományi ügylet lényegesen különbözik egyrészt a meghatalmazástól, melynél a meghatalmazott az ügyletet nem saját, hanem a meghatalmazó nevében köti [id. §. 3. bek.]; másrészt az alkuszi ügylettől, melynél az alkusz a megbízás tárgyát képező ügylet megkötését csak közvetíti, de maga meg nem köti (lásd alább 205. §.).

A bizományi ügylet az előadott értelemben nem kizárólagos sajátja a keresk. forgalomnak és a keresk. jognak. Az a közönséges magánjogi forgalomban is szerepelhet.[3]) Míg azonban a

---

[1]) V. ö. különösen *Grünhut* Das Recht des Commissionshandels. Bécs, 1879 (l. erről *Szerző* Magy. Igazs. 11. köt. 477. s. k. l.) és Endemann-féle Handbuch III. köt. 157. s. k. l.; *Jacobi* Das Recht der Bank- u. Waarenkommission, 1891.; *Delamarre et Lepoitvin* id. m.; *Lyon-Caen-Renault* Traité III. 297. s. k. l.; *Story* Commentaries on the law of agency, 8. kiad. Boston, 1874.

[2]) A francia *Code de com.* még nem fejezi ki elég határozottan, hogy csak az a bizományos, aki saját nevében jár el, miért is a francia jogtudomány túlnyomóan nem is helyez erre súlyt. A német alföldi és különösen a német K. T. s a későbbiek azonban a saját nevében való eljárást lényeges kellékül állítják fel.

[3]) A római jog szabályképen a mai meghatalmazást nem is ismerte, hanem a megbizást csakis abban az alakban szabályozta, minő a bizomány, azaz a megbizott csak saját nevében köthette meg az ügyletet. A közvetlen

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

magánjogi bizomány külön ügyletként egyáltalában nem szerepel, hanem a közönséges megbízás szabályai alá esik: addig a keresk. jog a bizományt külön ügyletként fejlesztette ki, mely számos sajátos szabályt ural. Épen azért kiváló fontossággal bír annak meghatározása, minő kellékek szükségesek ahhoz, hogy a bizomány a keresk. jog alá tartozzék? — A K. T. szerint e kellékek a következők:

1. hogy a bizományi ügylet tárgyát képező ügylet keresk. ügylet legyen [id. §. 1. bek.]. De melyik fél részéről? A megbízó, a megbízott, vagy a harmadik szerződő fél részéről? Véleményünk szerint csak az jön tekintetbe, vajjon a megkötött ügylet a megbízott (bizományos) részéről képez-e keresk. ügyletet? A megbízó személye figyelmen kívül marad, tekintve hogy az ügylet épen a megbízott által saját nevében köttetik, külső megjelenése szerint tehát nem is a megbízó ügylete, következőleg a megbízó részéről keresk. ügylet sem lehet.[4]) Hasonló-

---

képviselet elvének meghonosításával ez megváltozott; sőt a magánjogi törvénykönyvek a bizományról rendesen meg sem emlékeznek (így az osztr. p. t. sem, l. alább 5. jegyz.). Ennek dacára azonban nem szenved kétséget, hogy magánjogi megbízás is adható úgy, hogy a megbizott saját nevében kösse meg az ügyletet.

[4]) Helytelen az a felfogás, mely szerint épen ellenkezőleg csak a megbízó személyére kell tekinteni, azaz keresk. bizomány csak akkor forog fenn, ha az annak tárgyát képező ügylet maga a megbízó által megkötve ennek részéről keresk. ügyletet képezett volna. A K. T. 368. §. és hasonlóképen a 383. §. világosan keresk. ügylet megkötéséről szólnak, nyilván tehát azt követelik, hogy az ügylet tényleg keresk. ügylet legyen s nem érik be azzal, hogy az ügylet a megbízó által megkötve, keresk. ügylet volna. Már pedig tényleg keresk. ügylet csak a bizományosra és a harmadik személyre való tekintettel forog fenn. Ehhez hozzájárul, hogy a K. T. a bizományi ügylet szabályozásánál mindenütt a bizományos személyéből indul ki, közvetlenül ennek kötelességeit és jogait szabályozza, míg a megbízó jogai és kötelességei csak közvetve érintetnek, amennyiben t. i. az előbbiek folyományai. Ha már most a megbízó személyéből kellene megítélni azt, vajjon keresk. bizomány forog-e fenn, akkor a bizományos jogai és kötelességei tekintetében nem egyforma, hanem különböző elbírálás alá esnék s nevezetesen pl. az őt a K. T. szerint illető zálogjogot is egyszer gyakorolhatná, másszor nem; ami annál visszásabb volna, mert annak megállapítása, vajjon az ügylet a megbízó részéről keresk. ügylet lett volna, esetleg (pl. ha a megbízó nemkereskedő) csak hosszú bizonyítási eljárás mellett lehetséges. Utalunk végül arra, hogy a szállítmányozási ügyletnél semmi kétséget nem szenved, hogy az ügyletnek a megbízó részéről nem kell keresk. ügyletnek lennie. Már pedig a szállítmányozási ügylet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

képen közömbös, vajjon az ügylet keresk. ügylet-e a harmadik szerződő fél részéről? A keresk. jog szabályainak alkalmazása szempontjából rendszerint nem tesz ugyan különbséget, hogy melyik fél részéről forog fenn keresk. ügylet (l. fentebb 118. §.) s azért elvileg elégséges volna, ha az ügylet egyedül a harmadik szerződő fél részéről volna az. Mindazonáltal a harmadik szerződő fél személye e helyütt azért nem jön tekintetbe, mert a bizományi ügylet tárgyát képező ügyletnek minden esetre a megbízott fél részéről kell keresk. ügyletnek lennie (ez kitűnik a 2. alatti kellékből). Hogy minő közelebbi természetű a bizomány tárgyát képező ügylet? teljesen közömbös. Legszokottabb az eladás és a vétel [5]) s a K. T. is főleg ezekre van tekintettel; [6]) de más ügyletek is köttetnek bizomány útján, így nevezetesen váltói ügyletek,[7]) kezesség, biztosítás,[8]) fuvarozási ügyle-

---

a bizományi ügyletnek csak egyik faja, miért tehát a különbség? L. különösen *Hahn* id. m. II. 416. s k. l. V. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. 207. l. is, akik jóllehet az ellenkező álláspontón vannak, mégis hozzáteszik: »*mais nous ne prétendons pas qu'l conduise à des solutions satisfaisantes au point de vue rationnel*«. Az új német K. T. 383. §. erre való tekintettel el is ejtette azt a kelléket, hogy a bizomány tárgyának keresk. ügyletnek kell lennie. L. hozzá: Denkschrift 230. s. k. l.

[5]) Ha a bizományi ügylet tárgya eladás, akkor eladási bizományról (neveztetik *consignation*ak is), ha vétel, vételi bizományról beszélünk. Az eladási bizomány kifejezése azonban nálunk az osztr. p. t. hivatalos fordítása szerint az ú. n. *contractus aestimatorius* (Trödelvertrag) megjelölésére is használtatik, ami tévedésekre vezethet. Előlegadás a bizományi ügylet természetét nem változtatja meg. V. ö. C. 332/911. (HD. V. 218. l.) és alább 161. §. 15a jegyz.

[6]) Az új német K. T. éppen csak a vétel és eladás saját nevében való megkötését minősíti önálló keresk. ügyletnek.

[7]) Azaz úgy a váltói (kibocsátói, forgatói, elfogadói stb.) kötelezettségek elvállalása más rovására, mint váltói jogok szerzése más javára. Leggyakoribb a váltókibocsátás más rovására, s ha bizományi váltóról van szó, túlnyomóan éppen ez értetik. A kibocsátó itt saját nevében lesz ugyan váltóilag kötelezve, de a megbízó őt a viszkereset tekintetében kármentesíteni tartozik s a fedezetet is a megbízó köteles az intézvényezettnek adni. A bizományi váltó kitüntetése az ú. n. fedezeti záradékban történik, úgy azonban, hogy a megbízó nevének csak kezdőbetüi tétetnek ki. Pl. »tegye N. N. úr számlájára tudósítás szerint«. A tudósítólevél feladata azután, a fedezetet adó megbízót megnevezni. Közelebbről v. ö. *Grünhut* id. m. 511. s. k. l., *Lyon-Caen-Renault* id. m. IV. 67. s k. l., *Szerző* Váltójog 5. §.

[8]) A bizományos által kötött biztosítás azonban csak akkor esik a bizomány fogalma alá, ha ő maga lép fel mint biztosított. L. alább 190. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tek,[9]) kiadói ügyletek[10]) stb. Csak az ingatlanokra vonatkozó ügyletek nem lehetnek a keresk. bizomány tárgyai, minthogy ezek egyáltalában keresk. ügyletek nem lehetnek (l. fent. 114., 117*a*. §§.).

2. Szükséges, hogy maga a bizományi ügylet is, és pedig szintén a megbízott részéről, legyen keresk. ügylet. Ez akkor áll, ha a megbízott bizományi ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik (l. fent. 116. §.), amidőn a megbízott bizományosnak neveztetik [id. §. 1. bek.]; vagy habár a megbízott csak alkalmilag foglalkozik is bizományi ügyletekkel, de kereskedő s a bizományi ügylet a keresk. üzlet körében köttetett. [**K. T. 383. §.**] [11]) Ha vajjon a bizományi ügylet a megbízó részéről is keresk. ügylet-e, vajjon a megbízó nevezetesen kereskedő-e? teljesen közömbös. Valamint továbbá a megbízásnál általában, úgy a bizományi ügyletnél sem lényeges, hogy a megbízott eljárásáért viszontszolgáltatásban részesüljön. A bizományi ügylet is lehet ingyenes; [12]) bár magában véve s ellenkező kikötés hiányában a megbízott viszontszolgáltatást követelni jogosítva van (l alább 161. §.).

II. Adott esetben kétséges lehet, vajjon a megbízó bizományi ügyletet avagy meghatalmazást szándékolt-e, azaz vajjon azt akarja-e, hogy az ügylet az ő, vagy pedig a megbízott nevében köttessék-e? A K. T. erre nézve azt a vélelmet állítja fel, hogy bizományosnak adott megbízás mindig bizományi megbízásnak tekintendő, hacsak a megbízó határozottan azt a kivánságot nem fejezte ki, hogy az ügylet az ő nevében köt-

---

[9]) Ez az ú. n. szállítmányozási ügylet, melyről a következő címben külön van szó.

[10]) Bizományi kiadás: v. ö. fent. 116. §. 19. jegyzet.

[11]) V. ö. fent. 117. §. A K. T. 259. §. ut. bek. szerint is már kétségtelen ugyan, hogy a bizományi ügylet keresk. ügylet, habár a kereskedő azt csak alkalomszerüleg köti üzlete körében, de ebből még nem következik, hogy az ily ügylet a bizományi ügyletre vonatkozó különös határozatok alá esik-e? Ezt állapítja meg az id. 383. §. Hasonló kijelentés a szállítmányozási és fuvarozási ügyletre nézve a 392., 420. §§-ban. A kereskedő által üzlete körén kívül vagy nemkereskedő által kötött bizományi ügylet még akkor sem keresk. bizomány, ha az annak tárgyát képező ügylet közvetlenül a megbízó által kötve keresk. ügylet lenne. E körülmény arra sem elégséges, hogy általában keresk. ügyletnek minősíttessék. Lehet azonban keresk. ügylet, ha pl. a megbízó kereskedő. Ily esetben az a K. T. 288., 289. §§. alá esik. V. ö. fentebb 128. §.

[12]) V. ö. *Értekezlet* jk. 350. l., C. 1184/87. (D. Új f. 17., 216. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tessék meg [id. 368. §. 3. bek.].[13]) Ennek megfelelőleg a bizományos, habár a megbízás nem is szól világosan bizományra, nemcsak jogosítva, hanem kötelezve is van az ügyletet saját nevében megkötni, ellenkezőleg mint álképviselő cselekszik s a megbízó a harmadikkal kötött ügyletet nemcsak elismerni nem köteles, hanem a bizományostól kártérítést is követelhet.[14])

159. §.

A bizományi ügyletből származó jogviszonyok általában.

I. A meghatalmazásnál a meghatalmazott a meghatalmazó nevében szerződvén, az általa kötött ügylet hatásai is közvetlenül a meghatalmazó személyében szülemlenek meg (v. ö. fentebb 41. §.). A bizományi ügyletnél ellenkezőleg áll a dolog. Minthogy ennél az ügylet nem a megbízó, hanem a bizományos nevében köttetik meg, ennek szükségképeni következménye, hogy közvetlenül jogosítva és kötelezve a harmadik szerződő fél irányában csak a bizományos lesz; hogy ellenben a megbízó és a harmadik közt közvetlenül jogok és kötelezettségek nem keletkeznek. [K. T. 368. §. 2. bek.] A bizományos épúgy köti meg az ügyletet, mintha azt nem a megbízó, hanem saját részére kötné meg s a megbízó még akkor sem lép közvetlen jogviszonyba a harmadik szerződő féllel, ha ez határozott tudomással bírna arról, hogy az ügylet nem a bizományos, hanem a megbízó részére köttetett. A felek ezen viszonya a bizományos által kötött ügyletből eredő jogok *érvényesítésénél* is nyilvánul. Csak a bizományos léphet fel közvetlenül és saját jogán a harmadik ellen, ellenben a megbízó a bizományos által kötött ügyletből eredő követeléseket csak azok átengedése után, tehát a bizományos jogán, érvényesítheti [K. T. 374. §. 1. bek.],[1]) miért is

[13]) Nembizományos kereskedőnek adott megbízásnál vélelemnek nincs helye. A K. T. 383. §. mellett ez ugyan kétséges, de a vélelemnek itt semmi alapja nincs.

[14]) Amennyiben a megbízónak épen kára van. Kára lehet pl., mert nevének felfedezése folytán a részére küldött áruk lefoglaltattak stb.

[1]) Engedmény nélkül tehát a megbízónak kereshetőségi joga nincs. V. ö. C. 275/82. (D. Új f. 2., 112. l.) Még akkor sem, ha a megbízó közvetlenül maga teljesítette a bizományos által kötött ügyletet. C. 7062/93. (U. o. 38., 122. l.) Hogy azonban a bizományos az átengedésre kötelezve van, arról l. a köv. §-t.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a bizományos személyéből eredő kifogásokat tűrni tartozik.[2]) Viszont a harmadik szerződő fél az ügyletből eredő jogait közvetlenül csak a bizományos ellen érvényesítheti, ellenben a megbízó ellen kereseti joggal nem bír, de a megbízó személyéből eredő kifogásokat sem tartozik tűrni.[3])

II. Ha azonban a bizományos által kötött ügyletből közvetlenül jogok és kötelezettségek csak a bizományos és a harmadik szerződő fél között származnak : ez mégis csak a harmadikkal szemben való **külső** viszonyban áll. Ami ellenben a bizományos és a megbízó közti **belső** viszonyt illeti, ebben teljesen érvényesül az a tény, hogy a bizományos az ügyletet nem saját maga részére, hanem a megbízó részére kötötte. Érvényesül pedig nemcsak annyiban, amennyiben a bizományos, miként alább látni fogjuk, a megbízónak mindazt kiadni köteles, ami az ügyletből haszonképen származik s viszont a megbízó is a bizományosnak a harmadik szerződő féllel szemben elvállalt kötelezettségeiért felelősséggel tartozik : hanem különösen annyiban is, amennyiben a bizományos által kötött ügyletből eredő követelések a **bizományos és ennek hitelezői irányában** akkor is, ha azok átengedve nem lettek s legott azon időponttól fova, melyben azokat a bizományos megszerezte, a megbízó követeléseinek tekintetnek [id. §. 2. bek.]. A bizományos tehát nincs jogosítva azokat elidegeníteni.[4]) Ha a követelés a bizományos hitelezői által lefoglaltatott, a megbízó igénypert támaszthat. Ha pedig a követelés a bizományos csődtömegébe vonatott, a megbízó annak átengedését a tömegtől követelheti.[5])

Ami a követelésekről áll, az még inkább áll a bizományos által kötött ügyletből (vételi bizományból) [6]) származó **árúkra**

---

[2]) A harmadik különösen a bizományos elleni követelésével **beszámítással** élhet.

[3]) Igy pl. a harmadik ellen nem lehet azzal a kifogással élni, hogy a megbízó lényeges tévedésben volt ; sem beszámítással a bizományos a megbízó követelésével, ha ez reá külön át nem ruháztatott, nem élhet. Amennyiben mindazonáltal akár a bizományos, akár ennek jogán a megbízó, a harmadik ellen **kártérítést** érvényesítene, ennek megállapításánál nem a bizományos, hanem a megbízó kára jön tekintetbe.

[4]) Az elidegenítés mindazonáltal nem semmis, hanem csak kártérítésre kötelez. Emellett helye van a büntető eljárásnak sikkasztás címén a Bünt. T. 355. §-a értelmében.

[5]) V. ö. Csódt. 43. §.

[6]) Hogy **eladási** bizománynál a megbízó mindaddig tulajdonosa

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nézve. Sőt minthogy a harmadik szerződő fél az árúk átadásával teljesen megszűnik azokra vonatkozólag jogviszonyban lenni,[7]) s előtte teljesen közömbös, hogy kinek részére szereztetnek meg azok; minthogy tehát a bizományos által kötött ügyletből származó árukra nézve kizárólag a megbízó és a bizományos közti belső viszonyról van szó, melyben a bizományos épen csak mint közönséges megbízott szerepel, e minőségben pedig a bizományos az árukat mint a megbízó helyettese veszi át: [8]) azoknak tulajdona a képviselő útjáni tulajdonszerzés általános feltételei szerint [9]) legott a megbízóra száll, anélkül tehát, hogy a követelések engedményezésének megfelelőleg újabb átadás volna szükséges.[10]) Ez okból még inkább mint a követeléseknél áll az, hogy ha az

---

marad a bizományosnak átadott dolgoknak, míg azok a harmadiknak át nem adattak — semmi kétséget nem szenvedhet. V. ö. C. 1210/83. (D. Új f. 5., 120. l.), 12.008/84. (U. o. 8., 1. l.), melyek szerint a bizományos az eladott áruk után befolyt vételár eltulajdonítása esetében is sikkasztást követ el. L. C. 660/904. is (D. IV. f. 1., 250. l.) bizományba adott értékpapirokra nézve, amíg az elszámolás meg nem történt.

[7]) Kivévén természetesen, amennyiben az árúkra vonatkozólag hiányok érvényesíttetnek, az árúk elpereltetnek stb.

[8]) Lehetséges ugyan az az eset, hogy a bizományos ép oly árút saját maga vagy más megbízó részére akart szerezni. Ez esetben a concrét viszonyok szerint puhatolandó ki, hogy a megszerzés kinek részére történt? Amennyiben pedig a megbízó részére szerzett nem vagy faj szerinti dolgok a bizományos vagy más megbízó dolgaival össze vannak keverve, a megszerzés a megbízó részére csak akkor tekintendő megtörténtnek, ha azok felismerhetőleg a megbízó részére kiválasztattak, pl. nevére raktárba helyeztettek, a fuvarozónak átadattak, a megbízó az azonosság megállapítására alkalmas módon történt kiválasztásról értesíttetett stb.

[9]) V. ö. különösen *Windscheid* Pand. I. 155. §., *Goldschmidt* Handb. I. 1. kiad. 66. §.

[10]) Ez ugyan egyike a legvitásabb kérdéseknek, melyre nézve a német K. T. előmunkálatai: a közvetlen tulajdonátmenetet kimondó porosz jav. s a nürnbergi tanácskozmány jegyzőkönyvei különösen tanulságosak (l. *Grünhut*nál id. m. 442. s k. l.), míg a magyar K. T. előmunkálatai arról egy szóval sem emlékeznek meg. A megbízó tulajdona azonban nemcsak azon megfontolás által támogattatik, hogy különben a megbízó az árúk lefoglalása vagy a bizományos csődtömegébe vonása ellen védtelen volna, s a bizományos önhatalmú rendelkezése ellen büntetőjogilag sem léphetne fel, holott a bizományos saját érdekeire nézve törvényes zálogjoggal van biztosítva, hanem a következő okok által is: 1. a K. T. 379. §-a a bizományosnak a bizományi árúkra zálogjogot adván, ezzel implicite kifejezi azt, hogy a bizományos nem tulajdonosa az árúknak. Ez ellen ugyan azt szokták felhozni, hogy a K. T. 379. §-a épen

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

árúk a bizományos hitelezői által lefoglaltatnak, vagy a bizományos csődtömegébe vonatnak, a megbízó igénykeresettel léphet fel, illetőleg visszakövetelési joggal élhet.[11])

---

csak azon feltétel mellett jön alkalmazásba, ha a bizományos nem tulajdonos, a tulajdon kérdése külön lévén elbírálandó. Azonban eltekintve attól, hogy a K. T. 379. §-a semmi megkülönböztetést nem tesz, s a tulajdon előleges vizsgálatát nem követeli: ha a bizományos volna a tulajdonos, ő sokkal rosszabb helyzetben volna, mintha a megbízó tekintetik tulajdonosnak, mert sem zálogjoggal, sem megtartási joggal nem bírna, de mint tulajdonos sem volna jogosítva az árúkból magát kielégíteni, mert hisz ő azoknak átadására kötelezve van. A német jogtudósok a német K. T. 375. cikke alapján felveszik ugyan azt, hogy a bizományos az árúkból akkor is kielégítheti magát, ha azoknak tulajdonosa. De hogy a magyar K. T. alapján ily magyarázatnak helye nem lehet, abból tűnik ki, hogy a megfelelő 380. §. világosan z á l o g t á r g y a k r ó l szól. — 2. A megbízó tulajdona mellett szól továbbá az a körülmény, hogy e felfogás az eddigi magyar jognak is megfelel. Ugyanis az 1840: XXII. tc. 38. §-a a csődtömegtől visszakövetelhető dolgok között világosan a bizományi árúkat is említi, anélkül, hogy csak az eladási bizomány folytán a megbízó által átadott dolgokat értené. Az új Csődtörvény ezt nem vette ugyan át, de csak azért, mert azt a kérdést, vajjon a visszakövetelő tulajdonos-e vagy nem? az általános magánjognak, illetve a kereskedelmi és más külön jogoknak tartotta fenn. V. ö. Csődt. 42. §. 2. bek. — 3. Utalunk végül arra, hogy azok, akik a bizományos tulajdonát veszik fel, a bizományos zálogés megtartási jogát csak úgy menthetik meg, hogy felveszik, mikép a tulajdon *constitutum possessorium* által ment át a megbízóra. Ámde a *const. poss.* nem más, mint két átadásnak összevonása, mely csak akkor foglalhat helyet, ha az átvevőnek az árút új jogügylet folytán ismét az átadó birtokába vissza kell adnia. Már pedig ily visszaadási kötelezettség a megbízó részéről nem forog fenn. — **C.** 1184/87. (D. Új f. 17., 216. l.) a kérdést érinti, de csak annyiban dönti el, amennyiben az árút a megbízó részére történt feladás s a megbízó erről történt értesítése alapján átadottnak s így minden esetre ezen időponttól fogva a megbízót tulajdonosnak nyilvánítja. Mellesleg elismeri a megbízó tulajdonát: **C.** 324/89. (D. Uj f. 24., 21. l.) — Hogy mennyire belátják, miszerint a bizományos tulajdonszerzése a megbízóra nézve sérelmes és veszélyes, bizonyítja az, hogy Németországban legújabban az 1896. július 5-én kelt törvényben (betr. die Pflichten der Kaufleute bei Aufbewahrung fremder Werthpapiere) különösen az értékpapirokra nézve oly rendelkezés történt, mely szerint a bizományos a megbízóval a megvett papirok jegyzékét 3 nap alatt közölni tartozik s ettől fogva azok tulajdona a megbízóra megy át (l. Zeitschr. f. d. ges. Hr. 46., 149. l.) V. ö. e kérdésre nézve újabban még: *Jung* Zeitschr. f. d. ges. Handelsr. 47., 183. s k. l.; *Langer* Eigenthumserwerb und Verlust bei Kommissionsgeschäften. Marburg, 1901.

[11]) V. ö. Csődt. 42. §. Ellenk. nézeten a kérdés tüzetesebb fejtegetése nélkül: *Králik* id. m. 2. kiad. 172. l. L. azonban **C.** 1151/905. (H. D. I.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

160. §.

A bizományos kötelezettségei.

I. Hogy minő kötelezettséggel bír a bizományos a vele szerződő harmadik személy irányában? az a megkötött ügylet természetétől függ, miért is a K. T. ezeket a kötelezettségeket a bizományi ügyletnél nem érinti. Részletesen intézkedik ellenben azon kötelezettségekről, melyek a bizományost a megbízó irányában terhelik; ami annyival indokoltabb volt, mert habár a bizományi ügylet a megbízás általános fogalma alá esik, következőleg az általános magánjognak a megbízásra vonatkozó intézkedései a bizományi ügyletre is alkalmazást nyernek: ez intézkedések mégis egyrészt sokkal általánosabbak, semhogy közelebbi meghatározásra ne szorulnának, másrészt pedig a bizományos állása és a keresk. forgalom érdeke több oly intézkedést tesz szükségessé, melyek más közönséges megbizottakra nem alkalmazhatók.

II. A K. T. értelmében a bizományos kötelezettségei a következők:

1. Általában véve a bizományos a bizomány tárgyát képező ügyletet a rendes kereskedő gondosságával, a megbízó érdekeinek megfelelőleg s a megbízás értelmében, köteles ellátni; [1]) tartozik továbbá a megbízót a szükséghez képest tudósítani s őt különösen a megbízás teljesítéséről haladéktalanul értesíteni; [2]) kötelességében áll végre a megbízónak az ügyletről számolni; [3])

---

202. l.), még arra az esetre is, ha az önszerződési joggal (K. T. 381. §.) össze volna kötve úgy, hogy bizonyos idő mulva a bizományos, ha el nem adta az árút, a vételárt megfizetni tartozik. A csődtömeg az árút természetesen csak a vagyonbukott követeléseinek kielégítése mellett köteles kiadni s ép úgy gyakorolhatja a bizományos zálogjogát, mint ez maga.

[1]) Még akkor is, ha a megbízó érdekei a bizományos saját érdekeivel ellentétben állanak, ezeket sértik. Ha a bizományos saját érdekeit kockára tenni nem akarja, ne fogadja el a megbízást, vagy ha elfogadta, mondja azt fel; ellenkezőleg feltétlenül felelős, ha a megbízó érdekei ellen cselekszik.

[2]) Az értesítés nem feltétele a bizományi ügylet perfectiójának, sem annak tudomásvétele. V. ö. C. 855/95. (D. III. f. 3., 150. l.)

[3]) A számadási kötelezettség magában foglalja a harmadik szerződő fél megnevezésének kötelezettségét is, mert különben a megbízó nem ellenőrizhetné a bizományost. Ennek elmulasztása esetén és feltéve, hogy piaci vagy tőzsdei árral bíró árúk eladása vagy vétele forog szóban, a megbízó jogosítva van a bizományost közvetlen szerződő fél gyanánt igénybevenni. V. ö. K. T. 381. §. 3. bek. és alább 162. §. Viszont azonban

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

s irányában azt, mit az ügylet alapján követelhet, teljesíteni.[4]) Ha a megbízó nem a megbízás értelmében jár el, a megbízó az ügyletet saját részére kötöttnek elismerni nem tartozik,[5]) s minden esetben kártérítést követelhet. [**K. T. 369. §.**] [6])

2. A megbízás közelebbi tartalmát azon utasításoktól nyeri, melyekkel a megbízó a bizományost ellátta s melyeket a bizományos szorosan követni tartozik.[7]) Ez utasítások között különös fontossággal bírnak azok, melyek az eladási, illetve vételi árra vonatkoznak. Amennyiben a megbízó az árt határozottan kijelölte (ú. n. *limito*),[8]) a bizományos, ha azon alól ad el, a meg-

---

a bizományos nem számolhat el a tőzsdei árral azon az alapon, hogy joga lett volna önszerződő fél gyanánt fellépni, amikor tényleg mással szerződött. V. ö. **C.** 720/901. (D. III. f. 22., 185. l.) — **C.** 661/83. (D. Új f. 7., 259. l.) szerint a számadási kötelességből nem folyt, mintha a bizományos követelését a számadás előzetes külön előterjesztése vagy felhívási per útján való megállapítása előtt nem érvényesíthetné. Amennyiben pedig a bizományos számadását beküldte s a megbízó az ellen az üzleti összeköttetés fenntartása mellett hosszabb ideig kifogást nem tett, az vélelmezendő, hogy a számadást jóváhagyta: **C.** 972/88. (D. Új f. 21., 58. l.)

[4]) A bizományos nevezetesen a harmadik szerződő fél elleni k e r e s e t e n g e d m é n y e z é s é r e van kötelezve.

[5]) Ez esetben a megbízót a bizományos által kötött ügylet költségei sem terhelik. — Hogy azonban a megbízó nem mindig utasíthatja vissza a megbízás ellenére kötött ügyletet, arról l. alább a 2. pont alatt. Ha pedig a megbízó az ügyletet visszautasítja, anélkül, hogy erre jogosítva volna, a bizományos azt az ő terhére lebonyolíthatja, anélkül, hogy a kikötött teljesítési időig várni tartoznék, mert különben a megbízó a bizományos hátán üzérkedhetnék s a bizományos, ha a megbízó nem elég jó, nagy veszélynek volna kitéve. Ellenk. **C.** 870/98. (D. III. f. 13., 321. l.): vételi megbízás 2000 q. búzára.

[6]) »Minden esetben«, azaz úgy akkor, ha az ügyletet visszautasítja, mint akkor, ha az ügyletet elfogadja, illetve elfogadni köteles. Pl. a tudósítás elmulasztása, a követelés átengedésének megtagadása, a leszámolás késedelmes elküldése miatt stb. Utóbbira nézve v. ö. **C.** 1058/83. (D. Új f. 9. 203. l.), mely kimondja, hogy a leszámolásban való késedelem a megbízót a bizomány visszavonására fel nem jogosítja.

[7]) Gyakran azonban a megbízó által adott utasítások nem p a r a n c s o l ó *(imperativ)* természetüek, hanem csak z s i n ó r m é r t é k ü l adatnak oly értelemben, hogy a bizományos azoktól eltérhet, sőt eltérni köteles, ha azt a megbízó érdekében levőnek találja. Vizsgálandó tehát, hogy mily értelemben adattak az utasítások?

[8]) Nem szükséges épen az ár számszerű megjelölése. Igy pl. »legjobb eladás«, »lehető legjobb ár« (bestmöglichster Verkauf) kikötése a keresk. felfogás szerint azt jelenti, hogy az eladásnak a piaci áron minden fölös-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bízónak az árkülönbözetet megtéríteni tartozik, hacsak nem igazolja, hogy az eladás a kijelölt áron nem volt eszközölhető, s hogy a teljesített eladás által a megbízót kártól óvta meg [K. T. 370. §. 1. bek.]; [9]) ha pedig a bizományos vételi bizománynál a kijelölt áron túlmegy, a megbízó az ügyletet, mint nem saját részére kötöttet, visszautasíthatja, hacsak a bizományos a tudósítással egyidejüleg a különbözet fedezésére késznek nem ajánlkozik [id. §. 2. bek.].[10]) A megbízó azonban, ha a vételt, mint nem saját részére kötöttet vissza akarja utasítani, erről a bizományost a nyert tudósítás után azonnal értesíteni tartozik, ellenkezőleg a vétel jóváhagyottnak tekintetik [id. §. 3. bek.].[11])

3. Abból, hogy a bizományos a rendes kereskedő gondosságával a megbízó érdekeinek megfelelőleg köteles eljárni, következik, hogy ha az árún, mely a bizományosnak beküldetett, az átvételkor külsőleg felismerhető sérülések vagy pedig hiányok mutatkoznak, a bizományos, különbeni kártérítés terhe alatt, a megbízó érdekeit a szállítmányozó vagy fuvarozó ellenében megóvni, az árú mibenlétének igazolására szolgáló bizonyítékokról, esetleg szakértői szemle útján, gondoskodni s erről a megbízót azonnal értesíteni tartozik; jogosítva és kötelezve van egyúttal az árút oly esetben, midőn az megromlásnak van kitéve s a halasztás veszéllyel jár, ha annak piaci vagy tőzsdei ára van, szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés útján eladni. [K. T. 371. §.] [12]) Hasonló módon adhatja el a bizományos az árut, ha abban oly változás történik, mely miatt az értéktelenné válhatnék,[13]) feltéve, hogy a

leges halasztás nélkül kell történnie. **L. I.** 725/81. (D. 28., 189. l.), **C.** 569/88. (D. Új f. 22., 1. l.)

[9]) Ez akkor is áll, ha a bizományos az árút *árverésen* adta el. V. ö. **L. I.** id. 725/81. El nem adhatás a kijelölt áron és kártól való megóvás együttesen szükséges, mert a K. T. 370. §. szabálya nem disjunctiv, hanem conjunctiv. V. ö. **B. T.** 241/909. (H. D. III. 297. l.).

[10]) Későbbi ajánlkozás a megbízót az ügylet visszautasításában nem akadályozza.

[11]) Hasonszerű alkalmazás *eladási* bizománynál. **C.** id. 972/88. Ellenk. **L. I.** id. 725/81. Az *új német* K. T. 386. §. a vételi és eladási bizományt e részben kifejezetten azonosítja.

[12]) Utalással a 347. §-ra. Az id. §. ugyan csak arról szól, hogy a bizományos az árút eladhatja. De az eladási kötelesség a 369. §. általános elvéből foly.

[13]) Itt csak az árú állagában történt változásról van szó; oly értékváltozás, mely a forgalmi viszonyokból származik, pl. árcsökkenés érték-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megbízó utasítását időrövidség miatt kikérni nem lehet, vagy a megbízó utasításával késik [**K. T. 372. §.**] ;[14]) továbbá minden oly esetben, midőn a megbízó, habár erre a dolog természete szerint kötelezve volna, az árú iránt nem rendelkezik [id. §. 2. bek.].[15])

4. Ugyancsak a fentebbi elvből következik, hogy a bizományos a gondviselése alatt levő árúban történt kárért felelősséggel tartozik, amennyiben igazolni nem képes, hogy a kár rendes kereskedő gondosságával elhárítható nem volt. A b i z t o s í t á s elmulasztásáért azonban csak az esetben felelős, ha az árú biztosítására a megbízótól utasítást nyert. [**K. T. 373. §.**] [16])

5. Különösen az a kérdés merül fel, vajjon a bizományos jogosítva van-e a harmadik szerződő félnek előlegezni, illetőleg hitelezni ? Magában véve és a megbízó beleegyezése nélkül nem. Kivétel van akkor, ha a vételár hitelezése az üzlet helyén [17]) divatozó keresk. szokás által igazolható és feltéve, hogy a megbízó ellenkező utasítást nem adott. Ha a bizományos jogosulatlanul előlegez vagy hitelez, ezt saját veszélyére teszi ; s amennyiben a megbízó a hitelre történt eladást utólag sem hagyná

---

papiroknál, nem jön tekintetbe. V. ö. **C.** 324/89. (D. Új f. 24., 21. l.), jun. 11—12/90. (U. o. 27., 124. l.), id. 855/95.

[14]) Itt is kell a K. T. 369. §-a alapján a bizományos eladási kötelességét is felvenni.

[15]) Igy nevezetesen, ha eladási bizománynál a bizományos a bizományt felmondja, illetve a megbízót arról értesíti, hogy az árút el nem adhatja ; vételi bizománynál, ha a megbízó az árú átvételével késik stb. Utóbbi esetre nézve v. ö. **C.** 477/87. (D. Új f. 18., 249. l.), ahol egyúttal kimondva, hogy a bizományos eladási, illetve kártérítési joga nincs a vételre vonatkozó 354. §-ban előírt értesítéstől feltételezve. Hogy mikor történik az eladás ? közömbös. V. ö. **C.** 1206/94. (P. T. 31., 29. l.) Az eladás tényleges megtörténte azonban igazolandó. Nem lehet tehát egyszerűen árfolyamkülönbözetet felszámítani, miként a K. T. 381. §. esetében. V. ö. **B. T.** (D. III. f. 1., 11. l.)

[16]) Vajjon ily utasítás hiányában j o g o s í t v a van-e a bizományos biztosítást venni, úgy, hogy a megbízótól a biztosítási díj megtérítését követelheti ? a megbízás nélküli ügyvitel *(negotiorum gestio)* elvei szerint ítélendő meg.

[17]) Ez alatt a b i z o m á n y o s üzletének helye értendő, akár az egyúttal a teljesítési hely, akár nem. Ez abból is következtethető, hogy a bizományosnak minden esetre van üzlete, holott a megbízónak vagy a harmadiknak esetleg nincs.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

helyben, a bizományos a vételárt adósként azonnal lefizetni tartozik. Amennyiben azonban a bizományos igazolni képes, hogy készfizetés mellett csekélyebb ár lett volna elérhető, csak ezen igazolható csekélyebb árt köteles lefizetni, feltéve, hogy a megbízó az eladási árt határozottan ki nem jelölte, amidőn a bizományos a készpénz mellett elérhető ár és a kijelölt ár közti különbözet megtérítésére is köteles, azaz a kijelölt árt tartozik megfizetni, hacsak nem igazolja, hogy az eladás a kijelölt áron nem volt eszközölhető s hogy a teljesített eladás által a megbízót kártól óvta meg. [**K. T. 375. §.**] [18])

6. Amennyiben a bizományos a hitelezésre jogosítva volt, az a további kérdés merül fel, felelős-e ő a megbízónak a harmadik szerződő fél fizetési kötelezettségeiért? Magában véve és feltéve, hogy nem fizetésképtelen egyénnek hitelezett, nem, s ugyanaz áll a harmadik egyéb kötelezettségeire nézve is.[19]) Kivétel csak akkor van, ha a bizományos a vele szerződő fél kötelezettségeiért a felelősséget határozottan elvállalta: ú. n. *star del credere,*[20]) vagy ha a felelősség őt a saját üzlete helyén divatozó keresk. szokásnál fogva terheli. [**K. T. 376. §.**] [21]) Ily esetekben a bizományos egyenes adósként felelős, azaz a megbízó őt közvetlenül, a harmadik szerződő fél előzetes megkeresése nélkül is, megtámadhatja.[22])

---

[18]) Utalással a 370. §-ra.

[19]) Igy nevezetesen vételi bizománynál a harmadik **szállítási** kötelezettségeiért.

[20]) Az olasz megjelölést maga a K. T. is tartalmazza a 377. §-ban (helyesebb lett volna a 376. §-ban). A franciák a bizományos jótállását *ducroire*-nak nevezik. Jogi természete iránt vita van. Némelyek biztosítási ügyletnek tekintik. Helyesebb azonban azt a **kezesség** fogalma alá vonni; mert habár az ügylet a harmadikkal szemben a bizományosé s ennyiben a bizományos, mint hitelező, kezes nem lehet, szemben a megbízóval az ügylet mégis az utóbbié, a bizományos jótállásánál pedig épen a megbízó iránti viszony jön tekintetbe. — A jótállás **részleges** is lehet, pl. a kötelezettség bizonyos százaléka erejéig. V. ö. **C.** 1548/96. (T. E. 97., 2. sz.)

[21]) Előbbi jogunk szerint épen ellenkező volt a szabály, azaz a bizományos mindig felelős volt, hacsak egyéb kikötés nem történt. V. ö. 1840. évi XVI. tc. 38. §.

[22]) A jótálló bizományos tehát **készfizetői** kezes, miként általában a kezes, ha a kezesség keresk. ügyletből eredő kötelezettségért vállaltatott, vagy keresk. ügyletet képez. V. ö. fentebb 121. §. Ellenk. az ugyanazon tekintet alá eső ügynök jótállására nézve: **C.** 216/906. (H. D. I. 310. l).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

7. Végül kiemelendő, hogy amennyiben a bizományos kedvezőbb feltételek mellett köti is meg az ügyletet, mint amilyenek a megbízó által megállapíttattak,[23]) az ebből eredő előny nem őt, hanem a megbízót illeti. [**K. T. 378. §.**] Ez annál helyesebb, mert midőn a bizományos a megbízó érdekeinek megfelelőleg köteles eljárni, ő egyenesen kötelezve van arra, hogy kedvezőbb feltételek elérésére törekedjék.[24])

161. §.

A bizományos jogai.

I. Valamint a bizományosnak a harmadik szerződő fél iránti kötelezettségei, azonképen a harmadik elleni jogai is a megkötött ügylet természete által határoztatnak meg; miért is a K. T. a bizományos jogait szintén csak a megbízó irányában állapítja meg. E jogok s illetve a megbízó megfelelő kötelezettségei közül már a megbízás általános elveiből foly az, hogy a megbízó a bizományosnak mindazt megtéríteni tartozik, mit ez az ügyletre készpénzben kiadott, vagy arra szükségkép vagy hasznosan fordított;[1]) ami arra az esetre is áll, ha a bizományos saját raktárait, fuvarozási eszközeit vagy saját munkásait használja. [**K. T. 377. §.**][2]) Ugyancsak a megbízás általános elveiből következik továbbá, hogy a bizományos nemcsak annak megtérítését követelheti, amit már tényleg kiadott, hanem azt

---

[23]) Igy nevezetesen, ha eladási bizománynál drágábban ad el, vételi bizománynál olcsóbban vesz.

[24]) Ha azonban a bizományos a harmadiktól, akivel pl. állandó összeköttetésben áll, oly százalékos árleengedést kap, mely tisztán az ő személyének adott előny gyanánt jelentkezik, a megbízó azt nem követelheti, feltéve, hogy a vételár nem magasabb, mint ha a bizományos mástól vásárolt volna. A szállítmányozóra nézve ez megfelelően bírói gyakorlatunk által is el lett már ismerve. V. ö. alább 165. §.

[1]) Ily kiadás pl. az a kártérítés, amelyet a bizományos a vele szerződött harmadik személyeknek a megbízó szerződésszegése következtében fizetni köteles: **C.** 425/900. Jogt. K. 900. 43. sz. m. (kimondja azt is, hogy a bizományos az önszerződés esetét kivéve árfolyamkülönbözetet nem számíthat fel). Hogy a bizományos a kiadások után kamatokat is számíthat, a K. T. 284. §-ából következik. V. ö. fentebb 125. §.

[2]) Munkások alatt a szó szoros értelmében vett munkások s nem a bizományi üzletben alkalmazott segédszemélyzet értetik. V. ö. *Értekezlet* jk. 324., 325. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

is, amit a harmadik irányában elvállalt kötelezettségénél fogva ezentúl köteles kiadni ;[3]) sőt, minthogy a megbízás mint ilyen nem foglalja magában azt, hogy a megbízott a megbízónak hitelezni köteles, a bizományos az ügyletre fordítandó költségekre nézve megfelelő előleget is követelhet.[4])

II. Abból, hogy a bizományos kereskedő, következik továbbá (l. fent. 125. §.), de a K. T. még külön is kimondja, hogy a bizományos költségeinek és kiadásainak megtérítése mellett díjt, ú. n. bizományi díjt, követelhet,[5]) mely határozott megállapodás hiányában a helybeli keresk. szokásnak megfelelőleg állapíttatik meg [id. §. 2. bek.] ;[6]) ha pedig a bizományos a harmadik szerződő fél kötelezettségeiért jótállást is vállalt, ezért külön ú. n. jótállási díjt igényelhet.[7]) Úgy a bizományi díj általában, mint különösen a jótállási díj azonban csak akkor követelhető, ha az ügylet foganatba ment.[8]) Csak az eladási

---

[3]) Ez a K. T. 379. §-ából is kitűnik, mely e kötelezettségekre nézve zálogjogot ad.

[4]) V. ö. osztr. p. t. 1014. §.

[5]) A bizományi díj a törvényen alapul ; külön kikötés csak a díj nagyságára vagy a díj kizárására vonatkozhatik. V. ö. fentebb 158. §-t is. A bizományi díj követelésének nem áll útjában, hogy a bizományos a másik fél részéről is meg volt bízva és attól kapott biz. díjat: C. 160/900. (D. III. f. 18., 213. l.)

[6]) »Helybeli« szokás alatt a bizományos telepén létező szokás értendő, ép úgy, mint a K. T. 375. §. esetén. L. a megelőző §-t. A szokásos díj nagysága a különböző üzletnemek szerint különböző ; a terménykereskedésben soha sem nagyobb 2%-nál, ellenben a divatcikkeknél gyakran 10%-ig is emelkedik. *Értekezl.* jk. 325. l. Ha sem megállapodás, sem szokás nem létezik, a díjt a bíró szabad belátása szerint állapítja meg. V. ö. osztr. p. t. 1152. §.

[7]) A jótállási díj a jótállás elvállalásáért fizetendő. Vajjon a megbízó követelése szorult-e egyáltalában jótállásra, s vajjon a bizományos tényleg viselt-e kockázatot ? teljesen közömbös.

[8]) E kifejezés »foganatba ment« nem jelenti épen a harmadik szerződő fél általi teljesítést. Lehetséges, hogy a bizomány csakis az ügylet megkötésére szól, amidőn a díj már a megkötés folytán követelhető. — Ha az ügylet nem ment foganatba, a bizományos még akkor sem követelhet díjat, ha tényleg fáradozott ; mi mellett azonban mindig feltételeztetik, hogy az ügylet nem a megbízó hibája vagy akarata folytán nem volt foganatosítható. Igy ha a megbízó a megbízást visszavonja, a bizományos nemcsak felmerült költségeinek megtérítését, hanem tényleges fáradságának megfelelő díjat is követelhet. Ez már a megbízás általános elveiből foly (v. ö. osztr. p. t. 1020. §.) s eladási bizománynál akkor is alkalmazást nyer, ha a keresk. szokás kiszolgáltatási díjat nem enged meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bizomány kivétel annyiban, amennyiben, ha az ügylet a bizományos hibáján kívül nem volt foganatosítható, ez az árú visszaadásakor ú. n. kiszolgáltatási díjt követelhet, feltéve, hogy ezt a helybeli keresk. szokás megengedi [id. §. 3. bek.].[9])

III. Kiváló fontossággal bír a K. T. által a bizományosnak követelései biztosítására adott t ö r v é n y e s z á l o g j o g. [**K. T. 379. §.**] [10]) E zálogjog a bizományost egyrészt a bizományi árukon [11]) illeti, feltéve, hogy azok még birtokában vannak, vagy pedig azok fölött általában, különösen pedig hajóselismervények, rakjegyek vagy közraktári jegyek által rendelkezhetik ; [12]) másrészt pedig a bizományi ügyletből eredő s még künnlevő követeléseken [id. §. 2. bek.],[13]) amennyiben azok a megbízónak

---

[9]) Helybeli szokás alatt itt is a bizományos telepének szokása értendő. A kiszolgáltatási díj rendesen a bizományi díj felét teszi, néha azonban kisebb. V. ö. *Értekezl.* jk. 325. l.

[10]) Elismerve nálunk már az 1840 : XVI. tc. 41. §-a által.

[11]) Más árukon csak m e g t a r t á s i jog gyakorolható a K. T. 309., 310. §§. értelmében. Vajjon azonban a bizományi áruk a megbízó, avagy egy harmadik személy tulajdonát képezik-e ? (ami nevezetesen az eladási bizománynál lehetséges) az teljesen közömbös. A megbízó pl. maga zálogbirtokos, ki az árút a bizományos által eladni akarja. V. ö. **L. I. 583/77.** (D. 18., 138. l. és 20., 167. l.)

[12]) A rendelkezés a hajós vagy fuvarozó útján akkor is fennforog, ha hajóselismervény vagy rakjegy nem állíttatott ki ; és pedig mindaddig, míg a fuvarlevél az árú megérkezése után a rendeltetési helyen a megbízónak át nem adatott. V. ö. K. T. 404. §. A bizományos követelésének s zálogjogának érvényesítését maga a fuvarozó által is gyakorolhatja, aki a bizományos ebbeli utasításának eleget tenni viszkereseti jogának elvesztése és kártérítés terhe alatt köteles. A bizományos és fuvarozó, illetve szállítmányozó zálogjogának összeütközéséről v. ö. alább 171. §.

[13]) Rendesen ugyan azt mondják, hogy miután a bizományos a harmadik elleni követelések hitelezője, ő azokon zálogjogot nem gyakorolhat, hanem csak arról lehet szó, hogy a bizományos magát követeléseire nézve a künnlevő követelésekből kielégítse. E felfogást a n é m e t K. T. is támogatja, melynek 374. cikke külön az áruk fölötti zálogjogról és külön a követelésekből való kielégítésről szól. Azonban a magyar K. T. 379. §-a az árukat és követeléseket ennyire nem választja szét, sőt a 2. bek.-ben a követelésekből való kielégítést világosan a zálogjog alapján való kielégítés alá vonja, s a 380. §-ban is zálogtárgyak alatt úgy az árúk, mint a követelések értendők. Nincs is abban semmi jogi lehetetlenség, hogy a bizományos zálogjog címén elégíthesse ki magát a künnlevő követelésekből, mert a zálogjog a megbízó irányában adatik, már pedig a megbízó és bizományos közti viszonyban a követelések, mint tudjuk, a megbízó s nem a bizományos követeléseinek tekintetnek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

már átengedve nem lettek[14]) és pedig: 1. a bizományos által tett költségek, a bizományi díjak,[15]) előlegek,[15a]) kölcsönök, úgyszintén a bizományos által elvállalt váltói és egyéb kötelezettségek erejéig,[16]) mindezekre nézve azonban csak annyiban, amennyiben azon c o n c r é t bizományi ügyletre vonatkoznak, melyből a bizományi áruk és követelések származnak; [17]) 2. a folyószámlán [18]) alapuló azon követelések erejéig, melyek habár nem is a concrét bizományi ügyletből, de mégis általában bizományból származnak.[19])

A most érintett zálogjog alapján, mely a megbízó minden más hitelezői előtt elsőbbséget ad,[20]) s a megbízó ellen időköz-

---

[14]) Ha a bizományos a követelést már átengedte, csak közönséges végrehajtási zálogjog lehetséges.

[15]) Ezek alatt a jótállási és kiszolgáltatási díj is értendő.

[15a]) V. ö. **C.** 332/911. (H. D. V. 218. l.).

[16]) Csak a kötelezettségek e l v á l l a l á s a jön tekintetbe. Ha a kötelezettségek már teljesíttettek, a zálogjog a költségek, előleg és kölcsönök címén gyakorolható. — A zálogjog akkor is gyakorolható, ha a bizományos követelése erejéig a megbízótól váltót kapott. Ellenben a bizományost a harmadikkal kötött ügyletből netalán eredő oly kártérítési kötelezettségek alapján, melyek egyelőre még bizonytalanok *(illiquidek)*, a zálogjog nem gyakorolható. V. ö. **L. I.** 796/77. (D. 19., 33. l.)

[17]) V. ö. **L. I.** id. 583/77.

[18]) Folyószámla alatt úgy a tulajdonképeni folyószámlaszerződés, mint a tényleges folyószámlaviszony értendő. A folyószámlaszerződésnél azonban a zálogjog nem az egyes tételekre, hanem csak a végeredményre, a *Saldo*ra vonatkozólag gyakorolható, tekintve hogy az egyes tételek önállóan nem érvényesíthetők. V. ö. fentebb 127. §.

[19]) A K. T. 379. §. 1. bek. ezt nem egészen jól fejezi ki, midőn azt mondja: »a folyószámlán alapuló **és a** bizományból származó követelések erejéig«. De hogy a törvény úgy értette a dolgot, mint a szövegben, egyrészt abból következik, hogy az »**és**« szó itt nem mint kötszó szerepel, úgy hogy tehát a folyószámlán alapuló követelések és a bizományból származó követelések külön-külön értetnének, hanem olyképpen, hogy ami az »és« szóra következik, az a megelőzőnek csak kiegészítésére és közelebbi meghatározására szolgál; másrészt abból, hogy a folyószámlakövetelés már fogalmilag kizárja azt, hogy a concrét bizományi ügyletből származzék, mert egyes ügyletnél folyószámla nem létezik. Emellett tekintetbe veendő, hogy ha a folyószámlakövetéseknek is a concrét bizományi ügyletből kellene származniok, akkor azokat külön kiemelni egészen fölösleges lett volna. A törvény tehát hibásan mondja: »**a**« bizományból. V. ö. n é m e t K. T. 374. cikke is, mely világosan azt mondja: *wegen aller Forderungen aus laufender Rechnung in Commissionsgeschäften.*

[20]) A K. T. 379. §. 2. bek. helytelenül van szövegezve, midőn azt mondja, hogy a bizományos magát »a m e g b í z ó vagy ennek hitelezői

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben elrendelt csőd esetében is hatályos,[21]) a bizományos, ha a megbízó kötelezettségének kellő időben eleget nem tett, ugyanazon módon van jogosítva magát a zálogtárgyakból kielégíteni, mely a szerződéses keresk. zálogjogra nézve arra az esetre van megállapítva, ha a zálogszerződés írásban köttetett. [**K. T. 380. §.**] [22])

162. §.

A bizományos mint önszerződő fél.[1])

I. Sokat vitatott kérdés, vajjon a bizományos jogosítva van-e a bizomány tárgyát képező ügyletet olyképen foganatosítani, hogy harmadik személy mellőzésével és helyett maga lép fel szerződő fél gyanánt? Szorosan véve ez a bizományos mint megbízott állásával ellenkezik, eltekintve attól, hogy a bizományos és a megbízó érdekei között összeütközésekre vezethet. A K. T. azonban, gyakorlati okok által indíttatva,[2]) a bizomá-

előtti elsőbbséggel elégítheti ki«. A megbízó ellen nem képzelhető elsőbbség, mert hisz ő a zálogtárgyak tulajdonosa. Másként áll a dolog a német K. T. 374. cikke szerint, melynek 2. bek., hol a megbízó elleni elsőbbségről van szó, csak a követelésekre vonatkozik s a bizományos ezekből magát nem zálogjog címén elégítheti ki. — Minthogy a törvény semmi megkülönböztetést nem tesz, a megbízó hitelezői alatt a korábbi záloghitelezők is értetnek és pedig akkor is, ha a megbízó nem kereskedő s a bizományos a korábbi záloghitelezőkről tudomással bír. V. ö. fentebb 136. §. 14. jegyz. A bizományos zálogjoga megelőzi még a korábbi végrehajtási zálogjogot is. V. ö. **C.** 5738/77. (D. Új f. 18., 271. l.)

[21]) V. ö. Csődt. 57. §. 4. pont és fentebb 137. §.

[22]) Utalással a 305. és 307. §§-ra. V. ö. fentebb 137. §. A kielégítés tehát bírói közbenjárás mellett ugyan, de keresetindítás nélkül történik. Vajjon a bizományi ügylet írásban köttetett-e vagy nem? teljesen közömbös. V. ö. **B. T.** 1435/82. (D. Új f. 2., 340. l.), **C.** 329/89. (J. 89., 40. l.) Az eladás tényleges megtörténte azonban igazolandó, nem lehet tehát egyszerüen árfolyamkülönbözetet felszámítani: v. ö. **B. T.** (D. III. f. 1., 11. l.) Ez áll akkor is, ha a bizományos mint önszerződő fél szerepel a 381. §. értelmében. **C.** 612/98. (D. III. f. 13., 344 l.)

[1]) V. ö. különösen: *Lepa* Die Lehre vom Selbsteintritt des Kommissionärs. Stuttgart, 1883.; *Schaps* Das Selbsteintrittsrecht des Kommissionärs. Berlin, 1887.; *Eschenbach* Z. f. d. ges. H. R. 41. köt.; *Salman* U. o. — *Reiner J.* Jogtud. Közl. 1894. f. 25., 27. sz.; *Horvát L.* U. o. 1899. f. 20., 21. sz.; *Brachfeld D.* A bizományos belépési joga. Budapest, 1900.

[2]) Ezek között különösen kiemelendő, hogy épen a legtekintélyesebb bizományosok egyúttal saját rovásukra is kereskednek s hogy a megbízó az ily bizományoshoz annál inkább szeret fordulni, mert nincs kitéve annak, hogy megbízása egyáltalában nem, vagy kevésbbé sikeresen fog végre-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyos önszerződési jogát, ha nem is minden bizományi ügyletnél, de legalább az e l a d á s i és a v é t e l i bizománynál, elismeri oly esetben, midőn a megbízó a bizományos árfelszámítását kellően ellenőrizheti s a bizományos önszerződő fél gyanánt való fellépése a megbízó akaratával nem ellenkezik. Ez áll, ha a vétel, illetve eladás tárgyát tőzsdei vagy piaci árral bíró áruk, váltók vagy értékpapirok képezik,[3]) és a megbízó másként nem rendelkezett, azaz a bizományos önszerződési jogát ki nem zárta.[4]) E feltételek mellett, és tekintet nélkül arra, vajjon a megbízó az eladási, illetve vételi árt kijelölte-e vagy nem,[5]) a bizományos a megszerzendő árukat eladóként maga szolgáltathatja, a bizományba átvett árukat pedig vevőként maga megtarthatja. [**K. T. 381. §.**] [5a]) Hogy meddig élhet a bizományos e joggal? arra nézve a K. T. nem intézkedik; époly kevéssé az iránt, hogy

---

hajtatni, mint ha oly bizományoshoz fordul, aki saját rovására nem kereskedvén, minden esetre harmadik szerződő felet kénytelen keresni. Ehhez hozzájárul, hogy ha a bizományos harmadik szerződő fél keresése végett a piacra megy, ezzel a kereslet és kínálat törvényénél fogva az árak a megbízóra nézve hátrányosan befolyásoltatnak, úgy hogy tehát a bizományos önszerződése épen a megbízó érdekében lévő gyanánt jelentkezik. Végre tekintetbe veendő, hogy az önszerződési jog kizárása a legegyszerűbb módon kijátszható úgy, hogy a bizományos a saját maga által szállítani, illetve megtartani szándékolt árut előretolt személytől színlelt módon megveszi, illetve ily személynek színlelt módon eladja s ettől ismét színlelt módon visszaszerzi. V. ö. *Tervezet* ind. is 514. s k. l.

[3]) Nem pl. bélárú: **L. I.** 949/86. (D. 24., 151. l.)

[4]) A kizárásnak nem kell kifejezettnek lennie. Lehet hallgatagos is. Következtethető pl. abból, hogy a megbízó korábbi ügyleteknél is csak harmadik személlyel kívánta az ügyletet kötni. De következtethető az ügylet természetéből is; pl. ha a megbízó csak azért ad vételi bizományt, hogy ezzel az árak emelkedését idézvén elő, később magasabb árak mellett eladhasson.

[5]) Ha az ár kijelöltetett, két eset lehetséges: vagy előnyösebb a megbízóra nézve a piaci, illetve tőzsdei ár mint a kijelölt ár, vagy hátrányosabb. Első esetben a bizományos csak a piaci vagy tőzsdei ár, második esetben csak a kijelölt ár mellett léphet fel önszerződő fél gyanánt; tekintve hogy ő mint bizományos a megbízó érdekeit még akkor is követni tartozik, ha azok saját érdekeivel ellenkeznek.

[5a]) Lehet az önszerződési jogot vagy kötelezettséget is k é s ő b b i i d ő p o n t r a kikötni, pl. hogy ha a bizományos az árút másfél év alatt el nem adja, köteles a vételárat maga megfizetni. »A megbízó és bizományos közt eredetileg fennálló bizománynak később közönséges vételi jogviszonyra való átalakulása a törvény által kizárva nincs«: **C.** 1151/905. (H. D. I. 202. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mikor kell a bizományosnak az önszerződési jog gyakorlását a megbízó tudomására hoznia? Teheti ezt akár mindjárt a megbízás átvételekor,[5b]) akár később a megbízás teljesítéséről szóló tudósításban,[6]) sőt még akkor is, midőn az ügyletről beszámol.[7]) Hogy azonban a bizományos választási szabadságával vissza ne élhessen,[8]) a megbízó jogosítva van oly esetben, midőn a bizományos a megbízás teljesítését tárgyazó tudósítással egyidejüleg egy harmadik személyt meg nem nevez, vevőnek, illetőleg eladónak a bizományost tekinteni [id. §. 4. bek.].[9]) Amennyiben

[5b]) Amennyiben eladási bizományról van szó, a bizományos előbb is léphet fel vevő gyanánt, mintsem a megbízó az árút neki tényleg átadta. V. ö. **C.** 425/900. (D. III. f. 19., 4. l.)

[6]) E tudósításra a bizományos a K. T. 369. §. szerint van kötelezve (l. fentebb 160. §.), s e kötelezettség nem szűnik meg azáltal, hogy mint önszerződő fél lép fel.

[7]) Hogy a megbízás teljesítéséről szóló tudósításban még nem kell kijelenteni, vajjon a bizományos mással szerződött-e vagy önszerződő gyanánt lép fel? a 381. §. 3. bek.-ből világosan kitűnik. A bizományos az érintett tudósítás után még akkor is választhatja az önszerződést, ha tényleg már egy harmadikkal szerződött volna, feltéve hogy a harmadikkal kötött ügylet nem kedvezőbb, mint amelyet a piaci vagy tőzsdei ár nyujt. Ezen, a bizományos állásából folyó korlát teljesen elégséges, hogy a bizományos a megbízó rovására ne üzérkedhessék. Ha azonban a bizományos a harmadikat a megbízó előtt már megnevezte, vagy a megbízót általában arról értesítette, hogy az ügyletet mással kötötte meg, önszerződésnek többé nincs helye. **C.** 1166/96. (D. III. f. 5., 98. l.), 720/901. (U. o. 22., 185. l.)

[8]) A bizományos a megbízó rovására olyképen üzérkedhetnék, hogy egyelőre vár s csak akkor határozza el magát az önszerződésre, ha a piaci vagy tőzsdei ár reá nézve kedvezően alakul; ellenkező esetben egy harmadikkal köti meg az ügyletet.

[9]) A megbízónak tehát módjában áll elejét venni annak, hogy a bizományos később egy harmadikkal szerződjék, azaz kényszerítheti a bizományost, hogy mint önszerződő fél szerepeljen. A megbízó e joggal még akkor is élhet, ha a bizományos időközben tényleg egy harmadikkal szerződött; másrészt azonban a bizományos az elszámolást ez esetben akkor is a piaci vagy tőzsdei ár alapján eszközölheti, ha a harmadikkal kötött ügylet a megbízóra nézve kedvezőbb volna. A harmadikkal kötött ügylet a megbízóra nézve egyszerűen nem létezőnek, a megbízó arról feltétlenül lemondottnak tekintendő. Ez annyival indokoltabb, mert ha a megbízó bizalmatlansága a bizományos irányában alaptalan volt, illő, hogy ennek következményeit is viselje. — Az 1896. június 22-iki német tőzsdetörvény 74. §-a és ennek alapján az új n é m e t K. T. 405. §-a az ellenkező szabályt állítja fel, vagyis ha a bizományos tudósításában kifejezetten ki nem jelenti, hogy mint önszerződő fél lép fel, az ügyletet harmadik személlyel kötöttnek tekintheti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

továbbá a megbízó a megbízást visszavonja s a visszavonás a bizományoshoz előbb érkezik, mint a megbízás teljesítéséről szóló tudósítás feladatott volna, a bizományos önszerződő fél gyanánt többé nem léphet fel. [**K. T. 382. §.**] [10])

II. Az által, hogy a bizományos mint önszerződő fél lép fel, a közte és a megbízó közti bizományi viszony meg nem szűnik, s csak annyiban szenved változást, amennyiben a bizományos számadási kötelezettsége egyedül annak igazolására szorítkozik, hogy az ár felszámításánál a megbízás teljesítésekor jegyzett tőzsdei vagy piaci árt megtartotta. Egyebekben a bizományost ugyanazok a jogok és kötelezettségek illetik, mintha az ügyletet egy harmadikkal kötötte volna meg; joga van nevezetesen a kikötött, illetve szokásos díjt,[11]) továbbá a rendszerint felmerülő bizományi költségeket felszámítani [id. 381. §. 2. bek.].[12]) Ha azonban a bizományi viszony lényegében nem is szenved változást a bizományos önszerződése folytán, annál nagyobb változás áll elő a bizomány tárgyát képező ügyletre nézve. Ahelyett, hogy egy harmadik lenne vevő, illetve eladó, akivel csak a bizományos lép közvetlen jogviszonyba: a bizományos maga a vevő, illetve eladó, akivel szemben a megbízó mint közvetlen szerződő fél jelentkezik. E közvetlen szerződési viszony létrejötte a megbízó és a bizományos közt úgy képzelhető, hogy a bizományos az ügyletet önmagában, de kettős jogi minőségben: egyrészt saját nevében és saját részére, másrészt a megbízó nevében, mint a megbízó meghatalmazottja köti meg.[13])

---

[10]) A törvény itt természetesen csak azt az esetet tartja szem előtt, ha az ügylet a visszavonás megérkezte előtt egy harmadikkal még nem köttetett meg, illetve abból indul ki, hogy a bizományos magát a teljesítésről szóló tudósításban önszerződő félnek nyilvánította, vagy a szerződő fél személye iránt hallgatott volna. Mert ha az ügylet a visszavonás megérkezte előtt már tényleg egy harmadikkal megköttetett, a visszavonás hatálytalan.

[11]) Ez alatt a *jótállási díj* is értendő, ha a bizományos épen jótállást vállalt, vagy az őt szokásnál fogva terheli. Igaz, hogy a bizományos tényleg nem áll jót, ha mint önszerződő fél lép fel, de a törvény minden megkülönböztetés nélkül »a 377. §-ban érintett díj«-ról szól. — Hasonló okból egyébiránt a közönséges bizományi díj is kifogásolható.

[12]) A bizományost különösen a *zálogjog* is megilleti. V. ö. **C.** 324/89. (D. Uj f. 24., 21. l.)

[13]) Hogy a képviselő saját magával köthet jogügyletet a képviselt nevében, elvileg alig szenvedhet kétséget. V. ö. az e részben alapvető

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Erre ő épen a nyert megbízásnál fogva van feljogosítva, melyet a törvény ellenkező kikötés hiányában olyképen magyaráz, hogy az nemcsak arra irányul, mikép a bizományos saját nevében egy harmadikkal, hanem arra is, hogy képviseletileg magával a megbízóval léphet szerződésre.[14]) Ha pedig a bizományos által saját és egyúttal a megbízó nevében kötött ügylet közvetlen jogviszonyt eredményez a megbízó és bizományos között, akkor ebből egyúttal szükségképen következik, hogy azon jogok és kötelezettségek, melyek amaz ügyletből származnak, a megbízót és bizományost egymás ellenében épúgy illetik meg, mintha az ügylet a megbízó és bizományos közt nem megbízás folytán, hanem közvetlenül köttetett volna meg.[15])

értekezést *Römer*től »Rechtsgeschäft des Stellvertreters mit sich selbst« (Zeitschr. f. d. ges. Hr. 19. k. 67. s k. l.). Fontos ennek elismerése különösen a keresk. társaságoknál és más jogi személyeknél, melyeknek képviselőitől megtagadni azt, hogy saját magukkal szerződjenek, maga a jogi személy érdeke ellen volna. Pl. arról van szó, hogy a képviselő saját házában a társaság részére előnyös fekvésű üzlethelyiséget nyisson. V. ö. fent. 49. §. 1. jegyz. Egyes ellenkező tételes intézkedések, mint pl. a kiskorúak törvényes képviselőire nézve (1877 : XX. tc. 30. §.), mely azonban szintén nem áll feltétlenül (kiskorú részére tett előlegezések stb.), elvi jelentőséggel nem bírnak.

[14]) Az önszerződés folytán keletkezett viszonynak ezen magyarázata, mely más, erre vonatkozó magyarázatoktól (v. ö. *Grünhut* id. m. 467., 487. l.) több tekintetben különbözik, azon kifogás alá eshetik, hogy, miután a bizományi megbízásnál a megbízó nem kíván saját nevében szerződni, a bizományos az ügyletet a megbízó nevében saját magával nem kötheti meg. Ámde tekintetbe veendő, hogy a bizomány és meghatalmazás csak harmadik személyekkel szemben állapít meg különbségeket, hogy ellenben a megbízó és megbízott közötti viszony lényegileg ugyanaz, akár a megbízó közvetlenül lesz jogosítva és kötelezve, akár nem. Már pedig a bizományos önszerződésénél a megbízó nem harmadik személlyel, hanem csak a bizományossal lép közvetlen jogviszonyba, akivel ily viszony úgyis már a megbízásnál fogva áll fenn.

[15]) V. ö. *Tervezet* ind. 516. l., **C.** 1783/94. (D. Uj f. 39., 91. l.) és ehhez *Reiner J.* id. h. Ez különösen vételi bizománynál az á r ú m e g v i z s g á l á s a s az árú hiányai esetére adott jogok szempontjából fontos; amennyiben a megbízó az árut annak átvétele után ép úgy haladéktalanul megvizsgálni s a hiányokról a bizományost kellő időben értesíteni tartozik (v. ö. fentebb 151. §.), mint ha nem bizományostól vásárolt volna. Ez ellenében azt lehetne ugyan felhozni, hogy a bizományos, mint megbízott, a megbízó érdekében lévén köteles eljárni, ez magában foglalja azt, hogy a bizományos, mint ilyen, az árú hiányaiért felelős, hogy tehát, ha a megbízó őt mint eladót nem is értesíti kellő időben a hiányokról, ő mégis

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint bizományos vonható felelősségre. Ez ellenvetés azonban helytelen, mert az önszerződésnél a bizományos megbízotti minősége csak az ügylet megkötésére terjed, annak teljesítése s az ebből eredő viszonyok ellenben a bizományi viszonyon már kívül esnek, ezekre nézve a bizományos épen csak mint eladó, illetve vevő jöhet tekintetbe. De a méltányossággal s a forgalom érdekeivel is határozottan ellenkeznék, ha a megbízó minden megvizsgálási és értesítési kötelességtől a bizományossal szemben fel volna mentve. V. ö. különösen *Hahn* id. m. II. 506. l., és Zeitschr. f. d. ges. Hr. 29. köt. 1. s. k. l. *(Grünhut* ellen). Hasonló értelemben a K. T. 352., 356. §§. által a vevő részére biztosított jogoknak alkalmazására nézve eladási bizomány esetében: **C.** 455/84. (D. Uj f. 10., 338. l.) Helytelen **C.** id. 324/89., mely szerint vételi bizomány esetében az önszerződőként fellépő bizományos az árut a megbízó, mint vevő, átvételi késedelme miatt csak a K. T. 380. §. értelmében, tehát a bizományost illető zálogjog alapján adhatja el, holott mint eladó az eladást a K. T. 351., 347. §§. értelmében előnyösebb módon eszközölheti. — Az új német K. T. 391. §-a még önszerződés esetén kívül is kötelezi a megbízó vevőt a haladéktalan megvizsgálásra és értesítésre.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

NEGYEDIK CÍM.

SZÁLLÍTMÁNYOZÁSI ÜGYLET.[1]

163. §.

A szállítmányozási ügylet fogalma, természete, kellékei s az abból eredő jogviszonyok általában.

I. Szállítmányozási ügylet alatt árúk [2] tovaküldésének elvállalását értjük, ha ezt valaki fuvarozók vagy hajósok [3] által saját nevében, de mások rovására eszközli [**K. T. 384. §.**].[4] A tovaküldés első sorban a fuvarozási szerződés megkötését, de e mellett még egyéb cselekményeket is foglal magában, melyek szükségesek, hogy a fuvarozó az árut átvegye és a fuvarozást foganatosítsa.[5]

---

[1] *Grünhut* Das Recht des Commissionshandels 524. s k. és Endemann-féle Handb. III. 269. s k. l., *Burchard* Das Recht der Spedition. Stuttgart, 1894., *Senckpiehl* Das Speditionsgeschäft nach deutschem Recht. Hannover, 1907.

[2] Árúk itt ugyanazon értelemben veendők, mint a fuvarozási ügyletnél. L. alább 167. §. A szállítmányozás vonatkozhatik nevezetesen t á v i r a t o k elküldésére.

[3] Hajósok alatt itt t e n g e r i hajósok értendők, tekintve hogy a K. T. a belvízi hajóst a fuvarozó fogalma alá vonja. V. ö. alább 167. §. és *Értekezlet* jk. 337. l.

[4] A kifejezés »szállítmányozási« ügylet, »szállítmányozó« a K. T. által meghonosított új műszó. A *Tervezet* a »továbbítási« ügylet és »továbbító« kifejezéseivel élt. Az 1840 : XVI. tc. »árúszállítás« és »árúszállító« vagy »átszállító kereskedő« kifejezéseit használta, de közelebbi megértés végett zárjelben kitette: *Spedition* és *Spediteur*, mely utóbbi kifejezéseket a németek használják, míg a franciák a szállítmányozót »*commissionnaire de transport*«-nak nevezik.

[5] Begöngyölés, megjelölés, a szükséges kísérő iratok beszerzése (K. T. 396. §.), biztosítás, az árú tényleges átadása, nevezetesen vasúthoz ki- és beszállítás. Az utóbbit nem szabad önálló fuvarozásnak tekinteni. V. ö. **B. T.** 5698/86. (D. Új f. 16., 331. l.), a K. T. 410. §. alkalmazására vonatkozólag.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Maga a fuvarozás foganatosítása már a szállítmányozási ügylet fogalmán kívül esik, az már a fuvarozási ügylet fogalma alá tartozik. A viszony a szállítmányozási és fuvarozási ügylet között egészen hasonló ahhoz, midőn a küldő a fuvarozóval feladóként maga szerződik. A különbség csak abban áll, hogy a küldő a fuvarozóval szemben feladóként nem maga szerepel, a fuvarozási szerződést nem maga köti meg, hanem azt részére más valaki teszi, a fuvarozóval szemben mint feladó más lép fel.[6])

II. A szállítmányozási ügylet lényegében nem más mint bizományi ügylet. Oly bizományi ügylet, melynek tárgya fuvarozási ügylet. E tárgyánál fogva a szállítmányozási ügylet különös tartalommal bír ugyan, a kölcsönös jogok és kötelezettségek különös irányt nyernek ; de e sajátságok csak f a j i, nem pedig nemi sajátságok. Tételes jogi szempontból mindazonáltal a szállítmányozási ügylet ezen állásából folyó következmények nincsenek teljesen levonva. A K. T. ugyanis a szállítmányozási ügyletet nemcsak annyiban szabályozza, amennyiben azt az ügylet tárgya, a f a j i sajátságok hozzák magukkal, hanem különös szabályokat állít fel annyiban is, amennyiben az ügylet tárgya közvetlenül nem gyakorol befolyást, amennyiben oly jogokról és kötelezettségekről van szó, melyek nem faji, hanem nemi jelentőséggel bírnak.[7]) Ennek dacára azonban, s jóllehet hogy a szállítmányozási ügylet a bizományi ügylettől külön, önálló címben is tárgyaltatik, egészben véve és elvileg a szállítmányozási ügylet mégis a bizományi ügyletnek csak faja, a K. T. határozottan kimondván, hogy amennyiben a szállítmányozási ügyletre nézve külön intézkedések felállítva nincsenek, a bizományi ügyletre vonatkozó határozatok szolgálnak irányadóul [**K. T. 391. §.**].[8])

---

[6]) Ha a fuvarozási szerződés az elküldő nevében köttetik, közönséges meghatalmazás forog fenn. A szállítmányozónak adott megbízás kétség esetében szállítmányozási megbízás. E tekintetben ugyanaz áll, mint a bizományi ügyletnél. V. ö. fentebb 158. §.

[7]) Eltérések vannak nevezetesen a szállítmányozó felelősségére nézve a zálogjogra, a keresetelévülésre és az önszerződésre nézve.

[8]) A K. T. e részben is a n é m e t K. T. rendszerét követi. Ezzel szemben a f r a n c i a *Code de com.* (l. hozzá: *Lyon-Caen* és *Renault* Traité III. 401. l.) és ennek nyomán számos újabb keresk. törvényhozás a szállítmányozási ügyletet nem mint a bizományi ügylet faját szabályozza, hanem a szállítmányozót a f u v a r o z ó k r a vonatkozó szigorúbb kötelességeknek és felelősségnek veti alá. Igy nevezetesen: az új o l a s z, s p a n y o l, r o m á n, p o r t u g á l i K. T., a s v á j c i köt. jog és az 1891. évi

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Valamint a bizományi, úgy a szállítmányozási ügylet is csak azon feltétel alatt esik a keresk. jog szabályai alá, ha a megbízott szállítmányozási ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, amidőn szállítmányozónak neveztetik [id. 384. §. 2. mond.]; vagy ha a megbízó csak alkalmilag foglalkozik is szállítmányozási ügyletekkel, de kereskedő s a szállítmányozási ügylet a keresk. üzlet körében köttetett [**K. T. 392. §.**].[9]) A megbízó részéről a szállítmányozási ügylet még kevésbbé kell hogy keresk. ügylet legyen, mint a bizományi ügylet.[10])

IV. Ami a szállítmányozási ügyletből eredő jogviszonyokat általában illeti, azok tekintetében egészen ugyanaz áll, mint a bizományi ügyleteknél. A szállítmányozó a fuvarozási ügyletet saját nevében kötvén meg, a fuvarozási ügyletből közvetlenül jogosítva és kötelezve csak ő lesz; ellenben a fuvarozó és a megbízó között közvetlen jogviszony nem keletkezik. A megbízó közvetlen jogviszonyban épen csak a szállítmányozási ügyletnél fogva a szállítmányozóval áll. Ha a megbízó a fuvarozó ellen fel akar lépni, ezt csak a szállítmányozó jogán, az ez által engedményezett keresettel teheti. Némi különbség a bizományi ügylettel szemben legfelebb annyiban létezik, amennyiben a szállítmányozó a megbízón és a fuvarozón kívül még egy negyedik személlyel, t. i. a fuvarozási szerződésben kijelölt átvevővel, is viszonyba lép. Ez a viszony mindazonáltal jogilag nem terjed tovább, mint hogy a szállítmányozó az átvevőt az árú elküldéséről értesíteni,[11]) s az átvevőnek az átvételre vonatkozó utasításait követni tartozik, feltéve, hogy ezek a megbízó utasításával nem ellenkeznek. Közvetlen kereseti joga azonban az átvevőnek a szállítmányozó ellen époly kevéssé van, mint a szállítmányozónak az átvevő ellen,[12])

---

belga fuvarozási törvény. Az új német K. T. megmaradt a régi K. T. alapján.

[9]) V. ö. fent. 116., 117. §§. és 158. §. 9. jegyzet.

[10]) A K. T. 384. §-a, mely egész általánosságban árúk tovaküldéséről szól, tekintet nélkül arra, hogy kitől származnak az árúk? e részben nem hagy fenn kétséget.

[11]) Következtethető a K. T. 407. §-ból.

[12]) Még ha az átvevő az árút a fuvarlevéllel együtt vette át, anélkül, hogy a reá átutalt szállítmányozási költségeket kifizette volna, sincs a szállítmányozónak közvetlen kereseti joga az átvevő ellen. Ily kereseti joggal csak a fuvarozó (K. T. 408. §.), és a megbízó és átvevő közti viszony szerint a megbízó bír, s a szállítmányozó csak ezeknek keresetével léphet fel az átvevő ellen.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

s e tekintetben teljesen közömbös, vajjon az árú az átvevő tulajdonába megy-e át, vagy az átvevő csak mint ú. n. közvetett szállítmányozó szerepel? [13]) Kivétel csak oly esetben van, ha a megbízó az átvevő meghatalmazottja, vagy a megbízó és átvevő egy és ugyanazon személy; [14]) amennyiben továbbá oly cselekvényről vagy mulasztásról van szó, melyért a szállítmányozó szerződésen kívül is felelősségre vonható.[15])

164. §.

A szállítmányozó kötelezettségei és felelőssége.

I. A szállítmányozó jogi minőségére nézve bizományos lévén, elvileg ugyanazon kötelezettségeknek van alávetve, melyek az utóbbit terhelik, nevezetesen valamint a bizományos, úgy a szállítmányozó is a rendes kereskedő gondosságával a megbízó érdekeinek megfelelőleg s a megbízás értelmében köteles eljárni (l. fent. 160. §.). Ezen elv alkalmazásából következik, hogy a szállítmányozó úgy az áruk átvételénél és megőrzésénél, mint a fuvarozók és közvetett szállítmányozók megválasztásánál,[1]) valamint általá-

[13]) Közvetett szállítmányozó *(Zwischenspediteur)* különösen akkor fordul elő, ha az árúnak hosszabb útat kell tennie s egymásután több fuvarozó kezén megy keresztül, pl. vasúton, hajón, több különböző vasútvonalon stb. Esetleg több közvetett szállítmányozó vétetik igénybe. A második, harmadik fuvarozóval azután a közvetett szállítmányozó köti meg a fuvarozási szerződést. Közvetett szállítmányozónak azonban oly szállítmányozó is neveztetik, aki az árút nem küldi új fuvarozási szerződés mellett tovább, hanem csak oly célból veszi át, hogy azt a tulajdonképeni címzettnek átszolgáltassa. Szorosan véve és a K. T. 384. §-nak a szállítmányozási ügyletről és szállítmányozóról adott fogalommeghatározását tekintve, az ilyen nem volna szállítmányozónak tekinthető, illetve azt kellene felvenni, hogy a szállítmányozó az átvételt és kiszolgáltatást nem mint szállítmányozó eszközli. Hogy azonban a K. T. az ilyen személyt is a közvetett szállítmányozó kifejezése alá foglalja, kétségtelenül kitűnik a K. T. 388. §. 2. és 3. bek.-ból.

[14]) V. ö. **K. V. T.** 27/99. (D. III. f. 14., 354. l.)

[15]) V. ö. **C.** 1129/904. (D. IV. f. 3. 330. l.), melyben a szállítmányozó a címzett irányában kártérítésre kötelezetett annak folytán, hogy az árú tényleges átvétele nélkül feladási vevényt állított ki, melyet a címzett az időközben eltünt eladónak kifizetett.

[1]) A szállítmányozó minden esetre alkalmas és megbízható fuvarozót, illetve közvetett szállítmányozót köteles választani. Vajjon a szállítmányozó közvetett szállítmányozóhoz címezheti-e általában az árút? a megbízástól és az eset körülményeitől függ. A közvetett szállítmányozó alkalmazása

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ban az elvállalt szállítmányozás eszközlésénél felmerülő károkért felelős, ha nem a rendes kereskedő gondosságával jár el ; [2]) azt, hogy csakugyan ily gondossággal járt el, ő tartozván igazolni [**K. T. 385. §.**]. Tovább azonban a szállítmányozó felelőssége szabály szerint nem terjed s nevezetesen azon károkért, melyek az árút a fuvarozás közben érik, ő nem felelős.[3]) Ez még az esetben is áll, ha a fuvarozó e károkért felelősségre nem vonható, sőt még akkor is, ha a szállítmányozó a fuvarozást a fuvarozó törvényes felelősségének korlátozása mellett eszközölte, feltéve hogy az másként egyáltalában nem, vagy csak terhesebb feltételek mellett volt eszközölhető.[4])

II. Kivételesen a szállítmányozó nagyobb felelősséggel tartozik.[5]) Igy nevezetesen :

1. ha közte és a feladó közt a fuvarozási költségek eleve bizonyos átalányösszegben állapíttattak meg.[6]) Ez eset-

---

még akkor sincs feltétlenül kizárva, ha a megbízó az átvevőt határozottan kijelölte.

[2]) A szállítmányozó felelős különösen akkor, ha a fuvarozás feltételeinek megállapításánál nem a rendes kereskedő gondosságával járt el (l. még alább 4. jegyz.), vagy ha pl. gyorsan romlásnak kitett árúnál nem a rövidebb, hanem a hosszabb útvonalat választotta, hacsak nem igazolja, hogy a romlás a rövidebb vonalon is bekövetkezett volna. V. ö. **C.** 636/88. (P. T. 17., 89. l.) Felelős továbbá az árúnak a fuvarozó kezeibe történt átadása körüli késedelemért. V. ö. K. T. 390. §.

[3]) A francia *Code de com.* s mindazon törvényhozások szerint, melyek a szállítmányozót általában a fuvarozóra vonatkozó szabályoknak vetik alá (l. fent. 163. §. 8. jegyz.), a szállítmányozó feltétlenül felelős a fuvarozásért, épúgy mint maga a fuvarozó. A magyar K. T. azonban e kérdésben is a német K. T. álláspontját fogadta el.

[4]) Ha azonban a szállítmányozónak módjában állt a megbízóhoz kérdést intézni, ennek elmulasztása őt esetleg felelőssé teszi. Gyakran már az árú minősége és a fennálló szokás igazolja azt, hogy a fuvarozás a fuvarozó kisebb felelőssége mellett eszközöltessék. De ugyanaz áll megfordítva is, hogy t. i. a szállítmányozónak még akkor is a fuvarozó rendes felelőssége mellett kell szerződnie, ha ez terhesebb volna.

[5]) Minthogy a szállítmányozó felelősségére vonatkozó szabályok nem abszolut természetüek, a szállítmányozó természetesen kisebb felelősség mellett is vállalhatja el a fuvarozás eszközlését.

[6]) Azaz : ha a szállítmányozó nem a tényleg fizetendő fuvarozási tételek mellett vállalja el a szállítmányozást, hanem olyképen, hogy egy meghatározott összeg a tényleg fizetendő fuvardíjra való tekintet nélkül köttetik ki. A szállítmányozó ez esetben nem számol arról, hogy a fuvarozás mibe kerül, s ha olcsóbban eszközli, a haszon az övé, amint másrészt az ő kára, ha drágábban eszközli a fuvarozást.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben, más megállapodás hiányában, a fuvarozók és közvetett szállítmányozók[7]) eljárásáért egyenes felelősséggel tartozik [id. §. 2. bek.],[8]) azaz úgy tekintetik, mintha a fuvarozók- és közvetett szállítmányozókért készfizetői j ó t á l l á s t *(del credere)* vállalt volna ;[9])

2. ha a fuvarozásnak a feladó által kijelölt módjától vagy nemétől fontos ok nélkül eltér.[10]) Ez esetben az árút fuvarozás közben érő v é l e t l e n b a l e s e t é r t is felelős,[11]) hacsak azt nem igazolhatja, hogy a baleset a meghagyás pontos teljesítése mellett is bekövetkezett volna [**K. T. 386. §.**] ;

3. ha a fuvarozást maga eszközli (l. alább 166. §.).

III. Bárminő is legyen azonban a szállítmányozó felelőssége, akár nevezetesen csak azon kárért felelős, melynek közvetlenül ő az oka, akár azon kárért is, mely közvetlenül a fuvarozót vagy

---

[7]) A törvény azt mondja : »a szállítmányozást eszközlő« fuvarozók és közvetett szállítmányozók eljárásáért stb. Ez azonban nyilván helytelen.

[8]) A nagyobb felelősség abban találja indokolását, hogy a szállítmányozó máskülönben kisebb gondját viselné a megbízó érdekeinek, csak hogy a kikötött fuvardíjból többet megtakaríthasson.

[9]) Míg tehát a bizományos csak külön megállapodásnál vagy szokásnál fogva áll jót a szerződő fél kötelezettségeiért, addig a szállítmányozó a most említett esetben már törvénynél fogva van jótállásra kötelezve. E jótállás azonban csak addig terjed, ameddig a fuvarozó és közvetett szállítmányozó felelőssége terjed, ami különösen oly esetben fontos, midőn a fuvarozó törvényes felelőssége leszállíttatott, feltéve hogy ez épen jogosan történt. Azt is lehetne ugyan képzelni, hogy a szállítmányozó ily korlátozás esetében is a fuvarozó rendes felelősségével tartozik, azaz hogy a szállítmányozó nem mint concrét esetben a fuvarozó, hanem általában mint fuvarozó (K. T. 398. §.) felelős. E feltevés azonban helytelen, amint az legjobban a 385. §-nak a bizományos jótállására vonatkozó 376. §-szal való összehasonlításból tűnik ki, mely szintén »egyenes felelősségről« szól. — Az ú j n é m e t K. T. 413. §-a átalányösszeg kikötése esetében a szállítmányozót teljesen a fuvarozóra vonatkozó jogoknak és kötelezettségeknek veti alá.

[10]) Ez egyúttal magában foglalja azt, hogy a szállítmányozó a fuvarozásnak a feladó által kijelölt módjától fontos okból eltérhet. A feladó kijelölése alatt pedig parancsoló *(imperativ)* kijelölést kell érteni ; mert ha a fuvarozás módja csak zsinórmértékül jelöltetett ki, az eltérés kisebb okból is lehetséges, ha azt a megbízó érdeke követeli. Vajjon csakugyan »fontos-e« az eltérés oka ? a fenforgó viszonyokhoz képest a bíró ítéli meg.

[11]) A szállítmányozó felelőssége ez esetben tehát azonos a fuvarozó törvényes felelősségével s ennyiben azt lehet mondani, hogy a szállítmányozó a fuvarozóért készfizetői jótállással tartozik. Csakhogy a szállítmányozó a vétlen balesetért akkor is felelős, ha a fuvarozó törvényes felelőssége leszállíttatott ; ennyiben tehát a jótállás fogalma nem alkalmazható.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közvetett szállítmányozót terheli: e felelősség időbeli tekintetben sokkal korlátoltabb, mint ez az általános jogelvekből következnék. A **K. T. 390. §.** szerint ugyanis a szállítmányozó ellen [12]) az árú teljes vagy részben elveszése, megsérülése vagy elkésett kiszolgáltatása miatt [13]) támasztható keresetek már egy esztendő alatt évülnek el. E határidő az árú teljes elveszése esetében azon nappal veszi kezdetét, melyen a kiszolgáltatásnak történni kellett volna,[14]) egyéb esetekben pedig azon nappal, melyen az árú tényleg kiszolgáltatva lett.[15]) Hasonló módon évülnek el az árú teljes vagy részben elveszése, megsérülése vagy elkésett kiszolgáltatása miatt emelhető kifogások is, ha a tudósítás e tényekről a szállítmányozó részére egy év alatt el nem küldetett [id. §. 2. bek.].[16]) A szállítmányozó által elkövetett csalás vagy sikkasztás esetében azonban e határozatok alkalmazást nem nyernek [id. §. 3. bek.].[17])

---

[12]) Nem a szállítmányozó által megbízója ellen indított keresetek. Ezekre a közönséges elévülési szabályok alkalmazandók. Ugyanaz áll a fuvarozó kereseteire nézve. **K. V. T.** 411/95. (D. III. f. 5., 345. l.) Kivévén részben a vasútnál. L. alább 170. §. 42. j.

[13]) Tartozatlanul fizetett fuvardíjak visszafizetése iránti keresetekre a K. T. 390. §-a, illetve 410. §-a (eltekintve a vasutaktól, l. alább 170. §. 41. jegyz.) nem vonatkozik. V. ö. **C.** 813/90. (Ü. L. 90., 16. sz.) Sem oly keresetre, mely nem az átadott árura vonatkozó kár megtérítésére vonatkozik. **C.** 1088/90. (J. Sz. 6., 182. l.)

[14]) Ez áll akkor is, ha az árú másnak szolgáltattatott ki. V. ö. **C.** 101/88. (D. Új f. 20., 118. l., 982/92. U. o. 32., 282. l.) Az egyévi elévülés számítására nézve szintén a K. T. 329. §-a (l. fentebb 146. §.) irányadó. V. ö. **C.** 1116/906. (H. D. I. 347. l.)

[15]) Ha az árú átvétele megtagadtatott, az elévülés azon naptól számítandó, melyen az árú átvehető lett volna, illetve melyen a megérkezésről szóló értesítés kézbesíttetett. V. ö. **C.** 771/82. (D. Új f. 4., 66. l.) — Az elévülés megszakítására nézve az általános elvek irányadók. Megszakíttatik tehát az elévülés nemcsak keresetindítás, hanem a szállítmányozó elismerése által is: **C.** 910/87. (P. T. 16., 122. l.) De nem perenkívüli érvényesítése által: 27/83. (D. Új f. 5., 231. l.), **C.** 108/86. (P. T. 13., 29. l.) Hasonlóképen nem szakítják meg az elévülést a kártérítési összeg iránt folyamatba tett alkudozások: **C.** 1433/89. P. T. 20., 105. l.), 4362/90. (Ü. L. 90., 30. sz.), id. 982/92. De ez ellenkezik a biztositási ügyletből folyó igények elévülésére nézve követett gyakorlattal. L. alább 193. §.

[16]) Ha a tudósítás egy év eltelte előtt elküldetett, a kifogások mindaddig fenmaradnak, míg a szállítmányozó kereseti joga fennáll. V. ö. K. T. 349. §. és fentebb 151. §.

[17]) Csalás és sikkasztás nem épen büntetőjogi értelemben magyarázandó. V. ö. fentebb 151. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

165. §.

A szállítmányozó jogai.

I. A szállítmányozó, valamint az őt terhelő kötelezettségek, úgy az őt illető jogok tekintetében is általában véve a bizományos állását foglalja el (l. fent. 161. §.). A szállítmányozó nevezetesen :

1. költségeinek, kiadásainak s általában mindannak megtérítését követelheti, mit a szállítmányozásra szükségkép vagy hasznosan fordított.[1]) A kialkudott fuvardíjnál magasabbat azonban fel nem számíthat [**K. T. 387.** §] ; [1a])

2. követelhet fáradságáért díjt, mely itt *szállítmányozási díjnak* neveztetik ; amennyiben pedig a fuvarozók és közvetett szállítmányozók eljárásáért jótállást vállalt volna, vagy erre a keresk. szokásnál fogva köteleztetik, jótállási díjt. Oly esetben azonban, midőn a feladó és szállítmányozó közt a fuvarozási költségek eleve bizonyos átalányösszegben állapíttattak meg, szállítmányozási díj csak úgy számítható, ha ez világosan kiköttetett [id. §. 3. bek.].[2]) A szállítmányozási díj nagysága első sorban szintén a megegyezéstől, ilyennek hiányában a helybeli szokástól függ [id. §. 2. bek.] ;

3. valamint a bizományosnak, úgy a szállítmányozónak is *törvényes zálogjoga* van az árúkra nézve, amennyiben azok birtokában vannak, vagy amennyiben azok fölött rendelkezhetik s ennek érvényesítésére szintén ugyanazok a szabályok mérvadók, mint a bizományos zálogjogánál [**K. T. 388.** §].[3]) A szállítmányozó zálogjoga mindazonáltal mégis annyiban szükebb, amennyiben kizárólag csak a concrét szállítmányozási ügyletre vonatkozó szállítmányozási és fuvarozási díjak, költségek és kia-

---

[1]) A szállítmányozási költségek megtérítése akkor is követelhető, ha az árú elveszett s a szállítmányozó felelőssége alapján kártérítésre köteleztetett. V. ö. **C.** 1137/900. (D. III. f. 21., 48. l.)

[1a]) Vasutak által engedélyezett fuvarbérvisszatérítések *(refactiák)* azonban nem a megbízót, illetve átvevőt, hanem a szállítmányozót illetik. V. ö. **L. I.** 176/77. (D. 17., 156. l.), **B. T.** 1968/77. (D. 28., 260. l.) A fennálló keresk. szokás szerint továbbá a kikötött fuvardíjban a biztosítási, be- és kirakodási díjak nincsenek benfoglalva, tehát külön számíthatók fel. **C.** 708/95. (D. III. f. 4., 202. l.)

[2]) Még kevésbbé követelhető ez esetben jótállási díj.

[3]) Utalással a 379., 380. §-ra.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dások s az árukra adott előlegezések [4]) miatt foglalhat helyet, ellenben folyószámlán alapuló s más szállítmányozási ügyletből származó követelésekre nézve nem gyakorolható.[5])

II. Hogy a szállítmányozó a most érintett jogokat közvetlenül megbízója irányában gyakorolhatja, a szállítmányozási ügylet természetéből következik. A keresk. forgalomban azonban általános szokás, a szállítmányozót épúgy mint a fuvarozót arra utasítani, hogy követeléseit az átvevőnél u t á n v é t mellett hajtsa be,[6]) vagyis a fuvarozási és szállítmányozási követelések, ide értve az adott előlegeket is, az átvevőre utalványoztatnak.[7]) Ily utánvétel esetében a szállítmányozó követelése annyiban változást szenved, amennyiben megbízója ellen csak feltételesen és csak viszkeresetileg fordulhat, t. i. csak akkor, ha az utánvételi megbízásnak eleget tett. Ez pedig nemcsak azt foglalja magában, hogy az átvevő az utánvételi összeg fizetésére egyszerűen felszólíttassék, hanem azt is, hogy az árú csak a fizetés mellett szolgáltattassék ki. Ha az árú az átvevőnek kiszolgáltattatik anélkül, hogy az utánvételi összeg kifizettetett volna, hiányzik épen az a feltétel, melynek bekövetkezte esetében a megbízó megtámadható; következőleg a szállítmányozó elveszti viszkeresetét a megbízó ellen,[8]) illetve a megbízónak kártérítéssel tartozik, ha

---

[4]) E l ő l e g e z é s e k alatt itt azon összegeket kell érteni, melyeket a szállítmányozó a megbízónak, nevezetesen a vételár fejében a szállítmányozás átvétele alkalmával fizet, s melyeket a szállítmányozó az átvevőnél mint u t á n v é t e l t szed be. Vajjon a megbízó jogosítva van-e az árút előlegekkel terhelni szemben az átvevővel? a szállítmányozó és hasonlóképen a fuvarozó szempontjából közömbös.

[5]) **B. T.** 2720/910. (H. D. IV. 316. l.) Ezen eltérés oka abban rejlik, hogy az árú rendszerint nem a megbízóé, hanem az átvevőé, s hogy ennélfogva az utóbbi igazságtalan hátrányban részesülne, ha ellene oly követelések érvényesíttetnének, melyek a concrét szállítmányozással semmi összefüggésben nincsenek. V. ö. *Tervezet* ind. 525. l.

[6]) Ennek oka abban rejlik, hogy különösen adás-vételnél rendesen épen az átvevő az, aki a fuvarozási költségeket viselni tartozik. Ahelyett tehát, hogy a feladó fizesse a fuvarozási költségeket s az átvevő azokat megtérítse, sokkal egyszerűbb, ha azokat mindjárt az átvevő fizeti meg.

[7]) Ez nemcsak a keresk. forgalomban szokásos kifejezésmód, hanem jogi értelemben vett utalványozás is, csak önálló keresk. utalványra nem szabad gondolni. A megbízó az utalványozó, a szállítmányozó az utalványos, az átvevő az utalványozott. A szállítmányozó az utalványt aztán ismét tovább adja a fuvarozónak és közvetett szállítmányozónak.

[8]) Ez a megbízás elveiből önként következik, de arra az esetre, ha

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és mennyiben ennek az utánvételi megbízás nemteljesítéséből kára van.[9])

A szállítmányozó rendesen nem maga eszközölvén a fuvarozást, az átvevővel sem lép közvetlen érintkezésbe, ennélfogva az utánvételi megbízásnak sem tehet közvetlenül eleget. Hogy tehát ebbeli kötelezettségének megfelelhessen, neki ismét a fuvarozót vagy pedig közvetett szállítmányozót kell utasítania arra, hogy az utánvételi összeget az átvevőnél érvényesítse. Hogy a fuvarozó ezen utasításnak mennyiben és minő következmények terhe alatt tartozik eleget tenni? arról alább a fuvarozási ügyletnél lesz szó (l. 171. §.). Itt csak azt az esetet kell szemügyre venni, ha a szállítmányozó az árút és az utánvételi megbízást közvetett szállítmányozóhoz intézi. Erre az esetre a K. T. határozottan kimondja, hogy a közvetett szállítmányozó az előző jogait, különösen ennek zálogjogát, gyakorolni köteles [id. 388. §. 2. bek.], minélfogva ha ebbeli kötelezettségének meg nem felel s az árút az előző követelésének kifizetése nélkül szolgáltatja ki, ő ez irányában épúgy felelős, mint az előző a megbizó irányában, eltekintve attól, hogy saját követeléseire nézve viszkeresetét is elveszti.[10])

III. Az utánvételi eljárásnál egyébiránt két esetet kell megkülönböztetni:

1. azt az esetet, midőn a közvetett szállítmányozó az utánvétel beszedését olyképen vállalja el, hogy az előzőt követelésére nézve csak azután elégíti ki, miután az utánvételi összeget tényleg felvette, illetve a zálogjog gyakorlása utján behajtotta. Ez esetben a közvetett szállítmányozó az előző jogait, s különösen zálogjogát is, mint ennek meghatalmazottja gyakorolja;[11]) s épen ez az eset az, melyet az imént szem előtt tartottunk;[12])

2. azt az esetet, midőn a közvetett szállítmányozó az előzőt

---

a szállítmányozó az utánvételi megbízást a fuvarozó által teljesítteti, a K. T. 414. §-ban határozottan ki is van mondva.

[9]) Igy nevezetesen ha az utánvételi összegben a vételár is bennfoglaltatott s a szállítmányozó ezt nem előlegezte.

[10]) Ez a fuvarozóra nézve határozottan ki van mondva a K. T. 412. és 414. §§-ban. V. ö. alább 171. §.

[11]) A meghatalmazás elveiből önként következik, hogy a közvetett szállítmányozó vagy fuvarozó ellen ugyanazok a kifogások tehetők, melyek az előző ellen érvényesíthetők voltak.

[12]) A fuvarozóra nézve ez esetről a K. T. 412. §. 1. bek. szól.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

követelésére nézve már megelőzőleg elégíti ki [id. §. 3. bek.].[13]) Ez esetben a közvetett szállítmányozó nem mint az előző meghatalmazottja, hanem a maga részére mint hitelező gyakorolja az előző követelését és zálogjogát, anélkül hogy az előző e jogok érvényesítésének elmulasztásában többé érdekelve volna. Gyakorolja pedig nem mint közönséges engedményes, hanem törvénynél fogva épugy, mintha azok eredetileg az ő követelései lettek volna. Az előzőnek fizetett összegeket úgy kell tekinteni, mint a közvetett szállítmányozó által a fuvarozásra, illetve szállítmányozásra teljesitett kiadásokat, melyekre nézve az előző személye többé nem jön tekintetbe, melyek az általa közvetlenül felszámított költségekkel és díjakkal egy egységbe összefoglaltatnak, ezekkel együtt egységesen érvényesíttetnek.[14]) Ez különben nemcsak a szállítmányozó, hanem egyúttal a fuvarozó követeléseire és zálogjogára nézve is áll, ha és amennyiben ez a közvetett szállítmányozó által kielégíttetett [id. §. 3. bek. 2. mond.].

Az utánvételi eljárásnak e két módja kapcsolatosan is előfordulhat.[15])

---

[13]) A fuvarozóra nézve ez esetről a 412. §. 2. bek. szól.

[14]) Ez az id. törvényhelyből egészen világosan nem tűnik ugyan ki. Az itt használt szavak, hogy »a követelés és a zálogjog a követőre megy át«, olyképen is volna magyarázható, hogy a közvetett szállítmányozó engedményesnek tekintetik, csakhogy nem szükséges külön engedményezési nyilatkozat, hanem az engedmény már törvénynél fogva áll be *(cessio legis)*. Hasonlóképen lehetne magyarázni a fuvarozóra vonatkozó 412. §. 2. bek.-t, mely csak annyiban különbözik a 388. §-tól, hogy azt mondja, mikép a fuvarozó, ki előzője követelését kiegyenlíti, »a törvény erejénél fogva ennek összes jogaiba lép«. Azonban e magyarázat különösen hátrányos következményei miatt nem fogadható el. Ha a közvetett szállítmányozó vagy fuvarozó csak előzőjének engedményese volna, akkor ellene az előző személyéből kifogásokat is lehetne tenni. De akkor egyúttal az utódra az a teher nehezednék, hogy az előző követeléseit szigoruan megvizsgálja s azokat épen csak akkor elégítse ki, ha meggyőződött arról, hogy azok nem kifogásolhatók. Alig szükséges hangsúlyozni, hogy ily körülmények mellett az utánvételi eljárásnak ez a módja lehetetlen volna s épen azért fel kell tételezni, hogy a K. T. az utódot nem mint engedményest, hanem mint eredeti hitelezőt kívánja tekinteni, aki ellen az előzők személyéből kifogások nem tehetők.

[15]) Igy különösen akkor, ha a közvetett szállítmányozó az előzőt csak részben akarja követelésére nézve előlegesen kielégíteni.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

166. §.

A szállítmányozó mint önszerződő fél.

I. Valamint a bizományos, úgy a szállítmányozó is felléphet önszerződő fél gyanánt, azaz ő a fuvarozást nemcsak más által, hanem maga is eszközölheti.[1]) Sőt a szállítmányozó ebbeli joga még sokkal tágabb mint a bizományosé, mert csakis akkor nem vehető igénybe, ha az határozottan kizáratott. Valamint továbbá a bizományos az önszerződés folytán nem szünik meg bizományos lenni, úgy a szállítmányozó is az önszerződés dacára megtartja szállítmányozói minőségét. Épen azért ez esetben is a megbízó érdekeit tartozik követni, s nem számíthat fel nagyobb fuvarozási díjt, mint amennyit más fuvarozónak fizetne; másrészt azonban a szállítmányozó jogait is megtartja s nevezetesen szállítmányozási díjt követelhet. A különbség a szállítmányozás közönséges esetével szemben csak az, hogy a szállítmányozó ezen minősége mellett egyuttal mint fuvarozó szerepel s hogy őt ennek folytán a fuvarozó jogai és kötelességei is illetik, nevezetesen a szállítmányozási költségeken és díjakon kívül a fuvardíjt is felszámíthatja [**K. T. 389. §.**], másrészt a fuvarozót terhelő nagyobb felelősséget is magára vállalja.[2])

II. A szállítmányozó önszerződésétől megkülönböztetendő az az eset, midőn a szállítmányozó a fuvarozást saját részére kibérelt fuvarozási eszközökkel ugyan, de nem saját személyében, hanem fuvarozók vagy hajósok által eszközli.[3]) Ez az eset a szállítmányozás közönséges szabályai alá tartozik.[4])

---

[1]) Vajjon a szállítmányozónak magának vannak-e fuvarozási eszközei, vagy ő azokat kibérli? különbséget nem tesz, feltéve hogy a kibérlés nem fuvarozási szerződés. V. ö. alább II. alatt.

[2]) V. ö. fentebb 164. §. és a fuvarozási felelősség közelebbi terjedelmére nézve alább 170. §.

[3]) Az eset, úgy képzelendő, hogy a szállítmányozó nem várja be azt, hogy szállítmányozási megbízásokat kapjon, hanem ilyenek reményében s azok teljesíthetésének biztosítására fuvarozási szerződéseket már előre saját részére köt; vagy a szállítmányozó már kapott megbízásokat, de hogy olcsóbban eszközölhesse a fuvarozást, további megbízások reményében nagyobb fuvarozási eszközökre (egész vasuti kocsikra, egész hajókra stb.) köt szerződést, mint aminők a már nyert megbízások teljesítésére szükségesek. Ha azután a szállítmányozási megbízást, illetve a szükséges további megbízásokat megkapja, ezeket a már megkötött fuvarozási szerződések útján hajtja végre. A különbség a közönséges szállítmányozással

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szemben csak az, hogy egy már előre megkötött fuvarozási szerződés utólagosan a megbízó részére kötöttnek vétetik. Több megbízó árúinak ilyetén egyesítése esetében gyűjtőkocsi-rakományról *(Sammelladung)* szokás beszélni.

[4]) A német K. T. 383. cikke erről az esetről kifejezetten emlékezik meg s a szállítmányozót feljogosítja a közönséges fuvardíjt felszámítani, még ha maga részére kisebb fuvardíjt alkudott is ki. Nálunk ez nem lehetséges (a szállítmányozónak engedélyezett fuvardíjvisszatérítésektől eltekintve: l. fent 165. §. 1. jegyz.) s az új német K. T. sem enged ily esetben eltérést a rendes szabály alól, jóllehet másrészt a gyűjtő szállítmányozót teljesen a fuvarozóra vonatkozó jogoknak és kötelességeknek veti alá, még ha átalányösszeg nem is állapíttatott meg (413. §.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ÖTÖDIK CIM.

FUVAROZÁSI ÜGYLET.

ELSŐ FEJEZET.

Általában.[1])

167. §.

A fuvarozási ügylet fogalma, természete, fajai.

I. Fuvarozás alatt a K. T. által használt műértelemben személyeknek és áruknak egy helyről más helyre való átvitelét értjük.[2]) Amennyiben ezt valaki a maga részére, saját erejével és eszközeivel eszközli : az semmi jogi jelentőséggel nem bír.[3]) Amennyiben pedig valaki a fuvarozást idegen erők és eszközök segítségével ugyan, de mégis maga és saját részére eszközli, az csak

[1]) *Eger* Das deutsche Frachtrecht, 3 köt. 2 kiad. 1888/90. ; *Schott* Endemann-féle Handb. III. 284. s k. l. ; *Thöl* HR. III. köt. ; *Duverdy* Traité du contrat de transport par terre. 2. kiad. Páris, 1874. ; *Lyon-Caen* és *Renault* Traité III. 399. s k. l. ; *Thaller* Traité général de droit commercial. Les transports par *J. Josserand*. Paris 1911. *Macnamara* és *Robertson* The Law of Carriers by Land. 2. kiad. London, 1908 ; *Chitty* és *Tempel* Treatise on the law of carriers of goods and passengers, 4. kiad. Boston, 1868. ; *Story* Commentaries on the law of bailments, 8. kiad. Boston, 1871. *Baumgarten N.* A keresk. törvény II. rész 5. címének reviziója. Magy. jogászegyl. ért. XX. köt. 1. füz. Bpest, 1900. — Nemzetg. szempontból : *Sax* Die Verkehrsmittel in Volks- u. Staatswirtschaft, 2 köt. Bécs, 1878/79. — Az automobiljogra nézve v. ö. *Meili* Die Kodifikation des Automobilrechts. Wien, 1907., *Eger* Reichsgesetz über den Verkehr mit Kraftfahrzeugen. Stuttgart 1911.

[2]) V. ö. K. T. 258. §. 5. pont, 259. §. 3. p. és 393. §. A közönséges élet felfogása szűkebb.

[3]) Még akkor sem, ha a fuvarozás valamely szerződés, pl. eladás teljesítése végett történik. A vevőre nézve közömbös, miként állítja az eladó az árut a teljesítési helyre.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

alkalmat szolgáltat arra, hogy közönséges bérleti és munkabéri szerződések köttessenek.[4]) Amennyiben azonban a fuvarozás más részére történik : az egy különleges szerződésnek tárgya, amely fuvarozási szerződésnek, fuvarozási ügyletnek neveztetik.[5]) Erről van itt szó. A fuvarozási ügylet tehát az a szerződés, mely személyeknek vagy áruknak fuvarozása iránt köttetik. E mellett azonban kiemelendő, hogy a fuvarozás csakis mint egész, mint a helyváltozás célba vett eredményének eszközlése értetik,[6]) hogy továbbá a szerződésnek közvetlenül a fuvarozás elvállalására s nem annak puszta közvetítésére kell irányulnia.[7]) Egyuttal feltételeztetik, hogy a más helyre átviendő áru vagy személy a fuvarozó birlalatába, közvetlen gondviselése és felügyelete alá legyen helyezve.[8]) Vajjon azonban a fuvarozó személyesen és saját fuvarozási eszközeivel, avagy mások segítségével s bérbevett fuvarozási eszközökkel foganatosítja-e a fuva-

---

[4]) Kibéreltetik más kocsija, lova ; szolgálatba vétetik kocsis, lovász stb.

[5]) Alapjában véve a fuvarozási ügylet sem egyéb, mint munkabéri szerződés, de emellett még más elemeket is foglal magában, így nevezetesen a letéti szerződésből. A *Code de com.* tervezetének 105. c. világosan kijelentette volt, hogy a fuvarczási ügylet a munkabéri és letéti szerződés elemeiből álló vegyes szerződés *(contrat mixte, qui participe de la nature du contrat de louage et de celui de depôt)*. A franciák nem is tekintik puszta consensuális szerződésnek, hanem reálszerződésnek, mely csak a dolog átadásával jön létre, úgy hogy előbb csak *pactum de contrahendo* létezik (v. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. III. 406. l.) s a vasuti fuvarozásnál nálunk is határozott tételes rendelkezés van arra, hogy a szerződés csak az árú átvételével köttetik meg. V. ö. Berni egyezm. 8. c., Üzletszab. 54. §.

[6]) A fuvarozási ügyletnél *locatio conductio operis* követeltetik. V. ö. **B. T.** 43/905. (D. IV. f. 3., 103. l.) Ha a fuvarozással járó egyes cselekmények az eredményre való tekintet nélkül képezik a szerződés tárgyát — *loc. cond. operarum*, — csak közönséges munkabéri (szolgálati) szerződés forog fenn.

[7]) Ebben különbözik a fuvarozási ügylet a szállítmányozási ügylettől, s a fuvarozási ügyletnek alkusz általi közvetítésétől.

[8]) Nem tekinthető tehát fuvarozási szerződésnek, ha a fuvarozó az árut más helyre viszi anélkül, hogy az neki közvetlen őrizet végett átadatott volna. V. ö. **C.** 8846/92. (D. Új f. 34., 192. l.) és 1427/95. (D. III. f. 4., 48. l.) **B. T.** 43/905. (D. IV. f. 3., 103. l.) Ez áll különösen a hajó vontatási szerződésről is, melynél a vontatandó hajó és rakomány teljesen a vontatóval szerződő fél felügyelete és rendelkezése alatt áll. V. ö. **C.** 741/87. (P. T. 15., 116. l.), **B. T.** 2718/88. (D. Új f. 21., 345. l.) Ily esetben a vállalkozó csak a rendes kereskedő gondosságával felelős, nem a véletlenért is. **C.** id. 8846/92.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rozást ? [8a]) teljesen közömbös. Nem jön tekintetbe továbbá elvileg, hogy minők az alkalmazott fuvarozási eszközök,[9]) s vajjon a helykülönbség, melyre a fuvarozás szól, nagyobb vagy kisebb távolságot képez-e ? [10]) Közömbös végre az, vajjon a fuvarozás, mint rendesen és külön kikötés nélkül is (l. alább 171. §.), ellenérték mellett, avagy kivételesen ingyen eszközöltetik-e ? [11])

II. A fuvarozás tárgyai személyek és áruk. Ennek megfelelőleg *személy- és árúfuvarozást* különböztetünk meg. Árúk alatt itt rendesen csak testi dolgok értetnek ugyan,[12]) az árú műkifejezése értelmében azonban (l. fent. 5. §.) az árúfuvarozás alá nem testi javaknak, nevezetesen *híreknek* továbbítását is kell vonni.[13]) A fuvarozás továbbá vagy *szárazföldi* fuvarozás, mely szárazföldön, illetve alatta vagy fölötte,[14]) vagy *vízi* fuvarozás, mely vizen történik. A szárazföldi fuvarozás-

---

[8a]) Ha a vasutnál a fuvaroztató szolgáltatja a fuvarozási eszközöket (magán-kazánkocsik), ez még nem szünteti meg a fuvarozási ügylet fogalmát, de a vasutnak a fuvarozási eszközökre vonatkozó felelőssége módosul. L. alább 174. §. 16. jegyz.

[9]) Ezek a legkülönbözőbbek. A fuvarozás történhetik: 1. ami a *mozgató erőt* illeti: gőzerővel (gőzhajó, gőzmozdonyú vasút), szélerővel (vitorlás hajók), vízerővel, villamerővel (távirda, távbeszélő, villamos vasút, automobil), állati erővel, emberi erővel (a hordári tevékenység is fuvarozás); 2. ami a *hordeszközt* illeti: hajóval, kocsival, állatokkal (fuvarozás állatok hátán), emberekkel (fuvarozás emberek hátán, kezében), sodronnyal (távirda, távbeszélő), vízzel (faúsztatás) stb. A mozgató erő és a hordeszköz egy testben egyesülve is előfordul, így emberek és állatok általi fuvarozásnál; sőt az is lehetséges, hogy a fuvarozás tárgya tartalmazza a mozgató erőt, pl. állathajtás.

[10]) Helyi *(localis)* fuvarozás. Bérkocsi, bútorszállító hordár, helyi posta, távirda, vasútról lakásra való fuvarozás. Ellenk. utóbbira nézve: **B. T.** 5698/86. (D. Új f. 16., 331. l.) V. ö. azonban K. T. 432. §.

[11]) Többnyire az ellenkező állíttatik a fuvarozási ügyletnek munkabéri természete alapján. De, mint láttuk, ez nem meríti ki jellemvonásait s épen a letéti ügylettel való rokonság bizonyítja az ingyenesség jogi lehetőségét. A gyakorlati életben az ingyenes fuvarozás tényleg elég nagy szerepet is játszik. Gondoljunk különösen a vasúti és hajózási szabadjegyekre, melyek nem kevésbbé állapítanak meg fuvarozási viszonyt, mint a fizetett jegyek.

[12]) Ezek a legkülönbözőbbek: nyers termények, iparcikkek, állatok, kocsik (üresen és megrakva), hullák, könyvek, újságok, levelek stb. Pénzeslevelek: **B. T.** 3133/903. (Jogt. K. 903. mell. 355. l.)

[13]) *A távirdák, távbeszélő* vállalatok tehát elvileg époly fuvarozási vállalatok, mint pl. a vasutak.

[14]) Földalatti és fölötti vasutak, távirdák, léghajók stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nak különösen fontos faja a vasúti fuvarozás, mellyel szemben másnemű fuvarozás közönséges fuvarozásnak neveztetik. A vízi fuvarozás vagy folyó- és belvízi, vagy pedig tengeri fuvarozás.

E megkülönböztetések a K. T. szempontjából kiváló fontossággal bírnak. Igy, mint már tudjuk, annak meghatározására nézve, mennyiben tekintetik a fuvarozási ügylet keresk. ügyletnek (l. fent. 115., 116. §.)? De ezenfelül a fuvarozási ügylet szabályozása és a fuvarozási ügyletre vonatkozólag felállított szabályok alkalmazása szempontjából is. A K. T. ugyanis a fuvarozási ügyletet nem szabályozza egész kiterjedésében s valamennyi fajára nézve, hanem csak annyiban, amennyiben áruknak szárazon vagy folyókon és belvízeken való fuvarozása iránt köttetik; sőt a fuvarozási ügylet fogalmát is csak e korlátozások mellett állítja fel. Ellenben a személyfuvarozás és a tengeri fuvarozás részletesen nem szabályoztatik benne, s a fuvarozási ügyletről felállított fogalom alá nem esik.[15])

III. A fuvarozási ügyletre vonatkozólag felállított szabályok s azok alkalmazása szempontjából tehát fuvarozási ügyletnek az tekintendő, mely áruknak szárazon vagy folyókon és belvizeken való fuvarozása iránt történik [**K. T. 393. §.**][16]) Emellett még feltételeztetik, hogy a fuvarozási ügylet keresk. ügylet legyen annak részéről, aki a fuvarozást magára vállalja, ami csak akkor áll, ha fuvarozási ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, mely esetben ő fuvarozónak neveztetik [id. §. 2. mond.], vagy ha kereskedő s a fuvarozás elvállalása üzleti körében történt [**K. T. 420. §.**].[17]) Vajjon azonban az, akinek részére a fuvarozás történik, az ú. n. feladó,[18]) kereskedő avagy nem kereskedő,

---

[15]) Az ezekre vonatkozó szabályok a K. T.-en kívül léteznek; igy különösen a tengeri fuvarozásra vonatkozó szabályok. L. fent. 7. §. A keresk. ügyletekre vonatkozó általános határozatok azonban a tengeri fuvarozásra, és amennyiben épen keresk. ügylet, a személyfuvarozásra is alkalmazást nyernek. Különös szabályok a személyfuvarozásra nézve csak a vasúti üzletszabályzatban (III. fejezet 10—29. §§.) és az 1874: XVIII. tcikkben találhatók.

[16]) Ez értelemben fogjuk mi is ezentul a fuvarozási ügyletet venni.

[17]) V. ö. fentebb 116., 117. §§.

[18]) Ez alatt a szállítmányozó is értetik, bár a K. T. a szállítmányozási ügyletnél a szállítmányozó megbízóját is feladónak nevezi. V. ö. 385., 386., 387. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

illetve vajjon a fuvarozási ügylet a feladó részéről is keresk. ügylet-e vagy nem; vajjon továbbá az, aki a fuvarozást elvállalja, nagyobb üzleti tevékenységet fejt ki, avagy kiskereskedő-e? [19]) nem jön tekintetbe. Amivel nem akarjuk azt mondani, mintha a K. T.-nek a fuvarozási ügyletre vonatkozó intézkedései az érintett feltételek fenforgása mellett minden esetben és a fuvarozás valamennyi fajainál egyaránt nyernének alkalmazást. A fuvarozási ügylet tényleges viszonyai oly változatosak, hogy egyes intézkedések bizonyos esetekben már eleve alkalmazhatlanoknak mutatkoznak.[20]) De amennyiben a tényleges viszonyok a törvény intézkedéseinek alkalmazását megengedik is, ez intézkedések alkalmazása a felek által rendszerint kizárható vagy korlátozható; [21]) sőt bizonyos intézkedések alkalmazása egyenesen a felek tevőleges akaratától függ.[22]) Ezenfelül különösen kiemelendő:

1. hogy a K. T. a fuvarozási ügyletre nézve általában felállított szabályok mellett (I. fejezet) a vaspályák fuvarozási ügyleteit illetőleg maga eltérő intézkedéseket állapít meg (II. fejezet),[23]) s hogy a vasúti fuvarozás a K. T.-en kívül és ennek kiegészítéseképen számos különös szabályt ural. Ezeknek legfőbb forrása a Vasúti üzletszabályzat (idézve: Ü. Sz.),[24])

---

[19]) V. ö. K. T. 5. §. és fentebb 17. §. Az id. §. maga említi a közönséges fuvarosokat és hajósokat.

[20]) Igy pl. hordárnál ki gondolna fuvarlevél alkalmazására?!

[21]) Kivétel van e tekintetben a vasútakra nézve. V. ö. alább 174. §. Ellenben a hajózási vállalatok époly kevéssé vannak korlátozva, mint a közönséges fuvarozók. V. ö. **L. I.** 350/81. (D. 28., 210. l.), **C.** 719/87. (D. Új f. 19., 340. l.), 1004/90. (U. o. 25., 280. l.)

[22]) Igy nevezetesen a rakjegy alkalmazása. V. ö. alább 173. §.

[23]) A K. T. e részben is a német keresk. törvényt követi, melyet az új német K. T. is fentartott. A régibb keresk. törvények a vasúti fuvarozásról természetesen nem szólnak. De az újabbak is túlnyomóan csak mellékesen emlékeznek meg külön róla. Igy az új olasz, román, spanyol K. T., míg az új portugal K. T. semmi kivételt nem tesz, a svájci kötjog pedig a vasútakat teljesen külön törvényeknek veti alá. Kivételt képez az 1891. évi belga fuvarozási törvény, mely a vasúti fuvarozást külön fejezetben még behatóbban szabályozza, mint a német és magyar K. T.

[24]) Ezen, az összes vasutakra nézve kötelező szabályzattól, mely a magyar kormány által bocsáttatik ki s törvényes kormányrendelet minden kellékeivel bir, tehát épúgy tárgyilagos jogot foglal magában, mint a törvény (v. ö. 1869: IV. tc. 19. §., **C.** 60/900. D. III. f. 18., 132. l.), megkülönböztetendők az egyes vasutak által kibocsátott szabályzatok,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

melyhez legújabban a nemzetközi vasúti árúfuvarozásra nézve az 1890. évi október 14-én kötött berni nemzetközi egyezmény (idézve: B. E., l. alább 177. §.) járult, az ennek becikkelyezését tartalmazó 1892: XXV. tc. (2. §.) felhatalmazván egyúttal a ministeriumot, hogy az egyezmény határozatait, amennyire a vasuti forgalom érdekében szükséges, az üzletszabályzat módosítása utján a belföldi vasúti fuvarozásra rendeleti úton az esetben is érvényesítse, ha azok a K. T. rendelkezéseitől eltérnek; [25])

2. hogy a postaintézetre a K. T.-nek a fuvarozási ügyletre vonatkozó [25a]) határozatai csak annyiban nyernek alkal-

---

tarifák stb., melyek akkor is, ha a kormány által megerősíttettek, csak alanyi szerződési szabványok jellegével birnak s mint ilyenek a felekre csak azon feltétel alatt kötelezők, ha azokra való kifejezett vagy hallgatagos vonatkozással, így nevezetesen a fuvarlevélben való hivatkozás alapján szerződnek. Az ilyen külön szabályzatok azonban az üzletszabályzatot rendszerint csak kiegészíthetik (végrehajtási határozmányok) de nem módosíthatják. Ez csak kivételképen a felügyeleti hatóság engedélyével egyes vonalrészekre, állomásokra stb. történhetik s az ilyen eltérések érvényességéhez szükséges, hogy a díjszabásba felvétessenek. V. ö. **Ü. Sz.** I. fej. 2. §.

[25]) A kormány e felhatalmazás alapján tényleg az 1874. évi üzletszabályzatot átdolgozta, s az újabb üzletszabályzat, mely az osztrák és német kormányokkal egyetértésben állapíttatott meg 1892-ben (e helyett uj 1909. l. fent 7.), s mely egyúttal a nemzetközi forgalomra is alkalmazást nyer, a mennyiben ez külön szabályok alatt nem áll (Ü. Sz. 1. §.), a berni egyezménnyel egyidejűleg 1893. január 1-én lépett hatályba. A K. T.-től eltérő intézkedések, melyek az üzletszabályzatba átvétettek, a K. T. 399., 400., 404., 410., 423. §§-ra vonatkoznak s az illető helyeken közelebbről lesznek megjelölve. Előrelátható, hogy a K. T. és a berni egyezmény közti eltérések a kormánynak adott felhatalmazás alapján mindinkább meg fognak szüntettetni, úgy hogy a nevezett egyezmény folytán a belföldi vasúti fuvarozási jog is lényegesen át fog alakulni. Az új német K. T. már közvetlenül módosította ezt az egyezmény intézkedései értelmében. V. ö. *Szladits K.* Az új vasúti üzletszabályzatról. Jogtud. Közl. 1910. évf. és külön Bpest 1910., *Hállay F.* Vasúti üzletszabályzat (szembeállítva az eddig érvényben volt Ü. Sz. határozmányaival). Bpest, 1910. — Az érintett felhatalmazás kiterjesztetett az 1898. évi párisi, valamint az 1906. évi berni pótegyezmény határozataira is: 1901: XXV. és 1908. évi XLIV. tc. 2. §.

[25a]) Csakis ezek. A keresk. ügyletekre általában vonatkozó határozatok (minősítés stb.) a postaintézetre is alkalmazandók. Ez áll különösen a bírói hatáskör megállapítása szempontjából azon alapon, hogy a postaszállítás a fuvarozási ügylet fogalma alá esik. V. ö. **B. T.** 3133/903. (Jogt. Közl. 903. mell. 355. l.): pénzeslevelek szállítására nézve.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mazást, amennyiben ezek az e részben fennálló külön rendeletekkel nem ellenkeznek [**K. T. 421. §.**] [26]) s ugyanez áll:

3. a távirdaintézetekre nézve is, bár a K. T. ezekről hasonló kijelentést nem tesz; [27])

4. hogy jóllehet a K. T. a szárazföldi és a folyó- és belvízi fuvarozás között semmi különbséget nem tesz, utóbbi mégis több tekintetben sajátos szabályoknak van alávetve.[28])

---

[26]) Alkalmazás: **C.** 751/909. (H. D. IV. 42. l.) pénzeslevél elveszése. A postára vonatkozó kivétel annyival fontosabb, mert bizonyos tárgyak, mint levelek és időszaki nyomtatványok, kizárólag a posta által fuvaroztathatnak (postakényszer). V. ö. 1850. évi postatörvény 6. §. A postajogra nézve v. ö. különösen *Goldschmidt* System 232. s k. l.; *Schott* id. h. 531. s k. l.; *Dambach* Das Gesetz über das Postwesen d. Deutschen Reiches, 4. kiad. Berlin, 1881.; *Meili* Die Haftpflicht d. Postanstalten. Lipcse, 1887.; *Von der Osten* Der einfache Sachtransport nach d. Reichspostrecht. Berlin, 1883.; *Lyon-Caen-Renault* id. m. III. 573. s k. l.; *Hepp* De la correspondance privée, postale ou télégraphique. Strassbourg 1864.; *Jacottey* Traité de législation et d'exploitation postales. Páris, 1891.; *Rétay* A postai közigazgatási és kezelési szabályok kézikönyve. Kassa, 1881.; *Róth Pál* A postajog Magyarországon. Bpest, 1891.; *Rosznáky* Postaüzleti szabályok. Ungvárt, 1894. *Heim* Közgazd. lexicon III. 232. s k. l. és M. Jogi Lexikon, VI. 81. s k. l. *Hennyey V.* Posta, telegráf és telefon. Magyar kereskedő könyve II. köt. és különlenyomat, Bpest, 1907.

[27]) A távirdaüzletre épúgy, mint a postára vonatkozó főbb törvényeket l. fentebb 7. §. Irodalom l. fent. 140. §.

[28]) V. ö. különösen az 1869. április 21-én kelt közm. és közl. min. rendelet által közzétett, később azonban újonnan szerkesztett »ideiglenes folyó-, csatorna- és tói hajózási rendszabályokat«, melyek túlnyomóan közrendészeti jelleggel bírnak, de némely magánjogi intézkedést is tartalmaznak. A nagyobb hajózási vállalatok a fuvarozásra nézve előre meghatározott üzleti szabályzatok szerint járnak el. Ezek jogi természetükre nézve az egyes vasútak által kibocsátott külön szabályzatokkal (l. fent. 24. jegyz.) egyenlők. V. ö. **C.** 719/87. (D. Új f. 19., 340. l.), 229/88. (U. o. 20., 222. l.), 1004/90. (U. o. 25., 280. l.) — Németországban külön törvény a belvízhajózásra nézve: 1895. jan. 15-ről, új szövegezésben 1899. jan. 1-ről (commentárok: *Förtsch, Landgraf*). Egyes más országokban a belvízhajózásra a tengerjog szabályai alkalmaztatnak. Így nevezetesen az olasz, román és részben a hollandi K. T. szerint. V. ö. *Szerző* Törvényjavaslat a tengeri magánjogról 2. §. »Tengeri ügyeknek tekintetnek azok is, melyek belvizeken keletkeztek, ha és ameddig rajtuk tengeri hajók járni szoktak, vagy ha tengeri hajóra vonatkoznak.« L. hozzá: Részletes indokolás 6. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

168. §.

A fuvarozási ügylet megkötése s a fuvarozási ügyletnél előforduló okiratok.

I. A fuvarozási ügyletben rendszerint három személy vesz részt: a feladó, a fuvarozó és az, akihez az árúk fuvaroztatnak, az átvevő vagy címzett *(Destinatarius, Adressat)*. Kivételesen a feladó és a címzett azonos.[1]) A nevezett személyek mindazonáltal nem szerepelnek olyképen, mintha a fuvarozási szerződés mindháromnak közreműködése mellett jönne létre, abban mindhárom szerződő fél volna. A fuvarozási szerződés csak a feladó és a fuvarozó által köttetik meg s csak ezek állanak egymással közvetlen szerződési viszonyban. A címzett a fuvarozási szerződéssel szemben nem idegen ugyan, sőt, mint alább látni fogjuk, ő a fuvarozási szerződésből, és pedig saját nevében, jogokat érvényesíthet s egyúttal kötelezettségeket tartozik teljesíteni. Ez azonban nem abban találja alapját, mintha ő a fuvarozási szerződés egyik alkotó tényezője volna, hanem a fuvarozási szerződés sajátos természetéből következik, mely szerint az nemcsak a közvetlen szerződő felek, hanem egyúttal a címzett érdekében, a címzett javára köttetik (v. ö. alább 172. §.).

II. A fuvarozási szerződés érvényességéhez általában véve meghatározott alakszerűségek nem szükségesek. Köthető szóval vagy írásban, sőt hallgatag is.[2]) A fuvarozó jogosítva van ugyan a feladótól ú. n. fuvarlevél (szállítólevél) kiállítását követelni [**K. T. 394. §.** 2. bek.].[3]) De e követelés magában véve nem jelenti azt, mintha a fuvarozási szerződés a fuvarlevél kiállítása előtt nem lépne életbe. Ehhez külön megállapodás kivántatik,[4]) hacsak, mint nevezetesen a vasúti fuvarozásnál, ellenkező intézkedések

---

[1]) Ez különösen akkor fordul elő, ha a feladó oly helyre küldi magának az árút, hová ő maga utazik. Igy nevezetesen podgyásznál. A K. T. a rakjegynél egyenesen kimondja, hogy a feladó tekintetik átvevőnek, ha a rakjegy pusztán rendeletre szól. V. ö. 416. §. és alább 173. §.

[2]) Hallgatag: pl. az árú átadása és a megállapított fuvardíj lefizetése által; levélnek a levélszekrénybe dobása által stb.

[3]) Feltételeztetik azonban, hogy a fuvarlevél kiállítása a fuvarozás természetével nem ellenkezik. V. ö. megelőző §. 20. jegyz.

[4]) V. ö. *Tervezet* ind. 531. l. A külön megállapodással egyenlő az illető vállalat üzletszabályzata, ha a szerződés annak alapján köttetik. Pl. a Dunagőzhajózási t. üzletszabályzata. A vasúti üzletszab. azonban, mint tudjuk, más szempont alá esik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nincsenek.[5]) Még kevésbbé tekinthető a fuvarlevél általában vagy épen oly értékpapirnak, mely, miként a rakjegy (l. alább 173. §.), az árút jogilag helyettesítené.[6]) A fuvarozó elleni követelés a fuvarlevél nélkül is érvényesíthető s a fuvarozó a fuvarlevél visszaadása nélkül is szabadul kötelezettsége alól, ha a címzettnek az árút kiszolgáltatta.

A fuvarlevél[7]) a feladó által egyoldaluan a címzetthez intézett nyilt levél alakjában kiállított okirat,[8]) mely a fuvarozónak átadatván, az árúkat a címzetthez kiséri, s a fuvarozás teljesítésével a címzettnek kézbesíttetik. Célja főleg az, hogy úgy a fuvarozó és a fuvarozásban később résztvevő személyek, mint a címzett, tudomást szerezzenek belőle a fuvarozott árúkról s általában a fuvarozási szerződés feltételeiről. A **K. T. 395. §.** szerint a fuvarlevél magában foglalja :[9]) 1. az árú megjelölését minőség, mennyi-

---

[5]) V. ö. **Ü. Sz.** 61. §. és **B. E.** 8. c., melyek szerint a fuvarozási szerződés akkor van megkötve, ha a feladó állomás az árút a fuvarlevéllel fuvarozás végett átvette. Hasonlóképen lényeges a fuvarlevél a kocsi-postai küldeményekre nézve, kivévén a levélalakú küldeményeket 250 grammig. Postai tarifák 123. l.

[6]) Amíg a fuvarlevél a fuvarozó kezében van, a birtokszerzés annak átruházásával nem is lehetséges, de különben is az árú megérkezte előtt csak a feladó rendelkezhetik fölötte (l. a köv. §-t). Épen azért végrehajtási foglalás is ezen időpontig csak a feladó ellen történhetik (1881 : LX. tc. 68. §.). Csakis az árú megérkezte és a fuvarlevél kézbesítése után mondható, hogy a fuvarozó az átvevő (címzett) nevében birlal s hogy a fuvarlevélnek utóbbi által történt átruházása útján az árú birtoka is át van ruházva. De ez esetben is a fuvarlevél birtokosa nem saját, hanem az átvevő jogán birtokol, amint hogy a végrehajtás is az átvevő ellen a fuvarleveltől függetlenül történhetik. **B. T.** 5590/77. (D. 28., 260. l. és **C.** 344/85. (J. 85., 170. l.) szerint a fuvarlevél birtoka még az árú megérkezése után sem helyettesíti az árú birtokát s ad megtartási jogot. Ugyanazon okból **C.** 1777/93. (D. Új f. 36., 58. l.), 1095/96. (D. III. f. 5., 313. l.) és 607/97. (U. o. 10., 101. l.) az eladó visszakövetelési jogát a Csődt. 44. §-a alapján megállapította, dacára, hogy a vevő a fuvarlevelet már kiváltotta. E határozatok azonban túlzottak s nem felelnek meg a Végreh. T.-ben elismert törvényes felfogásnak. — Fuvarlevél másodlatról l. alább 20. jegyz.

[7]) V. ö. különösen *Goldschmidt* Handbuch I. 1. kiad. 75. §.

[8]) Rendesen nyomtatott ürlapok használtatnak. A vasúti fuvarozásnál csakis az előirt nyomtatott és a vaspályaigazgatás által bélyegzett fuvarlevélminták használhatók. **Ü. Sz.** 55. §., **B. E.** végr. hat. 2. §. (mód. 1898. és 1906. pótegyezm.). A postánál kizárólag csak a postaigazgatás által kiadott fuvarleveleket szabad használni. Postai tarifák 123. l.

[9]) A felsorolt kellékek nem lényegesek oly értelemben, mintha valamelyik kellék hiánya a fuvarlevelet érvénytelenné tenné, vagy bizonyító

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ség és az ismertető jelek szerint ; [10]) 2. a fuvarozó nevét és lakhelyét ; 3. a feladó nevét ; [11]) 4. a címzett, vagyis annak nevét, kinek az árú kiszolgáltatandó ; [12]) 5. az árú rendeltetési helyét ; [12a]) 6. a fuvardíjra vonatkozó határozatokat ; 7. azon különös megállapodásokat, melyek a felek közt egyéb pontok, különösen az út irányára, az árú megérkezési idejére, vagy az e részbeni késedelemre nézve keletkeztek ; [12b]) 8. a kiállítás helyét és idejét. A

---

erejétől fosztaná meg. V. ö. *Tervezet* ind. 533. l. A K. T. csak a szokásos tartalmat tünteti fel. A fuvarozó azonban követelheti, hogy a feladó a K. T. kellékeinek megfelelő fuvarlevelet állítson ki, de ilyent elfogadni tartozik is. A vasúti fuvarlevélben több kellék kívántatik. **Ü. Sz.** 56. §., **B. E.** 6. c. A feladó felelős az adatok és nyilatkozatok helyessége- és teljességeért. **Ü. Sz.** 57. §. De ha a vasút a hibát helytelenül igazította ki, a kár egyenlően terheli a feladót és a vasútat : **C.** 348/911. (H. D. VI. 77. l.).

[10]) A vasúti fuvarozásnál, ha a súly vagy tartalom helytelenül lett bevallva, s habár a feladó részéről nem is forog fenn vétkesség, az esetleges fuvardíjkülönbözeten és a felmerült kár megtérítésén felül, valamint a büntetőjogi és rendőri büntetésektől eltekintve, bírság : ú. n. fuvardíjpótlék is szedetik. **Ü. Sz.** 60. §., **B. E.** 7. c. (mód. 1898. pótegyezm. 1. c.) s a vasút nem felelős : **Ü. Sz.** 96. §. A vasút azonban olyan darabáruknál, melyeket maga rakat be, a súlyt a feladásnál meg tartozik állapítani s kocsirakományoknál is követelhető a súlymegállapítás külön díj lefizetése mellett. **Ü. Sz.** 58. §. 3. bek. Ily esetben a feladó nem is kötelezhető a bírság megfizetésére. **Ü. Sz.** 60. §., 3. bek. A fuvardíjpótlék fizetése vagy visszafizetése iránti igény egy év alatt évül el. **Ü. Sz.** 60. §. 5. bek. — Ha magának a vasútnak közegei követtek el hibát a mérlegelésnél, az ebből eredő kárért a vasút csak a közegek vétkes gondatlansága vagy csalárdsága esetében felelős. V. ö. **C.** 76/909. (H. D. III. 190. l.).

[11]) Habár a meghatalmazott saját nevét írta is a fuvarlevélbe, feladónak a K. T. 49. §. 2. bek. értelmében mégis a főnök tekintendő. **C.** 257/82. (D. Új f. 2., 37. l.). A feladó meg nem jelölése a fuvarlevélben esetleg az azt mégis elfogadó fuvarozóra nézve gondatlanságot állapít meg, pl. ha emiatt a feladót az árú feltartóztatása esetében (állatjárvány) nem értesítette. V. ö. **C.** 70/907. (H. D. II. 86. l.)

[12]) Rendeletre a fuvarlevél, miként a rakjegy, nem szólhat ; hasonlóképen nem bemutatóra. Fel kell tételezni, hogy a törvény ezt kimondaná, ha akarta volna. Ugyanaz áll a vasúti fuvarlevélre nézve. **Ü. Sz.** 56. §., **B. E.** 6. c. Az új olasz, román és portug. K. T. rendeletre és bemutatóra szóló fuvarleveleket is megenged. Téves vagy helytelen megjelölés : l. alább köv. §. 16. és 20. jegyz.

[12a]) V. ö. **C.** 348/911. (H. D. VI. 77. l. : egyenlő nevű helyeknél ország kitétele.

[12b]) Vasúti kocsi számának feltüntetése. Ha az árú más számú kocsiba rakatott, a nélkül, hogy ez a fuvarlevélben kitüntettetett volna, a vasút felelős : **C.** 164/912. (H. D. VII. 18. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fuvarlevél a l á í r á s á t a törvény nem követeli ; [13]) még kevésbbé szükséges, hogy a fuvarlevelet a fuvarozó írja alá.

III. Jóllehet a fuvarlevél, különösen az aláírás hiányánál fogva, a szabályszerű okiratok fogalma alá nem esik, az mégis a fuvarozási szerződés b i z o n y í t é k á u l szolgál [K. T. id. 394. §. 1. bek.].[14]) És pedig úgy a feladó mint fuvarozó ellen és mellett,[15]) sőt még a címzett ellen és mellett is.[16]) Valamint azonban általában az okiratok ellen, úgy a fuvarlevél ellen is van ellenbizonyitásnak helye,[17]) sőt, minthogy a fuvarlevél nem képez szabályszerű szerződési okiratot, ellenében szóbeli megállapodások is érvényesíthetők.[18]) A fuvarlevél továbbá nemcsak a benne tartalmazott adatok valóságát, hanem azt is bizonyítja, hogy a fuvarozó a benne említett árúkat fuvarozás végett tényleg átvette, feltehető lévén, hogy a fuvarozó a fuvarlevelet az árúk nélkül átvenni nem fogja.[19])

---

[13]) De igen a v a s ú t i fuvarozásnál. **Ü. Sz.** 56. §., **B. E.** 6. c. Az aláírást azonban nyomtatott vagy bélyegzett alájegyzés pótolja.

[14]) Nemcsak úgy, mint az alaktalan okiratok általában (1893 : XVIII. tc. 73. §. 3. bek., Pp. 318. §.), hanem t e l j e s bizonyító erővel, minthogy a törvény egészen általánosan beszél. Ez egyik esete az előbb id. törvényszakasz 4. bek.-nek, ill. a Pp. 319. §-nak. Más, ha a fuvarlevél a felsorolt kellékekkel nem bír, mely esetben annak bizonyító erejét a bíróság szabadon mérlegeli. Kivétel van továbbá a v a s ú t i fuvarozásnál annyiban, amennyiben oly árúknál, melyeknek felrakását a feladó eszközli, a súlynak vagy mennyiségnek a fuvarlevélben való megjelölése a vaspálya ellen csak akkor bizonyít, ha általa utánmérés, illetve utánszámlálás történt s ez a fuvarlevélben tanusíttatott. **Ü. Sz.** 61. §. 4. bek., **B. E.** 8. c. Ha azonban ez megtörtént, a vasút mentségére nem szolgál, hogy a fuvarozás zárt (ólmozott) kocsiban történt és a zár a leadáskor sértetlen volt : **C.** 1355/89. (D. Új f. 26., 300. l.)

[15]) A fuvarlevél birtokában lévő fél annak mint k ö z ö s o k i r a t n a k felmutatására kötelezhető.

[16]) Ez következik abból, hogy a címzettet csak a fuvarozási szerződésen alapuló, illetve a fuvarlevélből kivehető jogok és kötelezettségek illetik. V. ö. K. T. 407., 408. §§. és alább 172. §.

[17]) Igy különösen arra nézve is, hogy a fuvarlevél lebélyegzésekor (vasútnál) valamely kellék még nem volt rávezetve. V. ö. **C.** 3569/86. (D. Új f. 15., 77. l.)

[18]) Az osztr. p. t. 887. §-a (l. fent. 140. §.) a fuvarlevéllel szemben nem jöhet alkalmazásba.

[19]) A v a s ú t i fuvarozásra nézve határozottan ki van mondva, hogy a fuvarlevélnek a feladási állomás keletbélyegével való ellátása az átvétel jeléül történik. **Ü. Sz.** 61. §., **B. E.** 8. c.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

IV. A fuvarlevél mellett vagy helyett a fuvarozási szerződésnél még egyéb okiratok is előfordulnak. Igy nevezetesen:

1. fuvarlevélmásodlatok, melyek a fuvarozó által hitelesítve az azokat kiállító feladónak visszaadatnak, hogy neki is bizonyítéka legyen;[19a]) esetleg a fuvarozó a másodlaton az árú átvételét is igazolja, a vasutak ily igazolásra a feladó kivánatára kötelezve lévén;[20])

2. átvételi elismervények és feladási vevények,[20a]) melyeket a fuvarozó az árú átvételének és esetleg a fuvardíj lefizetésének bizonyítékául állít ki, gyakran oly hatállyal, hogy az árú kiszolgáltatása csak is azok felmutatására történik;[21])

3. az ú. n. rakjegy, melyet szintén a fuvarozó állít ki, s melyről alább 172. §. közelebbről lesz szó.

[19a]) Használtatnak különösen a vasúti pályaudvaron maradt árúk kiszolgáltatásánál a jelentkező igazolására. V. ö. **Ü. Sz.** 68. §. és hozzá: **C.** 93/905. (D. IV. f. 4., 252. l.), 186/905. (U. o. 254. l.).

[20]) **Ü. Sz.** 61. §. 5. bek., **B. E.** 8. c., ahol egyúttal kimondva, hogy a másodlat sem az eredeti fuvarlevél, sem rakjegy jelentőségével nem bir. Ehhez képest a másodlat mit sem változtat a fuvarozott árúkra vonatkozó birtokviszonyokon, sőt még kevésbbé helyettesíti az árút mint az eredeti fuvarlevél, tekintve, hogy a fuvarozó csak az eredeti fuvarlevél átadásától fogva birlal az átvevő nevében. — Egyes külföldi törvényhozások a rendeletre vagy bemutatóra szóló és a fuvarozó által aláírt másodlatnak kifejezetten dologjogi hatályt tulajdonítanak. Igy az olasz és román K. T.

[20a]) Ha általában feladási vevény köttetik ki, pl. a vevő annak átadása fejében igéri a fizetést, a keresk. szokás szerint a fuvarozó által kiállított feladási vevény értetik, bár kivételesen hitelképes szállítmányozó által kiállítva is elfogadtatik. V. ö. **C.** 1129/904. (D. IV. f. 3., 330. l.)

[21]) Ily esetben a feladási vevény a rakjegyhez hasonlóan dologjogi hatályú értékpapir jellegét ölti fel, amint ez a K. T. 404. §. 3. bek.-ből (l. köv. §.) és az 1881 : LX. tc. 68. §-ából is kitűnik. V. ö. *Értekezlet* jk. is 348. l. Különösen a vasútakon és gőzhajókon fuvarozott podgyászról szokás ily feladási vevényeket (podgyászjegyeket) kiállítani, az **Ü. Sz.** 34. §-a határozottan kiemelvén, hogy a podgyász rendszerint csak a jegy visszaadása mellett adatik ki s hogy a vasút nincs kötelezve a birtokos jogosultságát vizsgálni. Az árúfuvarozásnál feladási vevény csak fuvarlevélmásodlat helyett állítható ki. **Ü. Sz.** 61. §. 7. bek. A posta által ajánlott levelekről, pénz- és árúküldeményekről kiállított feladási vevények is épen csak tanusító jelleggel bírnak. Átvételi elismervények egyébiránt a címzett részéről is előfordulnak. Igy az **Ü. Sz.** 76. §. szerint az árú kiszolgáltatásakor követeltetnek, kiemeltetvén egyúttal, hogy az elismervénynek csakis az átvétel egyszerű elismerésére kell szorítkoznia, s hogy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

169. §.

A fuvarozó kötelezettségei.

I. A fuvarozó kötelezve van arra, hogy a fuvarozás végett átvett áruknak gondját viselje s a fuvarozást kellő módon és kellő idő alatt eszközölje. Amennyiben a feladó a fuvarozás módját, ideértve az út irányát is, határozottan kijelölte, a fuvarozó ettől a felek hátrányára el nem térhet; kijelölés vagy szokás hiányában pedig a fuvarozást azon módon köteles teljesíteni, mely a felek érdekeinek legjobban megfelel.[1]) Ugyancsak a szerződés vagy szokás határozza meg a fuvaridőt;[2]) ha azok nem intézkednek, a körülmények szerint itélendő meg, vajjon a fuvarozás kellő idő alatt eszközöltetett-e? De a fuvarozó nemcsak a fuvarozást kellő idő alatt teljesíteni, hanem kellő idő alatt megkezdeni is köteles, és pedig tekintet nélkül arra, vajjon a fuvaridő határozottan meg van-e állapítva vagy nem?[3]) A fuva-

---

további nyilatkozatok, nevezetesen az árú kifogástalan vagy kellő időben való kiszolgáltatásáról nem követelhetők (10. bek.). Különös faja az átvételi elismervényeknek a postai tértivevények, melyeket a címzett a feladó részére állít ki.

[1]) Az **Ü. Sz.** 67. §-a és a **B. E.** 6. c. (mód. 1906. pótegyezm.) szerint, ha a feladó a fuvarlevélben az út irányát meg nem határozta, a vasút azt a vonalat köteles választani, mely a feladóra nézve legelőnyösebb (legrövidebb, illetve legolcsóbb: **Ü. Sz.** id. §. 3. bek.). Ha pedig az útirány megjelöltetett, eltérés csak azon feltétel alatt történhetik, ha a vámellátás a feladó által megjelölt állomáson eszközöltetik, nagyobb fuvardíj nem követeltetik és a fuvaridő nem hosszabb, mint a kijelölt útirány betartásánál (**Ü. Sz.** id. §. 2. bek.). Fuvarozás módja: gyors- vagy teherárú, gyorsított gyorsárú (gyorsvonattal: **Ü. Sz.** 67. §. 1. bek.), expressárú (podgyászkocsiban: **Ü. Sz.** V. fej.), hullaszállítás (VI. fej.), élőállatok szállítása (VII. fej.).

[2]) V. ö. K. T. 400 §., mely a kikötött vagy szokásos fuvaridő elmulasztásának következményeit határozza meg. L. a köv. §-t. A vasúti fuvarozásnál a fuvaridő szabályzatilag van megállapítva. V. ö. **Ü. Sz.** 75. §., **B. E.** végr. hat. 6. §. De ezek mellett is a vasút felelős, ha az elküldésben mulasztás terheli; így nevezetesen romlásnak kitett árúknál. V. ö. **C.** 788/910. (H. D. V. 104. l.). Állatokra nézve külön határidő: **Ü. Sz.** 51. §.

[3]) A K. T. 397. §-a, mely a fuvarozás megkezdésére vonatkozik, semmi megkülönböztetést nem tesz, s ez annyival inkább mérvadó, mert kétségtelen, hogy a fuvarozás megkezdésének ideje kikötött vagy szokásos fuvaridő esetében is jelentőséggel bír. Igy nevezetesen az elállás szempontjából, ha a fuvarozás megkezdésének vagy folytatásának meggátlása olyan, hogy nyilvánvaló, mikép a fuvarozó a késedelmet a még hátralévő idő

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rozás megkezdésére szintén határozott megállapodás történhetik ;[4]) ilyennek vagy helyi szokásnak [5]) hiányában a fuvarozást a körülményekhez mért határidő alatt kell megkezdeni. [**K. T. 397. §.**] Ha a fuvarozás megkezdése, vagy az út folytatása természeti esemény vagy más véletlenség miatt [6]) ideiglenesen [7]) meggátoltatik, a feladó nem köteles az akadály megszüntét bevárni, hanem a szerződéstől elállhat ; köteles azonban ily esetben a fuvarozónak, amennyiben ezt vétkesség nem terheli,[8]) az előkészületi, a ki-

---

alatt be nem hozhatja. A n é m e t K. T. megfelelő 394. cikke, mely világosan csak arról az esetről intézkedik, ha a fuvaridő iránt megállapodás nem történt, reánk nézve nem irányadó, bár a K. T. előmunkálataiból az eltérés oka ki nem derül.

[4]) A v a s ú t i fuvarozásnál a fuvaridő a d. e. feladott árúkra nézve déli 12 órakor, a d. u. feladottakra nézve éjfélkor kezdődik ; reákövetkező ünnep- vagy vasárnap esetén a d. u. feladott árúknál egy nappal később. **Ü. Sz.** 75. §., **B. E.** végr. hat. 6. §. Ha az árú előbb vétetett át, mintsem tényleg elszállítható volt, a fuvaridő rendszerint a f e l a d á s t ó l számíttatik. V. ö. alább 174. §. 10. jegyz.

[5]) Mérvadó az e l k ü l d é s i hely szokása. Az *Értekezleten* határozottan kiemelték, hogy nálunk ily helyi szokás, különösen a közönséges fuvarozásnál, tényleg létezik. V. ö. Jegyzők. 343. l.

[6]) Más véletlenség: pl. a fuvarozási eszközök lefoglaltattak. — Ha nem természeti esemény, sem más véletlenség, hanem a fuvarozó vétkessége vagy akarata okozza a késedelmet, a feladó minden kárpótlás nélkül léphet vissza s azonfelül a maga részéről kártérítést követelhet. Vasútnál p ó t h a t á r i d ő k az **Ü. Sz.** 75. §. 3. bek. értelmében. Az ilyenek megállapítása nem a díjszabás módosítása vagy kiegészítése, hanem a fennálló díjszabás alapján való intézkedés, minélfogva az előbbiekre nézve előírt hirdetési alakszerűségek erre nem alkalmazhatók. V. ö. **B. T.** 191/910. (H. D. IV. 290. l.). De vitatható, vajjon a póthatáridő az **Ü. Sz.** (id. §. 4. bek.) értelmében kellőleg közzététetett-e. V. ö. **C.** 869/911. (H. D. VI. 225. l.).

[7]) Csak i d e i g l e n e s meggátlásról van itt szó. Ha a meggátlás t a r t ó s, azaz a fuvarozás lehetetlenné válik, az általános magánjogi szabályok mérvadók, azaz a szerződés hatályát veszti, fenmaradván a kártérítés azon fél ellen, aki a fuvarozás lehetetlenségét előidézte. Az ideiglenes és tartós meggátlás fogalma különben nem absolut módon, hanem a viszonyok, különösen a fuvarozás célja és a fuvaridő tartama szerint állapítandó meg. Az **Ü. Sz.** 74. §. és a **B. E.** 18. c. nem tesz különbséget s a vasútat kötelezi a feladótól utasítást kérni, mely azonban nem szükséges, ha a fuvarozás segélyútirányon történhetik.

[8]) Itt csak oly vétkességről van szó, mely a természeti esemény vagy más véletlenség bekövetkezésének oka volt (ú. n. *casus mixtus).* Pl. ha a fuvarozó a fuvarozás megkezdésével késik s útközben az eső a folytatást akadályozza, holott ha idejében kezdi meg a fuvarozást, az eső megelőztetett volna. Ha a fuvarozás t i s z t á n a fuvarozó vétkessége miatt nem

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy berakodási költségeket s a fuvardíjból a megtett útra eső részt megtéríteni. A megtérítendő összeget, ha az iránt a felek meg nem egyezhetnek, helyi szokás hiányában a bíróság határozza meg [id. §. 2. bek.].

II. A fuvarozás eszközlése a fuvarozónak pusztán kötelezettsége ; j o g a ellenben a fuvarozásra még az árú átadása és a fuvarozás megkezdése után sincs. Ebből, valamint azon körülményből, hogy a fuvarozó csak a feladóval áll közvetlen szerződési viszonyban, önként következik, hogy a fuvarozó a feladó későbbi utasításait az árú visszaadása, vagy annak más mint a fuvarlevélben kijelölt átvevő részére leendő kiadása tekintetében teljesíteni tartozik. [**K. T. 404. §.**][9]) Ha a fuvarozó ilyen ellenrendeletnek eleget nem tenne,[10]) a feladó kártérítést követelhet.[11]) A feladó ezen

---

volt megkezdhető vagy folytatható, a K. T. 397. §-a nem nyer alkalmazást. Erről az esetről l. fent. 6. jegyz.

[9]) A fuvarozó azonban a feladó utasításának teljesítéséből eredő költségek megtérítését követelheti. L. kifejezetten **Ü. Sz.** 73. §., **B. E.** 15. c. Követelheti továbbá a kialkudott vagy szokásos fuvardíjt, habár az útnak csak egy részét tette meg, mert a feladó az oka, hogy a fuvarozást be nem fejezte. Következik a munkabéri szerződés általános elveiből. V. ö. o s z t r á k p. t. 1155. §. A rendeltetési helynek utasítás szerinti megváltoztatásából a fuvareszközökben (pl. hajón) előállott károsodásért azonban a feladót csak akkor terheli felelősség, ha a fuvarozó értesítette őt, hogy a fuvarozást az új helyre annak veszélyessége miatt megtagadja és a feladó ennek dacára az utasítást fenntartja, vagy ha a feladó az eltérés következményeiért szavatosságot vállal : **C.** 937/900. (D. III. f. 20., 71. l.). Utólagos rendelkezés u t á n v é t e l tekintetében : v. ö. **C.** 690/908. (H. D. III. 112. l.).

[10]) Ezzel egyenlő, ha az ellenrendeletet foganatosító közegek elkésetten utasíttatnak annak teljesítésére. **C.** 91/94. (D. Új f. 39., 63. l.) A fuvarozó azonban csak akkor köteles az ellenrendeletet figyelembe venni, ha bizonyságot nyer arról, hogy az csakugyan a feladótól származik. Távirati ellenrendeletnél távirati kérdés indokolt. Az **Ü. Sz.** 73. §. és a **B. E.** 15. c. (mód. 1898. és 1906. pótegyezm.) szerint a vaspálya nem köteles más utasításokat figyelembe venni, mint melyek a felvételi állomáson írásban az előírt és a feladó aláírásával ellátott mintán adattak. Ugyanaz áll a p o s t a i fuvarozásnál, melynél még egyéb óvóintézkedések (személyazonosság igazolása, pecsétnyomó felmutatása stb.). L. Postai tarifák 138. l. Ha azonban a vasút illetékes közege az eltérően tett ellenrendeletet elfogadja, az a vasútra nézve kötelező. V. ö. **C.** 464/907. (H. D. II. 126. l.)

[11]) A fuvarozó azonban nem köteles az árúkat vissza- vagy más helyre fuvarozni. Erre csak külön fuvarozási szerződésnél fogva van kötelezve. V. ö. **C.** 324/86. (D. Új f. 15., 95. l.) Kivétel, ha a fuvarozás elvállalása általában kötelező, mint a vasútaknál, hajóvállalatoknál, postánál (v. ö. alább 173. §.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rendelkezési joga a fuvarozó irányában teljesen független attól a viszonytól, melyben ő a kijelölt átvevőhöz áll s magában véve akkor sincs kizárva, ha az átvevő az árú tulajdonosa, vagy a feladót szemben az átvevővel visszakövetelési jog nem illeti.[12]) Mindazonáltal a fuvarozó a feladó ellenrendeletének csak addig tartozik eleget tenni, míg a fuvarlevelet az árú megérkezése után a rendeltetési helyen[13]) a kijelölt átvevőnek át nem szolgáltatta, vagy az átvevő a megérkezés után az árú, valamint a fuvarlevél kiszolgáltatására a fuvarozó ellen keresetet nem indított.[14]) Ha ez már megtörtént, a fuvarozó csak a kijelölt átvevő utasításait veheti figyelembe, ellenkezőleg ennek az árúért felelős [id. §. 2. bek.]. Amennyiben továbbá a fuvarozó az árú átvételéről f e l a d á s i v e v é n y t állított ki, a rendelkezési jog az árú fölött csak a feladási vevény birtokosát illeti [id. §. 3. bek.]; [15]) épúgy ha rakjegy állíttatott ki (l. alább 173. §.).

III. A fuvarozás célja az árúknak a kijelölt átvevő kezeihez való juttatása. A fuvarozó nemcsak az árúk átvitelének eszközlését, hanem az árúknak a fuvarlevélben kijelölt átvevőnek leendő kiszolgáltatását is magára vállalja. Erre a fuvarozó legott kötelezve van, mihelyt az árú a rendeltetési helyen megérkezik [**K. T. 405. §.**].[16]) A kiszolgáltatás mindazonáltal csak azt foglalja magában, hogy a fuvarozó az árút az átvételre készen tartsa, s ő kötelezettségének teljesen eleget tett, ha az átvevőt az árú megérkezéséről értesítette[17]) s az árút rendelkezésére bocsá-

---

[12]) Pl. ha a címzett mint vevő az árút már előre kifizette. V. ö. fent. 152. §.

[13]) Közbenső helyen történt kiszolgáltatás a feladó rendelkezési jogát nem szünteti meg.

[14]) V. ö. K. T. 407. §. s egyenesebben **Ü. Sz.** 73. §. 9. bek., **B. E.** 15. c.

[15]) Az **Ü. Sz.** 73. §. és a **B. E.** 15. c. (mód. 1906. pótegyezm.) szerint a rendelkezési jog az árú megérkezte előtt feladási vevény kiállítása esetén is egyedül a feladót illeti, aki azonban a feladási vevényt s hasonlóképen a netalán kiállított fuvarlevél-másodlatot előmutatni tartozik. Ugyanaz áll a p o s t a i fuvarozásnál. L. Postai tarifák 138. l.

[16]) A fuvarozó kellő gondosságot tartozik kifejteni az átvevő személyazonosságának megállapítása körül, ellenkezőleg felelős: **C.** 729/84. (D. Új f. 8., 276. l.) Ha a fuvarlevélben tévesen jelöltetett meg az átvevő, a fuvarozó helyesen jár el, ha az árút annak kézbesíti, akinek szánva volt. V. ö. **B. T.** 327/907. (H. D. II. 140. l.)

[17]) Ez a v a s ú t i fuvarozásra nézve oly árúknál, melyeket nem a vaspálya maga vitet a címzett lakására, az **Ü. Sz.** 76., 79. §§-ai által határozottan elő van írva, hacsak az átvevő ellenkezőt nem rendelt, vagy az árúnak az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

totta.[18]) Az árút az átvevő üzlethelyiségébe vagy lakásába h o z n i a fuvarozó csak akkor köteles, ha ezt elvállalta, vagy ha a fuvarozás természetéből következik.[19]) Amennyiben a kijelölt átvevő nem volna található,[20]) vagy ez az átvételt megtagadja,[21]) vagy az átvétel vagy az árú mibenléte iránt vita keletkezik, az átadási hely bírósága [22]) a fuvarozó vagy esetleg az átvevő kérelmére elrendelheti, hogy az árú egyelőre közraktárba, vagy egy harmadik személy (pl. szállítmányozó) gondviselése alá helyeztessék, úgyszintén hogy a fuvardíjnak s a fuvarozó egyéb követelésének kielégítése végett az árú vagy annak egy része nyilvános árverés útján eladassék.[23]) E kérelem iránt az ellenfél, amennyiben helyben tartózkodik, a bíróság által előlegesen meghallgatandó [**K. T. 409. §.**]. Mindegyik esetben egyúttal joga van az érdekelt félnek az árú mibenlétét bírói szemle útján megállapítani [id. §. 1. bek.].[24])

állomáson kell maradnia. A mulasztás kártérítésre kötelez. **C.** 20/86. (D. Új f. 14., 283. l.)

[18]) Amennyiben a fennálló pénzügyi szabályok értelmében az árú megérkezte után v á m- vagy f o g y a s z t á s i adóhivatalba szállítandó, a fuvarozó kiszolgáltatási kötelezettségének, az értesítést feltéve, eleget tett, ha az árút a vám- vagy fogyasztási hivatalnak szolgáltatta ki. V. ö. **Ü. Sz.** 76. §. 1. bek.

[19]) Igy rendszerint a közönséges szekérfuvarozásnál, vasúti fuvarozásnál e x p r e s s á r ú szállítása, ha ellenkező nem köttetett ki. **Ü. Sz.** 40. §. Az **Ü. Sz.** 78. §-a szerint a vaspálya az árú házhoz vitelére külön fuvarosokat *(Rollfuhrunternehmer)* alkalmazhat s a feleket ezeknek igénybevételére kötelezheti.

[20]) A fuvarozó az átvevő után tudakozódni tartozik. De ha a címzés helytelen volt, további kutatásokra nincs kötelezve. V. ö. **C.** 680/908. (H. D. III. 86. l.): olvashatlan lakásmegjelölés esetére a **B. E.** 7. c. alapján.

[21]) Ezzel azonos, ha a címzett a fuvarozó kielégítésére nem hajlandó, s utóbbi e miatt az árúkat ki nem szolgáltatja. K é s e d e l m e s átvétel esetén f e k b é r vagy k o c s i á l l á s p é n z fizetendő. **Ü. Sz.** 80. §.

[22]) Ez alatt j á r á s b í r ó s á g értendő. V. ö. Keresk. elj. 10. §.

[23]) A v a s ú t a k magánúton való eladásra is jogosítvák. **Ü. Sz.** 81. §. Ugyanitt, valamint a **B. E.** 24. cikkében kimondva, hogy az árú a feladó kifejezett beleegyezése nélkül semmi esetre vissza nem küldhető. Az eladás joga gyors romlásnak kitett árúnál egyszersmind a fuvarozó kötelessége, mely a rendes kereskedő gondosságával teljesítendő. V. ö. **C.** 1286/907. (H. D. II. 269. l.).

[24]) Ez ugyan csak jog. De ha elmulasztatik s az árú elárvereztetett, az átvevő elesik az értékkülönbözet bizonyításának lehetőségétől. V. ö. **C.** 5184/89. (D. Új f. 25., 321. l.) Magára a szemlére nézve mérvadók az előleges bírói szemlére vonatkozó határozatok az 1868 : LIV. tc. 534. §-ának illetve Pp. 383. §. feltételei nélkül.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

170. §.

A fuvarozó felelőssége.

A K. T. a fuvarozó felelősségét három irányban határozza meg: 1. az árú elveszése vagy megsérülése esetére; 2. a fuvaridő elmulasztásából eredő kárra nézve; 3. a fuvarozásban alkalmazott személyek tekintetében. Az erre vonatkozó intézkedések annál nagyobb jelentőséggel bírnak, mert lényeges eltéréseket tartalmaznak a felelősség és kártérítés közönséges elveitől, a fuvarozót nagyrészt szigorúbb felelősségnek vetik alá, mint azt más személyekre nézve akár az általános magánjog, akár maga a keresk. jog is megállapítja.[1])

I. A fuvarozó tehát mindenekelőtt felelős azon kárért, mely az árúban e l v e s z é s vagy m e g s é r ü l é s által történik. [**K. T. 398. §.**] [2]) E felelősség kezdetét veszi az árú átvételével [3]) s mindaddig tart, míg az árú ki nem szolgáltattatott. Vajjon a címzett az árú kiszolgáltatását késleltette-e vagy nem? közömbös;[4])

---

[1]) E szigorúbb felelősség nagyrészben a római *receptum nautarum, cauponum, stabulariorum* intézményén (Lib. IV. tit. 9. Dig.) sarkall. Indokáról l. alább 7. jegyz. A K. T. által megállapított fuvarozói felelősség mellett azonban az általános felelősség és kártérítési elvek is nyernek alkalmazást olyan esetekben, melyek a fuvarozási ügyletnél külön szabályozva nincsenek. Igy nevezetesen a fuvarozó csalárdsága vagy vétkes gondatlansága esetében az ebből eredő olyan kárért is felelős, mely a fuvarozással közvetlenül és rendszerint nem függ össze s ily esetben az elmaradt hasznot is megtéríteni tartozik. V. ö. a **B. E.** 41. c. szempontjából: **C.** 680/908. (H. D. III. 86. l.)

[2]) E l v e s z é s: az **Ü. Sz.** 36. §-a szerint hiányzó podgyászdarabok azon vonatnak, melyre feladattak, a végállomásra való megérkezte után csak h a r m a d n a p múlva, más árúk a 90. §. és a **B. E.** 33. c. szerint a szállítási határidő eltelte után 30 nap múlva tekintetnek elveszetteknek, ha az elveszés külön nem igazoltatik. — M e g s é r ü l é s alatt úgy mennyiségi, mint minőségi hiány értendő.

[3]) Az árú átvételekor már létezett sérülésért a fuvarozó nem felelős. De ha az árút kifogás nélkül átvette (feltéve, hogy a begöngyölés a sérülés észlelését nem akadályozta), joggal vélelmezhető, hogy az sértetlen volt. E vélelemmel szemben a fuvarozót terheli a bizonyítás arra nézve, hogy az árú már az átvételkor meg volt sérülve. V. ö. **C.** 1054/73. (D. Új f. 9., 198. l.), 598/85. (U. o. 12., 208. l.) A v a s ú t a k n á l az átvétel alatt azon i d ő p o n t értendő, midőn a fuvarlevél lebélyegeztetett (l. fent 168. §.). A feladás közben történt kárért tehát a vasút mint fuvarozó nem felelős. V. ö. **C.** 562/96. (D. III. f. 6., 209. l.)

[4]) A fuvarozó csak a K. T. 409. §-ában előírt l e t é t e l által szabadul felelőssége alól; tehát nem, ha az árút az átvételi késedelem dacára

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hasonlóképen nem jön tekintetbe, vajjon az elveszés vagy megsérülés az úton, avagy az átvétel vagy a kiszolgáltatás helyén történt-e? Különösen kiemelendő továbbá, hogy a fuvarozó e felelősség alól nem szabadul azért, mert az elveszés vagy megsérülés tekintetében őt vétkesség nem terheli. A fuvarozó akkor is felelős, ha az elveszés vagy megsérülés hibáján kívül, merő véletlenségből *(casus)* történt, s eltekintve a magát a feladót vagy átvevőt terhelő vétkességtől,[5]) valamint ellenkező szerződéstől,[6]) egyedül a következő esetekben szabadul: 1. ha a kárt erőhatalom *(vis major)* vagyis oly esemény okozta, melyről nyilvánvaló, hogy azt vagy annak károsító hatását a fuvarozó a közfelfogás szerint el nem háríthatja;[7]) 2. ha a kár az árú természetes

---

saját raktáraiban tovább tartja. A késedelem közönséges elvei (ellenkező kikötéstől eltekintve) itt alkalmazást nem nyernek, tekintve, hogy a K. T. feltétlenül a kiszolgáltatásig állapítja meg a fuvarozó felelősségét. Kivételt képeznek a vasútak, az **Ü. Sz.** 84. §. 3. bek. szerint az át nem vett árúk beraktározása a feladó veszélyére és költségére történvén s azokra a vasút csak a rendes kereskedő gondosságát lévén köteles fordítani. Ha az átvevő késedelemben nincs, a fuvarozó (vasút) a megérkezés és kiszolgáltatás közötti időben történt kárért akkor is felelős, ha az árú a szállítási határidő letelte előtt érkezett meg és szolgáltattatott ki: **C.** 82/98. (P. T. 36., 19. l.)

[5]) A K. T. ezt külön nem említi ugyan, de magától értetődik. Kifejezetten említi azonban az **Ü. Sz.** 84. §-a és a **B. E.** 30. c.

[6]) A fuvarozó felelősségére vonatkozó intézkedések ép oly kevéssé absolut természetüek, mint a fuvarozási ügyletre vonatkozó egyéb rendelkezések. V. ö. fent. 167. §. 21. jegyz. és *Tervezet* ind. 566. l. (Másként a francia jog: v. ö. *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. III. 449. l.) Csak a vasútak képeznek kivételt a K. T. 424. s k. §§. értelmében. L. alább 174. §. Nem lehet azonban a felelősséget szándékcsság esetére is kizárni *(ne dolus praestetur)*. V. ö. fent. 122. §. 7. jegyz. Ellenben mindegy, vajjon a kizárás a concrét szerződésben, avagy a szerződés (fuvarlevél) által idézett üzletszabályzatban történt-e? Csak világosan kivehető legyen. Ha pl. a fuvarozó csak azt jelenti ki, hogy a fuvarozást »biztosítás nélkül« vállalja el, ezzel a felelősség kizártnak nem tekinthető. V. ö. **C.** 375/86. (D. Új f. 16., 285. l.), melyben azonban helytelenül van kimondva, hogy a feladónak fizetett biztosítási összeg a fuvarozó elleni kártérítési összegből levonandó. A fuvarozónak a feladó által külön kötött bizt. ügylethez semmi köze, a feladó nyerészkedését pedig kizárja a biztosító utódlási joga a K. T. 483. §. értelmében (l. alább 192. §.).

[7]) Hogy mit kell erőhatalom *(vis major)* alatt érteni? a legnagyobb viták tárgya. V. ö. *Helle K.* Vis major a római és modern forgalmi jogban. Kecskemét, 1894. A különböző nézetek három osztályba csoportosíthatók: 1. az erőhatalom nem más mint véletlen *(casus)*; 2. az erő-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

minősége, különösen belső megromlás, beszáradás, rendes csurgás által okoztatott;[8]) 3. ha a kár a begöngyölésnek

---

hatalom több mint közönséges véletlen; azonban valamint az utóbbi, úgy az erőhatalom is csak a kötelezett személyes viszonyából az eseményhez, tehát viszonylagosan határozható meg. Közönséges véletlen forog fenn, ha az esemény a rendes családapa, illetve kereskedő gondosságával nem volt elhárítható; erőhatalom, ha fokozott, rendkívüli gondossággal sem volt elhárítható. A kötelezett vétkessége határozza meg tehát az erőhatalmat, ép úgy mint a közönséges véletlent, s a különbség csak abban van, hogy a gondosság és vétkesség foka az erőhatalommal szemben nagyobb; 3. az erőhatalom fogalma a jogi értelemben vett közönséges véletlentől egészen különböző, tárgyilagos fogalom, mely a kötelezett gondosságától és vétkességétől teljesen független. Bizonyos események már önmagukban véve erőhatalmat képeznek, más események ellenben soha sem esnek az erőhatalom fogalma alá, még ha bebizonyíttatik is, hogy a fuvarozót a legkisebb vétkesség sem terheli. — Az 1. alatti nézet különösen a francia íróknál található (v. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. III. 429. l., akik szerint szigoruan véve *casus* még több mint *vis major*, mert utóbbi inkább emberi cselekvényekre vonatkozik), a 3. alatti különösen az angol-amerikai, a 2. alatti túlnyomóan a német írók által terjesztetik (alapvető *Goldschmidt* Z. f. d. ges. Hr. III. köt. 79. sk., 331. s k. l.) s nálunk is érvényesült a **C.** 1040/82. (D. Új f. 1., 242. l.) 346/909. (H. D. III. 332. l.). sz. hat.-ban és a sztrájk kérdésében (l. alább). Ellenk. bár nem határozott: **C.** 5296/94. (D. III. f. 1., 49. l.): vonatkisiklás, hacsak nem földrengés, árvíz, hegyszakadás folytán. Az első ellen szól, hogy ha az erőhatalom a közönséges véletlennel azonos, mire való akkor a különböző megjelölés? (Épen azért egyes újabb, a francia felfogás alapján álló tvhozások, mint az új olasz, román és portugáli K. T., valamint az 1891. belga fuvarozási t. a *casust* és *vis majort* egymás mellett említik.) A második ellen joggal felhozható, hogy gyakorlatilag nem vihető következetesen és biztosan keresztül, mert ha a fuvarozótól a rendesnél nagyobb gondosságot követelünk, ami lényegében nem más mint a felelősség megállapítása a magánjogból most már kiküszöbölt *culpa levissima* esetében, hiányzik a kellő tárgyilagos támpont, amelyhez a tényleg kifejtett gondosságot mérhetnők, minek folytán a bíróságok eljárása szükségképen ingadozó, önkényes lesz, amint azt Németországban tényleg tapasztaljuk. A helyes felfogás ennélfogva a harmadik, s csak az a kérdés ennél, miként határoztatnak meg közelebbről az erőhatalom alá tartozó vagy nem tartozó események? Hogy ezt tehessük, figyelemmel kell lenni a fuvarozó nagyobb felelősségének indokára (v. ö. különösen *Exner* Der Begriff der höheren Gewalt. Z. f. d. Privat u. öff. R. 10. köt. és külön Bécs, 1883.). A törvény azért állapít meg a fuvarozóra nézve nagyobb felelősséget, mert a fuvarozó eljárása s azok a körülmények, melyekből megállapítható, vajjon a fuvarozó a rendes gondosságot kifejtette-e, sokkal inkább rejtőznek el az ellenőrzés elől mint másnál (v. ö. L. 1. pr. cit. »*quia necesse est plerumque eorum fidem sequi*«); mert a távollevő félre nézve többnyire lehetetlen behatolni

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kívülről fel nem ismerhető hiánya folytán következett be.[9]) A törvény egyúttal határozottan kimondja, hogy a bizonyítás e körül-

---

azon tények hálózatába, melyek az eseménnyel okozatos összefüggésben állanak, s mert épen azért a fuvarozónak a közönséges felelősség mellett nagyon könnyen állana módjában a felelősséget magáról elhárítani. A fuvarozó és a másik fél állásának ez az egyenlőtlensége teszi szükségessé, hogy a jog a másik fél érdekét pártfogás alá vegye s a fuvarozóra nagyobb felelősséget hárítson. Ha pedig e nagyobb felelősség abban találja alapját, hogy a fuvarozó eljárása kellőképen nem ellenőrizhető, akkor ezzel együtt meg van határozva az is, hogy meddig terjed e felelősség? Mindaddig, ameddig az ellenőrizhetlenség terjed, ameddig kétség lehet aziránt, vajjon a fuvarozót az esemény bekövetkezésében vétkesség terheli-e vagy nem? Erőhatalom tehát csak oly esemény lehet, melyről minden bizonyítás nélkül is legott nyilvánvaló, hogy az a fuvarozó vétke nélkül következett be. Hogy az ily események nagyon szűk körre vannak szorítva, alig szükséges kiemelni: főleg csak természeti események azok, amelyeknek elháríthatlansága legott nyilvánvaló; míg emberi cselekmények csak kivételképen fognak ily tulajdonsággal birni. (Az id. **C.** 1040/82. sz. hat.-ban az erőhatalom fogalma alá vont hajóösszeütközésről sem lehet ezt mondani; még kevésbbé vonatösszeütközésről; **C.** 319/88., Ú. L. 88., 21. sz. és kisiklásról: **C.** 5396/94. U. o. 94., 49. sz.; hasonlóképen nem pl. a lopásról: **C.** 784/95. D. III. f. 4., 79. l., a közönséges rablásról stb.) Mindenesetre pedig csak a fuvarozó üzemkörén kívül álló, külső esemény lehet erőhatalom, mert ami a fuvarozó üzemkörén belül (a fuvarozási eszközökben, a raktárakban, a pályaszerkezetben stb.) történik, az mindig kétséget hagy hátra aziránt, vajjon a fuvarozót vétkesség terheli-e vagy nem? V. ö. **C.** 6537/906. (H. D. I. 149. l.). Ez okból a sztrájk sem tekinthető erőhatalomnak, legfeljebb véletlennek. Ellenk. **C.** 138/906. (H. D. I. 100. l.), 873/908. (U. o. III. 201. l.), **B. T.** 177/904. (D. IV. f. 2., 254. l.), 43/905. (U. o. 3., 103. l.), *Kassai* T. 148/904. (U. o. 1., 181. l.). V. ö. *Baumgarten* id. m. 77. s k. l. A külső események közül is azonban nem tekinthetők erőhatalomnak az oly események, melyek, ha nem is elháríthatók, de melyek rendesen előfordulván, a rendes fuvarozó gondosságával legalább károsító hatásaikban elháríthatók, pl. eső, hó, fagy, szél stb. Az erőhatalom fogalma alá eszerint csakis azok a külső és nyilván elháríthatlan események tartoznak, melyek rendkívüli és oly természettel birnak, hogy azok ellen a rendes fuvarozó magát a forgalom mai berendezése szerint megvédeni nem szokta. Ide tartoznak a villám, földrengés, rendkívüli árvíz, tűzvész (amennyiben nem az üzemkörön belül ütött ki: v. ö. **C.** 346/909. H. D. III. 332. l.), ellenség támadása stb. Csakis az ilyen esemény kimutatása folytán szabadulhat tehát a fuvarozó felelőssége alól; mi mellett azonban még kiemelendő, hogy a másik fél ily esemény bebizonyítása esetében sincs akadályozva oly ellenbizonyítással élni, melyből kiderül, hogy a fuvarozó nem fejtett ki kellő gondosságot, mikép a kérdéses eseményt

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mények tekintetében a fuvarozót terheli.[10]) Kivétel van továbbá: 4. drágaságok, pénzek vagy értékpapirok fuvarozásánál annyiban, amennyiben a fuvarozó ezekért csak akkor felelős, ha a tárgyak ezen minősége vagy értéke neki kijelentve lett [id. §. 2. bek.];[11]) holott más tárgyaknál ily bevallás hiánya

---

kikerülje. Pl. ha tudhatta, hogy azon az úton, melyet választott, ellenség van; villámhárítót nem alkalmazott, holott az épület természete azt szükségessé teszi stb. — Miként a K. T., úgy az **Ü. Sz.** 84. §. és a **B. E.** 30. c. is a (»felsőbb«) erőhatalmat jelölik meg a felelősség határául. Hasonlag az 1874: XVIII. tc., mely azt »elháríthatlan esemény«-nek nevezi. Még nagyobb felelősséggel tartozik részben a posta, t. i. kocsipostai küldeményeknél, tekintet nélkül arra, »vajjon postaközeg hibája, külső erőszak, avagy véletlen esemény okozta a kárt« s háború esetén is csak akkor nem, ha külön rendelettel korlátoztatott. Postai tarifák 146. l. Ellenben közönséges levélpostai küldeményekért egyáltalában nem, ajánlott küldeményekért csak a postaközegek hibája esetében. U. o. 63. l. — Az új német K. T. 429. §. és az 1895. évi német belvízhajózási t. 58. §-a az erőhatalomig terjedő felelősséget megváltoztatta s az enyhébb rendes fuvarozói felelősséggel cserélte fel; csak a vasúti fuvarozásban tartatott fenn a szigorúbb felelősség a berni egyezmény értelmében (új n. K. T. 456. §.).

[8]) »Rendes csurgás« alatt folyadékoknak fuvarozás közben a különben sértetlen hordókból stb. való kiszivárgását értjük. Ellentéte a rendkívüli csurgás, mely a hordó megsérülése folytán és nagyobb mennyiségben történik. A rendes csurgás s hasonlóképen a beszáradás s általában a rendes súlyveszteség fejében, valamint a vevőnek bizonyos súlyfölösleg engedtetik (v. ö. fentebb 149. §.), úgy a fuvarozó bizonyos mentességben részesül, minélfogva a súlyveszteség meghatározott százalékáig nem felelős (ú. n. fuvar-calo). Ez áll különösen a vasutaknál. V. ö. alább 175. §. A fuvarcalo azonban nem számítható, ha a beszáradás stb. a fuvarozó késedelmes eljárása által okoztatott. **L. I.** 343/81. (D. 27., 206. l.)

[9]) Ha a begöngyölés hiányai kívülről felismerhetők voltak, ami egyúttal a fuvarozó vizsgálati kötelezettségét foglalja magában, a fuvarozó felelős (v. ö. **C.** 1004/90. D. Új f. 25., 280. l.), hacsak a hiányos begöngyölésből eredő kárért a felelősséget el nem hárította, amire a vasútak is fel vannak jogosítva (v. ö. alább 175. §.). Hasonlópéken felelős a fuvarozó, ha a feladáskor hiánytalan begöngyölés útközben válik hiányossá, kötelessége lévén az árúra felügyelni s a kárt megfelelő intézkedéssel meggátolni. V. ö. *Tervezet* ind. 537. l., **C.** 197/83. (D. Új f. 5., 105. l.): abroncs megtágulása.

[10]) Ez különben nem kivételes rendelkezés, hanem az általános bizonyítási szabálynak felel meg, mindenki bizonyítani tartozván azokat a tényeket, melyek az ő kötelezettségének megszüntét vonják maguk után. V. ö. osztr. p. t. 1298. §. is.

[11]) E kivétel teljesen indokolt, mert az ily drágaságok stb. csak kis térimét foglalván el, sokkal nagyobb felügyeletet és őrizetet igényelnek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a felelősséget általában véve, és külön kikötéstől eltekintve, meg nem szünteti.[12])

Ha azonban ezek szerint a fuvarozó felelőssége az árú elveszése vagy megsérülése esetében a rendes felelősséget tetemesen meghaladja, másfelől a K. T. e felelősséget annyiban ismét mérsékli, amennyiben a kártérítés tárgya nem az elveszett hasznot is magában foglaló teljes kár (l. fent. 122. §.), hanem annak kiszámításánál csak az árunak szükséghez képest szakértők által megállapított rendes kereskedelmi, ilyennek nem létében pedig közönséges értéke vétetik alapul. [**K. T. 399. §.**] [13]) Ehhez képest a fuvarozó az árú elveszése esetében azt a rendes kereskedelmi értéket tartozik megtéríteni, mellyel a hasonfajú és minőségű árú és pedig a r e n d e l t e t é s helyén [14]) birt akkor, midőn a kiszolgáltatásnak történni kellett volna ; míglen az árú megsérülése esetében [15]) az a különbözet térítendő meg, mely a megsérült árú

A fuvarozónak tehát tudnia kell, hogy neki rendkívüli felügyeletet kell gyakorolnia. — Megjegyzendő, hogy a bevallás elmulasztása esetében nemcsak a valódi kár megtérítése nem követelhető, hanem semmi sem. A K. T. a fuvarozói felelősséget egyáltalában kizárja, minélfogva a fuvarozó csak úgy, mint bármely más idegen személy, vonható felelősségre, pl. lopás, sikkasztás esetében.

[12]) Másként a v a s ú t i fuvarozásnál oly árúk helytelen vagy hiányos bevallásánál, melyek a vasúti fuvarozásból ki vannak zárva, vagy csak feltételesen szállíttatnak. **Ü. Sz.** 96. §., **B. E.** 43. c.

[13]) A »k e r e s k e d e l m i é r t é k« alatt a piaci vagy tőzsdei ár értendő. V. ö. fentebb 139. §. — Kikötés folytán azonban a valóságos érték helyett előre megállapított tétel, vagy a feladó által bevallott érték is lehet a kártérítés tárgya. Hogy mennyiben van ez megengedve a v a s ú t a k n a k ? arról l. alább 176. §. Maximális kártérítési tételek a p o s t á n á l : l. Postai tarifák 63., 146., 147. l.

[14]) Tehát nem a f e l a d á s vagy a m e g s é r ü l é s helyén. Ezzel akarja a törvény némileg közvetve a vesztett hasznot is megtéríttetni, tekintve, hogy a keresk. forgalomban a rendeltetési hely értéke a feladási vagy valamely közbenső hely értékénél rendesen magasabb. A v a s ú t i fuvarozásnál azonban ellenkezőleg a latin államok jogrendszerében elfogadott elv értelmében nem a rendeltetési, hanem a f e l a d á s i h e l y értéke vétetik alapul. **Ü. Sz.** 88. §. és **B. E.** 34. c. A német Ü. Sz. a B. E. ezen eltérését nem vette át, hanem megmaradt az e részben a magyarral egyenlő német K. T. álláspontján, de az ú j n é m e t K. T. 457. §-a a vasúti fuvarozásnál szintén átvette, sőt annak eredeti tervezete minden fuvarozásra akarta kiterjeszteni.

[15]) Ez alatt oly eset is értendő, midőn az árú idegen anyaggal összevegyíttetett (pl. kőszénbe kavics esett). **C.** 5184/90. (D. Új f. 25., 321. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

eladási ára [16]) s azon rendes kereskedelmi érték közt létezik, melylyel az a sérelem nélkül a kiszolgáltatás helyén és idejekor birt volna [id. §. 2. bek.].[17]) A kártérítési összegből emellett mindegyik esetben levonandó az, mi az elveszés, illetőleg megromlás folytán vám- és egyéb költségekben megtakarítva lett [id. §. 3. bek.].[18]) A kártérítésnek ez a kisebb mérve csak akkor nem jön alkalmazásba, ha a fuvarozó vagy emberei bebizonyíthatólag vétkes gondatlansággal [19]) vagy gonosz szándékkal jártak el, mely esetben a fuvarozó az általános elvekhez képest teljes kártérítéssel tartozik [id. §. 4. bek.].[20])

II. A fuvarozó felelős továbbá a kikötött vagy szokásos fuvaridő elmulasztásából eredő kárért.[21]) Ennek a felelősségnek a mértéke azonban nem terjed odáig, mint az árú elveszése vagy megsérülése esetében; hanem a fuvarozó már akkor szabadul a felelősség alól, ha igazolni képes, hogy a késedelmet

---

[16]) Ez nem jelenti azt, mintha a megsérült árút tényleg el kellene adni a kár megállapítása végett. Csak a lehető eladási árról van szó, mely szakértők által vagy másként, pl. tőzsdei vagy piaci árjegyzékek stb. által állapítható meg. V. ö. **C.** 474/87. (D. Új f. 18., 157. l.) Nem lehet azonban az árút visszautasítani s az egésznek értékét követelni. **C.** 869/95. (Jogt. Közl. 95., 50. sz.)

[17]) Ezt felperes köteles bizonyítani. **C.** id. 869/95.

[18]) A költségekhez tartozik a megtakarított fuvardíj is. *Tervezet* ind. 539. l. — Minthogy a vasúti fuvarozásnál a feladási hely értéke irányadó: az **Ü. Sz.** 88. §. és **B. E.** 34. c. nem a megtakarított költségek stb. levonását, hanem a már fizetett költségek hozzászámítását rendeli.

[19]) Vétkes gondatlanság a nagyobbfokú gondatlanság *(culpa lata)* értelmében, amely ugyan helytelen, mert a kisebbfokú gondatlanságnak is vétkesnek kell lennie, különben nem is számítható be, amely azonban gyakran használtatik (v. ö. *Zlinszky* Magánjog. 132. l.). L. *Értekezlet* jk. 347. l., **B. E.** 41. c. német szöveg: »*grobe Fahrlässigkeit*«, francia szöveg: »*faute grave*«.

[20]) Utalással a 272. §-ra. V. ö. **Ü. Sz.** 95. §. és **B. E.** 41. c. is, míg a *Tervezet* a német K. T. után, melynek »*bösliche Handlungsweise*« kifejezése azonban a nagyobbfokú vétkességre is értetik (l. *Hahn* id. m. II. 614. s k. l.), csak gonosz szándék esetére mondja ezt ki. A vétkes gondatlanságot vagy gonosz szándékot igazolni a feladó, illetve átvevő dolga. V. ö. *Tervezet* ind. 539. l. Az ily esetben fizetendő kártérítéshez tartozik a feladó által fizetendő kötbér megtérítése is: **C.** 63/909. (H. D. III. 198. l.).

[21]) Vajjon a kár csakugyan a fuvaridő elmulasztásából származik-e? a feladó, illetve átvevő tartozik igazolni. **L. I.** 343/81. (D. 27., 206. l.). A fuvaridő elmulasztásából eredő kár az elveszés hiány vagy sérülés miatti kár mellett is érvényesíthető **Ü. Sz.** 94. §. 3. bek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rendes fuvarozó gondosságával elkerülnie nem lehetett. [**K. T. 400. §.**] [22]) A fuvarozó felelőssége a fuvaridő tekintetében tehát már az egyszerű véletlen esetében is megszűnik; ugyanaz áll, mint a keresk. ügyletekre vonatkozólag általában.[22a]) Másrészt azonban a kártérítés mérve iránt sincs eltérés a rendes szabály alól: a fuvarozó nemcsak a késedelemből eredő valóságos kárt, hanem az elveszett hasznot is megtéríteni tartozik.[23]) Hasonlóképen az általános elvnek felel meg, hogy ha a fuvaridő elmulasztása esetére a fuvardíj bizonyos részének levonása

---

[22]) A rendes fuvarozó gondossága csak alkalmazása a rendes kereskedő gondosságának. V. ö. fentebb 122. §. Példa: C. 1003/905. (D. IV. f. 4., 185. l.): vasúti kocsi kikapcsolása esetében a továbbítás nem okvetlenül a legközelebbi, hanem azzal a vonattal, mely előbb érkezik a rendeltetési helyre. — Hogy miért állapít meg a K. T. kisebb felelősséget a késedelem tekintetében? belsőleg nehezen indokolható; amint hogy pl. a *Code de commerce* s más törvényhozások ily megkülönböztetést nem is ismernek. Minthogy azonban e megkülönböztetés a (régi) német K. T.-ben tétetik, a Németországgal s még inkább Ausztriával való szoros összeköttetésnél fogva kívánatosnak mutatkozott e részben is a német törvény álláspontjára helyezkedni. V. ö. *Értekezl.* jegyzők. 345. l. A vasúti fuvarozásra nézve **B. E.** 39. c. és **Ü. Sz.** 94. §. 4. bek. némileg szigorítani akarta a felelősséget, amennyiben a vasútat csak annak igazolása esetén menti fel, ha a késedelem »oly eseményből származott, melyet a vasút semelő nem idézett, sem el nem hárithatott«. L. **Ü. Sz.** 37. §. 3. bek. is (podgyászra nézve.) Azonban a K. T. értelmében sem elégséges annak igazolása, hogy a fuvarozó általában mint rendes fuvarozó járt el, hanem meg kell jelölni azt az eseményt, mely a késedelmet okozta s ennek szintén nem szabad sem a fuvarozótól származnia, sem (a rendes fuvarozó gondosságával) elháríthatónak lennie.

[22a]) Ehhez képest a fuvaridő elmulasztása szempontjából pl. a sztrájk is lehet mentesítő körülmény, ha a fuvarozót annak előidézésében vétkesség nem terheli. A vaspályák jogosítva vannak ilyen és általában »rendkívüli forgalmi viszonyok esetére« póthatáridőket megállapítani, megengedtetvén egyúttal, hogy a vasút a póthatáridőket kivételesen a felügyeleti hatóság utólagos jóváhagyásának fenntartásával állapíthassa meg. **Ü. Sz.** 75. §. 3. bek. Bírói felülbírálat a póthatáridő megengedhetősége iránt nem foglalhat helyet. V. ö. **B. T.** 68/905. (Grill-féle D. 1905. évf. 801. sz.).

[23]) V. ö. **C.** 1026/88. (P. T. 17., 156. l.) Amennyiben az árú megsérülése késedelemmel párosul, kártérítés mindegyikre nézve külön-külön követelhető. Ha azonban a megsérülés épen a késedelem következtében állt be, a fuvarozó nem hivatkozhatik arra, hogy azt erőhatalom stb. okozta (l. fent 7. jegyz.), s a kár is ebben az esetben nem a K. T. 399. §-a, hanem a 401. §. szerint térítendő meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy teljes elvesztése,[24]) vagy más kötbér állapíttatott meg: kétség esetében a késedelemből eredő s az érintett kikötmények összegét meghaladó kár megtérítése is követelhető. [**K. T. 401. §.**] [25]) Amennyiben azonban a fuvarozó igazolhatja, hogy a késedelem a rendes fuvarozó gondosságával elhárítható nem volt, az érintett kikötmények csak úgy vehetők igénybe, ha ez szerződésileg megállapíttatott [id. §. 2. bek.].[26])

III. A fuvarozó végre felelős azokért, kiket az elvállalt fuvarozás teljesítésénél alkalmaz [**K. T. 402. §.**]; és pedig nemcsak e személyek megválasztásánál és felügyeleténél elkövetett mulasztás esetében *(culpa in eligendo et inspiciendo),*[26a]) hanem akkor is, ha őt a megválasztásnál és felügyeletnél vétkesség nem terheli, s teljesen közömbös, vajjon a fuvarozó által alkalmazott személyek az árú elveszését, illetve megsérülését vagy késedelmét vétkes gondatlanságból vagy gonosz szándékkal okozták-e? [27]) A fuvarozó embereinek cselekvényeiért vagy mulasztásaiért épen úgy felelős, mintha maga személyesen járt volna el s azokat még akkor sem érvényesítheti saját javára, ha idegen személyek által elkövetve, az erőhatalom fogalma alá esnének.[28]) Hogy kik azok, akiket a fuvarozás teljesítésénél alkalmaz? az közelebbről nem jön tekintetbe. Lehetnek a fuvarozó állandó szolgálatában álló személyek, vagy olyanok, akik csak a concrét fuvarozás eszköz-

---

[24]) Ilyen fuvardíjlevonás különösen a vasútaknál van megállapítva. V. ö. alább 176. §.

[25]) V. ö. fentebb 123. §. A nagyobb kár természetesen igazolandó. Ellenben a megállapított kötbér erejéig a kárt igazolni nem kell. V. ö. **C.** 423/89. (J. 89., 17. l.), 1300/92. (D. Új f. 34., 27. l.) Másként részben a vasúti fuvarozásnál. L. alább 176. §.

[26]) Ily kikötés esetében a kötbér biztosítási összeg jellegével bir, melynek fejében a rendesnél nagyobb fuvardíj vagy külön illeték számíttatik s melyen túl nagyobb kártérítés nem követelhető.

[26a]) Ez állana a munkabéri szerződés alapján, legalább az osztrák p. t. szerint (1161. §.), míg az újabb magyar bírói gyakorlat szerint más vállalkozó is feltétlenül felelős az alkalmazott személyekért. V. ö. fent. 41. §. 19. jegyz.

[27]) V. ö. K. T. 399. §. 4. bek. és fentebb 20. jegyz. Vasútnál vétkes gondatlanság már az is, ha más feladót jogtalan előnyben részesítenek. V. ö. **C.** 229/904. (D. IV. f. 1., 103. l.) és alább 174. §. 12. jegyz.

[28]) A fuvarozó saját embereinek cselekvényei az üzemkörön belüli események, melyek az erőhatalom fogalma alá soha sem esnek. Ez áll különösen a sztrájk esetében. V. ö. fentebb 7. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lése céljából léptek a fuvarozóval viszonyba ;[29]) lehetnek nevezetesen a fuvarozást a fuvarozó helyett teljesítő vagy folytató fuvarozók is.[30]) A K. T. ez utóbbi esetről még külön is megemlékezik, kimondván, hogy ha a fuvarozó az árút az elvállalt fuvarozásnak egészben vagy részben eszközlése végett más fuvarozónak adja át, az árú kiszolgáltatásáig úgy közvetlen követőjeért, mint minden későbbi fuvarozóért is felelős. [**K. T. 403. §.**] E felelősség azonban épen csak odáig terheli, ameddig a fuvarozást elvállalta,[31]) azon túl az általa a fuvarozás folytatására alkalmazott fuvarozók tekintetében csak mint szállítmányozó vagy meghatalmazott szerepel, s mint ilyen csak a későbbi fuvarozók megválasztásánál elkövetett mulasztásért felelős.[32])

Az a kérdés merül itt fel, vajjon a feladó, illetve átvevő felelősségre vonhatja-e, a fuvarozón kívül, az ez által alkalmazott azt a személyt is, aki épen a kárnak okozója volt? Magából a fuvarozási szerződésből nem, tekintve hogy a fuvarozó által alkalmazott személyek csak vele, de nem a feladóval állanak közvetlen jogviszonyban. A fuvarozó őket esetleg viszkeresetileg megtámadhatja, de a feladó vagy átvevő ellenük közvetlenül fel nem léphet.[33]) Kivétel van a későbbi fuvarozókra nézve, feltéve, hogy ezek az árut az eredeti fuvarlevéllel veszik át.[34])

---

[29]) V. ö. *Tervezet* ind. 542. s k. l. A német K. T. még határozottabb: »Der Frachtführer haftet für seine Leute und für andere Personen, deren er sich bei Ausführung des von ihm übernommenen Transports bedient« (400. c.). L. új K. T. 431. §. is. Hasonló **Ü. Sz.** 5. §., **B. E.** 29. c.

[30]) Ezek a fuvarozást elvállaló fuvarozóval szemben alfuvarozóknak is neveztetnek. A fuvarozó embereihez tartoznak különösen a vasút által az árúknak házhozvitelére alkalmazott fuvarosok. V. ö. **Ü. Sz.** 76. §. 8. bek. Továbbá a podgyászhordárok, akikért a vasút épúgy felelős. **Ü. Sz.** 38. §. 4. bek. Az utazás alatt a magával vitt podgyászért a vasút csak vétkesség esetén felelős. **Ü. Sz.** 28. §. 4. bek. (tehát kisebb, ha a hordár már betette a szakaszba.)

[31]) V. ö. *Tervezet* ind. 544. l. Ha fuvarlevél állíttatott ki, a fuvarozás addig tekintetik elvállaltnak, ameddig a fuvarlevél szól.

[32]) V. ö. fentebb 164. §. és osztr. p. t. 1010. §.

[33]) Csak *ex delicto*, pl. lopás esetében, lehet ellenük közvetlenül fellépni.

[34]) Ily fuvarlevél átmenő fuvarlevélnek neveztetik. Ha mindegyik fuvarozó új fuvarlevél mellett vállalta el a fuvarozást, a későbbi fuvarozók nem mint az előző fuvarozók követői, hanem önállóan jönnek tekintetbe. V. ö. **C.** 245/96. (P. T. 34., 45. l.) Az azonban közömbös, vajjon a későbbi fuvarozó ugyanolyan, vagy más természetű fuvarozó-e? Pl. vasút után

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Róluk ez esetben felvétetik, hogy az eredeti fuvarlevél értelmében a fuvarozási szerződésbe belépnek, minek folytán önálló kötelezettséget vállalnak arra nézve, hogy a fuvarozást az eredeti szerződés értelmében,[34a]) különösen a fuvarlevélben kijelölt vonalakon, fogják eszközölni. Sőt a belépés a szerződésbe nemcsak a még hátralevő fuvarozásra történik, úgy hogy a követő fuvarozó épen csak erre a részre nézve, illetve a későbbi fuvarozók eljárásáért volna közvetlenül kötelezve, hanem az egész fuvarozásra, azaz annak azon részére nézve is, mely az előző fuvarozók által már foganatosíttatott, vagyis a későbbi fuvarozó egyúttal előzőinek a már teljesített fuvarozásból eredő kötelezettségeiért is közvetlenül felelős lesz [id. §. 2. bek.], anélkül hogy ezáltal az előző felelősségén bármi változás történnék.[35]) Ha tehát az árú az eredeti fuvarlevél mellett több fuvarozó kezén megy keresztül, mindegyik fuvarozó az egész fuvarozásra nézve mint önálló fuvarozó jelentkezik s mindegyik úgy a saját, mint az összes előzők és utódok eljárásáért közvetlenül felelős, úgy hogy a feladó illetve átvevő bármelyiket, a fuvarozásnak bármelyik részében történt kárért, támadhatja meg. Más szavakkal: több fuvarozó, aki a fuvarozást egymásután az eredeti fuvarlevél mellett eszközli, a fuvarozási szerződésből egyetemlegesen van kötelezve.[36])

IV. Minél nagyobb a fuvarozó felelősségének mérve, annál indokoltabb, hogy e felelősség időbeli tekintetében szűk határok közé szoríttassék, annál inkább követelhető, hogy a fuvarozó elleni igények lehetőleg gyorsan érvényesíttessenek. Ennek megfelelőleg a **K. T. 410.** §-a kimondja, hogy az árú átvételével[36a]) és a

---

gőzhajó vagy megfordítva. A fuvarlevéllel azonos az első fuvarozó által kiállított rakjegy.

[34a]) Ez áll különösen az első fuvarozóval megállapított fuvardíjra nézve is. Közvetlen vasúti díjszabás a feladási vasút közzététele szerint. V. ö. **B. T.** 87/901. (D. III. f. 21., 277. l.), **C.** 464/900. (U. o. 271. l.)

[35]) A későbbi fuvarozó belépése által tehát a korábbiakra nézve nem történik újítás *(delegatio)*.

[36]) A megtámadott fuvarozó tehát nem élhet azzal a kifogással, hogy a kárt más fuvarozó okozta. Neki csak viszkeresete van a vétkes fuvarozó ellen (v. ö. kifejezetten új német K. T. 432. §.), melyre nézve az általános jogelvek irányadók. — A fuvarozók egyetemlegessége azonban kivételt szenved a vasútaknál. L. alább 176. §.

[36a]) Ezzel egyenlő, ha a fél által kirakandó vasúti kocsi neki rendelkezésére bocsáttatott, az ezután, ill. kirakás közben bekövetkezett kárért tehát a fuvarozó már nem felelős. **B. T.** 445/910. (H. D. V. 15. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fuvardíj kifizetésével [37]) a fuvarozó ellen minden igény [38]) megszűnik.[39]) Az átvevőnek módjában áll az árút az átvétel alkalmával megvizsgálni, a késedelem pedig úgyis nyilvánvaló ; fel lehet ennélfogva tételezni, hogy, ha az átvevő a fuvarozót kielégíti, ezzel elismeri azt, hogy ez fuvarozói kötelezettségének teljesen eleget tett.[40]) Kivétel csak oly hiány vagy sérülés miatt van, mely a kiszolgáltatáskor külsőleg felismerhető nem volt.[40a]) Ilyen miatt a fuvarozó az árú átvétele és a fuvardíj kifizetése után is felelősségre vonható. Mindazonáltal csak azon feltétel mellett, ha a hiány vagy sérülés bírói szemle útján [40b]) a felfedezés után

---

[37]) Árú átvétele és fuvardíj kifizetése e g y ü t t. L. **Ü. Sz.** 97. §. és **B. E.** 44. c. is. Bármelyiknek hiánya esetében a szabály nem alkalmazható. Tehát nem, ha az árú elveszett. Ha csak egy darab hiányzik is, az igény érvényesíthető. V. ö. **C.** 467/89. (D. Új f. 24., 62. l.), 1088/90. (J. Sz. 92., 5. sz.) Nem szükséges azonban, hogy a fuvardíj kifizetése u t ó l a g történjék. Ha a fuvardíjt a feladó előre fizette ki, bérmentve *(franco)* küldte az árút, az ugyanannyi, mintha a fuvardíj utólag fizettetett volna. V. ö. **B. T.** 474/911. (H. D. VI. 134. l.), meggyőző indokolással, előbb ellenk. 11/902. (D. III. f. 25., 190. l.). L. *Szladits* id. m. 19. s k. l. és 1905. berni pótegyezm. értekezl. jegyzők. 74. l. is. Maga az átvétel alatt nem a jogi átvétel *(traditio)*, hanem az árú kicsomagolása és megvizsgálása utáni tényleges átvétel értendő. V. ö. **C.** 526/84. (M. 372. l.).

[38]) De csak a fuvarozási szerződésből magából eredő, nem pl. tartozatlanul fizetett fuvardíj visszatérítésére irányuló igény.

[39]) Alapja ezen, a n é m e t K. T.-ben is tartalmazott rendelkezésnek a *Code de com.* 105. c. De épen Franciaországban túlszigorúnak találták az újabbi forgalmi viszonyokban, különösen annak folytán, hogy a vasúti fuvarozásnál a fuvardíjt rögtön az árú átvételekor kell fizetni. Ez okból az 1888. április 11-én kelt f r a n c i a törvény megengedi, hogy az átvevő az átvétel után még 3 nap alatt tiltakozással élhessen. Megjegyzendő azonban, hogy a francia jog nem ismeri a felismerhető és fel nem ismerhető hiányok közti megkülönböztetést. — Hogy a K. T. 410. §. rendelkezése csak az átvevőre vonatkoznék, a feladóra ellenben nem, mint azt **C.** 298/85. (D. Új f. 12., 208. l.) mondja, teljesen alaptalan. V. ö. alább 172. §.

[40]) Az átvevő j o g f e n n t a r t á s s a l élhet ugyan ; ez azonban csak akkor óvja meg a fuvarozó elleni igényeket, ha a fuvarozó a jogfenntartást kifejezetten vagy legalább hallgatag elfogadja. V. ö. **Ü. Sz.** 97. §. 5. bek., **B. E.** 44. c.

[40a]) Még ha átvételi elismervény adatott is. A kifogástalan vagy a kellő időben való kiszolgáltatás elismerését követelni nem szabad. **Ü. Sz.** 76. §. 10. bek.

[40b]) A bírói szemlével azonos a kárnak a felek által közös megegyezéssel való megállapítása, tekintve, hogy a K. T. 410. §-a nem imperativ. **B. T.** 749/910. (H. D. V. 299. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azonnal megállapíttatik s egyúttal igazoltatik, hogy a hiány vagy sérülés a feladás és kiszolgáltatás ideje közt történt [id. §. 2. bek.].[41]) Az utólagos felszólamlás azonban ezen feltétel teljesítése mellett sem történhetik akármeddig, hanem korlátozva van egy évi elévülési határidő által, mely a fuvarozó elleni keresetekre és kifogásokra nézve ugyanúgy van megállapítva, mint a szállítmányozó elleni igények tekintetében [id. §. 3. bek.].[42])

---

[41]) Utalással a 409. §-ra. Az **Ü. Sz.** 97. §-a és a **B. E.** 44. c. szerint azonban a tényállás felvétele a hiány felfedezése után egy héten belül teendő folyamatba a vasútnál vagy a bíróságnál, míg a késedelem miatti kártérítési igény legkésőbb a 14-dik napon jelentendő be. Az új német K. T. 438. §. az egy heti határidőt a hiánymegállapításra nézve általánosította. A »feladás és kiszolgáltatás« közti idő magában foglalja azt az időt is, mely a kiszolgáltatás előtt az árú megérkezte után telt el. V. ö. **C.** 1516/904. (D. IV. f. 3., 267. l.) az előbbi **Ü. Sz.** 91. §-ra vonatkoztatva.

[42]) Utalással a 390. §-ra. V. ö. fentebb 164. §. A vasúti fuvarozásnál eddig eltérés volt. Régi **Ü. Sz.** 91. §., **B. E.** 45. c. Az új **Ü. Sz.** 98. §-a azonban most szintén az egy évi elévülést állapitotta meg, kimondván egyuttal, hogy az elévülés félbeszakítására az általános szabályok nyernek alkalmazást, s hogy az egy évi elévülés nem alkalmaztatik, ha a vasút az elveszést, hiányt, sérülést vagy határidőtúllépést szándékosan idézte elő. Nem alkalmazható a vasútak egymásközti viszkereseti igényeire sem. De szintén egy évi elévülés a lacsonyan számított fuvardíj pótlására — tehát ennyiben a vasút részéről a felek elleni igényre, de nem a helytelen bevalláson alapuló fuvardíjpótlékra mint bírságra: **C.** 60/900. (D. III. f. 18., 132. l.); feltéve továbbá, hogy a fuvardíj nem külön szerződés, hanem a közzétett díjszabás alapján számíttatott, előbbi esetben a köszönséges elévülés nyervén alkalmazást: **C.** 1079/904. (D. IV. f. 2., 249. l.) — és tartozatlanul fizetett fuvardíj visszafizetésére. **Ü. Sz.** 71. §. **B. E.** 12. c. (mód. 1898. és 1906. pótegyezm.). Utóbbinak alkalmazása a belföldi forgalomban (amit az új német K. T. 470. §. is kimond), nem vehető kifogás alá azon az alapon, hogy a K. T. egy évi elévülése a most említett esetekre nem vonatkozik, mert ha a B. E. a becikkelyezéséről szóló 1892: XXV. tc. 2. §. szerint még az esetben is kiterjeszthető a belföldi forgalomra, ha a K. T. rendelkezéseitől eltér, akkor még inkább kiterjeszthető, ha a K. T. rendelkezéseivel nem ellenkezik. Még olyan visszafizetési igényekre is alkalmazható az Ü. Sz. egy évi elévülése, melyek már korábban keletkeztek, de az általános elvek szerint (l. fent. 10. §., 4. j.) csak az Ü. Sz. hatálybaléptétől kezdve. V. ö. **C.** 31.896/96. (D. III. f. 6., 21. l.), 600/96. (P. T. 34., 35. l.), 371/98. (D. III. f. 12., 129. l.), 38/900. (Jogt. K. 900. 22. sz. m.) **B. T.** 4819/95. (Ü. L. 95., 11. sz.), 746/96. (U. o. 96., 9. sz.), 26/96. (P. T. 32., 133. l.). — A postánál az elévülési idő kocsipostai küldeményeknél 6 hó, levélpostai küldeményeknél az osztrák-magyar-német forgalomban 6 hó, a nemzetközi forgalomban egy év. Postai tarifák 63., 147. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

171. §.

A fuvarozó jogai.

I. A fuvarozó követelheti, hogy a fuvarozandó árúk neki oly időben, helyen és módon adassanak át, amint az a szerződésnek, szokásnak vagy a körülményeknek megfelel;[1]) köteles lévén egyuttal a feladó oly árúknál, melyek az átvevő részére leendő kiszolgáltatás előtt vám- vagy adókezelés alá esnek, a fuvarozót a szükséges kísérő iratokkal ellátni. E kísérő iratok átszolgáltatása előtt a fuvarozó nem köteles a fuvarozást eszközölni, s amennyiben őt magát vétkesség nem terheli,[2]) a feladó felelős neki azon büntetések- és károkért, melyek reá a kísérő iratok helytelenségéből vagy elégtelenségéből származnak. [**K. T. 396. §.**] [3]) Ugyanaz áll másnemű netalán szükséges kisérő iratok tekintetében is.[4]) Különösen külföldre vagy külföldről történő oly fuvarozásnál, mely vasuti vagy hajózási vállalatok által eszközöltetik, ez utóbbiak jogosítva és kötelezve vannak a törvény által az árúforgalmi statisztika készítése céljából előírt nyilatkozatokat követelni, sőt ily nyilatkozat nélkül külföldre szóló küldeményt el sem fogadhatnak.[5])

II. A fuvarozó követelheti továbbá mindazon költségek és

---

[1]) Közelebbi rendelkezések a vasúti fuvarozásnál. **Ü. Sz.** 62—65. §§. Amennyiben az árúk a feladó által rakatnak fel s e célból a kocsik előre megrendeltetnek, bírság (kocsiálláspénz) is szedetik (63. §. 5. bek.).

[2]) Ez magában foglalja azt, hogy a fuvarozó, ha a kísérő iratok szükségéről tudomással bír, a feladót figyelmeztesse. V. ö. *Tervezet* ind. 534. l. Másként a vasútaknál. **Ü. Sz.** 65. §., **B. E.** 10. c. Vétkesség terheli a fuvarozót (vasútat) különösen akkor, ha a kísérő iratok dacára az árú oly okból koboztatik el, mely a fuvarozó (állomástisztviselő) előtt ismeretes volt s mely miatt a fuvarozást meg kellett volna tagadni. V. ö. **C.** 5687/901. (D. III. f. 22., 310. l.): állatszállítmányok be- és átviteli tilalom ellenére történt elfogadása.

[3]) Illetve a fuvarozó nem tartozik azokat a feladónak megtéríteni. **C.** 387/86. (P. T. 13., 58. l.) Vajjon a feladót vétkesség terheli-e vagy nem? közömbös.

[4]) Igy nevezetesen közegészségi vagy közbiztonsági tekintetből követelt kísérő iratokról, minők pl. hullaszállítási levelek (**Ü. Sz.** 44. §. és *A)* melléklet), a robbanó anyagok szállítására vonatkozó igazolványok (**Ü. Sz.** 54. §. és *C)* melléklet), filloxera-bizonyítványok (1882: XV. tc., 1889: XLI. tc.), marhalevelek (1888: VII. tc. 20. §.) stb.

[5]) V. ö. 1881: XIII. tc. és e helyett: 1906: XXIII. tc., különösen ennek 5. §-át.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kiadások megtérítését, melyeket a fuvarozott árukra szükségkép vagy hasznosan fordított ; feltéve hogy azok a fuvarozási szerződésnél fogva őt magát nem terhelik. E kiadásokhoz tartoznak nevezetesen : a fuvarozó által fizetett vámok és más illetékek,[6]) rakodási költségek, raktárdíjak, a begöngyölés kijavításának költségei vagy más, az árú fentartására fordított kiadások stb.[7]) Ide tartoznak a fuvarozó által fizetett előlegek is, adattak légyen akár magának a feladónak, akár a megelőző fuvarozóknak és szállítmányozóknak.[8]) A költségekhez nem tartozik ugyan, de a fuvarozó által esetleg szintén követelhető továbbá az ú. n. fekbér, mely az árunak a fuvarozó saját helyiségeiben való megőrzéseért számíttatik.[9]) A fuvarozó végül a fuvarozás teljesítéseért[10]) a szerződésileg megállapított vagy szokásos fuvardíjt követelheti.[11])

Mindezen követeléseire nézve a fuvarozót a fuvarozott árúkra törvényes zálogjog is illeti, mely mindaddig áll fenn,

---

[6]) Habár a hatóság által jogosulatlanul szedettek. Ez nem tartozik a fuvarozóra. **L. I.** 448/80. (D. 26., 10. l.)

[7]) A K. T. ezek közül a fuvarozó törvényes zálogjogával kapcsolatban csak a vámokat emeli ki ; a többit az »egyéb kiadások« kifejezése alá foglalja. Közelebbi részletezést tartalmaz azonban **Ü. Sz.** 68. §., **B. E.** 11. c.

[8]) V. ö. fentebb 165. §. Az **Ü. Sz.** 72. §-a szerint készpénzelőlegek a vasút által csak akkor adhatók, ha az átvevő hivatalnok meggyőződése szerint az előlegezett összeg az árúban biztos fedezetet talál. A posta előlegeket nem ad.

[9]) Hogy ilyen követelhető, már az általános elvekből következik. V. ö. fentebb 125. §. A fekbér épen nem más mint raktárdíj. Az **Ü. Sz.** 63. §-a közelebbről állapítja meg azt, hogy mikor fizetendő fekbér ? Állomási illeték : v. ö. alább 174. §. 4. jegyz.

[10]) A fuvardíj csak akkor követelhető, ha a fuvarozás teljesíttetett. Ez akkor is áll, ha az árú útközben véletlenül elveszett, akár felelős a fuvarozó, akár nem. A tengeri jogban ez általánosan el van ismerve. De a szárazföldi fuvarozásnál is helyes, mert a fuvarozó, épúgy mint általában a munkabérbeadó *(conductor operis)*, viseli a veszélyt, mely munkáját éri, s a fuvarozás, mint egységes egész, a szerződés tárgya. V. ö. osztrák p. t. 1156. §. és különösen *Danjon* Revue internat. du droit maritime II. köt. 624. s k. l. Bérmentesítés esetében visszatérítés.

[11]) A szerződésileg megállapított fuvardíjjal egyenlő a kellően kihirdetett díjszabások (tarifák) alapján kiszámított fuvardíj. V. ö. **Ü. Sz.** 6. §., **B. E.** 11. c. és alább 174. §. A fizetés történhetik vagy előre (bérmentesítés) vagy utólag (átutalás). **Ü. Sz.** 69. §. l. alább a szövegben. Készkiadások és előlegekért a vasut jutalékot is követelhet. **Ü. Sz.** 68. §. 3. bek., 72. §. 7. bek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

míg a fuvarozott árúk az átvevőnek kiszolgáltatva nem lettek s mely a tulajdonos ellen elrendelt csőd esetében is hatállyal bír. [**K. T. 411. §.**] [12]) Hogy az árú kinek a tulajdona: vajjon a feladóé vagy az átvevőé, vagy talán más valakié-e? teljesen közömbös.[13]) Feltételeztetik azonban, hogy a fuvarozó követelései a netalán kiállított fuvarlevélben ki vannak tüntetve,[14]) s épen a concrét fuvarozási szerződésből származnak.[15]) Utóbbi tekintetben a fuvarozó zálogjoga egészen azonos a szállítmányozó zálogjogával (l. fent. 165. §.). Annál inkább különbözik ellenben úgy ettől, mint a bizományos zálogjogától a kielégítés tekintetében; amennyiben ugyanis erre nézve nem a K. T.-nek a szerződéses zálogjogra vonatkozó intézkedései, hanem különleges szabályok irányadók. A fuvarozó sincs ugyan kötelezve arra, hogy zálogjogát kereset útján érvényesítse, elegendő szintén a bírósághoz intézett egyszerű kérvény. Illetékes azonban kizárólag azon hely bírósága, ahol az árúk a fuvarozó által kiszolgáltatandók; [16]) szükséges továbbá, hogy az ellenfél, amennyiben helyben tartózkodik, a bíróság által előlegesen kihallgattassék; maga az eladás pedig csak nyilvános árverésen történhetik [id. §. 2. bek.].[17])

---

[12]) V. ö. fentebb 137. §. A vasúti fuvarozásra nézve v. ö. **Ü. Sz.** 76. §. 5. bek. és **B. E.** 21. c. Utóbbi a zálogjog tartamát még közelebbről úgy határozza meg, hogy az addig áll fenn, míg az árú a vasútnak vagy oly harmadiknak őrizetében van, aki azt a vasút számára tartja magánál (a német K. T. szerint még 3 napig az átadás után, amit az új K. T. is fentartott). A **B. E.** 22. c. kimondja egyúttal, hogy a zálogjog hatálya azon ország joga szerint állapítandó meg, ahol a kiszolgáltatás történik.

[13]) A fuvarozó épúgy mint a bizományos és szállítmányozó a törvényes zálogjogot korábbi záloghitelezőkkel szemben s akkor is gyakorolhatja, ha nincs jóhiszemben s ha a feladó vagy átvevő nem kereskedő. V. ö. fent. 136. §. 14. j.

[14]) Ez következik a K. T. 407. §-ából, mely szerint az átvevő az árú kiszolgáltatását a fuvarlevélből kivehető kötelezettségek teljesítése mellett követelheti. L. köv. §.

[15]) Ez kitünik a K. T. 411. §. 1. bek. ezen szavaiból: »a fuvarozási szerződésből«. Más fuvarozási szerződésből eredő követelésre nézve csak megtartási jog gyakorolható; minthogy azonban a fuvarozási szerződés mindig rendelkezést foglal magában, ez is csak akkor lehetséges, ha a rendelkezés akadályt nem képez, tehát csak a K. T. 309. §. 2. bek. értelmében. Ha a fuvarozás részletekben történik, az utolsó részletre a zálogjog a fuvarozó egész követelésére gyakorolható. **C.** 1907/910. (H. D. IV. 315. l.).

[16]) Itt is azonban járásbíróság értendő. Keresk. elj. 10. §.

[17]) Utalással a 409. §-ra. Minthogy perenkívüli eljárás forog szóban, az árverés elrendelése előtt a fuvarozó követelésének valódisága és mennyi-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Vajjon az árú egészben vagy részben adassék-e el? a fuvarozó követeléséhez képest a bíróság szabad belátása szerint határozza el.[18])

III. A fuvarozó a feladóval állván közvetlen szerződési viszonyban, követeléseit és zálogjogát is közvetlenül a feladó ellenében érvényesítheti. Már fentebb a szállítmányozási ügyletnél (165. §.) említettük azonban a kereskedelmi forgalomban dívó azt a szokást, mely szerint a fuvarozó arra utasíttatik, hogy a fuvarozásból eredő követeléseit, a netalán adott előlegekkel együtt, az árú kiszolgáltatása alkalmával az átvevőnél u t á n v é t e l gyanánt hajtsa be. Ily esetben a fuvarozó kötelessége ugyanoly változást szenved, mint a szállítmányozó követelése: a feladó csak feltételesen, viszkeresetileg lesz kötelezve, csak akkor támadható meg, ha a fuvarozó mindent megtett arra nézve, hogy az utánvételi összeget megkapja; sőt a fuvarozó a feladónak még kártérítéssel is tartozik, ha és mennyiben ennek az utánvételi megbízás nemteljesítéséből kára van.[19]) A K. T. ezt az utánvételi eljárást különösen arra az esetre nézve állapítja meg, ha az árú egymásután több fuvarozó kezén megy keresztül, kimondván, hogy, amennyiben a fuvarlevél mást nem rendel, az utolsó fuvarozó a kiszolgáltatás alkalmával előzőinek a fuvarlevélből kitűnő követeléseit[19a]) érvényesíteni s ezek jogait, különösen a zálogjogot is, gyakorolni tartozik [**K. T. 412. §.** 1. bek.] Ha a fuvarozó az árút követeléseinek kifizetése nélkül szolgáltatja ki,[20]) úgy ő, mint a megelőző fuvarozók és szállítmányozók is saját előzőik

---

sége nem képezi bírói határozat tárgyát, hanem a bíróság csak azt tartozik vizsgálni, vajjon a fuvarozó követelése olyan-e, minőt a K. T. 411. §-a ért s vajjon a zálogjog még fennáll-e? V. ö. **C.** 381/83. (D. Új f. 6., 316. l.), 670/91. (Ü. L. 91., 29. sz.).

[18]) A K. T. 411. §. 3. bek. azt mondja ugyan, hogy a fuvarozó a részbeni vagy teljes eladást követelheti. De a bíróság az eladás fölött általában határozván, az eladás terjedelme iránt is határoz.

[19]) V. ö. kifejezetten **Ü. Sz.** 72. §. 4. bek., **B. E.** 13. c. 4. bek., 23. c. 2. bek., **C.** 690/908. (H. D. III. 112. l.)

[19a]) A fuvardíjpótlékokat, illetékeket, vámdíjakat és más kiadásokat is. **Ü. Sz.** 76. §. 5. bek.

[20]) A 414. §. ugyan csak arról szól, hogy az árú a »fuvardíj« kifizetése nélkül szolgáltattatik ki. Azonban a törvény itt is nyilván a fuvarozó összes követeléseit érti, épúgy mint a 412. §., amelyre közvetlenül vonatkozik. V. ö. német K. T. 412. c. Sőt vonatkoztatandó a n e m e l ő l e g e z e t t és m e g n e m s z o l g á l t utánvételekre is. V. ö. **Ü. Sz.** 72. §., 76. §. 5. bek., **B. E.** 13. c.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elleni viszkereseti jogaikat elvesztik. Az átvevő elleni kereseti jogon azonban ez által változás nem történik. [K. T. 414. §.]

IV. Egyébiránt valamint a szállítmányozóknál, úgy a fuvarozóknál is az utánvételi eljárás két esetét kell megkülönböztetni:

1. azt az esetet, midőn az utolsó fuvarozó az előző fuvarozókat követeléseikre nézve csak azután elégíti ki, miután az utánvételi összeget tényleg felvette, illetve a zálogjog gyakorlása útján behajtotta.[21]) Ez esetben az utolsó fuvarozó az előzők jogait, különösen zálogjogát, mint ezeknek meghatalmazottja gyakorolja; a meghatalmazási viszonyból önként következvén, hogy az előzők zálogjoga addig áll fenn, míg az utolsó fuvarozó e joga meg nem szünik [id. 412. §. 3. bek.]; [22])

2. azt az esetet, midőn a követő fuvarozó az előzőt követelésére nézve már megelőzőleg elégíti ki.[23]) Ez esetben a követő fuvarozó nem mint az előző meghatalmazottja szerepel, hanem az előző jogait saját maga részére szerzi meg, és pedig úgy, hogy azokba már a törvény erejénél fogva lép, anélkül tehát, hogy külön átruházás volna szükséges [id. §. 2. bek.], s azokat nem is csak engedményesi minőségben érvényesítheti, hanem eredeti hitelezőnek tekintendő. Az előzőnek fizetett összegek a fuvarozásra fordított kiadások közé számíttatnak, melyek mint ilyenek az utód által közvetlenül kiérdemelt követelésekkel együtt elválaszthatlan egységet képeznek.[24]) Ez különben nemcsak az előző fuvarozók, hanem a szállítmányozó követelésére is áll, melyet a fuvarozó kiegyenlít [id. §. 2. bek. 2. mond.].

Az utánvételi eljárás e két módja a fuvarozónál is kapcsolatosan fordulhat elő.

V. Az utánvételi eljárás első esetében, midőn t. i. az utolsó fuvarozó vagy közvetett szállítmányozó előzetesen nem elégíti ki előzőit, hanem ezeknek jogait mint meghatalmazott gyako-

---

[21]) Erről az esetről szól épen a K. T. 412. §. id. 1. bek.

[22]) Ez nyilvánvalóan csak az 1. bek.-re vonatkozik.

[23]) Ezzel egyenlő, ha az előző fuvarozó követőjét mindjárt az árú átadása után folyószámlán megterheli, amint azt a B. E. 23. c. kifejezetten megengedi.

[24]) Ez épúgy mint az egymásutáni szállítmányozóknál (l. fent. 165. §. 19. jegyz.), a német K. T. hasonló rendelkezései alapján kifejlődött uralkodó nézet, melyet először *Laband* fejtett ki. (Z. f. d. ges. Hr. 9. köt. 467. l.) Az ellenkező felfogásra nézve l. különösen *Schott* id. h. 449. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rolja : [25]) az a kérdés merül fel, hogy a fuvarozásban egymásután résztvevő fuvarozók és szállítmányozók törvényes zálogjoga minő rangsorozatban áll egymással, s mily rangsorozatot foglal el a törvényes zálogjog, mely a fuvarozott árúkra nézve azonfelül netalán a bizományost illeti ? [26]) A **K. T. 413.** §-a a zálogjogok ezen összeütközését külön szabályozza s az egymásközti rangsorozatra nézve a közönséges elvektől részben eltérőleg intézkedik. A zálogjogilag biztosított követelések ugyanis két osztályba soroztatnak : az első osztályba tartoznak mindazon követelések, melyek a szállítmányozásból és fuvarozásból erednek, ideértve a fuvarozó által fizetett előlegeket is,[27]) kivételével ellenben a szállítmányozó által adott előlegeknek ; [28]) — a második osztályba tartoznak a bizományos követelései [29]) és a szállítmányozó követelései az általa adott előlegek tekintetében. Ehhez képest pedig a rangsorozat következőleg van megállapítva :

1. az első osztályba tartozó követelések feltétlenül megelőzik a második osztályba tartozó követeléseket, még akkor is, ha utóbbiak korábbi keletüek ; [30])

---

[25]) Ha az utód az előzőt követelésére nézve kielégíti, minthogy ez esetben csak az utód egységes zálogjogáról van szó, a rangsorozat kérdése fel sem merül. V. ö. *Tervezet* ind. 555. l.

[26]) A bizományos itt akár mint feladó, akár mint átvevő bírhat zálogjoggal. Mint feladó azért, mert amíg az árú a fuvarozó kezében van, ő az árú fölött rendelkezik.

[27]) Azon előlegeket is, melyeket az első fuvarozó a feladónak az utánveendő vételár fejében fizetett.

[28]) Ezek alatt csak azon előlegek értendők, melyeket a szállítmányozó a megbízónak, nevezetesen az utánveendő vételár fejében fizetett. Tehát nem azon előlegek, melyeket egy közvetett szállítmányozó az előző fuvarozónak vagy szállítmányozónak fizetett. Ezek a szállítmányozásból, illetve fuvarozásból eredő követelésekhez tartoznak.

[29]) Azok is, melyek a fuvarozásra vagy szállítmányozásra vonatkozólag merültek fel, pl. begöngyölési költségek, rakodási költségek stb. A törvény a bizományos követelései között semmi különbséget nem tesz. Másként új német K. T. 443. §., mely a bizományosnak és hasonlóképen a közraktárnak a fuvarozásra vonatkozólag felmerült követeléseit kifejezetten az első osztályba sorozza.

[30]) Az eltérés oka azon elv alól : *qui prior tempore potior jure*, itt, épúgy mint a 2. pontnál, abban rejlik, hogy az árú értéke a további fuvarozás által rendszerint folyvást növekszik, ez az értékemelkedés pedig első sorban mindig a későbbi fuvarozó tevékenysége által eredményeztetik. Emellett a hátrább sorozott utolsó fuvarozónak kisebb érdeke volna az árú gondozásában. V. ö. *Tervezet* ind. 555. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. az első osztályba tartozó követelések közt a később keletkezett megelőzi a korábbit;

3. a második osztályba tartozó követelések közt a korábban keletkezett megelőzi a későbbit.

172. §.

Az átvevő jogállása.

I. A fuvarozási szerződés a feladó és a fuvarozó között köttetvén, mint közvetlen szerződő fél a fuvarozó ellen csak a feladó léphet fel, s csak a feladó az, aki a fuvarozóval szemben mint a fuvarozott árúk ura jelentkezik s mint ilyen a fuvarozott árúk fölött rendelkezhetik. Azonban a fuvarozás rendszerint nem kizárólag a feladó érdekében történik; a fuvarozásban érdekelve még egy harmadik személy: a címzett, az átvevő is van, sőt az utóbbi érdeke a feladó érdekeit többnyire meg is haladja, tekintve, hogy rendszerint épen a címzett az, kinek vagyonát a fuvarozott árú szaporítani fogja. Ez az érdekeltségi viszony, melyben az átvevő a fuvarozási szerződéssel szemben áll, előtérbe helyezi azt a követelményt, hogy az átvevő j o g i l a g se tekintessék idegennek, az ő érdeke jogilag is elismertessék és érvényesüljön. E követelmény nem jelenti csupán azt, hogy az átvevő érdekeit a feladó jogainak révén, mint a feladó meghatalmazottja vagy engedményese, érvényesíthesse; mert midőn az átvevő érdeke a feladó érdekétől esetleg különbözik,[1]) másrészt pedig a feladó viszonya a fuvarozóhoz a fuvarozási szerződésen kívül álló mozzanatok által befolyásoltathatik: [2]) az átvevő érdekeinek ezen közvetett védelme elégségesnek nem bizonyul.[3]) Ennél sokkal tovább kell menni; az átvevő érdekei jogilag csak akkor vannak kellőleg megvédve, ha ő, bár nem szerződő fél, a fuvarozóval közvetlen jogviszonyba hozatik, a fuvarozó elleni jogokat közvetlenül és saját jogán érvényesítheti. Más szavakkal: a fuvarozási szerző-

[1]) A feladóra nézve esetleg egészen közömbös, hogyan és mikor érkezik az árú az átvevőhöz? Igy általában akkor, ha a fuvarozás az átvevő veszélyére és költségére történik.

[2]) A fuvarozó a feladóval szemben pl. beszámítással élhet oly követelés alapján is, mely nem a fuvarozási ügyletből származik.

[3]) Mindez szól különösen azon felfogás ellen is, mintha az átvevő k é p z e l t e n g e d m é n y alapján volna a fuvarozási szerződésből jogosítva. Igy különösen *Goldschmidt* Hb. 1. 1. kiad. 749. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dést nemcsak gazdaságilag, hanem jogilag is az átvevő érdekében, az átvevő javára kötöttnek kell tekinteni, ami épen az átvevő közvetlen jogosultságát foglalja magában.[4])

II. A K. T. az átvevő e közvetlen jogosultságát határozottan elismeri. Mindazonáltal csak oly mértékben, hogy a feladó jogai az átvevő jogai által ne veszélyeztessenek.

1. A K. T. a fuvarlevélben kijelölt átvevőnek mindenekelőtt utasítási jogot ad. E jog az átvevőt a fuvarozás egész tartama alatt illeti, még mielőtt az árú rendeltetési helyére érne. Azonban lényegesen különbözik a feladó utasítási jogától, amennyiben csakis az árú biztonsága végett szükséges intézkedések megtételére vonatkozik[5]) s ennyiben is hatálytalan, ha az átvevő utasításai a feladó utasításaival ellenkeznek. Oly utasításokat, melyek az árú feletti rendelkezést tartalmaznak, az átvevő, hacsak egyúttal mint a feladási vevény vagy rakjegy birtokosa nem jelentkezik (v. ö. fent. 169. §.), a fuvarozónak nem adhat. Igy nevezetesen nem követelheti az árú kiszolgáltatását, mielőtt az rendeltetése helyére nem érkezett, kivévén ha erre a fuvarozó a feladó által felhatalmaztatott. [**K. T. 406. §.**]

2. De a K. T. a fuvarlevélben kijelölt átvevőnek azt a jogát is elismeri, hogy a fuvarozási szerződésen alapuló jogokat a fuvarozó ellen, és pedig épen közvetlenül saját nevében, érvényesíthesse [**K. T. 407. §.**] ; nem tévén különbséget, vajjon a kijelölt átvevő saját vagy más érdekében, pl. mint bizományos vagy közvetett szállítmányozó, jár-e el? [id. §. 2. bek.].[6]) E jognál

---

[4]) A harmadik személy javára kötött szerződések e közvetlen joghatálya mai napság már általánosan el van ismerve ; s ha mindazonáltal még nagyon kevés hajlam mutatkozik arra, hogy a fuvarozási ügylet e szerződési categória alá vonassék, ez annak tulajdonítható, hogy az ily szerződések iránt más tekintetben hiányzik még a megállapodás. Igy különösen az a felfogás képez akadályt, hogy a h. sz. j. kötött szerződésből kizárólag csak a harmadik s nem egyúttal a szerződő fél lehet jogosítva, s hogy a harmadik jogosítványa feltételes, viszontteljesítéstől függő nem lehet, ami azonban semmivel sincs okadatolva. V. ö. *Biermann* A harmadik javára kötött szerződésekről id. h.

[5]) Pl. begöngyölésre, raktározásra, kiséretre stb. A fuvarozó azonban csak oly biztonsági intézkedéseket köteles foganatosítani, melyek a fuvarozási szerződéssel összhangzásban állanak.

[6]) V. ö. **Ü. Sz.** 76. §. 2. bek. és **B. E.** 16. c. is. Az átvevő igazolására elegendő, hogy a fuvarlevélben mint átvevő kijelöltetett. V. ö. *Tervezet* ind. 547. l. Mindazonáltal, ha először megtagadta az átvételt, később csak a feladó meghatalmazása alapján követelheti a kiszolgáltatást. **C.** 986/84.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fogva az átvevő a fuvarozót különösen a fuvarlevél átadására és az árú kiszolgáltatására szoríthatja, feltéve hogy a feladó a kereset megindítása előtt ellenkező utasítást nem adott ;[7]) követelheti nemkülönben azon kár megtérítését, mely akár az árú elveszése vagy megsérülése, akár a fuvaridő elmulasztása folytán vagy az árú jogtalan visszatartásából[8]) reá nézve származott.[9]) Egyuttal abból, hogy az átvevő a fuvarozási szerződésen alapuló jogokat saját nevében érvényesíti, következik, mikép a fuvarozó az átvevő ellen csakis oly kifogásokkal élhet, melyek őt magából a fuvarozási szerződésből illetik.[10]) Az átvevő e közvetlen kereseti joggal mindazonáltal csak attól az időponttól fogva bír, midőn az árú rendeltetése helyére érkezik [id. §. 1. bek.]. Ezt megelőzőleg közvetlenül csak a feladó léphet fel, aki addig az árú fölött rendelkezik.[11])

(Ü. L. 85., 47. sz.). Vasúti pályaudvaron maradt árúk átvételére való jogosultság igazolására nézve l. **Ü. Sz.** 78. §. és fent 168. §. 19a jegyzet.

[7]) K. T. id. 407. §. 1. bek. utalással a 404. §-ra.

[8]) V. ö. **K. V. T.** 27/99. (D. III. f. 14., 353. l.)

[9]) Az átvevő tehát, amennyiben általában a fuvarozó kártérítésénél az alanyi viszonyok tekintetbe jönnek (v. ö. fentebb 170. §.), nem a feladó, hanem közvetlenül saját maga kárát van jogosítva érvényesíteni. A kártérítési keresetnek a címzett részéről helye van akkor is, ha a fuvarozó az árút más, jogosulatlanul fellépő egyénnek szolgáltatta ki. V. ö. **B. T.** 29/906. (D. IV. f. 5., 62. l.) : postával szemben, midőn hamis átadóvevényre adta ki a pénzeslevelet.

[10]) Pl. hogy a fuvarozó a törvényesnél kisebb felelősség mellett vállalta el a fuvarozást ; beszámítás magából a fuvarozási szerződésből eredő viszontkövetelésssel stb. De nem a feladó ellen fennálló oly kifogásokkal, melyek a fuvarozási szerződésre nem tartoznak.

[11]) Felléphet-e a feladó saját jogán az árú megérkezése u t á n ? Ha az átvevő az árút átveszi, vagy ezt megelőzőleg a fuvarozó ellen fellépett : azt hisszük, nem, mert ez az átvevő rendelkezési jogába ütköznék. V. ö. **Ü. Sz.** 99. §. és **B. E.** 26. c. (mód. 1898. pótegyezm. 1. c.), melyek szerint a vasút ellenében keletkező igények bírói érvényesítésre csak az van jogosítva, akit a küldemény fölött a rendelkezési jog megillet. L. **C.** 372/89. is. (Ü. L. 89., 34. sz.) Ellenk. **C.** 298/85. (D. Uj f. 12., 208. l.). Ha ellenben az átvevő az árú átvételét megtagadja : akkor a rendelkezési s ezzel a közvetlen kereseti jog a feladóra visszaszálltnak tekintendő. V. ö. **C.** 368/98. (D. III. f. 12., 91. l.) és fent. 6. jegyz. Az előbbi esetre nézve meg kell azonban jegyezni, hogy amennyiben a fuvarozásból eredő kár a feladóra esik vissza (mint pl. a **C.** id. 298/85. esetében, melyben az átvevő a hiány erejéig vételárlevonást tett), az átvevőnek nem áll jogában a fuvarozó elleni jogairól lemondani, hanem azt érvényesíteni, illetve a keresetet engedményezni köteles, ellenkezőleg a feladónak felelős.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Az átvevő közvetlen kereseti joga oly esetben, midőn a fuvarozó követeléseire nézve a feladó által előzetesen kielégíttetett, az előbb említett megszorításokon kívül semmi korlátozásnak alávetve nincs. Az átvevőt a közvetlen kereseti jog feltétlenül illeti meg. Másként áll azonban a dolog akkor, ha a feladó a fuvarozó követeléseit előzetesen nem elégítette ki, ha a fuvarozó arra utasíttatott, hogy követeléseit az átvevőnél utánvét gyanánt hajtsa be. Ez esetben az átvevő kereseti joga a fuvarozó ellen feltételessé válik s az átvevő a fuvarozási szerződésen alapuló jogokat csakis a fuvarlevélből kivehető kötelezettségek [12]) teljesítése mellett érvényesítheti [id. §. 1. bek.].[13]) Ennyiben a fuvarozási szerződés mint kétoldalú szerződés az átvevő irányában ép úgy érvényesül, mint a feladó irányában. De csak ennyiben. Ezen túl a fuvarozási szerződés megmarad teljesen a feladó és a fuvarozó között kötött szerződés, az átvevő a fuvarozó irányában önállóan nem lesz kötelezve, hanem a fuvarozó kereseti joggal csak a feladó ellen bír.[14]) Ez akkor is áll, ha a fuvarozás az átvevő érdekében történt, sőt még akkor is, ha az átvevő az árú tulajdonosa. Hogy az átvevő a fuvarozó irányában önállóan kötelezve legyen, arra a fuvarozási szerződésen kívül álló jogalap

---

Ez a feladó és átvevő közti viszonyban megkívántató *bona fides*ből szükségképen következik.

[12]) V. ö. **Ü. Sz.** 73. §. 4. bek. Ami nem tünik ki a fuvarlevélből, az az átvevőre nézve nem létezik. Ennyiben a fuvarlevél formáltény. Ha a fuvarozónak még egyéb követelése volna, azt csak a feladó ellen érvényesítheti. Az azonban nem szükséges, hogy a fuvarozó követelése közvetlenül tűnjék ki a fuvarlevélből ; lehet benne közvetve megjelölve, pl. a tarifára való vonatkozással, sőt ha hibás számítás, utánfizetés követelhető. **Ü. Sz.** 70. §. 2. bek. Ez következik abból, hogy a díjszabást mindenkinek ismernie kell, tehát nem ellenkezik a törvénnyel. L. **B. E.** 12. §. 4. bek. és *Szladits* id. m. 13. l. Másfelől nem kell, hogy a követelés magából a fuvarozásból származzék, elég, ha azzal kapcsolatban áll, pl. feladónak fizetett előleg, vámilleték: **Ü. Sz.** 76. §. 5. bek., **C.** 1749/93. (D. Uj f. 38., 180. l.) 690/908. (H. D. III. 112. l.) stb. A küldemény tartalmának, sulyának vagy darabszámának helytelen bevallására a vasutak által kiszabott b í r s á g (díjpótlék) azonban az átvevőt mint egyetemleges adóstársat csak akkor terheli, ha a pótlék az értesítőben és a fuvarlevélben ki van tüntetve. **Ü. Sz.** 60. §. 4. bek.

[13]) Közelebbről a kétoldalú szerződések teljesítésére általában vonatkozó elvek nyernek alkalmazást. V. ö. fentebb 147. §.

[14]) Az átvevő ellen csak a **K. T.** 409. §. által adott jogok gyakorolhatók. V. ö. fentebb 160. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szükséges. Ilyennek a törvény az árú és a fuvarlevél együttes elfogadását az átvevő részéről ismeri el,[15]) erre az esetre határozottan kimondván, hogy az átvevő a fuvarlevél értelmében a fuvarozó kielégítésére köteleztetik. [**K. T. 408. §.**] [16])

173. §.

A rakjegy.[1])

I. A feladó és a fuvarozó abban állapodhatnak meg, hogy a fuvarozó a neki átadott árukról rakjegyet állítson ki. [**K. T. 415. §.**] A rakjegy tehát a fuvarozási szerződésnél még kevésbbé lényeges, mint a fuvarlevél s annak kiállítása nem egyoldalú követelés, hanem csak kölcsönös megegyezés, szerződés folytán válik kötelezővé.[2]) A K. T.-nek a rakjegyre vonatkozó határozatai tehát merőben feltételes jellegűek, s e feltétel a mi forgalmunkban eddigelé csak kis mértékben, a folyamhajózásnál valósult.[3])

---

[15]) Az árú elfogadása fuvarlevél nélkül vagy a fuvarlevél elfogadása árú nélkül egymaga tehát az átvevő kötelezettségét nem állapítja meg. A fuvarlevél elfogadása alatt azonban nem éppen annak kézhezvételét kell érteni. Elég, ha az átvevő a fuvarlevelet látta és jóváhagyólag tudomásul vette. Hogy minő a viszony az átvevő és a feladó közt? nem jön tekintetbe. Az átvevő akkor is kötelezve lesz a fuvarozó irányában, ha a közte és a feladó közti szerződés szerint utóbbi viseli a fuvarozási költségeket. **C.** 232/94. (D. Uj f. 38., 273. l.)

[16]) V. ö. **Ü. Sz.** 76. §. 4. bek. és **B. E.** 17. c. is. Az árú és a fuvarlevél elfogadása úgy tekintendő, mint a feladó által az átvevőre intézett utalvány elfogadása. V. ö. *Goldschmidt* id. h. 752. l. Míg ezen elfogadás meg nem történt, csak arról lehet szó, hogy az átvevő fizetése a fuvarozási szerződésből eredő jogok érvényesítésének feltételét képezze.

[1]) V. ö. különösen: *Goldschmidt* Hb. I. 1. kiad. 760. s k. l. és Z. f. d. ges. Hr. 29. köt. 18. l.; *Schott* id. h. 420. l.; *Eger* id. m. III. 1. s k. l.

[2]) Az *Értekezlet*en nagy vita tárgyát képezte, vajjon a rakjegy kötelezővé vagy csak facultativvá tétessék-e? Az első olvasásnál a rakjegy kötelező volta mondatott ki, ha a feladó követeli, s csak a közönséges fuvarozások vétettek ki e kötelezettség alól; a második olvasásnál azonban a német K. T. és a *Tervezet* értelmében a facultativ rendszer fogadtatott el, főleg a nemzetközi forgalomra való tekintettel. V. ö. Jegyzők. 353—357. és 483—484. l.

[3]) Voltaképen csak 1890 óta, mely évben ugyanis a cs. és kir. Dunagőzhajózási társulat honosította meg először a rakjegy intézményét a gabonaforgalomban, anélkül azonban, hogy az a közönség által, amely feljogosíttatott a rakjegy kiállítását követelni, nagyobb mérvben igénybe vétetett volna. Németországban a belvízi hajózásban a rakjegy ép oly általánosan alkalmaztatik, mint a hajóselismervény a tengeri for-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A rakjegy már külsőleg lényegesen különbözik a fuvarlevéltől. A fuvarlevél a feladó által állíttatik ki s kisérőlevél alaku, ellenben a rakjegy a fuvarozó által állíttatik ki s egyrészt az árúk átvételéről szóló elismervény, másrészt kötelezvény, kötelező igéret alakjával bír. De kellékeire nézve is különbözik a rakjegy a fuvarlevéltől. Igy a **K. T. 416.** §-a előírja, hogy a rakjegy a szövegben világosan mint rakjegy legyen megjelölve, hogy a fuvarozó által aláírandó s a következő adatokat foglalja magában: 1. a fuvarozandó árúk megjelölését és azok mennyiségét; 2. a fuvarozó nevét; 3. a feladó nevét; 4. annak nevét, ki részére vagy kinek rendeletére az árú kiszolgáltatandó lesz. Ilyennek a feladó tekintendő, ha a rakjegy pusztán rendeletre lett kiállítva;[4]) 5. a kiszolgáltatás helyét; 6. a kiállítás helyét és idejét. E kellékek nemcsak mint puszta kívánság állíttatnak fel, hanem egyenesen érvényességi kellékek,[5]) mi által a rakjegy szigorú formálokirat gyanánt jelentkezik.[6]) Hogy pedig a fuvarozó a neki felmutatott rakjegy azonosságáról biztos

---

galomban, melynek mintájára épen a rakjegy képződött (a régi **Ü. Sz.** 54. §. 6. bek. és a **B. E.** 8. c. a rakjegyet zárjelben *connaissement*nak nevezi is). Az 1895. évi belvízhajózási t. 71. §-a szerint a hajós a feladó kívánatára rakjegyet kiállítani köteles. Ellenben a tulajdonképeni szárazföldi fuvarozásban a rakjegy nem alkalmaztatik, így nevezetesen a vasúti fuvarozásban sem; épen a vasutak lévén azok, melyek a rakjegy behozatalára irányuló törekvéseket eddigelé leghevesebben ellenezték. Sajátságos helyzet van Franciaországban, ahol rakjegyek szintén nem állíttatnak ki ugyan, ahol azonban a feladó által kiállított fuvarlevelet teljesen kiszorította a fuvarozó (vasút) által kiállított ú. n. *récépissé*, mely egyébiránt hatályára nézve a fuvarlevéllel egyenlőnek tekintetik. V. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. III. 548. l. Még érdekesebb az új portugáli K. T., mely a rakjegyet szintén nem ismeri ugyan, de amely szerint a fuvarlevelet nem a feladó, hanem a fuvarozó állítja ki (369. c.); míg az új spanyol K. T. szerint a feladó és fuvarozó kölcsönösen követelhetik a fuvarlevél kiállítását (350. c.).

[4]) A további átruházás ez esetben is engedmény vagy forgatmány útján történik. Puszta átadás és átvétel a birtokosi minőség igazolására tehát ez esetben sem elegendő, azaz a rakjegy nem bemutatóra szóló papir.

[5]) Az érintett kellékek hiánya esetében nem létezik rakjegy. V. ö. kifejezetten *Értekezl.* jegyzők. 358. l. Ez minden esetre túlzott. A kifejlettebb hajóselismervénynél ez sehol sincs elfogadva, hanem a bíró a concrét eset körülményei szerint itéli meg, minő értéke van egy hiányos hajóselismervénynek.

[6]) De csak külsőleg, nem oly értelemben, mintha a rakjegy elvont *(abstract)* kötelmi viszonyt hozna létre. V. ö. alább.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

meggyőződést szerezhessen, a K. T. kimondja, hogy kívánatára a feladó a rakjegynek egy általa aláírt másolatát köteles neki kézbesíteni [id. §. 2. bek.].

III. A rakjegy a szárazföldi forgalomban ugyanazt a fontos szerepet van hivatva játszani, mint a tengeri forgalomban a hajóselismervény (l. erről fentebb 132. §.). És pedig úgy k ö t e l m i, mint d o l o g j o g i tekintetben. Előbbi különösen három irányban:

1. abban, hogy a rakjegy kiállítása folytán a fuvarozási szerződésből eredő jogviszonyok l e g o t t a z á t v e v ő f e l é t e r e l t e t n e k á t. Ha rakjegy nem állíttatik ki, a fuvarozási szerződésből jogosítva és kötelezve egyelőre csak a feladó lesz; az átvevő közvetlen jogviszonyba a fuvarozóhoz, a biztonsági utasításoktól eltekintve, csak az árúnak a rendeltetési helyen való megérkezte után lép. Ha ellenben rakjegy állíttatik ki, a fuvarozási szerződésből eredő jogok azonnal az átvevő személyében összpontosulnak s az átvevő lesz tulajdonképen a főjogosított, míg a feladó csak másodsorban és csak annyiban jön tekintetbe, amennyiben a rakjegy birtokában van. Ez legjobban kitünik az árúra vonatkozó utasítási jognál, amennyiben ugyanis a fuvarozó a feladó későbbi utasításait az árúk visszaadása, vagy más mint a rakjegyben kijelölt átvevő részére leendő kiadása tekintetében csak az esetben teljesítheti, ha neki a rakjegy visszaadatik, ellenkezőleg a rakjegy jogszerű birtokosának az árúért felelős [**K. T. 418. §.**]; amennyiben továbbá az átvevő, illetve rakjegybirtokos az árú megérkezte előtt nemcsak biztonsági intézkedéseket tehet, hanem teljes rendelkezési joggal bír, mely a feladó rendelkezési jogát kizárja s mely a fuvarozót az árúnak bármikor leendő kiadására kötelezi.[7])

2. A rakjegy fontossága kötelmi jogi tekintetben továbbá a fuvarozó elleni jogok könnyű á t r u h á z h a t ó s á g á b a n nyilvánul. Rakjegy hiányában a fuvarozó az árút csakis a fuvarozási szerződésben megállapított, illetve a fuvarlevélben kijelölt átvevőnek köteles és van jogosítva átadni s más átvevőnek kijelölése csak a körülményes ellenrendeleti eljárás mellett történhetik. Ha ellenben rakjegy állíttatott ki, az abban kijelölt átvevő a fuvarozó elleni jogokat pusztán névre szóló rakjegyeknél egyszerű engedmény, rendeletre szóló rakjegynél pedig forgatmány által

---

[7]) Ez a K. T. 415. §. 2. bekezdéséből és a 418. §-ból tünik ki; de a feladási vevény hasonszerűségéből is következik. V. ö. fentebb 169. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szabadon átruházhatja s a fuvarozó a rakjegy minden jogszerű birtokosa irányában az árú kiadására nemcsak jogosítva, hanem a nyugtatványozott rakjegy visszaadása mellett kötelezve van [**K. T. 415. §.** 2. bek. és **419. §.**] ; sőt a rendeletre szóló rakjegynél a birtokosi minőség igazolása épúgy csak formális, mint a rendeleti papiroknál általában, azaz csak a hátiratok összefüggő és a birtokosig lenyuló külső láncolata által történik [id. 419. §. 1. bek.].

3. A rakjegy jelentősége kötelmi jogi tekintetben végre az átvevő jogainak a feladó és fuvarozó között kötött fuvarozási szerződéstől való f ü g g e t l e n s é g é b e n nyilvánul. A rakjegy a feladó és fuvarozó közti szerződés alapján állíttatik ugyan ki s rendes viszonyok közt a rakjegy a feladó és a fuvarozó között történt megállapodásokat foglalja magában. Mindazonáltal a feladó és a fuvarozó közti fuvarozási szerződés nem a rakjegy jogalapja oly értelemben, mintha abból kiegészítendő volna s mintha akár a fuvarozó, akár az átvevő a fuvarozási szerződésre a rakjegy tartalma ellenére is hivatkozhatnék. A feladó és a fuvarozó közti szerződés csupán csak ezen személyek egymásközti jogviszonyaira nézve szolgál irányadóul [**K. T. 417. §.** 2. bek.] ; ellenben a fuvarozó és az átvevő közti jogviszonyra nézve kizárólag a rakjegy mérvadó s a fuvarozási szerződésnek a rakjegybe fel nem vett határozatai az átvevő irányában joghatálylyal nem bírnak [id. §. 1. bek.],[8]) amiből szükségképen következik, hogy a fuvarozó az átvevő ellenében a fuvarozási szerződésből kifogásokat nem tehet.[9]) Nem szabad azonban még sem odáig menni és azt mondani, hogy a rakjegy a fuvarozó és az átvevő között rendes e l v o n t kötelmet hoz létre, hogy a fuvarozó épen csak a rakjegyben kifejezett igérete alapján volna kötelezve. Ezen igéret képezi ugyan a rakjegyből eredő követelés alaki jogalapját,[10]) de az azért mégis f u v a r o z ó igérete, aki nem általában árú, hanem csak fuvarozás végett átadott és átvettnek elismert árú kiszolgáltatását igéri s aki a rakjegy kiállítása által sem fuva-

---

[8]) Még akkor sem, ha a fuvarozási szerződésre, illetve fuvarlevélre hivatkozás történnék. V. ö. *Értekezlet* jegyzők. 359. l., mely ezt a német K. T. ily értelmű intézkedésével szemben mondotta ki.

[9]) Igy pl. nem érvényesítheti azt, hogy a fuvarozási szerződésben magasabb fuvardíj lett kikötve, vagy hogy az ő felelőssége a törvényesnél kisebb mértékben lett megállapítva stb.

[10]) L. fent. 129. §. és *Értekezlet* jk. 354. lap: »alaki papir« mint a váltó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rozói minőségét, sem az ebből eredő jogokat el nem veszti, amint hogy másrészt a fuvarozó az ezen minőséggel járó kötelezettségeknek is alávetve marad [id. 419. §. 3. bek.].[11]) Ez pedig nem jelent mást, mint hogy a rakjegy jogcíme ugyancsak fuvarozási szerződés s hogy a rakjegyen alapuló jog és kötelezettség fuvarozási szerződésből egészítendő ki. Csakhogy e fuvarozási szerződés nem az, melyet a feladó kötött a fuvarozóval, hanem egy, a rakjegy által önállóan, illetve közvetlenül a törvény által meghatározott fuvarozási szerződés. S e z e n szerződésből a fuvarozó a rakjegy bármely birtokosa ellen érvényes kifogásokat is tehet.[12])

IV. A rakjegy sajátságos kötelmi hatásainál még fontosabbak a d o l o g j o g i hatások, melyek vele járnak. A K. T. ezekről közvetlenül nem nyilatkozik ugyan, de egyrészt abból a körülményből, hogy a rakjegy a hajóselismervény mintájára lett a szárazföldi forgalomban befogadva, másrészt abból, hogy a fuvarozó csak a mindenkori rakjegybirtokos rendelkezéseit veheti figyelembe és köteles figyelembe venni s csak a rakjegy igazolt birtokosának adhatja ki az árút : következtetni kell, hogy a rakjegy, épúgy mint a hajóselismervény, a fuvarozott árú h e l y e t t e s í t é s é r e szolgál olyképen, hogy az árúra vonatkozó dologi jogok, nevezetesen a tulajdonjog és zálogjog, már a f u v a r o z á s k ö z b e n, tehát az árú megérkezése előtt is, nemcsak magának az árúnak, hanem pusztán a rakjegy átadása útján is átruházhatók és megalapíthatók.[13]) Közvetve e hatást egyébiránt maga a K. T. is elismeri.[14])

---

[11]) Amennyiben maga a rakjegy a törvényes intézkedések alkalmazását nem módosítja vagy ki nem zárja.

[12]) Igy nevezetesen hogy az árú e r ő h a t a l o m folytán veszett el vagy károsult. De nem az árú minőségére, mennyiségére vagy általában átvételére nézve. Az átvevő, illetve jogutódai mint harmadik személyek a fuvarozó által kiállított rakjegyben feltétlenül megbízhatnak. V. ö. *Schott* id. h. 431. l. Ellenkező záradékok azonban ép úgy előfordulhatnak, mint ahogy a hajóselismervénynél szokásosak.

[13]) Ennek magyarázatát l. fentebb 130. §. 6. jegyz.

[14]) Igy nevezetesen a bizományos törvényes zálogjogánál a 379. §-ban. V. ö. fentebb 161. §. Az 1895. évi n é m e t belvízhajózási t. 72. §-a és az ú j K. T. 450. §-a a rakjegy dologi hatásait kifejezetten elismeri. A régi K. T. tárgyalásakor az erre vonatkozó indítványt még mellőzték. V. ö. *Goldschmidt* id. m. 766. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK FEJEZET.

Eltérő intézkedések a vaspályák fuvarozási ügyleteit illetőleg.[1])

174. §.

Általában.

I. Habár a K. T.-nek a fuvarozási ügyletre vonatkozó határozatai elvileg a vaspályák fuvarozási ügyleteire is alkalmazást nyernek [**K. T. 422. §.**], és habár e határozatok magukban véve csak szerződéspótló természettel bírnak (l. fent. 167. §.): a vaspályák mégis oly kivételes és különösen az általuk élvezett forgalmi egyedárúságnál fogva [2]) annyira túlerős állást foglalnak el a közönséggel szemben, hogy a szerződési szabadság és egyenlőség feltételei velük szemben a legtöbb esetben hiányoznak. Ez okból a K. T. szükségesnek találta a vaspályákat egyrészt bizonyos külön kényszerszabályoknak alávetni, másrészt nekik a fuvarozási ügyletre vonatkozó határozatok kizárását vagy korlátozását csak szűkebb körben megengedni. Ezáltal a közönség biztosítva van ama veszély ellen, hogy a vaspályák kiváltságos állásukkal

[1]) V. ö. különösen *Schott* id. h. 462. s k. l.; *Eger* id. m., Handb. des Preussischen Eisenbahnrechts 2 köt. 1886—96.; *Gleim* Das Recht der Eisenbahnen in Preussen. Berlin, 1893.; *Endemann* Das Recht der Eisenbahnen 1886.; *Wehrmann* Das Eisenbahnfrachtgeschäft 1890.; *Ulrich* Das Eisenbahntarifwesen 1886.; *Haberer* Das österreichische Eisenbahnrecht. Wien. 1885.; *Mittre V.* Droit commercial des chemins de fer. Paris 1912; *Lamé-Fleury* Code annoté des chemins de fer. 4. kiad. Páris, 1905.; *Sarrut* Législation et jurisprudence sur le transport des marchandises par chemin de fer. 1874.; *Bédarride* Des chemins de fer. 2 köt 3. kiad. 1891.; *Picard* Traité des chemins de fer. 4. köt. 1887.; *Shelford* Law of railways, 2 köt. 4. kiad. London, 1869.; *Redfield* Law of Railways. 2 köt. 8. kiad. Boston, 1888.; *Wood* Treatise on the Law of Railroads. 2. kiad. 3 köt. Boston, 1894.; *Gasca* Il codice ferroviario. 4 köt. Milano, 1888/92.; *Marchesini* Del contratto di trasporto per strada ferrata. 2 köt. Torino, 1888. — *Herich K.* A vasúti jog jelenlegi érvényében. Budapest, 1881.; *Eulenberg* és *Bán* A magyar vasúti jog. Budapest, 1886. *Barthos A.* Magyar vasuti jog. Bpest 1910.

[2]) Ez nálunk j o g i l a g is el van ismerve annyiban, amennyiben az engedély tartama alatt senkinek sem szabad oly vasutat építeni, mely ugyanazon végpontokat új hadtani, politikai vagy kereskedelmi tekintetben fontos közbenesö pontok érintése nélkül kötné össze. V. ö. 1868. jul. 8. közm. és közl. min. rend. IX. §. és a különböző engedélytörvényeket.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

visszaélve, a vasuti fuvarozásra szoruló feleket méltánytalan feltételek elfogadására kényszeríthessék ;[3]) mihez még hozzájárulnak azok a kötelező szabályok, melyeket a törvényhozás vagy a kormány különösen a fuvarozási díjszabások *(tarifák)* tekintetében állít fel.[4]) E megszorítások mindazonáltal csak a közforgalomnak átadott és árúfuvarozásra rendelt vaspályákra vonatkoznak [**K. T. 423., 424. §§.**] ;[5]) másnemű vaspályák ellenben a K. T. által époly kevéssé vannak megszorítva, mint a fuvarozók általában.[6])

II A K. T. a nevezett vaspályákra nézve külön kényszerszabályokat különösen a fuvarozás elvállalása és mely időben leendő eszközlése iránt állít fel.[7]) E tekintetben kimondja [id. 423. §.] :

---

[3]) Méltán hangoztatták azonban úgy Németországban, mint nálunk, hogy a vasutak ellen nyujtott oltalom a jogosult követelmények mögött marad, illetve, hogy a törvényhozás a vasutaknak megengedett kikötésekben nagyon messze ment. V. ö. *Tervezet* ind. 562. s. k. l. A **B. E.** és ez alapon az új és legujabb **Ü. Sz.** már jobban veszi tekintetbe a közönség érdekeit. Az új portugáli K. T. egyáltalában megtilt minden kizárást vagy módosítást (393. c.).

[4]) Általános szabály, hogy a vasúti árszabások a kereskedelmi (illetve előbb : a közmunka- és közlekedési) miniszterium jóváhagyásától függnek, s hogy a kormány úgy azoknak maximumát állapíthatja meg, mint bizonyos feltételek mellett leszállítását eszközölheti. V. ö. 1868. jul. 8. közm. és közl. min. rend. X. §. *e)* pont és a különböző engedélytörvényeket. Az **Ü. Sz.** 6. §-a szerint tarifa-emelések a közzététel után csak 2 hónappal lépnek hatályba, hacsak a díjszabás meghatározott időre nem lett megállapítva. Fontos korlátozások a nemzetközi forgalomban. L. alább 177. §. A díjszabások netalán homályos vagy hézagos rendelkezéseit az azokat kibocsátó vasút terhére kell magyarázni : **C.** 1004/905. (D. IV. f. 4., 249. l.), 1091/910. (HD. V. 33. l.) Lényeges tévedésre azonban a vasut is hivatkozhatik : **B. T.** 492/911. (U. o. VI. 74. l.) »Állomási illeték« jogossága : v. ö. **B. T.** 186/909 (HD. III. 257. l.), **C.** id. 1091/910, 83/912 (U. o. VI. 65. l.), **K. V. T.** 298/910 (U. o. V. 97. l.). Díjkedvezmények (refactiák) : v. ö. **B. T.** 581/910 (HD. V. 147. l.) és 1895. november 20. 79479. sz. keresk. min. rend. a díjkedvezmények engedélyezéséről és kihirdetéséről (R. T. 318. sz.). Titkos díjtételek kizárása : 1908. évi XII. és X. t.-c. és **B. E.** L. alább 177. §.

[5]) Ezek alatt nemcsak gőzmozdonyú, hanem esetleg lóvonatú, villamos s más hasonló vaspályák is értendők, ha épen a közforgalomnak át vannak adva és árúfuvarozásra rendelvék.

[6]) V. ö. *Értekezl.* jk. 365. l. Pl. iparvasutak, erdei vasutak, ha rendes árúfuvarozással nem foglalkoznak.

[7]) Az itt kimondott fuvarozási kényszer és fuvarozási sorrend egyéb-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a) hogy a vaspályák a fuvarozást a feladó által kijelölt vonalokon saját pályáikon [8]) meg nem tagadhatják, feltéve: 1. hogy az áruk minőségük, vagy begöngyölésüknél fogva az üzleti szabályok vagy a pálya szerkezete és használati módja szerint fuvarozásra alkalmasak; 2 hogy a feladó az igazgatóságnak a fuvardíjra, a rakodásra s a fuvarozás egyéb megengedett feltételeire vonatkozó intézkedéseit magára nézve kötelezőknek elismeri; 3. hogy a vaspálya rendes fuvarozási eszközei a fuvarozás teljesítésére elegendők; [9])

b) hogy a vaspályák az árúkat, mielőtt azok elküldése megtörténhetik, f u v a r o z á s végett átvenni nem tartoznak ugyan; kötelesek azonban, ha ezt a pálya helyiségei megengedik, a feladó kívánságára s addig is, míg a fuvarozás megtörténhetik, az arúkat m e g ő r z é s végett átvenni [id. §. 2. bek.]; [10])

---

iránt az egyedárúságot nem élvező h a j ó z á s i vállalatokra nézve is létezik. V. ö. Ideigl. hajózási rendszabályok 14. és 16. §§.

[8]) Az **Ü. Sz.** 3. §-a semmi megkülönböztetést nem tesz s a fuvarozási kötelezettséget a személyszállításra is kiterjeszti. Az 53. §. pedig kimondja, hogy a vasút árúk fuvarozását az árúforgalomra berendezett bármely állomásra és állomásról, ide értve a mellékárúkezelési helyeket is, elvállalni köteles anélkül, hogy az egyik vasútról a másikra való átmenetelnél közvetítőre volna szükség.

[9]) Az **Ü. Sz.** 3. §-a a fuvarozási kötelezettség feltételeit annyiban eltérően állapítja meg, amennyiben a fuvarozás meg nem tagadható, ha: 1. az érvényben álló szállítási feltételek és a vasút egyéb általános rendelkezései teljesíttetnek; 2. a szállítás a törvényes szabályok szerint vagy közrendészeti okokból megtiltva nincs; 3. a szállítás a rendes fuvarozási eszközökkel lehetséges, amelyek alatt nemcsak a kocsik, mozdonyok és egyéb felszerelések értendők, hanem az emberi munkaerő is, mely nélkül a holt anyagot mozgásba hozni, a forgalmat megindítani és fentartani nem lehet (s z t r á j k): **B. T.** 177/904. (D. IV. f. l., 254. l.); 4. a szállítást erőhatalomnak tekintendő körülmények nem akadályozzák. A 3. bek. még hozzáteszi, hogy oly tárgyakat, melyeknek be- is kirakása különleges berendezéseket igényel, a vasút csak oly állomásokon és állomásokra köteles elfogadni, ahol ilynemű berendezések léteznek. V. ö. még **Ü. Sz.** 54. §. és *C)* melléklet, melyek a szállításból kizárt vagy csak feltételesen szállítható tárgyakat sorolják fel. V. ö. **C.** 86/907. (H. D. II. 82. l.)

[10]) Hasonlag **Ü. Sz.** 64. §., mely egyúttal kimondja, hogy a megőrzés ideje alatt a vaspálya csak díjazott l e t é t e m é n y e s i minőségben felelős. V. ö. *Értekezl.* jegyzők. 363. l. is. Podgyászra nézve **Ü. Sz.** 39. §. Mindazonáltal a fuvaridő a feladástól számítandó, hacsak a feladó a tényleges elszállítástól való számításhoz hozzá nem járult. **Ü. Sz.** 64. §. 2. bek. A feladó beleegyezésének kitüntetése a fuvarlevélben érvényességi

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

c) hogy, ha ezt a pálya berendezése, a fuvarozási viszonyok vagy a közérdek [11]) nem követelik, az elküldés idejére egyik feladót sem szabad előnyben részesíteni [id. §. 3. bek.].[12])

Mindezen határozatokkal ellenkező cselekvények a vállalatot az azokból eredő kár megtérítésére kötelezik [id. §. ut. bek.].[13])

III. Ami a fuvarozási ügyletre vonatkozó határozatoknak a vaspályák általi kizárását vagy módosítását illeti: a K. T. e tekintetben különösen a fuvarozók felelősségét és ezzel kapcsolatos kártérítési kötelezettségét tárgyazó 398., 399., 400., 402., 403., 410. és 423. §§-ait jelöli ki mint olyanokat, melyeket az érintett vaspályák sem a kötelezettség keletkezése, terjedelme és tartama, sem a bizonyítási teher tekintetében saját előnyükre [14]) szerződések — szabályok vagy külön megállapodások — által nem módosíthatnak, hozzátévén, hogy az e határozattal ellenkező szerződések és megállapodások joghatállyal nem bírnak. [**K. T. 424. §.**] Kivételt csak oly módosítások képeznek, melyeket a K. T. kifejezetten megenged, s melyek annak 425—433. §-aiban vannak megjelölve (l. a köv. §§-at); továbbá a vasúti üzletszabályzat útján eszközölt azon módosítások, melyek a berni nemzetközi vasúti egyezmény határozatai értelmében tétetnek; [15]) vagy ha a fuvarozási eszközöket nem a vasút, hanem maga a fuvaroztató szolgáltatja, mely esetben a fuvareszközökre vonatkozó eltérő megállapodások a fuvarozás keretén kívül esnek [16])

---

kellék: **B. T.** 101/910. (HD. IV. 213. l.) Ellenk. **C.** 142/98. (M. D-tár IX. 598. l.) és **B. T.** 191/910. (HD. IV. 290. l.) más bizonyíték mellett.

[11]) Pl. ha háború esetében katonai szállítmányoknak elsőbbség adatik.

[12]) **Ü. Sz.** 67. §. 5. bek. szerint a **B. E.** 5. c. értelmében: az árúk szállítása azon sorrendben történik, amelyben azok fuvarozás végett felvétettek, hacsak vasútüzleti kényszerítő okok vagy a közérdek a kivételt nem igazolják. A sorrend mérvadó az árú útközben való kezelésére is, pl. állatok etetése és itatása: V. ö. **C.** 229/904. (D. IV. f. 1., 103. l.)

[13]) V. ö. **Ü. Sz.** 67. §. 5. bek., **B. E.** 5. c.

[14]) Hátrányukra ellenben igen.

[15]) V. ö. fentebb 167. §. A berni egyezményen nem alapuló módosítások ezentúl is érvénytelenek.

[16]) V. ö. **B. T.** 500/909. (HD. IV. 19. l.) és fent. 167. §. 8[3] jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

175. §.

Megengedett korlátozások a felelősség terjedelmére nézve.

I. A K. T. a vaspályáknak mindenekelőtt a felelősség terjedelme, mérve tekintetében enged meg bizonyos korlátozásokat. Ezek a következők:

A vaspálya kikötheti [**K. T. 425. §.**]: [1])

1. oly árúknál, melyek a feladóval történt megállapodás szerint nyitott kocsikon fuvarozandók: [2]) hogy a károkért, melyek a fuvarozás ezen módjával járó veszélyekből eredhetnek, felelősséget nem vállal.[3]) A fuvarozás e módjával összekötött veszélyek alatt azonban a feltünő súlyapadás és az árú teljes vagy részbeni elveszése nem érthető; [4])

2. oly árúknál, melyek — habár minőségüknél fogva a fuvarozás közben az elveszés vagy megsérülés meggátlása végett begöngyölést igényelnek — épen nem, vagy csak hiányosan begöngyölve adatnak fel: hogy azon károkért, melyek a begön-

---

[1]) Tényleg megtörtént az **Ü. Sz.** 86. §-ában. V. ö. **B. E.** 31. c. is, módosítva az 1898. pótegyezmény 1. c. VII. pont által.

[2]) Nyitott kocsi alatt a szerkezeténél fogva fedél, tető nélküli kocsi értendő. De nem pl. »fedett szénszállító kocsi«. A nyitott kocsikban való fuvarozásra vonatkozó megállapodás nem kell, hogy kifejezett legyen. Igy különösen, ha a díjszabás meghatározza, hogy minő árúk szállíthatók és pedig mérsékelt díj mellett, nyitott kocsikon, a feladó beleegyezőnek tekintetik, hogy ezen árúk nyitott kocsikon fuvaroztassanak, hacsak a fuvarlevélben az ellenkező nem tartalmaztatik. V. ö. **Ü. Sz.** 66. §. és **C.** 368/98. (D. III. f. 12., 91. l.) De ha a díjszabás ellenére rakatnak az árúk nyitott kocsiba, a vasút felelős. **C.** 361/909. (HD. III. 334. l.), 153/910. (U. o. IV. 163. l.) Hasonlóképpen, ha a nyitott kocsiban való fuvarozás csak facultativ s a feladó kifejezetten nem kívánta: **B. T.** 31/910. (HD. IV. 210. l.)

[3]) Ezek alatt különösen az időjárásból származó károkat kell érteni. Az *Értekezl.* szerint a körülményekhez képest a lopást is. (Jegyzők. 366. l.) De a lopás legalább is »részbeni elveszés«! Mozdonyból kihulló szikrák okozta tűz: **C.** id. 368/98., 446/905. (D. IV. f. 5. 231. l.), 222/908. (H. D. II. 325. l.), 659/909. (U. o. IV. 26. l.), **B. T.** id. 31/910. Az a körülmény, hogy a feladó kívánságára takaró ponyvák alkalmaztattak, a vasútra messzebb menő felelősséget nem ró: **C.** 240/903. (Jogt. K. 903. mell. 52. l.). Mentesség az árú megérkezése után is a kiszolgáltatásig: **C.** 704/911. (HD. VI. 280. l.)

[4]) **Ü. Sz.** 86. §. 1. bek. szerint: »feltünő súlyhiány vagy egész darabok elveszése«.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gyölés hiányából, vagy ennek hiányos minőségével járó veszélyekből erednek, felelősséget nem vállal ; [5])

3. oly árúknál, melyeknek fel- vagy lerakodását a történt megállapodás szerint a feladó, illetőleg az átvevő eszközli : hogy nem vállal felelősséget azon károkért, melyek a fel- vagy lerakodásból vagy a hiányos rakodással egybekötött veszélyekből erednek ; [5a])

4. oly árúknál, melyek sajátszerű minőségüknél fogva a teljes vagy részbeni elpusztulás vagy károsulás, nevezetesen a törés, megrozsdásodás, belső megromlás, rendkívüli csurgás vagy öngyuladás veszélyeinek vannak kitéve : hogy azon károkért, melyek ezen veszélyekből eredhetnek, felelősséget nem vállal ;

5. élő állatoknál : hogy ezekért felelősséget nem vállal azon kárra nézve, mely az állatokban a fuvarozásukkal járó különös veszélyből támad ; [6])

6. kísérettel ellátott árúknál : hogy felelősséget nem vállal azon károkért, melyeknek elhárítása a kíséret teendője lett volna.[7])

Mindezen kikötésekre nézve a K. T. még azt a fontos szabályt állítja fel, hogy az ellenkező igazolásáig azon v é l e l e m

---

[5]) **Ü. Sz.** 62. §. és **B. E.** 9. c. szerint a vasút, ha az árú átvételét meg nem tagadja, jogosítva van követelni, hogy a feladó a fuvarlevélre vezetett megjegyzésben a begöngyölés teljes hiányát vagy annak hiányosságát elismerje és hogy ezen kívül a feladási állomás számára k ü l ö n n y i l a t k o z a t o t állítson ki. — Ha ez hiányzik, a begöngyölés kívülről felismerhető hiánya a vasút által nem érvényesíthető. **C.** 519/88. (D. Új f. 21., 146. l.), kivéve, ha a feladó csalárdul jár el. **Ü. Sz.** 62. §. 3., 4. bek.

[5a]) Oly esetben, midőn a rakodás hibás volt ugyan (túlzsufoltság állatok berakásánál), de a vasúti közegek is vétkesen jártak el, a vasút a rakodás hibáira mint mentességi okra nem hivatkozhatik. V. ö. **C.** 480/905. (D. IV. f. 5. 362. l.) Hasonlag 497/908. (H. D. III. 13. l.) és 186/909. (U. o. 241. l.) : rakminta körüli gondatlanság a vasút közegei részéről.

[6]) Pl. kiugrás, esés, döfés, fulladás. De nem pl. etetés és itatás hiánya. V. ö. **C.** id. 229/904. Helytelen és kiméletlen kocsitolás : **C.** 329/909. (H. D. III. 199. l.), 745/909. (U. o. IV. 45. l.) Nyitott kocsiba és tűzveszélyes tárgyakkal együvé rakás a díjszabás ellenére : **C.** 361/909. (H. D. III. 334. l.). Közbenső állomáson való hosszabb vesztegtés : **B. T.** 998/909. (U. o. IV. 164. l.) Oltás elmulasztása : **C.** 764/910. (U. o. V. 39. l.). Súlyveszteség : **C.** 873/908. (U. o. III. 201. l.)

[7]) Hogy mely árúkhoz szükséges kiséret ? azt az **Ü. Sz.**, illetve külön szabályok határozzák meg. Igy különösen é l ő á l l a t o k fuvarozásánál követelhető kiséret, kivévén kisebb állatokat, nevezetesen baromfit. **Ü. Sz.** 48. §. 7. bek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

is kikötöttnek tekintendő, mikép a bekövetkezett kár, ha ez általában az el nem vállalt veszélyből eredhetett,[8]) valójában ezen veszély által okoztatott [id. §. 2. bek.].[9]) Másrészt azonban a vaspályát az érintett esetekben kikötött mentesség dacára felelősség terheli, ha igazoltatik, hogy a kár a vállalatnak vagy embereinek v é t k e s s é g e által okoztatott [id. §. 3. bek.].[10])

II. A felelősség terjedelmére nézve a K. T. a vaspályáknak megengedi továbbá annak kikötését, hogy oly árúknál, melyek természetes minőségüknél fogva a fuvarozás alatt s ú l y b a n vagy m é r t é k b e n rendszerint veszteséget szenvednek: a súly vagy mérték bizonyos százalékáig felelősséget nem vállalnak. [**K. T. 428. §.**] [11]) E százaléktétel azonban, ha egy fuvarlevél mellett több darab adatik fel, minden egyes darabra nézve külön számíttatik, amennyiben az egyes darabok súlya vagy mértéke akár a fuvarlevél által, akár egyébként igazolható. A vaspálya az érintett kedvezményt továbbá nem veheti igénybe, ha igazoltatik, hogy a veszteség az eset körülményeihez képest nem az árú minőségéből származott,[12]) vagy hogy a felvett százaléktétel e minőségnek vagy az eset körülményeinek meg nem felel [id §. 2. bek.].[13])

---

[8]) Ezt igazolni a vaspálya s nem a fél köteles. V. ö. **C.** id. 368/98.

[9]) V. ö. **Ü. Sz.** 86. §. 2. bek. és **B. E.** 31. c. 2. bek. is. A fél tartozik tehát bizonyítani, hogy a kár tényleg nem származott ily veszélyből. **C.** id. 368/98. E vélelem a vasutaknak fölötte nagy módon kedvez, mert a legtöbb esetben lehetetlen lesz az ellenkezőt bebizonyítani. A *Tervezet* megfelelő 468. cikke e kedvezményt nem is adta volt a vasutaknak, hanem ellenkezőleg a bizonyítási terhet reájuk rótta; azonban az *Értekezlet* e részben is a német K. T. intézkedését fogadta el, igaz, hogy csak az elnök döntő szavazatával. V. ö. Jegyzők. 367. l.

[10]) Hasonlag **Ü. Sz.** 86. §. 3. bek. Vétkesség forog fenn a vasúti közegek részéről, ha az üveggel telt láda ily szokásos jelzéssel: »üveg«, »törékeny«, »vigyázat« stb. el van látva s ők annak kezelésénél és a kezelés közben való megtámasztásánál nem jártak el kellő gondossággal, úgy hogy a láda behorpadt. **B. T.** 40/97. (T. É. 97., 9. sz.) Állatok átrakása körüli vétkesség: **C.** 1219/905. (H. D. I. 139. l.). L. fent. 6. jegyz. id. határozatokat is.

[11]) Az **Ü. Sz.** 87. §. és a **B. E.** végrehajt. hat. 8. §-a a rendes súlyveszteség fejében a folyékony és nyirkos, valamint a külön felsorolt száraz árúknál két, egyéb száraz árúkra nézve pedig egy százalékot állapít meg.

[12]) Súlyhiány fejében akkor sem szabad levonást tenni, ha az árú e g é s z e n e l v e s z e t t. V. ö. **Ü. Sz.** 87. §. 4. bek. és **B. E.** 32. c. ut. bek.

[13]) Hasonlag **Ü. Sz.** 87. §. 3. bek. és **B. E.** 32. c. 3. bek. Pl. ha az út sokkal rövidebb, semhogy annyi súlyveszteség bekövetkezhetett volna; vagy az idő oly nedves volt, hogy beszáradás nem történhetett stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

176. §.

Egyéb megengedett korlátozások.

A felelősség terjedelmén kívül a K. T. még a felelősség tartama, a kártérítés mérve, a felelősséggel tartozó pályák és a felelősség területe tekintetében enged meg a vaspályáknak eltérő kikötést.

I. A felelősség tartama tekintetében a K. T. két irányban enged eltérést és pedig:

1. a podgyásznál.[1]) A vaspálya kikötheti, hogy a fuvarozás végett feladott [2]) podgyászért csak az esetben vállal felelősséget, ha az a kiszolgáltatási idő elteltétől számítandó bizonyos határidő alatt visszakövetteltetik. E határidő azonban 3 napnál rövidebb nem lehet [3]) s annak eltelte nem zárja ki azt, hogy a tulajdonos a meglévő podgyász kiadását követelhesse [**K. T. 426. §.**];

2 a rejtett hiányokra nézve. A vaspálya kikötheti, hogy az árú átvételével s a fuvardíj lefizetésével az igény oly

---

[1]) Az **Ü. Sz.** 30. §-a közelebbről határozza meg a podgyász fogalmát. Eszerint podgyász gyanánt rendszerint csak az szállítható, ami az utasnak az útra szükséges, nevezetesen: bőröndök, köpenyzsákok, útitáskák, kalaptartók, kisebb ládák s több effélék. Más tárgyaknak podgyász gyanánti szállítása csak kivételesen van megengedve.

[2]) Ezzel ellentétben áll a fel nem adott, azaz oly podgyász, melyet az utas maga mellett a kocsiban helyez el, s melynek megengedhetősége iránt az **Ü. Sz.** 28. és 29. §§-ai közelebbről intézkednek. A 35. §. szerint a vasút ily fel nem adott podgyászért csak annyiban felelős, amennyiben a vaspálya vagy emberei részén vétkesség igazoltatik. Hasonló német K. T. 425. c. 1. pont (új német K. T. 465. §. is), melynek felvételét az *Értekezlet* fölöslegesnek nyilvánította (v. ö. Jegyzők. 368. l.), ami annyiban igazolt is volt, amennyiben, habár a fel nem adott podgyászra nézve is létezik valódi fuvarozási szerződés, s habár az érintett kikötés kifejezett megengedésének hiányában a vasút a rendes felelősséget korlátozni nem volna jogosítva: mégis tekintetbe veendő, hogy a fel nem adott podgyász az utas által kisértetik, a K. T. pedig a vasutat a kisérettel ellátott árúkra nézve a felelősségnek egészben véve azonos korlátozására jogosítja fel, minő az Ü. Sz. fent idézett intézkedésében folgaltatik. L. a megelőző §-t. Kötelező közreműködés a vasúti közegek részéről elveszés vagy megsérülés veszélye esetén: v. ö. **B. T.** 704/907. (H. D. II. 133. l.) Állomáson őrzés végett átadott podgyászért való felelősségre nézve v. ö. **Ü. Sz.** 39. §. (letéteményes) és hozzá: *Győri T.* 68/909. (H. D. III. 355. l.)

[3]) Az **Ü. Sz.** 36. §-a e határidőt 14 napban állapítja meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hiány vagy megsérülés miatt is, mely az átvételkor azonnal felismerhető nem volt, elenyészik, ha az a kiszolgáltatástól számítandó bizonyos határidő alatt be nem jelentetik. E határidő azonban 4 hétnél rövidebb nem lehet. [**K. T. 430. §.**] [4])

II. A kártérítés mérve tekintetében következő kikötések engedtetnek meg:

1. hogy az árú elveszése vagy megsérülése esetében a kártérítés kiszámításánál alapul veendő érték a fuvarlevélben, rak- vagy podgyászjegyen kitett összeget, ily adatok hiányában pedig az eleve megállapított szabályzati tételt meg nem haladhatja [**K. T. 429. §.** 1. pont]; [5])

2. hogy a fuvaridő elmulasztásáért fizetendő kártérítés azon összeget, mely a fuvarlevélben, rak- vagy podgyászjegyen a kellő időbeni megérkezés biztosításául kiköttetett, ily kikötés hiányában pedig az eleve megállapított szabályzati tételt, mely a fuvardíjnak teljes vagy részbeni elvesztésében is állhat, meg nem haladhatja [id. §. 2. pont.].[6])

A kártérítési kötelezettség ezen korlátozásai azonban a vállalatnak vagy embereinek vétkes vagy gonosz szándékú eljárása esetében alkalmazást nem nyerhetnek [id. §. 2. bek.].[7]) Az érde-

---

[4]) Az **Ü. Sz.** 97. §-a a **B. E.** 44. c. alapján e határidőt csak 7 napban állapítja meg. Ezt az új német K. T. 464. §-a is átvette.

[5]) Az **Ü. Sz.** 89. §. és a **B. E.** 35. c. szerint maximáltételek csak mérsékelt díjszabás mellett állapíthatók meg (amit az új német K. T. 461. §-a is átvett); a 92., illetve a B. E. 38. c. és végreh. hat. 9. §-a szerint pedig előre meghatározott összeg kitétele (érdekbevallás) csak külön illeték mellett történhetik. Ily érdekbevallás esetében s annak erejéig a károsult fél a rendes kereskedelmi, illetve közönséges értéknél nagyobb összeget is követelhet, de nem feltétlenül mint kötbért, hanem csakis a további kár fenforgása és bizonyítása esetében. V. ö. **Ü. Sz.** 93. §. és **B. E.** 38. c. Podgyászra nézve l. **Ü. Sz.** 35. §.

[6]) Alkalmazás és közelebbi részletezés: **Ü. Sz.** 94. §. és **B. E.** 40. c., podgyászra nézve **Ü. Sz.** 37. §.

[7]) **Ü. Sz.** 95. §., **B. E.** 41. c., melyek szerint kifejezetten teljes kártérítés követelhető. A vétkesség azonban csak mint *culpa lata* értendő. V. ö. fent. 170. §. 19., 20. jegyz. Vonatösszeütközés esetében a vétkesség vélelmeztetik. **C.** 319/88. (Ü. L. 88., 21. sz.) Általában oly esetben, midőn az eset tárgyi körülményei (pl. aránytalan nagy késedelem) a vétkes gondatlanságra mutatnak, nem a vétkes gondatlanságot vitató felperest terheli a késedelem, a vasutakat a mentségül szolgáló okok bizonyítása, mert a feladó rendszerint nem ismerheti a szállítás közben előforduló körülményeket, a vasút pedig ezeket ismerni köteles: **C.** 1049/910. (H. D.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kelt fél továbbá a fuvarozás végett feladott árú vagy podgyász elveszése esetében a kártérítési összeg kifizetése alkalmával kikötheti, hogy az elveszett tárgy, ha az megkerül, a kártérítési összeg visszaadása mellett, a pálya által költség- és díjmentesen és pedig az érdekelt fél választása szerint a feladási vagy a rendeltetési helyen kiadassék. [**K. T. 427. §.**] [8])

III. A felelősséggel tartozó pályák tekintetében a K. T. megengedi annak kikötését, hogy, ha az árú átmeneti, vagyis oly fuvarlevéllel vétetik át, mely szerint a fuvarozásnak több egymáshoz csatlakozó pályán kell történnie: az egész fuvarozásért ne egyetemlegesen valamennyi (l. fent 170. §.), hanem csak az első és azon pálya tartozzék felelősséggel, mely az árút a fuvarlevél mellett legutóbb vette át; ellenben a közbeeső pályák valamelyike csak az esetre tartozzék felelősséggel, ha bebizonyíttatik, hogy a kár az ő vonalán történt. A vaspályák egymásközti visszkeresete ez által nem érintetik. [**K. T. 431. §.**] [9])

IV. Végül a felelősség területe tekintetében a K. T. kimondja:

1. hogy a vaspálya, ha az árút oly fuvarlevél mellett veszi át, melyen a kiszolgáltatás helyéül az átvevő vagy a csatlakozó pályák valamelyikén kívül fekvő hely van kijelölve, kikötheti: hogy a fuvarozói felelősség csak odáig terjed, hol a vasúti fuvarozásnak véget kell érni. A pálya ily esetben a további fuvarozásra nézve szállítmányozónak tekintetik [**K. T. 432. §.**]; [10])

V. 152. l.) Gyorsárú késedelmes fuvarozása önmagában még nem vétkes gondatlanság: **C.** 792/911. (H. D. VI. 280. l.)

[8]) Az **Ü. Sz.** 91. §. és a **B. E.** 36. c. szerint a jogosult fél követelheti, hogy a vasút, ha az árú megkerül, őt erről értesítse, köteles azonban a kiszolgáltatásra irányuló igényét az értesítés vételétől számított 30 nap alatt érvényesíteni.

[9]) V. ö. **Ü. Sz.** 100. §., **B. E.** 27. c. Utóbbi szerint azonban a kereset csak azon állam bírósága előtt indítható, hol az illető vasút székhelye van és amely ezen állam törvényei szerint illetékes. A 28. c. szerint pedig az igény viszonkereset vagy kifogás útján más vaspálya ellen is érvényesíthető, ha a kereset ugyanazon fuvarozási szerződésen alapszik. Ha a kárt okozó vasút nem puhatolható ki, a kárt a szállításban résztvevő vasutak közösen azon vonalaik hosszának arányában tartoznak viselni, melyekkel a fuvarozásban részt vettek. **Ü. Sz.** id. §. 5. bek.

[10]) V. ö. **Ü. Sz.** 76. §. 9. bek., 85. §. 1. bek., **B. E.** 30. c. Előbbi szerint (85. §. 2. bek.) azonban a vasút a kívül fekvő helyig is mint fuvarozó felelős, ha a továbbszállítást saját berendezéseivel látja el.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. hogy amennyiben a feladó a fuvarlevélben akkép intézkedett, hogy az árú a pálya mellett fekvő valamely helyen maradjon vagy szolgáltattassék ki — a fuvarozás, habár a fuvarlevélben más rendeltetési hely van kijelölve, csak az előbb érintett helyig tekintetik elvállaltnak s a vaspálya a további fuvarozásért nem felelős. [**K. T. 433. §.**]

177. §.

Nemzetközi vasúti fuvarozás.[1])

I. A nemzetközi forgalom szükségletei a vasúti fuvarozás terén már eddigelé is bizonyos közösséget és egyöntetűséget eredményeztek ; így nevezetesen a magyar, osztrák és német vasutak között a német vasútegyletben (1846 óta), továbbá a különböző kötelékekben, melyek a bel- és külföldi vasutak között létesítettek. E közösség mindazonáltal még nem elégítette ki a jogosult követelményeket, különösen annak folytán, mert a kötelékben álló vasutak nem egységes, hanem különböző, egymástól eltérő jogszabályok alatt álltak,[2]) amiből a jogkereső közönségre nézve

[1]) V. ö. különösen : *Eger* Die Einführung eines internationalen Eisenbahnfrachtrechts. Breslau, 1877. és Das int. Übereinkommen über den Eisenbahnfrachtverkehr. Erläutert. Berlin, 1893. 3. kiad. 1909. ; *Gerstner* Intern-Eisenbahnfrachtrecht. Berlin, 1893. ; *v. d. Leyen* Z. f. d. ges. Hr. 39. köt. ; *Meili* Internationale Unionen. 1889. ; *Rosenthal* Intern. Eisenbahnfrachtrecht. Jena, 1894. ; *Seigneux* Commentaire du projet de convention de 1881. sur le transport international par chemin de fer. Páris, 1882. ; *Schwab* Das internationale Übereinkommen über den Eisenbahnfrachtverkehr. Lipcse, 1891. ; *Hilscher* Das österr. ung. internat. Eisenbahntransportrecht Wien, 1902. ; *Blume* Int. Übereinkommen über den Eisenbahnfrachtverkehr Berlin, 1910. ; *Neumann Károly* Magy. Igazs. 33. köt. és Jogászegyl. ért. 1893. ; *Baumgarten N.* Nemzetközi vasúti fuvarozási jog. Bpest, 1900. — Protokolle über die Verhandlungen der in Bern stattgefunden Konferenzen betr. die Vereinbarungen eines intern. Eisenbahntransportrechts. Bern, 1878., 81., 86. ; Törvényjavaslat a vasúti árúfuvarozás tárgyába Bernben 1890. évi október 14-én létrejött nemzetk. egyezmény becikkelyezéséről és az azzal kapcsolatos intézkedésekről (1889/91. országgy képvh. irományai 29. köt. 236. l.) ; 1889/91. országgy. képvh. naplója 27. köt. 239. l., főrendiház naplója 5. köt. 35. l.

[2]) Kevésbbé ugyan a magyar-osztrák-német vasutak egymás közt, tekintve, hogy a magyar K. T. a német-, illetve osztráktól a fuvarozási ügyletre nézve nem igen különbözik s az Üzletszabályzat is a három kormány által közösen állapíttatott meg ; de annál inkább a francia jogrendszer alatt álló vasutakkal való forgalomban.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gyakran súlyos következmények származtak. A nemzetközi forgalom folytonos emelkedése mind érezhetőbbé tette ezen állapot hiányosságát, míg végre a svájci szövetségtanács indíttatva érezte magát kezdeményezőleg fellépni egységes nemzetközi vasúti árúfuvarozási jog létesítése iránt.[3]) Felhívására (1876) Ausztria-Magyarország, Németország, Franciaország, Olaszország, Belgium, Németalföld, Luxemburg és Oroszország, tehát 9 állam kormányai készeknek nyilatkoztak közös tanácskozmányban résztvenni, mely csakhamar 1878. május 13-ikán Bernben össze is ült. Az első tanácskozmányt követte egy második 1881-ben s egy harmadik 1886-ban, melyen a megállapított javaslat végleges szerkezetet nyert.[4]) Alakilag végleges egyezmény gyanánt való elfogadása a résztvevő államkormányok által 1890. október 14-én, a jóváhagyási okmányok kicserélése *(ratificatio)* pedig az egyezménynek az illető államok törvényhozásai részéről való elfogadása után (nálunk 1892 : XXV. tc.)[5]) 1892. évi szept. 30-án történt. Igy jött létre a nemzetközi magánjog terén az első rendszeres munkálat, mely gyakorlatilag érvényesült[6]) s mely annál nagyobb horderővel bírt, mert előreláthatólag az egyes államok külön törvényhozásait is át fogja alakítani és egyenlősíteni[7]) s a keresk. jog ezen fontos ágának továbbfejlődését állandóan nemzetközi alapra helyezni van hivatva. Utóbbi tekintetben az egyezmény maga tartalmaz biztosítékokat, mert habár egyelőre csak három

---

[3]) Az erre vonatkozó mozgalmat *Seigneux* genfi és *Christ* baseli ügyvédek indították meg, akik 1874. junius havában kérvényileg fordultak a szövetséggyűléshez.

[4]) A tanácskozmány alapjául két javaslat szolgált. Az egyiket a svájci szövetségtanács dolgozta ki és küldötte meg 1876-ban a meghívott kormányoknak. A másodikat, mint ellenjavaslatot, a német kormány terjesztette a tanácskozmány elé s csakhamar ez lett a tárgyalás tulajdonképeni alapja.

[5]) A magyar országgyűlés elé az egyezmény becikkelyezés végett már 1891. október hó 17-én terjesztetett s a képviselőházban 1891. november 3-án, a főrendiházban 1891. november 12-én fogadtatott el. Szentesítése és kihirdetése azonban a ratificátió utáni időre halasztatott s csak 1892. október hó 22-én történt.

[6]) A posta- és távirdajog terén létesült nemzetközi egyezmények azért nem említhetők, mert ezek túlnyomóan közjogi természetüek.

[7]) Ezt már is tapasztaltuk az 1892. illetve 1909. évi vasúti üzletszabályzatban, mely, mint láttuk, a belforgalomra nézve is érvényesíti a berni egyezmény rendelkezéseit, még ha azok a K. T. intézkedéseivel ellenkeznek. V. ö. fentebb 167. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

év tartamára köttetett, az mégis további három évre meghosszabbítottnak tekintendő, ha a szerződő államok valamelyike egy évvel megelőzőleg kilépését nem nyilvánítja (60. c.); [8]) amennyiben továbbá kimondja, hogy a szerződő államok kiküldötteiből minden három évben, vagy a szerződő államok negyedrészének kívánságára előbb is, értekezlet fog alakíttatni avégből, hogy az egyezményben netalán szükségesnek talált módosításokat és javításokat javaslatba hozza (59. c.); [9]) amennyiben végül az egyezmény szerint Bernben a nemzetközi forgalom számára központi hivatal állíttatik fel, melynek feladata többi közt minden oly tudósítást, mely a nemzetközi fuvarozási ügyre nézve fontossággal bír, gyűjteni és közzétenni [10]) s az egyezmény módosítására irányuló javaslatok hivatalos tárgyalását folyamatba tenni (57. c.). [11])

II. A berni nemzetközi egyezmény áll magából a főszövegből (összesen 60 cikk), továbbá azon vasútvonalak jegyzékéből, melyekre annak hatálya kiterjed, végrehajtási határozmányokból (11 szakasz), a központi hivatal felállítására vonatkozó szabályzatból (6 cikk), egy zárjegyzőkönyvből és több mellékletből.[12])

---

[8]) Ez sem az első, sem a következő háromévi ciklusok leteltével egyik állam részéről sem történt.

[9]) Az első ilyen értekezlet 1893-ban Bernben tartatott s az 1893. évi szeptember 20-án megállapított kiegészítő nyilatkozattal végződött, mely az 1894: XVII. t.-c. által becikkelyeztetett s a később csatlakozó államok csatlakozásának módjáról s a végrehajtási és a feltételesen szállítható tárgyakra vonatkozó határozmányok módosításáról intézkedik. A második értekezlet 1896-ban Párisban tartatott s eredménye az 1898. junius 16-án megkötött pótegyezmény, mely az 1901: XXV. t.-c. által lett becikkelyezve. E pótegyezményre vonatkozó tárgyalásokat l. Procès-verbaux de la Conférence de Paris pour la révision de la convention internationale. Kiadta a berni központi hivatal. 1906. szeptember 19-én második pótegyezmény köttetett Bern-ben, mely az 1908: XLIV. t.-cikk által cikkelyeztetett be.

[10]) Erre szolgál az általa 1893 óta »Zeitschrift für den internationalen Eisenbahntransport« cím alatt kiadott folyóirat.

[11]) Egyéb teendői közül különös fontossággal bír az, mely szerint a felek kérelmére dönt a vasutak közt felmerülő vitás ügyekben, tehát mint nemzetközi választott bíróság működik.

[12]) Ezek a következők: 1. a feltételesen felvehető tárgyakra vonatkozó határozmányok (módosítva az 1895. julius 16-án kelt pótmegállapodás, úgyszintén az 1896. és 1906. pótegyezmények által); 2. a nemzetközi fuvarlevél és fuvarlevélmásodlat mintája (szintén módosítva a pótegyezmények által); 3. a csomagolatlan vagy hiányosan csomagolt árúk

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Alkalmazást nyer mindazon árúszállítmányokra, melyek a szerződő államok egyikének területéről valamely másik szerződő állam területére [13]) közvetlen fuvarlevél [14]) alapján az érintett jegyzékben felsorolt vasúti vonalakon szállíttatnak (l. c.); kivévén: 1. azon tárgyak fuvarozását, melyek a szállításban részes területeknek csak egyikén is a postakényszernek alávetvék; 2. melyek terjedelmük, súlyuk vagy egyéb tulajdonságuk miatt a szállításban résztvevő vasutak bármelyikének építési és üzemi berendezése szerint a fuvarozásra nem alkalmasak; 3. melyeknek fuvarozása a szállításban részes területek valamelyikén közrendészeti okoknál fogva meg van tiltva (2. c.). E határok közt a vaspályák az árúk szállítását a nemzetközi forgalomban, különbeni kártérítés mellett, épúgy kötelesek elvállalni, mint a belföldi forgalomban (l. fent 174. §.), feltéve: 1. hogy a feladó magát az egyezmény rendelkezéseinek aláveti; 2. a szállítás a rendes fuvarozási eszközökkel lehetséges; 3. oly körülmények, melyek felsőbb erőhatalom gyanánt tekintendők, a szállítást nem akadályozzák (5. c.). Hasonlóképen mint a belföldi forgalomban, vannak a vasutak kötelezve a feladók között sorrendet tartani (id. c. 4. bek.). Azonkívül a közönség különösen még a fuvardíjszabás tekintetében részesül védelemben, amennyiben ugyanis kimondatik, hogy minden oly magánegyezség, mellyel egy vagy több feladónak a díjszabásokkal szemben díjmérséklés *(refactia)* biztosíttatik, tiltva van és semmis. Csak oly díjmérséklések vannak megengedve, melyek kellően kihirdettetnek és egyenlő feltételek teljesítése esetén mindenkinek egyaránt rendelkezésére állanak. (11. c.).

---

feladásánál kiállítandó nyilatkozat mintája; 4. szállítás közben előforduló utólagos rendelkezések esetében használandó minta. (1906. pótegyezményben új szövegezés). — Amennyiben a berni egyezmény s annak pótlékai és mellékletei a nemzetközi forgalomra nézve külön szabályokat nem tartalmaznak, szintén a vasúti Üzletszabályzat nyer alkalmazást. **Ü. Sz.** 1. §.

[13]) Nem tekintetnek azonban nemzetközi szállítmányoknak az oly küldemények, melyeknek kiinduló és végállomása ugyanazon államterületen fekszik, habár átmenetileg idegen állam területét érintik; továbbá, ha a küldemény az egyik államterület valamely állomásáról akár a szomszéd állam határállomására, ahol a vámkezelés történik, akár oly állomásra szállíttatik, mely ezen határállomás és a határ közt fekszik, kivévén, ha a feladó ily szállítmányra az egyezmény alkalmazását kívánja. Zárjegyzők. I. cikk.

[14]) Az Egyezm. 6. cikke (mód. 1906. pótegyezm.) ennek kellékeit közelebbről állapítja meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Egyebekben utalván azon közlésekre, melyeket már a K. T. rendelkezéseivel kapcsolatban tettünk, kiemeljük még azt a fontos rendelkezést, hogy a vasutaknak a nemzetközi fuvarozásból eredőleg egymás ellenében fennálló követelései, ha az adós vasút más államhoz tartozik, mint a követelésre jogosult vasút, zár alá nem vehetők vagy le nem foglalhatók, kivéve azt az esetet, ha a zár vagy a foglalás azon állam bíróságának határozata alapján történik, amelyhez a követeléshez jogosult vasút tartozik. Hasonlóképen a vasutak járműeszközei, beleértve az azokban lévő s a vasút tulajdonát képező ingó dolgokat, egy más állam területén, mint melyhez az illető vasút tartozik, sem zár alá nem vehetők, sem le nem foglalhatók, kivéve azt az esetet, ha a zár vagy a foglalás azon állam bíróságának határozata alapján történik, melyhez az illető vasút tartozik (23. c.).[15] Kiemeljük továbbá azon intézkedéseket, melyek a vasutak egymásközti viszkeresetét úgy anyagi mint alaki tekintetben szabályozzák (47—55. c.); végül azt a kijelentést, mely szerint azon itéletek, melyek az egyezmény határozmányai alapján hozattak és az eljáró bíróságra irányadó törvények szerint végrehajthatókká váltak, az összes szerződő államok területén végrehajthatók anélkül, hogy az itélet tartalma anyagilag megvizsgálható volna, s amely szerint a nemzetközi fuvarozási szerződés alapján indított kereseteknél a perköltségekre nézve biztosíték (ú. n. *cautio judicatum solvi)* nem követelhető (56. c.).

[15]) Ezt a künnlevő követelésektől eltekintve és a viszonosság feltétele mellett már az 1886 : XXXII. tc. is kimondja ugyan, de a viszonosság eddigelé csakis Németországgal szemben létezett. A belföldi vasutakra nézve az 1881 : LXI. tc. 26. §-a mondotta ki, hogy a vasúti üzlet folytatásához szükséges mozdonyok, kocsik stb. a vállalat oly tartozékait képezik, melyek külön bírói foglalás és végrehajtás alá nem vonathatnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HATODIK CÍM.

KÖZRAKTÁRI ÜGYLET.[1]

178. §.

Közraktári ügylet és közraktár, a közraktári ügylet szabályozása általában.

I. A közraktári ügylet fogalma a közraktár fogalma által határoztatik meg. Közraktár alatt pedig azon vállalatot értjük, mely árúk elhelyezésével és közraktári jegyek kibocsátásával foglalkozik. [**K. T. 434. §.** l. bek.] [2]) A közraktárak ugyan az árúelhelyezés és a közraktári jegyek kibocsátása mellett és ezzel kapcsolatban még számos egyéb ügyletekkel is foglalkoznak,[3]) melyek nem kevésbbé keresk. ügyletek; de ezek mint járulékos természetüek nem alapügyletek, hanem csak mellék-

---

[1]) *Goldschmidt* Handb. I. 1. kiad. 773. s. k. l.; *Bayerdörffer* Jahrb. f. Nationalöconomie u. Statistik. 31. köt.; *Heine* Z. f. ges. Staatswissenschaft. 23. köt.; *Cohn* Endemann-féle Handb. III. 904. s k. l.; *Hecht* Die Warrants, 1883.; *Simonson* Schmoller-féle Jahrb. f. Gesetzgebung, Verwaltung u. Volkswirthschaft 9. köt. (német-angol jog), Zeitschr. f. d. ges. Hr. 33. köt. (francia jog) és Das österreichische Warrantrecht. 1889.; *Leonhardt* Der Warrant als Bankpapier. 1886.; *Tuhr* Das russische Lagerhausgesetz. 1888.; *Riesser* id. m. II. 164. l.; *Adler* Das österr. Lagerhausrecht. Berlin, 1892.; — *Damaschino* Traité des magasins généraux. Páris. 1860.; *Scansa* Traité des mag. gén. Páris, 1890.; *Lyon-Caen et Renault* Traité III. 241. s k. l.; *Vidari* id. m. V. 58. s k. l.

[2]) A közraktárak *(magasins généraux, docks)* éppen a közraktári jegyek által bírnak úgy gazdaságilag, mint jogilag kiváló jelentőséggel, s különböznek más közönséges raktári vállalatoktól (l. alább); innen azoknak felvétele magába a fogalomba. V. ö. *Értekezlet* jk. 386. l.

[3]) Igy nevezetesen az árúk kezelésével, tűzkár elleni biztosításával, a letett árúkat terhelő fuvardíjak, vámok, fogyasztási adók, illetékek, fekbérek, elő- és utánvételi költségek és egyéb terhek beszedésével; az árúk elárverezésével, bizománybeli eladásával és szállítmányozásával, előlegadással stb. L. különösen a budapesti közraktárak üzletszabályzatát 1. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ügyletek, vagy amennyiben alapügyletek, ilyenek nem mint közraktári ügyletek, hanem azért, mert valamely más alapügylet fogalma alá esnek.[4]) Kiemelendő továbbá, hogy ámbár a közraktári jegyek kibocsátása csak mint a közraktár általi árúelhelyezés következménye jelentkezik s habár az árúelhelyezés másként mint közraktári jegy kibocsátása mellett nem történhetik is (l. alább 180. §.); minthogy mégis magából a közraktári jegyből a legváltozatosabb és oly jogviszonyok is keletkeznek, melyekben maga a közraktár nem vesz részt: az árúelhelyezést és a közraktári jegy kibocsátását nem szabad mint szorosan egységes ügyletet tekinteni, hanem az árúelhelyezés és a közraktári jegy kibocsátása bizonyos tekintetben mint két külön és egymással csak külső összefüggésben álló ügylet tekintendő.[5]) Ez gyakorlatilag azt a fontos következményt vonja maga után, hogy a közraktári ügylet nemcsak annyiban keresk. ügylet, amennyiben a közraktár iránti jogviszonyokról van szó, hanem azok az ügyletek is keresk. ügyleteknek tekintendők, melyek a közraktári jeggyel kapcsolatban a közraktártól függetlenül keletkeznek.[6])

II. A közraktáraktól megkülönböztetendők a közönséges raktárvállalatok, árútárak, melyek szintén árúk elhelyezésével foglalkoznak s az elhelyezett árúkról elismervényeket, raktárjegyeket állítanak ki, de k ö z r a k t á r i jegyeket kibocsátani jogosítva nincsenek.[6a]) Ezek a közraktári ügyletre vonatkozó azon határozatok alá sem esnek, melyek közvetlenül az árúk elhelyezésére vonatkoznak;[7]) sőt amennyiben tulajdonosaik már

---

[4]) Igy nevezetesen az e l ő l e g a d á s a banküglyetek fogalma alá esik.

[5]) Ennyiben teljesen megfelelően jár el a K. T., midőn az áruk elhelyezését és a közraktári jegyek kibocsátását egymás mellett, *conjunctive* említi.

[6]) Igy nevezetesen a tulajdonátruházás és elzálogosítás a közraktári jegy forgatása útján. Az ezen ügyletekből eredő viszonyok alakilag véve is keresk. ügyek. Keresk. elj. 6. §. 9. pont.

[6a]) Még kevésbbé kötelezve, sőt közönséges raktárjegyeket sem kötelesek kiállítani: v. ö. C. 53/900. (D. III. f. 18., 150. l.)

[7]) Igy nevezetesen a közraktárakra nézve kimondott nagyobb f e l e l ő s s é g (l. alább 181. §.) ezeket a vállalatokat nem terheli. Sajátságos jelenség azonban, hogy az ilyen közönséges raktárvállalatok, csakhogy a közraktárakhoz minél közelebb álljanak, nagy hajlamot mutatnak a közraktárak nagy felelősségét önként magukra vállalni. Igy történt az a kolozsvári és nagyváradi árútárak részéről, melyeknek üzletköre és üzlet-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

különben is kereskedők nem volnának,[8]) azoknak ügyletei keresk. ügyleteknek sem tekintetnek. Maguk a közraktárak sem egyenlőek azonban, hanem fontos különbségeket tüntetnek fel. Megkülönböztetendők nevezetesen :

1. közönséges közraktárak, melyek semmi különös jellemvonással nem bírnak ;

2. az ú. n. szabadraktárak *(entrepôts)*, melyek pénzügyi tekintetben azzal a kiváltsággal vannak felruházva, hogy a bennük elhelyezett árúk, ottlétük alatt, vám-, adó- és más állami és községi illetékmentességben részesülnek ; [9])

3. oly közraktárak, melyekben az árúk nem, mint rendesen, egyedi minőségükben (mint *species)* helyeztetnek el, hanem más hasonfajú és minőségű árúkkal összekeverve raktároztatnak, minek folytán a vállalat nem ugyanazon egyed, hanem csak ugyanazon faj és minőség kiszolgáltatására van kötelezve.[10])

---

szabályzata a budapesti közraktárakétól lényegileg csak a közraktári jegy tekintetében különbözik, amely helyett nem forgatható, ú. n. raktári értesítő állíttatik ki.

[8]) Igy nevezetesen ha az ily raktárvállalat részvénytársaság vagy szövetkezet tárgya. V. ö. fentebb 74. és 102. §§.

[9]) V. ö. közelebbről Pénzügyi törv. szab. IX. füz. 633. §. : A szabad raktárak célja : *a)* hogy a vámterületen külföldi el nem vámolt árúk mindaddig elhelyezve maradjanak, míg rendeltetésük szerint (beviteli megvámolás, továbbszállítás, újbóli kivitel stb.) el nem intéztetnek ; *b)* hogy a vámterületből a vámkülzetbe kiszállított árúk eredetök megóvása mellett azokban legyenek elhelyezhetők mindaddig, míg a szabad forgalomba átengedtetnek vagy a vámterületre visszaszállíttatnak ; *c)* hogy a zárt városokban az adóköteles tárgyak mindaddig elhelyezhetők legyenek, míg vagy megadóztatnak, vagy pedig a városból ismét kivitetnek.

[10]) E rendszer különösen Amerikában otthonos s rendszerint sajátságos műszaki berendezéssel, ú. n. *elevator* (emelő, paternostermű) szerkezettel kapcsolatban jelentkezik, mely főleg arra szolgál, hogy a hajókban, waggonokban zsákolatlanul, ömlesztett állapotban *(alla rinfusa)* érkező árú minden zsákolás nélkül beraktározható és ismét kiraktározható legyen, mi által (más előnyöktől eltekintve) a többszörös zsákolási költségek megkiméltetnek. Nálunk a budapesti közraktárak szintén elevátorrendszerre vannak építve, anélkül azonban, hogy a beraktározott árú más árúval összekevertetnék, az árú tehát egyedi tulajdonságától megfosztatnék, ami a K. T. rendelkezéseivel nem is volna összeegyeztethető. Az új német K. T. 419. §-a kifejezetten kimondja, hogy a közraktár a helyettesíthető árúkat csak akkor keverheti össze mások hasonnemű árúival, ha a letevő azt külön megengedte. De ily esetben is a tulajdonjog nem megy át a közraktárakra, hanem közös tulajdon keletkezik a letevők közt. Bővebben az amerikai elevátorokról : *Miklós Ödön* Közgazd.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A K. T. a közraktári ügyletet három irányban szabályozza : [11]) 1. meghatározza azokat a feltételeket, melyek mellett közraktárak felállíthatók s azokat a korlátozásokat és előnyöket, melyek mellett a közraktári üzlet általában folytatható ; 2. szabályozza a közraktár és a letevő felek, illetve ezek jogutódai közötti viszonyokat az egyes közraktári ügyletek alapján ; 3. szabályozza a viszonyt a letevő felek és ezek jogutódjai egymás között. Az első rendbeli intézkedések közjogi (közrendészeti), utóbbiak magánjogi természetűek ; ezek is azonban kényszerítő *(absolut)* jellegüek oly értelemben, hogy a közraktár azokat saját előnyére meg nem változtathatja. Ezt ugyan a K. T., miként a vasúti fuvarozásnál (l. fent. 174. §.) és a biztosítási ügyletnél (l. alább 185. §.), kifejezetten nem mondja ki ; de következtethető abból, hogy a közraktárak a közraktári jegyek kibocsátásában oly előjoggal bírnak, mely nemcsak az egyes letevő felekre, hanem a nagyközönségre általában hat ki s hogy ez által oly állást foglalnak el, mely a szerződési szabadság és egyenlőség érvényre jutását velük szemben kizárja. Amennyiben tehát a közraktárak akár egyes esetekben, akár üzletszabályzataikban oly kikötéseket tennének, melyek a K. T. szabályait saját előnyükre módosítják, azokat korlátozzák : azok mint törvényellenesek érvénytelenek.

és Közig. Szemle 1894., jogi tekintetben : *Sachs* Z. f. d. ges. Hr. 18. köt. 418. l.

[11]) A magyar K. T. az első európai keresk. törvény, mely a közraktári ügyletet a keresk. ügyletek közé vette fel és mint olyant szabályozza ; jóllehet a törvény alkotásakor hazánkban még közraktárak nem is léteztek. Mainapság is többnyire külön törvényekben van a közraktári ügylet külföldön szabályozva. Kezdeményező e téren is Franciaország, mely a közraktári ügyletet először 1848-ban s újólag az 1858. május 28-án kelt törvényben szabályozta, mely az 1859. március 12-én kelt rendelet és az 1870. aug. 31-én kelt törvény által kiegészíttetett és módosíttatott. Ezen alapulnak különösen az 1862. évi belga és az 1864. évi baseli közraktári törvény, melyek a K. T.-nek közvetlenül mintául szolgáltak. A többi törvényhozások közül említendők az 1877. évi brémai t., az új spanyol, portugáli, olasz és román K. T. kiegészítve külön törvényekkel, az 1888. évi orosz közr. t. és az 1889. évi osztrák közr. t. (előbb 1866). Legújabban az új német K. T. is szabályozta a közraktári ügyletet (III. könyv 5. cím), anélkül azonban, hogy kimerítő rendelkezéseket tartalmazna. A közraktárak tulajdonképeni hazájában: Angliában egyes törvényes szabályok csak mellesleg állíttattak fel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

179. §.

A közraktárak felállításának feltételei és a közraktári üzletre vonatkozó jogok és kötelességek általában.

I. A közraktárak felállítása nálunk elvileg szabad. Állami engedély, mint egyes külföldi törvényhozások szerint,[1]) a K. T. szerint nem szükséges.[2]) Állíthatnak pedig közraktárakat úgy természetes, mint jogi személyek, nevezetesen keresk. társaságok. **[K. T. 435. §.]** Történhetik továbbá a közraktárak felállítása mint eredeti és kizárólagos iparág, mely által a kereskedői minőség megállapíttatik; vagy úgy, hogy már létező üzlet később a közraktári vállalatra kiterjesztetik.

Ha azonban a közraktárak felállítása elvileg szabad is, a K. T. mégis szükségesnek találta azt bizonyos feltételekhez kötni, melyeknek célja a vállalat megbízhatóságát és szilárdságát kellőleg biztosítani, nehogy akár a letevő felek, akár a közraktári jegyek forgalmában résztvevő közönség érdekei veszélyeztessenek. E feltételek az id. §. szerint a következők:

1. hogy legalább f é l m i l l i ó forintnyi tényleges alaptőke kimutattassék, mely a K. T.-nek a közraktári ügyletre vonatkozó címben kijelölt ügyleteken kívül másra nem fordítható;[3])

---

[1]) Az engedélyezési rendszer dívik nevezetesen Franciaországban, Oroszországban és Ausztriában. Némely államban ellenben közraktárak felállítása teljesen szabad, semmi különös feltételeknek nincs alávetve. Igy Angliában, Belgiumban és Németországban az ú j n é m e t K. T. szerint, amennyiben egyes országok külön törvényei másként nem intézkednek (v. ö. életb. t. 16. c.). Másutt szintén a K. T. által követett normativ feltételek rendszere alkalmaztatik. Igy nevezetesen Olaszországban.

[2]) Az *Értekezleten* az engedélyezés indítványoztatott ugyan, de elvettetett. (Jk. 387. l.) I p a r h a t ó s á g i engedély sem szükséges, csak igazolvány, illetve építési engedély. (Ipart. 29. §.)

[3]) Az alaptőke természetesen a közraktár f e l é p í t é s é r e (v. ö. *Értekezl.* jk. 388. l.), s oly ügyletekre is fordítható, melyek az árúelhelyezéssel összefüggésben állanak. Fordítható előlegadásra is, minthogy a K. T. ezt kifejezetten említi (l. alább). V. ö. *Értekezl.* jegyzők. 392. l. is. Más ügyletekre ellenben az a l a p t ő k e nem fordítható, ilyenek csak a vállalat más pénzeivel köthetők (pl. saját vagy más részére való adásvételi és szállítmányozási ügyletek). — A *Tervezet* 542. cikke kimondotta volt azt is, hogy »az alaptőke kizárólag a közraktári üzlet biztosítására szolgál«, anélkül, hogy világosan kifejezte volna, mily értelmet akar a biztosításnak adni? Az *Értekezlet*en némelyek azt úgy fogták fel, hogy a letevőknek elsőbbségük van s ily értelemben helyeselték. A többség azonban mellőzte. (Jk. 389. l.) — Egyes külföldi törvényhozások külön b i z-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. hogy a közraktár felállítása a cégbejegyzésre nézve illetékes törvényszéknél bejegyzés végett bejelentessék.[4]) Az alaptőke kimutatása előtt azonban sem a vállalat bejegyzésének, sem az üzlet megkezdésének helye nem lehet ;[5])

3. amennyiben a vállalat közraktárát meg nem vámolt külföldi vagy még fogyasztási adó alá eső árúk elhelyezésére akarja berendezni és ily árúkat a közraktárba felvenni, azaz ha szabadraktár felállítása céloztatik : ez csak a pénzügyi szabályok megtartása mellett történhetik.[6])

II. A közraktárakat üzletükre nézve általában, azaz közvetlen tekintet nélkül az általuk kötött egyes ügyletekre, következő jogok és kötelességek illetik :

1. A közraktárak az elhelyezés és kezelés végett elfogadott árúkra az érték két harmada erejéig előleget adhatnak. [**K. T. 436. §.** 1. bek.][7]) Ily előleg a concrét esetekben mint a zálogjegyre adott zálogkölcsön jelentkezik s a közraktár e tekintetben ugyanazt az állást foglalja el, mint bármely más hitelező, aki a letett árúra a zálogjegy átruházása mellett kölcsönöz.[8])

2. Minden közraktári vállalat üzleti és díjszabályzatát koronként megállapítani és közzétenni tartozik. Ez utóbbinak magában kell foglalni azon díjak tételét, melyek a vállalatnak az elhelye-

---

tosíték adásához kötik a közraktárak felállítását. Igy a francia és osztrák.

[4]) Ez akkor is szükséges, ha a vállalat tulajdonosának cége már be volt jegyezve.

[5]) A bejelentés elmulasztása a K. T. 21. §-ában megállapított pénzbírsággal sújtható. Egyéb következménye az üzlet megkezdésének a bejelentés előtt nincs. Nem lehet nevezetesen a megkötött ügyleteket érvényteleneknek tekinteni.

[6]) Szükséges nevezetesen a pénzügyminiszter engedélye. Pénzügyi törv. és szab. IX. füz. 632. §.

[7]) Az *Értekezlet*en élénk vita tárgya volt, vajjon megengedtessék-e a közraktáraknak az előlegadás ? Annyi bizonyos, hogy e jog a forgalomra nézve veszélyt rejt magában, amennyiben a közraktár a fősúlyt az előlegadásra helyezvén, az előleg nélküli árúelhelyezést esetleg megnehezíteni hajlandó. Ezzel szemben azonban különösen az az érv győzött, hogy a közraktárak létesítését lehetőleg elő kell mozdítani ; már pedig a szükséges tőke könnyebben található, ha az még az előlegadás útján is nyerhet gyümölcsöztetést. V. ö. Jegyzők. 391. s k. l. Az 1870. évi francia törvény is megengedi az előlegadást, az osztrák t. 12. §-a ellenben tiltja.

[8]) V. ö. *Értekezlet* jegyzők. 394. l. A közraktár a zálogjegyet tovább is forgathatja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zésért s az azzal járó teendőkért fizetendők [id. §. 2. bek.].[9]) Amennyiben az üzleti vagy díjszabályzat később változásokat szenvedne, ezek a már érvényben álló ügyletekre visszaható erővel nem bírnak.[10])

3. Különös előjogot biztosít a K. T. a közraktári vállalatoknak, de egyúttal az azokkal szerződő feleknek is annyiban, amennyiben a közraktárakban letett tárgyakra akár az árú-, akár a zálogjegy birtokosának hitelezői sem biztosítási, sem kielégítési végrehajtást nem intézhetnek.[11]) Ez azonban csak a letett árúra közvetlenül vonatkozó végrehajtásról áll. Maga az árú-, illetőleg zálogjegy s ez által közvetve a letett árú, úgy biztosítási mint kielégítési végrehajtás tárgya lehet. [**K. T. 450. §.**] [12])

180. §.

A közraktári jegy.

I. A közraktári vállalat a nála letett tárgyakról közraktári jegyet köteles kiállítani. [**K. T. 439. §.**] [1]) A közraktári jegy első sorban oly okmány, mely a közraktár részéről az árúk átvételének elismerését s a közraktárnak az átvett árúk kiszolgáltatására vonatkozó kötelezettségét bizonyítja.[2]) Emellett azonban a köz-

---

[9]) Rendesen azonban a más teendőkért járó díjak is meg vannak állapítva a díjszabályzatban. Igy nevezetesen a biztosítás eszközléseért járó díjak, vámkezelési, szállítási díjak stb.

[10]) Az üzleti és díjszabályzatok szerződési szabványok jellegével bírnak, a felekre nézve pedig csak az lehet mérvadó, ami kifejezetten vagy hallgatag a szerződés megkötésekor kiköttetett.

[11]) Ez az előjog abban találja alapját, hogy különben nemcsak összeütközések keletkezhetnének, nevezetesen az árújegy és a zálogjegy birtokosának hitelezői közt, hanem a közraktári jegy átruházása is akadályoztatnék, a megszerző ki lévén téve annak, hogy az árú már előbb lefoglaltatott. Még a közraktár ügykezelése is megnehezíttetnék. V. ö. *Tervezet* 692. l.

[12]) A közraktári jegyek lefoglalására nézve v. ö. 1881 : LX. tc. 80. §.

[1]) Ez feltétlenül kötelező, miként általában a közraktári ügyletre vonatkozó határozatok. Különben is a közraktári jegy kiállítása szükségképen következik a közraktári ügylet fogalmából, melynek az kiegészítő alkatrésze. V. ö. fentebb 178. §. Ellenkezik tehát a törvénnyel, ha közraktári üzletszabályzatban az mondatik, hogy közraktári jegy csak a letevő külön kifejezett kívánságára állíttatik ki.

[2]) Ez az elismervény, illetve kötelezettség a közraktári jegyben kifejezetten nem tartalmaztatik ugyan, de kétségtelenül következik a közraktári jegy kiállítását kisérő körülményekből.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

raktári jegy egyúttal oly értékpapir, mely nemcsak a papirtulajdonos és a közraktár közti kötelmi jogviszony hordozója, hanem még azt a fontos szerepet is játssza, hogy a letett árút dologjogi tekintetben helyettesíti, úgy hogy nevezetesen az árú fölötti tulajdonjog átruházása, valamint az árú elzálogosítása, tényleges átadás nélkül, egyedül a közraktári jegy átruházása által történhetik.[3]) Ez a dologjogi szerep adja meg a közraktári jegynek igazi jellegét, miért is a K. T. azt egyenesen annak fogalmi meghatározására használja, kimondván, hogy a közraktári jegy azon okmány, mely a forgalomban a közraktárilag elhelyezett árúk helyettesítésére szolgál. [**K. T. 434. §.** 2. bek.] [4])

II. A közraktári jegy alakjánál és használatánál fogva lényegesen különbözik minden más értékpapirtól. Míg más értékpapir (esetleges kamat- és osztalékszelvényektől eltekintve) egységes okirat, addig a közraktári jegy két részből áll: az ú. n. árújegyből *(cédule)* és az ú. n. zálogjegyből *(warrant)*.[5])

---

[3]) E dologjogi functió magyarázatára nézve l. fent. 130. §. 6. jegyz.

[4]) Bármily fontos legyen azonban a közraktári jegy dologjogi szerepe, a K. T. mégis nem egészen találóan definiálja a közraktári jegyet kizárólag ennek alapján. Eltekintve attól, hogy a közraktári jegyben kifejezett s első sorban mérvadó kötelmi jogi viszonyt nem lett volna szabad figyelmen kívül hagyni, nem is áll az, mintha a közraktári jegy a letett árút teljesen helyettesítené. A helyettesítésnek csak alaki jelentősége van, amennyiben a dologi jog megszerzéséhez a tényleges átadás helyett a közraktári jegy átadása elégséges; de egyéb tekintetben a papir nem helyettesítheti az árút. A vevő pl. bizonyára nem elégednék meg azzal, ha csak a papirt kapná az árú helyett! A *Tervezet* nem adott volt semmi definiciót, s az *Értekezlet*en is kiemelték, hogy a »helyettesítésére« szó, tisztán jogilag felfogva az értelmet, nem látszik egészen alkalmasnak; de tekintettel arra, hogy a cím későbbi határozmányaiból elég világosan kivehető, mily értelemben veendő a helyettesítés szava, annak meghagyása határoztatott el. (Jk. 387. l.) A közraktári jegy dologjogi hatályát most már kifejezetten elismeri az új német K. T. is a 424. §-ban.

[5]) Az idegen kifejezések magában a törvényben tartalmaztatnak zárjel között. A *warrant* angol kifejezés, de Angliában nem jelent kizárólag zálogjegyet, hanem részben az árújegy szerepével is bír (l. köv. jegyz.). A *cédule* francia kifejezés, de csak Belgiumban neveztetik így az árújegy, míg Franciaországban a *récépissé* kifejezés használtatik. Emellett utóbbi országban el van ismerve a közraktáraktól függetlenül az adós birtokában hagyott gazdasági javak elzálogosításáról kiállított ú. n. *warrant agricole*, melyről az 1898. julius 18. és 1906. április 30. törvények intézkednek. L. Annuaire de législation française 1906. évf. 141. l. V. ö. *Goldschmidt O.* Warrantrecht und Landwirtschaft in Frankreich. Berlin, 1907. Nálunk is törekszenek ily intézmény behozatalára.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

melyek ugyan egymással összefüggők, de egymástól el is választhatók. [K. T. id. 439. §.] [6]) Ezen elválasztás folytán a két rész mint két külön önálló értékpapir szerepel, s mindegyik rész a közraktári jegy összfunctiójának egy részét külön és önállóan képviseli olyképen, hogy míg a letett árúk fölötti teljes és szabad rendelkezést csak az egész közraktári jegy, azaz úgy az árú- mint a zálogjegy együttes, habár csak az elválasztás után visszaszerzett birtoka adja, addig a zálogjegy birtoka magában véve a letett tárgyakra zálogjogot ád az azokra adott kölcsönösszeg és járulékai erejéig, az árújegy pedig magában véve a zálogjegy által szerzett zálogjog által korlátolt rendelkezési jogot ád a birtokosnak. [**K. T. 441. §.**] [7]) A kettéválasztás tehát lehetővé teszi, hogy a letevő fél, ha az árúra zálogjogi kölcsönt akar felvenni, nem kénytelen magát teljesen az árú fölötti rendelkezéstől megfosztani,

---

[6]) A K. T. tehát az ú. n. kétjegyrendszert követi, ellentétben az ú. n. egyjegyrendszerrel. E kétjegyrendszert először Franciaországban alkalmazták az id. 1858. évi törvényben, miután arra a tapasztalatra jutottak, hogy az egyjegyrendszer, amint azt az 1848. évi törvényhozás honosította meg, a közraktári jegyforgalomra nézve sok nehézséggel és hátránnyal jár. Azóta a kétjegyrendszer majdnem mindenütt hódít. Igy különösen Ausztriában is az 1889. évi törvény erre tért át, holott az 1866. évi törvény még az egyjegyrendszert követte. Az új német K. T. mégis az egyjegyrendszer értelmében szabályozza a közraktári jegyet, azonban meghagyja a kétjegyrendszert ott, ahol külön törvényen alapul, mint pl. Brémában és Elszász-Lotharingiában (életb. t. 16. c.). Sajátságos az angol rendszer. Közvetlenül ugyan csak egy jegy *(warrant)* állíttatik ki, mely úgy az eladásra, mint az elzálogosításra szolgál. Oly esetben azonban, midőn a letevő az árút hitelre adja el (a hitelezés ideje *prompt*-nak neveztetik), ő a warrantot a vételár teljes lefizetéseig zálogbirtokos gyanánt megtartja s a vevőnek kívánságára egy második okiratot, ú. n. *weight-note*, állít ki, mellyel ez az árút ismét tovább adhatja.

[7]) A rendelkezés alatt úgy az egész közraktári, mint az árújegynél csak a kötelmi jogi rendelkezés értendő a közraktárral szemben. Hogy minő dologjogi alapon áll a rendelkezési jog, vajjon a letevő s a későbbi forgatmányos mint tulajdonos vagy mint egyszerű birlaló rendelkezhetik-e az árú fölött? az a letevő s a forgatmányosok viszonyából ítélendő meg. A letevő nem kell hogy tulajdonos legyen; lehet, hogy csak megbízásból más részére helyezi el az árút a közraktárban, pl. a bizományos, szállítmányozó, fuvarozó; s a forgatmányos is esetleg csak megbízott, még ha a letevő tulajdonos is. V. ö. *Tervezet* ind. 683. l. A kötelmi jogi rendelkezési jog folytán azonban lehetséges, hogy a nem tulajdonos letevő, forgatmányos is teljes tulajdont ruház át a K. T. 299., 300. §§. értelmében. V. ö. fent. 136. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hanem az árú értékének azt a részét, mely a zálogkölcsön fedezete után fennmarad, szabadon értékesítheti.

A közraktári jegy a vállalat által időrendben vezetett letéti könyv szelvényrészét képezi (id. 439. §.), s mindkét részének következőket kell magában foglalnia [**K. T. 440. §.**] : 1. a közraktár megnevezését ; 2. a letéti könyv sorszámát ; 3. a letevő nevét és lakhelyét ; 4. a letett tárgyak megjelölését és mennyiségét ; 5. a kiállítás idejét s a vállalat által meghatalmazott tisztviselő aláírását. E kellékek a törvény által nemcsak mint puszta kívánság állíttatnak fel, hanem érvényességi kellékek, melyek a közraktári jegyet szigorú formálokirattá teszik.[8]) A közraktári üzletszabályokban azonban az érintetteken kívül még egyéb kellékek is szoktak felállíttatni.

III. A közraktári jegy szabad átruházás tárgyát képezi, mely hátirat útján történhetik akkor is, ha a közraktári jegy rendeletre nem szól.[9]) Átruházható pedig hátirat útján úgy együttesen, egészben véve,[10]) mint az árú- és zálogjegy különkülön. [K. T. id. 441. §. 1. bek.] Mindegyik esetben a forgatmányos azon jogokat nyeri, melyek az egész közraktári jegy, illetve egyes részeinek birtokával járnak és pedig úgy kötelmi, mint dologjogi tekintetben ; [11]) a hátirat természetéből következvén egyúttal, hogy a közraktár annak valódiságát vizsgálni nem köteles, s hogy a forgatmányos valamely előzőjének személyéből

---

[8]) De épúgy mint a rakjegy, csak külsőleg, nem abban az értelemben, mintha a közraktári jegy elvont *(abstract)* kötelmi viszonyt hozna létre. A közraktár jogcímes papir, a jogcím nem lévén más, mint a letevő és a közraktár közti szerződés, melyből a közraktár a letevő és jogutódjai ellen érvényes kifogásokat is tehet. Igy pl. azt a kifogást, hogy az árú erőhatalom folytán elveszett. L. a köv. §-t.

[9]) V. ö. fentebb 132. §. Vajjon úgy mint a váltó, a közraktári jegy is megfosztható-e rendeleti minőségétől ? a K. T. nem mondja. A közraktár mint kibocsátó ezt semmi esetre nem teheti, de a letevő, vagy későbbi forgató, erre a forgatmányban jogosítottnak tekintendő. A továbbforgatás tilalma azonban a váltóforgatótól származó tilalom hasonszerűségéhez képest csak a tilalmat használó letevő vagy forgató irányában bír azzal a hatállyal, hogy ellenük a későbbi forgatmányos viszkeresettel nem élhet, de egyébképen a továbbforgatás teljesen érvényes. V. ö. Váltó T. 13. §.

[10]) Voltaképen az egész közraktári jegy átruházása is csak az árújegyen történik, mert mindkét jegyre nézve a lakilag közös hátirat nincs.

[11]) Az árújegy átruházása azonban nem foglalja magában szükségképen az árú fölötti tulajdonjog átruházását is, hanem pusztán a kötelmi jogi rendelkezési jogra is kiterjedhet. V. ö. fentebb 7. jegyz. és alább 182. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kifogásokat tűrni nem tartozik (l. fentebb 132. §.). Különös szempont alá esik emellett a zálogjegyre vezetett első hátirat. Míg ugyanis az árújegy, valamint a zálogjegy későbbi átruházásai egy már meglevő jog átruházásai, s ezen átruházás üres hátirat is lehet: [12]) addig a zálogjegy első átruházása tulajdonképen nem is jogátruházás, hanem egy új jognak, a zálogjognak létesítése a forgatmányos mint hitelező és utódai javára, s minthogy a zálogjog mint járulékos jog követelést tételez fel, melyet közelebbről meg kell határozni, ebből önként előáll annak szüksége, hogy a zálogjegyben képviselt zálogjog által biztosított követelés a zálogjogot létesítő első hátiratban kitüntettessék. Ennek megfelelőleg a **K. T. 442.** §-a tényleg előírja, hogy a zálogjegy külön átruházása esetében az első hátiratnak tartalmaznia kell: 1. a kölcsönadó s egyúttal forgatmányos nevét és lakását; 2. a kölcsönadott összeget; 3. a kölcsön lejárati idejét.[13]) Nehogy továbbá az árújegy külön átruházása esetében a forgatmányos bizonytalanságban legyen az árúra adott kölcsön és az azt terhelő zálogjog iránt,[14]) úgyszintén visszaélések elkerülése végett, a K. T. id. §-a még előírja, hogy az említett adatok az árújegyen is kitüntettessenek; [15]) ezenfelül különösen a zálogjognak a közraktárral szemben való igazolása végett megköveteli, hogy a zálogjegy első átruházása az elősorolt adatokkal együtt a vállalatnak bejelen-

---

[12]) Ez határozottan kimondva nincs ugyan, de a K. T. 294., 295. §§-ból s a váltó hasonszerűségéből következtethető. V. ö. *Tervezet* ind. 683. l.

[13]) E kellékek lényegesek, úgy hogy, ha egyik is hiányzik, az első hátirat érvénytelen. Hasonlóképen érvénytelen minden későbbi hátirat is, tekintve hogy ezek csak az első hátiratban megállapított zálogjogot ruházzák át. Ugyanaz áll, mint a váltóforgatmányokra nézve, ha az alapváltó az előírt kellékekkel nem bír.

[14]) Aziránt ugyan az árújegy későbbi birtokosa kétségben nem lehet, hogy az árú el lett zálogosítva, mert különben a zálogjegyet is kapná; de annál kevésbbé tudhatja azt, ki a hitelező s mennyi a kölcsönösszeg?

[15]) Ennek elmulasztása a zálogjogot az árújegy későbbi birtokosa irányában nem teszi hatálytalanná, mert hisz ennek tudni kellvén azt, hogy elzálogosítás történt, bátran azt lehet ellene felhozni, hogy miért vette át az árújegyet, mielőtt az elzálogosítás iránt biztos tudomást szerzett? De különben is a K. T. előírja, hogy a közraktár csak az árú- és zálogjegy együttes visszaadása, vagy a kölcsönösszeg letétele mellett köteles az árút kiszolgáltatni (444., 445. §§.). Ha tehát az árújegyen nincs is kitüntetve az elzálogosítás, a birtokos mégis kötelezve lesz a zálogjegyet visszaváltani vagy a kölcsönösszeget letenni, legfelebb viszkeresetnek lévén helye az átruházó ellen, aki a kölcsönösszeget elhallgatta.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tessék,[16]) ennek letéti könyvében bejegyeztessék, s e bejegyzés úgy az árú-, mint a zálogjegyen kitüntettessék.[17]) A további átruházásokra a bejegyzés nincs előírva, de a zálogjegy minden későbbi birtokosa követelheti [id. §. ut. mond.].[18])

IV. Valamint más értékpapirok, úgy a közraktári jegy elveszése esetében is b i r ó i m e g s e m m i s í t é s n e k van helye. Megsemmisíttethető pedig úgy a közraktári jegy egészben véve, mint az árú- és zálogjegy k ü l ö n-k ü l ö n. A megsemmisítésre nézve a Váltótörvény határozatai szolgálnak irányadóul,[19]) s a megsemmisítési eljárás folyamatba tétele után a jegy volt birtokosa, ha kellő biztosítékot nyujt, a vállalattól másodlat kiállítását követelheti.[20]) A biztosíték mennyiségét, ha az iránt a felek meg nem egyezhetnek, a bíróság határozza meg. Ha az elveszett jegy semmisnek nyilváníttatott, a letett biztosíték visszaadandó. [**K. T. 452. §.**]

---

[16]) A bejelentést a közraktári jegy birtokosa: a zálogjegy első forgatója köteles tenni; a forgatmányos hitelező ezt egyoldalulag nem teheti, mert hisz a bejegyzés az árújegyen is kitüntetendő.

[17]) Az elzálogosítás bejelentésének elmulasztása azt vonja maga után, hogy a zálogjog a közraktár irányában h a t á l y t a l a n, s hogy ennélfogva a zálogjegy birtokosa, ha a kölcsön a lejáratkor vissza nem fizettetik, az árú elárverezését nem követelheti. Ezt annyival inkább fel kell venni, mert különben az árú elárverezése a zálogjegy jogtalan megszerzése vagy hamisítása esetében is történhetnék; de következik a K. T. 449. §-ából is. Mert midőn itt a közraktárnak az a jog adatik, hogy az árút a letéti idő elteltével, vagy megromlás veszélyénél előbb is, eladhatja s kimondatik, hogy a vételárnak a vállalat követelését meghaladó része a zálogjegy birtokosának adatik ki: ez szükségképen feltételezi azt, hogy a vállalat az elzálogosításról tudomást nyert, ellenkező esetben a zálogjegyre semmi tekintettel nem kell lennie.

[18]) V. ö. *Tervezet* ind. 683., 684. l. A későbbi forgatmányos a bejegyzést különösen arra való tekintettel találhatja érdekében levőnek, hogy az árú kivétele esetében a zálogösszeg letétele mellőztessék. V. ö. K. T. 445. §.

[19]) A Váltó T. 77. §-ában a megsemmisítésre kijelölt fizetési hely bírósága alatt itt a k ö z r a k t á r r a nézve illetékes bíróság; a fizetés betiltása alatt az elfogadónál a zálogjegyre nézve a fizetés betiltása az első forgatónál, az árújegyre és az egész közraktári jegyre nézve az árú kiszolgáltatásának betiltása a közraktárnál értendő.

[20]) A kiállított másodlat továbbforgatható, s a zálogjegy másodlatát továbbforgatók ellen viszkeresetnek is van helye. Ellenben az elveszett zálogjegyet forgatók közül csak az első forgató ellen lehet viszkeresettel élni, mert a másodlat a közraktártól származván, a további hátiratok hiányoznak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

181. §.

A közraktár jogai és kötelezettségei az egyes ügyletekből kifolyólag.

I. Azok a jogok és kötelezettségek, melyek a közraktárt az egyes ügyletekből illetik, nem szorulnának külön szabályozásra, ha a közraktári ügylet közönséges letéti szerződés *(depositum)* fogalmára vezettetnék vissza.[1]) Azonban a K. T. a letéti szerződésre vonatkozó szabályokat a közraktári ügyletnél kielégítőknek nem találta s ennélfogva a közraktárt illető jogokat és kötelezettségeket olyképen szabályozta, hogy a közraktári ügylet a közönséges letéti szerződéstől különböző, sajátos ügylet gyanánt jelentkezik.[2]) Amennyiben mindazonáltal a K. T. intézkedéseket nem tartalmaz, sem a közraktári ügyletre nézve keresk. szokások nem léteznek, s ez okból az általános magánjogra kell visszamenni: mégis a letéti szerződésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, mint amelyen a közraktári ügylet kétségtelenül alapul.[3])

II. Ezeket előrebocsátva, lássuk mindenekelőtt a közraktárnak az egyes ügyletekből kifolyó kötelezettségeit:

1. A közraktár legfőbb kötelezettsége a nála elhelyezett árú megőrzése. Ennek elmulasztása a közraktárt felelőssé teszi, s e felelősség nem határoztatik meg a rendes kereskedő gondossága által, hanem ennél sokkal nagyobb, egészen olyan, mint a fuvarozó felelőssége (l. fentebb 170. §.).[4]) A **K. T. 437. §**-a határozottan kimondja, hogy a vállalat minden kárért, mely a nála elhelyezett tárgyakban az átvételtől a kiszolgáltatásig

---

[1]) Ennek nem állana útjában az a körülmény, hogy a közraktári ügylet viszterhes ügylet, mert eltekintve attól, hogy a kereskedő a különben ingyenes ügyleteknél is díjt követelhet (l. fentebb 125. §.), az újabb törvényhozások szerint (eltérőleg a római jogtól) a letéti szerződés sem szükségképen ingyenes. V. ö. osztrák p. t. 969. §.

[2]) Az új német K. T. a közraktári ügylet *(Lagergeschäft)* szabályozásánál különösen a bizományi és szállítmányozási ügyletre vonatkozó határozatokból indult ki. V. ö. annak 417., 421., 423. §-ait és *Denkschrift* 249. lap.

[3]) Amennyiben azonban a közraktár az elhelyezésen kívül egyéb tevékenységre is vállalkozik, erre nézve a megbízás, illetve munkabéri szerződés elvei nyernek alkalmazást. V. ö. osztr. p. t. 960. §.

[4]) Az új német K. T. 417. §-a a közraktár felelősségét csak a bizományos felelőssége értelmében állapítja meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elveszés, megromlás vagy megsérülés által történik, felelős, amennyiben igazolni nem képes, hogy a kárt erőhatalom, vagy a tárgyak természetes minősége, vagy a begöngyölésnek kivülről fel nem ismerhető hiányai, vagy a letéteményező avagy ennek emberei okozták, s az sem tesz különbséget, vajjon a kár a közraktár tulajdonosa, vagy ennek emberei által okoztatott-e ? [5])

2. A letéteményezett árúk biztosítására a letevő javára a közraktár magában véve kötelezve nincs.[6]) Amennyiben azonban a közraktár az árúkat akár a letevő javára,[7]) akár saját érdekében biztosítaná : az árú- és zálogjegy birtokosát a letett tárgyak megsemmisülése vagy megsérülése esetében a biztosítási összegre ugyanazon igények illetik, melyekkel a letett tárgyak tekintetében bírt. [**K. T. 451. §.**] [8])

3. A közraktár köteles továbbá úgy az árú- mint a zálogjegy birtokosának megengedni, hogy ezek a letett tárgyakat bármikor megtekinthessék. [**K. T. 443. §.**] [9])

4. A közraktár végül az árú kiszolgáltatására van kötelezve és pedig, amennyiben a letétel határozott időre történt volna, az árújegy birtokosának kívánatára ezen idő letelte előtt is.[10]) A kiszolgáltatásban történt késedelem a közraktárt ugyanoly mérvben teszi felelőssé, mint az árú elveszése vagy megsérülése [id. 437. §.].[11]) Mindazonáltal a közraktár a kiszolgáltatásra saját díjainak lefizetésén kívül csak azon feltétel mellett van kötelezve és egyúttal jogosítva, ha neki az árú- és zálogjegy visszaadatik, vagy az árújegy visszaszolgáltatása mellett

---

[5]) Ez egyenesen következik abból, hogy a vállalat a közönséges véletlenért is felelős. V. ö. fentebb 170. §.

[6]) Az egyszerű véletlenre nézve maga a közraktár törvényes biztosító, mert hisz azért felelősséggel tartozik. Ennyiben tehát a biztosítás a letevőre nézve fölösleges is.

[7]) Erre a közraktár magában véve jogosítva sincs, minthogy a biztosításnak a letevőre nézve csak korlátolt jelentősége van. Az üzletszabályzatokban azonban a biztosítás rendszerint ki van mondva.

[8]) Hogy e szakasz a biztosítás mindkét érintett esetére vonatkozik, kitünik nemcsak abból, hogy semmi megkülönböztetést nem tesz, hanem abból is, hogy a K. T. és általában a magyar törvényhozás a biztosítást a biztosított dolog járulékának tekinti. V. ö. alább 188. §.

[9]) A megtekintés azonban természetesen csak az üzleti órák alatt követelhető.

[10]) V. ö. osztr. p. t. 962. §.

[11]) Ennyiben a közraktár felelőssége még nagyobb, mint a fuvarozóé,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a zálogjegyet terhelő összeg és járulékai neki lefizettetnek. [**K. T. 444.**] [12])

III. A közraktár j o g a i t tekintve, a K. T. a következőket állapítja meg:

1. A közraktári vállalatot, díjai tekintetében, a nála elhelyezett tárgyakra törvényes z á l o g j o g illeti, mely a tulajdonos ellen elrendelt csőd esetében is hatályos. [**K. T. 438. §.**] [13])

2. E zálogjog alapján, de oly esetben is, midőn követelésére nézve már ki van elégítve,[14]) a közraktárnak, ha a határozott időtartamra letett tárgyak a letéti idő elteltével, vagy a határozatlan időre letett tárgyak a letételtől számítandó egy év alatt ki nem váltatnak, vagy ha a letett tárgyakat a letéti idő

---

[12]) Az id. §. ugyan csak a kiszolgáltatás k ö t e l e z e t t s é g é r ő l szól. De hogy a közraktár az említett feltételek nélkül az árút ki sem szolgáltathatja, az nemcsak abból következik, hogy a közraktári jegy értékpapir (v. ö. fentebb 129. §.); hanem az árú- és zálogjegy egymásközti viszonyából is. A zálogösszeg lefizetésének feltételeiről l. K. T. 445. §. s a köv. §-ban.

[13]) A közraktár törvényes zálogjogát az ú j n é m e t K. T. is elismeri és pedig nemcsak a közraktár díjaira, hanem az általa fizetett fuvardíj, vámok és egyéb az árúra fordított kiadások tekintetében is. (420. §.) Ezek azonban a díjak alatt a magyar K. T. szerint is értendők, ép úgy mint a bizományos, szállítmányozó és fuvarozó zálogjogánál. Nem terjed ki ellenben a törvényes zálogjog a közraktár e l ő l e g e i r e. Ezekre nézve a közraktárnak azonban szintén van zálogjoga, de csak szerződéses, a zálogjegy birtoka alapján. A különbség fontos, különösen a zálogkielégítés feltételeire nézve; mert a díjakra vonatkozó törvényes zálogjog alapján való kielégítésre nézve a K. T. 449. §-a, az előlegekre nézve pedig a K. T. 446—448. §§. mérvadók. V. ö. *Értekezl.* jk. 394. l.

[14]) Ez kitűnik abból, hogy a K. T. 449. §. rendelkezése a 438. §-tól egészen elkülönítve távolabb helyen, s erre való kifejezett vonatkozás nélkül van felállítva. Igaz ugyan, hogy arról szól, mikép a közraktár magát követelésére nézve a vételárból kielégítheti. De ez csak feltételes, ha épen a közraktárnak követelése van. Lehet azonban, hogy a közraktár az őt illető díjakat már előre felvette; ennek dacára az eladási jog ily esetben is megilleti, ami teljesen igazolt is, ha tekintetbe vesszük, hogy a közraktárnak az árú által elfoglalt helyre szüksége van, s hogy a megromlás veszélyének kitett árú további tartása úgy a közraktárra, mint a letevőre, valamint esetleg a többi árúra nézve egyaránt káros. Másként állt a dolog a *Tervezet* szerint, mely a közraktár eladási jogát közvetlenül az őt illető zálogjog érvényesítésekép szabályozta (545., 546. c. és ind. 676. s k. l.). Az *Értekezlet* azonban a K. T. 449. §-t mint egészen új, a *Tervezet*re csak részben támaszkodó rendelkezést állította fel (l. Jegyzők 394., 401. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

alatt megromlás veszélye fenyegeti, jogában áll, a letevő előleges felszólítása után, a letett tárgyakat hiteles személy (l. fent 137. §.) közbenjöttével elárvereztetni s magát követelésére nézve a vételárból kielégíteni. A vételárnak a vállalat követelését meghaladó része a zálogjegy birtokosának, a netaláni felesleg pedig a letevőnek vagy jogutódjának adatik ki. Ha akár az árújegy, akár a zálogjegy birtokosának tartózkodása ismeretlen, a vételárnak ezeket illető része birói letétbe helyezendő. [**K. T. 449. §.**]

182. §.

A közraktári jegy birtokosai közti viszony.

I. A közraktári jegy két része úgy együttesen mint külön-külön átruházható lévén, ezáltal sok személy juthat egymással jogviszonyba. Kérdés azonban, minő természetű az a jogviszony, mely a közraktári jegy, illetve egyes részeinek egymásra következő birtokosai között jelentkezik? A felelet erre abban az esetben, midőn a közraktári jegy *egészben* ruháztatik át, egyszerű. Minden birtokos teljes rendelkezési jogot nyer a közraktárban elhelyezett árú fölött s az átruházás dologjogi hatásai, valamint a forgató és forgatmányos közti kötelmi jogviszony azon ügylet szerint határoztatik meg, amely a forgatmány alapját képezi (l. fent. 180. §.) Ezen ügylet szerint kell nevezetesen meghatározni azt is, mennyiben van visszkeresetnek helye az utód részéről az elől ellenében, ha az árú a közraktár által ki nem szolgáltattatnék? (l. fent. 132. §.). Ugyanazon elbirálás alá esik az *árújegy* birtokosainak egymásközti viszonya is, még ha az árú- és zálogjegy külön-külön ruháztatik át. Annál bonyolultabb ellenben az a jogviszony, mely az utóbbi esetben az árújegy és a zálogjegy birtokosai, valamint a zálogjegy birtokosai egymás között keletkezik. Ez a viszony az, mely a K. T. által részletesen szabályoztatván, itt közelebbről tekintetbe veendő.

II. Mindenekelőtt az a kérdés vizsgálandó, minő befolyást gyakorol a zálogjegy külön átruházása az árújegy birtokosainak *rendelkezési jogára* a letéteményezett árú tekintetében? Már fentebb (180. §.) ismertettük azt az elvet, hogy az árújegy magában véve a zálogjegyben kifejezett zálogjog által *korlátolt* rendelkezési jogot ád a birtokosnak. E korlátozás dologjogi tekintetben ugyanolyan, mint a közönséges elzálogosításnál, azaz ameddig a zálogjog fennáll, dologi jogok az árú fölött annak

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sérelmével nem alapíthatók.[1]) Kötelmi jogi tekintetben pedig abban áll, hogy a különvált árújegy birtokosa a zálogjog fennállása alatt, azaz míg a zálogjegy másnak birtokában van, az elhelyezett árúkat a közraktárból ki nem veheti. Ez csak akkor lehetséges, ha a zálogjog ismét hatályon kívül helyeztetik, vagyis ha az árújegy birtokosa a zálogjegyet magához váltja. [**K. T. 445. §.**] [2]) Amennyiben mindazonáltal a zálogjegy birtokosa távol van vagy ismeretlen, vagy ha a felek a zálogkölcsön visszafizetésének feltételei iránt meg nem egyezhetnek : az árújegy birtokosa a letett árúk fölötti szabad rendelkezési jogot azáltal is megszerezheti, hogy a zálogösszeget járulékaival együtt a közraktárnál leteszi. E jogával az árújegy birtokosa a zálogjegy lejárata előtt is élhet [id. §. 2. bek.].[3])

III. Ami a zálogjegy birtokosának jogállását szemben az árújegy birtokosaival illeti, magában véve a két jegy birtokosai között közvetlen személyes jogviszony nem létezik. Az árújegy birtokosai mint ilyenek a zálogösszegért személyesen nem felelősek, a zálogjegy birtokosa tehát, ha a zálogtárgyakból kielégítést nem nyer, ellenük visszkeresettel nem fordúlhat. Személyes felelősséggel egyedül az árújegy azon birtokosa tartozik, aki mint a zálogjegy első forgatója a zálogkölcsönt felvette. Ettől eltekintve az árújegy birtokosai a zálogjegy birtokosaival csak közvetve állanak jogviszonyban annyiban, amennyiben az utóbbiak a közraktárban letéteményezett árúkból kielégítést követelhetnek, ha a zálogösszeg a lejárattól számítandó három nap alatt le nem fizettetik. [**K. T. 447. §.**] [4]) E jog a zálogjegy minden birtokosát,

---

[1]) Ez itt még erősebben érvényesül mint a közönséges zálogjognál, amelynél a jóhiszemű megszerzés esetén kivétel is van. V. ö. fentebb 136. §. A közraktári jeggyel szemben nem létezik épen jóhiszeműség, mert az árújegy megszerzőjének tudnia kell, hogy ha a zálogjegy nincs az árújegy mellett, az árú el van zálogosítva, illetve hogy neki korlátlan joga nem lehet.

[2]) Hogy miként váltja magához az árújegy birtokosa a zálogjegyet ? az közömbös. Teheti a zálogösszeg kifizetése által, de másként is.

[3]) A törvény nem elég szabatosan a »közraktári jegy« lejáratáról szól. Az árújegynél lejáratról nem is lehet szó. — A lejárat előtti fizetés nem jogosítja fel az árújegy birtokosát arra, hogy az időközi kamatokat levonja, mert a zálogjegy birtokosa nincs kötelezve a letett összeget a lejárat előtt felvenni.

[4]) E kielégítési jog sem a zálogjegy bemutatásától, sem óvástól feltételezve nincs. Az óvás csak a viszkereset fentartása végett szükséges, a zálogjegy bemutatása pedig annyival kevésbbé kell, mert eltekintve attól,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tehát az első forgatót is illeti, ha ez a zálogjegyet beváltja,[5]) feltéve természetesen hogy az árújegyet külön átruházta.[6]) A kielégítés hiteles személy közbenjöttével megtartandó árverés útján történik s ha a zálogjegy birtokosa teljes kielégítést nyert, a zálogjegyet a közraktárnak visszaadni tartozik. A vételár feleslege[7]) az árújegy birtokosát illeti s ha ennek tartózkodása ismeretlen, az részére birói letétbe helyezendő. Amennyiben a vételár a zálogjegyre adott összeget nem fedezi, a történt részletfizetés a zálogjegyre rávezettetik s ez a birtokosnak ismét visszaadatik (id. §. 3. bek.).

IV. Ami végül a zálogjegy birtokosainak egymásközti viszonyát illeti, ennél teljesen érvényesül a váltójogi forgatmány azon hatása, hogy a forgató a követelés kifizetéséért v i s s z k e r e s e t i f e l e l ő s s é g e t vállal.[8]) A zálogjegy birtokosa tehát előző forgatói ellenében visszkereseti joggal bír, melyre a Váltótörvény

---

hogy azt sem lehet meghatározni, kinél történjék, lehet, hogy a zálogösszeg a közraktárnál már lejárat előtt lefizettetett.

[5]) A beváltás alatt itt egyedül a viszkereseten kívüli beváltás értetik, mert ha az első forgató viszkereset útján váltja be a zálogjegyet, az árú eladása már megtörtént, az eladás a viszkereset feltétele lévén. L. alább.

[6]) Mert ha az árújegy az ő birtokában van, akkor saját maga ellen zálogjogról nem lehet szó. Voltaképen eladási jogról a zálogjegy beváltása esetén az első forgató részén akkor sem lehetne szó, ha az árújegy más birtokában van, tekintve, hogy a zálogjog követelést tételez fel, ez pedig a zálogjegy beváltása folytán az első forgató részéről, aki éppen a kölcsönt felvette, megszünik. Minthogy azonban az árújegy birtokosai a zálogösszegre való tekintettel és annak levonásával szerezték meg az árújegyet, s a zálogjegy beváltása, illetve a zálogösszeg lefizetése nélkül az árú fölött nem rendelkezhetnek, a zálogösszeg és zálogjog ellenükben az első forgató javára fennállónak tekintetik.

[7]) Ez azon összeg, mely a zálogösszeg és járulékainak, az árverési költség és a közraktár díjainak fedezése után fennmarad. Utóbbiak, mint törvényes zálogjoggal biztosított előnyös tételek, még a zálogösszeget is megelőzik.

[8]) A zálogjegyforgatók elleni viszkereset nem mindenütt van elismerve. Igy nevezetesen nem Angliában. Az újabb törvényhozások azonban a kétjegyrendszerrel kapcsolatban majdnem kivétel nélkül elfogadták, abból indulván ki, hogy csak a viszkereset adja meg a közraktári jegynek a megkívántató forgalomképességet. Ennek dacára a *Tervezet* 555. cikke csak az első forgató ellen adott viszkeresetet. De az *Értekezlet* kiterjesztette valamennyi forgató ellen (l. Jegyzők. 400. l.). A viszkereset folytán a zálogjegy alkalmassá válik különösen l e s z á m í t o l á s r a. Az 1890: XX. tc., az 1899: XXXVII. tc. és az 1911: XVIII. tc. 2. §-a az osztrák-magyar bankot erre külön felhatalmazza.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

határozatai szolgálnak irányadóul. [K. T. 448. §.] [9]) A viszkereset azonban csak a következő feltételek mellett foglalhat helyet:

1. ha a zálogjegy birtokosa a zálogösszegnek lejáratkori nemfizetését az első forgatónál óvással megállapíttatja; [10]) az óvás idejére és módjára nézve a Váltótörvény határozatai szolgálván irányadóul. [K. T. 446. §.]; [11])

2. ha a zálogjegy birtokosa megelőzőleg a letett tárgyak elárverezését az óvás felvételétől számítandó 30 nap alatt szorgalmazta [id. 448. §. 2. bek.] és végül

3. ha az árverés megtartatván, a zálogjegy birtokosa az elért vételárból teljesen kielégítést nem nyert [id. §. 1. bek.]; vagyis a viszkeresetnek csak az árú elárverezése által nem fedezett összeg erejéig van helye.[12])

---

[9]) Alkalmazást nyernek különösen a váltótörvénynek az ugró viszkeresetre és a viszkereseti időre vonatkozó határozatai. A viszkereseti idő mindazonáltal az elárverező zálogjegybirtokos viszkeresetére nézve csak az árverezés befejezésének napjától számítandó (K. T. 448. §. 2. bek.); míg a viszkereset által megtámadott előző viszkeresetének határideje saját előzője ellen az általa történt fizetés, illetve a kerestlevél kézbesítése napjától kezdődik. V. ö. Váltó T. 86. §.

[10]) Hogy az óvás az első forgatónál veendő fel, az onnan van, mert ő az, aki a kölcsönt felvette és a zálogjegyet külön forgalomba hozta, aki tehát mint főadós, a váltóelfogadóval azonosítható. V. ö. *Értekezl.* jk. 398. l.

[11]) Az óvás idejére nézve: azaz az óvás a lejárat napján déli 12 óra után s legkésőbb a következő második köznapon veendő fel. (V. T. 41. §.) Az óvás módjára nézve: azaz az óvatoló személyek, a hely és a kellékek tekintetében. (V. T. 98—102. §§.)

[12]) A viszkereseti jog tehát mint ilyen is csak *subsidiárius* jog, mely nemcsak a zálogösszeg nemfizetésétől, hanem az árverés eredményétől is függővé van téve. Más szóval: a közraktári jegy alapján adott hitel első sorban mindig reálhitel s csak másodsorban személyes hitel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HETEDIK CIM.

BIZTOSÍTÁSI ÜGYLET.[1]

ELSŐ FEJEZET.

Általános határozatok.

183. §.

A biztosítás alapeszméje és a biztosítási vállalkozás alakjai.

I. A K. T., mint tudjuk, a biztosítási ügyletet a tárgyilagos keresk. ügyletek közé sorolja (l. fentebb 115. §.). De habár ennek folytán egy alkalomszerüleg elvállalt biztosítási ügylet is keresk. ügylet : tényleg mégis sehol sem tapasztalható jobban

---

[1]) *Brämer H.* és *K.* Das Versicherungswesen. Lipcse, 1894. ; *Cohn* Der Versicherungsvertrag nach allg. Rechtsprincipien. Breslau, 1873. ; *Ehrenberg* Versicherungsrecht I. köt. Lipcse 1893. és Zeitschr. f. d. ges. Hr. 32., 33. köt. ; *Endemann* U. o. 9., 10. köt. és Hr. 174. s k. §§. ; *Gallus* Die Grundlagen d. gesammten V. Wesens. Lipcse, 1874. ; *Hecker* Zur Lehre von der rechtlichen Natur der Versicherungsverträge. I. füz. München, 1894. ; *König* Endemann-féle Handb. III. 742. s k. l. ; *Kübel* Zeitschr. f. Vers. recht 1., 2. köt. (tanulságos ismertetése a drezdai köt. jogi értekezlet tárgyalásainak) ; *Lewis* Lehrbuch d. Vers. rechts. Stuttgart, 1889. ; *Lichtenfels* Ueber einige Fragen d. Binnenversicherungsrechts. Wien, 1870. ; *Malsz* Betrachtungen über einige Fragen d. Versicherungswesens. Frankfurt, 1862. és Zeitschr. f. d. ges. Hr. 6., 8., 13. köt. ; *Gerhard, Hagen, Knebel, Doeberitz, Broecker, Manes* Kommentar zum Deutschen Reichsgesetz über den Versicherungsvertrag. Berlin, 1909 ; *Manes* Versicherungs-Lexikon. Tübingen, 1909 és pótlék 1912. — ; *Alauzet* Traité général des assurances, 2 köt. Par., 1843. ; *Bergerem* és *De Baets* Traité des assurances terrestres. Gand, 1880. ; *Chaufton* Les assurances, 2 köt. Par., 1884—86. ; *Grün* és *Joliat* Traité des assurances terrestres. Páris, 1828. ; *Pouget* Dictionnaire des assurances terrestres, 2 köt. Par., 1855. ; *Bensa E.* Il contratto di assicurazione nel medio evo. Genova, 1884. ; *Sacerdoti* Il contratto di assicurazione, 2 köt. Padua, 1874—78. ; *Vivante* Ugyanaz. 3 köt. Milanó, 1885—90. és Zeitschr. f. d.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az ügyletek iparszerűsége, mint épen a biztosításnál. A biztosítás alapeszméje ugyanis az, hogy a vagyoni hátrány, melyet valamely véletlen esemény az egyes ember gazdasági életében okoz s mely sokkal nagyobb, hogysem az egyes azt általában vagy legalább súlyosabb zavarok nélkül elviselhetné, az ugyanazon veszélynek kitett nagyobb körre felosztatik.[2]) Ez pedig magában foglalja, hogy a biztosítás nem mozoghat egyes alkalomszerű és egymással semmi összefüggésben nem álló ügyletek körében, hanem rendszerességet, tervszerűséget tételez fel; sőt minthogy a biztosítás eszméje annál jobban érvényesül, minél szélesebb az a kör, melyre a véletlen események okozta hátrányok felosztandók: a biztosítás egyenesen a nagyipari vállalkozás felé törekszik. Bármennyire áll is ez azonban tényleg és gazdaságilag véve [3]) s bármennyire szükséges a jogszabályokat a gazdasági élet tényleges jelenségeivel összhangzásba hozni; minthogy a K. T. a biztosítási ügyletet tárgyilagos keresk. ügyletnek nyilvánítja: semmi kétséget nem szenved, hogy a biztosítási ügyletre vonatkozó szabályok az egyes alkalomszerű biztosítási ügyletre is alkalmazandók, oly

---

ges. Hr. 39. köt.; *Bidde* Treatise on the law of insurance, 2 köt. Philad., 1893.; *Joyce* Tr. on Marine, Fire, Life, Accident and all other Insurances. 4. köt. S. Francisco, 1897.; *May* The law of insurance, 4. kiad. 2 köt. *Gould*-tól. Boston, 1900.; *Phillips* Tr. on the law of insurance, 2 köt. 5. kiad. N.-York, 1867.; *Porter* Law of insurance, 4. kiad. London, 1904.; *Richards* Tr. on the law of insurance, 2. kiad. N.-York, 1893.; — *Beck Hugó* Tanulmányok a biztosítási jogból. Budapest, 1891.; *Rósa J.* A magyar biztosítási törvény magyarázata. Bpest, 1902. *Gellér S.* A biztosítási jog kézikönyve. Bpest, 1904. — Az egyes biztosítási nemekre vonatkozó irodalmat l. az illető helyeken.

[2]) Ez meg van ugyan a közjótékonyságban nyilvánuló kárfelosztásnál is. De ez önként és viszonosság nélkül történik, holott a biztosításnál a felosztás jogi alapon történik és viszonos.

[3]) Történetileg ugyan a tulajdonképeni biztosítás az elszigetelt kártalanítási ügylet alakjában lép fel először, amint ezt az a tény is bizonyítja, hogy a biztosítási ügylet a tengeri hajókölcsönből vált ki. De már igen korán, a XIV. század vége felé, szokássá lesz, hogy a kockázatban többen vesznek részt, s hogy egyes biztosítók iparszerűleg foglalkoznak biztosítási ügyletekkel. V. ö. különösen *Goldschmidt* Handbuch, I. 3. kiad. 354. s k. l. Mai napság egyes természetes személyek mint biztosítók (ú. n. magánbiztosítók) csakis a tengeri biztosításban szerepelnek. De ezek is rendszerint iparszerűleg űzik a biztosítást s a kockázatnak csak meghatározott részét vállalják el, úgy hogy az egész kockázatban többen osztoznak. Igy van ez különösen Londonban, a *Lloyd* nevezetű biztosítási tőzsdén.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ügyletre, melynél a véletlen által okozott hátrány nem osztatik fel tervszerüleg nagyobb körre, hanem csak egyszerűen arról van szó, hogy valaki a véletlen okozta vagyoni hátrány megtérítését ellenérték mellett magára vállalja. A biztosítási ügylet fogalmának tisztán jogi meghatározásánál az a körülmény, vajjon a kár többekre felosztatik-e vagy nem? a K. T. értelmében közömbös.[4])

II. Az iparszerű biztosítás lényegileg két alakban történhetik: 1. olyképen, hogy a bizonyos eseménynek kitett egyének egymás között társaságot alakítanak s az egyesnél tényleg bekövetkezett kárt maguk között közvetlenül osztják fel. A biztosítási vállalkozás ezen módja kölcsönös biztosításnak, s az érdekeltek által alakított társaság kölcsönös biztosító társaságnak neveztetik; 2. oly alakban, hogy a különböző érdekeltek, akikre a felmerülő hátrányok felosztandók, egymással semminemű közvetlen jogviszonyba nem lépnek, hanem a felosztás külön közvetítő mint biztosító által eszközöltetik, aki az egyes érdekeltekkel mint biztosítottakkal külön-külön és egymástól függetlenül szerződik, mindegyikkel szemben önállóan vállalja el a bekövetkezendő hátrány megtérítését. A kárfelosztás elve itt jogilag egészen visszalép s csak a biztosító vállalatának belső tényezője. Minthogy pedig a biztosító az érdekeltek kármentesítését előre meghatározott és az összes érdekelteket érhető hátrányok változó nagyságától független ellenérték mellett vállalja el, mely díjnak, biztosítási díjnak neveztetik: a biztosítási vállalkozás ezen alakja a díjbiztosítás kifejezésével jelöltetik meg. Mert továbbá ezen előre meghatározott díjak minden esetre a biztosítót illetik, habár azok a tényleg bekövetkezett károk által nem emésztetnek

[4]) Ez még általában a tételes biztosítási jog álláspontja. Az irodalomban azonban a tervszerű felosztás elve mindinkább fogalmi (lényeges vagy legalább rendszerinti) kellékül állíttatik fel. V. ö. *Goldschmidt* Handb. I. 2. kiad. 582. l., 3. kiad. 354. lap; *Lewis* id. m. 20. l., különösen pedig *Ehrenberg* id. h. és *Vivante* id. Zeitschr. és Contr. di assic. III. köt. 2. s k. l. (az I. kötetben még ellenezte). A biztosítási ügyletnek visszavezetése a kezességre (kártalanítási kezesség), a fogadásra, a szerencseszerződésekre általában, amint azt régebben sokszor tették (v. ö. osztr. p. t. is, mely a bizt. ügyletet a szerencseszerződések közt szabályozza), e felfogás mellett egészen tárgytalan. Az iparszerű biztosító részéről a bizt. ügylet nem nagyobb mértékben szerencseszerződés, mint bármely más ügylet, melyből a körülmények szerint kár vagy haszon származhatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

is fel, s a biztosító részint a díjak mikénti megállapításánál, részint az érdekeltek körének lehető kiterjesztése útján rendszerint arra törekszik, hogy a díjbevételekből minél nagyobb fölösleg maradjon, mely az üzleti költségek fedezése után nyereségét képezi: a díjbiztosítás nyereszkedési, üzérkedési biztosításnak is neveztetik. A biztosító közvetítő rendszerint részvénytársaság, de lehet közkereseti vagy betéti társaság, sőt, miként már említettük, egyes természetes személy is; lehet továbbá valamely nyilvános testület, nevezetesen törvényhatóság vagy község s maga az állam is. Utóbbi esetben állami biztosításról beszélünk, mely különböző alakban jelentkezik és képzelhető.[5])

[5]) Az állami biztosítás lehet nevezetesen vagy önkéntes vagy kényszerbiztosítás, amidőn mindenki köteles vagyonát biztosítani. Az állam továbbá a biztosítást vagy mint közhatalmi functiót, vagy pedig magánvállalkozóképen folytathatja. Különbség van és lehet végre arra nézve, vajjon az állam a biztosítás minden, vagy csak némely ágával foglalkozik-e? Eddigelé az állami biztosítás leginkább csak az ingatlanokra vonatkozó tűzbiztosítás körül alkalmaztatott. Igy különösen Németországban vannak ilyen állami tűzkárbiztosító intézetek (v. ö. *Szepesi B.* Közgazd. és Közig. Szemle, 1893.) Állami életbiztositási monopolium Olaszországban 1912 óta. Ujabban az állam különösen a munkásosztály biztosítását betegség, baleset, munkaképtelenség esetére vette kezébe, bár többnyire nem a tulajdonképeni biztosítási ügylet alakjában (l. alább 197. §.) s nem közvetlenül maga, hanem kényszeregyesületek által eszközli. E téren is Németország áll első sorban, ahol *Bismarck* vezette sikerre e nagy horderejű társadalmi mozgalmat. Nálunk is követésre talált e példa az 1891: XIV. t.-cikkben (betegsegélyezés) és bár csak önkéntes belépés alapján az 1900: XVI. t.-cikkben a gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárról (mód. 1902: XIV. tc.), legujabban pedig az »ipari és keresk. alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról« szóló 1907: XIX. tcikkben. Az irodalomban az állami biztosítás legfőbb szószólója: *Wagner Adolf* Der Staat und das Versicherungswesen. Tübingen 1881. A kötelező munkásbalesetbiztosításról különösen l.: *Beck* Vélemény a X. magyar jogászgyülés számára s ennek tárgyalásait (Évkönyv I. 45. l., II. 339. l.), *Dobai* Magy. Igazságügy 33. köt. *Békésy S.* Az ipari munkások baleset ellen való biztosítása külföldön. Bpest, 1901.; *Poór J.* Előadói javasl. az ipari munkások balesetre való biztosításáról. A bpesti keresk. és iparkamara megbízásából, 1902. A kormány eredetileg a balesetbiztosítást önállóan tervezte. L. A munkások baleset ellen való biztosítása 2 köt. I. rész. Hazai és külföldi anyaggyüjtemény, II. rész. Törvényjavaslat és indokolás. Bpest, 1903. S ez különösen annak folytán sürgettetett, mert a birói gyakorlat újabb időben a munkaadók szavatosságát szigorúbban állapította meg. V. ö. erről *Baumgarten N.* Ipari veszély. Budapest, 1902. Később azonban a kötelező balesetbiztosítás a betegsegélybiztosítás reformjával az 1907. törvényben egybekapcsoltatott és közös szervekre bizatott.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Bármily nagy elvi különbség létezik is azonban a kölcsönös és a díjbiztosítás között: az sem tényleg, sem jogilag tisztán nem érvényesül. Eltekintve ugyanis attól, hogy a díjbiztosításnál a díjbevételek fölöslegében gyakran a biztosítottak is részesíttetnek,[6]) a kölcsönös biztosítás úgy gyakorlati keresztülvitelében, mint jogilag eredeti alapeszméjétől messze eltávozott. Egyrészt az emberi természetben rejlő törekvés, hogy a szolgáltatás bizonytalansága lehetőleg csekély mértékre szoríttassék, másrészt a tökéletesebb számítási alapok, melyek e törekvés kielégítését lehetővé teszik, azt eredményezték, hogy a kölcsönös biztosításnál is a résztvevők hozzájárulási aránya nem a tényleg bekövetkezett károkhoz képest utólag állapíttatik meg, hanem szintén előre meghatározott díjak hozattak be. Azáltal továbbá, hogy a jog a kölcsönös biztosító társaságokat jogi személyiséggel ruházta fel, mint ezt különösen a K. T. is tette, a kölcsönös biztosító társaságokat a szövetkezetek közé sorozván (l. fent. 103. §.): az a változás állt be a kölcsönös biztosításból eredő jogviszonyban, hogy a kárfelosztás itt sem történik többé közvetlenül, hanem szintén közvetve az egyes érdekeltek fölött álló társaság mint önálló jogalany által, s hogy az egyes érdekeltek a biztosítás tekintetében szintén mint egymástól függetlenül és egyedül a társasággal szerződő biztosítottak jelentkeznek s egymással jogviszonyban csakis mint a társaság tagjai állanak. Minthogy végre a K. T. megengedi azt, hogy a szövetkezetek korlátolt felelősség mellett alakuljanak, melynek mértékét az alapszabályok határozzák meg (l. fent. 107. §.): ezzel lehetővé van téve, hogy a kölcsönös biztosításnál is az előre meghatározott díjak a tényleges károk változó nagyságától teljesen

---

[6]) Ez történik nevezetesen az életbiztosításnál. A nyereményrészesülés sorsjáték alakjában is fordul elő. Némelyek a nyereményrészesítés melletti díjbiztosítást vegyes biztosításnak nevezik. De ez a categória fölösleges. A nyereményjogosult jogviszonyára nézve a társasághoz: v. ö. **B. T.** 40/901. (D. III. f. 21., 203. l.), mely szerint a közgyülési határozat megtámadására a K. T. 174. §. alapján nincs joga. Ha tehát sérelmesnek tartja, csak külön perrel élhet. A nyereményrészesedés helyességére nézve az általános bizonyítási szabályok mérvadók, de a biztosító mindenesetre tartozik az alapul szolgáló adatokat közölni, esetleg könyvei felmutatására kötelezhető. V. ö. **C.** 1118/910. (H. D. V. 265. l.). L. még **C.** 668/911. (U. o. 341. l.), mely csak akkor engedi meg a nyereménymegállapítás kifogásolását, ha az a való tényeknek meg nem felelő számadatok alapján történt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

függetleníttessenek, mint véglegesek állapíttassanak meg és minden utánfizetés mellőztessék.

A kölcsönös és díjbiztosítás ilyképen oly közeli viszonyba jutván egymáshoz, hogy különbség a kettő között, a vállalkozási alaktól és a díjfölösleg hováfordításától eltekintve, alig észlelhető: egészen megfelelő, hogy a K. T. úgy a biztosítási ügyletnek keresk. ügylet gyanánt való minősítésénél (l. fent. 115. §.), mint a biztosítási ügylet közelebbi szabályozásánál a kölcsönös és díjbiztosítást teljesen azonosítja.

184. §.

A biztosítás határai, kellékei és nemei.

I. A biztosítás alapeszméje a véletlen esemény által okozott vagyoni hátránynak nagyobb körre való felosztás melletti kiegyenlítésében állván: ezzel egyúttal ki vannak jelölve a határok, melyek között a biztosítás általában alkalmazást nyerhet. A meddig a hátrány felosztása lehetséges, addig helyt foglalhat a biztosítás; ahol ellenben ily felosztás nem eszközölhető, ott a biztosítás alkalmazása is ki van zárva. Nem lehet tehát biztosításról szó nevezetesen oly események által okozott hátrányok tekintetében, melyek mint általános, az egész kört, melyre a felosztásnak történni kellene, vagy legalább annak nagyobb részét, egyszerre érő szerencsétlenségek, csapások lépnek fel; hanem csak oly eseményekkel szemben, melyek habár mindenkit érhetnek, de egy időben tapasztalás szerint és rendesen tényleg csak egyeseket érnek. E mellett azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy minél szélesebb az a kör, melyre a kárfelosztás történhetik, annál inkább válik lehetővé a biztosítás alkalmazását kiterjeszteni; [1]) de hogy ismét másrészt a biztosítás alkalmazása leginkább azon eseményekkel szemben érvényesül, melyeknek számaránya és mikénti bekövetkezése egy nagyobb körben, huzamos ideig folytatott megfigyelések alapján legalább megközelítőleg előre kiszámítható.[2]) Kiemelendő továbbá, hogy a biztosítás alkalma-

[1]) Igy pl. földrengés, aszály, fagy, filloxéra stb. ellen a biztosítás alkalmazhatónak még nem találtatott. Árvíz ellen is tudtunkkal csak Németalföldön alkalmaztatik. De kizárva az ily veszélyek ellenében sincs s különösen az *állami* biztosítás útján volna az keresztülvihető.

[2]) A legbiztosabb ily számítások az *életbiztosításnál* vannak, melynek alapját a *halandósági táblázatok* képezik. Az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zására nézve teljesen közömbös, vajjon a véletlen esemény természeti esemény, avagy nevezetesen emberi cselekvény-e?[3]) Az sem szükséges, hogy a kérdéses esemény feltétlenül véletlen legyen, azaz hogy bizonytalanság forogjon fenn az iránt, vajjon a kérdéses esemény be fog-e egyáltalában következni, hanem a biztosítás alkalmazást nyer oly eseményekkel szemben is, melyeknek bekövetkezése teljesen bizonyos, melyeknél csak az bizonytalan, hogy mikor fognak bekövetkezni, a bizonytalanság tehát csak viszonylagos.[4])

II. A biztosítás csak vagyoni hátrány felosztását és kiegyenlítését célozza. Másnemű hátrány biztosításra már azért sem alkalmas, mert fel nem osztható. Ugyancsak az oszthatóság elvéből következik, hogy csak pénzben kifejezhető vagyoni hátrány, pénzbeli érdek jöhet a biztosításnál tekintetbe. E pénzben kifejezhető vagyoni érdek az, mely miatt a biztosítás alkalmazásba vétetik, melyre a biztosítás irányul s mely ez okból a biztosítás tárgyának neveztetik (l. még alább 188. §.). E mellett azonban nem szükséges, hogy a vagyoni érdek tárgyilagosan megbecsülhető legyen. Biztosítás tárgyát képezheti az oly vagyoni érdek is, melynek fenforgása és nagysága csak a kérdéses eseménynek kitett egyén alanyi véleményén, önkényes meghatározásán alapul.[5]) A vagyoni érdek vonatkozhatik továbbá

életbiztosítási ügy fejlődése épen a halandósági táblák, illetve a népesedési statisztika fokozatos fejlődésével áll kapcsolatban. De bármily biztos alapon álljanak is az életbiztosítási számalapok, oly bizonyosság ezek által még sem nyujtatik, hogy azt lehetne mondani, mikép az életbiztosító társaságok semmi kockázattal nem dolgoznak s az életbiztosítás ezen okból biztosításnak nem volna tekinthető.

[3]) Biztosítás lopás, sikkasztás, betörés, csőd, részben üvegtörés, fuvarozási sérülések ellen, szavatossági biztosítás (l. alább 194. l.) stb. A természeti események is gyakran emberi cselekvények által idéztetnek elő, így különösen a tűz.

[4]) Különösen az életbiztosítás az, mely ily viszonylag bizonytalan eseményekre vonatkozik. A halál bekövetkezése bizonyos, de a bekövetkezés ideje bizonytalan. Hogy ily viszonylagos bizonytalanság kizárná a biztosítás fogalmát, mint némelyek gondolják, alaptalan. A K. T. még oly esemény elleni biztosítást is érvényesnek nyilvánít, mely a biztosítási ügylet megkötésekor már bekövetkezett, ha csak alanyilag bizonytalan. L. alább 189. §.

[5]) Ez áll különösen az életbiztosításnál. Vajjon származik-e és mennyi kár abból, hogy valaki meghal, életben marad, testi sértést szenved, megbetegszik? azt a legritkább esetekben lehet tárgyila-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

akár valamely meghatározott dologra, dolognak fentartására,[6]) akár magának az emberi életnek, a testi épségnek és egészségnek mint vagyoni tényezőnek megóvására ; [7]) de lehet más természetű is.[8])

Abból, hogy a biztosítás csak vagyoni hátrány megtérítését célozza, következik egyúttal, hogy a biztosítás nem irányul arra, mikép valaki általa vagyoni előnyben, nyereségben részesüljön. A biztosítás eszméjével határozottan ellenkezik, hogy a közönség azt nyerészkedési célra használja fel.[9]) Mindazonáltal, valamint a közönséges kártérítés tárgyát nemcsak a valóságos kár, hanem az elmaradt haszon is képezi, úgy a biztosítás sem szorítkozik okvetlenül csak a tevőleges hátrány kiegyenlítésére, hanem azon nyereség megtérítésére is irányulhat, melynek elérése a kárt okozó esemény folytán meghiusult (v. ö. alább 187. §.) ; amennyiben pedig a vagyoni érdek általában tárgyilag meg nem becsülhető , a vesztett haszon meghatározását is az alanyi vélekedésre kell bízni.

III. A kifejtettekhez képest, valamint egyéb különbségek tekintetbe vételével, a biztosítás különböző nemei s ezeknek ismét különböző fajai állapíthatók meg, melyek jogi tekintetben is nagyobb-kisebb különbségeket tüntetnek fel. E jogi különbségekre való tekintettel a K. T. a biztosítás három nemét vagy ágát különbözteti meg : 1. a kárbiztosítást, mely alá a tárgyilag megbecsülhető és dolgokra vonatkozó vagyoni érdekek biztosítása tartozik ; [10]) 2. az életbiztosítást, mely azon

---

gosan meghatározni. Épen azért az illetőkre kell bízni, hogy a bekövetkezhető hátrányt s annak nagyságát meghatározzák. Bővebben alább 197. §.

[6]) Pl. házra, butorzatra, termésre, háziállatokra, fuvarozott árúkra stb.

[7]) Igy az életbiztosításnál.

[8]) Gondoljunk különösen a viszontbiztosításra, vagy arra az esetre, midőn a hitelező magát adósának fizetésképtelensége esetére biztosítja.

[9]) Van ugyan olyan elmélet, mely a biztosítás fogalmát a veszélyeztetett vagyoni érdektől teljesen függetleníti, amely szerint tehát a biztosítás nyerészkedési célra is szolgálhat. Ezt az elméletet *Endemann* állította fel. L. Zeitschr. f. d. ges. Hr. 9. köt. 527. s k. l. és Hr. 174. §. De az nem talált követőkre s a tételes jog szabályaival határozott ellentétben áll. V. ö. *Értekezlet* jk. 414. l., **B. T.** 5252/82. (D. Új f. 2., 358. l.)

[10]) Minthogy az életbiztosításnál s még inkább a viszontbiztosításnál is van szó kármegtérítésről, habár az életbiztosításnál a kár rendszerint nem is becsülhető meg tárgyilag, helyesebb az életbiztosítással ellentétben dologbiztosításról beszélni. A kárbiztosítás egyes fajairól l. alább 194. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagyoni érdekekre terjed ki, melyek az emberi élettel, a testi épséggel és egészséggel vannak kapcsolatban ;[11]) 3. a viszontbiztosítást, mely valamely biztosítóra az általa elvállalt biztosítási ügyletből háramolható vagyoni hátrány kiegyenlítését célozza.[12]) Mindezeket a következőkben részletesen fogjuk tanulmányozni. Az életbiztosításra nézve azonban már ehelyütt ki kell emelnünk, hogy az a tényleges gyakorlat szerint túlnyomóan nem jelentkezik mint tiszta biztosítás, hanem annak épen legszokottabb fajai összetett ügylet természetével bírnak, nevezetesen a bankári, takarékpénztári betétügylet elemeivel párosulnak, aminek igen fontos gyakorlati következményei vannak (l. bővebben alább 197. §.).

185. §.

A biztosítási ügylet jogi szabályozása általában.

I. A K. T. a biztosítási ügyletet két irányban szabályozza : 1. magánjogi tekintetben, meghatározván azon magánjogi viszonyokat, melyek a biztosítási ügyletből származnak ;[1]) 2. közjogi tekintetben, amennyiben ugyanis a biztosítási vállalatokat mint ilyeneket és tekintet nélkül az egyes általuk kötött ügyletekre, bizonyos közrendészeti feltételeknek és kötelességeknek veti alá, melyeknek célja, hogy a biztosítási vállalkozás kellően ellenőriztethessék, szilárdsága és megbízhatósága emeltessék s ekként a biztosítást kereső közönség visszaélések és szédelgések ellen megoltalmaztassék.[2]) A K. T. azonban a közönség meg-

[11]) Az életbiztosítás egyes fajairól l. alább 197. §.

[12]) A *Tervezet* a viszontbiztosítást külön nem szabályozta. Az arra vonatkozó határozatokat az *Értekezlet* önállóan állapította meg. L. Jegyzők. 452. s k. l.

[1]) A régibb keresk. törvények többnyire csak a tengeri biztosítást szabályozták. Igy különösen a francia *Code de com.* s még a német K. T. is, jóllehet az ennek alapjául szolgált porosz tervezet a szárazföldi biztosítást is felölelte. Kivételt képezett a németalföldi K. T. Az újabb keresk. törvények azonban többnyire a bizt. ügylet minden nemeit vették fel körükbe. Igy nevezetesen a rev. belga (1874. évi törvény), az új olasz, spanyol, román, portugáli K. T. ; de nem az új német K. T., mely e részben a régitől nem különbözik s a szárazföldi biztositási jog szabályozását szintén külön törvényeknek hagyta fenn. V. ö. fent. 3. §.

[2]) A *Tervezet* a biztosítási vállalatokra nézve általában közrendészeti szabályokat nem tartalmazott. Csak az életbiztosító társaságokra nézve

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

oltalmazására nemcsak közjogi intézkedések felállítása által, hanem a biztosítási ügylet magánjogi szabályozásával is törekszik. A biztosítási vállalatok ugyanis, habár nem is egyedárúsági vállalatok s habár a verseny előnyei a biztosítás terén is tapasztalhatók, mégis oly állást foglalnak el, hogy a szerződési szabadság és egyenlőség követelményei velük szemben nem igen érvényesülnek. Ezen egyenlőtlenség különösen abból is származik, hogy a biztosítást kereső közönség előtt a biztosítási ügylet rendszerint sokkal kevésbbé ismeretes, hogysem a kölcsönös jogok és kötelezettségek iránt tiszta fogalmakkal bírna, minélfogva a biztosító vállalatoknak könnyű módja van, a biztosítottak tájékozatlanságát felhasználva, reájuk terhes és méltatlan feltételeket róni.[3]) Ezt megakadályozandó, a K. T. határozottan kimondja, hogy a felek kölcsönös jogaira és kötelességeire nézve a biztosítási szerződés feltételei csak annyiban szolgálnak irányadóul, amennyiben azok magában a keresk. törvényben megállapítva nincsenek [**K. T. 472., 507., 514. §§.**].[4]) A biztosítási ügyletre vonatkozólag felállított magánjogi intézkedések is tehát f e l t é t l e n *(absolut)* jellegűek, úgy hogy a biztosító vállalatok által, akár előre, szabályzataikban, akár külön, egyes esetekben megállapított feltételek csak annyiban érvényesek, amennyiben a törvény által felállított szabályokkal nem ellenkeznek. A törvény szelleméből következtetve ezt mindazonáltal csak oly értelemben szabad magyarázni, hogy a biztosító vállalatok a törvényes szabályokban megállapított feltételeknél a biztosítottakra nézve t e r h e s e b b e k e t nem állapíthatnak meg; hogy ellenben a biz-

---

állított fel néhány ily szabályt a részvénytársasággal kapcsolatban (247—257. c.). De az *Értekezlet* a törvény szabályait ezektől is függetlenül állapitotta meg. L. Jegyzők. 404., 456. l.

[3]) A biztosító társaságok gondoskodnak arról, hogy ügyes ü g y n ö k ö k a közönségnek a biztosítás előnyeit általában, s az illető társaság által nyujtott előnyöket különösen, lehetőleg fényes szinekben tüntessék fel, a biztosítottakra nézve hátrányos feltételeket ellenben palástolják.

[4]) A *Tervezet* ellenkező álláspontón volt, amennyiben t. i. a törvényes intézkedéseknek általában csak szerződéspótló jelleget tulajdonított (504. c.). Az *Értekezlet* ettől csak annyiban tért el, hogy kivételképen megjelölte azokat a szakaszokat, melyektől eltérésnek helye nincs (Jegyzők. 417., 441., 452. l.). A képviselőház elé terjesztett javaslat azonban már a törvényben felállított szabályt tartalmazza. Az 1908. n é m e t bizt. törvény is korlátozza a szerződési szabadságot, bár nem oly általános módon, mint a magyar K. T.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tosítottakra nézve kedvezőbb feltételek megállapításának mi sem áll útjában.[5])

II. A K. T. úgy a biztosítási vállalatokra vonatkozó közjogi intézkedésekben, mint a biztosítási ügylet magánjogi szabályozásánál tekintettel van a biztosítás különböző nemeire és fajaira. Míg azonban a biztosítási vállalatokat mint ilyeneket elvileg közös szempont alá foglalja és nagy részben közös szabályoknak veti alá, vagy amennyiben a biztosítási vállalatokat az egyes biztosítási nemekhez képest különbözően is szabályozza, e szabályok mégis ugyanazon fejezetben tartalmaztatnak: addig a biztosítási ügylet magánjogi szabályozásánál az egyes biztosítási nemeket, nevezetesen a kárbiztosítást, életbiztosítást és viszontbiztosítást egészen különválasztja, külön-külön fejezetekben tárgyalja s a biztosítási ügyletről általában nemcsak közös fogalommeghatározást nem ad,[6]) de a biztosítási ügylet különböző nemeire vonatkozó közös szabályokat sem foglalja össze. Amennyiben ily közös szabályok vannak, azok a kárbiztosításnál állíttatnak fel, s az életbiztosításra és viszontbiztosításra vonatkozó fejezetekben reájuk csak utalás történik.[7])

---

[5]) Az id. §§. szó szerinti magyarázatából ugyan az következnék, mintha a K. T. intézkedései a biztosítottak előnyére sem volnának módosíthatók. Ily magyarázatnak azonban annyival kevésbbé volna rátiója, mert a K. T. intézkedéseiben gyakran kevesebb méltányosság nyilvánul a biztosítottak irányában, mint amelyet a biztosító társaságok tényleg gyakorolnak, így különösen az életbiztosításnál (l. alább 197. §. 19. jegyz.). A biztosító társaságokkal szemben ugyanaz áll, mint a vasúti vállalatokkal szemben, melyekre nézve pedig a K. T. 424. §-a világosan kimondja, hogy e l ő n y ü k r e nem tehetnek változtatásokat.

[6]) Ez magában véve nem kifogásolható, mert bármennyire tekintjük is az életbiztosítást époly valóságos biztosításnak, mint a kárbiztosítást: a kettő mégis annyira különbözik egymástól, hogy lehetetlen mindegyiknek ismérveit közös definitióba foglalni. Az eddigi kisérletek ezt eléggé bizonyítják. Ennyiben a K. T. eljárása kétségkívül haladásnak tekintendő más törvényhozásokkal szemben, melyek ily közös definitiót felállítanak. V. ö. *Beck* is id. m. 81. s k. l. Azt azonban már nem lehet mondani, hogy a K. T.-nek a kár- és életbiztosításról külön-külön adott fogalommeghatározásai is teljesen kielégítők volnának. V. ö. alább 187., 197. §§.

[7]) A *Tervezet* ettől eltérőleg közös definitió mellett a közös szabályokat összefoglalta és azután tárgyalta a biztosítás egyes nemeit. Ezen rendszer, melyet az 1908. n é m e t bizt. törvény is követ, azonban az *Értekezlet* által főleg »az életbiztosítási ügyletnek a kárbiztosítási ügylettől való határozott különbözősége« miatt mellőztetett (Jegyzők. 405. l.). Ennek dacára a K. T. rendszere a tervezet rendszerétől k ü l s ő l e g nem külön-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

186. §.

A biztosítási vállalatok által teljesítendő közjogi feltételek és kötelességek.

I. A biztosítási vállalatok mint kereskedelmi vállalatok első sorban azon feltételeknek és kötelességeknek vannak alávetve, melyeket a K. T. a kereskedőkre és keresk. társaságokra általában szab. Ezek mellett s ezeket kiegészítőleg azonban a biztosítási vállalatok még különleges feltételek és kötelességek teljesítésére vannak kötelezve. Utóbbiak megállapításánál a K. T. ugyanazon elvet követi, mint a részvénytársaságok és szövetkezetek szabályozásánál, amely alakzatokban épen a biztosítási vállalatok rendszerint működnek. Valamint a részvénytársaságok és szövetkezetek alapítása általában, úgy a biztosítási vállalatok alapítása is elvileg szabad ugyan és sem külön állami vagy kormányengedély nem kívántatik, sem a vállalat működése kormányfelügyelet alá nem esik. A biztosítási vállalatokkal szemben is azonban egyrészt a nyilvánosság és felelősség, másrészt a bíróságok hivatalos ellenőrzésének elve van elfogadva; azonkívül a K. T. a biztosítási vállalatoknál még bizonyos vagyoni biztosítékokat is követel s a közönség érdekeiről a vagyonkezelés és számadások tekintetében fokozott mérvben gondoskodik.[1])

---

bözik azért, mert a közrendészeti szabályokat tartalmazó I. fejezet épúgy »általános határozatok« felirattal láttatott el, mint a Tervezetnek a közös magánjogi intézkedéseket tartalmazó I. fejezete, ami legfelebb arra való tekintettel bír jogosultsággal, hogy a 461. §-ban a külföldi biztosítási vállalatok belföldi működésére a biztosítási ügyletre vonatkozó egész cím, tehát annak magánjogi része is, alkalmazandónak nyilváníttatik.

[1]) Az *Értekezlet* a biztosítási vállalatok szabályozásánál követett ezen rendszert vita nélkül tette magáévá (l. Jegyzők. 404., 405. l.) s az országgyűlésen sem szólaltak fel ellene. A tapasztalat azonban mindenütt azt bizonyítja, hogy ez a szabadelvűség a biztosítási vállalatokkal szemben nincs helyén. Sem a közönség, sem a bíróság nincs képesítve arra, hogy a bizt. vállalatok üzletét és eljárását ellenőrizhesse, a veszélyeztetett érdek pedig annyira általános, hogy a bizt. vállalatok szakszerű ellenőrzés nélkül nem hagyhatók. Megvan ez tényleg a legtöbb államban, még a legszabadabb-elvűekben is, pl. Angliában és még erősebben az északamerikai Egyesült-Államokban, miután mindkét országban a teljes szabadság rendszere a legszomorúbb következményekre vezetett. A continentális államok nagyobb részében a kormányellenőrzés a kormány-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A biztosítási vállalatok mint ilyenek által teljesítendő közjogi feltételek és kötelességek a következők:

1. Minden biztosítási vállalat köteles a cégbejegyzésre illetékes törvényszéknél a biztosítási ügyletek minden ágára nézve, mellyel foglalkozni szándékozik, azaz a kár-, az élet- és a viszontbiztosításra nézve,[2]) külön-külön legalább százezer forintnyi tényleg befizetett [2a]) biztosítási alapot kimutatni.[3]) Ezen alap kimutatása előtt sem a cég bejegyzésének, sem az üzlet megkezdésének helye nem lehet [**K. T. 453. §.**].

---

engedély rendszerével is párosul. Igy különösen Ausztriában (1880. és helyette 1896. évi biztosítási szabályzat), a német államokban, illetve a német birodalomban az új német (1901. május 12.) biztosítási törvény értelmében; Svájcban (1885. évi bizt. törvény) és az életbiztosító vállalatokra nézve Franciaországban. (Új rend. 1906. május 12. és junius 22., l. Annuaire de législ. française 1906. évf. 151. l.) A mi törvényünk különben egyéb tekintetben sem nyújt elegendő biztosítékokat. L. annak bírálatát s a megkivántató reformok kijelölését: *Beck Hugó* Törvényhozási reformok a biztosítási ügy terén (Jogászegyleti ért. V. köt. 6. füz. és d. m. 23. s k. l.), *Pólya Jakab* A biztosítási vállalatok. A m. T. Akad. által jutalmazott pályamű. Budapest, 1892., *Róth P.* Néhány nyilt szó a hazai biztosítási ügyről. Budapest, 1890. és Jogászegyl. ért. X. köt. 9. füz. A reformkövetelmény már legközelebb kielégítést is fog nyerni, bár a megfelelő javaslat (l. fent 4. §. 18. jegyz.) még nem terjesztetett az országgyűlés elé. V. ö. erről: A biztosítási magánvállalatokról szóló törvénytervezetről folytatott vita (Jogászegyleti ért. XXII. 1-ső füz.) Budapest, 1901.

[2]) Az *Értekezleten* hangsulyoztatott ugyan, hogy a biztosítási ágak alatt csak a biztosításnak két főága, a kárbiztosítás és az életbiztosítás értetik (Jegyzők. 457. l.). E magyarázat azonban, mint különben is nem hiteles, elvetendő, mert ellenkező esetben egy önálló viszontbiztosító vállalatnak semmi alapot nem kellene kimutatnia, ami a törvényhozás szándékával bizonyára ellenkezik. A biztosítási nemek egyes fajaira nézve ellenben külön biztosítási alap nem szükséges. V. ö. **C.** 1251/907. e. b. (H. D. II. 13. l.). Még a tengeri biztosításra nézve sem, jóllehet ez a törvényben szabályozott kárbiztosítás alá nem esik.

[2a]) Ezzel egyenlő, ha a biztosítási alap a biztosító társaságnak pl. valamely pénzintézetnél rendelkezésére áll: **C.** id. 1251/1907.

[3]) A biztosítási alap csak a kölcsönös biztosító társaságoknál külön alap, mely vagy alapítók által fizettetik be, vagy esetleg kölcsön útján (v. ö. **C.** id. 1251/1907.) szereztetik be; a részvénytársaságoknál ellenben az alaptőkében foglaltatik. V. ö. K. T. 459. §., **C.** 1187/908. (H. D. III. 226. l.). Ehhez képest a biztosítási alap a kölcsönös biztosító társaságoknál épp úgy, mint az azt magában foglaló részvénytársasági alaptőke, nem önálló biztosíték, mint egyes külföldi törvények szerint vagy pl. a záloglevelek vagy kötvények biztosítására szolgáló alap, mely mindig csorbítat-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. A biztosítási vállalatok kötelesek továbbá a cégbejegyzés alkalmával azon elveket bejelenteni, melyek szerint a befizetett alaptőke s a díjtartalék [4]) elhelyeztetik. Ezen elvek a törvényszék által közzététetnek,[5]) s a vállalatnak a közzétett elvektől addig, míg a szándékolt eltérés a törvényszéknél be nem jelentetett s közzé nem tétetett, eltérni nem szabad [**K. T. 454. §.**]. Hogy miként akarja a vállalat az alaptőkét elhelyezni? az iránt semmi korlátozás alá nem esik s ugyanaz áll a kárbiztosítási díjtartalékra nézve. Ellenben az életbiztosítási díjtartalék csak a következő módon helyezhető el [**K. T. 456. §.**] : 1. jelzálogi kölcsönökbe a fekvőségnek nem terhelt feleértéke erejéig ; [6]) 2. állampapirokba és állami kamatbiztosítást élvező vállalatok elsőbbségi

---

lanul fentartandó (1876 : XXXVI. tc., 1897 : XXXII. tc.), hanem csak azzal a rendeltetéssel bír, hogy a biztosító vállalat kötelezettségeinek teljesítésére és az első szervezés költségeinek fedezésére alapul szolgáljon addig is, míg ezek a vállalat rendes bevételeiből és díjtartalékaiból fedezhetők. Ezért a törvény nem kívánja, hogy a biztosítási alap a vállalat fennállásának egész ideje alatt érintetlenül meglegyen, mert hisz ép az a rendeltetése, hogy a vállalatnak kötelezettségei teljesítésére elegendő pénzbeli alapja legyen, de kell, hogy a vállalat fennállása alatt se vonassék el rendeltetésétől, azaz se vissza ne fizettessék, se más célra ne fordíttassék, mint a biztosító vállalat kötelezettségeinek teljesítésére. V. ö. **C.** id. 1251/1907. **B. T.** 2010/1907. (H. D. I. 254. l.). A biztosítási alapot kiházasítási és temetkezési egylet is tartozik kimutatni: **C.** 1526/95., (D. III. f. 4., 176. l.) másodb. hat. ; *Debreceni T.* 13096/907. (Közgazd. Ért. III. 338. l.). Hasonlóképen pl. jégkár elleni kölcsönös segélyző szövetkezetek is : *Temesvári T.* 3322/907. (Közgazd. Ért. III. évf. 937. l.) és kölcsönös tűzkárbiztosító szövetkezet : **C.** 1367/907. (U. o. 1327. l.).

[4]) Díjtartalék alatt itt úgy a kár-, mint az életbiztosítási díjtartalék értetik. Mindkettő alapjában véve az a tartalék, mely az üzleti év letelte utáni kockázatok fedezésére szolgáló díjrészletekből alkottatik. Az életbizt. díjtartalék azonban még más s egyáltalában sokkal nagyobb jelentőséggel bír (l. alább 197. §.), miért a K. T. annak biztos elhelyezéséről még külön gondoskodik. — Az egyébkénti tartalékokra nézve semmi különös intézkedés nem tétetik. Ilyenek nevezetesen az ú. n. kártartalék, mely már esedékes bizt. összegek fedezetét képezi és a közönséges tartalékok az üzleti veszteségek kiegészítésére. Utóbbiak különböző nevezet alatt szerepelnek, mint : tőketartalék, nyereménytartalék, általános tartalék stb.

[5]) A közzététel nem a Központi Értesítőben, hanem a vállalat vagy a bíróság által kijelölendő lapokban, esetleg a hivatalos hírlapban történik.

[6]) Nem közvetlenül ingatlanokba. A *Beck*-féle javasl. még a jelzálogi kölcsönt sem engedi meg, nehogy a díjtartalék túlságosan leköttessék.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kötvényeibe ; [7]) 3. a budapesti tőzsdén jegyzett záloglevelekbe ; 4. a vállalat életbiztosítási kötvényeire és a 2. és 3. pont alatt érintett értékpapirokra adott kölcsönökbe.[8])

3. Az életbiztosítási vállalatok a cégbejegyzés alkalmával különösen még a díjtartalék kiszámításának elveit, az ennél alkalmazott halandósági, illetőleg élettartami táblázatok kimutatása és a számításnál alapul vett kamatláb kijelölése mellett, tartoznak bejelenteni. Ez adatok közzé nem tétetnek ugyan, de a törvényszéknél mindenki által megtekinthetők és másolatban kivehetők, s azon biztosításoknál, melyek az ezen elvektől szándékolt eltérés bejelentése előtt vállaltattak el, alapul az eredetileg bejelentett díjtartaléknál csekélyebb nem vehető [**K. T. 455. §.**]

4. A biztosítási vállalatoknak kötelességében áll végre a bevételek és kiadások összeállítását, nemkülönben a mérleget az illetékes törvényszéknek közzététel végett évenkint benyujtani [**K. T. 457. §.**]. [9]) A törvény egyúttal kötelező szabályokat tartalmaz arra nézve, hogy a bevételek és kiadások közé mi vétessék fel, illetve a mérleg miként szerkesztendő? Igy nevezetesen :

a) A b e v é t e l e k és k i a d á s o k összeállításánál következő eljárás szolgál irányadóul [**K. T. 458. §.**] : A b e v é t e l e k közé felveendők : 1. a számadási év díjbevételei (a díjjutalék levonása nélkül) [10]) a különböző biztosítási ágak szerint ; [11]) 2. a kamatok ; [12]) 3. egyéb bevételek. A k i a d á s o k közé helyezendők : 1. a kifizetett biztosítási összegek, levonásával a viszontbiztosítás által megtérített résznek ; 2. a viszontbiztosítási díjak ;

---

[7]) Nem éppen m a g y a r állampapirokba, ill. elsőbbségi kötvényekbe. Az *Értekezlet* ugyan először ilyeneket követelt, de a második olvasásban elejtette. L. Jegyzők. 460., 488. l.

[8]) Az életbiztosítási kötvényekre a kölcsön az illető biztosított díjtartalékából adatik, amely úgyis az övé lévén (l. alább 197. §.), a biztosított voltaképpen a maga tőkéjét kapja kölcsön.

[9]) Eltérés a részvénytársaságok és szövetkezetek mint ilyenek mérlegével szemben, mely a bíróság által közzé nem tétetik. A közzétételre nézve ugyanaz áll, mint az 5. jegyzetben. A mérleg hivatalból való megvizsgálására nézve esetleg szakértők által l. fent 92. §. 20. jegyz.

[10]) A d í j- vagy b i z t o s í t á s i j u t a l é k o k alatt az ügynököknek fizetett összegek, proviziók értetnek.

[11]) Biztosítási ágak alatt itt az egyes biztosítási f a j o k is értetnek.

[12]) Kamatok alatt csak az elhelyezett tőkék utáni kamatok, de nem pl. a díjtartalékok számításszerű kamatai értendők.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. a biztosítási jutalékok ; 4. az igazgatási költségek ; 5. a többi netáni kiadások, lehetőleg részletezve.

b) A mérlegre nézve következő elvek szolgálnak irányadóul [**K. T. 459. §.**] : A követelések közé felveendők : 1. a részvény- vagy másnemű alaptőkének még be nem fizetett része ; 2. a leltár értéke ; [13]) 3. az ingatlanok értéke ; 4. a vagyonbefektetés az egyes értékek szerint részletezve ; [14]) 5. az ügynököknél künnlevő követelések ; 6. a pénztári készlet ; 7. a később követelhető kamatok, amennyiben a számadási évre esedékesek ; [15]) 8. az első szervezési költségek, amennyi azoknak legfeljebb öt évre való felosztása mellett az illető üzleti év után fennmarad,[16]) és a szerzési költségek,[17]) amennyi azoknak kárbiztosításnál, valamint a testi épséget és egészséget tárgyazó biztosításoknál legfeljebb a biztosítási időre, a tulajdonképeni életbiztosításoknál pedig amennyi azoknak legfeljebb 15 évre való felosztása mellett az üzleti év után fennmarad [**K. T. 460. §.**] ; [18]) 9. egyéb követelések ; 10. a számadási, illetőleg az előbbeni évek netaláni veszteségei.[19]) — A tartozások közé helyezendők : 1. a névleges részvény- vagy alaptőke,[20]) szövetkezeteknél pedig a biztosítási alap ; 2. a bejelentett, de még ki nem egyenlített biztosítási köve-

---

[13]) Leltár itt szűkebb értelemben veendő, mint a K. T. 26. §-ában. Az nem jelent egyebet, mint az üzleti helyiségek berendezését, amint az a további pontokból kitűnik.

[14]) A vagyonbefektetés alatt a díjtartalék elhelyezése is értendő. A díjtartalék összege azonban a tartozások között szerepel. L. alább.

[15]) Itt különösen azok a kamatok értetnek, melyek az adott kölcsönök után a számadási év után fizettetnek, de mert a kölcsön ideje részben a számadási évbe beleesik, aránylag ennek javára esnek.

[16]) V. ö. K. T. 199. §., melyre a 459. §. utal.

[17]) Szerzési költségek alatt mindazon költségek értetnek, melyek biztosítási ügyletek megszerzéséből erednek. Ide tartoznak különösen az ügynöki jutalékok, becslési költségek, orvosi vizsgálatok költségei, kötvénybélyegek stb.

[18]) Az id. §. nem eléggé szabatos. Igy a határozott időre kötött életbiztosításnál a 15 évre való felosztás bizonyára csak akkor lehetséges, ha a biztosítási idő 15 évnél nem rövidebb.

[19]) Ebből az látszik kitűnni, mintha valamely év veszteségét más évre át lehetne vinni, amit azonban a törvényhozó annyival kevésbbé akarhatott, mert a részvénytársaságoknál ellenkezik a K. T. 165. §-ával.

[20]) Részvény- vagy alaptőke helytelen, mert ha utóbbi alatt a biztosítási alap értetik is, ez mégis a részvénytőkében bennfoglaltatik. L. fent. 3. jegyzet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

telések, a viszontbiztosítás által fedezett rész levonásával; 3. a biztosítási díjtartalék az egyes biztosítási ágak szerint; 4. a számadási éven túl befizetett díjak (díjátvitel);[21] 5. a netaláni tartaléktőke;[22] 6. a többi tartozások lehetőleg részletezve; 7. az előre beszedett kamatoknak a jövő évre eső része; 8. a számadási év netáni nyeresége.

III. A felsorolt feltételek és kötelességek megtartása mellett nemcsak belföldi, hanem k ü l f ö l d i biztosító vállalatok is működhetnek a magyar korona területén fióktelep vagy ügynökség felállítása által;[23] nem tévén különbséget, vajjon a külföldi vállalat részvénytársaság vagy kölcsönös biztosító társaság-e?[24] Mielőtt azonban működésüket az országban megkezdenék, a cégbejegyzéskor nyilatkozni tartoznak, hogy magukat úgy az említett, mint általában a K. T.-nek a biztosítási ügyletre vonatkozó cím határozatainak[25] alávetik; feltételeztetvén egyúttal, hogy a K. T. azon rendeleteinek is megfelelnek, melyeket a külföldi

---

[21]) Ezek alatt oly díjak értetnek, melyek a számadási év folyamában kötött, de csak ennek letelte után kezdődő biztosításra fizettettek.

[22]) Ez alatt minden tartalék értendő, mely nem díjtartalék, utóbbi külön lévén kiemelve a 3. pontban.

[23]) Csakis ez az eset jön kérdésbe, nem pedig az, ha külföldi biztosítási vállalat külföldről egyes biztosítási ügyletet köt a belföldön. V. ö. fentebb 99. §.

[24]) A K. T. 461. §-a ugyan csak részvénytársaságokat említ, amiből **C.** 1569/90. (D. Új f. 28., 502. l.) azt a következtetést vonta le, hogy külföldi kölcsönös bizt. társaság a magyar korona területén nem működhetik. Azonban a most idézett §. nyilván csak felületesen szövegeztetett s annál kevésbbé akarhatta a külföldi kölcsönös bizt. társaságokat kizárni, mert a K. T. 230. §-a a külföldi szövetkezetek között, amelyekhez a K. T. 223. §-a szerint a kölcsönös bizt. társaságok is tartoznak, semmi különbséget nem tesz. Az *Értekezlet* jk. is a részvénytársaságok mellett a szövetkezeteket kifejezetten említik (464., 465. l.) s ugyanazt teszik a különböző nemzetközi szerződések. V. ö. közelebbről *Plósz* és *Szerző* véleményeit a »*Mutual*« amerikai bizt. társaság cégjegyzési ügyében (Jog. 1891. 25., 26. sz. és Jogi Szemle 5. köt. 1. és 2. sz.). A *Curia* nem is tartotta fenn elfoglalt álláspontját, hanem az 52. sz. t e l j e s ü l é s i d ö n t v é n y b e n határozottan kimondotta, hogy »hazájuk törvényei szerint megalakult és tényleg működő külföldi kölcsönös biztosító társaságok (szövetkezetek) Magyarországban fiókintézetet vagy ügynökséget állíthatnak fel és cégüket bejegyeztethetik, ha a K. T. által e végre megállapított feltételeknek eleget tesznek«.

[25]) Tehát a biztosítási ügyletre vonatkozó m a g á n j o g i határozatoknak is. Ez különben már a K. T. 211. §. 4. pontjából is következik. V. ö. fent. 100. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

részvénytársaságokra és szövetkezetekre mint ilyenekre nézve állít fel [**K. T. 461. §.**].[26])

IV. A **K. T. 462.** §-a végül kimondja, hogy a biztosítási vállalatokra vonatkozó határozatok meg nem tartása esetében a vállalat igazgatósága, illetőleg a külföldi vállalat belföldi képviselősége ugyanazon büntetéssel sújtandó, melyet a K. T. 218. és 220. §-a a részvénytársaságnál állapít meg, tehát három hónapig terjedhető fogsággal, mely enyhítő körülmények közt ezer forintig terjedhető pénzbírságra változtatható át (l. fent 101. §.).

MÁSODIK FEJEZET.

Kárbiztosítás.

187. §.

A kárbiztosítási ügylet fogalma és kellékei.

I. Kárbiztosítási ügyletnek azon ügylet tekintetik, melynél fogva valaki, az ú. n. biztosító, ellenérték (díj) kikötése mellett arra kötelezi magát, hogy bizonyos személynek, az ú. n. biztosítottnak, az ezt valamely meghatározott esemény következtében érő vagyoni hátrányt megtéríti [**K. T. 463. §.**] E fogalommeghatározás azonban, épúgy mint a kárbiztosítás kifejezése, sokkal általánosabb, hogysem az a biztosítás egy különös és az életbiztosítástól, valamint a viszontbiztosítástól különböző nemének kellő meghatározására szolgálna,[1]) s épen azért

[26]) Hivatkozással a 210., 211. §§-ra. L. fent. 100. §., a hol az osztrák biztosító társaságokra vonatkozó kivétel is említtetik (4. jegyz.). — A külföldi kölcsönös bizt. társaságokra nézve kiemelendő még, hogy miután a K. T. 230. §-a a 210—217. §§-at a külfödi szövetkezetekre megfelelően rendeli alkalmaztatni, miután továbbá a K. T. 210—217. §§. azon elvben gyökereznek, hogy a külf. részvénytársaságok lehetőleg egyenlő, de semmi esetre nem kedvezőbb elbánásban részesüljenek, mint a belföldiek (l. fent. 99. §.): a belföldi szövetkezeteknél s így a kölcsönös bizt. társaságoknál is előírt azon kötelesség, hogy a társaság bejegyzésekor s minden év január havában a tagok névjegyzéke, minden évnegyed végén pedig a be- és kilépett tagok jegyzéke a törvényszéknél bemutattassék (K. T. 226., 242. §§.), a külföldi kölcsönös bizt. társaságokra is alkalmazandó. V. ö. fent. 105., 110. §§.

[1]) Elvileg minden biztosítás kárbiztosítás, minden biztosítás meghatározott esemény által okozott vagyoni hátrány kiegyenlítésére irányul. V. ö.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

még kiegészítésre szorul. Amit a törvény a kárbiztosítás alatt ért, az oly vagyoni hátrány megtérítésének elvállalása, mely meghatározott esemény által valamely d o l o g tekintetében okoztatik, vagyis a d o l o g b i z t o s í t á s (v. ö. fent. 184. §.). A biztosítás köttetik oly vagyoni hátrány miatt, mely valakit abból érhet, hogy meghatározott esemény folytán valamely dolog megsemmisül, elvész vagy megsérül.

II. Miként a biztosítási ügylet általában, úgy a kárbiztosítási ügylet is lényegesen kétoldalú szerződés : az egyik fél, a biztosító, köteleztetik a vagyoni hátrányt, a kárt megtéríteni, a másik, a biztosított, a kikötött ellenértéket, díjt megfizetni.[2]) Míg azonban az utóbbi kötelezettség feltétlen, addig az ezzel szemben elvállalt kártérítési kötelezettség csak feltételes, csak akkor áll be, ha a meghatározott esemény bekövetkezik. — Ami ezen eseményt közelebbről illeti, a K. T. nem követeli meg feltétlenül azt, hogy az t á r g y i l a g véve véletlen, bizonytalan, következőleg j ö v e n d ő esemény legyen. A kárbiztosítási ügylet akkor is érvényes, ha az illető esemény csak a l a n y i l a g, azaz csak a szerződő felek, szabatosan azon fél t u d o m á s a szempontjából bizonytalan, kinek az esemény be- vagy be nem következése érdekében fekszik. A kárbiztosítási ügylet ennélfogva csak akkor érvénytelen, ha vagy a biztosított, illetve az ennek érdekében szerződő fél (l. alább 190. §.) tudta, hogy az esemény, melyre a biztosítás irányul, az ügylet megkötésekor már bekövetkezett, vagy ha a biztosító tudta, hogy az esemény többé be nem következhetik [**K. T. 465. §.** 2. pont].[3]) Maga az esemény lehet

---

fentebb 184. §. A K. T. 463. §-ában felállított fogalom tehát épúgy az életbiztosításra és a viszontbiztosításra is alkalmazható, amint hogy a *Tervezet* 494. c. is azt a biztosítási ügyletre nézve általában állította fel. Csak azon feltevés mellett helyes a K. T. definitiója, ha az életbiztosítást nem tekintjük vagyoni hátrány megtérítésére irányulónak, vagyis egyáltalában biztosításnak. De ez nem áll. V. ö. alább 197. §.

[2]) Vannak, akik azt mondják, hogy a biztosító kártérítési kötelezettsége nem az ő egyedüli, s nem is tulajdonképeni kötelezettsége, hanem a biztosító első sorban a v e s z é l y v i s e l é s é t vállalja el, amely kötelezettség természetesen nem feltételes, hanem rendszerint a szerződés megkötésével kezdődik. Azonban a veszély viselése nem jelentkezik mint önálló jogi kötelezettség, mely magában véve gyakorlati jelentőséggel bírna ; hanem az csak a kártérítési kötelezettség bennrejlő lélektani eleme, mely épúgy minden más feltételes kötelezettségnél is létezik.

[3]) Különösen a fuvarozási biztosításnál fordul elő könnyen, hogy biztosítás vétetik, mikor az esemény az árút már érte.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

természeti esemény vagy emberi cselekvény (l. fent 184. §.) s annak meghatározása lehet tágabb vagy szűkebb,[4]) sőt a biztosítás több esemény ellen egyszerre irányulhat.[5]) Amennyiben azonban a biztosítás emberi cselekvényből eredhető kár elhárítása végett köttetik, annak nem szabad maga a biztosított vagy a biztosítási ügyletet megkötő harmadik személy által szándékolt tiltott cselekvénynek lennie,[6]) ellenkezőleg a biztosítási ügylet érvénytelen [id. §. 1. pont].

III. Ami a biztosító által megtérítendő vagyoni hátrányt illeti, a K. T. ez alatt szabály szerint csak a valóságos kárt *(damnum emergens)*, nem egyúttal az elmaradt nyereséget *(lucrum cessans)* is érti.[7]) Utóbbi megtérítésének kikötése csak kivételesen történhetik a fuvarozási biztosításnál (l. alább 196. §.).[8]) Elvileg továbbá nem szenved kétséget, hogy csak oly vagyoni hátrány lehet a megtérítés tárgya, melyet közvetlenül a biztosítási szerződésben kijelölt esemény okozott, mely ezzel okozatos összefüggésben áll. Kivételesen azonban oly kár is meg-

---

[4]) Pl. a tűzveszély egyáltalában, vagy csak meghatározott keletkezési okra való tekintettel. Utóbbi azonban mindig kifejezendő. L. alább 195. §.

[5]) Igy már törvénynél fogva a fuvarozási biztosításnál. L. alább 196. §.

[6]) Pl. csempészetből, tiltott szerencsejátékból stb. eredő kár megtérítése. Ellenben idegen személyek tiltott cselekvényeiből, pl. lopásból, sikkasztásból, betörésből eredő vagyoni hátrány biztosításra alkalmas.

[7]) Ez összefüggésben áll azon felfogással, hogy a biztosítás tárgya az eseménynek kitett dolog. Ennek meglévő értékén túl tehát a biztosítás tárgytalan. E felfogás azonban nem helyes. L. a következő §-t. Ettől eltekintve ott, hol a kérdéses esemény a biztosított által szándékosan is előidéztethetik, mint nevezetesen a tűzbiztosításnál, ugyanazon köztekintetek igazolják azt, hogy a biztosítás a valóságos kárra szoríttatik, melyek részben a túlbiztosítás megtiltására vezettek (l. a köv. §-t); amihez hozzájárul, hogy az elmaradt nyereség ritkán állapítható meg biztonsággal. Hogy mily kevés esetleg az a kárpótlás, melyet a pusztán a valóságos kárra szorított biztosítás nyujt, különösen nagy haszonnal dolgozó gyáraknál látható, melyeknél, ha leégnek, a helyreállításig munkaszünet áll be. Külföldön, nevezetesen Franciaországban, az ennek folytán elmaradt haszon is biztosíttatik (ú. n. *chômage*-biztosítás). Nálunk is van: házbérbiztosítás a ház leégése esetére, amíg újból felépíttetik. A német bizt. t. 53. §-a kifejezetten megengedi az elmaradt haszon biztosítását.

[8]) Látszólag a jégkárbiztosításnál is, melynél a termés beszedéséig csak jövőbeli haszonról van szó. Ezt azonban mégsem lehet az elmaradt haszonnal azonosítani, mert a biztosított termés a beszedéskori érték, mint valóságos érték szerint vétetik alapul.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

térítendő, mely a kérdéses eseményhez csak közvetve áll vonatkozásban.[9])

IV. Ami végül a biztosított által fizetendő e l l e n é r t é k e t, a biztosítási d í j t illeti,[10]) a K. T. erre nézve semmi korlátozást nem állít fel. A biztosítási díj szabad egyezkedés tárgyát képezi [**K. T. 473. §.**] [11]) s megállapítható vagy előre és véglegesen, tekintet nélkül a biztosító által bizonyos időszakban fizetendő károsszegekre ; [12]) vagy előre bár, de csak feltételesen, úgy hogy a megállapított díj esetleg kiegészítendő, ha a biztosító által fizetendő károsszegek az összes befolyt díjakból ki nem kerülnek ; vagy végre utólagosan a bekövetkezett károk arányában.[13]) A díj megállapítása különbözően történik továbbá aszerint, amint a biztosítás rövidebb tartamú, avagy oly veszély ellen köttetik, melynek az illető dolog állandóan vagy legalább huzamosabb időn át van kitéve. Előbbi esetben a biztosítási díj a veszély egész tartamához képest állapíttatik meg ; [14]) utóbbi esetben ellenben meghatározott oly biztosítási időszakok képeztetnek, melyek a legmegfelelőbbek arra, hogy az elvállalandó kockázat azokon belül lehetőleg egységes legyen s a díj ezen egyes biztosítási időszakok szerint állapíttatik meg.[15]) Rendszerint e g y é v e s biztosítási időszakok képeztetnek [16]) s a biztosítási díj is ehhez képest

---

[9]) Igy nevezetesen a tűzbiztosításnál. V. ö. alább 195. §.

[10]) A K. T. az ellenérték általános kifejezését különösen a kölcsönös biztosításokra való tekintettel használja, nehogy a díj kifejezése csak a tulajdonképeni díjbiztosításra alkalmaztassék. V. ö. *Értekezlet* jk. 406. l.

[11]) A biztosító társaságok azonban rendszerint előre megállapított d í j - t a r i f f á k alapján határozzák meg a fizetendő díjat, melyek alól mindazonáltal gyakran történik eltérés. Igy különösen több évre terjedő biztosításnál a megállapított díjakból bizonyos százalék elengedtetik, vagy egy-két ú. n. i n g y e n é v adatik és pedig majd a biztosítási idő kezdetén, majd annak végén. U. n. t a r t a m e n g e d m é n y.

[12]) Igy a nyerészkedési vagy díjbiztosításnál. V. ö. fentebb 183. §.

[13]) Utóbbi módozatok a kölcsönös biztosításnál, bár nem szükségképen. L. szintén fentebb 183. §. Néha azonban utólagos pótdíjak fizetése a bekövetkezett kár esetében más biztosítók által is köttetik ki. Igy nevezetesen a jégkárbiztosításnál. V. ö. ily kikötésre nézve **C.** 640/92. (D. Új f. 31., 308. l.)

[14]) Igy pl. a fuvarozási biztosításnál a fuvarozás tartamára, a jégkárbiztosításnál azon időre, mely alatt a termés a jégverés veszélyének ki van téve.

[15]) Igy különösen a tűzkárbiztosításnál.

[16]) Az egyéves időszakok megállapítása megfelel a polgári életben szokásos berendezéseknek és számításoknak, másrészt a legmegfelelőbb

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint évi díj számíttatik. Látni fogjuk, hogy a díjmegállapítás ezen rendszere a biztosítási ügylet jogi megítélésénél alapvető jelentőséggel bir.[17])

188. §.

A kárbiztosítás tárgya és a biztosított.

I. Tárgyról a kárbiztosítási ügyletnél háromféle értelemben lehet szó: 1. annak megjelölésére, hogy minő szolgáltatásra vannak a felek egymás irányában kötelezve? Ez értelemben a biztosítás tárgya mindig pénzösszeg és pedig úgy a biztosító, mint a biztosított részéről; [1]) 2. oly értelemben, hogy minő tárgy, minő dolog az, melyen valamely esemény bekövetkezhetik, mely az esemény folytán a megsemmisülésnek vagy megsérülésnek ki van téve; 3. abban az értelemben, hogy mire irányul a biztosítás, mi végett köttetik meg a biztosítási ügylet? Ez utóbbi értelemben a biztosítás tárgya az a vagyoni érdek, mellyel valaki valamely dolog tekintetében bír s melynek kiegyenlítését, helyreállítását a biztosító az esemény bekövetkezése esetére magára vállalja. Csakis ez utóbbi értelemben vett tárgya a biztosításnak bír nagyobb és oly jelentőséggel, hogy a biztosítási jognak azzal közelebbről foglalkoznia kell; ez a biztosítás tárgya tulajdonképeni értelemben, amelyre gondolunk, ha egyszerűen a biztosítás tárgyáról beszélünk. Ezzel szemben és kellő megkülönböztetés végett azt, amire a kölcsönös szolgáltatás irányul, helyesen a szolgáltatás tárgyának, a tárgyat pedig, melyen valamely

---

arra, hogy az elvállalandó és folyton változó kockázat nagysága átlagos egységben kifejeztessék. A kockázat mérlegelésének alapjául szolgáló statisztikai felvételek is egyéves időszakokra vonatkoznak. Az 1908. német bizt. t. 9. §-a kifejezetten állapítja meg, hogy biztosítási időszak alatt egy esztendő értendő.

[17]) V. ö. alább 191., 193. §§. és az életbiztosításra nézve 198., 199. §§. A díjmegállapítás módjának hatása a biztosítási ügyletből származó jogviszonyokra még alig lett kellőleg méltatva, dacára, hogy e nélkül sötétben tapogatódzunk a legfontosabb kérdésekre nézve, minő nevezetesen a több évre, vagy (az életbiztosításnál) a határozatlan időre kötött biztosítás hatálya s ezzel kapcsolatban a biztosított visszalépési joga, a később lejáró díjak perelhetősége stb.

[1]) Nincs azonban kizárva, hogy más dolog pénz helyett ne adassék *(datio in solutum)*. Igy a bizt. társaságok ki szokták kötni, hogy a bizt. összeg kifizetése helyett a leégett épületet újból felépíthessék vagy helyreállíthassák.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esemény bekövetkezhetik, biztosított dolognak nevezhetjük. Kiemelendő azonban, hogy a régibb felfogás a biztosítás tárgyául tulajdonképeni értelemben is a biztosított dolgot tekintette s hogy e helytelen felfogás [2]) még a legújabb törvényhozásokban s nevezetesen a K. T.-ben is visszatükröződik [3]) s némely téves szabály felállítására is vezetett.[4])

II. Ami a biztosítás tárgyát közelebbről illeti, nevezetesen azt a kérdést, hogy minőnek kell lenni azon vagyoni érdeknek, mely miatt a kárbiztosítás vétetik? a K. T. semmi korlátozást nem tartalmaz, hanem egész általánosságban azt az elvet emeli érvényre, hogy a biztosítás tárgya minden érdek lehet, mellyel a biztosított valamely dolog tekintetében bír, feltéve, hogy pénzben kifejezhető értéket képvisel [**K. T. 464. §.**] [5]) Kizárva a kárbiztosítás alól tehát csak oly érdek van, mely pénzben ki nem fejezhető, ami már abból foly, hogy ily érdek a biztosító általi helyreállításra alkalmatlan (v. ö. fent. 184. §.). Minthogy pedig csak a biztosítottra nézve létező pénzbeli érdek képezheti a biztosítás tárgyát, ezzel egyúttal ki van mondva, hogy

---

[2]) Hogy a dologra vonatkozó érdek s nem maga a dolog a biztosítás tárgya, kitünik legjobban abból, hogy az utóbbi felfogás következetesen oda vezet, mikép oly dolog is biztosíttathassék, melyre nézve a biztosítottnak semmi érdeke nincs; vagyis oda, hogy a biztosítás nyerészkedésre használtathassék fel, ami a biztosítás lényegével ellenkezik.

[3]) Igy már a K. T. terminológiájának bizonytalanságában, a »biztosítás tárgya« kifejezés a biztosított dologra is értetvén. V. ö. különösen K. T. 470. §. 1. bek. Sajátságos, hogy a törvényhozás nálunk nem is jutott kellő öntudatára azon vitának, mely a biztosítás tárgya körül foly. Legalább a K. T. előmunkálataiban sehol sem tétetik róla említés.

[4]) Ily téves szabály az, hogy a biztosítás a biztosított dolog helyettesítője, egyenértéke (v. ö. **L. I.** 3571/78. D. 21., 35. l., **C.** 7582/92. J. 92., 61. l.); amiből az a különben helyes, de más alapon magyarázható tétel (l. alább) vonatott le, hogy a zálogos hitelezőknek a kártérítési összegre is elsőbbségük van, s hogy a biztosított dolog átruházásával a biztosítás *ipso jure* a megszerzőre megy át. V. ö. alább 193. §. Téves elvekre vezetett továbbá a fentebbi szabály különösen a túlbiztosítás tanában. L. a köv. §-ban.

[5]) Az id. §. ugyan szó szerint következőleg hangzik: »Biztosítás tárgya minden lehet, mi a biztosítottra nézve pénzben kifejezhető értékkel bír«, s e szöveg nyilván arra a felfogásra emlékeztet, hogy a biztosított dolog képezi a biztosítás tárgyát. De hogy azt mégis az érdekre kell magyarázni, kitünik nemcsak a *Tervezet* indokolásából (605. l.), hanem a K. T. 484. §-ából, hol a tulajdon mellett más érdek is említtetik, úgyszintén a 485. §. 5. pontjából. V. ö. **C.** 650/83. is. (D. Új f. 9., 252. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csak az lehet biztosított, akire nézve valamely dolog pénzbeli érdekkel bir.[6]) Hogy minő jogviszonyban kell az érdekelt biztosítottnak a dologhoz állania? az iránt a K. T. határozott felvilágosítást csak annyiban nyújt, amennyiben egyes intézkedéseiből kitűnik, hogy annak nem kell t u l a j d o n n a k lenni, hogy tehát a tulajdonoson kívül más érdekelt is lehet biztosított.[7]) Éppen abból azonban, hogy m i n d e n pénzbeli érdek valamely dolog tekintetében biztosítható, következtethető, hogy bárminő legyen az a viszony, melyben valaki valamely dologhoz áll, ha csak abból az illetőre oly pénzbeli érdek származik, amely a dolog megsemmisülése vagy megsérülése által csorbát szenvedhet, a biztosítás helyt foglalhat; sőt még az sem szükséges, hogy az érdekviszony oly szorosan a dologhoz tapadjon, mikép a károsodás az illető dolog megsemmisülésének vagy megsérülésének szükségképeni folyományát képezze.[8]) Ennek megfelelőleg biztosított lehet a tulajdonoson kívül különösen: 1. a bérlő és a haszonbérlő;[9]) 2. minden bírlaló, aki a dolog veszélyét viseli, így nevezetesen: a szállítmányozó, fuvarozó és közraktár (v. ö. fent. 181. §.);[10]) 3. a használatra vagy haszonélvezetre jogosított;[11]) 4. a hitelező, kinek követelése zálog- vagy megtartási jog alapján,[11a]) vagy habár csak tényleg valamely meghatározott dolog által van biztosítva.[12]) Mindezek azonban épen csak any-

---

[6]) V. ö. **C.** 5252/82. (D. Új f. 2., 358. l.), 1612/93. (U. o. 38., 27. l.)

[7]) V. ö. K. T. 484. §. és alább 193. §.

[8]) Igy a z á l o g h i t e l e z ő r e nézve általánosan el van ismerve, hogy a zálogra vonatkozó érdekét biztosíthatja, pedig a zálogkövetelés esetleg a zálog elenyészte dacára ki fog fizettetni, vagy az adós más zálogot ad. Ugyanez áll más esetekre nézve. — Minthogy azonban a biztosítás lényegében rejlik, hogy az nem vezethet nyereségre, ebből azt kell következtetni, hogy a biztosító csak azon feltétel mellett tartozik kártérítéssel, ha a záloghitelező stb. teljes kielégítést vagy fedezetet nem nyer; hogy tehát a biztosító e feltétel bekövetkezése esetében a kifizetett károsszeget visszakövetelheti.

[9]) **L. I.** 3571/78. (D. 21., 35. l.), **C.** 650/88. (P. T. 17., 124. l.), 61/906. (D. IV. f. 4., 357. l.)

[10]) V. ö. **C.** 1612/93. (D. Új f. 38., 27. l.), 1622/95. (D. III. f. l. 228. l.)

[11]) Ha nem is szolgalom. Pl. a nő férje vagyonát is biztosíthatja. V. ö. **C.** 163/96. (D. III. f. 6., 278. l.)

[11a]) Végrehajtási zálogjog alapján is: **C.** 964/902. (D. III. f. 25., 171. l.)

[12]) E feltétel mellett tehát a személyes *(chirografarius)* hitelező is biztosíthatja az adós valamely dolgát. Igy pl. az oly hitelező, kinek

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyiban biztosítottak, ameddig s a j á t é r d e k ü k terjed. Amennyiben az általuk kötött szerződés ezt meghaladja, vagy saját érdekük később megszűnik,[12a]) a biztosítás csak akkor hatályos s a kártérítés általuk csak akkor érvényesíthető, ha a biztosítás egyúttal a meghaladó vagy fenmaradó érdek viselője részére is kötöttnek tekintendő,[13]) ami különösen a z á l o g h i t e l e z ő k r e nézve áll, ha a tulajdonos a zálog tárgyát a tartozások levonása nélkül biztosítja;[14]) de más esetekben is el van ismerve.[15])

---

részére az adós valamely dolgot fedezetül elküldött, biztosíthatja azt a fuvarozás veszélyei ellen; vagy oly hitelező, aki még nem szerzett zálog- vagy megtartási jogot, de akinek már ehhez jogcíme van; vagy pl. a v e v ő, mielőtt a dolog neki átadatott stb. V. ö. **C.** 755/84. (P. T. 9., 192. l.), 4/82. (Ü. L. 87., 21. sz.)

[12a]) Tulajdonjog fentartásával történt eladás vagy alhaszonbérbeadás esetén nem szünik meg az érdek, tehát a biztosítás. Ellenk. kikötés érvénytelen: **C.** 328/909. (H. D. III. 320. l.)

[13]) V. ö. ezen még kevéssé tisztázott viszonyra nézve legjobban *Ehrenberg* Vers. Recht. I. 313., 465. s k. l. Az elszámolás a kártérítési összegre nézve ilyenkor a biztosított és az érdekelt egymásközti viszonyára tartozik. Utóbbi a reá eső részt a biztosított ellen keresetileg is érvényesítheti. V. ö. **C.** 7398/84. (D. Új f. 12., 43. l.), 7582/92. (J. 92., 61. l.), 192/94. (Ü. L. 94., 21. sz.), 1673/94. (D. Új f. 40., 83. l.) Az érdekelt azonban közvetlenül a biztosító ellen is fordulhat, még ha a kárigény nem is engedményeztetett reá. V. ö. **L. I.** 3571/78. (D. 21., 35. l.), **C.** id. 1612/93.

[14]) Ez nálunk törvényileg is el van ismerve. V. ö. maga K. T. 451. §. a közraktárban letett tárgyakra vonatkozó bizt. összeg tekintetében (l. fent. 181. §.), továbbá Vght. t. (1881: LX. tc.) 66. §. és már előbb 1868: LIV. tc. 447. §., mely szerint a záloghitelezőknek a lefoglalt kártérítési összegre elsőbbségük van, illetve a jelzálogos hitelezők követelhetik, hogy a károsszeg zár alá vétessék és a leégett épület helyreállítására fordíttassék. K ü l f ö l d ö n a záloghitelező joga a bizt. összeghez nagy viták tárgya, aminek oka főleg annak helytelen levezetése abból, hogy a dolog a biztosítás tárgya (l. fent. 4. jegyz.). Ennek dacára azonban maga a jog a legtöbb országban elismertetik. Igy különösen Ausztriában, Németországban (l. most német polg. t. 1127—1130. §§.), Franciaországban (1889 február 19. t.), Belgiumban stb.

[15]) Igy nevezetesen a t á r s t u l a j d o n o s o k r a nézve. V. ö. **C.** 546/90. (J. Sz. 4., 2. sz.), 578/90. (D. Új f. 28., 161. l.), id. 192/94., 1673/94., 1410/902. (D. III. f. 25., 274. l.) B é r l ő általi biztosításnál l. 9. jegyz. S z á l l í t m á n y o z ó általi biztosításnál: **C.** id. 1622/95. G o n d v i s e l ő részéről: **C.** id. 1612/93. H á z a s t á r s általi biztosításnál: **C.** id. 163/96.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

189. §.

A kárbiztosítás terjedelme, különösen a túlbiztosítás.

I. A biztosítási szerződésben előre meg szokott állapíttatni az az összeg, melynek erejéig a biztosító a kártérítést magára vállalja.[1]) Ez az ú. n. biztosítási összeg. Minthogy a biztosításnak vezérelve, hogy nyerészkedésre nem szolgálhat, másrészt csak pénzben kifejezhető vagyoni érdek képezheti a biztosítás tárgyát: ebből szükségképen következik, hogy a biztosítás nem terjedhet többre, mint amennyit a veszélyeztetett vagyoni érdek képvisel, hogy e vagyoni érdek nagysága határozza meg a biztosítási összeg maximumát. A biztosítási szerződés köthető ennél kisebb összegre is (l. alább 192. §.), de nagyobb összegre semmi esetre nem szólhat.

A K. T. ezt az elvet határozottan elismeri. Kiindulva azonban egyrészt azon helytelen felfogásból, hogy a biztosított dolog képezi a biztosítás tárgyát, de másrészt abból az okból is, mert a biztosított dolog értékén túl rendszerint veszélyeztetett érdek sincs: [2]) azt olyképen hozza kifejezésre, hogy a biztosítási összeg a biztosított tárgy teljes értékét nem haladhatja meg [**K. T. 470. §.**]. A biztosítás terjedelmének ilyetén korlátozása egyúttal azzal az előnnyel jár, hogy a biztosított könnyen ellenőrizhető, mi végből a biztosítónak jogában áll a biztosított tárgyat bármikor megvizsgálni [id. §. ut. bek.]. Kételyek merülnek fel azonban az iránt, hogy minő érték mérvadó a biztosítási összegre nézve s tekintettel annak változására: minő időpont szerint? Hogy pusztán előszeretети érték nem vehető a biztosítás alapjául, az már annak ellenőrizhetlenségéből követ-

[1]) Eltekintve attól, hogy a K. T. a biztosítási összeg kitételét a biztosítási kötvény lényeges kellékéül tekinti (l. a köv. §-t), a biztosítási szerződés a biztosítási összeg kitétele nélkül is érvényes. A kárbiztosítás elvileg a bekövetkezett kár megtérítésére irányul, ennek nagysága pedig az eleve megállapított összegtől független (v. ö. alább 192. §.). A biztosítási összeg csak a díjmegállapítás szempontjából és akkor bir jelentőséggel, ha nem a teljes kár biztosíttatik.

[2]) Hogy ez nem mindig áll, arra példák bőven kínálkoznak. Pl. régi ház, mely nagy jövedelmet hoz; régi bútor, gép, mely ugyanoly szolgálatot tesz, mint az új stb. V. ö. most 1908. német bizt. t., mely kifejezetten az érdeket tekinti irányadónak s azt a dolog értékével csak annyiban azonosítja, amennyiben a körülményekből más nem tűnik ki (51., 52. §§.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kezik ; de hogy a biztosítási összeg nem szorítandó épen a biztosított tárgy k ö z ö n s é g e s, illetve kereskedelmi értékére, hanem az ú. n. r e n d k í v ü l i érték biztosítása sincs kizárva, az abban a megfontolásban találja indokolását, hogy a közönséges érték megtérítése gyakran a valódi kár mögött messze elmarad, a biztosítás tulajdonképeni célja tehát a közönséges érték mellett esetleg nem volna elérve.[3]) Ami pedig a biztosított tárgy értékére nézve mérvadó i d ő p o n t o t illeti, ilyen gyanánt szabály szerint a biztosítási szerződés m e g k ö t é s é n e k időpontja tekintendő ugyan ; kivételesen azonban valamely későbbi időpontbeli érték is vehető a biztosítás alapjául, feltéve, hogy oly időpontról van szó, mely a biztosítási időbe beleesik,[4]) amiben benfoglaltatik, hogy a biztosítási összeg a legnagyobb értékig terjedhet, melyet a biztosított tárgy bármikor a biztosítás tartama alatt elérhet.[5])

II. Abból, hogy a biztosítási összeg a biztosított tárgy teljes értékét meg nem haladhatja, szükségképen következik, hogy az ezen értéken túl kötött biztosítás, az ú. n. t ú l b i z t o s í t á s, érvénytelen [id. §. 1. bek.]. E tekintetben mindazonáltal két eset különböztetendő meg :

1. az e g y s z e r ű vagy k ö z ö n s é g e s t ú l b i z t o s í t á s, midőn a biztosítási összeg a biztosított dolog értékét egy és ugyanazon biztosítási szerződésben haladja meg. Ez esetben is azonban különbség teendő aszerint, vajjon a túlbiztosítás j ó h i s z e m ű l e g, avagy bebizonyíthatólag r o s s z h i s z e m ű s é g g e l történt-e ? Első esetben a biztosítási ügylet csak addig érvénytelen, ameddig valóban túlbiztosítás forog fenn, vagyis a biztosítási összeg a biztosított tárgy értékének megfelelőleg le-

---

[3]) Igy pl. versenyló biztosítása a közönséges érték alapján. Hogy a közönséges érték nem feltétlenül mérvadó, úgy a *Tervezetben* (615. l.), mint az *Értekezlet*en is (Jegyzők. 415. l.) ki lett emelve.

[4]) Jégkárbiztosításnál nem is igen lehetséges a biztosítási szerződés megkötése időpontjában létező értéket felvenni. De más biztosításnál is fontossággal bírhat egy későbbi időpontbeli érték ; így különösen hosszabb időre szóló biztosításnál, ha a biztosított tárgy ezen idő alatt értékemelkedésnek néz elébe. Pl. csikó vagy borjú biztosíttatik, mely a biztosítás tartama alatt teljesen felnő. Hogy egy későbbi időpontbeli értékig is történhetik a biztosítás, elismertetett az *Értekezlet* által is. (Jegyzők. 414. l.) Határozott kivételt képez azonban a fuvarozási biztosítás. V. ö. alább 196. §.

[5]) E legmagasabb érték azonban a kártérítésnél csak akkor irányadó, ha az épen az esemény bekövetkezésekor volt meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szállíttatik, amidőn a biztosítási díj is aránylagos levonás alá esik, illetőleg a megfizetett többlet a szerződő félnek visszaadatik [id. §. 2. bek.]. A második esetben ellenben a biztosítási ügylet egészben érvénytelen s a biztosító sem a befizetett díjakat visszaadni, sem az esetleges kárt megtéríteni nem tartozik [id. §. 3. bek.]; [6])

2. a többszörös biztosítás, midőn ugyanazon tárgy ugyanazon időre s ugyanazon esemény ellen [7]) különböző biztosítóknál többször biztosíttatik s az egyes biztosításokban kitett összegek együttvéve haladják meg a biztosított tárgy értékét. Ennél is két eset különböztetendő meg és pedig: *a)* az az eset, midőn a többszörös biztosítás egyidejűleg történik.[8]) Ez esetben az egyes biztosítások összesen csak a tárgy teljes értéke erejéig érvényesek s az egyes biztosítók csak azon arányban felelnek, melyben az általuk biztosított összeg az egész biztosítási összeghez áll [**K. T. 471. §.** 1. bek.]; [9]) *b)* az az eset, midőn a többszörös biztosítás különböző időben történik.

---

[6]) Természetesen a biztosítónak kell igazolnia a biztosított rosszhiszeműségét, nem utóbbinak a maga jóhiszeműségét. V. ö. **C.** 260/90. (D. Új f. 28., 161. l.) De nem elegendő annak igazolása, hogy a biztosított a tárgyat a biztosítási összegnél olcsóbban vette: **C.** 1229/900. (D. III. f. 19., 285. l.), 505/908. (H. D. III. 6. l.); vagy hogy a szakértők a biztosított dolgot kisebb értékünek nyilvánították: **C.** 1329/902. (D. III. f. 25., 290. l.). Ha a kár már megtéríttetett, a biztosító a fizetett összeget visszakövetelheti. V. ö. **C.** 5404/908. (H. D. III. 205. l.) többszörös biztosítás esetére.

[7]) Más esemény ellen lehet külön biztosítani. Pl. ha a tűzbiztosítás mellett jégkárbiztosítás is vétetik az egész érték erejéig. Vagy ha a biztosított a tárgyat más biztosítónál arra az esetre biztosítja, ha az első biztosító fizetésképtelenné válnék.

[8]) Hogy mikor tekintendő a biztosítás egyidejüleg és mikor különböző időben megkötöttnek? a K. T. közelebbről nem határozza meg. Minthogy azonban több biztosítás egy és ugyanazon pillanatban nem igen köthető, s a biztosítás megkötésének órája sem szokott kitétetni: azt kell felvenni, hogy a biztosítás megkötésének napja határoz, úgy hogy az egy napon kötött biztosítások egyidejüleg kötötteknek tekintendők. V. ö. kifejezetten: német K. T. 791. c. (új 787. §.), 1874. belga t. 12. c., olasz K. T. 427. c. Az 1908. német bizt. t. nem tesz különbséget egyidejű és *successiv* többszörös biztosítás között.

[9]) Ha tehát pl. a biztosított dolog értéke 1000 korona, a biztosítás pedig három biztosítónál egyenként 1000 koronára, összesen tehát 3000 koronára történt, akkor mindegyik biztosító csak az érték $^1/_3$-része erejéig, vagyis $333^1/_3$ koronáig felelős.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ez esetben a későbbi biztosítás csak annyiban érvényes, amennyiben a korábban biztosított összeg a tárgy teljes értékét nem fedezi [id. §. 2. bek.].[10]) E szabályok akkor is alkalmazást nyernek, ha a biztosított valamelyik biztosító elleni igényeiről lemond.[11]) Ily lemondás a többiek jogaira és kötelességeire befolyással nincs [id. §. 3. bek.], a többi biztosító irányában nem történtnek tekintetik.[12])

III. A biztosítás terjedelmének, illetve a túlbiztosítás tanának kellő megvilágítása végett még a következőkre kell utalnunk: 1. hogy ámbár a biztosítás terjedelmének kérdése elvileg független attól, vajjon a biztosítási összeg mellett a szerződésben

---

[10]) Ha tehát pl. a biztosított dolog értéke 1000 korona, s a biztosítás köttetik először 800 és másodszor 500 koronára, akkor az első biztosítás egészen, a második ellenben csak 200 korona erejéig érvényes. — Kiemelendő itt, hogy többszörös biztosítás alá nem tartozik az az eset, midőn a biztosított a tárgyat olyképen biztosítja más biztosítónál, hogy utóbbi a biztosítottnak az első biztosító elleni jogaiba lép s az első biztosító iránti díjfizetési kötelezettséget magára vállalja; franciául ú. n. *reprise d'assurance*. Ennek érvénye kétséget nem szenvedhet, mert az első biztosítás a biztosító és a biztosított közti viszonyban teljesen az új biztosításba beleolvad, illetve az első biztosítás az új biztosítás fejében átengedtetik. V. ö. német K. T. 793. c. (új 789. §.). — **C.** 699/900. (D. III. f. 19., 56. l.) szerint nem forog fenn többszörös biztosítás, midőn a korábbi biztosítás a későbbinek kezdetétől még csak két napig volt érvényben s a káreset egy évvel később következett be.

[11]) A törvény nem eléggé világos. Azonban nyilván csak a többszörös biztosítások megkötése utáni lemondást tartja szem előtt. Mert ha a biztosított a biztosításról lemondott, mielőtt a második biztosítást kötötte volna, akkor az előbbi biztosítás jogilag nem is létezik, következőleg többszörös biztosítás nem is forog fenn. Külföldi törvényhozások egyoldalú lemondási nyilatkozatot is elégségesnek tartanak a többszörös biztosítás akadályának elhárítására, feltéve, hogy az a későbbi biztosítóval a biztosítás megkötésekor közöltetik (német K. T. 793. c. (új 789. §.), 1874. belga t. 14. §.). Ez különösen oly esetekben igazolt, midőn az első biztosító vagyoni helyzete megrendült, vagy a kárkövetelést kétségessé tevő eljárást követ s a biztosított a lemondás elfogadására nem számíthat. V. ö. *Beck* is id. m. 122. s k. l.

[12]) A többi biztosítók helyzete tehát ugyanaz marad, mint a lemondás előtt. Ha tehát pl. a dolog értéke 1000 korona, s biztosítva van együttesen A-nál 500, B-nél 500 és C-nél 500 koronáig, és ha a biztosított B. elleni jogairól lemond, azért A és C mégis csak egyenként $333^1/_3$ és nem 500 koronáig felelős. Ha pedig egymás után köttetett a biztosítás, akkor C a B iránti lemondás esetében is teljesen mentes lesz. Mindkét esetben a kivált B helyett maga a biztosított tekintetik biztosítónak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

(kötvényben) a biztosított dolog értéke is határozottan kitétetett-e vagy nem (l. a köv. §-t), mégis ha az érték kitétetett, ez mérvadó mindaddig, míg a biztosító eltérő értéket nem igazol ; [13]) 2. hogy amennyiben a biztosítás tulajdonképeni tárgyát képező vagyoni érdek a biztosított dolog értékénél kisebb, túlbiztosítás már akkor forog fenn, ha a biztosítási összeg a vagyoni érdeket, nem pedig csak akkor, ha a biztosított dolog értékét haladja meg ; [14]) 3. hogy többszörös biztosításnál az a körülmény, mikép az egyes biztosításokban különböző biztosítottak vesznek részt s ezzel kapcsolatban különböző vagyoni érdekek képezik a biztosítás tárgyát, egészen közömbös. Különböző érdekek biztosítása ugyanazon dologra vonatkozólag szintén csak annyiban érvényes, amennyiben az összes biztosítások összege a dolog értékét meg nem haladja : egyidejű biztosításnál tehát a biztosítók ily esetben is csak aránylagosan felelősek, különböző időben eszközölt biztosításoknál pedig a későbbi biztosító ily esetben is csak annyiban felelős, amennyiben a korábban biztosított összeg a tárgy teljes értékét nem fedezi.[15])

---

[13]) Ez kitűnik a K. T. 479. §-ából, mert midőn ennek 2. bek. a kitett értéket a kártérítésre nézve a biztosító ellenbizonyításáig mérvadónak nyilvánítja (l. alább 192. §.), ebben bennfoglaltatik, hogy ez az érték a biztosítási összegre nézve is mérvadó, utóbbi épen a kártérítés maximumát jelentvén.

[14]) Ez következik épen abból az elvből, melynek maga a túlbiztosítás is csak folyománya, hogy t. i. a kárbiztosítás nem irányulhat nyereszkedésre. Ha tehát a tárgy értéke 1000, s pl. a zálogos hitelező követelése 500 korona, akkor az általa kötött biztosítás (hacsak a megelőző §. értelmében a tulajdonos részére is kötöttnek nem tekinthető) csak 500 koronáig érvényes.

[15]) Ez a K. T. értelmében, mely épen a túlbiztosításnál abból indul ki, hogy a biztosított dolog a biztosítás tárgya, annyival kevésbé szenvedhet kétséget, mert a 471. §. semmi megkülönböztetést nem tesz. V. ö. **L. I.** is 787/77. (M. IV. 386. l.) Ha azonban az érdeket tekintjük a biztosítás tárgyául, ez az eredmény csak akkor áll elő, ha először a tulajdonos biztosította a dolgot. Ha ellenben az első biztosított a bérlő, haszonélvező vagy hitelező s azután biztosít a tulajdonos : akkor a törvény szabályát fordítva kellene felállítani, vagyis nem a korábbi, hanem a későbbi biztosítást érvényesnek tekinteni.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

190. §.

A kárbiztosítási ügylet megkötése és alakja.

I. Mint minden szerződés, úgy a biztosítási szerződés is az egyik fél ajánlatának a másik fél általi elfogadása folytán jön létre. Mindazonáltal a biztosítási ügylet megkötése és létrejötte több sajátosságot tüntet fel. Igy nevezetesen, hogy a biztosítási ügylet megkötésére irányuló ajánlat mindig a biztosítottól származik,[1]) továbbá hogy, míg a keresk. ügyletek létrejötte általában véve semmi alakszerűséghez kötve nincs (l. fent. 140. §.), addig a biztosítási ügylet érvényességéhez írásbeli szerződés szükséges [**K. T. 468. §.**]. E részben is azonban ismét sajá-

[1]) Ezt a K. T. is feltünteti a 468. §-ban. A biztosító ügynökei általi kezdeményezés s buzdítás jogilag csak mint ajánlat tételére irányuló felhívás jelentkezik (v. ö. fent. 141. §.). Kivételesen harmadik személy érdekében kötött biztosításnál (l. alább) az ajánlat nem a biztosított, hanem az ennek érdekében szerződő fél által tétetik. — Rendszerint az ajánlat a biztosító, illetve ennek ügynöke által adott nyomtatott ürlapokon történik s ha több ily ürlap kitöltése kivántatik, akkor azok együttvéve képezik az ajánlatot. Igy nevezetesen az esetleg külön kitöltendő kérdőív az ajánlat kiegészítő része. V. ö. **C.** 1262/88. (Ü. L. 89., 6. sz.) Ugyancsak az ajánlat alkatrészei azok a feltételek, melyek úgy az ajánlati ürlapokra, mint a kötvényekre nyomtatva vannak s melyeket a fél az ürlap használata által magáévá tesz, hacsak eltérő feltételeket határozottan ki nem kötött. Ily külön kikötések a nyomtatott ürlapoktól elkülönítve is történhetnek ugyan, de a kitöltött ürlapok mellett csak akkor vétetnek tekintetbe, ha szintén írásban tétettek. V. ö. fent. 140. §. **C.** 7871/88. (D. Új f. 20., 50. l.), 892/97. (D. III. f. 11., 53. l.), 7187/900. (U. o. 21., 200. l.) Ettől eltekintve azonban a biztosítási ajánlatnak nem kell szükségképen írásban történnie, mert a törvény az írásbeli szerződéssel egyenlőnek tekinti a biztosító által kiállított kötvényt, azt pedig nem követeli, hogy a kötvény írásbeli ajánlat alapján állíttassék ki. V. ö. *Szegedi T.* 5525/901., **B. T.** 1330/903. (D. IV. f. 1., 29. l.), ellenk. **C.** 96/902. (D. III. f. 23., 360. l.), határozatlan: **C.** 1683/903. (U. o. IV. 1., 28. l.). Megjegyzendő még, hogy habár a nyomtatott ajánlati ürlapokon lévő biztosítási feltételek az ajánlat kiegészítő részei, minthogy mégis nem a biztosított, hanem a biztosító által szerkesztetnek, azok époly kevéssé ellenkezhetnek a törvénnyel, mint maga a szerződés vagy a kötvény s mindig a biztosító terhére, vagyis a biztosítottra nézve kedvezőbb értelemben magyarázandók. V. ö. **C.** 721/84. (D. Új f. 10., 145. l.), 640/92. (U. o. 31., 308. l.), 1622/95. (D. III. f. 1., 228. l.) Nem lehet a biztosítási feltételekre maga a kötvény ellen sem hivatkozni: **C.** 986/99. (D. III. f. 17., 39. l.), különösen, ha ebben a feltételek műkifejezéseivel ellentétes kikötések foglaltatnak: **C.** 558/908. (H. D. III. 95. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tos az, hogy jóllehet a biztosítási ügylet kétoldalú szerződés, a K. T. mégis nem követeli meg feltétlenül, hogy az írásbeli alak mindkét féltől származzék,[2]) hanem az írásbeli szerződéssel egyenlőnek tekinti a biztosító által egyoldaluan kiállított kötvényt *(Polizza)*,[3]) vagy az elfogadott ajánlatnak a biztosító könyveibe

---

[2]) T. i. hogy vagy közösen kiállított okirat legyen, vagy bár egyoldaluan kiállított, de mindegyik féltől. V. ö. fent. 140. §. A külön-külön írásbeli nyilatkozat lehetőségének elismerése itt annál inkább szükséges, mert különben a biztosított ajánlatának írásban közölt elfogadása a kötvény kiállítása, illetve az ajánlatnak bevezetése előtt a biztosítót még nem kötelezné, ami a K. T. 468. §. 3. bek.-nek kijátszására vezethetne.

[3]) A törvény kétséget hagy fenn, hogy mikor tekintetik létrejöttnek a szerződés kötvény kiállítása esetén? s az előmunkálatok sem nyújtanak biztos tájékozást (az *Értekezlet* bőven tárgyalta ugyan a kérdést, de végül megoldatlanul hagyta, l. Jk. 409. s k. l.). Ha azonban a biztosított által tett ajánlat valóságos ajánlat, amint hogy az, akkor világos, hogy az elfogadási tény a biztosító részéről történik, s hogy a kötvény kiállítása, illetve a kiállított kötvény átadása vagy elküldése által (l. fent. 141. §.) a szerződés már teljesen perfectté válik, úgy hogy annak elfogadása a biztosított részéről már nem jön tekintetbe. Ezt igazolja maga a 468. §., midőn folytatólag az »elfogadott ajánlatnak« bevezetéséről szól. E részben nem tesz különbséget, vajjon a biztosítási ajánlat minden lényeges pontra kifejezetten kiterjeszkedett-e, vagy egyes pontokat, mint nevezetesen a díj közelebbi meghatározását, a kijelölt és az ajánlattevő előtt ismert díjtáblázat vagy egyéb tudomására hozott adatok alapján, a biztosítóra bízta: v. ö. **C.** 892/97. (D. III. f. 11., 53. l.), 5062/98. (U. o. 13., 303. l.), 72/99. (U. o. 14., 288. l.), 20/901. (U. o. 20., 51. l.) Amiből következik, hogy a biztosított a kötvényt s az abban megállapított díjfizetési kötelezettség teljesítését vissza nem utasíthatja azzal, hogy a szerződés megkötésétől eláll (l. alább 191. §. is). A biztosított ajánlatától csak ugyanazon feltételek mellett léphet vissza, melyek az ajánlatokra nézve általában állanak. V. ö. **L. I.** 1342/81. (D. 28., 200. l.), **C.** 3908/83. (D. Új f. 7., 94. l.), 316/84. (U. o. 9., 307. l.), 932/94. (U. o. 39., 82. l.), 110/95. (D. III. f. 2., 129. l.), 734/98. (D. III. f. 11., 31. l.), 1096/901. (U. o. 21., 181. l.), 496/906. (H. D. I. 243. l.); **B. T.** 15/95. (U. o. 2., 344. l.) Csak ha a kötvény az ajánlattól eltérő kikötéseket tartalmaz, ami az ajánlat visszautasításának s egyuttal új ajánlatnak tekintendő (l. fent. 141. §.), nem jön létre a szerződés előbb, mintsem a kötvény a biztosított által elfogadtatik, vagy ami ezt kifejezi, kifogás nélkül átvétetik. V. ö. **C.** 1397/89. (J. 90., 197. l.), 346/91. (M. 385. l.), 2274/94. (U. o. Új f. 38., 276. l.); **B. T.** 74/900. (D. III. f. 19., 290. l.), 1330/903. (U. o. IV. f. 1., 29. l.), 468/909. (H. D. III. 360. l.), 118/910. (U. o. IV. 176. l.). Még messzebb megy **C.** 3750/95. (D. III. f. 3., 47. l.) és 4528/99. (U. o. 17., 212. l.), melyek szerint a szerződés az ajánlattól eltérő kötvény kiállítása esetében is létrejött, ha az ajánlat 48 óra alatt

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

történt bevezetését [id. §. 2. bek.].[4]) Nehogy továbbá a biztosított ajánlatának elfogadása és a szerződés létrejötte iránt túlsokáig bizonytalanságban maradjon s hogy a biztosítás a biztosított szándékához képest mielőbb s a biztosító önkényétől függetlenül kezdetét vehesse: [5]) a K. T. kimondja még, hogy az ajánlatnak a biztosító könyveibe való bevezetése megtörténtnek tekintetik, ha a biztosító azt annak vételétől [6]) számítandó 48 óra alatt vissza nem utasította [id. §. 3. bek.].[7]) Ez utóbbi eset-

---

vissza nem utasíttatott, a biztosított tehát az eltérő kötvény dacára az első díjt megfizetni tartozik s csak azt kívánhatja, hogy a biztosító az ajánlatnak megfelelő kötvényt állítson ki. De ez téves. Ha a kötvény kiállíttatott, akkor a szerződés létrejötte csakis az ajánlat és kötvény közti megegyezés alapján állapítandó meg s nem a törvénynek oly intézkedése alapján, mely nyilvánvalóan csak arra az esetre szól, ha kötvény nem állíttatott ki. Az id. hat. magyarázata a legképtelenebb következményekre vezet. V. ö. *Kassai T.* 28/95. (Ü. L. 96., 15. sz.), **B. T.** id. 74/900., **C.** id. 1096/901. Magától értetik, hogy a kötvénynek kellő időben kell kézbesíttetnie. Ha a biztosító a kiállított kötvényt nagy késedelemmel kézbesítteti, vagy a biztosítottat a kötvény kiállításáról nem értesíti: a biztosító a díj megfizetését nem követelheti. **C.** 141/902. (D. III. f. 23., 237. l.)

[4]) Ez mindennemű biztosításra egyformán vonatkozik, tehát nemcsak az olyan biztosításokra, melyeknél a szerződés megkötése épen csak az ajánlatnak a biztosító könyveibe való bevezetése által szokott történni. Igy eltekintve a viszontbiztosítástól, melyre a K. T. 468. §-a úgy sem vonatkozik, a fuvarozási biztosításnál fordul elő, hogy a fuvarozó előre hosszabb időre, pl. egy évre köt ú. n. *általános* vagy *általány* biztosítási szerződést *(Generaltransportversicherung, laufende V., assurance à abonnement)* minden ezen idő alatt eszközlendő fuvarozásokra nézve, az egyes tényleg foganatosított fuvarozások biztosítása pedig a biztosítónál eszközölt bejelentés és bejegyzés által történik. V. ö. **C.** 866/95. (D. III. f. 3., 301. l.), ahol azonban kimondva, hogy a biztosítás a be nem jelentett szállítmányokra is kiterjed, ha a szerződés az összes szállítmányokra vonatkozik, ami csak a díjfizetési kötelezettség tekintetében helyes.

[5]) V. ö. *Értekezlet* jegyzők. 489. l.

[6]) Maga a biztosító, illetve a szerződés megkötésére jogosított képviselője, nem annak *ügynöke* részéről, aki az ajánlat elküldését csak közvetíti. Az ajánlat vételének időpontját a biztosított tartozik bizonyítani. **C.** 514/83. (D. Új f. 9., 289. l.)

[7]) Ez voltaképen egyenlő annak kimondásával, hogy a biztosító hallgatása 48 órán át az ajánlat elfogadásának tekintetik, miként a K. T. 320. §. esetében. Hogy azonban legalább látszólag fentartassék az írásbeliség elve, a törvény a hallgatást a bevezetés megtörténtével azonosítja. Minden esetre eredeti módja a törvényszerkesztésnek! — A 48 órai nyilatkozási határidő a biztosítóra nézve *parancsoló* természetű, épúgy mint a bizt. ügyletre vonatkozó határozatok általában. V. ö. **B. T.** 582/94.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben a biztosítás, vagyis a biztosító általi veszélyviselés, az ajánlat elküldését vagy átadását követő napon déli 12 órakor veszi kezdetét [id. §. 4. bek.].[8])

(Ú. L. 94., 38. sz.) C. 364/909. (H. D. III. 321. l.). Ennélfogva a biztosított hátrányára meg nem hosszabbítható, és pedig sem szerződésileg, sem nyomtatott ajánlati ürlapokba felvett feltételek által (l. fent. 1. jegyz.). Ellenk. C. 394/83. (D. Új f. 5., 253. l.), 1590/95. (D. III. f. 7., 198. l.), 1315/96. (U. o. 132. l.), 1105/99. (U. o. 17., 43. l.), 703/900. (U. o. 19., 116. l.), 754/900. (U. o. 282. l.), 1096/901. (U. o. 21., 181. l.), 1067/901. (U. o. 22., 55. l.), 118/910. (H. D. IV. 176. l.), 949/910. (U. o. V. 220. l.), B. T. 74/900. (U. o. 19., 290. l.) ; C. id. 1067/901. szerint azonban az eltérő kikötés csak úgy érvényes, ha határozott nyilatkozási idő állapíttatott meg, nem, ha a biztosítónak tetszésére bízatik, mikor akar nyilatkozni ? — Az id. határozatok részben úgy magyarázzák a szóban forgó rendelkezést, mintha az egyszerü v é l e l e m volna. Azonban ez nem vélelem, hanem kötelező magyarázati szabály, melynek alkalmazását a biztosító csak azáltal háríthatja el, ha a kijelölt 48 óra alatt vagy visszautasítólag, vagy pedig elfogadólag nyilatkozik. Ha a biztosító ezen idő alatt nem képes magát az egyikre vagy a másikra elhatározni, módjában áll feltételes vagy eltérő elfogadási nyilatkozatot tenni (l. C. id. 364/909.), amely esetben azonban ő lesz az ajánlatot tevő fél, úgy hogy a biztosított nem eredeti ajánlata, hanem csak az ő részéről kifejezetten vagy a kötvény kifogás nélküli átvétele által történt elfogadás alapján lesz kötelezve. — C. id. 514/83. szerint a 48 óra alatti visszautasításra a biztosító akkor is jogosítva van, ha az ajánlatot könyveibe már bevezette, ami azonban csak akkor helyeselhető, ha a biztosított a bevezetés megtörténtéről nem értesíttetett. De l. ezzel szemben C. id. 1067/901., mely szerint a könyvekbe történt bevetés hatálya az értesítéstől, melyet a törvény nem követel, teljesen független, tehát a bevezetés után a visszautasítás még akkor sem lehetséges, ha értesítés nem történt ; C. id. 949/910. szerint azonban az értesítés illetve az elfogadás közlése is kiköthető a megkötés feltételéül. Helyes C. 1128/91. (D. Új f. 29., 208. l.), mely szerint a visszautasítás hiánya dacára a biztosítás nem jön létre, ha a 48 óra alatt a kérdéses dolog elenyészett.

[8]) Tehát még a szerződés létrejötte előtt, azaz a biztosítás kezdőpontja a biztosítási szerződés létrejötte előtti időre visszavonatik. Igy pl. ha az ajánlat elküldetik január 1-én, átvétetik 5-én s a biztosító 7-ikéig nem nyilatkozik, utóbbi felelős azon kárért, mely január 2-án déli 12 óra után következett be, dacára, hogy a szerződés létrejötte csak január 7-ikére tehető, előbb az ajánlat vissza lévén utasítható ! — A törvény szövege egyébiránt nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy a veszély viselésének ezen időpontja épen csak arra az esetre van megállapítva, ha a biztosítási szerződés a 3. bek.-ben megállapított 48 óra alatti visszautasítás elmulasztása folytán tekintetik létrejöttnek. V. ö. *Értekezl.* jk. is 491. l. Csakis ez esetben bír tehát egyuttal e rendelkezés p a r a n c s o l ó jelleggel. Ha ennélfogva a biztosító a 48 óra alatt az ajánlatra n y i l a t k o z o t t, mi sem áll útjában annak, hogy a biztosítás kezdete máskép állapíttassék

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A biztosítási ügylet, mely a törvényben kijelölt kellékeknek meg nem felel, érvénytelen [**K. T. 465. §.** 3. pont.]. Ez áll úgy akkor, ha a biztosítási szerződés általában nem írásbeli alakban jön létre, mint azon közelebbi kellékek hiánya esetére, melyeket a törvény előír. Ezeket azonban a törvény csak a biztosítási k ö t v é n y r e nézve tartotta szükségesnek felállítani, egyrészt azért, mert a gyakorlatban épen ezen módon szokott a biztosítási ügylet megköttetni; másrészt a biztosítási kötvény nagy jelentősége miatt. A biztosítási kötvény ugyanis nem csupán a biztosítási szerződés létrejöttének és tartalmának bizonyító eszköze, hanem egyúttal annak hordozója, képviselője, vagyis é r t é k p a p i r jellegével bir.[9]) A biztosítási kötvény kiállítása, amint láttuk, nem egyedüli módja ugyan a bizt. szerződés létrejöttének, tehát nem érvényességi kellék[9a]); ha azonban, mint rendesen, ez választatik, a kötvény kiállítása nemcsak azt foglalja magában, hogy a biztosított annak értelmében vállalja

---

meg, vagy a veszélyviselés elvállalása feltételessé tétessék. Sőt a szóban forgó rendelkezés a 48 óra alatti visszautasítás elmulasztása esetében is csak akkor alkalmazható, ha a biztosított ajánlatában a biztosítás kezdetére nézve k ü l ö n h a t á r n a p o t nem állapított meg, vagyis úgy teszi az ajánlatot, hogy a biztosítás annak elfogadásával mindjárt lépjen hatályba. Másként annak nem volna értelme, mert hisz világos, hogy a biztosított előre kötheti meg a szerződést, esetleg oly időben, mikor az illető dolog még nem is létezik (pl. jégkárbiztosításnál), vagy a veszélynek még kitéve nincs. Maga a K. T. utal a biztosítás kezdetének ilyetén megállapítására a 485., illetve 505. §§-ban s a 469. §-ban is erre való tekintettel említtetik a biztosítás kezdetének kitétele a kötvényben. V. ö. **C.** 860/95. (Ú. L. 95., 48. sz.). 1096/901. (D. III. f. 21., 181. l.) 3321/906. (D. IV. f. 4., 302. l.). A f u v a r o z á s i biztosításra az említett rendelkezés egyáltalában nem nyer alkalmazást, mert a K. T. 494. §-a arra nézve külön határozza meg a biztosítás kezdetét.

[9]) Ez már a K. T. 295. §-ában van elismerve. V. ö. *Tervezet* id. 631. l., **C.** 84/85. (D. Új f. 12., 245. l.), 9134/87. (M. IV. 379. l.) Mint értékpapir el is zálogosítható s megtartási jog tárgyát képezheti. V. ö. életbizt. kötvényre nézve: **C.** 2572/95. (D. III. f. 9., 259. l.), 2401/98. (U. o. 11., 301. l.). 1363/906. (D. IV. f. 6., 348. l.), 4176/912. (H. D. VI. 332. l.); részben ellenk. **B. T.** 3200/905. (D. IV. f. 4., 10. l.), mely határozottan megnevezett kedvezményezett kijelölése esetében a közönséges követelések elzálogosításánál szükséges adós-értesítést követeli. A mint azonban kiemeltük (l. fent. 130. §.), a biztosítási kötvény nem elvont *(abstract)* kötelmet tartalmazó, hanem jogcímes papir. A biztosítási szerződés képezi épen a kötvényben kifejezett kötelezettség jogcímét, melyre úgy a biztosító, mint a biztosított támaszkodhatik.

[9a]) V. ö. **C.** 1605/905. (H. D. I. 97. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

magára a fizetési kötelezettséget, hanem azt is, hogy a biztosított a szerződésből eredő jogokat rendszerint csakis a kötvény alapján és a kötvény által érvényesítheti.[10]) A **K. T. 469.** §-a szerint a biztosítási kötvénynek magában kell foglalni: 1. a felek neveit;[11]) 2. a tárgyat, melyen a vagyoni hátránnyal járó esemény bekövetkezhetik; 3. az eseményt, mely ellen a biztosítás irányul; 4. a biztosítási összeget;[12]) 5. a biztosítás kezdetét és végét;[13]) 6. a biztosítási díjt és 7. a kiállítók aláírását.[14]) E kellékekkel ellátott kötvény kiállítását a szerződő fél követelheti [id. §. 1. mond.],[14a]) habár a szerződés már egyébképen létrejött, a kötvény kiállításától tehát már feltételezve nincs.[15])

---

[10]) A kárbiztosítási ügyletre nézve ezt a K. T. 482. §-a kifejezetten megállapítja. L. alább 192. §. Az életbiztosításnál a törvény nem mondja ki ugyan, de még inkább áll s a biztosító társaságok feltételeiben mindenütt ki van mondva. Ellenk. **B. T.** 3200/905. (D. IV. f. 4., 10. l.) Épen azért, ha a kötvény elveszett, a biztosító csakis szabályszerű *megsemmisítési végzés* alapján tartozik fizetni.

[11]) Azaz a biztosító és a biztosított nevét. Utóbbira nézve kivétel van a harmadik személy javára kötött biztosításnál, melynél csak a szerződő fél neve teendő ki (l. alább). A bizt. kötvény egyébiránt *rendeletre*, t. i. a biztosított rendeletére is szólhat (l. fent. 132. §.). Bemutatóra ellenben csak életbiztosítási kötvény állítható ki. V. ö. alább 198. §.

[12]) A biztosítási összeg mellett a *biztosított dolog értékét* is kitenni, mely esetben ú. n. *taksált kötvényről* *(taxirte Polizze, police évaluée)* szokás beszélni, nem szükséges. A biztosítottra nézve azonban annak kitétele nagy előnnyel jár az érték igazolása tekintetében (l. alább 192. l.), feltéve, hogy a biztosító és biztosított között az értékre vonatkozólag kölcsönösen létrejött megállapítás a szerződésben határozott kifejezést nyert, vagyis kitűnik, hogy a felek az értéket közös becsű alapján állapították meg, illetve a biztosító a biztosított becsűjét mint értékmegállapítást elfogadta. **C.** 1489/93. (D. III. f. 5., 269. l.)

[13]) Csak a *biztosítás* kezdete és vége, vagyis azon időpont, amelytől fogva és ameddig a biztosító a veszélyt viselni tartozik, teendő ki a kötvényben, nem a biztosítási *szerződés* kezdete és vége. Utóbbi különben is összeesik a biztosítás végével, a szerződés kezdetét pedig, mint láttuk, maga a törvény állapítja meg.

[14]) *Keltezés* nem szükséges, bár fontos, pl. többszörös biztosításoknál arra a kérdésre nézve, vajjon egyidejüleg vagy különböző időben köttettek-e?

[14a]) Ha a biztosító e kötelezettségnek eleget nem tesz, ennek következménye az, hogy a kiállítandó kötvény biróilag megállapított tartalma biróilag kötelezőnek mondatik ki. V. ö. **C.** 1605/905. (H. D. I. 97. l.).

[15]) Igy nevezetesen, ha a szerződés már az ajánlatnak a biztosító könyveibe valósággal vagy képzeletileg (468. §. 3. bek.) történt bevezetése

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A biztosítási ügylet, épúgy mint más szerződés, vagy a felek között közvetlenül, vagy pedig a felek nevében meghatalmazottak által köthető. Utóbbi esetben a meghatalmazás közönséges szabályai nyernek alkalmazást, s nevezetesen ha a biztosított kötötte meg a szerződést meghatalmazott által, a biztosítási díj csak magától a biztosítottól követelhető, az eljáró meghatalmazottat ellenben semmi kötelezettség nem terheli. Rendesen a biztosítási szerződés a biztosító által alkalmazott ü g y n ö k ö k [16]) közreműködése mellett jön létre, akik azonban rendszerint sem a szerződés megkötésére a biztosító nevében feljogosítva nincsenek,[17]) sem a biztosítót a szerződési feltételek megállapításánál nem képviselik, hanem a biztosítási szerződések megkötése körül csak közvetítői, alkuszi szerepet játszanak.[18]) Épen azért az ügy-

által jött létre (l. *Értekezlet* jk. 413. l.), vagy a biztosító az ajánlatot a kötvény kiállítása előtt már másként elfogadta (l. fent. 2. jegyz.). Csak ilyen esetre bír a törvény rendelkezése jelentőséggel, mert ha közös szerződési okirat van, akkor a kötvény fölösleges, ha pedig a szerződés csak a kötvény kiállítása folytán jött létre, akkor azt követelni nem lehet (v. ö. fent 140. §.). Egyébiránt a biztosított a kötvény kiállítását az ajánlat bevezetése vagy másként történt elfogadása esetén sem követelheti f e l t é t l e n ü l, hanem rendszerint csak a díj lefizetése mellett. L. a köv. §-t.

[16]) V. ö. a bizt. ügynökök jogállásáról különösen: *Neumann K.* Die rechtliche Stellung der sog. Unteragenten einer Privatversicherungsgesellschaft Berlin, 1891. (l. hozzá *Köhne* Z. f. d. ges. H. R. 41. köt.), *Ehrenberg* id. m. I. 205. s k. l., *Hermann* Die rechtliche Verantwortlichkeit des Versicherers für seine Agenten nach österr. Rechte. Berlin, 1897., *Magyary Géza* és *Wittmann Mór* véleményeit a XI. magyar jogászgyűlés számára (Évkönyv I. 32. s k., 37. s k. l.) és ennek tárgyalásait. (U. o. II. 90. s k., 306. s k. l.) A bizt. magánvállalatokról szóló 1901. évi tervezet az ügynökök jogállását is szabályozza. V. ö. id. Jogászegyl. ért. XXII. 1. füz. Az 1908. évi n é m e t törvény is tartalmaz reájuk nézve intézkedéseket (43—48. §§.). — Minthogy a bizt. ügynökök az illető biztosító társaság alkalmazottjai s kizárólag annak érdekében járnak el (v. ö. **B. T.** 3144/90. H. D. IV. 255. l., de l. fent 45. §. 4. jegyz.), ők sem önálló iparigazolványra nem szorulnak, sem cégbejegyzésre nem kötelezhetők. V. ö. 48.065/93. keresk. min. rend. és **B. T.** 4582/79. (D. 28., 258. l.)

[17]) **C.** 5519/84. (M. IV. 53. l.), 1788/98. (D. III. 7. 5., 175. l.) 703/900. (U. o. 19., 116. l.) Kivételt képeznek a f ő- vagy v e z é r ü g y n ö k ö k, akik rendesen fel vannak jogosítva kárbiztosítási kötvényeket kiállítani és a kárkövetelések iránt jogérvényesen nyilatkozni. V. ö. **B. T.** 113/901. (D. III. f. 22., 327. l.), 147/905. (D. IV. f. 3., 368. l.). De ezek sem mindig. L. **C.** 1417/906. (H. D. II. 65. l.), 66/911. (U. o. V. 342. l.).

[18]) V. ö. **C.** id. 1417/906. Csakis ez felel meg a biztosító társaságok szabályzatainak, amelyek pedig törvényes rendelkezés hiányában mérv-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nök irányában tett kijelentések a biztosító előtt nemlétezőknek veendők, ha azok tudomására nem hozattak, nevezetesen az ajánlatba fel nem vétettek ; [19]) hasonlóképen az ügynök által a biztosítási feltételektől eltérően tett igéretek a biztosítót nem kötelezik.[20]) Viszont az ajánlat tartalma a biztosítottra nézve kötelező, habár azt részben vagy egészben nem maga, hanem az ügynök által töltötte ki. E tekintetben az ügynök a biztosított megbízottja.[21]) Csak annyiban tekintendő az ügynök a biztosító meg-

---

adók. Minthogy azonban az ügynökök a bizt. társaságok alkalmazottjai s a nagyközönség a biztosítások megkötésénél teljesen reájuk van utalva és sem hatáskörüket, sem megbizhatóságukat és szakértelmüket nem ellenőrizheti: nagyon indokolt volna, ha a törvényhozás a bizt. ügynökök jogi állását úgy szabályozná, hogy a közönség minden visszaélés ellen meg volna védve. A XI. magyar jogászgyűlés is kifejezte ennek szükségességét (l. Évkönyv II. 139., 308. l.)

[19]) Ez vonatkozik úgy a biztosított által tűzött feltételekre, mint az általa tett bevallásokra. V. ö. **C.** 1177/82. (D. Új f. 1., 240. l.), 230/84. (P. T. 8., 90. l.), 358/85. (U. o. 11., 52. l.), 1110/86. (U. o. 14., 60. l.), 43/86. (M. Ig. D. 2., 70. l.), 828/90. (D. Új f. 29., 121. l.), 141/98. (D. III. f. 11., 200. l.), 13.877/99. (U. o. 17., 90. l., arra az esetre, amelyben a biztosított magának az ügynökkel szemben a visszalépés jogát tartotta fenn), 4518/99. (U. o. 17., 212. l.), 527/900. (Jogt. K. 900. 39. sz. m.), 703/900. (U. o. 49. sz. m.), 95/900. (D. III. f. 20., 52. l. biztosító tudomására jutott feltétel kikötésére nézve) ; 149/901. (U. o. 221. l.), 272/901. (U. o. 21., 337. l.), id. 1417/906. Ellenk. **B. T.** 1/900. (D. III. f. 17., 332. l.), 54/903. (U. o. 25., 119. l.), 146/905. (D. IV. f. 4., 12. l.). V. ö. 1908. német t. 44. §. is. A biztosítási ügylet megkötésére felhatalmazott képviselő tudomása azonban a biztosító tudomásával egyenlő. V. ö. **C.** 1315/96. (D. III. f. 7., 132. l.), id. 272/901., 1314/904. (D. IV. f. 2., 85. l.) ; id. német t. 45. §.

[20]) V. ö. **L. I.** 732/81. (D. 28., 243. l.) **C.** 505/84. (P. T. 10., 100. l.), 950/90. (D. Új f. 29., 232. l.), 3020/98. (D. III. f. 13., 275. l.), 527/900. (U. o. 18., 253. l.), 703/900. (U. o. 19., 116. l.), 1122/905. (D. IV. f. 6., 205. l.), 668/911. (H. D. VI. 341. l.).

[21]) V. ö. **C.** 1397/89. (J. 90., 197. l.), 1250/93. (D. Új f. 37., 150. l.), 358/901. (D. III. f. 21., 126. l.), 37/903. (U. o. 25., 292. l.) **B. T.** 4639/94. (J. 94., 79. l.), 1315/96., id. 141/98., 5062/98. (D. III. f. 13., 303. l.), id. 272/901. **K. V. T.** 17/99. (U. o. 14., 356. l.). Ellenk. **C.** 781/901. (D. III. f. 23., 81. l.), 911/902. (U. o. 24., 293. l.), 80/911. (H. D. V. 250. l.), **B. T.** id. 146/905.: a díj nagysága és a díjfizetés módozatai tekintetében, ha az ügynök a biztosítottal történt megállapodás ellenére állította ki az ajánlatot ; **C.** 12.047/95. (D. III. f. 1., 309. l.) : az ügynök általi megtévesztés esetére a biztosító személye iránt ; id. 703/900., 6030/900. (D. III. f. 21., 336. l.), 505/902. (U. o. 23., 362. l.), 1299/902. (U. o. 24., 165. l.) : az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hatalmazottja gyanánt, amennyiben tőle külön meghatalmazása van, ami különösen a díjak beszedésére és a károsszegek kifizetésére nézve áll.[22])

---

ajánlat tartalmára nézve általában ; 394/901. (D. III. f. 21., 80. l.) és 1237/901. (U. o. 22., 351. l.), 1126/906. (H. D. I. 215. l.), 919/907. (U. o. 309. l.), 505/908. (U. o. III. 6. l.) : a közlési kötelezettségre s az arra vonatkozó kérdések értelmezésére nézve. De épen azért, mert az ajánlat megtétele tekintetében az ügynök a biztosított s nem a biztosító megbizottja, a biztosított az ajánlatot mindaddig visszavonhatja, míg az a biztosítóhoz nem érkezett meg. V. ö. **C.** 1025/84. (P. T. 12., 12. l.), 795/91. (Ü. L. 91., 13. sz.) Megfordítva azonban, ha a biztosító az ajánlatot visszautasítja, az erről szóló értesítésnek nemcsak az ügynök, hanem magához a biztosítotthoz kell idejében (K. T. 468. §. l. fent.) megérkeznie, a visszautasítás s ennek közlése tekintetében az ügynök már csak mint a társaság közege járhat el : **C.** 1459/900. (D. III. f. 20., 217. l.) — Az ügynökkel egyenlő az életbiztosításnál a biztosító társaság o r v o s a, ha ez a biztosított helyett tölti ki az egészségi állapotra vonatkozó kérdőívet : **C.** id. 141/98., mely azonban megengedi annak bizonyítását, hogy az ajánlat tartalma nem tükrözteti vissza a biztosítotthoz intézett kérdéseket és az azokra adott feleleteket, ami azonban csak akkor helyes, ha az ügynök a biztosító meghatalmazottjának tekintetik. Amennyiben az orvos önálló vizsgálatot foganatosít s a biztosított felvételéről maga határoz, ő e részben mindenesetre mint a biztosító meghatalmazottja jár el : **C.** 1011/901. (D. III. f. 20., 226. l.)

[22]) Magában véve az ügynök a díjak felvételére nincs felhatalmazva V. ö. **C.** 618/85. (P. T. 11., 151. l.), 437/88. (D. Új f. 21., 79. l.), 1333/91. (J. Sz. 7., 219. l.), id. 1788/93. A meghatalmazásnak azonban nem kell kifejezettnek lennie. A társaság által kiállított díjnyugta felmutatása őt eléggé legitimálja s ha az erre fizetett összeget elsikkasztja, ez a biztosító terhére megy, épúgy mint az ügynök sikkasztása és csalása a reá bízott károsszegek tekintetében. V. ö. **C.** 213/83. (D. Új f. 5., 276. l.), n é m e t bizt. t. 43. §. Vajjon az ügynök jogosítva van-e a díjfizetésre nézve h a l a s z t á s t engedni ? szintén a meghatalmazástól függ. Magában véve akkor sem, ha a díjfelvételre fel van hatalmazva. V. ö. **C.** 437/88. (D. Új f. 21., 79. l.) Hasonlóképen nem áll jogában külön felhatalmazás hiányában az elkésett díjfizetést elfogadni. V. ö. még a főügynökségre nézve : **C.** 322/96. (D. III. f. 6., 4. l.) Sem a biztosítottat a dijfizetés iránt megperelni (K. T. 43. §.) : **C.** 1214/98. (D. III. f. 14., 207. l.) A mennyiben az ügynök a díjbeszedéssel meg van bízva, ő erre nézve természetesen a társaságnak felelős és pedig, ha a be nem váltott díjnyugtákat a szerződésileg kikötött idő alatt vissza nem küldötte, akkor is, ha a bizt. szerződés a K. T. 485. §. 4. pontja értelmében hatályát vesztette. **C.** 45/96. (D. III. f. 5., 286. l.) Másfelől a díjbeszedésre feljogosított ügynök kezéhez történt fizetésnek a társaság irányában való joghatálya nem függ attól, hogy az ügynök a díjnyugtát átadta-e a félnek vagy nem. A nyugta csak bizonyíték. **C.** 619/98. (D. III. f. 13., 158. l.)

DIT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

IV. A biztosítási ügyletnek meghatalmazott általi megkötésétől megkülönböztetendő az az eset, midőn valaki a biztosítóval más érdekében ugyan, de saját nevében szerződik. Ez a harmadik személy érdekében kötött biztosítás.[23]) Ennél is a biztosítóval szerződő fél maga nincs a biztosított tárgy tekintetében vagyonilag érdekelve, a szerződő fél nem maga a biztosított, hanem biztosított az, akinek érdekében a biztosítás köttetik; de mert a szerződő fél saját nevében köti meg a biztosítást, az ő személye nemcsak nem tünik el a biztosított személye mögött, hanem ellenkezőleg épen ő az, aki mint valóságos szerződő fél a biztosítóval szemben jelentkezik. A harmadik személy érdekében kötött biztosításnál tehát a szerződő fél és a biztosított személye, a szerződés megkötése és a vagyoni érdekeltség külön van választva. Ily biztosítás köthető akár a harmadik érdekelt fél tudtával és megnevezése mellett, akár enélkül; mi tekintetben teljesen közömbös, vajjon a szerződő fél a harmadik érdekelt megbízása folytán vagy enélkül jár-e el? Ha azonban a harmadik a biztosítási szerződésben meg nem neveztetik, akkor világosan kiteendő, hogy biztosítottnak a lehető kár által érdekelt kötvénybirtokos tekintetik,[24]) ellenkezőleg a biztosítás a szerződő fél érdekében kötöttnek tekintetik [**K. T. 466. §.**].[25])

Abból, hogy a szerződés nem a biztosított, hanem a szerződő fél nevében köttetik, következik, hogy a biztosító irányában a díjfizetésre egyedül a szerződő fél s nem a biztosított van kötelezve [**K. T. 467. §.**];[26]) másrészt azonban abból, hogy nem a

[23] Ily biztosítás különösen bizományosok, szállítmányozók, fuvarozók, közraktárak stb. által szokott vétetni. V. ö. fentebb 160., 181. §§.

[24]) Minthogy a kötvény birtoka a biztosított dolog birtokával együtt változhatik, ebből kitünik, hogy a tárgyra vonatkozó érdeknek nem kell az egész biztosítási idő alatt egy és ugyanazon személyben fenforognia. A biztosítás épen azért vétetik a kötvénybirtokos érdekében, mert előre nem lehet tudni, ki lesz az esemény bekövetkezésekor érdekelt? A kötvénybirtokos megjelölése helyett más kitétel is használható, mely azt fejezi ki, hogy annak érdekében köttetik a biztosítás, aki érdekelve van. Szokásos különösen ily kitétel: »annak javára, akit illet«, *»für Rechnung, wen es angeht«*, *»pour le compte de qui il appartiendra«* stb. Az azonban már a K. T. 482. §-ára való tekintettel szükséges, hogy az, aki így mint biztosított megjelöltetik, a kötvény birtokában legyen.

[25]) Ez azt a következményt vonja maga után, hogy a biztosító a kártérítés alól felszabadul, ha a szerződő fél nincs érdekelve.

[26]) Hogy mennyiben élhet a szerződő fél visszkeresettel a biztosított ellen? a köztük fenforgó viszonytól függ, illetve a megbízás nélküli ügy-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerződő fél, hanem a biztosított van a lehető kár által érdekelve, következik, hogy az esemény folytáni kár megtérítését nem a szerződő fél, hanem csak a biztosított követelheti.[27]) A biztosított ezen joga közvetlenül a biztosítási szerződésből foly, mely épen az ő érdekében köttetett ;[28]) ugyanazért az ő utólagos jóváhagyása nem szükséges, illetve akkor is hatállyal bír, ha az esemény megtörténte után következik be [id. §. 2. bek.]. A biztosítót a szerződésből vagy a törvényből megillető kifogások azonban, különösen a rendes díjfizetés elmulasztása, ellene épúgy érvényesíthetők, mintha a szerződés általa köttetett volna meg.[29])

191. §.

A biztosított kötelezettségei.

I. A legfőbb kötelezettség, mely a biztosítottat terheli : a díjfizetés. A biztosított tartozik a megállapított díjt [1]) kellő

---

vitel *(negotiorum gestio)* szabályai szerint ítélendő meg. V. ö. **C.** 7582/91. (J. 92., 61. l.), 7468/92. (D. Új f. 34., 94. l.)

[27]) V. ö. **C.** a megelőző jegyz.-ben, német biztr. t. 75. §. Ez által különbözik a harmadik személy érdekében kötött biztosítás a bizományi biztosítástól, melynél a bizományos egyúttal mint biztosított is szerepel.

[28]) A harmadik személy érdekében kötött biztosítás a helyes felfogás szerint nem más, mint a harmadik előnyére kötött szerződések egy faja. A régibb felfogás s egyes újabb törvényhozások szerint is a harmadik személy érdekében kötött biztosítás a megbízás vagy megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint ítélendő meg s ettől a K. T. sem tudta magát teljesen emancipálni, amint az a 467. §. 2. bek.-ben említett utólagos jóváhagyásból kitűnik (v. ö. *Tervezet* ind. is 608. l.). Ha azonban a jóváhagyás az esemény után is történhetik, akkor annak a kárkövetelés szempontjából semmi jelentősége nincs ; másrészt pedig a törvény a megbízás nélküli ügyvitel eszméjét határozottan elejti, midőn meghatalmazás hiánya esetében minden esetre, tehát jóváhagyás esetében is, a szerződő felet kötelezi a díjfizetésre.

[29]) A díjfizetés elmulasztása esetére az id. §. 2. bek. maga utal, sőt úgy látszik, mintha a biztosított jogát még erősebben akarná függővé tenni a díjfizetéstől, mint ha maga szerződik, nevezetesen a K. T. 473. §-nak a díjfizetés elhalasztására vonatkozó szabálya sem nyerne alkalmazást, ami azonban fel nem tehető. Egyéb kifogások közül különösen a közlési kötelezettség megsértése jöhet szóba, melynek teljesítésénél nemcsak a szerződő fél, hanem esetleg a biztosított tudomása is határoz. (K. T. 474. §.)

[1]) A biztosított csak azt a díjat tartozik megfizetni, mely a szerződésben, illetve kötvényben világosan megállapíttatott. Külön pótlékok

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

időben [2]) megfizetni s kétség esetében a díj megfizetése előtt a kötvény kiadását nem követelheti [**K. T. 473. §.**],[3]) ami egyúttal azt akarja jelenteni, hogy más megállapodás hiányában a biztosító a díj megfizetése előtt a kártérítésre nincs kötelezve, vagyis hogy a díjfizetés a kockázat viselésének feltétele.[4]) E szabály mindazonáltal kivételt szenved, ha a

---

fizetésére is csak ezen feltétel alatt van kötelezve. **C.** 640/91. (D. Új f. 31., 308. l.) A kötvény tartalmával ellenkező szóbeli megállapodás nem jön tekintetbe: **C.** 185/905. (D. IV. f. 4., 238. l.). V. ö. fent. 140. §. 7. jegyz. A bizt. szerződésben (kötvényben) érvényesen kiköthető az is, hogy kár esetére pótdíj fizetendő; ez a díj megállapítását határozatlanná nem teszi: **C.** 705/99. (D. III. f. 16., 115. l.)

[2]) Azaz, ha meghatározott lejárati nap megállapítva nincs, mihelyest a biztosító a díjat követeli. V. ö. K. T. 327. §. és fentebb 146. §.

[3]) Feltéve, hogy egyáltalában követelheti, azaz hogy a szerződés már létrejött. V. ö. a megelőző §-t 15. jegyz.

[4]) Ez az elv a szárazföldi biztosításnál általánosan el van ismerve (l. legújabban német bizt. t. 38. §.) s összefüggésben áll a biztosítás alapeszméjével, mely szerint az egyest érő kár nagyobb tömegre felosztatik (l. fentebb 183. §.). A biztosítottak által fizetett díjak képezik épen azt az alapot, melyből a kártérítési összegek terv szerint fizettetnek s ha ez az alap nem volna meg valóságban, hanem csak követelésben, a biztosító esetleg nem lenne képes fizetési kötelezettségeinek eleget tenni. Erre való tekintettel a biztosító társaságok különös nyomatékkal szokták hangsúlyozni a mondott elvet kötvényfeltételeikben. Hogy e feltételek a K. T. 468. §-ával szemben érvénytelenek volnának, amint ez néha állíttatik: v. ö. pl. **C.** 7871/88. (D. Új f. 20., 50. l.), 1506/90. (P. T. 24., 3. sz.), 394/901. (D. III. f. 21., 80. l.) **B. T.** (D. Új f. 29., 211. l.); 10.093/95. (D. III. f. 2., 337. l.), 1865/97. (D. III. f. 11., 35. l.), 3020/98. (U. o. 13., 275. l.), 5062/98. (U. o. 303. l.); ellenk. helyesen: **C.** 893/97. (Jogt. K. 98., 2. sz.), 72/99. (D. III. f. 14., 288. l.), 754/900. (U. o. 19., 282. l.), 209/902. (U. o. 22., 163. l.), 210/902. (U. o. 169. l.), 1237/902., (U. o. 25., 151. l.), **B. T.** 87/903. (U. o. 256. l.), — nemcsak az id. §. helytelen magyarázatán alapul (l. a megelőző §-t), hanem a K. T. egyéb intézkedései által is megcáfoltatik, amelyekből épen az vehető ki, hogy a szóban forgó elv a K. T. által külön kikötés nélkül is el van ismerve. Magának a 473. §-nak rendelkezése, hogy a díjfizetés előtt a kötvény kiadása nem követelhető: csak akkor bír kellő értelemmel, ha a biztosító a kötvény kiadása előtt, a 3. bek. kivételétől eltekintve, kötelezve nincs; mert ha igaz is, hogy a kötvény az első díj fizetése iránt nyugtát is szokott tartalmazni s a biztosító által a díjfizetés előtt már ez okból nem adható ki (csakis erre utal a *Tervezet* ind. 619. l.), hogy továbbá a kötvény visszatartása már eléggé sujtja a biztosítottat azzal, hogy a bizt. szerződésről bizonyíték nincs: ez még mindig nem felel meg azon jelentőségnek, mellyel a kötvény, mint a biztosítási szerződés hordozója, képviselője bír, s mely,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

biztosító a díjfizetésre halasztást enged,[5]) s ily halasztásnak tekintendő az is, ha a kötvény a díj lefizetése előtt adatik ki [id. §. 3. bek.].[6]) A kötvény átvételére és a díj megfizetésére a biztosított per útján is szorítható ;[7]) úgy azonban, hogy ha a kockázat

---

mint említettük, a K. T. 482. §-ában is kifejezést nyer (l. a megelőző §-t). Utalunk azonban különösen a K. T. 467. §. 2. bek.-re (l. u. o.), valamint a 485. §. 4., illetve 505. §. 3. pontjára (l. alább 193. §.), melyekben a veszélyviselésnek a díjfizetéstől való feltételezettsége egész határozottan nyilvánul. Az is helytelen, ha a veszélyviselés feltételezése a díjfizetéstől abban az esetben nem ismertetik el, ha mint rendesen a biztosítási idő kezdete a bizt. kötvényben határozottan ki van téve, amivel az érintett kikötés ellentétben állana. Igy **C.** 860/95. (D. III. f. 4., 35. l.), 1096/901. (U. o. 21. 181. l.), id. 209/902., 210/902., 1237/902. Azonban a díjfizetési kikötés a biztosítás kezdetét épen feltételessé teszi. A fentidézett határozatok különben főleg azért mondják ki az érintett kikötés hatálytalanságát, hogy az első díj fizetésének kötelezettségét a biztosító javára megállapítsák, épúgy mint a kikötés hatályosságát elismerő határozatok azért, hogy a biztosított a díjfizetés alól felmentessék. Ámde a díjfizetés a mai közfelfogás szerint nem a szerződés *létrejöttének*, *perfectiójának* fetétele, mint a régibb felfogás szerint, mely a biztosítási szerződést *reál-szerződésnek* tekintette ; amely felfogás azért engedett azon felfogásnak, mikép a díjfizetés csupán a *kockázat* viselésének feltétele, hogy a díj hitelezése legalább kivételképen megengedhető legyen. V. ö. *Kübel* id. h. II. 29. s k. l.

[5]) V. ö. **C.** 860/95. (D. III. f. 4., 35. l.), 442/96. (U. o. 6., 310. l.). Nem épen határozott időre : **C.** 361/908. (H. D. III. 30. l.).

[6]) A halasztás alatt ily esetben nem értendő időhaladék oly értelemben, mintha a biztosító csak bizonyos idő multán követelhetné a díjt. A biztosító a díjat a kötvény átadása után azonnal is követelheti. A törvény csak azt akarja mondani, hogy a *díj hitelezettnek* tekintendő és a biztosító a veszélyt épúgy viseli, mintha lefizettetett volna. **C.** 650/84. (D. Új f. 9., 252. l.) szerint a kötvény birtoka egyúttal a díj megfizetése mellett vélelmet alkot, úgy hogy a biztosító tartozik bizonyítani, hogy a díj még nem lett megfizetve. Magától értetődik, hogy a kötvény kiadásában rejlő halasztás csak az első díjra vonatkozik, nem a visszatérő időszakokban fizetendő későbbi díjakra. V. ö. **C.** 746/904. (D. IV. f. 4., 87. l.)

[7]) V. ö. **C.** 7964/82. (D. Új f. 4., 46. l.), 3908/83. (U. o. 7., 94. l.), 316/84. (U. o. 9., 307. l.), 87/85. (U. o. 13., 11. l.), 7871/88. (U. o. 20., 50. l.), 950/90. (U. o. 29., 232. l.), 932/94. (U. o. 39., 82. l.), 3750/95. (D. III. f. 3., 47. l.), 734/98. (U. o. 11., 31. l.), 892/97. (U. o. 53. l.), **B. T.** 15/95. (U. o. 2., 344. l.) ; a visszatérő időszakokban fizetendő *első díjra* nézve, habár a szerződés a későbbi díjak fizetésének elmulasztása miatt hatályát vesztette. Ellenk. **C.** 3321/904. (D. IV. f. 4., 302. l.) azon esetre, ha a bizt. feltételek szerint a bizt. szerződés véglegesen csak a díj megfizetése és a kötvény kiadása folytán lép hatályba. De ez a kikötés csak a kockázat viselésére értendő a 4. jegyzetben kifejtettek szerint. A veszélyviselésre

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

viselése és a díjmegállapítás visszatérő időszakok szerint történik (l. fent. 187. §.), a biztosított csak azt a díjt tartozik fizetni, mely az ő akaratnyilvánítása által[8]) már megkezdett időszakra esik,[9]) még ha a szerződés egységesen több ilyen időszakra köttetett is.[10]) Vajjon a szerződés tartama alatt, illetve

---

nézve per esetében is ugyanaz áll, mint az önkéntes díjfizetés esetében, vagyis a biztosító csak a tényleges behajtás után bekövetkezett eseményért felelős. Ellenk. vagyis hogy a biztosító előbb is felelős: **C.** id. 860/95. (halasztás esetén a díjoszthatlanság elve alapján). V. ö. **C.** 1042/98. (D. III. f. 13., 233. l.) is, ahol azonban az esemény a jogerős marasztaló ítélet után következett be (ugyanígy 209/902., 210/902. u. o. 22., 163., 169. l.), továbbá **C.** 1096/901. (U. o. 21., 181. l.), ahol az esemény (halál) a perfelvételi határnap előtt következett be és 139/901. (U. o. 330. l.), általában a beperesítés után következett kárra nézve. Igy **C.** 746/904. (D. IV. f. 4., 87. l.) is, de csak ha a biztosított marasztaltatott.

[8]) Nem szükséges épen kifejezett akaratnyilvánítás a biztosítás további fentartására. Lehet hallgatagos is, pl. ha a biztosított a biztosítónak az előbbi időszak leteltével hozzá intézett kérdésére nem felel. (K. T. 320. §.)

[9]) Amennyiben a díj később fizetendő, mint amikor a biztosítás kezdetét veszi, csak az a részlet követelhető, mely a díj lejárati napjáig terjedő időre esik. A díjoszthatlanság elve (l. alább) ennek nem áll utjában, mert a kockázat csak akkor és addig tekinthető oszthatlannak, ha és amíg a kockázat hatályában fennáll. **C.** 442/96. (D. III. f. 6., 310. l.), 45/98. (U. o. 12., 130. l.), 832/99. (Jogt. Közl. 1900. évf. 1. sz. mell.)

[10]) Ez teljesen megfelel a díj- és veszélyviselés közti viszonynak, (l. fent. 187. §.) s határozottan következik a K. T. 485. §. 4. pontjából, illetve 486. §-ából, melyek szerint a visszatérő időszakokban fizetendő díj lerovásának elmulasztása esetében a bizt. szerződés minden megkülönböztetés nélkül, tehát a biztosítottra és a biztosítóra nézve egyaránt hatályát veszti s a biztosított ily esetben csak a lejárt díj megfizetésére van kötelezve (l. alább 193. §.). Állandó bírói gyakorlat. V. ö. **L. I.** 8240/76. (D. 16., 159. l.), **C.** id. 7964/82., 316/84., 87/85., 7871/88., 1362/93. (D. Új f. 38., 50. l.), 1665/94. (D. III. f. 1., 263. l.), 1518/95. (U. o. 2., 84. l.), id. 734/98., id. 892/97., id. 832/99. Több időszakra kötött szerződés egyszerűen úgy tekintendő, mint a biztosítottnak engedett jog a szerződést a megelőző időszak leteltével ugyanazon feltételek mellett, a visszatérő díj megfizetése által, megújítani, amellyel tehát a biztosított tetszése szerint él vagy nem él, anélkül, hogy a biztosító bármily kényszert gyakorolhatna. A szerződés hatálya a későbbi időszakokra nézve különben is csak feltételes volna, mert hisz a biztosított dolog az első időszakban elenyészhetik; ily feltételes szerződéseket pedig a jog annál kevésbbé kényszeríthet ki, minél kétségesebb, vajjon a biztosított később lesz-e abban a helyzetben, hogy a biztosítási díjt megtakarítsa, s minél könnyebben lehetséges, hogy a biztosító később nem érdemli meg ugyanazt a bizalmat, mint a szerződés megkötésekor. Az életbiztosításnál e felfogás ma már általánosan el van ismerve. L. alább 199. §. 3. jegyz. A kárbiztosításnál ellenben még mindig a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az egyes biztosítási időszakban a kockázat azonos marad-e avagy változik, vagy épen az esemény bekövetkezte folytán egészben

---

közönséges szerződési elvek kísértenek, amivel szemben azonban a magyar törvény és gyakorlat kiváló támaszt nyer a biztosítás terén első helyen álló a n g o l-a m e r i k a i gyakorlatban, amelyben a több évre szóló biztosítás folytatása kifejezetten megújításnak: *renewal* neveztetik, s a kötvények világosan csak a biztosított ezen megújítási jogáról beszélnek. V. ö. *Phillips* id. m. I. 50., 532. l., *Bunyon* (l. 195. §.), 112. s k. l. A magyar bírói gyakorlat legfeljebb annyiban kifogásolható, hogy tovább ment, mint ahogy az a biztosítási időszakok megállapításának megfelel, amennyiben ugyanis oly esetben, midőn a díjfizetés r é s z l e t e k b e n engedtetik meg (ami akkor is felveendő, ha a biztosító, bár a kötvényben nincs kikötve, a részletfizetést többször elfogadta: **C.** 181/900. D. III. f. 18., 255. l.), nemcsak a következő biztosítási időszakra, nevezetesen esztendőre járó díjt, hanem a folyamatban lévő évi időszak további részleteit sem ítéli meg. — v. ö. **C.** 26. sz. telj. ül. dönt. és 109/84., 705/84. (P. T. 9., 199. l.), 6519/85. (D. Új f. 14., 186., 230. l.), 951/86. (P. T. 16., 3. l.), 5362/87. (U. o. 15., 178. l.), 280/90. (D. Új f. 28., 46. l.); 1447/90. (P. T. 24., 3. sz.), 832/90. (Ü. L. 91., 14. sz.), 1412/92. (M. IV. 407. l.), id. 1362/93., 1449/96. (D. III. f., 9., 256. l.), 5216/98. (U. o. 15., 120. l.), id. 181/900., 792/902. (D. IV. f. 5., 140. l.), 296/906. (U. o. 6., 159. l.), 358/909. (H. D. III. 265. l.); — holott e részleteknek megfelelő idő (félév, évnegyed, hónap) önálló biztosítási időszakot nem képez, amint az abból is kitűnik, hogy ha az évi díj összes részletei egyszerre fizettetnek, a későbbi részletek akkor is a biztosítóéi lesznek, ha az esemény már az első részlet időszakában következett be (l. a köv. jegyzetet). V. ö. most **C.** is 355/94. (D. Új f. 40., 155. l.), 1347/96. (D. III. f. 6., 54. l.), 133.171/99. (U. o. 21. 160. l.), azon esetre, ha az első díj a kötvényben nyugtázva van, de annak csak egy részlete fizettetett, a többi részletről pedig ú. n. d í j v á l t ó k adattak, melyek fizetésül adottaknak tekintendők. Ellenk. erre is **C.** id. 1449/96. A későbbi időszakokra eső díjakról adott v á l t ó k, kötvények ellenben a díjfizetési kötelezettség megszűntét nem gátolják. V. ö. **C.** 157/82. (D. Új f. 2., 328. l.), 133/90. (Ü. L. 90., 22. sz.), id. 1518/95., 493/96. (P. T. 32., 189. l.), 859/96. (D. III. f. 7., 88. l.), 684/98. (U. o. 13., 187. l.) A biztosított a további díjfizetésre még a díjváltó forgatmányosa iránt sincs kötelezve: **C.** 547/85. (D. Új f. 13., 362. l.), 223/86. (U. o. 15., 146. l.), vagy ha köteleztetett, a társaságtól a díj visszatérítését követelheti: **C.** 1675/93. (D. Új f. 38., 78. l.) Más, ha a következő díjról annak esedékessége után állíttatott ki a váltó a díjnyugta ellenértéke gyanánt. Ez esetben a váltó fizetés fejében szolgál. **C.** 1114/96. (D. III. f. 6., 172. l.) Nem határoz ellenben, hogy a több évre járó díj e g y ö s s z e g b e n állapíttatik meg, úgy hogy a biztosított által történő fizetések csak ennek törlesztése gyanánt tekintetnek, mert különben a törvény teljesen hatálytalan volna. V. ö. **C.** 322/97. (D. III. f. 10., 174. l.) Ha azonban a biztosító több évre kötött biztosításnál különös kedvezményeket adna: t a r t a m e n g e d m é n y (ingyenév, rabatt), a visszalépő biztosított azokra a lefolyt időszakokra sem tarthat igényt, illetve az elengedett összegeket utólagosan megfizetni tartozik, elsvén

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy részben megszünik? általában véve a díjfizetési kötelezettségre nem gyakorol befolyást. Ú. n. díjoszthatlanság elve.[11]) Szabály szerint a biztosított a díjt a biztosítónál, ennek telepén köteles fizetni.[12]) Amennyiben azonban a biztosító a díjakat ügynökei által a biztosítottaknál szokta beszedni,[12a]) a biztosított csak akkor válik késedelmessé, ha a díjt a nála szabályszerű nyugtával jelentkező ügynök felszólítására nem fizeti.[13])

---

az a feltétel, mely mellett a kedvezmény adatott. Ez a K. T. 486. §-ából is következik. V. ö. alább 193. §. 24. jegyz. és **C.** 650/88. (P. T. 17., 124. l.)., 311/93. (D. Új f. 35., 308. l.), 1812/92. (J. 94., 9. sz.), 1053/92. (M. IV. 412. l.)., 4620/94. (D. Új f. 40., 124. l.), 1169/94. (P. T. 31., 187. l.), 790/97. (Ü. L. 98., 4. sz. m.), 5216/98. (D. III. f. 15., 120. l.), **K. V. T.** 644/906. (D. IV. f. 5., 46. l.), az utolsóelőtti hat. szerint a letelt és hátralevő idő arányában. Sőt, amennyiben a kedvezmény abban áll, hogy az első év ingyenes, a biztosított a második évre eső biztosítási díjt mint első díjrészletet megfizetni tartozik, tekintve, hogy ez még nem tekinthető »visszatérő«-nek. **C.** 943/96. (D. III. f., 5., 272. l.) Díjváltó esetében azonban az ily kedvezmények fejében követelhető kárpótlás csak köztörvényi úton érvényesíthető: **C.** id. 859/96.

[11]) A szerződésben megállapított díj tehát akkor is fizetendő, ha a veszély a biztosítás tartama alatt csökken, vagy az esemény annak letelte előtt bekövetkezik; másrészt azonban a biztosító nincs jogosítva a díjt felemelni, ha a veszély fokozódik. A díjoszthatlanság elve azonban nem nyer alkalmazást, ha maga a biztosított dolog vagy annak rendeltetése lényegesen megváltozik (l. alább 195. §.), vagy ha a biztosított dolog egy része a veszélynek ki nem tétetik (l. alább 193. §.). Amennyiben pedig a szerződés több biztosítási időszakra köttetik, csak a folyamatban levő időszakra eső díj oszthatlan, miért is az esemény korábbi bekövetkezte estében a későbbi időszakokra járó, de már megfizetett díjak visszatérítendők, s oly kikötés, mely szerint a biztosító jogosítva van a még le nem járt díjkötvények összegét a kártérítési összegből levonni: érvénytelen. V. ö. **C.** 123/88. (D. Új f. 20., 245. l.), 773/87. (J. 87., 202. l.), 358/909. (H. D. III. 265. l.), utóbbi még az évi díj későbbi részleteire nézve is az életbiztosításnál.

[12]) V. ö. K. T. 324. §. és fentebb 145. §.

[12a]) Ugyanazon tekintet alá esik pl. csekk-befizetési lapok küldése: **C.** 1190/902. (D. III. f. 25., 288. l.), 582/906. (H. D. I. 247. l.) Az ezek által a postatakarékpénztárnál történő befizetés napja tekintetik a díjfizetés napjául: **C.** 1198/905. (D. IV. f. 6., 292. l.), 1294/906. (H. D. I. 250. l.) Biztosított számláján való hitelezés és díjváltó beküldése: **C.** 361/908. (H. D. III. 30. l.).

[13]) Ellenkező kikötés magában véve e szokást s annak következményeit lerontja ugyan. Ha azonban a biztosító az ellenkező kikötés dacára ügynökei által szokta a díjakat beszedni, akkor ez úgy tekintendő, mintha a biztosító saját kikötésétől maga elállott volna. V. ö. **C.** 7340/82. (D. Új f. 3., 144. l.), 1393/90. (P. T. 21., 169. l.), 433/91. (Ü. L. 92., 9. sz.) A gya-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A biztosító rendszerint nincs abban a helyzetben, hogy a biztosított személye és a biztosított dolog körüli viszonyokat ismerhetné. Minthogy pedig a biztosító e viszonyok tekintetbevétele nélkül az általa elvállalandó kockázat nagyságát megítélni nem képes: a biztosított kötelességében áll, hogy a szerződés megkötésekor az előtte tudva levő [14]) azon körülményeket, melyek fontosságuknál fogva a biztosítás elvállalására befolyással lehetnek,[15]) a biztosítóval közölje. [**K. T. 474. §.**] Ú. n. közlési kötelesség.[16]) Amennyiben a biztosítás egy harmadik meg-

---

korlat a biztosított által bizonyítandó s erre egyes kivételes esetek igazolása nem elégséges. **C.** 1282/96. (D. III. f. 6., 260. l.) Az elállás a kikötéstől azonban már annak alapján állapítandó meg, hogy a díjváltók, díjkötelezvények tartalma szerint a díjfizetés azok bemutatása ellenében történik: **C.** 1088/900. (U. o. 20., 181. l.)

[14]) A tudással egyenlő a tudhatás, anélkül azonban, hogy a biztosítottra oly tudakozási kötelezettséget lehetne róni, minő csak a legnagyobb gondosság mellett tételezhető fel.

[15]) A K. T. itt nemcsak oly körülményekre gondol, melyek a biztosítás elvállalására egyáltalában bírhatnak befolyással, hanem olyanokra is, melyek csak az elvállalás közelebbi feltételeit, pl. a díj nagyságát befolyásolhatják. Ez kitűnik a K. T. 490. §-ából. V. ö. **L. I.** 58/81. (D. 17., 144. l.), **C.** 259/82. (D. Új f. 3., 133. l. és 4., 259. l.), 1177/82. (U. o. 1., 240. l.), 163/96. (D. III. f. 6., 278. l.), 20/905. (D. IV. f. 3., 42. l.). Fontos körülmény azonban az állandó bírói gyakorlat szerint nem az, amit a biztosítási felek saját szempontjukból annak tekintvén, kérdés és felelet tárgyává tesznek, hanem csupán az, ami tárgyi fontosságánál fogva valójában befolyással lehetett a biztosítás el- vagy el nem vállalására; **C.** 32/906. (H. D. I. 197. l.) Nem a biztosító elhatározására irányadó subjectiv, hanem a biztosítás elvállalására nézve objectiv értelemben vett fontos körülmények: **C.** 593/907. (U. o. II. 108. l.), 443/910. (U. o. V. 6. l.).

[16]) Össze nem tévesztendő az esemény bekövetkezte esetében követelt értesítéssel (l. alább III. alatt). — A közlési kötelesség s az annak elmulasztásából folyó következmények jogalapja iránt szétágaznak a nézetek. Minthogy a közlés azért követeltetik, hogy a biztosító a kockázat iránt tájékozva legyen, legtermészetesebb a szerződéskötés indokai körüli tévedésből kiindulni, melynek ugyan rendszerint a szerződés jogérvényére semmi befolyása nincs, mely azonban kivételesen mégis a szerződés megtámadására ad jogot. Ily kivételt állapít meg épen a K. T. a közlési kötelesség tekintetében. V. ö. a német K. T. tárgyalására összehívott *Értekezl.* jk. 3144. s k. l. és *Kübel* id. h. II. 10. s k. l. Némelyek a szerződés tárgya körüli tévedésből indulnak ki, de ha e felfogás helyes volna, akkor a biztosítási szerződésnek a hiányzó akarattalálkozás miatt mindkét félre nézve érvénytelennek kellene lennie, holott csak a biztosítónak van megtámadási joga. V. ö. az életbiztosításra nézve: **C.** 893/97. (D. III. f. 10., 232. l.), 5062/98. (U. o. 13., 303. l.) Még kevésbbé kielégítő az a fel-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hatalmazásából vagy ennek érdekében köttetik, a biztosítóval azon körülmények is közlendők, melyekről az érdekelt harmadik bír tudomással, feltéve hogy ennek módjában állott e körülményeket a helyette vagy érdekében szerződő féllel tudatni [id. §. 2. bek.].[17]) Hogy minő körülmények lehetnek befolyással a biztosítás elvállalására? az a biztosítás faja és a concrét eset körülményei szerint ítélendő meg.[18]) Oly esetben azonban, midőn a

---

fogás, hogy a közlési kötelesség a bizt. szerződés természetéből folyó kölcsönös bizalomból és hűségből magyarázandó (l. *Tervezet* ind. is 620. l.), mert eszerint a biztosított jóhiszeműsége esetén a legfontosabb körülmény elhallgatása sem adna jogot a megtámadásra.

[17]) Áll pl. oly esetben is, midőn közös tulajdon biztosíttatik az egyik társ által s oly körülményről van szó, melyről a másik társ bír tudomással, illetve mely reá vonatkozik (v. ö. **C.** 294/89. P. T. 19., 67. l., l. id. 163/96. is házastárs általi biztosításnál); míg ha a társak együttesen szerződnek, a mindegyikre vonatkozó körülmények bemondásának kötelessége már a 474. §. 1. bek.-ből foly. Utóbbi esetben a biztosító az egész szerződést is megtámadhatja, habár csak az egyik társra vonatkozó körülmények hallgattattak el. **C.** 1491/90. (Ü. L. 90., 23. sz.).

[18]) Példák a bírói gyakorlatból: Tűzkárbiztosításnál fontossággal bírnak megelőző tűzesetek: **L. I.** 359/80., **C.** id. 259/82., 418/88. (Ü. L. 88., 24. sz.), 1250/93. (D. Új f. 37., 150. l.), 272/901. (D. III. f. 21., 337. l.), 240/905. (D. IV. f. 3., 286. l.); még ha a biztosított más községben lévő dolgán történtek: **C.** 230/84. (P. T. 8., 90. l.); s habár azokban a biztosítottat semmi vétség nem terhelte: **C.** 20/905. (D. IV. f. 3., 42. l.), de nem gyujtási kísérletek: **C.** 779/82. (D. Új f. 5., 155. l.), sem a hosszabb idő (12 év) előtt történt jelentéktelen tűzeset: **C.** 697/900. (D. III. f. 19., 98. l). Nem fontos, vajjon a biztosított zálog- vagy tulajdoni joggal bír, vagy őt a zálogjogban más megelőzi-e: **L. I.** 918/78. (D. 19., 118. l.), **C.** 964/902. (D. III. f. 25., 171. l.), 208/904. (D. IV. f. 2., 205. l.); vagy ha a vevő magát az átadás előtt tulajdonosnak vallotta: **C.** 4/87. (M. Ig. D. 3., 65. l.); továbbá az épület rendeltetésének helytelen bemondása, ha valódi minősége szerint a kockázat nem nagyobb: **C.** 1047/82. (D. Új f. 2., 110. l.), 260/90. (M. Ig. D. 6., 114. l.), 1192/94. (Ü. L. 94., 42. sz.; az a körülmény, hogy a tulajdonos által biztosított dolog bérlő kezén van (U. a.); hogy a biztosított kiskorú: **C.** 162/85. (D. Új f. 13., 56. l.); hogy a biztosított dolog biróilag lefoglaltatott: **C.** 1410/902. (D. III. f. 25., 274. l.); hogy a lakház nem kőből, hanem vályogból épült: **C.** 1314/904. (D. IV. f. 2., 85. l.). — Szükség esetében a bíróság szakértőket hallgathat ki. De ha valamely körülmény általában véve a biztosítás elvállalására befolyást gyakorolhat is, annak elhallgatása még sem jöhet tekintetbe, ha a biztosító ténykedése arra enged következtetni, hogy az illető körülményre nem fektet sulyt: megelőző tűzeset elhallgatása, ha a biztosító annak tudatában ugyanazon feltételek mellett kötött újabb szerződést. V. ö. **C.** 215/905. (D. IV. f. 2., 236. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerződő fél a biztosítási ügylet megkötésekor a biztosító részéről elébe terjesztett k é r d ő í v kitöltésére szólíttatik fel, csak a kérdőpontokra adott feleletek valóságáért felelős [id. §. 3. bek.].[19])

Amennyiben a biztosított vagy a helyette szerződő fél az ügylet megkötésekor fontos és a biztosító előtt tudva nem levő ténykörülményeket elhallgatott, vagy ha a fontos körülményeket valótlanul adta elő,[20]) a biztosítónak, ha előtte az adatok vagy előadás valótlansága vagy helytelensége tudva nem volt,[21]) jogában áll a szerződés érvényességét az esemény bekövetkezte után is akár kereset, akár kifogás alakjában megtámadni [**K. T. 475. §.**] ;[22]) mi tekintetben teljesen közömbös, vajjon ha az

---

[19]) A biztosító legjobban tudja, mi lehet befolyással az ő elhatározására ; amiből azonban nem következik, hogy a kérdőpontok feltétlenül fontos körülményekre vonatkozóknak tekintendők. A bíróságok a kérdőpontokra adott valótlan előadások jelentőségét is szabadon ítélik meg. V. ö. **L. I.** 406/80. (D. 26., 35. l.), 58/81. (D. 27., 144. l.), **C.** id. 259/82. 1045/905. (D. IV. f. 5., 317. l.), 2/906. (H. D. I. 197. l.), fent. 15. jegyz. A kérdőpontokban nem érintett körülményt a biztosított még akkor sem tartozik közölni, ha az a biztosítás elvállalására befolyást gyakorol. **L. I.** id. 58/81., **C.** id. 163/96., id. 240/905. (tűzesetek száma). Kivétel van, ha magában a kérdőívben oly pont foglaltatik, melyben a biztosított az előtte tudva levő más fontos körülmények közlésére is felszólíttatik. V. ö. **C.** 340/910. (H. D. IV. 317. l.). Ha egyes kérdésekre semmi felelet nem adatik (kitörlés), ez magában véve még nem a közlési kötelesség megsértése: **C.** 443/910. (H. D. V. 6. l.). Biztosító követelhetett volna határozott feleletet.

[20]) Vajjon a biztosított j ó - v a g y r o s s z h i s z e m b e n tette azt ? közömbös. V. ö. *Értekezl.* jk. 419. l. és **L. I.** 406/80. (D. 26., 35. l.), **C.** 1177/82. (D. Új f. 1., 239. l.), 358/85. (U. o. 13., 142. l.), 1110/86. (P. T 14., 60. l.), 1045/905. (D. IV. f. 5., 317. l.), **B. I.** 32/909. (H. D. III. 191. l.). Helytelen **C.** 1124/905. (D. IV. f. 5., 90. l.), mely szerint csak a biztosított által t u d v a l e v ő tények valótlan közlése menti a biztosítót (elmebeteg bevallása). Rosszhiszeműség csak oly tények tekintetében kívántatik, melyek a biztosított puszta egyéni vélekedésén alapulnak (pl. egészséges-e ?) : **B. T.** id. 32/909.

[21]) Hogy minő úton szerezte a biztosító a tudomást ? nem jön tekintetbe. Az ü g y n ö k tudomása azonban, hacsak az ügylet megkötésére nincs feljogosítva, nem azonos a biztosító tudomásával. L. a megelőző §-t 19. és 21. jegyz. S amennyiben az ügynök által tévesen tett bevallás miatt a biztosító a kártérítési kötelezettség alól felmentetett, a biztosított legfelebb maga az ügynök ellen fordulhat kártérítéssel, ha pl. megtévesztés vagy mulasztás forog fenn : V. ö. **C.** 1991/905. (D. IV. f. 6., 110. l.).

[22]) Következménye ennek az, hogy a biztosító a bekövetkezett kárt megtéríteni nem tartozik. A biztosított ellenben a szerződés érvénytelenítése dacára díjfizetésre köteles, illetve a befizetett díjakat vissza nem

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esemény már bekövetkezett, az elhallgatott körülmény azzal okozatos összefüggésben állott, arra közvetlen befolyást gyakorolt-e vagy nem ? [23])

III. Fontos kötelezettség terheli végre a biztosítottat a szerződésben kijelölt esemény bekövetkezésekor. A biztosított ugyanis, mihelyt az esemény bekövetkezéséről tudomást nyer, arról a biztosítót haladéktalanul értesíteni [24]) s a kár enyhítésére kitelhető szorgalmat fordítani tartozik. [**K. T. 476. §.**] [25]) Ha e kötelességeit bebizonyíthatólag elmulasztja, a biztosítónak az ebből eredő hátrányokért felelős.[26]) Másrészt azonban a biztosító a biztosítottnak a kár enyhítésére fordított költségeit az esetben is megtéríteni tartozik, ha a fáradozás siker nélkül maradt.[27])

---

követelheti : v. ö. K. T. 486. §. és alább 193. §. — Magától értetődik azonban, hogy a biztosító a törvény által adott megtámadási jogról előre épúgy lemondhat, mint a hogy tőle függ azzal élni, ha a közlési kötelesség megsértéséről tudomást szerez, a nélkül, hogy a hamis bevallásra maga a biztosított is hivatkozhatnék : **C.** 429/909. (H. D. III. 366. l.). A biztosító társaságok tényleg gyakran mondanak le a megtámadási jogról, ha a bizt. szerződés bizonyos ideig fennállott. Ú. n. megtámadhatlan kötvények. V. ö. **C.** 1202/900. (D. III. f. 19., 287. l.), 391/912. (H. D. VI. 337. l.) életbiztosításra nézve. Az ilyen megtámadhatlan kötvény azonban nem zárja ki a megtámadást csalás esetében. V. ö. **C.** 1638/904. (D. IV. f. 1., 321. l.), amely egyúttal kimondja, hogy valótlan előadás vagy tudatos elhallgatás magában még csalást nem képez, mert ehhez a valótlanul nyilatkozó félnek oly ténye szükséges, mely a való tényállás kiderítését a biztosítóra nézve lehetetlenné teszi, vagy legalább lényegesen megnehezíti. A német bizt. t. 10 év elteltével minden jóhiszeműleg kötött életbiztosítási ügyletet megtámadhatlannak nyilvánít (163. §.).

[23]) V. ö. **L. I.** 767/77. (*Fayer* Döntv. gyűjt. 5., 1. l.).

[24]) A biztosítási feltételek, melyek az értesítés idejét közelebbről határozzák meg, érvényesek, feltéve, hogy a »haladéktalan« értesítés fogalmát szűkebbre nem vonják. V. ö. **L. I.** 272/79. (D. 23., 83. l.) A kár okának bejelentése nincs előírva, bár a bizt. feltételek ezt kiköthetik. V. ö. **C.** 181/96. (P. T. 33., 130. l.)

[25]) A mentés mérvének kötelessége, épúgy mint joga, aszerint ítélendő meg, hogy minő szorgalmat fejtene ki és meddig menne a mentésben a biztosított akkor, ha biztosítva nem volna.

[26]) Maga a kártérítési kötelezettség ellenben nem érintetik. V. ö. *Tervezet* ind. 624. l. Ellenkező kikötés a K. T. 472. §. értelmében érvénytelen. V. ö. **C.** id. 181/96. s az életbiztosításra nézve : **B. T.** 95/97. (P. T. 35., 179. l.), **C.** 866/98. (D. III. f. 13., 81. l.). Helytelen ellenk. **L. I.** id. 272/79.

[27]) Sőt még akkor is, ha a mentési költségek a kártérítési összeggel együtt a biztosítási összeget meghaladják. V. ö. *Értekezl.* jk. 419. l. (bár a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Amennyiben mindazonáltal a tárgy nem teljes értékben volt biztosítva, az érintett költségek csak azon arányban térítendők meg, melyben a biztosítási összeg a tárgy értékéhez áll [id. §. 2. bek.].[28])

192. §.

A biztosító kötelezettségei.

I. A biztosító kötelezettsége a bekövetkezett kárt a szerződés értelmében megtéríteni. [**K. T. 477. §.**] [1]) A biztosítás fogalmából, mely szerint az meghatározott véletlen esemény folytán származó kár megtérítésére irányul (l. fent. 187. §.), következik egyúttal, hogy a biztosító sem azt a kárt, melyet a szerződésben kijelölt eseménytől különböző esemény idézett elő, sem azt, mely a biztosított vétkességből eredett,[2]) megtéríteni nem tartozik

---

Tervezet egyes törvényhozások ily értelmű intézkedését kifejezetten mellőzte, l. ind. 625. l.). A mentés esetleg más, ugyanazon biztosítónál biztosított tárgyaknak hasznára lehet, de különben is csak magának a biztosítónak válnék hátrányára, ha a biztosítottnak arra kellene néznie, hogy a mentési költség a biztosítási összeget meg ne haladja.

[28]) Alkalmazása az önbiztosítás elvének. L. a köv. §-t.

[1]) »A szerződés értelmében« ; amennyiben általában a szerződés mérvadó lehet. V. ö. fentebb 185. §.

[2]) A biztosított vétkességének f o k a iránt szétágaznak a nézetek. Minthogy azonban a K. T. eziránt külön intézkedést nem tartalmaz, az általános elveket kell alkalmazni (v. ö. *Tervezet* ind. 626. l.) és pedig ha a biztosítási ügylet a biztosítottra nézve keresk. ügylet, a K. T. 271. §-a (v. ö. fent. 122. §.), ellenkező esetben az általános magánjog irányadó. Példák: **C.** 340/910., 536/910. (H. D. IV. 317., 319. l.), 385/910. (U. o. V. 10. l.). — Ugyancsak az általános elvek alapján állapítandó meg a b i z o n y í t á s i kötelesség, ez tehát a biztosítót terheli. Érvényesnek tekintendő azonban a szokásos kikötés, hogy a biztosító csak akkor köteles a kárt megtéríteni, ha a biztosított h a t ó s á g i á r t a t l a n s á g i b i z o n y í t v á n y t vagy ezt helyettesítő felmentő büntető ítéletet mutat fel. V. ö. **L. I.** 595/79. (D. 24., 80. l.), 732/81. (D. 28., 243. l.), **C.** 1042/98. (D. III. f. 13., 233. l.), 923/99. (D. III. f. 16., 280. l.). Viszont elég a biztosító mentesítésére az elmarasztaló büntető ítélet: **C.** 242/912. (H. D. VII. 20. l.). Nem szünteti meg ellenben a biztosító kötelezettségét, ha a biztosított elmulasztotta az előírt és a biztosítást harmadik személyek előtt felismertető j e l v é n y t (táblát) alkalmazni, hacsak nem igazoltatik, hogy a káreset épen ezen mulasztás következménye (pl. bosszúból történt gyujtogatás). V. ö. **L. I.** 918/78. (D. 19., 118. l.), **C.** 599/87. (D. Új f. 19., 36. l.). Az a körülmény, hogy a biztosított a raktár padlásán hatósági szabályzat ellenére gyulékony anyagokat tartott, még nem menti fel a biztosítót

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

[id. §. 2. bek.].[3]) Nem szünteti meg ellenben a biztosító kártérítési kötelezettségét az a körülmény, hogy az esemény és következőleg a kár harmadik személy vétkessége folytán keletkezett.[4]) Amennyiben azonban a biztosított a vétkes harmadikat a kár tekintetében felelősségre vonhatja, a biztosító az általa fizetett kártérítési összeg erejéig s az általa elvállalt kockázat arányában,[5]) már a törvény erejénél fogva, a biztosított jogaiba lép,[5a]) a biztosított felelős lévén azon cselekvényekért, melyek által a biztosító e jogait megrövidíti. [**K. T. 483. §.**] [6])

II. A kártérítés közelebbi t e r j e d e l m e három tényező

---

a kártérítés alól. Ő csak akkor nem felelős, ha a biztosított cselekménye vagy mulasztása és a káreset között o k o z a t i ö s s z e f ü g g é s van: **C. 1132/900.** (D. III. f. 20., 178. l.). V. ö. **K. V. T. 1069/905** is (D. IV. f. 6., 29. l.).

[3]) Természetesen a szerződésben megállapított biztosítási idő után bekövetkezett kárt sem. Ha azonban az esemény ezen időn belül keletkezett, az a körülmény, hogy a kár részben már azon túl állt be, nem jön tekintetbe.

[4]) Harmadik személy alatt azonban nem értendő a biztosítottól különböző s z e r z ő d ő fél. Ennek vétkessége a biztosítót épúgy felszabadítja, mint a biztosított vétkessége. Hogy mennyiben szabadul a biztosító a biztosított c s a l á d t a g j a i n a k, m e g b i z o t t j a i n a k vagy a l k a l m a z o t t j a i n a k vétkessége esetében? attól függ, vajjon a biztosított azoknak vétségeiért általában felelős-e vagy nem? V. ö. *Tervezet* ind. 626. l., osztr. p. t. 1309., 1314., 1315. §§. és fent. 41. §. Esetek: **B. T. 33/902.** (D. III. f. 23., 205. l.) 95/909. (H. D. III. 244. l.) Utóbbi szerint a biztosított nem felelős a ház felügyeletével megbízott egyén gondatlanságáért, ha ez a felügyeletre alkalmas volt *(culpa in eligendo)*. Ha k ö z ö s t u l a j d o n biztosíttatik azonos egységes érdekben, az egyik tulajdonostárs vétségéből származó kár megtérítését a másik sem követelheti: **C. 191/99.** (D. III. f. 14., 242. l.)

[5]) Azaz, ha pl. a biztosítási összeg 1000 korona, a tárgy értéke 2000, a kár 1000 korona, amidőn a biztosító 500 koronát fizet (l. alább) és feltéve, hogy a harmadiktól 600 kor. kárpótlás volna követelhető: a biztosító ebből csak 300 és nem 500 koronát igényelhet.

[5a]) Kereshetőségi joga csak a biztosítónak van, ha a biztosítási összeget kifizette; a biztosítottnak csak akkor, ha azt még nem vette fel. V. ö **C. 295/912.** (H. D. VI. 255. l.) A biztosítási összeg kifizetése azonban nem menti fel a biztosítót attól, hogy a kárt okozó harmadikkal szemben a biztosítottat ért valóságos kár mennyiségét bizonyítsa, a biztosító által utóbbinak fizetett összeg a harmadikkal szemben nem lévén irányadó. V. ö. **C. 4010/904.** (D. IV. f. 3., 277. l.).

[6]) V. ö. ennek alkalmazását a biztosítottnak a fuvarozóval szemben való igényére: fentebb 170. §. 6. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

által határoztatik meg. Ezek: a tényleges kár nagysága, a biztosított dolog értéke és a biztosítási összeg. A biztosítás alapeszméjéből, valamint a kártérítés fogalmából, nemkülönben a biztosítási összeg jelentőségéből következik, hogy a biztosító egyrészt a tényleges kárnál,[7]) másrészt a biztosított dolog értékénél, úgyszintén a biztosítási összegnél többre nem lehet kötelezve s csak az a kérdés, hogy miként állapíttatik meg a kár s minő érték szolgál a kártérítés alapjául, továbbá mily eredmény származik a kártérítésre nézve az érintett tényezők egymással való összevetéséből?

1. Ami a kártérítés alapjául veendő é r t é k e t illeti, a kártérítés összege szabályképen azon érték szerint állapíttatik meg, mellyel a biztosított tárgyak a megsemmisülés vagy megsérülés idejekor birtak. [**K. T. 478. §.**]; [8]) mi tekintetben elvileg közömbös, vajjon ezen érték a biztosítási szerződés megkötésekori értéknél nagyobb vagy kisebb, vajjon tehát a biztosított tárgyak a biztosítás tartama alatt értékben növekedtek vagy csökkentek-e? [9]) Amennyiben azonban a tárgyak értéke a biztosítási szerződésben megállapíttatott (l. fent. 190. §.), a kártérítésre nézve ezen érték mindaddig irányadó, míg a biztosító igazolni nem képes, hogy a tárgyak a megsemmisülés vagy megsérülés idejekor csekélyebb értékkel birtak; míglen ha a tárgyak értéke a biztosítási szerződésben nem állapíttatott meg, a megsemmisülés vagy megsérülés idejekori értékét igazolni a biztosított köteles

---

[7]) Ez magában foglalja egyúttal, hogy a kárösszegből mindaz levonható, ami az esemény folytán megtakaríttatott. Pl. cséplési és fuvarozási költség. V. ö. **C.** 1180/90. J. Sz. 4., 812. l.)

[8]) Kivétel van a jégkárbiztosításnál, melynél az aratás, illetve szüretkori érték mérvadó. V. ö. **L. I.** 732/77. (D. 19., 127. l.). Jövőben bekövetkező változások a tárgy természetében vagy rendeltetésében nem jönnek tekintetbe. Pl. hogy a ház lebontandó volt. **C.** 1080/910. (H. D. V., 347. l.). A megsemmisülés vagy megsérülés ideje magában foglalja a megsemmisülés vagy megsérülés h e l y é t is. Ez azonban nem áll feltétlenül. Igy különösen ha az érték meghatározása a piaci ár szerint történik s a kár helyén ily ár nem jegyeztetik, a legközelebb eső piac árjegyzése szolgál irányadóul. V. ö. K. T. 339. §. és **L. I.** 918/78. (D. 19., 118. l.) Bár ily esetben a kár szinhelyéig való fuvarozási költség hozzászámítható: **C.** 925/904. (D. IV. f. 4., 89. l.) Kivétel van különösen a fuvarozási biztosításnál is. V. ö. alább 196. §.

[9]) V. ö. **L. I.** 1363/79. (D. 22., 110. l.): eladási érték közvetlenül a tűzeset előtt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

[**K. T. 479. §.**], anélkül hogy a biztosítási összeg kitétele e tekintetben bármi változást eredményezne.[10])

Különös szabályok állanak arra az esetre, ha több oly tárgy közül, melyek a szerződésben nem külön-külön, hanem általában, összértékben lettek felvéve, egy vagy több semmisül vagy sérül meg. Ez esetben a kártérítésre nézve azon érték szolgál irányadóul, mely a megmaradt tárgyak értékének[10a]) levonása után az összértékből[11]) fenmarad. E részben kivételnek csak akkor van helye, ha a biztosító igazolni képes, hogy a tárgyak a megsemmisülés vagy megsérülés idejekor csekélyebb értékkel birtak. [**K. T. 480. §.**]

2. Ami a kár megállapítását, az ú. n. kárfelvételt illeti, mellyel rendszerint a megsemmisült vagy megsérült tárgyak értékének megállapítása össze van kapcsolva, a **K. T. 481. §**-a egyéb kikötés hiányában[12]) arra jogosítja fel a

---

[10]) V. ö. **C.** 779/85. (D. Új 5., 155. l.), 461/83. (U. o. 178. l.), 1054/84. (U. o. 11., 295. l.), 260/90. (M. Ig. D. 6., 114. l.), 1489/96. (D. III. f. 5., 269. l.), 509/900. (U. o. 19., 135. l.)

[10a]) Ha a megmaradt tárgyak értéke a biztosított bemondása alapján vétetett számításba s utóbb kiderül, hogy több maradt meg, a biztosító a tényleg elégett árúk értékét meghaladó kártalanítási összeget visszakövetelheti: **C.** 1327/907. (H. D. II. 95. l.).

[11]) A K. T. 480. §-a hibásan mondja »biztosítási összegből«. Igy már *Tervezet* 512. c., dacára, hogy a forrásul használt és idézett drezdai javaslat világosan »Gesammtversicherungswerth«-et mond. A hibáról könnyen meggyőződhetünk. Tegyük fel, hogy a biztosítási összeg 500 korona, a tárgyak összértéke 1000 korona, a megmaradt tárgyak értéke pedig 500 kor. Ez esetben, ha az utóbbit a biztosítási összegből vonjuk le, a biztosító semmit sem tartoznék fizetni!

[12]) A biztosító társaságok rendesen kikötik, hogy a kárfelvételt a társaság kiküldöttje eszközli, ki maga mellé magánszakértőt vehet, jogában állván a biztosítottnak is ily szakértőt alkalmazni. Emellett azonban fentartják maguknak, hogy a kiküldött által teljesített kárfelvételt felülvizsgálják és helyreigazítsák, amiben ha a biztosított megnyugodni nem akarna, külön szakértői bizottságok döntenek. Minthogy a törvény a felek megállapodására kifejezetten utal, a kárfelvétel ilyen módon kiderített eredménye, feltéve, hogy a kárfelvétel szabályszerűen eszközöltetett (egyoldalú eltérés a másik felet is feloldja: **C.** 1148/906. H. D. I. 370. l.), vétség vagy tévedés nem igazoltatik, a felekre nézve kötelező úgy, hogy más bizonyíték alkalmazása csakis szerződési megállapodás hiányában lehetséges. V. ö. *Tervezet* ind. 649. l., **L. I.** 4665/78. (D. 21., 96. l.), **C.** 300/84. (P. T. 10., 38. l.), 809/84. (U. o.), 1142/93. (D. Új f. 38., 135. l.), 635/94. (U. o. 197. l.), 108/95. (D. III. f. 4., 74. l.), 54/95. P. T. 32., 96. l.), 1179/93. (U. o. 198. l.), 599/97. (D. III. f. 8., 283. l.), 1003/99. (U. o. 16., 278. l.), 385/900.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

biztosítót, hogy azt szakértői szemle útján eszközölje,[13]) kimondván egyúttal, hogy a biztosított a kár megállapításáig oly intézkedést nem tehet, mely által a biztosított tárgy mibenlétében változás történnék.[14]) Nehogy azonban a biztosított rendelkezési jogának ezen megszorítása túlsokáig tartson, a biztosító érintett szemlejogát a kárfeljelentés vételétől számítandó 15 nap alatt köteles gyakorolni, ellenkezőleg a kárnak szakértői szemle útjáni megállapítását a biztosító költségén a biztosított eszközölheti.[15])

(U. o. 18., 292. l.), 914/900. (U. o. 19., 120. l.), 1134/900. (U. o. 226. l.), 67/904. (U. o. IV. f. 1., 282. l.), id. 1148/906., 821/910. H. D. V. 79. l.), 309/912. (U. o. VI. 364. l.). Ellenk. **C.** 123/88. (D. Új f. 20., 245. l.), 353/906. (H. D. I. 142. l.), 762/912. U. o. V. 4. l.): utóbbi kettő azon esetre, ha a szakértői bizottság csak a biztosítottra nézve kötelezően mondatott ki, ugy hogy a biztosító annak jóváhagyását magának fenntartotta, ami mint egyoldalú kikötés hatálytalan. A károsult a távollétében eszközölt becslésről értesítendő: **C.** id. 599/97. Ha jelen van, a kárbecslési jegyzőkönyv aláírására ő is fel szokott hivatni, de ily aláírás a becslés helyességének elismerését nem foglalja magában: **C.** 519/901. (D. III. f. 21., 279. l.). Ha a kijelölt szakértők közti eltérés miatt közösen elnököt választanak, ennek megfelelő szakértelemmel és a szakértőkre nézve a polg. tvk. rdtts. által előírt személyi megbízhatósággal kell bírnia: **C.** 710/904. (D. IV. f. 4., 46. l.). — Árúk biztosításánál rendesen vezetett és jól megőrzött keresk. könyvek általi bizonyítás köttetik ki. V. ö. erre nézve **C.** 1463/96. (D. III. f. 5., 110. l.), mely azonban kimondja, hogy ily kikötés nem zárja ki a kár más módon való igazolását. Kivéve ha a kár bizonyításának módja mindkét félre nézve egyaránt kötelezőnek állapíttatott meg, a mi még nem következik a bizt. kötvényben foglalt kikötésből. **C.** 192/99. (D. III. f. 15., 184. l.), 141/904. (D. IV. f. 2., 300. l.). L. még alább 195. §. 6. jegyz.

[13]) Értetik az előleges szakértői szemle az 1868: LIV. tc. 534. ill. az uj Pp. 381. §-ának korlátozása nélkül.

[14]) Ennek megszegése nem vonja maga után a kártérítési igény feltétlen elvesztését, hanem a kérdéses intézkedés helyes értelme az, hogy oly esetben, midőn a káreset megtörténte, vagy a kár mennyisége iránt kétség forog fenn s a biztosított által tett változtatás annak pontos megállapítását lehetetlenné teszi: a kétséges kár megtérítése nem követelhető Oly esetben tehát, midőn a kár megtörténte és mennyisége különben sem kétséges, vagy a biztosított által tett változtatás annak pontos megállapítását nem gátolja, eme változtatás a biztosítót a kártérítés alól fel nem menti. V. ö. **L. I.** 214/78. (D. 20., 63. l.), 7378/78. (D. 21., 173. l.), 13.744/80. (D. 25., 100. l.), **C.** 20/91. (D. Uj f. 32., 26. l.) Kivétel van a K. T. 497. §. esetén. L. alább 196. §.

[15]) Ez csak jog, nem kötelesség. A biztosított tehát, egyéb megállapodás hiányában, a kár nagyságát másképen is bizonyíthatja. Igy nevezetesen becslő eskü vel. V. ö. **C.** 153/88. (D. Új f. 20., 245. l.),

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Az előadottak szerint megállapíttatván a megsemmisült vagy megsérült tárgy értéke, valamint a kár nagysága, a biztosító által nyújtandó kártérítés a biztosítási összeghez viszonyítva következő elvek alapján állapíttatik meg:

a) ha a biztosított tárgy értéke a biztosítási összeggel azonos, a biztosító úgy teljes, mint részbeni kár esetében az egész kárt tartozik megtéríteni s ugyanaz áll, ha a biztosítási összeg a tárgy értékét meghaladja, feltéve, hogy a szerződés rosszhiszemű túlbiztosítás folytán nem érvénytelen (l. fent. 189. §.);

b) ha pedig a biztosított tárgy értéke a biztosítási összeget meghaladja (ú. n. aránybiztosítás), akkor a biztosított a biztosítási összeg által nem fedezett érték erejéig önbiztosítónak tekintetik,[16]) s ennek megfelelőleg a biztosító a tárgy teljes megsemmisülése esetében csak a biztosítási összeget tartozik fizetni; ellenben ha a tárgy csak részben semmisül meg, kártérítésnek abban az arányban van helye, melyben a biztosítási összeg a tárgy értékéhez áll [id. 478. §. 2. bek.].[17]) Utóbbi szabály akkor is nyer alkalmazást, ha több tárgy összértékben lett a szerződésben megállapítva [id. 480. §. 2. bek.].

III. A K. T. végül még a kártérítési összeg kifizetésének módozatai iránt is intézkedik. E szerint a kártérítési összeg, más megállapodás hiányában, a biztosítottnak, ille-

---

1180/90. (J. Sz. 4., 812. l.), 1151/93. (D. Új f. 36., 96. l.), 666/906. (H. D. I. 214. l.) Minden esetre a bizonyítási teher az általános elvek értelmében a biztosítottat illeti. **C.** 721/84. (D. Új f. 10., 145. l.). A biztosítási feltételek oly rendelkezése, mely szerint a kártérítéshez való jog elenyészik, ha a biztosított a kár nagyságát tudatosan túlozta: a K. T. 472., 477. §§.-val szemben érvénytelen: **C.** 505/908. (H. D. III. 6. l.).

[16]) Az eset egészen azonos, mintha a biztosított a nem fedezett értéket más biztosítónál biztosította volna. Megjegyzendő azonban, hogy az önbiztosítás csakis azon feltétel alatt nyer alkalmazást, ha az egész dolog biztosíttatik csekélyebb értékben, de nem ha a dolog meghatározott része önállóan és teljes értékben biztosíttatik. Pl. a ház tetője, a felépítmény stb. Alkalmazandó ellenben abban az esetben is, ha többszörös biztosítás történt. Pl. a korábbi biztosítás $^3/_4$ érték erejéig köttetett, az újabb biztosítás szintén $^3/_4$ erejéig. Ez esetben az utóbbi csak $^1/_4$ érték erejéig érvényes, de mert nem az egész érték biztosíttatott, hanem annak csak $^3/_4$ része: az $^1/_4$ résznek megfelelő kárnak csak $^3/_4$ része térítendő meg. V. ö. **C.** 964/902. (D. III. f. 25., 171. l.)

[17]) Ha tehát pl. az érték 1000 korona, a biztosítási összeg 600 kor., a kár 500 kor., akkor a biztosító nem 500, hanem csak 300 koronát fizet. V. ö. **C.** 505/908. (H. D. III. 6. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tőleg jogutódainak[18]) a kár megállapításától számítandó 15 nap alatt fizetendő,[19]) úgy azonban, hogy teljes kár esetében a biztosító a fizetésre, más megállapodás hiányában, csak a kötvény visszaadása mellett van kötelezve (v. ö. fent. 190. §.); részbeni kár esetében ellenben a kötvény vissza nem adatik s a szerződés a kár által nem érintett érték erejéig érvényben marad. [**K. T. 482. §.**] [20])

193. §.

A kárbiztosítási szerződés s az abból eredő igények megszünése.

I. A kárbiztosítási szerződés rendesen csak a szerződési idő leteltével, vagy a kikötött esemény folytáni teljes kár bekövetkeztével szűnik meg. Kivételesen megszűnhetik azonban azáltal is, hogy utólag h a t á l y á t v e s z t i (ú. n. *ristorno)*. Ez történhetik mindenekelőtt ugyanazon okokból, melyek által a szerződések általában hatályukat vesztik.[1]) De történhetik a kárbizto-

---

[18]) A jogutódok alatt itt nemcsak egyetemes jogutódok (örökösök), hanem különös jogutódok, nevezetesen engedményesek vagy forgatmányosok is értendők. Hogy a kártérítési követelés engedmény útján, még pedig feltételesen még a kár bekövetkezése előtt is, szabadon átruházható, az általános elvekből foly (más kérdés magának a biztosításnak átruházása, miről a köv. §-ban). Ha azonban a biztosított dolog zálogjogilag terhelve van, minthogy a zálogos hitelezők a károsszegre ugyanazon előjoggal bírnak, mint magára a dologra (v. ö. fentebb 188. §.): a károsszeg engedményezése a záloghitelezők hátrányával nem történhetik. Ez mindazonáltal m a g á b a n v é v e csak a záloghitelező és a biztosított, illetve engedményes közti viszonyra nézve áll. Ellenben a b i z t o s í t ó a záloghitelezők jogait csak ugyanazon feltételek mellett tartozik elismerni, melyek a követelések elzálogosításánál általában mérvadók; azaz csak akkor, ha a záloghitelezőknek a kötvény kiszolgáltattatik, vagy a zálogbiztosító a hitelezők előjogáról értesíttetik. Ezenfelül csak akkor, ha a bizt. összeg a Végreh. t. 66. §. értelmében zár alá vétetik, vagy pedig a hitelezők által bíróilag letiltatik.

[19]) Ha a biztosító nem fizet, ezen időponttól késedelmi kamatokkal tartozik. **C.** 622/99. (D. III. 17., 24. l.) A biztosító által követelt n y u g t a illetékét a biztosító viseli, mert a nyugta az adós érdekében áll: **C.** 857/906. (H. D. I. 293. l.)

[20]) Ellenkező kikötés, mely szerint a biztosító részleges kár esetében a szerződéstől egyoldalulag visszaléphet, hatálytalan: **C.** 1087/900. (D. III. f. 20., 50. l.), 1236/906. (H. D. II. 9. l.)

[1]) Különösen az a kérdés merül itt fel, minő befolyást gyakorol a biztosítási szerződésre a b i z t o s í t ó c s ő d j e? Külföldi törvényhozások ily esetben többnyire jogot adnak a biztosítottnak visszalépni vagy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sításnál előforduló különleges okoknál fogva is. A K. T. ezeket az okokat részletesen és kimerítően *(taxative)* [2]) határozza meg, azon elvből indulva ki, hogy a kárbiztosítási ügylet hatályát veszti, ha azok a lényeges feltételek, melyek a kárbiztosításnál megköveteltetnek, s melyek, ha már a szerződés megkötésekor hiányoznának, annak eredeti érvénytelenségét vagy hatálytalanságát eredményeznék, a szerződés megkötése után elesnek.[3])

A kárbiztosítási szerződés általában hatályát veszti [**K. T. 485. §.**] : [4])

1. ha a biztosított tárgy a szerződés megkötése után, de azon időpont előtt, melytől kezdve a biztosító a veszélyt viselni tartozik, megsemmisül vagy elvész ; [5])

---

biztosítékot követelni. A német bizt. t. szerint a biztosítási ügylet a csőd megnyitásától számított egy hónap leteltével hatályát veszti. (13. §.). A K. T. azonban külön nem intézkedvén, a Csődt.-nek a kétoldalú szerződések teljesítésére vonatkozó általános rendelkezései alkalmazandók. Ezek szerint, ha a biztosított a díjt a csődnyitás előtt már fizette, a biztosítási szerződés épségben marad, a biztosított kártérítési követelésével azonban csak mint csődhitelező léphet fel (Cst. 18. és 19. §§.) s minthogy e követelés feltételes, csak azt igényelheti, hogy a csődtömeg a követelést az esemény bekövetkezte esetére bírói letétbe helyezés által biztosítsa (v. ö. Cst. 68. és 190. §§.). Ha ellenben a biztosítási díj a csődnyitás előtt még nem, vagy csak részben fizettetett, a tömeggondnok választására van hagyva : vajjon a szerződés teljesítését akarja-e követelni, avagy attól el akar-e állani (Cst. 20. §.) ? Utóbbi esetben a biztosított csak a szerződés megszünése miatti kárát mint csődhitelező érvényesítheti (v. ö. Cst. 19. §.), míg ha a szerződés fentartatik, a biztosított esetleges kártérítési követelése a tömegtartozások közé jön (Cst. 48. §. 2. pont.) Megjegyzendő azonban, hogy a tömeggondnok azon joggal, melynél fogva ő a szerződést fentarthatja, csak annyiban bír, amennyiben a szerződés más okból hatályát nem veszti. Igy nevezetesen a K. T. 485. §. 4. pontja a csődtömeggel szemben épúgy irányadó, mint a közadós biztosítóval szemben. — Hogy magában véve üzletátruházás, illetve egyesülés *(fuzió)* esetén sem szűnik meg a biztosítás s nem léphet vissza a biztosított (eltekintve szintén a visszatérő időszakok szerinti biztosítás folytatásától) : arról már fentebb 19. §. volt szó.

[2]) Más esetek tehát szerződésileg meg nem állapíthatók. Ez különben már a K. T. 472. §-ból következik. V. ö. **C.** 214/87. (D. Új f. 17., 316. l.), 341/88. (J. 88., 102. l.), 1410/902. (D. III. f. 25., 274. l.), 328/909. (H. D. III. 320. l.).

[3]) V. ö. *Tervezet* indokolását 636. l.

[4]) Ezeken kívül még külön hatálytalanítási esetek a kárbiztosítás egyes fajainál. V. ö. K. T. 490., 495. §.

[5]) Részbeni megsemmisülés esetében a hatályvesztés is csak részben áll be.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. ha a biztosított tárgy azon időpont után, melytől kezdve a biztosító a veszélyt viselni tartozik, nem a szerződésben kijelölt, hanem más esemény folytán megsemmisül vagy elvész ;

3. ha a biztosított vállalat nem létesül, vagy oly időpontra halasztatik el, midőn a veszély, mely ellen a biztosítás irányul, már megszünt ; [6])

4. ha a visszatérő időszakokban fizetendő díj a lejáratkor,[7]) vagy az e végre engedett halasztás eltelte előtt [8]) le nem fizettetik,[9]) kivévén ha a biztosított a díj lefizetésében vétlen baleset vagy erőhatalom által gátoltatott ; [10])

---

[6]) Ez különösen a fuvarozás- és jégkárbiztosításnál bír jelentőséggel. Ha a vállalat csak részben nem létesül vagy halasztatik el, a hatályvesztés szintén csak részben áll be.

[7]) Illetve amikor az ügynök a díjnyugtát bemutatja, vagy a csekkbefizetési lap beküldetik. V. ö. fent. 191. §. 12[a]) és 13. jegyz.

[8]) A halasztási idő alatt a biztosító a veszélyt épúgy viseli, mint ha a díj lefizettetett volna, mert hisz annak leteltéig a biztosítási szerződés még hatályban marad. Ez azonban csak feltételes, ha t. i. a biztosított a díjt a halasztási idő letelte előtt, bár az esemény bekövetkezte után (l. **C.** id. 361/908, 667/911. H. D. VI. 191. l.), lefizeti vagy lefizetését felajánlja. Ha elmulasztja, a szerződés már a lejáratkor tekintendő megszüntnek, a biztosító tehát ez esetben a közbejött kárt megtéríteni nem tartozik. De ugyanazon okból a díjt még a halasztási időre sem követelheti. V. ö. *Bp. tvsz.* felebb. t. 372/97. (Ü. L. 97., 15. sz.) Ellenkező gyakorlat az életbiztosításnál l. alább 199. §.

[9]) Ez áll akkor is, ha a később fizetendő díjakról v á l t ó k vagy k ö t e l e z v é n y e k állíttattak ki, melyek nem fizetés gyanánt szerepelnek, hanem csak fedezetül szolgálnak. V. ö. **C.** 157/82. (D. Új f. 2., 328. l.), 437/88. (U. o. 21., 79. l.), 322/97. (D. III. f. 10., 174. l.), 940/99. (U. o. 17., 1. l.) Ellenk. : **C.** 721/84. (D. Új f. 10., 145. l.), 124/88. (P. T. 17., 65. l. 355/94. (D. Új f. 40., 155. l.) Továbbá akkor is, ha a bizt. díjak folyószámlán elkönyveltettek : **C.** 3032/901. (D. III. f. 23., 20. l.) Ellenk. 1350/904. (D. IV. f. 3., 214. l.) azon esetre, ha a díj az ügynök terhére és a biztosított javára könyveltetett el, minek folytán a díjkövetelés folyószámlakövetelésse alakul át s a biztosítás hatályban marad. L. **C.** 361/908. (H. D. III. 30. l.) is. A hatályvesztés dacára azonban a biztosító a díjt később is elfogadhatja s ezzel a szerződést fentarthatja *(revalidatio)* : **C.** 1294/906. (H. D. I. 250. l.). Csakhogy ily esetben a szerződés csak a díjfizetés napjától tekintetik megújítottnak, a közbeeső idő alatt tehát (halasztás esetétől eltekintve) a biztosító nem felelős. V. ö. **C.** 997/904. (D. IV. f. 4., 85. l.), 746/904. (U. o. 87. l.) és alább 199. §. 3. jegyz. Hacsak különös körülményekből arra nem következtethető, hogy a biztosító a késedelem dacára a szerződést fennállónak tekintette. Pl. az eseményről kárfelvételt eszközölt s az általa megállapított kárösszeget felajánlotta. V. ö. **B. T.** 147/905. (D. IV. f. 3., 368. l.). **C.** 361/908. (H. D. III. 30. l.), 475/908. (U. o. 153. l.),

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

5. ha azon érdek, mely miatt a biztosítási ügylet a szerződés szerint köttetett, megszűnik.[11]) Mindazonáltal ha a biztosított tárgy tulajdona, illetve általában a tárgyhoz való érdek a szerződés tartama alatt vétel útján vagy egyébként *más ra átruháztatik*:[12]) a biztosítási szerződés minden jogokkal és kötelességekkel együtt *ipso jure,* azaz úgy a biztosító mint a biztosított beleegyezése nélkül is,[13]) az új érdekeltre megy

---

566/910. (U. o. IV. 298. l.). Ellenk. ily esetben is: **C.** id. 997/904. A díj perlése esetéről l. fent. 191. §. 7. jegyz. — Adhat-e az *ügynök* halasztást? Ha a biztosító a lejárat után küldte hozzá a díjnyugtát, igen: **C.** 667/911. (H. D. VI. 191. l.).

[10]) E kivétel nyilván a biztosított érdekében van felállítva. Magára a szabályra ellenben a biztosító és a biztosított egyaránt hivatkozhatik, vagyis nemcsak arról van szó, mintha a díjfizetés nemteljesítése folytán egyedül a *biztosító* volna jogosítva a szerződéstől elállani *(lex commissoria)*. A törvény szövegezése, különösen a szóban forgó esetnek egyszerű mellérendelése a többiekhez, melyeknél a hatályvesztés mindkét félre nézve nyilvánvaló, ez iránt nem hagy fenn kétséget. De a hatályvesztés a visszatérő időszakok szerinti biztosítás természetéből is következik V. ö. fent. 187., 191. §§. *Ellenkező* kikötés érvénytelen: **C.** 1579/905. (H. D. I. 33. l.). A vétlen balesettel azonban egyenlő a biztosító elfogadási *késedelme*. De ha ily esetben a biztosítási összeg követeltetik, a biztosító a hátralékos díjakat viszontkeresetileg követelheti. V. ö. **C.** 595/912. (H. D. VII. 51. l.).

[11]) E pont alá voltaképen már az 1. és 2. s részben a 3. pont is esik.

[12]) A vétel külön kiemelése kétségtelenné teszi, hogy a törvény csak *különös* jogutódlást tart szem előtt. Az örökös belépése az örökhagyó biztosítási szerződésébe már az általános jogelvekből foly s ezen esetre a K. T. 484. §. megszorításai nem foglalnak helyet. Nem nyer továbbá alkalmazást a 484. §., ha az új érdekelt mellett a biztosított érdeke fenmarad, pl. ha a biztosított dolog *leforgalmatik*. Épen azért a biztosító ily esetben az e §-ban elismert ellenkező megállapodásra nem hivatkozhatik. V. ö. **C.** 214/87. (D. Új f. 17., 316. l.) Vajjon azonban ugyanaz az érdek ruháztatik-e át, vagy a jogutód érdeke más természetű? a szóban forgó szabály alkalmazására nézve közömbös. Igy pl. akkor is alkalmazandó, ha a biztosított bérlő a bérleményt a bérbeadónak visszabocsátja. Ellenk. **C.** 650/88. (P. T. 17., 124. l.).

[13]) A törvény csak a biztosítóról mondja, hogy beleegyezése nem kell. Nyilván csak erre nézve tartotta szükségesnek intézkedni, az átruházó biztosítottról nem is tételezvén fel az ellenkezőt. A ratio minden esetre reá nézve is azonos. A kárkövetelésnek külön engedményezése tehát nem szükséges. V. ö. **L. I.** 3571/78. (D. 21., 35. l.) Az igazság megköveteli azonban, hogy az általa fizetett díjnak a további biztosítási időre eső része megtéríttessék. Előbb a kötvényt kiadni nem tartozik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

át,[14]) feltéve, hogy ennek ellenkezője a biztosítási szerződésben határozottan ki nem köttetett,[15]) vagy [16]) az érdek átruházásával a szerződés feltételein változás nem történik. [**K. T. 484. §.**] [17])

II. Ami a biztosítási szerződés hatályvesztésének következményeit illeti: a **K. T. 486.** §-a ezeket közösen és egyenlően állapítja meg azokkal a következményekkel, melyek beállanak akkor, ha a szerződés kezdettől fogva érvénytelen volt (465. §.),[18]) vagy ha a biztosító megtámadása folytán később érvénytelennek nyilváníttatott (475. §.).[19]) Mindezen esetekre nézve abból az általános magánjogi elvből indul ki, hogy a szerződés olybá véte-

---

[14]) A K. T. álláspontja megfelel azon felfogásnak, hogy a biztosítás a biztosított dolog helyettesítője (l. fent. 188. §.), de ha ez nem is helyes, maga az *ipso jure* való átmenet, bár a külföldi törvényhozásban és elméletben kevésbbé van elismerve mint az ellenkező (ugyanazon álláspontonː porosz Landrecht, hollandi K. T., 1874. belga t., német bizt. t. kölcsönös felmondási joggal (69. és 70. §§.), nem alaptalan s jogilag különösen azzal indokolható, hogy a biztosításra nézve a biztosított személye rendszerint közömbös, s hogy ennélfogva nem az alanyi, hanem a tárgyilagos érdek a biztosítás tárgya. V. ö. *Ehrenberg* id. m. 391. l. — Magától értetődik, hogy az új érdekeltre a biztosítási szerződésből eredő jogok és kötelességek ugyanazon tartalommal mennek át, mint aminővel az átruházónál birtak. A biztosító tehát vele szemben is megteheti az őt az átruházó ellen megillető kifogásokat, viszont az új érdekelt sincs erősebben kötelezve. Igy pl. visszatérő időszakok szerinti biztosításnál ő sem tartozik a további díjakat fizetni. V. ö., bár nem helyes indokból: **C.** 4935/84. (D. Új f. 9., 63. l.) Az *ipso jure* való átmenetből következik másfelől, hogy a régi tulajdonostól még az első díj fizetése sem követelhető, ha a biztosított tárgy a szerződés hatályba lépte előtt adatott el. V. ö. **C.** 785/97. (M. IV. 310. l.), 1218/99. (D. III. f. 17., 47. l.)

[15]) Ha igen s a biztosítás megszünik: a biztosított a megfizetett díj aránylagos részét visszakövetelheti, mert ez a megszünés, minthogy egyik fél egyoldalu és jogtalan cselekvényére sem vezethető vissza, nem esik a K. T. 486. §. intézkedése alá. V. ö. **C.** 1394/90. (J. Sz. 5., 376. l.), 805/911. (H. D. VI. 246. l.).

[16]) Az id. §-ban helytelenül áll »és«. Ha az ellenkező a szerződésben kiköttetett, akkor egészen közömbös, vajjon történt-e a szerződés feltételein változás vagy sem? Az id. §. szövegezése különben is elég pongyola.

[17]) Igy nevezetesen ha a biztosított dolog rendeltetésének megváltoztatásával a veszély tetemesen fokoztatik, pl. lakház nagyobb tüzveszéllyel járó műhellyé, gyárrá változtattatik át. V. ö. *Tervezet* ind. 634. l. A tűzkárbiztosításra nézve ez a 490. §-ból is foly.

[18]) V. ö. fentebb 187., 190. §§. Az érvénytelenség azon esete, mely a rosszhiszemű túlbiztosításból történik, itt nem jön tekintetbe. Ennek következményeit a 470. §. állapítja meg. V. ö. fentebb 189. §.

[19]) Közlési kötelesség megsértése: v. ö. fentebb 191. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tik, mintha meg sem köttetett volna,[20]) s hogy ennélfogva valamint a biztosító kártérítésre nem köteles,[21]) azonképen a biztosított a díjfizetésre sincs kötelezve, hogy tehát a már befizetett díj a biztosítottnak visszaadandó [id. §. 1. mond.]. Ha azonban az idő, melyre a szerződés köttetett, egészben vagy részben már eltelt, a biztosítónak más megállapodás hiányában jogában áll a befizetett díj kétharmadrészét visszatartani [id. §. 2. mond.]. E szabály mindazonáltal csak azon feltétel mellett nyer alkalmazást, ha a szerződés érvénytelensége vagy hatályvesztése a felek személyén kívül álló ok következtében állt be; de nem, ha azt maguk a felek okozták. Ily esetben az áll, hogy amennyiben a biztosítási szerződés érvénytelenségét vagy megszüntét a biztosított okozta,[22]) a befizetett díjt vissza nem követelheti, illetőleg a lejárt díjt megfizetni köteles[23]) s ezenfelül a biztosítónak kártérítéssel tartozik;[24]) ha pedig az érintett körülményeket a biztosító idézte elő,[25]) a díjt vissza nem tarthatja,

---

[20]) Ez az elv azonban a K. T. 485. §. 2., 4. és 5. pontjaiban említett esetekre sehogy sem talál, mert hisz ezeknél a szerződés a hatályvesztést eredményező ok bekövetkezte előtt teljesen érvényes, tehát csak ettől fogva *(ex nunc)* volna nemlétezőnek tekinthető. Épen azért a díj visszatartása és pedig nem az egészen önkényileg megállapított $^2/_3$ rész erejéig, hanem a letelt időnek megfelelőleg, époly kevéssé lehet kérdéses, mint ahogy a biztosító köteles az addig bekövetkezett kárt megfizetni. A méltányossági, illetve büntetési szempontra, melyből a 486. §. a díj visszatartása és visszafizetése tekintetében kiindul (v. ö. *Tervezet* ind. 637. s k. l.), csak a többi esetekben van szükség, melyekben a biztosító a veszélyt csak tényleg, de nem jogilag viselte.

[21]) Ezt a törvény külön kiemelni fölöslegesnek tartotta.

[22]) Ez alatt a biztosított puszta akarata is értendő; így nevezetesen a K. T. 485. §. 4. pontja esetében a további díjfizetés megtagadása.

[23]) A lejárt díjt: tehát a 485. §. 4. pontjának esetében csak a már letelt időszakra eső díjt. V. ö. fent. 191. §.

[24]) A kár alatt nem érthetők a későbbi díjak, melyektől a biztosító elesik, mert ezekről a törvény már megelőzőleg kifejezetten intézkedett, hanem csak másnemű kár, melyet a biztosító a szerződés megkötése, illetve megszünése folytán szenvedett. Pl. szerzési és egyéb költségek, amennyiben azok a biztosított által külön meg nem téríttettek vagy a fizetett díjakba bele nem foglaltattak (v. ö. *Értekezl.* jk. 427. l.); díjkedvezmények, melyeket a biztosított csak a biztosítás hosszabb fenmaradása fejében élvezett: tartamengedmény (l. fentebb 191. §. 10. jegyz.).

[25]) Ide tartozik a biztosító csődje vagy fizetésképtelensége is, mely jogos oknak tekinthető arra, hogy a biztosított a további díjfizetést beszüntesse: esetleg az üzletátruházás is (v. ö. fentebb

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

illetőleg a lejárt díjt nem követelheti s emellett a biztosítottnak az okozott kárt megtéríteni tartozik [id. §. 2. bek.].[26])

III. A biztosítási szerződésnek mint ilyennek megszünésétől megkülönböztetendő a biztosítási szerződésből eredő igények megszünése. A K. T. különösen a biztosítási szerződésből [27]) eredő igények e l é v ü l é s e iránt tartalmaz intézkedést, az elévülési időt a közönséges elévülési időnél sokkal rövidebben, t. i. egy esztendőben állapítván meg azon időponttól számítva, midőn a biztosítási szerződésből eredő igények érvényesíthetők lettek volna. [**K. T. 487. §.**] [28]) Az elévülés félbeszakítására nézve azonban a közönséges szabályok irányadók.[29])

---

19. §.). De nem esik ide pl. az az eset, ha a biztosító jogtalanul azt vitatja, hogy a biztosított a díjfizetéssel elkésett s ez okból hatálytalanná nyilvánítja a szerződést. Ez esetben módjában áll a biztosítottnak a szerződés fentartása iránt perelni s emellett kártérítést követelni. Ellenk. **C.** 410/907. (H. D. II. 249. l.) és *Grecsák* Keresk. Jog. 1908. évf.

[26]) A kártérítés tárgya különösen az a különbözet, mely a megszünt és egy más biztosítóval kötött biztosítás díja között mutatkozik, esetleg maga az esemény által okozott kár, ha pl. előbb következett be, mintsem újabb biztosítás köttetett volna. T a r t a m e n g e d m é n y visszatérítése ily esetben nem követelhető: **C.** 1236/90c. (H. D. II. 9. l.).

[27]) Csakis ebből. De nem jogellenes oly cselekvényből eredő igények tekintetében, melyek a biztosítási szerződéssel csak külső összefüggésben állanak. Pl. díjváltó forgatása által okozott kár megtérítése iránti kereset: **C.** 1675/93. (D. Új f. 38., 78. l.)

[28]) Ez áll úgy a biztosított kárkövetelési, mint a biztosító díjfizetési igényeire nézve. V. ö. *Értekezl.* jk. 428. l., **B. T.** 5851/82. (M. IV. 414. l.), **C.** 5838/91. (M. IV. 415. l.), 157/908. (H. D. III. 152. l.), 868/911. (U. o. VI. 241. l.). De nem pl. kötvényleszállításhoz való igényre nézve: **C.** 824/911. (U. o. 312. l.). A díjfizetési igényre nézve az elévülés kezdőpontja a szerződés megkötésének, illetve a lejárat napja. A kárkövetelésre nézve pedig a K. T. 482. §. értelmében a kár megállapításától számítandó 15-ik vagy a megállapodás szerinti fizetési nap. Hogy mikor utasíttatott el a biztosított igényeivel a biztosító által? nem jön tekintetbe. Ellenk. **C.** 157/96. (P. T. 34., 34. l.) Amig azonban a kárigény megállapítása körüli eljárás vagy a fizetendő összeg iránti e g y e z s é g i t á r g y a l á s folyamatban van, az elévülés meg nem kezdődik. **L. I.** 638/78., **C.** 6999/83. (D. Új f. 5., 35. l.), 721/84. (U. o. 10., 145. l.), 450/90. (J. Sz. 4., 17. sz.), **C.** 866/97. (D. III. f. 13., 81. l.)., 702/900. (U. o. 19., 194. l.), 964/902. (U. o. 25., 171. l.), melyek azonban gyakran nagyon tág értelemben veszik az egyezségi tárgyalásokat (v. ö. *Beck* id. m. 161. s k. l.). Ugyanaz áll a kárigény érvényesítésének feltételéül tűzött ártatlansági bizonyítvány (l. fent. 192. §.) beszerzéséről: v. ö. **C.** 570/99. (D. III. f. 15., 223. l.) és a biztosító által megindított bűnvádi eljárásról: **C.** 8600/88. (P. T. 17., 163. l.), 191/99. (D. III.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

194. §.

A kárbiztosítás különös fajai.

I. Azon esemény szerint, mely ellen, s azon dolog szerint, melyre vonatkozólag a biztosítási szerződés köttetik, a kárbiztosításnak különböző fajai különböztethetők meg. Ezek között nagyobb fontossággal bírnak: 1. a tűzkárbiztosítás, mely a tűzveszély ellen irányul; 2. a jégkárbiztosítás, mely a jégverés által fenyegetett termésekre nézve köttetik; 3. a fuvarozási biztosítás, mely a fuvarozott árukra és a fuvarozásból eredő veszélyekre vonatkozik. Mint kisebb jelentőségű vagy kevésbbé kifejlett kárbiztosítási fajok említendők továbbá: az állatbiztosítás, a házi állatokat érhető veszélyek ellen; az üvegbiztosítás, üvegtáblák, különösen tükrök, törése ellen; a hitelbiztosítás, követeléseknek, különösen jelzálogi követeléseknek értékvesztése és behajthatlansága ellen; a betörés elleni biztosítás [1]), a szavatossági biztosítás [1a]) stb.

---

f. 14., 242. l.) Előbbiben egyúttal kimondva, hogy a bizt. feltételekben a törvényes elévülési időnél rövidebb meg nem állapítható, ami a K. T. 472. §-ából következik. V. ö. **B. T.** 95/97. is. (P. T. 35., 179. l) és **C.** id. 866/98. Helytelen ellenk. **L. I.** 13.744/80. (D. 25., 100. l.), **C.** id. 6999/83. De hosszabb elévülési idő sem állapítható meg: **C.** 952/901. (D. III. f. 22., 271. l.) A bizt. ügyletre vonatkozó elévülés még a díjváltó ellenében is érvényesíthető a közvetlen felek közt. **C.** 684/98. (D. III. f. 13., 187. l.), 1109/902. (U. o. 23., 364. l.). — A német bizt. t. az elévülést 2, életbiztosításnál 5 évben állapítja meg.

[29]) Illetékes bíróság előtt indított kereset, úgy azonban, hogy ha az illetéktelen bíróság, mely a keresetet visszautasította, a biztosítási szerződésben kiköttetett, az elévülés mégis félbeszakíttatik. V. ö. **L. I.** 918/78 (D. 19., 118. l.) A per abbanhagyásának időpontjával az elévülés folyamata ujból kezdődik: **C.** 157/908. (H. D. III. 152. l.). Elismerés: **C.** id. 450/90., 1428/92. (D. Új f. 35., 165. l.), id. 157/96., még ha részlegesen történt is: **C.** 1044/900. (D. III. f. 20., 72. l.) De **B. T.** 113/901. (U. o. 22., 327. l.) és **C.** 1500/906. (H. D. II. 79. l.) szerint a biztosító által elismert igény nem a K. T. 487. §., hanem a köztörvényi elévülés alá esik, ami helytelen, mert a félbeszakítás után ugyanazon elévülés alkalmazandó, mint a félbeszakítás előtt. Kiskorúság: **C.** id. 866/98., mely szerint (életbiztosításnál) a kiskorú kedvezményezett ellen az elévülés csak a gyám kinevezésével kezdődik (v. ö. osztr. p. t. 1494. §.).

[1]) Ilyenek értelmezését l. **C.** 1270/99. (Jogt. 900. 27. sz. m.): az egész ékszerüzlet biztosítása kiterjed az üzletben levő, habár foglalat nélküli drágakövekre is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A K. T.-nek a kárbiztosításra vonatkozó s az eddigiekben ismertetett szabályai a kárbiztosítás minden fajára egyaránt nyernek alkalmazást. Kivétel egyedül a tengeri biztosítás, mely ugyan a fuvarozási biztosítás fogalma alá esik, melyre azonban a K. T.-nek a kárbiztosítási ügyletre nézve felállított határozatai [2]) époly kevéssé terjednek ki, mint ahogy a tengerjog általában nincs a K. T. által közelebbről szabályozva (v. ö. fent. 7. §.). A K. T. a kárbiztosítás szabályozásánál épen csak a szárazföldi biztosítást tartja szem előtt,[3]) a tengeri biztosítás ellenben a tengerjog különös forrásai alá esik. Amennyiben azonban ezek nem intézkednek, a K. T. szabályai hasonszerűség alapján a tengeri biztosításra is alkalmazhatók.[4])

III. A kárbiztosításra általában vonatkozó szabályok mellett a kárbiztosítás egyes fajaira nézve, eltekintve is a tengeri biztosítástól, még különös szabályok léteznek. Maga a K. T. azonban ily különös szabályokat csak a tűzkár-, jégkár- és fuvarozási biztosításra nézve állít fel.[5]) Ezeket a következőkben közelebbről vesszük tekintetbe.

[1a]) A szavatossági biztosítás, mely újabban tért hódit, mindennemű törvényes szavatosságból folyó kártérítési kötelezettségek teljesítésére irányul. Igy nevezetesen gyárak, közlekedési vállalatok, bányák, gyógyintézetek, háztulajdonosok, automobilok stb. részéről az alkalmazottak vagy harmadik személyek halála, balesete, betegsége vagy vagyoni kára esetére. V. ö. *Manes* Versicherungslexikon s. v. Haftpflichtversicherung 495. s k. l.

[2]) Csak ezek; ellenben a keresk. ügyekre és ügyletekre vonatkozó általános (l. fent. 5. és 115. §§.), valamint a biztosítási vállalatokra vonatkozó határozatok (l. fentebb 186. §.) a tengeri biztosításra is alkalmazandók.

[3]) Ez kétségtelenül kitünik a fuvarozási biztosításra vonatkozó 493. §-ból. V. ö. már fentebb 115. §.; *Tervezet* ind. 651. és *Értekezl.* jk. 441. l. Igaz azonban, hogy a szárazföldi kárbiztosításra vonatkozó szabályok túlnyomóan épen a tengeri, mint legrégibb és legkifejlettebb biztosítás körében érvényre jutott elvek alapján állanak.

[4]) Ez még nagyobb jogosultsággal bír, mint a tengeri biztosításra nézve felállított szabályok hasonszerű kiterjesztése a szárazföldi biztosításra, amint az Franciaországban, Olaszországban s általában azon országokban történik, ahol egyedül a tengeri biztosítás van törvényileg szabályozva.

[5]) Amennyiben más fajokra nézve szerződésileg állapíttatnak meg különös szabályok, ezek époly kevéssé ellenkezhetnek a K. T. általános szabályaival, mint azok, melyek ugyancsak általános természetűek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

195. §.

Különösen a tűzkárbiztosítás.[1])

I. Tűzkár ellen úgy ingó, mint ingatlan dolgok, és pedig úgy egészben mint egyes részeikben biztosíthatók. [**K. T. 488. §.**] [2]) Amennyiben azonban valamely épület nem egyes meghatározott részeiben, hanem egészben biztosíttatik is,[3]) a biztosítás világos kikötés hiányában mégis az alépítményekre, mint amelyek a tűzveszélynek rendszerint kitéve nincsenek, nevezetesen a pincékre, kutakra s egyéb földalatti részekre ki nem terjed [id. §. 2. bek.].[4]) Ingó dolgok[4a]) biztosításánál pedig a hely vagy helyiség, hol azok léteznek, világosan kijelölendő, s a biztosítás csakis a kijelölt hely- vagy helyiségre nézve bír foganattal [id. §. 3. bek.].[5]) Emel-

---

[1]) *Hopf* Aufgaben der Gesetzgebung im Gebiet der Feuerversicherung. Berlin, 1880. ; *Lalande* és *Couturier* Traité du contrat d'assurance contre l'incendie. Páris, 1885. ; *Bunyon* The law of fire insurance. 5. kiad. London, 1906. ; *Wood* Treatise on the law of fire insurance. N.-York, 1878. ; *Ostrander* Treatise on the law of fire insurance. N.-York, 1897.

[2]) Az egyes alkatrészek biztosítása össze nem tévesztendő azzal az esettel, midőn nem az egész érték biztosíttatik. Maga a K. T. is összezavarja a kettőt az id. §-ban. Pedig különösen a kártérítés nagyságára nézve nagy a különbség. V. ö. fentebb 192. §.

[3]) Nyilván ezt akarja az id. §. 2. bek. az épület »teljes értéke re« szóló biztosítás alatt érteni. Vajjon a biztosítási összeg az épület teljes értékével egyenlő, vagy ennél kisebb ? a szövegben érintett szabály szempontjából nem jön tekintetbe.

[4]) A biztosító tehát egyrészt nem felelős azon kárért, mely az alépítményekben származik : másrészt pedig a biztosítási összeg az alépítmények értékének levonása után fenmaradó értékhez viszonyítandó.

[4a]) Áll különösen árúkészlet biztosításánál : **C.** 809., 903. (D. IV. f. 1., 31. l.).

[5]) Ha tehát a tárgyak más helyre vitetnek s ott égnek el, a biztosító kártérítéssel nem tartozik. V. ö. **L. I.** 732/81. (D. 28., 243. l.), **C.** 862/87. (J. 88., 31. l.) A szerződés megszüntét ily helyváltoztatás magában véve nem vonja maga után, tekintve, hogy a tárgyak az eredeti helyre ismét visszavitethetnek. Gyakori helyváltoztatás esetében (pl. cséplőgépeknél) szokásban van a biztosítás olynemű megkötése, hogy a változás mindig bejelentendő, ami azonban az eredeti helyre való visszavitelre nem értendő **C.** 14/96. (D. III. f. 7., 310. l.) Külön kikötés hiányában a bejelentett helyváltozásnál az új helynek nem kell az eredetivel hasonlónak lennie, pl. cséplőgép szabad ég alatt helyeztetik el : **C.** 1096/900. (D. III. f. 19., 193. l.) Állandó helyváltoztatás esetében a K. T. 490. §-a mérvadó. — A hely vagy helyiség szerződésileg tágabb (pl. ház, udvar stb.) vagy szükebb értelemben (pl. szoba, padlás stb.) vehető. Cséplőgép tisztítása alatt a tisztítás

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lett azonban az ingók úgy meghatározott egyedenként, mint dologösszeségek gyanánt biztosíthatók ; [6]) így nevezetesen biztosíthatók oly árúkészletek is, melyeknek mennyisége koronként változik, amidőn a tűzeset időpontjában létezett mennyiség a biztosított által igazolandó. [**K. T. 489. §.**] [7])

II. Habár a kárbiztosítási szerződés általában véve független a biztosított dologban előforduló változásoktól s még akkor sem szünik meg, ha a biztosító által viselendő veszély a rendesnél kivételesebb módon fokozódik : [8]) az ingatlanokra vonatkozó tűz-

---

helye a cséplési helyhez számítandó : **C.** 1410/902. (D. III. f. 25., 274. l.) Ha több hely jelöltetett ki, a biztosító felelős, bármelyik helyen történt az esemény. V. ö. **C.** 734/905. (H. D. I. 29. l.)

[6]) Pl. bútor, fehérnemű, könyvtár stb. Utóbbi esetben a dologösszeségekre általában vonatkozó szabályok annyiban nyernek alkalmazást, amennyiben az újonnan megszerzett dolgok a régiek helyébe és mellé lépnek, a biztosító tehát a biztosítási érték és összeg arányában ezekért is felelős.

[7]) Az id. §. nem eléggé világos, midőn a »koronként változó« mennyiség igazolására szól. V. ö. **C.** 650/83. is. (D. Új f. 9., 252. l.) Az igazolás különösen kereskedelmi, gazdasági vagy más könyvek és feljegyzések által (v. ö. **C.** 1463/96. (D. III. f. 21., 279. l.), de egyébként pl. tanuk vagy becslő eskü által is történhetik. V. ö. *Értekezl.* jk. 429. l. és **C.** id. 650/83. Ha azonban a mennyiség mellett az elégett árú minősége is igazolandó, becslő eskü nem alkalmazható : **C.** 1151/93. (D. Új f. 36., 96. l.) Még kevésbbé a kár valódiságának igazolására. **C.** id. 1463/96. Az a körülmény, hogy az esemény bekövetkeztekor vagy előbb az árúkészlet értéke a biztosítási összegnél csekélyebb volt : nem jön tekintetbe. A túlbiztosításra vonatkozó szabály itt a dolog természete szerint nem alkalmazható. **C.** 96/88. (P. T. 18., 36. l.)

[8]) Egyes külföldi tvhozások ily esetben általában megszüntnek nyilvánítják a biztosítást s az elméletben is ez az uralkodó felfogás, a megszűnés a k ö z l é s i kötelezettség egyenes folyományának állíttatván. V. ö. *Beck* is id. m. 141. s k. l. Ebből indult ki az *Értekezlet* is. L. Jegyzők. 431. l. : ». . . a biztosító csak oly károkra vállalta el a kockázatot, melyek a szerződés kötésekor bevallottaknál nem nagyobbak s ezen kockázat nagyobb volta esetében a biztosítást általában nem vagy nem ily feltételek mellett vállalta volna el, ennélfogva tehát minden, a biztosítás tartama alatt létesült oly változás, mely a kockázat nagyobbodásával jár, már magában véve azon alapokat megváltoztatja, melyek mellett a szerződés létrejött s így a szerződés további fennállása, hacsak a biztosító a változtatások mellett is határozottan bele nem egyez, nem indokolható.« De bármennyire helyes legyen ez az elméleti alap (l. azonban ellene különösen *Kübel* id. h. II. 33. s k. l.), gyakorlati okok inkább az ellenkező szabály felállítását igazolják. A biztosítónak mindig módjában áll a biztosítás elvállalásának feltételeit úgy megállapítani, hogy a szerződés megkötésekori körülmények lényeges változása esetében mentve legyen ; míg a biztosított helyzete fölötte bizonytalanná válik, ha a biztosító egészen általánosan

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kárbiztosításnál [9]) mégis ellenkező áll.[10]) Ha ugyanis a biztosított épületben vagy annak rendeltetésében [11]) oly változás történik, mely által a tűzveszély akkép fokoztatik, hogy a biztosító, ha e körülmény előtte tudva lett volna, az ügyletet egyáltalán nem, vagy nem ugyanazon feltétel mellett kötötte volna meg,[12]) a biztosítás megszűnik, feltéve, hogy a biztosító a változásról nyert értesítés folytán [13]) ki nem jelenti,[14]) hogy a szerződést fentartja.

---

hangzó szabály alapján hivatkozhatnék a szerződés megszüntére. Legfelebb oly változásokra nézve helyeselhető, melyekre maga a törvény is utal, melyek szabatosan körülirhatók, s melyekről nyilvánvaló, hogy a biztosítás alapjait megmásították. Ebből a szempontból a magyar K. T. eljárását sem tartjuk kifogásolhatónak, habár a változásokra vonatkozó közelebbi rendelkezések nem is teljesen kielégítők. A német bizt. t. szerint a biztosítónak általában csak felmondási joga van (24., 27. §§.).

[9]) Ingók biztosításánál, amint láttuk, csak a helyváltoztatás van figyelembe véve, azonban tekintet nélkül arra, vajjon a tűzveszély általa fokoztatik-e vagy nem? V. ö. **C.** 1238/906. (H. D. II. 238. l.).

[10]) Hasonló rendelkezés az életbiztosításnál. L. alább 199. §. A fuvarozási biztosításnál némely változások szintén tekintetbe vétetnek ugyan, de épúgy mint az ingók tűzkárbiztosításánál a helyváltoztatás, a veszély fokozásától magában véve függetlenül. L. a köv. §-t.

[11]) Pl. cseréppel fedett ház újonnan zsindellyel fedetik be; lakóház gyárhelyiséggé alakíttatik át stb. De nem, ha pl. a lakóház lakatlanná válik; **C.** 1047/82. (D. Új f. 2., 110. l.), vagy más költözik bele: **B. T.** 95/909. (H. D. III. 244. l.). Oly változások, melyek a biztosított épületen kívül, annak környezetében, szomszédságában fordulnak elő, a biztosítás folytatására befolyást nem gyakorolnak. Az ellenkező biztosítási feltételek érvénytelenek. V. ö. **B. T.** id. 95/909.

[12]) Vajjon a változásokat maga a biztosított okozta, vagy azok tőle függetlenül következtek-e be? közömbös, s ez teljesen meg is felel a kiemelt alapelvnek. L. német bizt. t. is (23. s k. §§.). Ha ennek dacára még azok is, akik a változásokra nézve általános szabályt akarnak felállítani, csak a biztosított által okozott változásokat veszik tekintetbe (így *Beck* is), ez époly engedmény a gyakorlati követelmények irányában, mint az általános szabály teljes mellőzése.

[13]) Az értesítés csak annyiban kötelező, amennyiben annak elmulasztása megfosztja a biztosítottat attól, hogy a biztosító a szerződést a változás dacára fentartsa, minélfogva a szerződés feltétlenül megszűnik.

[14]) Ez alatt csak kifejezett akaratnyilvánítás érthető, a biztosító puszta hallgatása tehát a szerződés fenntartása értelmében nem magyarázható. Másként a *Tervezet* 521. c. szerint, mely egyúttal három napi nyilatkozási határidőt állapított meg. Arra való tekintettel azonban, hogy a biztosított a szerződés fenn nem tartása esetére mielőbb másnál biztosíthassa magát, anélkül egyúttal, hogy a túlbiztosítás tilalmát sértse, a biztosító a rendes üzleti kezelés szerint haladéktalanul tartozik nyilatkozni, vagy a biztosított szabhat nyilatkozási határidőt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

[**K. T. 490. §.**] [15]) Amennyiben a biztosító a szerződést fenn nem tartja, a befizetett biztosítási díjnak a még le nem járt időre eső része a biztosítottnak visszaadatik [id. §. 2. bek.].[16])

III. A K. T. végül közelebbről határozza meg a tűzkár fogalmát. E szerint a tűz elleni biztosítás kiterjed a tűzveszély által okozott kárra, tekintet nélkül a tűz keletkezési módjára.[17]) A tűz keletkezésének azon nemei, melyekre a felek a biztosítást kiterjeszteni nem kívánják, a szerződésben világosan felsorolandók. [**K. T. 491. §.** 1. bek.] A közvetlen tűzkárral egyenlőnek tekintetik az, mely a biztosított tárgyakon közvetve, nevezetesen azoknak a tűzveszélyből való megmentése vagy oltás közben bekövetkezett megsérüléséből, elveszéséből vagy ellopásából származik.[17a]) S ez áll még akkor is, ha az oltás vagy mentés által történt megsemmisülés vagy megsérülés a szomszédos épületekben kiütött tűz folytán következett be [id. §. 2. bek.].[18])

---

[15]) Az érintett változások tehát csak feltételesen szüntetik meg a szerződést. A fenntartás alatt azonban csak az eredeti feltételek melletti fenntartás értendő. Ha a biztosító kijelenti, hogy a szerződést csak a biztosítottra nézve terhesebb feltételek, pl. a díj felemelése mellett akarja fenntartani, akkor ebben új szerződés iránti ajánlat rejlik, mely a biztosított részéről elfogadásra szorul.

[16]) A megszűnés tehát csak a jövőre nézve *(ex nunc)*, nem mint a K. T. 485. §-ban említett esetekben, kezdettől fogva *(ex tunc)* áll be. L. fent. 193. §.

[17]) Pl. gyujtogatás (hacsak nem a biztosított vagy oly személyek által történt, akikért a biztosított felelős, l. fent. 192. §.), villámcsapás, öngyulladás, robbanás stb. Tűz füstje által okozott kárra is: **C.** 1238/906. (H. D. II. 238. l.). Tűzveszély hozzájárulása nélkül történt robbanásért azonban a biztosító különös kikötés nélkül nem felelős. A *Tervezet* 523. c. ezt kifejezetten megállapította, s az *Értekezlet* csak azért mellőzte ezen vagy az ellenkező intézkedés felvételét, mert egyik mellett sem nyilatkozott többség. L. Jegyzők. 432. l. Ugyanaz áll a tűz nélküli villámcsapásról. V. ö. **C.** 1413/95. (D. III. f. 4., 209. l.) Égő szivar által okozott tűz: **C.** 862/87. (J. 98., 31. l.) Ha meg nem határozható, mennyi esik a biztosított eseményre (villám), mennyi másra (szélvihar), a bíróság a Som. elj. 65. §. alapján belátása szerint állapítja meg az arányt. V. ö. **C.** 1477/906. (H. D. és a Pp. 270. §. I. 184. l.)

[17a]) **C.** 1061/905. (D. IV. f. 6., 329. l.)

[18]) A törvény nagyon szűk; kiterjesztendő szomszédos ingóságokra is, pl. kazalokra, farakásokra stb. V. ö. **C.** 361/908. (H. D. III. 30. l.): szomszédos kazal megfüstölődése, beázása.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

196. §.

A jégkár- és fuvarozási biztosítás.

I. A jégkárbiztosítás tekintetében a K. T. különleges intézkedéseket csak annyiban tartalmaz, amennyiben: 1. kimondja, hogy a jégkár elleni biztosítás egyedül a jégverés által okozott károkra terjed ki [**K. T. 492. §.**], tehát nem egyúttal azokra, melyek a jégveréssel kapcsolatban előforduló eseményekből származnak; [1]) 2. a biztosítási kötvényben az általános kellékeken felül még a biztosított földek dülőnként pontos leírását követeli [id. §.]; [2]) 3. megengedi, hogy részbeni jégkár esetében a biztosító a kár megállapítását a termés beszedéséig elhalaszthassa. [**K. T. 481. §.** 3. bek.] [3])

II. Ami a fuvarozási biztosítást illeti, a K. T. egyedül a szárazon, folyókon vagy belvizeken fuvarozott árúk [4]) biztosítása iránt tartalmaz különleges rendelkezéseket és pedig:

1. a biztosítás tárgya és a biztosítási összeg tekintetében. E szerint a fuvarozott árúk azon teljes értékben biztosíthatók, mellyel azok a feladás helyén és idején bírnak. Ez értékhez azonban még hozzászámíthatók: a biztosítási díj, a rakodási és fuvarozási költségek, a vámkiadások s általában mindazon költségek, melyek az árúknak a rendeltetés helyére beérkeztéig felmerülhetnek.[5]) Biztosítható azonfelül azon áremelkedés is, mely az esemény bekövetkeztekor a rendeltetés helyén mutatkozni fog.[6]) E reménylett áremelkedés azonban a túlbiztosítás

---

[1]) Pl. szélvészből, felhőszakadásból, eliszaposodásból stb.

[2]) E kellék hiánya épúgy érvénytelenné teszi a szerződést, mint az általános kellékek hiánya. V. ö. *Értekezlet* jk. 433. l.

[3]) Termés beszedéséig: vagyis míg a termés helyéről el nem vitetett, nevezetesen csűrbe vagy asztagba nem rakták. **C.** 809/84. (P. T. 10., 4. sz.)

[4]) A fuvarozás veszélyei ellen maga a jármű (hajótest, kocsi) is biztosítható ugyan (hajóknál ú. n. casco-biztosítás). Erre nézve azonban a K. T. kölönös intézkedéseket nem tartalmaz; csak arról lehet szó, hogy a fuvarozási biztosítás némely szabálya hasonszerűség alapján alkalmaztassék. Igy nevezetesen az esemény közelebbi meghatározására vonatkozó 493. §. 3. bek. és a 496. §.

[5]) Amennyiben a kár bekövetkezése folytán a fuvarozási költségekből valami megtakaríttatnék, az levonásba kerül. V. ö. *Értekezlet* jk. 497. l., hol ez azonban helytelenül csak arra az esetre mondatik ki, ha az áruk a rendeltetés helyén mutatkozó érték szerint biztosíttatnak.

[6]) Ezt az *Értekezlet* csak a 2. olvasásban határozta el. »Indokolásául felemlíttetett, hogy mi által sem igazolható azon felfogás, mely vitelezett

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

következményeinek terhe alatt a biztosítási kötvényben külön és számszerűleg kiteendő. [**K. T. 493. §.** 1. és 2. bek.][7])

2. A fuvarozási biztosításnak egyik sajátsága az, hogy nem egy meghatározott, hanem a legkülönbözőbb események ellen irányul, melyek folytán az árú fuvarozás közben elveszhet, vagy sérülést szenvedhet. Kiterjed nevezetesen, a fuvarozás minden nemét tekintve, a tűz,[8]) villám, hajótörés, jégzajlás, elmerülés, a gőzkazán szétrobbanása s más, különösen erőhatalom által okozott károkra.[9]) Kizártaknak csak azon események tekinthetők, melyek a biztosítási szerződésben világosan kijelölvék [id. §. 3. bek.].[9a])

3. Miként a biztosítás tartama általában, úgy a fuvarozási biztosítás tartama is szerződésileg tetszés szerint állapítható

áruknál a várandó nyeremény biztosítását túlbiztosításnak tekinti, minthogy ezen nyereményt teljes bizonyossággal lehet kimutatni. Másrészt továbbá gyakorlati akadály sem forog fenn, mivel a várandó nyeremény bizonyos tételekben már előre megállapítható és ennélfogva a díj is bizonyos érték szerint fizettetik.« Jegyzők. 497. l. Az újabb törvényhozások általában ezen álláspontonvannak, így nevezetesen a tengeri biztosításnál. Voltaképen az áremelkedés biztosítása ugyanazt jelenti, mint a rendeltetési hely értéke szerinti biztosítás, ez pedig époly valóságos érték, mint a feladási hely értéke. A jégkárbiztosításnál is jövendő érték szolgál a biztosítás és kártérítés alapjául. V. ö. fent. 187. §.

[7]) Az áremelkedés összegének kitétele nem mint becsü (taksa), hanem csak mint b i z t o s í t á s i ö s s z e g kitüntetése jön tekintetbe. Ugyanazért kár esetén az áremelkedésnek megfelelő kár a biztosított által igazolandó. V. ö. fentebb 192. §.

[8]) Ennyiben a fuvarozási biztosítás egyúttal tűzkárbiztosítás.

[9]) Az erőhatalom fogalmáról l. fentebb 170. §. s egy példát (hirtelen záporeső): **C.** 1346/91. (M. IV. 395. l.) Abból, hogy az erőhatalom esetét kivéve, a kárért a fuvarozó felelős, nem szabad következtetni, hogy a fuvarozási biztosítás épen csak az erőhatalom fogalma alá eső események ellen irányul, s hogy a biztosító a K. T. 493. §-ában felsorolt eseményekért is csak akkor felelős, ha azok az erőhatalom fogalma alá esnek. Ez már abból tűnik ki, hogy a K. T. 493. §. 3. bek., melynek szövege ugyan sok kívánni valót hagy hátra (a részletezés nyilván a tengeri biztosítás analogiájára történt), az erőhatalmat külön említi. De következik a K. T. 483. §-ából is (v. ö. fent. 192. §.), melynek értelmében a fuvarozó elleni igények a biztosítóra mennek át. A fuvarozó felelőssége különben szerződésileg korlátozva is lehet, valamint azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy mint b i z t o s í t o t t m a g a a f u v a r o z ó is szerepelhet.

[9a]) Szokásos korlátozás a j é g z a j l á s tekintetében. V. ö. **C.** 66/911. (H. D. V. 342. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

meg.[10]) Más megállapodás hiányában azonban a fuvarozási biztosítás azon időponttal veszi kezdetét, midőn az árúk fuvarozás végett feladatnak s azon időponttal végződik, midőn az árúk rendeltetésük helyén az átvevőnek vagy megbizottjának kiadatnak. [**K. T. 494. §.**] [11]) Ezen tartamon belül a biztosítás szakadatlanul tart akkor is: *a)* ha a részben szárazon, részben vízen fuvarozandó árúk útközben más járművekre rakatnak át; [12]) *b)* ha a vízen fuvarozandó árúk útközben más hajóra rakatnak. E tekintetben kivételnek csak akkor van helye, ha a biztosítás a szerződésben világosan kijelölt hajón leendő fuvarozásra nézve köttetett; de ily esetben is a veszély a biztosítót terheli, ha az átrakodást valamely esemény teszi szükségessé s a hajó, melyen az árú útját folytatja, a szerződésbeli feltételeknek megfelel; *c)* ha az árúk valamely esemény miatt az út folytatásáig ideiglenesen elhelyezendők. A *b)* és *c)* pont esetében azonban a biztosító, mihelyt az lehetséges, értesítendő. [**K. T. 495. §.**] [13])

4. Különleges szabályok léteznek végre a fuvarozási biztosításnál a biztosító felelősségének megszünése iránt. Igy nevezetesen: *a)* a biztosító nem felelős a kárért, ha a fuvarozás, anélkül, hogy erre szükség volna, a közönséges módtól eltérőleg történik. [**K. T. 496. §.** 1. bek.]; [14]) *b)* ha a biztosított az árú elküldését vagy szállítmányozását szükség nélkül késlelteti, a biztosító a késedelem ideje alatt történt kárért nem felelős, sőt ha a késedelem egy hónapnál tovább tart, vagy ha a kijelölt átvevő az árú rendeltetési helyén az átvétellel késik, a biztosító minden további felelősség alól megszabadul [id. §. 2. és 3. bek.]; *c)* megszünik végre a biztosító felelőssége, ha a kijelölt átvevő az árút a kár megállapítása előtt fogadja el. A külsőleg fel nem ismer-

---

[10]) Igy nevezetesen az egész útra, vagy annak csak bizonyos részére.

[11]) A fuvarozási biztosítás tartama tehát megfelel azon időnek, mely alatt a fuvarozó felelős. V. ö. K. T. 398. §. és fentebb 170. §.

[12]) Kiterjesztendő arra az esetre is, ha az árúk kizárólag szárazon fuvaroztatnak. Az alapul szolgált források (németalföldi K. T., porosz javaslat) ezt kifejezetten mondják. Butorszállító kocsiban való szállítás a vasútig: **C.** 657/911. (H. D. VI. 243. l.).

[13]) Az értesítés elmulasztása nem vonja ugyan maga után a biztosító felelősségének megszüntét, de kártérítésre kötelez, ha a biztosítóra annak elmulasztásából kár háramlott.

[14]) A közönséges móddal azonos a szerződésben határozottan kijelölt mód. Vajjon az eltérést a biztosított okozta-e, vagy az a fuvarozó vagy szállítmányozó által önkényesen történt? közömbös.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hető sérelmeket pedig köteles az átvevő az átvételtől számítandó 8 nap alatt a biztosítónak bejelenteni, ellenkezőleg kártérítési igényeit ezekre nézve is elveszti. [**K. T. 497. §.**]

HARMADIK FEJEZET.

Életbiztosítás.[1])

197. §.

Az életbiztosítás fogalma, fajai, természete.

I. Életbiztosításnak azon ügylet tekintetik, mely által valaki, a biztosító, ellenérték (díj) kikötése mellett bizonyos összeg fizetésére kötelezi magát olyképen, hogy a fizetési kötelezettség valamely személy, a biztosított, élettartamától vagy egészségétől, vagy testi épségétől tétetik függővé. [**K. T. 498. §.**] [2])

---

[1]) A biztosítási ügyletre általában vonatkozó irodalom mellett az életbiztosításra nézve v. ö. különösen: *Fick Fr.* Der jur. Charakter des Lebensversicherungsvertrages. Zürich, 1884.; *Goldschmidt* System 256. l. és Z. f. d. ges. Hr. 23., 35. köt.; *Hecker* u. o. 37. köt. *Hinrichs* u. o. 20. köt.; *Karup* Handbuch der Lebensversicherung. Halle, 1880.; *Laband* Die juristische Natur der Lebens- u. Rentenversicherung. Strassburg, 1879.; *Predöhl* Z. f. d. ges. Hr. 23. köt.; *Reuling* u. o. 15. köt.; *Rüdiger* Die Rechtslehre vom Lebensversicherungsvertrag. Berlin, 1885.; *Staudinger* Die Rechtslehre vom Lebensversicherungsvertrag. Erlangen, 1858.; — *Adan* Etude sur la nature du contrat d'assurance sur la vie, 2 kiad. Bruxelles, 1880.; *Couteau* Traité des ass. sur la vie, 2 köt. Par., 1881.; *Dufrénois* Traité pratique du contrat d'assurance sur la vie. Páris, 1887.; *Dumaine* Du contrat d'ass. sur la vie. Par., 1883.; *Herbault* Traité des ass. sur la vie. Par., 1877.; *Lefort* Traité théorique et pratique du contrat d'ass. sur la vie, 4 köt. Paris, 1893—1900.; *Meuron* Du contrat d'ass. sur la vie. Lausanne, 1877.; *Montluc* Des ass. sur la vie. Páris, 1870.; *Mornard* Du contrat d'ass. sur la vie. Par., 1883.; *Paulmier* Étude sur les ass. sur la vie. Par., 1883.; *Reboul* Des ass. sur la vie. Páris, 1865.; *Rehfous* Le contrat d'ass. en cas de décès. Genève, 1887.; — *Bunyon* The law of life insurance, 4. kiad. London, 1904.; *Bliss* Ugyanaz. 2. kiad. N.-York, 1874.; *Crawley* Ugyanaz. London, 1882.; — Jónás Tanulmányok és javaslatok az életbiztosítási ügylet körül. Budapest, 1883. (Németül is. Berlin, 1883.)

[2]) Az *Értekezleten* e fogalommeghatározás élénk vita tárgyát képezte. V. ö. Jegyzők. 441. s k. l. Azonban bármily nagy különbség létezzék is az ember személyében bekövetkezhető veszélyek elleni biztosítási fajok között, s bármily kevéssé szabatos pl. a betegség és a halál esetére ki nem terjedő baleset biztosítást életbiztosításnak nevezni (a német bizt. t.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Kitünik e fogalommeghatározásból, hogy míg a kárbiztosítás oly események ellen irányul, melyek az ember személyén kívül következnek be: addig az életbiztosításnál oly eseményekről van szó, melyek magában az emberben állanak elő (v. ö. fent. 184. §.). Míg továbbá a kárbiztosítás tárgyilag megbecsülhető vagyoni érdek megóvására irányul s a biztosító tárgyilagosan megbecsülhető kár megtérítésére vállalkozik: addig az életbiztosításnál ily meghatározható érdek és kár rendszerint nem fordul elő, miért is a biztosítást vevő fél akaratától függ, a veszélyeztetett érdek, illetve bekövetkezhető kár pénzbeli egyenértékét megállapítani (l. a köv. §-t), sőt a szerződés rendszerint minden érdek- és kárigazolás mellőzésével [3]) akkor is érvényes, ha érdek és kár fenforgása egyáltalában fel nem ismerhető. Innen van épen, hogy a K. T. az életbiztosítás fogalmának felállításánál vagyoni érdekről és kárról említést nem tesz. Hogy azonban ennek dacára az életbiztosításnál is elvileg a vagyoni hátrány megtérítéséből, vagyoni érdekből kell kiindulni,[4]) azt annál kevésbbé szabad kétségbevonni, mert különben az életbiztosítás a biztosítási ügylet fogalma alá egyáltalában nem vonható.[5])

---

nem is foglalja a balesetbiztosítást az életbiztosítás alá); bármennyire igaz továbbá, hogy a törvény definitiója a tulajdonképeni életbiztosítás valódi természetét kifejezésre nem juttatja (v. ö. *Beck* id. m. 85. s k. l.): annyi kétségtelen, hogy a törvény fogalommeghatározása teljesen megfelel annak, amit a gyakorlatban az életbiztosítás alá foglalnak. Ezen a gyakorlatban általánosan elfogadott terminologiára való tekintettel a különben szabatosabb személybiztosítás kifejezése sem mutatkozott elfogadhatónak.

[3]) Kivétel egyedül a harmadik személy halálára vett biztosításnál van. L. a köv. §-t.

[4]) V. ö. *Tervezet* ind. 659. l. és *Értekezl.* jk. 444. l. is. Maga a K. T. is kétségtelenül szem előtt tartja ezt az elvet, midőn pl. a harmadik személy halála esetére vett biztosításnál az életbenmaradáshoz kötött érdek kimutatását követeli (499. §.) s a biztosítást hatálytalannak nyilvánítja, ha a kijelölt kedvezményezett meghal (505. §. 2. pont).

[5]) E következményt tényleg már többször vonták le a kártérítési eszme vélt hiányából. Sem a gyakorlati élet, sem a törvényhozások azonban a vagyoni érdek tárgyilagos meghatározhatlanságában nem látnak akadályt arra, hogy az életbiztosítás a biztosítás fogalma alá ne vonassék. Hogy pedig valaki életét, egészségét vagy testi épségét vagyoni érdek veszélyeztetésének teljes hiányában is biztosítsa: oly kivétel, mely az életbiztosítás természetének megállapításánál annál inkább figyelmen kívül hagyható, minél bizonyosabb, hogy a biztosítás alapeszméje: nagyobb tömegre való felosztás (l. fent. 183. §.), az életbiztosításnál is érvényesül.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A K. T. által felállított fogalommeghatározásnak megfelelőleg az életbiztosítás három faját kell megkülönböztetni: 1. a tulajdonképeni életbiztosítást; 2. az egészségbiztosítást; 3. a testi épség biztosítását. A tulajdonképeni életbiztosításnál a biztosító valamely személy élettartamától feltételezetten, közelebbről: vagy valamely személy halálának[6]) vagy pedig életbenmaradásának[7]) esetére vállalja el a fizetési kötelezettséget.[8]) Az egészségbiztosításnál pedig a fizetési kötelezettség valamely személy betegsége,[9]) a testi épség biztosításánál valamely baleset[10]) folytáni testi sérülés[10a]) esetén áll be. Utóbbi azért

---

[6]) Ez az életbiztosítás leggyakoribb faja. Rendesen a halál bármikor leendő bekövetkezése esetére, kivételesen meghatározott időn belül, pl. 10, 20 éven belül, bekövetkező halál esetére köttetik. Ide tartozik a temetkezési biztosítás is, még ha a temetkezés természetben teljesíttetik is. V. ö. **C.** 1526/95. (D. III. f. 4., 176. l.) másodb. hat. és fent 103. §. 8. jegyz.

[7]) Ide tartozik az ú. n. kiházasítási biztosítás, melynél a biztosítási összeg bizonyos fiatalabb évek (20—25 év) és a katonai biztosítás, melynél az a katonai kor elérése esetén fizetendő; továbbá ennek ellentéte, az ú. n. nyugdíjbiztosítás, melynél a fizetendő összeg bizonyos magasabb kor elérése esetén esedékes.

[8]) A halál és életbenmaradás esetére szóló biztosítás combinálva is előfordul. Ide tartozik a biztosítás azon módja, melynél a biztosítási összeg akkor fizetendő, ha egyik személy egy másikat túlél, s mely úgy egyoldalú, mint kölcsönös lehet. Ily túlélési biztosítás nagyobb csoportok által is köthető (u. n. tontinák, *Tonti Lőrincz* után, aki azokat először alkalmazta a XVII. század közepén Franciaországban), melyek akkor is, ha valamely biztosító társaság vezetése alatt szerveztetnek, külön önálló jogi személyeknek ismertetnek el. V. ö. **C.** 1147/84. (P. T. 9., 107. l.) Van u. n. féltontina-rendszer is, melynél a biztosított halála esetére fix összeg s a kikötött idő elérése esetére nyeremény biztosíttatik. A nyereségösszeg kiszámítására nézve a biztosító kimutatása mindaddig mérvadó, mig a másik fél nagyobb összeg követelhetését be nem bizonyítja. V. ö. **C.** 885/911. (H. D. VI. 187. l.) De mindenesetre követelheti a kellő adatok előterjesztését: **C.** 1042/911. (U. o. 191. l.).

[9]) Az életbiztosítás ezen faja rendesen szövetkezeti alapon nyugvó betegsegélyző-egyletek vagy betegpénztárak által üzetik. A kötelező egészségbiztosítás (l. fent. 183. §. 5. jegyz.) azonban nem esik a biztosítási ügylet mint szerződés fogalma s az erre vonatkozó szabályok alá.

[10]) Hogy mit kell baleset alatt érteni? a törvény nem határozza meg s azért kizárólag a biztosítási feltételek s a helyes elmélet irányadók. V. ö. **C.** 532/86. (P. T. 13., 35. l.): vérmérgezés csak akkor baleset, ha a méreg behatása erőszakos módon történt; **K. V. T.** (D. Új f. 28., 144. l.):

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

balesetbiztosításnak is neveztetik,[11]) bár ez rendszerint a halál esetére is kiterjed, ez esetben is azonban a tulajdonképeni életbiztosítástól abban különbözik, hogy a biztosító fizetési kötelezettsége nem a halál bekövetkezésekor általában, hanem csupán a baleset folytáni halál esetében áll be.[12])

---

oly sérülés, melyet a sérelmet szenvedett fél a kellő figyelem és óvatosság elmulasztása nélkül (v. ö. erre nézve **C.** 138/912. H. D. VI. 338. l.) akarata ellenére szenved; **C.** 809/906. (U. o. I. 251. l.): emelés mint külső fizikai erő következtében beálló sérülés, **C.** 844/909. (H. D. IV. 118. l.): véletlen vízbefulladás, **C.** 305/910. (U. o. V. 120. l.): sikos talajon elcsuszás. *Beck H.* szerint (l. id. m. 188. s k. l.) a baleset »rendes gondosság mellett előre látott fizikai behatás, mely a biztosítottnak testi épségére kárt okozó eredményt idéz elő«. Igy **C.** 265/910. (H. D. IV. 261. l.) is és hasonlag 324/910. (U. o. 259. l.): »véletlen külső behatás, mely a biztosított testi egészségére kárt vagy halált okozó eredményt idéz elő«. A fizikai behatás alatt azonban nemcsak mechanikai, hanem dinamikai (pl. méreg elvegyülése a testben) és elemi behatás (pl. megfagyás) is értendő. E mellett lehet közvetlen épúgy mint közvetett. V. ö. még *König* Über den Begriff des Unfalls. Winterthur, 1882. és Kritischer Nachtrag. Bern, 1883. Ha a bizt. feltételek szerint a biztosító csak arra az esetre vállalta a kockázatot, ha a halál a baleset által okozott sérülés közvetlen és kizárólagos következménye, a halált azonban oly tüdőlob okozta, amelyet nem a baleset (lábtörés) okozott, a biztosítót nem terheli a felelősség, bár a baleset lényegesen előmozdította a halálos kimenetelt: **C.** 755/99. (D. III. f. 16., 11. l.) Az a körülmény azonban, hogy a biztosított testalkata, akár veleszületett gyengeségénél fogva, akár kóros elváltozás, betegség vagy előhaladt kor miatt csak csekély ellenállást képes kifejteni, úgy hogy nála végzetessé válik az oly sérülés, mely teljesen ép és egészséges embernél muló bajt vagy épen semmi bántalmat nem idéz elő: a biztosító kötelezettségét a balesetért (esés) nem zárja ki. **C.** 107/900. (D. III. f. 19., 38. l.) V. ö. 903/900. is (U. o. 336. l.) és 138/901. (U. o. 21., 108. l.) 807/911. (H. D. VI. 242. l.). 479/912. (U. o. VII. 52. l.). Nem felelős ellenben a biztosító, ha a baleset következménye (halál) az e részben érvényes bizt. feltételekben megállapított határidő (egy év) után: **C.** 912/900. (U. o. 19. 216. l.), vagy más körülmények közt állt be, pl. nem a hivatásszerű munka közben és a biztosított üzemben: **C.** 751/900. (U. o. 289. l.), 1234/906. (H. D. II. 43. l.). V. ö. azonban a hivatásszerűségre nézve tágabban: **C.** 1120/905. (D. IV. f. 6. 188. l.).

[10a]) Teljes vagy részbeni munkaképtelenség: v. ö. **C.** 739/908. (H. D. III. 121. l.).

[11]) A kötelező munkásbalesetbiztosítás (l. fentebb 183. §. 5. jegyz.) azonban époly kevéssé esik a biztosítási ügylet szabályai alá, mint a kötelező egészségbiztosítás.

[12]) Ez különösen a bizonyítási kötelezettségre bír befolyással, amennyiben ugyanis a balesetbiztosításnál a kedvezményezett nemcsak a halál bekövetkeztét, hanem azt is tartozik bizonyítani, hogy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Egyéb faji különbségek egyrészt a biztosított által fizetendő díj, másrészt a biztosító által kötelezett biztosítási összeg mikénti meghatározása szempontjából keletkeznek. Előbbi tekintetben kiemelendő, hogy habár az életbiztosításnál is a veszély hosszabb tartamánál rövidebb biztosítási időszakok képeztetnek (v. ö. fent. 187. §.) s a díj ezeknek megfelelőleg, rendesen mint évi díj, állapíttatik meg és fizettetik: mégis előfordul, hogy a biztosított nem ily visszatérő időszakok szerint teljesítendő díjfizetésre, hanem e helyett egyszersmindenkorra meghatározott összeg (franciából vett ú. n. *mise)* fizetésére kötelezi magát. Viszont pedig ami a biztosítási összeget illeti, ez nem áll mindig a biztosító által fizetendő tőkéből, hanem gyakran a biztosító bizonyos évi összeg, járadék *(rente)* fizetésére kötelezi magát. Előbbi esetben t ő k e b i z t o s í t á s r ó l, utóbbi esetben pedig j á r a d é k b i z t o s í t á s r ó l szokás beszélni, maga a járadékbiztosítás ismét különböző módon nyervén alkalmazást.[13])

III. A legfontosabb, úgy a biztosítási üzlet berendezését, mint az életbiztosítás j o g i t e r m é s z e t é t legmélyebben érintő különbség azonban az életbiztosításnál előforduló események b e k ö v e t k e z h e t é s é n e k m ó d j a alapján áll elő. Az életbiztosítás különböző fajainál előforduló események ugyanis lényegesen kétfélék: 1. olyanok, melyeknek bekövetkezése époly bizonytalan, mint a kárbiztosítási események, s melyek egy nagyobb tömegnek szintén csak kis részét szokták érni; [14]) 2. olyanok, melyeknek bekövetkezése egészen bizonyos, csak az

---

a halál baleset folytán, mint annak okozata, állt be, hacsak a balesetre más körülményekből nem lehet következtetni (C. id. 324/910.) holott a tulajdonképeni életbiztosításnál elég a halál bekövetkeztét igazolni, a biztosító feladata levén kimutatni, hogy a halál oly okból következett be, mely őt a fizetés alól mentesíti. V. ö. C. 180/917. (Ü. L. 91., 49. sz.), 1795/93. (D. Új f. 35., 118. l.), 1542/94. (P. T. 29., 87. l.), 1283/901. (D. III. f. 25. 54. l.), 844/909. (H. D. IV. 118. l.). A baleset bizonyítására nézve általában: v. ö. C. 479/912. (H. D. VII. 52. l.).

[13]) A fizetendő járadék lehet nevezetesen: é l e t j á r a d é k, mely egy meghatározott naptól fogva (életév, más személy halála stb.) a kedvezményezett halálának napjáig fizetendő, és oly járadék, mely egy a haláltól függetlenül megállapított időpontig (korév, állás elnyerése stb.) fizetendő.

[14]) Ide tartozik első sorban a b a l e s e t, továbbá a betegség, de a halál is, ha arról van szó, hogy az bizonyos rövid idő alatt következzék be. Ha hosszabb az idő, akkor lehet ugyan, hogy az egyest nem fogja érni, de ilyen már aránylag kevés van, s minél hosszabb, annál inkább közeledünk a második osztályhoz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bizonytalan, hogy mikor következnek be s melyek egyúttal akármily nagy tömeg minden egyes tagját okvetlenül érik. Ide tartozik a tulajdonképeni életbiztosítás eseménye: a halál, ha a biztosítás mint rendesen, annak bármikor leendő bekövetkezése esetére köttetik.[15]) Ami az első osztályba tartozó események elleni biztosítást illeti, ez, a kár tárgyilagos megbecsülésétől eltekintve, a kárbiztosítással teljesen azonos elbírálás alá esik, sem az üzleti berendezés, sem az ügylet jogi természete ennél alapjában véve nem más, mint a kárbiztosításnál.[16]) Nem így áll azonban a dolog a tulajdonképeni életbiztosításnál. Nyilvánvaló, hogy amennyiben az esemény (a halál) bekövetkezése bizonyos s mindenkit egyaránt ér, vagyis arról van szó, hogy *egyáltalában* be fog-e következni? a biztosítás alapeszméje: az egyesnek fizetendő összeg felosztása egy nagyobb tömegre, nem érvényesülhet. Csakis annyiban alkalmazható a biztosítás, amennyiben az esemény bekövetkezése bizonytalan, vagy amennyiben annak *idejéről* van szó, amely egy nagyobb tömegnek csak kis részénél egyenlő. Ehhez képest eleve ki van zárva, hogy az ember halála esetére megfelelő nagyobb összeget oly csekély díjfizetési áldozattal biztosíthasson, mint a kárbiztosításnál, hanem arra van utalva, hogy azt az összeget maga gyűjtse össze, takarítsa meg. Amire nézve az ember magát biztosíthatja, az egyedül az, hogy a megtakarítandó összeg akkor is meglegyen, ha a halál előbb következnék be, mintsem ez az összeg megtakaríttathatott volna. E biztosítás közelebbről nem irányul másra, mint arra, hogy a biztosító a halál bekövetkezése esetében oly összeget fizessen, mely a biztosított által már tényleg megtakarított összegnek a megtakarítandó összegig való kiegészítésére szükséges s az áldozat, melyet érte hozni kell, vagyis a fizetendő díj, nem nagyobb, mint ami egyrészt a kiegészítendő összegnek, másrészt a valószínűségnek, hogy a halál a megállapított biztosítási időszakban be fog következni, megfelel.[17])

---

[15]) Ezzel egyenlő a halál vagy bizonyos időben való megélés esetére kapcsolatosan kötött biztosítás, melyet a következőben a halál bármikor leendő bekövetkezésének esetére szóló biztosításba benfoglaltnak veszünk.

[16]) Ennyiben (de csak ennyiben) teljesen megfelelő, ha pl. a balesetbiztosítás nem az élet-, hanem a kárbiztosításhoz számíttatik. V. ö. *Beck* id. m. 101. l.

[17]) E valószínűség számszerű nagyságát a *halandósági táblázatok* mutatják, amelyekből minden korosztályra nézve kitűnik,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

IV. Kitűnik ebből, hogy az ember, ha bármikor bekövetkezhető halála esetére meghatározott összeget meg akar szerezni, ezt csakis két művelet által érheti el: egy takarékpénztári és egy biztosítási művelet által. Hogy e két művelet egymástól teljesen függetlenül foganatosítható, kétséget nem szenved. Tényleg mindazonáltal nem ez a gyakorlat.[18]) A biztosító társaságok ugyanis nem vállalkoznak egyedül a biztosítási műveletre, hanem egyúttal a takarékpénztári műveletre is és pedig úgy, hogy e két műveletet egy közös ügyletté egyesítik. Ezen így egyesített ügylet épen az, amely életbiztosítási ügyletnek neveztetik, dacára annak hogy ez elnevezés csak az ügylet egyik részének felel meg, másik részében nem biztosítási, hanem takarékpénztári ügylet. Ugyancsak a biztosított által ezen egyesített ügylet folytán és szintén együttesen fizetett, a tulajdonképeni biztosítási díjnál természetesen sokkal nagyobb, ellenérték is egyszerüen biztosítási díjnak neveztetik, jóllehet ez szintén csak részben az, másik részében nem biztosítási díj, hanem takarékpénztári betét.

A közönségesen ú. n. ezen életbiztosítási ügylet összetett természete teljes kifejezést talál a biztosító társaságok üzleti berendezésében is, amennyiben ugyanis a biztositott által fizetett díjak azon része, amely takarékpénztári betét jellegével bír, nem fordíttatik a társaság folyó kötelezettségeinek fedezésére, illetve osztalék fizetésére, hanem mint ú. n. díjtartalék félretétetik és rendszeresen kamatoztatik mindaddig, míg a biztosítási

---

hogy minő hányad az, amely belőle elhal? Igy pl. a 17 angol társaság hal. táblája szerint 100.000 emberből az 55. év elején él 63.469, meghal az év folytán 1375, a valószínűség tehát, hogy egy 55 éves ember ebben az évben meg fog halni $= \frac{1375}{63469}$, vagyis kerekszámban $\frac{21}{1000}$. E szám, viszonyítva a biztosítási összeghez, adja egyúttal a fizetendő díj nagyságát. Igy ha pl. a biztosítási összeg 1000 K, akkor az ennek megfelelő (tiszta kockázati) díj (a kamatténye zőt nem számítva) 21 K. Ezt a hal. táblából közvetlenül is ki lehet számítani. Ha t. i. mindegyik egyenlően 1000 K-ra van biztosítva, akkor az 1375 elhalt után fizetendő 1,375.000 K, ezt felosztva a 63.469 élőre, esik egyre 21 K. A további években az elhalás valószínűsége természetesen emelkedik s ennek megfelelően a díj aránylag nagyobb. Viszont azonban a már megtakarított összeg is nagyobb, tehát csak kisebb összegre szükséges a biztosítás. L. a 19. jegyzetet is.

[18]) Legalább Európában. Ellenben Amerikában van olyan társaság, mely kizárólag csak a tulajdonképeni biztosítási művelettel foglalkozik.

DIT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

összeg esedékessé nem válik. De épen azért, mert ezen díjtartalék nem más, mint a biztosított takarékbetéte, az lényegesen különbözik a közönséges tartalékoktól. Az nem a társaság szabad tulajdona, mely fölött tetszés szerint rendelkezhetik, hanem épúgy a biztosítotté, mint a közönséges takarékpénztáraknál elhelyezett betétek. Sajnos azonban, hogy a törvényhozás s nevezetesen a magyar K. T. az életbiztosítási ügylet és díjtartalék valódi természetét eddigelé világosan még nem ismerte fel.[19]) Arról gondoskodik ugyan, hogy az életbiztosítási díjtartalék lehetőleg biztos módon legyen elhelyezve (l. fentebb 186. §.); a

[19]) A törvényhozást azonban annál kevésbé illetheti vád, mert az életbiztosítás összetett természete az elméletben is még fölötte vitás. Mióta ugyan *Malsz* először derített arra világot (az 1862-ben megjelent »Betrachtungen etc.« c. id. művében), a helyes felfogás mindinkább utat tör magának (nálunk *Beck H.* fejtette ki először, l. Magy. Igazs. II. köt. és id. m. 63., 86., 182. l.). De egyrészt az elnevezés, másrészt az életbiztosításnál alkalmazott és a jogász előtt nehezen érthető számítási technika, különösen pedig az a körülmény zavarja meg folyton a dolog lényegének felismerését, hogy a biztosított mindíg egyenlő díjat fizet, jóllehet az elhalási valószínűség évről-évre változik s hogy ezen egyenlő díj nem más, mint á t l a g d í j az összes korosztályoknak megfelelő díjak alapján számítva, ugy hogy, amennyivel a biztosított az átlagdíjban eleinte többet fizet mint amennyi a kockázatnak megfelel (u. n. kockázati díj), ez teljesen ellensúlyoztatik az által, hogy az átlagdíj később a kockázati díj mögött marad. A művelet ilyformán csakugyan tervszerű egységet mutat s a díjtartalékon sem lehet felismerni, hogy a biztosított takarékbetéte, midőn úgy tüntettetik fel, hogy az épen az eleinte teljesített többletfizetésekből és ezek kamataiból áll, melyek azonban a későbbi hiány által teljesen felemésztetnek. Csakhogy nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ugyanannyival, amennyivel a biztosított eleinte többet fizet, csökken az az összeg is, melyre nézve a biztosító kockázatot vállal, s hogy ennek folytán a kockázati díj is később valósággal nem az, amely az egész biztosítási összeg után számíttatik, hanem csak az, mely a korábbi többletfizetés levonása után f e n m a r a d ó összegnek felel meg. Már pedig ezen, a valóságos kockázati összeg után kiszámított kockázati díj a későbbi években sem éri el a tényleg fizetett átlagos díjt, hanem később is mindíg van egy bizonyos rész, amennyivel a biztosított többet fizet. A korábbi többletfizetés tehát valósággal nemcsak fel nem emésztetik a későbbi hiány által, hanem ellenkezőleg még szaporíttatik annyira, hogy ha a díjfizetés a számításszerű korévig tart, a díjakban teljesített többletfizetésekből és azok kamataiból az egész biztosítási összeg kerül ki. Ha pedig a többletfizetések és ezek kamatai a számításszerű korévig csakugyan ezt az eredményt adják, amiről könnyen meg lehet győződni, lehet-e akkor tagadni, hogy maga a biztosított az, aki a biztosítási összeget megtakarította s hogy a többletfizetések csakugyan a biztosítottnak ezen összeg felgyűjtésére fordított takarékbetétei?

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

díjtartalék takarékbetét természetéből folyó magánjogi következményeket ellenben, nevezetesen azt, hogy ha a biztosítási ügylet az esemény bekövetkezte előtt bármiokból megszünik, a díjtartalék a biztosítottnak kiadandó, nem vonta meg.[20])

198. §.

Az életbiztosítási ügylet megkötése s az abból eredő jogok és kötelezettségek.

I. Az életbiztosítási szerződés rendszerint szintén a biztosító és a biztosított között, ennek ajánlata alapján és ügynökök közvetítése mellett köttetik. Míg azonban a kárbiztosításnál a biztosított saját javára köti a szerződést, addig az életbiztosításnál a fizetendő összeg nemcsak magának a biztosítottnak, hanem harmadik személy javára is kiköthető, aki kedvezményezettnek neveztetik. [**K. T. 498. §.** 2. bek.][1]) Kivételesen nem a biztosított, hanem épen a kedvezményezett köti meg a szerződést. Igy nevezetesen a harmadik személy halála

[20]) Sőt ellenkezőleg, ha a szerződés a biztosított vétkessége folytán szűnik meg, ha ő nevezetesen a díjfizetést elmulasztja, a biztosítót kifejezetten feljogosítja a már befizetett összes díjak visszatartására. V. ö. alább 199. §. Szerencsére a biztosító társaságok e joggal nem élnek s ha nem is akarják elismerni, hogy a biztosítottnak egyenesen joga van az egész díjtartalékra (külföldön vannak azonban társulatok, melyek ezt is teszik): mégis hajlandók neki »méltányosságból« azt megközelítő összeget visszatéríteni (u. n. kötvényvisszaváltás), vagy pedig az ügyletet a további díjfizetés elengedése mellett a díjtartaléknak megfelelőleg leszállított bizt. összegig fentartani. L. utóbbira nézve: **C. 381/99.** (D. III. f. 15., 199. l.) Az új német bizt. t. a biztosított erre vonatkozó jogát már kifejezetten elismeri (l. annak 174. s k. §§-ait.). Egyébiránt maga a K. T. sem alkalmazza mindig a biztosítási ügylet és díj egységéből folyó következményeket, amennyiben ugyanis a szerződés megszűnésének több esetében a már befizetett díjak egy harmadának (ami a díjtartaléknál ugyan kevesebb) visszatérítését rendeli (502. §., 504. §. 1. és 2. pont, 505. §. 1. és 2. pont), jóllehet a biztosító a kockázatot már tényleg viselte. Ha a biztosítási díjak csakugyan egészen kockázati díjak volnának: akkor a biztosítót azoknak részbeni visszafizetésére ez esetekben sem lehetne kötelezni. V. ö. *Beck* is id. m. 88. s k. l.

[1]) Amennyiben a biztosítás egyszerű halálesetre köttetik, ez másként nem is képzelhető. Más biztosítás ellenben akár a biztosított, akár a külön kedvezményezett, akár vagylagosan mindkettő javára köthető úgy, hogy a bizt. összeg az utóbbinak csak az esetben fizetendő, ha a biztosított az esemény bekövetkeztekor nem élne.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetére szóló biztosításnál, mely azonban csak akkor érvényes, ha ennek vagy törvényes képviselőjének beleegyezésével köttetik, vagy ha a szerződő fél kimutatja, hogy a biztosítottnak életbenmaradása érdekében fekszik;[2]) kivételnek e tekintetben csak házastársakra, fel- és lemenő ágbeli rokonokra és jegyesekre nézve lévén helye, akik egymás életét feltétlenül biztosíthatják. [**K. T. 499. §.**] Előfordulhat végre az az eset, hogy a szerződést úgy a biztosítottól, mint a kedvezményezettől különböző személy köti, és pedig nemcsak meghatalmazotti minőségben, hanem saját nevében is. Ez ugyanazon tekintet alá esik, mint a harmadik személy érdekében kötött kárbiztosítás. [**K. T. 506. §.**][3])

Ami az életbiztosítási szerződés *létrejöttét* s a megkötés *alakját* illeti, arra nézve ugyanaz áll, mint a kárbiztosításnál [id. 506. §.].[4]) Az életbiztosítási *kötvény* jogi természete is ugyanaz, mint a kárbiztosítási kötvényé,[4a]) annak kellékei azonban a dolog természeténél fogva némileg eltérők.

---

[2]) »Ez intézkedés nélkül az életbiztosítás oly spekuláció forrásává lehetne, melynek realizálása a biztosítottra nézve könnyen veszélyessé válhatnék; a szerződő fél mint esetleges kedvezményezett ingert nyerhetne oly cselekvények elkövetésére, melyek egyenesen a büntető törvény súlya alá esnek. »*Tervezet* ind. 661., 662. l. L. *Értekezl.* jk. is 444. l. Az érdek kimutatásának szüksége egyébiránt a biztosítás lényegéből is következik, s a beleegyezés vagy a törvényben említett személyek halálára történő biztosítás esetében csak azért nem követeltetik, mert elegendőképen vélelmeztetik. Ugyancsak a biztosítás lényegéből következik, hogy a kimutatandó érdek *vagyonjogi* kell hogy legyen (v. ö. *Értekezlet* is id. h.) s hogy amennyiben számszerűleg kimutatható (pl. ha a hitelező adósa életét biztosítja), a biztosítási összeg annál nagyobb nem lehet. Hasonlóképen következik, hogy a kimutatandó s épúgy az említett személyek közti viszonyból vélelmezhető érdeknek nemcsak a szerződés megkötésekor, hanem *később* is fenn kell forognia, illetve hogy a biztosítás hatályát veszti, ha az érdek később megszűnik (pl. az adós a követelést kifizeti, a házastársak elválnak stb.), hacsak a harmadik a további biztosításba bele nem egyezik. Újabban többnyire csak a szerződés megkötésekor követeltetik az érdek (l. *Beck* is id. m. 176. s k. l.), de ez sem a törvény intézkedéseivel, sem a biztosítás lényegével össze nem egyeztethető. Az életbizt. szerződésben tartalmazott takarékszerződés a hiányzó *biztosítási* érdeket nem helyettesíti, de a szerződés hatályvesztése által nem is sértetik, mert a biztosított a befizetett takarékbetétet (díjtartalékot, illetve a K. T. 506., 486. §§. értelmében a díjak egyharmadát) visszakapja.

[3]) Utalással a 467. §-ra. V. ö. fentebb 190. §.

[4]) Utalással a 468. §-ra. V. ö. fentebb 190. §.

[4a]) Tehát szintén *értékpapir*, melynek felmutatása és visszaadása nélkül a biztosító nem köteles fizetni. L. fent. 190. §. 9., 10. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az életbiztosítási kötvénynek ugyanis magában kell foglalnia [**K. T. 500. §.**] : [5]) 1. a felek, nevezetesen a biztosító, a biztosított és a kedvezményezett neveit ; utóbbi gyanánt azonban a b e m u t a t ó is kijelölhető ; [6]) 2. azon eseményt,[7]) melynek bekövetkeztétől a fizetés függővé tétetik ; 3. a biztosítási összeget ; 4. a biztosítás kezdetét és végét ; 5. a biztosítási díjt és 6. a kiállítók aláírását. E kellékek nélkül az életbiztosítási ügylet épúgy érvénytelen, mint a kárbiztosítási ügylet (l. fent. 190. §.), amint általában a kárbiztosítás érvénytelenségi esetei az életbiztosításnál is megfelelő alkalmazást nyernek [id. 506. §.].[8]) Határozott kivételt képez azonban a t ú l b i z t o s í t á s i tilalom, amennyiben ugyanis az életbiztosításnál a szerződő felek a biztosítási összeget minden megszorítás nélkül szabadon állapíthatják meg s a többszörös biztosítás sincs kizárva. [**K. T. 501. §.**] [9])

II. Ami az életbiztosításból eredő kölcsönös jogokat és kötelezettségeket illeti : ezek a biztosított kötelezettségeit tekintve egészben véve azonosak mint a kárbiztosításnál. Ez áll különösen a d í j f i z e t é s r ő l és a k ö z l é s i k ö t e l e z e t t s é g r ő l [id. 506. §.],[10]) úgyszintén a tekintetben, hogy valamint a kár-

---

[5]) Utalással a 469. §-ra, részben fölösleges ismétlésekkel. V. ö. fentebb 190. §.

[6]) Ily esetben addig, amig a biztosított a kötvényt másra át nem ruházta, kedvezményezettnek m a g a a b i z t o s í t o t t tekintendő. V. ö. alább 13. jegyz. Hogy az életbizt. épúgy mint a kárbizt. kötvény r e n d e l e t r e is szólhat : l. fent. 132. §. Ha a biztosított a kedvezményezett megjelölését végintézkedésére tartotta fenn, de abban aziránt nem rendelkezett, kedvezményezettnek az általános örökös tekintendő. V. ö. **C. 2879/904.** (D. IV. f. 1., 241. l.). Bemutatóra szóló életbiztosítási kötvény elzálogosítása : v. ö. **C. 4176/912.** (H. D. VI. 332. l.).

[7]) Az id. §. 3. pontja az esemény mellett még azt mondja : »vagy időt«. Azonban az időnek az életbiztosításnál sem lehet más értelme, mint az, hogy meghatározza a biztosítás tartamát. Oly ügylet, melynél a fizetés egyszerüen bizonyos időhöz köttetik, nem biztosítás.

[8]) Utalással a 465. §-ra. Az életbiztosítás is érvénytelen tehát, ha a biztosított vagy az ügyletet megkötő harmadik személy által szándékolt tiltott cselekvény, vagy pedig oly esemény ellen köttetik, mely az ügylet megkötésekor már bekövetkezett s a biztosított vagy a szerződő fél arról tudomással bírt, vagy ha a biztosító tudta, hogy az esemény többé be nem következhetik.

[9]) Csak a harmadik személy halála esetére kötött biztosítás esik a kárbiztosítással egyenlő tekintet alá. L. fent. 2. jegyz.

[10]) Utalással a 473., 474., 475. §§-ra. V. ö. fentebb 191. §. Megtámadhatlan életbiztosítási kötvények : u. o. 22. jegyz. — Az életbiztosítási

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

biztosításnál a biztosított, úgy az életbiztosításnál a kedvezményezett a meghatározott esemény bekövetkezéséről, mihelyt róla tudomást nyer, a biztosítót késedelem nélkül értesíteni tartozik, ellenkezőleg ennek a mulasztásból eredő hátrányokért felelős. [**K. T. 503. §.**] [11]) A biztosítót terhelő fizetési kötelezettség tekin-

közlési kötelezettségre vonatkozó bírói gyakorlatból kiemelendők: 1. Fontos körülmények elhallgatása miatt a szerződés akkor is megtámadható, ha a biztosító részéről az ajánlat tételekor orvosi vizsgálat tartatott: **L. I.** 3597/79. (D. 23., 112. l.), **C.** 792/87. (D. Új f. 19., 183. l.), de az ajánlat után beálló betegség be nem jelentése a közlési kötelességet nem sérti: **C.** 30/910. (H. D. IV. 174. l.). 2. Fontos körülmények: életkor bemondása: **L. I.** 406/80. (D. 26., 35. l.), **C.** 1364/99. (D. III. f. 17., 267. l.); megelőző oly betegség, mely rendszerint az élet tartamára befolyást gyakorol: **L. I.** 1773/77. (D. 18., 24. l.), habár nem is állt a halál okozati összefüggésben vele: **L. I.** 58/81. (D. 27., 141. l.), **C** 636/86. (P. T. 13., 116. l.), 792/87. (J. 88., 2. l.), 16/901. (D. III. f. 21., 4. l.), pl. nagyobbfokú neurasthenia és állandó gyomorbaj: **C.** 818/905. (D. IV. f. 3., 190. l.), 8/910. (H. D. IV. 158. l.), influenza: **C.** 300/907. (H. D. II. 104. l.), de nem olyan, mely lényegtelen és minden következmény nélkül maradt: **C.** 784/88. (D. Új f. 21., 246. l.), 828/90. (U. o. 29., 121. l.), 1374/97. (Ú. L. 97., 21. sz.), 982/904. (D. IV. f. 2., 15. l.), 484/909. (H. D. III. 364. l.); megelőző orvosi gyógykezelés: **L. I.** id. 58/81., **C.** 43/96. (M. Ig. D. 2., 70. l.); 1062/91. (J. Sz. 6., 457. l.), 141/98. (D. III. f. 11., 200. l.), 754/900. (U. o. 19., 282. l.), id. 16/901., 568/902. (U. o. 23., 345. l.), 1226/905. (D. IV. f. 6., 281. l.), 32/906. (H. D. I. 197. l.); de nem, ha az nem a biztosított kívánságára, hanem hivatalból (fogházi orvos) történt: **C.** id. 1374/97., és csak a biztosítás elvállalására befolyással bíró, nem csupán muló betegségre nézve: **C.** 1045/905. (D. IV. f. 5., 317. l.); nőknél a terhesség: **C.** 1110/86. (P. T. 14., 60. l.); a biztosított foglalkozása, feltéve, hogy a bevallott foglalkozás lényegileg nem azonos: **C.** id. 828/90., illetve a bevallásban foglalttól annyira különbözik, hogy a biztosított élettartamára befolyással van: **C.** 1364/99. (D. III. f. 17., 267. l.); más társulatnál tett ajánlat visszautasítása: **C.** 1117/82. (D. Új f. 1., 239. l.), 358/85. (U. o. 13., 142. l.), 4215/901. (D. III. f. 20., 272. l.), 1237/901. (U. o. 22., 351. l.), 32/906. (H. D. I. 197. l.), de csak akkor, ha a másutt tett ajánlat elhallgatása következtében a biztosítónak valamely fontos körülmény tudomására nem jutott: **C.** id. 16/901., 139/906. (H. D. I. 152. l.), 593/907. U. o. II. 108. l.). Szülők korának valótlansága nem árt, ha a közlés felismerhetőleg csak megközelítő módon s a valóság tudata nélkül történt s ugyanaz áll a testvérekre vonatkozó bemondásról, hacsak örökletes baj nem mutattatik ki: **C.** 326/94. (D. Új f. 39., 201. l.) B a l e s e t b i z t o s í t á s n á l megelőző balesetek elhallgatása, ha azok a biztosított vigyázatlanságából nem származtak, nem sérti a közlési kötelességet: **C.** 1418/906. (H. D. II. 31. l.). Elmebeteg valótlan bevallása nem árt, mert nem tudva történt (?): **C.** 1124/905. (D. IV. f. 5., 90. l.).

[11]) Az esemény mellett itt is helytelenül említtetik az idő bekövetkezése. V. ö. fentebb 7. jegyz. A késedelem nélküli értesítés nem jelenti a hala-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tetében ellenben fontos különbségek vannak. Mindenekelőtt abban, hogy az életbiztosításnál kárfelvételről s a fizetendő összegnek a kár nagyságának arányában való kiszámításáról nem lehet szó,[11a]) hanem feltétlenül a kikötött biztosítási összeg fizetendő. Továbbá a fizetés i d e j é r e nézve, amennyiben a felek különös megállapodásának hiányában a biztosítási összeg a fizetési feltétel bekövetkeztének igazolásától számítandó 8 nap alatt fizetendő [id. §. 2. bek.],[12]) s még inkább arra nézve, hogy k i n e k tartozik a biztosító fizetni? amennyiben ugyanis oly esetben, midőn külön k e d v e z m é n y e z e t t van kijelölve,[12a]) ez a biztosítási összeg kifizetését nem mint a biztosított jogutóda, hanem mint k ö z v e t l e n ü l jogosított követelheti.[13]) Sajátos elbírálás alá esik

---

déktalan értesítést. Az egyéni viszonyok méltányos tekintetbe veendők. V. ö. *Értekezlet* jk. 447., 448. l. Oly kikötés, mely szerint az értesítés illetőleg a haláleset igazolásának elmulasztása a bizt. igény elvesztését vonja maga után, itt is érvénytelen. V. ö. fent. 191. §. 26. j. és **B. T.** 95/97. (P. T. 35., 179. l.), **C.** 866/98. (D. III. f. 13., 81. l.), 117/900. (U. o. 19., 38. l.) Áll különösen a balesetbiztosításnál is: **C.** 903/900. (D. III. f. 19., 336. l.), **K. V. T.** 761/900. (U. o. 304. l.)

[11a]) Csak betegség- és balesetbiztosításnál fordul elő, hogy az eset sulyossága szerint külön megállapítandó nagyobb vagy kisebb kárpótlás fizettessék. V. ö. **C.** 364/902. (D. III. f. 23., 358. l.), ahol egyszersmind kimondva, hogy szakértői bizottság általi kötelező kárbecslés, miként a K. T. 381. §. értelmében, mely a K. T. 506. §. által nem vétetett át, az életbiztosításnál nem nyerhet alkalmazást. L. **C.** 641/906. is. (H. D. I. 167. l.).

[12]) Az igazolásnak nem kell épen okmányilag (pl. anyakönyvi kivonattal) történnie. V. ö. *Értekezl.* jk. 448. l. Másfelől a biztosító a halál o k á n a k igazolását is követelheti, mert ebből győződhetik meg, nem következett-e az be oly ok miatt, mely őt a fizetés alól felmenti (l. alább); de az utolsó betegség okairól szóló orvosi jelentés kikötése érvénytelen: **C.** 64/908. (H. D. II. 161. l.)

[12a]) K i s k o r ú kedvezményezett részére való felvételhez gyámhatósági jóváhagyás szükséges. V. ö. **C.** 244/906. (H. D. I. 182. l.) B a l e s e t b i z t o s í t á s n á l a munkaadó mint kedvezményezett helyett a munkás, illetve örököse külön engedményezés nélkül is felléphet a biztosító ellen. V. ö. **C.** 1305/904. (D. IV. f. 1., 228. l.). Ha külön kedvezményezett nincs kijelölve, az örökösi minőség igazolására nem kell b i r ó i határozat s ha a biztosítónak kételyei vannak is, a bizt. összeget nem tarthatja vissza, hanem köteles birói kézhez letenni: **B. T.** 3563/911. (H. D. VI. 248. l.). Ugyanez áll, ha többen tartanak igényt a bizt. összegre: **C.** 223/912. (H. D. 250. l.).

[13]) Az életbiztosítás e tekintetben mint h a r m a d i k s z e m é l y j a v á r a kötött szerződés jelentkezik (v. ö. kifejezetten német polg. t. 330. §.), amivel nem áll ellentétben, hogy a biztosított életében, illetve

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

még az életbiztosítás azon körülmények tekintetében, melyek a biztosítót az esemény bekövetkezte daczára a biztosítási összeg

---

a bizt. összeg esedékességéig (v. ö. **C.** 1258/906. H. D. I. 311. l.) a szerződés fölött rendelkezik, a biztosítási kötvényt elzálogosíthatja: **C.** 2572/95. (D. III. f. 9., 259. l.), 1363/906. (D. IV. f. 6., 348. l.): **B. T.** 3200/905. (D. IV. f. 4., 10. l., l. fent. 190. §. 9. jegyz.), másra engedményezheti: **C.** 700/900. (D. III. f. 20., 42. l.), vagy más kedvezményezettet jelölhet ki: v. ö. **C.** id. 828/90., 700/900., 1133/900. (D. III. f. 20.,47. l.), 1462/904. (D. IV. f. 1., 377. l.), id. 1363/906. (átruházás ezzel egyenlő), 78/912. (H. D. VI. 285. l.); amit abban az esetben, ha a biztosítási feltételek megállapításánál a kedvezményezett személye befolyást nem gyakorol (tehát nem pl. a hozomány- vagy nyugdíjbiztosításnál), vagy a kötvényfeltételek általában mást nem rendelnek, a biztosító beleegyezése nélkül is tehet, v. ö. **C.** 517/94. (D. Új f. 40., 132. l.), id. 700/900., 1133/900., 5032/902. (D. III. f. 24., 68. l.), 649/910. (H. D. V. 78. l.). Ha azonban a biztosított a kötvényt a kedvezményezettnek vagy az eredeti helyett másnak vagy a bemutatónak átadta, vagy a kedvezményezett a kijelölést elfogadta s ez a kötvényre reávezettetett: a biztosított a rendelkezési jogról az illetők javára lemondottnak tekintendő: **C.** id. 442/910. (H. D. IV. 320. l.), id. 649/910. — Abból, hogy a kedvezményezett közvetlenül van jogosítva, az a fontos következmény származik, hogy a biztosítási összeg nem tartozik a biztosított hagyatékához s ennek adósságai miatt végrehajtás alá nem vonható: v. ö. 1881: LX. tc. 66. §., mely egyúttal kimondja, hogy utóbbi szabály akkor is áll, ha kedvezményezettekül a biztosított örökösei, habár minden közelebbi megjelölés nélkül, vannak megjelölve. L. már előbb **S.** 626/78. (D. 19., 53. l.), s újabban **C.** 6369/902. (D. III. f. 22., 21. l.), 179/902. (U. o. 94. l.) 1102/907. (H. D. II. 163. l.): az özvegyi jog szempontjából, 69/910. (U. o. IV. 239. l.). Ha azonban a biztosítási összeg első sorban a biztosított s csak ennek korábbi halála esetére az örökösök javára köttetik ki, akkor ezzel utóbbiak részére a közvetlen jog csak feltételesen szereztetik meg, t. i. ha a biztosított az életb. összeg felvétele előtt halt meg. V. ö. **C.** 5880/87. (D. Új f. 18., 112. l)., 1533/91. (U. o. 31., 239. l.) Sőt minthogy a biztosított a szerződés fölött szabadon rendelkezik, az ő életében a végrehajtásnak akkor is helye van, ha határozottan külön kedvezményezett jelöltetett ki: **C.** 8743/87. (D. Új f. 19., 337. l.) id. 462/904., s a biztosítási kötvény a biztosított csődtömegébe is vonható: **C.** id. 78/912. Ugyanaz áll, ha a kötvény bemutatóra szól, feltéve, hogy a biztosítottnál vagy a hagyatékban megtalálták. V. ö. **B. T.** 27.882/83., (P. T. 8., 76., 77. l.), **C.** 678/85. (U. o. 11., 108. l.), 3315/89. (U. o. 20., 5. l.) Kétség esetében az örökhagyó biztosított akarata kipuhatolandó: **C.** 179/902. (D. III. f. 22., 94. l.): kedvezményezettül megjelölt törvényes örökösök közül melyik (özvegy vagy pedig felmenők)? A külföldi jogra nézve v. ö. *Scherer* Jahrb. für Dogmatik 20. köt. 149. s k. l. Más kérdés, hogy amennyiben a hitelezők vagy a köteles részre jogosított örökösök a biztosítási díjak fizetése által megrövidíttetnek, nem követelhetik-e ezek a kedvezményezettől a fizetett díjak visszatérítését

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fizetése alól felmentik s melyek részint az esemény véletlenségi kellékével állanak ellentétben, részint a bekövetkezés módjának oly rendkivüliségét foglalják magukban, hogy annak elvállalása a biztosító által nem vélelmezhető. **A K. T. 504. §.**-a szerint ugyanis a biztosító, ha a szerződésben az ellenkező világosan ki nem köttetett, a megállapított biztosítási összeg fizetésére nem kötelezhető :[14]) 1. ha a biztosított életét halálos ítélet, párbaj vagy öngyilkosság[15]) folytán veszti el ; 2. ha a biztosított

---

jogosulatlan ajándékozás címén ? V. ö. osztr. p. t. 951., 953. §§. Ha ennek feltételei fennforognak, kétségkívül igen. V. ö. **B. T.** 14.965/86. is. (D. Új f. 16., 301. l.) Megtámadási kereset ellenben a kedvezményezett ellen a Csődt. 28., 29. §§. alapján nem indítható : **C.** 212/908. (H. D. III. 26. l.). Amennyiben a biztosított a díjfizetéssel hátralékban volt, a biztosító a kedvezményezett ellen beszámítással élhet, a díjfizetés reá nézve is a biztosító kötelezettségének feltétele lévén. V. ö. **C.** id. 517/94. is. Ellenk. **C.** id. 69/910. Ugyancsak levonhatja a biztosító a biztosítottnak a kötvényre adott kölcsönt. V. ö. **C.** 330/904. (D. IV. f. 1., 127. l.)

[14]) A felsorolás taxativ. Nem lehet tehát szerződésileg más eseteket megállapítani. V. ö. **C.** 620/97. (Ü. L. 97., 32. sz.) : házi orvosi jelentések és gyógykezelés eredményét igazoló orvosi bizonyítvány hiánya.

[15]) Élénk vita uralkodik az iránt, vajjon a biztosító akkor is szabadul-e, ha az öngyilkosság beszámíthatlan (önkívületi) állapotban követtetett el ? V. ö. különösen *Emminghaus* Die Behandlung des Selbstmordes in der Lebensversicherung. Lipcse, 1875. ; *Fick* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 20. köt. *Goldschmidt* u. o. 23. köt., *König* id. h. 814. s k. l. A *Tervezet* 540. c. a biztosítót ily esetben nem mentette fel ; ezt azonban az *Értekezlet* elvetette (l. Jegyzők. 449. l.). A törvény tehát szándékosan nem tesz megkülönböztetést s ez teljesen megfelel annak, hogy az öngyilkosságnak mint az esemény bekövetkezésének rendkívüli s előre nem látható módjának elvállalása a biztosító részéről nem vélelmezhető. Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy valamint a gyilkosság, úgy az öngyilkosság is erre irányzott szándékot, akaratot már fogalmilag követel, akkor a beszámíthatlan állapotban, pl. elmebetegségben, lázban, elkövetett öngyilkosság nem is öngyilkosság, hanem époly véletlen, mint más halálmód. Ez alapon tényleg most már majdnem mindenütt elismerik, hogy az önkívületi állapotban elkövetett öngyilkosság a biztosítót fel nem menti. V. ö. **L. I.** is 593/81. (D. Új f. 1., 109. l. és 4., 270. l.), **B. T.** 10,969/83. (P. T. 9., 85. l.), **C.** 873/96. (D. III. f. 9., 255. l.), 403/909. (H. D. III. 368. l.). A német bizt. t. 169. §-a ezt kifejezetten állapítja meg. A biztosító társaságok egyébiránt még tovább mentek, amennyiben t. i. öntudatos öngyilkosság esetére is kötelezik magukat a fizetésre, ha a biztosítás bizonyos időn át (1—5 évig) fennállott. Ily kikötés esetében tehát csak az előbb bekövetkezett öngyilkosság jön kérdésbe, s az a körülmény, hogy a díjak már a kikötött időre megfizettettek, közömbös. V. ö. **C.** 393/84. (P. T. 9., 85. l.), 1202/900. (D. III. f. 19., 287. l.) Van azonban olyan kikötés is, hogy a biztosító a nem szándékos öngyilkosság

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csatában, vagy az ott nyert sebek következtében halt meg ; 3. ha a biztosítás tárgyát az egészség vagy testi épség képezi és az esemény, melynek bekövetkeztétől a fizetés függővé tétetett, a biztosított vagy a kedvezményezett vétkességéből következett be.[16]) Az 1. és 2. pont alatti esetekben azonban a kedvezményezett a befizetett díj egy harmadrészét visszakövetelheti. Végül kiemelendő, hogy valamint a kár- úgy az életbiztosításnál [17]) is a biztosító, ha a biztosítási összeget kifizette, már a törvény erejénél fogva mindazon jogokba lép, melyek a biztosítottat illetve kedvezményezettet az esemény bekövetkezése tekintetében egy harmadik ellen illetik [id. 506. §.].[18])

199. §.

Az életbiztosítási szerződés s az abból eredő igények megszünése.

I. Eltekintve azon esetektől, melyekben az életbiztosítási szerződés, épúgy mint a kárbiztosítási szerződés, már eredetileg

---

esetében is csak akkor vállalja el a fizetést, ha az bizonyos idő múlva következik be. De ezt érvénytelennek kell tekinteni, mert ha a törvény csak a szándékos öngyilkosságot érti, akkor a nemszándékos szerződésileg nem minősíthető felmentő oknak. Helytelen ellenk. **C.** 139/99. (D. III. f. 14., 195. l.), 1090/99. (U. o. 17., 111. l.) Ami a bizonyítási kötelezettséget illeti : az öngyilkosság tényét a biztosító, a beszámíthatlanságot a kedvezményezett tartozik bizonyítani. V. ö. **B. T.** 1946/81. (D. 28. 262. l.) és id. 10.969/83., **C.** 1265/903. (D. III. f. 25., 66. l.), id. 403/909.

[16]) V. ö. **C.** 825/904. (D. IV. f. 4., 44. l.) : jogtalan megfenyítés megtorlása által szenvedett sérülés. A tulajdonképeni életbiztosításnál csak a kedvezményezett szándékos cselekvénye jön tekintetbe, ez esetben azonban a szerződés ellenkező kikötés mellőzésével hatályát veszti. V. ö. K. T. 505. §. 4. pont és köv. §. A *Tervezet* 540. c. a tulajdonképeni életbiztosítás és az egészség és testi épség biztosítása között nem tett különbséget, ezt csak az *Értekezlet* határozta el (l. Jegyzők. 448. l.). Azonban ha helyes is a szándékos cselekménynél a szerződést egészen megszüntnek nyilvánítani (bár ennél is elég lenne a biztosító felmentése), az mégis következetlen és hibás, hogy a biztosító csak az egészség és testi épség biztosításánál mentessék fel vétkesség esetében, a tulajdonképeni életbiztosításnál ellenben a vétkesség mentő okul ne szolgáljon. Gondoljunk pl. az iszákosság folytáni halálra, mely esetben a biztosító még ellenkező kikötés esetében is tartozik fizetni. V. ö. fent 185. §. és **C.** 671/88. (D. Új f. 22., 184. l.)

[17]) A lefizetett díjak egyharmadának visszafizetését kizáró ellenkező szerződés érvénytelen. V. ö. **C.** 967/82. (D. Új f. 4., 111. l.)

[18]) Utalással a 483. §-ra. V. ö. fentebb 192. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

érvénytelen, vagy a közlési kötelezettség megsértése miatti megtámadás folytán érvénytelennek nyilváníttatik (l. a megelőző §-t): az életbiztosítási szerződés is némely esetekben utólag hatályát veszti. Ezen esetek, melyek részben a kárbiztosítás hatályvesztését eredményező eseteknek (l. fent. 193. §.) felelnek meg, a **K. T. 505. §.** szerint a következők: [1])

1. ha az esemény, melynek bekövetkeztétől a biztosítási összeg kifizetése függővé tétetik, a szerződés megkötése után, de azon időpont előtt következik be, melytől kezdve a biztosító a kockázatot viselni tartozik;

2. ha a kijelölt kedvezményezett meghal,[2]) vagy ha az esemény, melynek bekövetkeztétől a fizetés függővé tétetett, többé be nem következhetik;

3. ha a visszatérő időszakokban fizetendő díj a lejárat után 30 nap alatt, vagy az e végre engedett halasztás [2a]) eltelte előtt le nem fizettetik,[2b]) kivételnek e tekintetben csak akkor lévén helye, ha a késedelem erőhatalom vagy vétlen baleset[2c]) által okoztatik; [3])

---

[1]) A törvényben felsorolt okokon kívül más okok itt sem állapíthatók meg szerződésileg. V. ö. **C.** 806/86. (P. T. 13., 217. l.): hatályvesztés kötvényre adott kölcsön kamatainak meg nem fizetése folytán; 671/88. (D. Új f. 22., 184. l.): iszákosság miatt. — A csőd az életbiztosítást magában véve époly kevéssé szünteti meg, mint a kárbiztosítást (l. fent. 193. §.) Amennyiben pedig a tömeggondnok a szerződéstől elál s a biztosított emiatt kártérítést követel: ennek tárgya a tulajdonképeni életbiztosításnál, hacsak nagyobb kár nem mutattatik ki (pl. betegség folytán újabb biztosítás nem fogadtatik el), a díjtartalék, amely épen azt az értéket képviseli, mellyel a bizt. szerződés a biztosító csődbejutása napján bír. V. ö. **C.** 1103/85. (D. Új f. 14., 128. l.) Másként áll azonban a dolog, ha a tömeggondnok a szerződést fentartja, de a biztosított a további díjfizetést megtagadja. Minthogy ezt épen a biztosító csődje okozta, ennélfogva a K. T. 506., illetve 486. §§. értelmében nemcsak, mint az szintén igazságos volna, a díjtartalék, hanem az összes befizetett díjak követelhetők, jóllehet a biztosító a kockázatot már viselte s az ennek megfelelő kockázati díjt megszerezte. V. ö. az e részben ugyanazon tekintet alá eső üzletáthuházás esetében: **L. I.** 274/78. (D. 20., 47. l.), 394/78. (D. 21., 183. l.)

[2]) Csak ha határozottan megnevezett kedvezményezett van kijelölve, de nem ha a kötvény bemutatóra szól, vagy kedvezményezett első sorban vagy egyedül maga a biztosított. V. ö. *Értekezlet* j. k. 452. l.

[2a]) A halasztás mindenesetre több kell hogy legyen, mint a törvényben megállapított 30 nap, mert ez mint minimum külön halasztás nélkül is jár.

[2b]) Kamat erre az időre nem követelhető.

[2c]) Ilyen a súlyos betegség is. V. ö. **C.** 304/906. (H. D. I. 206. l.), mely az ennek folytán történt késedelem s a bekövetkezett halál dacára a biz-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

4. ha a kedvezményezett a biztosított életét vagy egészségét veszélyeztető valamely cselekvényt szándékosan követ el.[4]) Ha azonban a kedvezményezett a biztosított összegnek csak egy részére tarthat igényt, a biztosító csak ezen részösszeg megfizetése alól szabadul fel.

Mindezen esetek jogi következményeikre nézve ugyanazon elbírálás alá esnek, mint a megfelelő esetek a kárbiztosításnál s ugyanaz áll azokra az esetekre nézve, melyekben az életbiztosítási ügylet eredetileg érvénytelen vagy megtámadás esetén érvénytelennek nyilváníttatik. [**K. T. 506. §.**] [5]) Különbség csak annyi-

---

tosítót marasztalta. L. **C.** 693/910. (H. D. V. 8. l.): elmebetegség mint erőhatalom.

[3]) Azokhoz az okokhoz, melyekre a díjfizetés elmulasztása folytáni hatályvesztés a kárbiztosításnál vezetendő vissza s melyeknél fogva a biztosított a további díjfizetésre keresetileg nem szorítható (v. ö. fentebb 191., 193. §§.), különösen a bármikor bekövetkezendő halál esetére szóló életbiztosításnál még az is hozzájárul, hogy erkölcsileg is visszás dolog volna, ha valaki egész életén át a biztosítási díjak megtakarítására kényszeríttetnék. Ha a jog az egész életre kötött társasági szerződést nem teszi kényszerítővé, még kevésbbé teheti azzá a biztosítási ügyletet. V. ö. *Szerző* Magy. Ig. 15., 252. s k. l. Ezt a külföldi törvényhozások közül azok is elismerik, melyek a kárbiztosításnál a visszatérő időszakokban fizetendő díjak perlését megengedik. L. legújabban német bizt. t. 165. §. — A halasztási idő alatti veszély viselésére, mely a díj lefizetése esetében akkor is terheli a biztosítót, ha a biztosított annak eltelte előtt meghal, s arra nézve, hogy a biztosító a halasztási időre eső díjt sem követelheti: v. ö. fent. 193. §. 8. jegyz. Helytelen ellenk. **C.** 5362/87. (P. T. 15., 178. l.), 209/902. (D. III. f. 22., 163. l.), 210/902. (U. o. 169. l.) *Bpesti tvszék* 42/95. E. sz. (Jogt. Közl. 95., 16. sz.) Az id. 209/902., 210/902. szerint a halasztási idő alatt történt elhalálozás dacára a biztosítási összeg még akkor is követelhető, ha nemcsak a második, hanem még az első évi díj sem fizettetett, hacsak ez pereltetett és megitéltetett! — Amennyiben a díj csak a halasztási idő eltelte után fizettetik s ezt a biztosító elfogadja, ami akkor is tőle függ, ha előző esetekben az elkésett díjfizetést elfogadta: **C.** 859/95. (D. III. f. 4., 52. l.), utóbbi a közbenső idő alatt bekövetkezett eseményért (pl. baleset) nem felelős. V. ö. **C.** 577/90. (D. Új f. 28., 144. l.), 997/904. (D. IV. f. 4., 85. l.) és fentebb 193. §. 9. jegyz. Az elkésett díjfizetés elfogadása a főügynökség részéről külön felhatalmazás vagy jóváhagyás nélkül e tekintetben nem változtat: **C.** 322/96. (D. III. f. 6., 4. l.), id. 997/904., ellenk. **B. T.** 147/905. (D. IV. f. 3., 368. l.).

[4]) Nem kell épen büntetőjogi cselekményre gondolni. V. ö. *Tervezet* ind. 666. l.

[5]) Utalással a 486. §-ra. V. ö. fentebb 193. §. A 486. §-ból kétségtelen, de az 505. §. 2. bek.-ből is kitünik, hogy különösen abban az esetben, ha

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ban van, amennyiben a fentérintett 1. és 2. pont alatti esetekben feltétlenül csak a befizetett díjak egy harmadrésze adandó vissza [id. 505. §. 2. bek.], tehát akkor is, ha a biztosítási idő még meg sem kezdődött.

II. Az életbiztosítási szerződés hatályvesztésének felsorolt esetein kívül a K. T. még abban az esetben is megszüntnek nyilvánítja az ügyletet, ha a biztosított személy foglalkozásában oly változás történik, mely által a kockázat akkép fokoztatik, hogy a biztosító, ha e körülmény előre tudva lett volna, az ügyletet egyáltalában nem, vagy nem ugyanazon feltételek mellett kötötte volna meg, feltéve, hogy más megállapodás nem történt, vagy a biztosító a változásokról nyert értesítés folytán ki nem jelenti, hogy a szerződést fentartja. [**K. T. 502. §.**] [5a]) Ez intézkedés megfelel a tűzkárbiztosításnál kimondott hasonló rendelkezésnek (l. fent. 195. §.) s ezzel hasonló elbírálás alá esik, nevezetesen a tekintetben, hogy a szerződés nem kezdettől fogva, mint a hatályvesztés eseteiben, hanem csak a változás bekövetkeztétől fogva tekintetik megszüntnek. Mindazonáltal, ha a biztosító a szerződést fenn nem tartja, a szerződő félnek, illetőleg a kedvezményezettnek a befizetett díjak egy harmadrésze szintén visszaadatik [id. §. 2. bek.].[6])

III. Ami végül az életbiztosítási ügyletből eredő i g é n y e k megszünését illeti, e tekintetben egészen ugyanaz áll, mi a kárbiztosításnál. Igy nevezetesen az életbiztosításnál is ugyanazon e l é v ü l é s foglal helyet [id. 506. §.].[7])

---

a biztosított a további díjfizetést elmulasztja, a befizetett díjakból semmit sem követelhet vissza. Ennek igazságtalanságáról l. fent. 197. §.

[5a]) Hasonszerű alkalmazás az e l m e b e t e g állapotban bekövetkezett balesetekre. V. ö. **C.** 399/912. (H. D. VII. 54. l.).

[6]) Amily helyes ez a tulajdonképeni életbiztosításnál (ha már a teljes díjtartalék visszafizetése nem rendeltetik) époly helytelen az életbiztosítás azon fajainál, melyek a kárbiztosítással egyenlő tekintet alá esnek. V. ö. fent. 197. §. Ezeknél csak a még le nem járt időre eső díjnak visszafizetése lett volna elrendelendő, épúgy mint a tűzkárbiztosításnál.

[7]) Utalással a 487. §-ra. V. ö. fentebb 193. §. Annyiban azonban mégis van eltérés, amennyiben a biztosítási összegre vonatkozó elévülés kezdőnapja az 503. §-ban megállapított fizetési időtől számítandó. V. ö. fent. 198. §. 11. jegyz. Nem az e s e m é n y bekövetkeztétől: **B. T.** 95/97. (P. T. 35., 179. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

NEGYEDIK FEJEZET.

Viszontbiztosítás.[1])

200. §.

I. A viszontbiztosítási ügylet által a viszontbiztosító ellenérték (díj) kikötése mellett arra kötelezi magát, hogy a viszontbiztosítottnak bizonyos összeget fizetend azon teljesítés fejében, melyre az utóbbi biztosítási szerződés alapján köteleztetik. [**K. T. 508. §.**] Lényeges kelléke tehát, hogy egy fennálló biztosítási szerződést tételez fel, melyhez mint főbiztosításhoz csatlakozik. E csatlakozás mindazonáltal csak arra terjed ki, hogy a viszontbiztosítás a főbiztosításból t á r g y á t n y e r i, amennyiben t. i. a főbiztosítás biztosítója azon vagyoni érdeket biztosítja a viszontbiztosításban, mely az általa elvállalt főbiztosítás folytán veszélyeztetik. Egyebekben azonban a viszontbiztosítás époly önálló biztosítás, mint a kár- és életbiztosítás. A viszontbiztosító nevezetesen nem lép be a főbiztosítási ügyletbe s jogviszony a viszontbiztosító és a főbiztosításban a viszontbiztosítottal szerződő felek között nem keletkezik.[2]) Mi sem áll továbbá útjában annak, hogy a viszontbiztosítási szerződés egészen más feltételek mellett köttessék meg, mint a főbiztosítás, hogy nevezetesen eltérő biztosítási összeg[3]) és más biztosítási díj[4]) legyen megállapítva.

---

[1]) V. ö. különösen: *Ehrenberg* Die Rückversicherung. Rostock, 1885. és *Lewis* id. m. 7. és 8. §§.

[2]) A főbiztosítási szerződés biztosítottja tehát nem bír követelési joggal a viszontbiztosító ellen; de épen azért a viszontbiztosított sincs jogosítva a főbiztosítási díjtartalékot egészben vagy részben a viszontbiztosítóra átruházni. V. ö. **L. I.** 274/78. (D. 20., 47. l.), 394/78. (D. 21., 183. l.)

[3]) A viszontbiztosítás rendszerint nem történik az egész főbiztosítási összegre; hanem a biztosító társaságok csak egy meghatározott összegen felül (ú. n. *excedens)* vesznek viszontbiztosítást s e meghaladó összeg is gyakran több viszontbiztosító között osztatik el. Másrészt a viszontbiztosítási összeg nagyobb is lehet mint a főbiztosítási összeg, amennyiben ezen felül különösen a mentési költségek (K. T. 476. §.) is biztosíthatók. Túlbiztosítás azonban a viszontbiztosításnál sincs megengedve, ami már a K. T. 508. §. fogalommeghatározásából foly, s épen azért a K. T. 470. és 471. §§. a viszontbiztosításra is alkalmazandók, bár azokra hivatkozás nem történt.

[4]) Rendesen a viszontbiztosítási díj kisebb mint a főbiztosítási díj, illetve a viszontbiztosított a díjakból bizonyos levonást tesz. Ez megfelel

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A viszontbiztosítás csatlakozhatik akár egy fennálló kár-, akár élet-, akár ugyancsak viszontbiztosításhoz. A kár- és életbiztosítás viszontbiztosítása k ö z v e t l e n, a viszontbiztosítás biztosítása k ö z v e t e t t viszontbiztosításnak neveztetik, mi mellett teljesen közömbös, vajjon a viszontbiztosító kizárólag viszontbiztosítással foglalkozik-e, vagy kár- és életbiztosítási üzletet maga is folytat? [5]) A K. T. megköveteli, hogy a viszontbiztosítási szerződésben határozottan kijelöltessék az, vajjon az ügylet mint közvetlen, vagy mint közvetett viszontbiztosítás köttetik meg? Egyebekben azonban a viszontbiztosítási szerződésnek ugyanazon kellékekkel kell bírnia, melyeket a törvény a kárbiztosítási kötvényre nézve ír elő. [**K. T. 509. §.**] [6])

III. A viszontbiztosítási ügyletből eredő jogok és kötelezettségek egészben véve azonosak mint a kárbiztosításnál. Igy nevezetesen a viszontbiztosítottat is terheli a díjfizetés,[7]) és a közlési kötelezettség az ennek elmulasztására szabott következményekkel [**K. T. 514. §.**] ; [8]) hasonlóképen a viszontbiztosított is köteles a viszontbiztosítót értesíteni, ha az esemény bekövetkezik, az

---

annak, hogy a viszontbiztosítottnak tetemes költségei vannak az elvállalt biztosításból s hogy e költségek közvetve a viszontbiztosító helyett is történnek.

[5]) Minthogy a kizárólagos viszontbiztosító társaságok a közönséggel közvetlen érintkezésbe nem lépnek, sokkal egyszerűbb szervezet és csekélyebb igazgatási költségek mellett folytathatják az üzletet, mint azon társaságok, melyek kár- és életbiztosítással foglalkoznak.

[6]) Utalással a 469. §-ra. Az uralkodó gyakorlat szerint a viszontbiztosításról nem állíttatnak ki külön kötvények, hanem rovatos ürlapok (ú. n. *bordereaux)* használtatnak, melyeken együttesen több viszontbiztosítási ajánlat tétetik, az elfogadott ajánlatok azután csak a viszontbiztosító könyveibe vezettetvén. Gyakran á l t a l á n o s viszontbiztosítási szerződés is köttetik, melynek értelmében a viszontbiztosított az összes általa kötött biztosításokat meghatározott hányadban előre viszontbiztosításba adja s a viszontbiztosító azokat előre elfogadja. Ily esetben az egyes biztosításokra nézve külön ajánlat és elfogadás nem szükséges, hanem a bejelentés csak az elszámolás miatt történik. Némelyek az ilyen szerződést t á r s a s á g i szerződésnek tekintik, de ez csak akkor volna helyes, ha a viszontbiztosító a viszontbiztosítási feltételek külön megállapítása nélkül egyszerüen csak hányadrészes volna a viszontbiztosított ügyleteiben.

[7]) A viszontbiztosítási díjak azonban rendszerint nem minden egyes viszontbiztosítás után külön-külön, hanem valamennyi egy meghatározott időszakban kötött viszontbiztosítás után együttesen fizettetnek ; illetve, a viszontbiztosító és biztosított közt folyószámlaviszony vezettetik.

[8]) Utalással a 473., 474., 475. §§-ra.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esemény a viszontbiztosításnál ugyanaz lévén, melynek alapján a viszontbiztosított saját biztosítási kötelezettségének eleget tenni tartozik. [**K. T. 511. §.**] Míg azonban az értesítés a kár- és hasonlóképen az életbiztosításnál szabatosan meghatározott időhöz kötve nincs, addig a viszontbiztosított a viszontbiztosítót más megállapodás hiányában az esemény tudomásul vétele után legfelebb h á r o m n a p alatt köteles értesíteni; míg továbbá az értesítés elmulasztása a kár- és életbiztosításnál csak kártérítésre kötelez, addig a viszontbiztosító kötelezettsége ilyen esetben egészen megszünik.[9]) Ami a viszontbiztosító fizetési kötelezettségét illeti, ez más megállapodás hiányában azon időpontban veszi kezdetét, midőn a fizetési kötelezettség a viszontbiztosítottra nézve következik be [**K. T. 512. §.**], anélkül hogy a viszontbiztosító jogosítva volna a viszontbiztosított fizetési kötelezettségének és az általa fizetendő összeg megállapításába befolyni. A viszontbiztosító mindazonáltal csak annyiban köteles a viszontbiztosított fizetését elismerni, amennyiben az a főbiztosítási szerződésnek, illetve a törvényes szabályoknak megfelel.[10]) Amennyiben pedig a viszontbiztosított az általa fizetett összeget harmadik személyek elleni törvényes igénye alapján egészben vagy részben visszanyerte, a visszanyert összegből a viszontbiztosításnak megfelelő aránylagos részt a viszontbiztosítónak kiszolgáltatni tartozik. [**K. T. 513. §.**] [11])

IV. Ami végül a viszontbiztosítási szerződés m e g s z ű n é s é t illeti, ide értve úgy annak eredeti érvénytelenségét és megtámadás folytáni érvénytelenségét, mint utólagos hatályvesztését: ez részint önállóan a főbiztosítási szerződés fenmaradása mellett,[12])

---

[9]) Ez eltérést alig lehet valamivel indokolni.

[10]) A viszontbiztosítót nem kötelezi nevezetesen a viszontbiztosított által kötött egyezség, sem oly fizetés, mely annak dacára történt, hogy a biztosítottnak, illetve kezdeményezettnek ahhoz jogos igénye nem volt. Ez már a viszontbiztosítás fogalmából következik. V. ö. *Értekezl.* jk. 455. l. Kivétel van, ha a viszontbiztosító a viszontbiztosítottnak egészen szabad kezet engedett.

[11]) Az id. §. helytelenül csak a »kártérítési összegnek« a 483. §. értelmében való megtérítését említi, holott ily megtérítés az életbiztosításnál is előfordulhat; bár igaz, hogy az erre vonatkozó 506. §. is csak a 483. §-ra való utalással intézkedik.

[12]) Igy ha csupán a viszontbiztosítási ügylet nem felel meg a törvényes kellékeknek, vagy csak ennél történt mulasztás a közlési kötelesség tekintetében.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

részint a főbiztosítási szerződés megszűnése folytán történik. [**K. T. 510. §.**] ;[13]) a megszűnés következményei mindegyik esetben azonosak lévén, mint a kárbiztosítás megszűnése esetében [id. 514. §.].[14]) A viszontbiztosító azonban más megállapodás hiányában azon díjhoz, mely a biztosítót netán illeti, csak az elvállalt viszontbiztosítási kockázat arányában tarthat igényt [id. 510. §. 2. bek.].[15]) Hasonlóképen azonos a viszontbiztosítási ügyletből származó igények e l é v ü l é s e [id. 514. §.].[16])

---

[13]) Ily esetben hiányzik épen az érdek, mely miatt a viszontbiztosítás köttetik. Ha azonban a főbiztosítási szerződés csak részben szűnik meg, ebből nem következik, hogy a viszontbiztosításnak is okvetlenül aránylag meg kell szűnnie. A viszontbiztosítás egészen is fennmaradhat ; így nevezetesen, ha a főbiztosítás még mindig oly összeg erejéig érvényes, amelyen viszontbiztosítva lett. Kivétel csak akkor van, ha a viszontbiztosítás a főbiztosítási összeg meghatározott hányadára köttetett.

[14]) Utalással a 486. §-ra.

[15]) Helyesebben (minthogy a viszontbiztosítási díj nem azonos a főbiztosítási díjjal) : amily mértékben a viszontbiztosított a főbiztosítási díjt tarthatja vissza vagy követelheti, ugyanoly mértékben tarthatja vissza vagy követelheti a viszontbiztosító a viszontbiztosítási díjt. Ez különben az 514., illetve 486. §-ból is következik.

[16]) Utalással a 487. §-ra.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

NYOLCADIK CÍM.

KIADÓI ÜGYLET.[1])

201. §.

A kiadói ügylet és kiadói jog fogalma és természete.

I. Kiadói ügylet vagy kiadói szerződés [2]) a **K. T. 515. §.** szerint azon ügylet, mely által valaki (a kiadó) kész vagy készítendő [2a]) irodalmi, műszaki vagy művészeti munka többszörözésére, közzétételére és forgalomba helyezésére a szerzőtől vagy ennek jogutódaitól kizárólagos jogot szerez. E fogalommeghatá-

---

[1]) *Eisenlohr* Das literarische u. artistische Eigenthum und das Verlagsrecht. Schwerin, 1855. ; *Klostermann* Das geistige Eigenthum an Schriften, Kunstwerken und Erfindungen etc. I. köt. Berlin, 1867. és Endemann-féle Handb. III. 714. s k. l. ; *Kohler* Das Autorrecht. Jahrb. f. Dogmatik, 18. köt. 129—478. l. és Urheberrecht an Schriftwerken. Stuttgart, 1907. ; *Petsch* Die gesetzlichen Bestimmungen über den Verlagsvertrag. Lipcse, 1870. ; *Schürmann* Die Rechtsverhältnisse der Autoren u. Verleger. Halle, 1889. ; *Wächter O.* Das Verlagsrecht, 2. köt. Stuttgart, 1857/58. ; — *Huard* Des contrats entre les auteurs et les editeurs. Páris, 1889. ; *Lardeur* Du contrat d'édition en matière littéraire. Páris, 1893. ; *Eisenmann* Le contrat d'édition et les autres louages d'oeuvres intellectuelles. Páris, 1894. ; *Magyary Géza* A kiadói ügylet, Budapest, 1893. — L. még általában a szerzői jogra vonatkozó gazdag irodalmat. Legújabb magyar munka : *Kenedi G.* A magyar szerzői jog. Magy. Jogászegylet könyvkiadó vállalata II. kötet. Bpest, 1908.

[2]) A K. T. által meghatározott és szabályozott kiadói ügylet nem azonos a 259. §. 5. pontjában keresk. ügyleteknek nyilvánított kiadói ügyletekkel. Ezek sokkal tágabb értelemben vannak véve (l. fent. 116. §.), holott az 515. s k. §§-ban egyedül valamely munka többszörözése, közzététele és forgalombahelyezése végett a kiadó és szerző között kötött s z e r z ő d é s r ő l s az ebből eredő jogviszonyokról van szó. Ez okból helyesebb ezt épen kiadói szerződésnek nevezni. Néha megkülönböztetésül t u l a j d o n k é p e n i kiadói ügyletnek neveztetik, a 259. §-ban érintett másféle kiadói ügyletek pedig mint n e m t u l a j d o n k é p e n i kiadói ügyletek jelöltetnek meg.

[2a]) Készítendő munka nem megindítandó folyóirat iránti szerződés : **B. T.** 281/911. (H. D. V. 275. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rozás azonban lényeges kiegészítésre szorul. Amint ugyanis a kiadói ügyletre vonatkozó részletes szabályokból kitűnik, a K. T. azt nem úgy gondolja, hogy a kiadó a többszörözésre, közzétételre és forgalombahelyezésre csupán jogot szerez, hanem azt is megkívánja, hogy a kiadó a többszörözésre, közzétételre és forgalombahelyezésre egyúttal kötelezettséget is vállaljon.[3]) A K. T. továbbá maga kimondja, hogy a kiadói ügyletre vonatkozó határozatok a dolog természetének megfelelő alkalmazással oly esetben is irányadóul szolgálnak, midőn a kiadási ügylet valamely irodalmi, műszaki vagy művészeti munka tulajdonosával, ki a szerzőnek nem jogutódja, köttetik meg. [**K. T. 533. §.**].[4]) Ezekhez képest tehát a kiadói ügylet alatt szabatosabban azon ügylet értendő, mely által a kiadó valamely irodalmi, műszaki vagy művészeti munka többszörözésére, közzétételére és forgalombahelyezésére annak tulajdonosától kizárólagos jogot szerez és kötelezettséget vállal; a tulajdonos alatt értetvén úgy a szerző, aki a kérdéses munkát maga készítette vagy készíteni fogja,[5]) mint egyetemes és különös jogutódjai,[6]) nemkülönben oly személy, ki anélkül, hogy szerző

[3]) V. ö. K. T. 519. §. és alább 203. §. A kiadói jog átruházása kiadói kötelezettség nélkül csak nemtulajdonképpeni értelemben vett kiadói ügylet. V. ö. **C.** 5575/903. (D. IV. f. 1. 188. l.)

[4]) E szakasz nem akarja csak azt mondani, hogy a kiadói ügylet hasonszerűsége foglal helyet, mert hisz világosan »kiadói ügylet« megkötéséről szól. Puszta hasonszerűséget csak akkor kellene felvenni, ha a kiadói jog szükségképeni alapját a szerzői jog képezné, ami azonban nem áll. L. alább. V. ö. *Tervezet* ind. 601. l. is: »Az ügylet jogi természetére azon körülmény, hogy a munka nem a szerzőnek vagy jogutódainak tulajdonát képezi, általában befolyással nem lehet.« U. o. közelebbi megjelölése annak, hogy mennyiben nyer az ily tulajdonos által kötött kiadói ügylet csak »a dolog természetének megfelelő« alkalmazást? Mert »a jelen címnek azon határozatai, melyek a szerződő felek individualitását veszik alapul, a tulajdonosra nézve, kinek individualitása rendszerint tekintetbe nem jön, alkalmazást nem nyerhetnek«.

[5]) A szerzővel egyenlő tekintet alá esik a fordító. **B. T.** 3406/86. (P. T. 15., 62. l.)

[6]) A jogutódok alatt úgy azok értendők, akikre közvetlenül a szerzői jog (v. ö. 1884 : XVI. tc. 3. §.), mint azok, akikre közvetlenül maga a munka ruháztatott át. A kettő nem azonos, mert lehet, hogy a munka nem oltalmaztatik szerzői jog által, vagy a szerzői jog csak a munka megszerzőjének személyében szülemlik meg. Pl. arcképeknél, szoborképmásoknál és fényképészeti arcképeknél a szerzői jog nem a szerzőt, hanem a megrendelőt illeti. V. ö. id. tc. 64. és 72. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

volna, a munka tulajdonát jogutódlás nélkül szerezte meg.[7]) Kiemelendő egyúttal, hogy a K. T. s általában a keresk. jog szabályai alá a kiadói ügylet csak azon feltétel mellett esik, ha a kiadó ily ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, vagy amennyiben a kiadói ügylet csak alkalomszerüleg köttetett: ha a kiadó kereskedő s az ügylet megkötése az üzlet körében történt (v. ö. fent. 116., 117. §§.).[8]) Hogy minő alakban köttetik meg az ügylet? teljesen közömbös.[9])

II. A jog, melynél fogva valamely munka többszörözése, közzététele és forgalombahelyezése eszközölhető: kiadói jognak neveztetik. E jognak átruházását foglalja magában a kiadói ügylet.[10]) Ahelyett, hogy a tulajdonos maga adná ki a munkát,[11]) ő mással, a kiadóval szerződik, aki azt saját nevében, saját rovására és saját hasznára eszközli.[12]) Maga a munka azonban megmarad a kiadóval szerződő tulajdonosnál; a kiadói jog, melyet a kiadó szerez, épen csak a többszörözésre, közzétételre és for-

---

[7]) Pl. aki a munkát találta *(occupatio)* vagy jóhiszeműleg jogosulatlan személytől szerezte, de azután elbirtokolta. Gyakran a jogutódlás szabályszerűen fenforog ugyan, de biztosan meg nem állapítható. Gondoljunk régi kéziratok mellett különösen régi képekre, rajzokra stb.

[8]) Mindazonáltal helyesen járnak el a bíróságok, ha megfelelő magánjogi szabályok hiányában a nem iparszerűleg vagy nem kereskedő által kötött kiadói ügyletre is a K. T. szabályait alkalmazzák, amint azt általában a K. T. szabályaival teszik (v. ö. fent. 1. §. 8. jegyz.), annyival inkább, mert a kiadói ügylet nem a munkabéri szerződés *(locatio conductio operis)* puszta alkalmazása, hanem önálló természetű ügylet. V. ö. *Magyary* id. m. 48. s k. l. A külföldi keresk. törvények a kiadóügylet közelebbi szabályozását egyáltalában nem tartalmazzák, hanem vagy a polgári törvénykönyveknek vagy külön törvényeknek tartják fenn. A magyar K. T. az egyedüli, mely a kiadói ügyletet szabályozza.

[9]) A kiadói ügylet gyakran hallgatag is köttetik. Igy nevezetesen kéziratok beküldése által folyóiratok szerkesztőségeihez.

[10]) Ennek hiányában, azaz ha a kiadó csak a kiadási kötelezettséget vállalja magára, mint pl. bizományi kiadásnál (l. alább 12. jegyz.), szintén csak nemtulajdonképpeni értelemben beszélhetünk kiadói ügyletről.

[11]) Ú. n. saját vagy önkiadás. *(Selbstverlag.)*

[12]) Ha a kiadó saját nevében ugyan, de a szerző rovására és hasznára adja ki a munkát, az bizományi kiadás, mely nem a kiadói, hanem a bizományi ügylet elvei szerint ítélendő meg. Ha pedig a kiadás szintén a kiadó nevében ugyan, de közös haszonra és veszteségre történik, társasági szerződés forog fenn, mely közelebbről az alkalmi egyesülés fogalma alá esik. V. ö. fent. 50. §. Az a körülmény, hogy a szerző előre kapott valamit a kiadótól, e részben nem változtat. V. ö. C. 942/89. (D. Új f. 25., 227. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

galombahelyezésre terjed ki, vagyis csak a munka anyagi kihasználását, haszonélvezetét foglalja magában, a munka tulajdonát ellenben a kiadó a kiadói ügylet és kiadói jog által nem szerzi meg.[13]) A kiadói jog tehát haszonélvezeti jog. A tulajdonos által átengedett ezen haszonélvezeti jog egyúttal kizárólagos. De magában véve csak a munka tulajdonosával szemben; azaz magában véve csak a munka tulajdonosa az, aki a kiadói jog átruházása folytán a munka többszörözését, közzétételét és forgalomba helyezését nem eszközölheti. Harmadik személyek irányában ellenben a kiadói jog magában véve kizárólagos természettel nem bír s a kiadó a kiadói jog alapján magában véve harmadik személyeket nem akadályozhat meg abban, hogy a közzétett munkát az ő kárára kiadják.[14]) Más szóval: a kiadó által a kiadói ügyletnél fogva szerzett kiadói jog magában véve csak kötelmi, nem dologi *(absolut)* jog. Ahhoz, hogy a kiadó által szerzett kiadói jog harmadik személyek irányában is kizárólagos legyen, a kiadói ügylet magában véve nem elegendő, hanem még egy feltétel szükséges, t. i. hogy a kiadói jog a munka tulajdonosánál is mint kizárólagos legyen elismerve, vagyis az ú. n. szerzői jog fogalma alá essék,[15]) melynek

[13]) Kétségtelen azonban, hogy a munka tulajdona is átruházható. Csakhogy ily esetben nem kiadói ügylet, hanem aszerint, amint kész vagy csak készítendő munkáról van szó, vétel vagy munkabéri szerződés forog fenn. Még akkor is, ha a munka tulajdona kiadási kötelezettség mellett ruháztatik át, ami nem okvetlenül történik (pl. kép eladása), nem kiadói ügyletről, hanem csak feltételes vagy meghagyás melletti *(sub modo)* tulajdonátruházásról lehet szó.

[14]) Ezt többnyire félreismerik. Pedig nyilvánvaló. Kiadói ügyletek léteztek, még mielőtt a szerzői jog el volt ismerve és szabályozva (így különösen nálunk) s előfordulnak bőven oly szellemi termékekre nézve, melyek a szerzői jog oltalmában nem részesülnek. V. ö. alább 21. jegyz. Még a szerzői jog egyenes bitorlásával eszközölt kiadói ügylet sem tekinthető semmisnek. Azt sem lehet mondani, hogy a K. T. a kizárólagosságot legalább az 515. §-ban értette mindenkivel szemben s hogy ennélfogva a szerzői jogból mint szabályból indul ki (így *Magyary* id. m. 44. l.).

[15]) A szerzői jog, vagy amint azelőtt nevezték s a franciák ma is nevezik: szellemi, in specie: írói, művészi tulajdonjog *(propriété littéraire et artistique)* és a kiadói jog egymás közti viszonya iránt gyakran találkozni téves nézetekkel. Néha a kettőt egyszerűen azonosítják, ami nemcsak azért helytelen, mert kiadói jog létezhetik szerzői jog nélkül (pl. a munka tulajdonosánál, aki sem szerző, sem ennek jogutódja), hanem azért is, mert a kiadói jog a szerzői jogot ki nem meríti. A szerzőnek nemcsak a munka kiadására, hanem elvileg mindenre van joga, ami által a munka

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közelebbi feltételeit az 1884 : XVI. tc. szabályozza.[16]) Ez esetben a kiadói jog átruházása a szerzői jog átruházását is magában foglalja s a kiadó által harmadik személyek irányában époly kizárólag gyakorolható, mint a munka tulajdonosa által.[17]) Amivel nem akarjuk azt mondani, mintha a kiadó által szerzett kiadói és a szerzői jog teljesen fedné egymást. Sőt ellenkezőleg, a kiadói jog rendszerint csak bizonyos korlátozások mellett szokott a kiadóra átruháztatni (l. a köv. §-t) ; e mellett figyelembe veendő, hogy a szerzői jog időhatárhoz van kötve,[18]) a szerző és kiadó

közzétehető és vagyonilag kihasználható ; így nevezetesen a fordításhoz, színműveknél és zeneműveknél a nyilvános előadáshoz, képeknél és szobroknál a közszemlére való kitételhez és utánképzéshez is. A kiadói jog tehát csak akkor szerzői jog, ha egyúttal kizárólagos, másrészt csak egyik, de nem egyedüli alakja a szerzői jognak. De még ha a kiadói jog mint kizárólagos jog a szerzői jog fogalma alá esik is, lényeges különbség van a szerző és a kiadó kiadói joga közt. A szerzőnél a kizárólagos kiadói jog mindig egy és ugyanaz ; a kiadónál ellenben a kiadói jog annyiféle, ahány kiadói szerződés van, azaz mindig csak *in concreto* határozható meg s még akkor sem egyenlő a szerző kiadói jogával, ha korlátlanul szereztetett meg, mert még ez esetben is a szerző szerződési jogai által van befolyásolva. Egyenlőség a szerző és a kiadó kiadói joga között csakis akkor van, ha m a g a a s z e r z ő i j o g egészében véve ruháztatott át, sőt pl. a hitelezők végrehajtási joga tekintetében még ez esetben is van különbség (l. alább 203. §.).

[16]) Ennekelőtte a szerzői jog a tulajdonképeni Magyarországon, jóllehet egy már a mult században, 1793. november 22-én kelt kir. rendelet az utánnyomást súlyos büntetés terhe alatt megtiltotta (l. *Tauszig* Magy. Igazs. 11. köt.), s jóllehet később az Országb. Ért. az Id. Tk. Sz. I. r. 23. §-ában kijelentette, hogy »az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll«, gyakorlatilag jóformán nem is létezett (v. ö. **C.** nov. 28/76. M. Ig. 11. k. 611. l.) ; a magyar korona többi országaiban pedig az 1846. okt. 19-én kelt osztrák császári nyiltparancs volt érvényben. — Az id. tc. is azonban csak a belföldi s a belföldön legalább két év óta lakó s itt adót fizető külföldi szerzőket, valamint a külföldi szerzőknek belföldi kiadónál megjelent műveit részesíti védelemben (79. §.) ; külföldön lakó szerzők külföldön megjelent munkái ellenben nem védetnek, hacsak ily védelmet nemzetközi szerződések nem biztosítanak. Ily szerződés létezik Ausztriával (1887 : IX. tc.), továbbá Franciaországgal 1866. dec. 11-éről, mely az 1884 : IV. tc.-ben megújított keresk. szerződés által is fentartatott, Olaszországgal (1891 : III. tc.), Nagy-Britaniával (1894 : X. t.-c.), Németországgal (1901 : VI. tc.) és legujabban Észak-Amerikával (1912 : LXI. tc.). B e r n i egyezmény l. fent. 1. §. 5. jegyz.

[17]) Ez már a kiadói jognak a szerző iránti kizárólagosságából következik, mert ilyenről nem lehet szó, ha a szerző legalább ugyanazon terjedelemben mást is részesít benne. V. ö. 1884 : XVI. tc. 3. és 28. §§. is.

[18]) V. ö. 1884 : XVI. tc. 11—18., 45., 55., 65., 67., 70. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közti viszony tartama pedig ettől független s valamint a szerzői jog megszünte előtt szünhetik meg, úgy annak megszünte után is fenmarad.[19])

III. A kiadói ügylet és kiadói jog tárgya valamely irodalmi, műszaki vagy művészeti munka. Értetik pedig munka alatt egyedül a meghatározott külső alakban létesült vagy létesítendő szellemi termék mint ilyen; ennélfogva tehát nem szólhatunk kiadói ügyletről akkor, ha valamely munkának csak egyes, bár összes példányai ruháztatnak át közzététel és forgalombahelyezés végett.[20]) Hogy mit kelljen közelebbről az irodalmi, műszaki *(technikai)* és művészeti munkák alatt érteni? az egyrészt a közönséges felfogás szerint, másrészt a szerint ítélendő meg, vajjon valamely szellemi munka[21]) a kiadói ügylet célját képező többszörözésre, közzétételre és forgalombahelyezésre alkalmas-e?[22]) anélkül azonban, hogy okvetlenül szükséges volna, mikép a munka önállóan és egymagában véve is közzététel és forgalombahelyezés tárgyát képezhesse.[23]) Hasonlóképen nem szükséges, hogy a munka eredeti alakjában legyen

[19]) A szerző a kiadó kárára még akkor sem teheti közzé újra a munkát, ha harmadik személyek abban megakadályozva többé nincsenek; hasonlóképpen a kiadó is kötve van a szerződéshez, jóllehet a szerzői jog időközben megszünt. Ez kétségtelenül kiderül a K. T. 517. §-ából, mely a szerzői jog megszünte esetére semmi kivételt nem tesz.

[20]) Erre vonatkozó szerződések különösen a kiadók és az ú. n. *sortiment*-könyvárusok között fordulnak elő s szintén csak a nem tulajdonképeni kiadói ügyletek közé tartoznak. V. ö. fent. 116. §.

[21]) Nem épen önálló szellemi munka. Pl. szótár, címtár, statisztikai összeállítás stb. De nem pl. árjegyzék, habár ábrák vannak benne. **C.** 3999/93. (D. Új f. 35., 304. l.). Sem pl. földrajzi nomenclatura elkészítésére: **C.** 755/911. (H. D. VI. 141. l.).

[22]) A közzétételnél és a forgalombahelyezésnél minden esetre nagyobb közönségre kell gondolnunk. Nem képez tehát kiadói ügyletet pl. valamely kép, szobor stb. egy-két másolatának átruházása eladás végett. De nem szükséges épen, hogy a munka szabad adás-vétel tárgyaként szerepeljen. A közzététel és forgalombahelyezés zárt körre is szorítkozhatik. Pl. képek megszerzése és többszörözése valamely egylet tagjai közti szétosztás végett.

[23]) Kiadói ügylet forog fenn nevezetesen oly kisebb irodalmi dolgozatokra, képekre, rajzokra stb. nézve, melyek gyüjteményes munkákban, hirlapokban, folyóiratokban jelennek meg. V. ö. K. T. 517. §. Ezeknél rendszerint kettős kiadói ügyletek különböztethetők meg: egyrészt a gyüjtemény, hirlap, folyóirat kiadója és szerkesztője között, másrészt az utóbbi mint kiadó és az egyes dolgozatok szerzői között. Ha azonban a kiadó és nem a szerkesztő tulajdonosa a hirlapnak, közöttük csak munkabéri szerződésről lehet szó. V. ö. **C.** 245/83. (D. Új f. 7., 9. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a szerződés tárgya; lehet fordítás vagy utánzat is.[24]) Minthogy továbbá a kiadói jog a szerzői jogtól magában véve független, kétséget nem szenvedhet, hogy kiadói ügylet tárgya szerzői jog által nem védett munka is lehet [25]) s hogy azon közelebbi meghatározások, melyek a szerzői jog szempontjából tétetnek, a kiadói ügylet szempontjából nem feltétlenül irányadók. Amennyiben azonban valamely munkán szerzői jog elismertetik, az mindenesetre a kiadói ügylet tárgyát képezheti.[26])

202. §.

A kiadói jog terjedelme.

I. A kiadói jog valamely irodalmi, műszaki vagy művészeti munka kizárólagos haszonélvezetét foglalván magában, ebből szükségképen következik, hogy míg a kiadói viszony tart, nevezetesen addig, amíg a többszörözés végett átengedett munkának azon példányai, melyeknek forgalomba helyezésére a kiadó jogot nyert, el nem keltek, a szerző [1]) munkájával oly intézkedéseket nem tehet, melyek a kiadó kárára lehetnének, őt a kiadói jog szabad gyakorlásában megakadályoznák. [**K. T. 517. §.**]. Amint azonban már érintettük: a kiadó kiadói joga nem elvontan, minden esetre egyenlően megállapított tartalmú jog, hanem a concrét szerződéshez képest nagyobb vagy kisebb terjedelmű lehet, miért is annak közelebbi meghatározásánál mindig a szerző és kiadó között létrejött megállapodás szolgál irányadóul. [**K. T.**

---

[24]) V. ö. **B. T.** id. 3406/86.; 1884: XVI. tc. 8., 17., 53., 63. és 74. §§., melyek a fordítást és utánzatot is a szerzői oltalomban részesítik. Más kérdés: vajjon szabad-e az eredetit fordítani vagy utánozni? Szabály szerint nem. V. ö. id. tc. 7., 54., 60. s k., 69. s k. §§. és alább a köv. §-ban.

[25]) Pl. nyilvános ügyiratok, beszédek (v. ö. id. tc. 9. §.); törvények és rendeletek az 1880: LIII. tc. korlátai között; oly munkák, melyeknél a szerzői jog a törvényben megállapított védelmi idő letelte miatt megszünt, vagy melyeknek tulajdonosa nem a szerző vagy jogutódja s ilyen már nem él (talált régi kéziratok, képek, metszetek stb.).

[26]) Igy a szerzői törvény mint **műszaki** munkákat különösen a föld- és térképeket, a természettudományi, mértani és építészeti rajzokat és ábrákat részesíti védelemben (l. annak 5. fejezetét), következőleg ezek a kiadói ügylet tárgyát is képezik. Ugyanaz áll a **fényképekről** (l. id. t. 6. fej.), dacára annak, hogy a művészeti munkák közé szorosan véve nem tartoznak.

[1]) A következőkben mindig csak szerzőt említünk, de a szerző jogutódjait vagy a munka másnemű tulajdonosát is értjük. Hasonlóképen jár el a K. T. is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

522. §.] A kiadó joga lehet nevezetesen vagy egészen korlátlan, vagy pedig korlátolt [2]) s a korlátozások ismét a legkülönbözőbbek lehetnek. Vonatkozhatnak akár a forgalomba helyezés területére,[3]) akár az időre,[4]) akár meghatározott kiadásra,[5]) akár az alakra,[6]) akár a példányok számára (l. köv. §.), akár a nyelvre [7]) stb. s ezek közül egyre vagy többre. A K. T. a felek szerződési szabadságának semmi irányban gátat nem vet, feltéve, hogy kizárólagos haszonélvezeti jog a kiadó részéről egyáltalán még fenforog.[8])

II. Ha azonban a K. T. a felek szerződési szabadságát a kiadói jog terjedelmének megállapításában nem is korlátozza: mégis szükségesnek találta, hogy némely szerződéspótló természetű szabályt maga is állítson fel, melyek a következők:

1. Kétség esetében a szerződés a munkának csak egyszeri kiadására ád jogosítványt [id. 522. §. 2. mond.]. Ha azonban a felek új kiadás iránt szerződnek, arra nézve, miről az új szerződésben nem intézkednek, a korábbi szerződés szolgál irányadóul. [**K. T. 521. §.**]

2. A kiadói jog nem ád egyszersmind jogosultságot a munka fordításához s ennek kiadásához. [**K. T. 518. §.**] [9])

---

[2]) És pedig a szerzői jogra való tekintettel is. V. ö. 1884: XVI. tc. 3. §. A kiadói jog átruházása a szerzői jog egész tartamára nem vélelmeztetik. V. ö. **C.** 1122/906. (H. D. II. 222. l.).

[3]) Pl. hogy a kiadó a munkát csak egy országban hozhatja forgalomba. Más országra nézve tehát a szerző szabadon köthet kiadói ügyletet. Ez az eset, mely különösen zeneműveknél fordul elő, m e g o s z t o t t kiadói jognak is neveztetik, de e kifejezés másnemű korlátozásoknál is alkalmazható.

[4]) Pl. 10, 20 évre, tekintet nélkül a példányok számára és arra, vajjon a közzétett példányok a kitűzött idő alatt mind elkeltek; vagy pl. a szerzői jog tartamára.

[5]) A »k i a d á s« fogalma az összes példányokat foglalja magában, melyek az egyfolytában eszközölt többszörösítésből kikerülnek. V. ö. *Értekezl.* jk. 378. l. Közelebbi meghatározását e fogalom a szerződés, a kiadó belátása (v. ö. K. T. 520. és köv. §§.) és a szokás által nyeri.

[6]) Pl. negyed-, nyolcad-, tizenhatodrétü alakra, úgy hogy más alakra nézve a szerző szabadon rendelkezhetik. Kisebb terjedelmű munka mellett nagyobb s más czélú munka. **C.** 755/911. (H. D. VI. 141. l.).

[7]) Pl. csak az eredeti nyelvre, vagy csak meghatározott vagy bármily nyelvű fordításra.

[8]) Azontúl sincs ugyan korlát, csakhogy kiadói ügylet nem lesz többé. Legfelebb nemtulajdonképeni kiadói ügyletről lehet szó.

[9]) Ez intézkedéssel nem kell szükségképen arra gondolni, hogy a fordítási jog a szerzői jog alkateleme, hogy tehát a szerző a fordítás ellen

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. A kiadó, ha a szerző egyes munkáinak kiadására nyert jogot, e munkák összkiadásának eszközlésére feljogosítottnak nem tekintetik, s megfordítva, ha a szerző munkáinak összkiadását engedi át, a kiadó nem nyert jogot arra, hogy az egyes munkákat vagy azok részeit külön kiadhassa. [**K. T. 524. §.**]

4. A kiadói jog fennállása alatt a szerzőnek nem áll jogában ugyanazon munkát [10]) vagy annak egy részét újra kiadni, vagy kiadás végett másnak átengedni,[11]) vagy összes munkái kiadásába, vagy valamely gyűjteménybe felvétetni [id. 517. §. 1. bek.].[12]) Ha azonban a szerző egyes dolgozatokat valamely gyüjteménybe szolgáltat, ezeket akár külön, akár összes munkáiban közzéteheti, feltéve, hogy az egyes dolgozatok azon alakban, melyben a gyüjtemény részeként jelentkeznek, a könyv- vagy műkereskedés önálló tárgyait nem képezik [id. §. 2. bek.].[13]) A kisebb dolgozatok, melyek hirlapnak vagy folyóiratnak engedtetnek át, megjelenésük után a szerző szabad rendelkezése alá kerülnek [id. §. 3. bek.].[14])

---

védve van (l. a megelőző §-t); mert ha a kiadói jog az e r e d e t i r e nézve független a szerzői jogtól, akkor a fordítási tilalomnak is függetlennek kell lennie attól, vajjon a szerzőnek kizárólagos joga van-e a fordításhoz vagy nem? A kiadó és szerző közti viszony hozza magával, hogy a kiadó oly esetben sem fordíthatja le a munkát, ha harmadik személyek tehetik. Ha ezt el nem ismernők, a szerző, minthogy a fordítás ellen szükebb terjedelmű védelemben részesül (v. ö. 1884: XVI. tc. 7. és 17. §§.), a kiadó részéről tetemes megrövidítést szenvedhetne. — Vajjon van-e a s z e r z ő n e k joga a munkát lefordítani? arról l. alább 11. jegyz.

[10]) Az azonosságnak nemcsak a munka tárgyára, hanem a kidolgozás módjára is kell vonatkoznia. A szerző tehát nincs akadályozva abban, hogy ugyanazon tárgyról máskép kidolgozott munkát kiadjon, pl. gyakorlati commentár helyett tudományos rendszert vagy megfordítva; feltéve, hogy ezáltal a kiadót meg nem károsítja.

[11]) A K. T. új kiadásról általában beszél. Minthogy pedig a f o r d í t o t t munka tartalmilag ugyanaz mint az eredeti, — miért is a szerző a fordítás ellen is védelemben részesül — ebből szükségképen következik, hogy a szerző a kiadóval szemben fordításban sem adhatja ki a munkát. Ez ellen nem szól a K. T. 518. §-a, mert abból, hogy a k i a d ó nem fordíthatja a munkát, nem következik, hogy a szerző azt teheti. Még kevésbbé szól ellene az *Értekezlet* azon határozata, mely által a *Tervezet*nek a szerző fordítását korlátozó rendelkezése (478. c.) elvettetett. V. ö. Jegyzők. 376. l. Ellenk. **C.** 974/81. (D. Új f. 1., 196. l.)

[12]) Utánnyomás a szerző részéről.

[13]) Pl. önálló kötetben külön árban adatnak.

[14]) Áll rendesen a nagyobb dolgozatokra is a 2. bek. értelmében, a hirlap vagy folyóirat sem lévén más, mint gyűjtemény. A hirlapok vagy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Amennyiben akár a kiadó, akár a szerző a kiadói szerződésben, vagy ha ez nem intézkedik, a K. T. által körülhatárolt kiadói jogot megsértené: a károsult fél az általános elvekhez képest kártérítést követelhet. E mellett azonban ily sértő eljárás egyúttal a szerzői jog bitorlásának fogalma [15]) s az erre rendelt büntetés,[16]) a jogosulatlanul közzétett példányok pedig elkobzás alá esnek.[17])

203. §.

A szerző és kiadó kölcsönös jogai és kötelezettségei.

I. A szerző kötelezettsége mindössze arra terjed, hogy a kiadónak az igért munkát a szerződésileg megállapított minőségben és kellő időben átadja. [**K. T. 516. §.**] [1]) Ha a szerző e kötelességének saját hibájából [2]) meg nem felel, a kiadó tetszése szerint vagy: 1. a szerződés teljesítését s a késedelemből eredő kár megtérítését igényelheti; vagy 2. a nemteljesítés miatt kártérítést követelhet; vagy 3. a szerződéstől elállhat, mintha az meg sem köttetett volna [id. §. 2. bek.].[3])

II. Ami a kiadó kötelezettségeit illeti, azok a következők: 1. A kiadó a kéziratban vagy a megállapított eredetiben

---

folyóiratok egyes közleményeinek átvétele a szerzői jog szempontjából harmadik személyek részéről is meg van engedve. Kivételt képeznek a szépirodalmi és tudományos dolgozatok, továbbá az olyan nagyobb közlemények, melyeknek élén az utánnyomás tilalma kifejeztetett. V. ö. 1884: XVI. tc. 9. §. 2. pont.

[15]) V. ö. 1884: XVI. tc. 6. §. 3. és 4. pont, 45. §., 61. §. 4. és 5. pont és 67. §.

[16]) A büntetés 1000 frtig terjedhető birság, behajthatlanság esetén fogházbüntetés. Az eljárás azonban csak a sértett fél kérelmére és csak akkor foglalhat helyet, ha a bitorlás szándékosan vagy gondatlanságból történt. Kiszabása a polgári bíróság (törvényszék) által történik. V. ö. id. t. 19. s k. §§.

[17]) V. ö. id. t. 21. §. Az elkobzás akkor is helyt foglalhat, ha a bitorlás nem történt szándékosan vagy gondatlanságból.

[1]) A minőség alatt csak annak tárgyi tartalma, alakja, terjedelme és kiviteli módja, de nem a belértéke értendő. **C.** 80/909. (H. D. III. 214. l.). Utóbbi is azonban kiköthető, pl. ha a tudományos testület véleményétől tétetik függővé a kiadás.

[2]) A véletlen a kiadói ügylet megszüntét vonja maga után. L. a következő §-t. De nem tekinthető a szerző vétkesnek, ha az előre megállapitott időközökben beszolgáltatandó kéziratot tárgyi nehézségek miatt (adatgyűjtés, változások stb.) nem adta át: **C.** 239/908. (H. D. III. 17. l.).

[3]) Ugyanazon jogok ezek, melyek a vételnél vannak elismerve.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

átvett munkát saját költségén változatlanul[4]) többszörözni és kellően forgalomba helyezni tartozik. [**K. T. 519. §.**][5]) A kiállításnak, határozott megállapodás hiányában, a munka céljának és jelentőségének megfelelő alakban kell történni. [**K. T. 520. §.**][6]) A példányok számát és az egyes példányok árát, ha ez iránt a felek közt megállapodás nem történt,[7]) a kiadó saját belátása szerint határozza meg; de nem áll jogában oly túlságos árt szabni, mely a munka kelendőségének ártana [id. §. 2. bek.].[8]) Hogy mennyi idő alatt köteles a kiadó a munkát többszörözni és forgalomba helyezni? az iránt a törvény csak azt a különleges intézkedést tartalmazza, hogy amennyiben a munka további kiadásai is átruháztattak, a kiadó az előbbi kiadás teljes elkelte

---

[4]) Csak a k i a d ó nincs jogosítva a munkán változtatásokat tenni, ellenben a szerző igen, tekintve, hogy a munka átadása után is annak tulajdonosa marad. Amennyiben azonban a változtatások a kiadónak külön költséget okoznának, ezeket a szerző megtéríteni tartozik, hacsak oly változtatások nem forognak szóban, melyek külső körülmények (pl. törvénymódosítások, új törvény vagy rendelet megjelenése) folytán váltak szükségessé.

[5]) A k e l l ő forgalombahelyezés alatt különösen a s z o k á s o s forgalombahelyezés értendő. A szokás határozza meg azt is, vajjon a kiadó köteles-e a munka hirdetéséről és ismertetéséről gondoskodni? — Vitás, vajjon a kiadási kötelezettség és illetve kiadói jog (melyek elválaszthatlanul összefüggnek) s z e m é l y e s természetű-e? vajjon tehát a kiadó jogosítva van-e a kiadást más kiadóra ruházni? *Az Értekezlet*en a kérdés felvettetett, de meg nem oldatott. V. ö. Jegyzők. 386. l. Helyesebb a t a g a d ó válasz, tekintve, hogy a munka kelendősége nagyrészben a kiadó személyes ügyességétől, összeköttetéseitől, hírnevétől függ s a szerző rendszerint épen a kiadó ezen személyes tulajdonságaira való tekintettel köti meg a szerződést. Kivételt csak a kiadó egész üzletének átruházása esetében lehet elismerni, úgyszintén kivétel van az 1884: XVI. tc. 4. §-a értelmében, mely úgy a szerzőre, mint a kiadóra vonatkozik, a v é g r e h a j t á s i átruházásra nézve, mely csak addig nem lehetséges, míg a szerzői jog a szerzőt, vagy örököseit, vagy hagyományosait illeti, azaz szerződésileg még nem ruháztatott át. — Az árverési vevő semmiféle változtatást a munkán nem tehet, még a címlapján sem. V. ö. **C.** 8132/904. (D. IV. f. 1. 258. l.)

[6]) A szerző a kiállításnál közreműködni magában véve nincs kötelezve; ellenben jogosítva van arra annyiban, amennyiben a munka helyes visszaadásáról van szó. Correcturák!

[7]) A megállapodással egyenlő a szokás. Ha több példány nyomatik, a többlet elárusítása megtiltható, vagy a szerző érte külön díjazást követelhet. V. ö. **C.** 600/84. (P. T. 9., 23. sz.)

[8]) A törvény csak a túlságos á r t tiltja, de nem a túlságos példányszámot, ami bizonyára kifogásolható.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

után azonnal köteles új kiadást eszközölni. [**K. T. 522. §.** 2. bek.] [9]) Ettől eltekintve azonban valamint a szerző, úgy kétségtelenül a kiadó is kellő időben köteles teljesíteni. Ha a kiadó az átvett munka többszörözését, vagy az első kiadás teljes elkelte után az új kiadás eszközlését, saját hibájából [10]) elmulasztja, a szerző, épúgy mint a kiadó a szerző mulasztása esetében, tetszése szerint vagy: 1. a szerződés teljesítését és a késedelemből eredő kár megtérítését igényelheti, vagy 2. a nemteljesítés miatt kártérítést követelhet, vagy 3. a szerződéstől elállhat, mintha az meg sem köttetett volna. [**K. T. 523. §.**]

2. A kiadói ügyletnek nem lényeges kelléke, hogy a kiadó a szerzőnek ellenértéket, ú. n. t i s z t e l e t d í j t, adjon.[11]) Ilyent a szerző csak akkor követelhet a kiadótól, ha az nyiltan vagy hallgatag kiköttetett. A tiszteletdíj hallgatag kikötöttnek akkor tekintetik, ha a körülmények szerint a munka átengedése csak tiszteletdíj mellett volt feltehető.[12]) Ily esetben annak nagyságát, a körülményekhez képest szakértők meghallgatása mellett, a bíróság állapítja meg. Ugyanez történik akkor, ha a tiszteletdíj közelebbi meghatározás nélkül általában köttetik ki. [**K. T. 525. §.**] A tiszteletdíj megállapítása történhetik akár egységesen az egész munkára s annak összes kiadásaira nézve, akár egységesen az egész munkára, de csak egy kiadásra, akár az összes vagy egy kiadásra, de ívenként. Ha utóbbi esetben a tiszteletdíj megállapításánál bizonyos ívszám vétetett alapul, a kiadó a megállapított ívszámot meghaladó részért tiszteletdíjt fizetni nem tartozik, de a szerzőtől követelheti, hogy ez teljes munkát szolgáltasson. [**K. T. 526. §.**] [13]) Ami pedig a tiszteletdíj fizetési i d e j é t illeti: a kiadó, más megállapodás hiányában, köteles a tiszteletdíjt, ha az a munkáért általában köttetik ki, a teljes kézirat vagy az eredeti átvételével azonnal kifizetni; ellenben ha a tiszteletdíj

---

[9]) A méltányossággal alig összeegyeztethető intézkedés. Hátha a viszonyok, melyek közt a szerződés köttetett, lényegesen megváltoztak?

[10]) A véletlen mulasztás esetéről l. a köv. §-t.

[11]) A tiszteletdíj nem okvetlenül pénzösszeg. Ingyenpéldányok!

[12]) A körülményekhez tartozik a munka minősége is; pl. kötelezően előírt tankönyv.

[13]) Habár az ívszám meghatározása a tiszteletdíj szempontjából nem foglalja magában annak meghatározását, hány ívre terjedhet a munka? mégis fel kell tételezni, hogy a kiadó nagy eltérésekre nem számít. A szerző tehát nem szolgáltathat aránytalanul több vagy kevesebb ívet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ívek szerint állapíttatott meg, az a többszörözés befejezésekor, illetve amennyiben a munka részekben jelenik meg, az egyes részek bevégzett kiállításakor fizetendő. [**K. T. 527. §.**]

204. §.

A kiadói ügylet megszűnése.

A kiadói szerződés részint a szerzőnél, részint a kiadónál, részint a szerződő felek személyétől függetlenül bekövetkező okokból szűnhetik meg ;[1]) és pedig :

1. a szerzőnél bekövetkező okokból : *a)* ha kész munka iránt köttetett szerződés és az az átadás előtt a szerzőnél véletlenül elvész, pl. elég ; *b)* ha a szerző a munka befejezése előtt meghal, vagy a munka szerződésszerű elkészítésében egyébként véletlenül meggátoltatik, vagy az elkészítésre képtelenné válik. [**K. T. 531. §.** 1. és 2. pont.] Mindkét esetben a szerző, illetőleg jogutódai a kötelezettség alól felszabadulnak,[2]) másrészt azonban tiszteletdíjt sem követelhetnek, sőt ha ilyet kaptak, azt visszafizetni tartoznak [id. §. 2. bek.].

2. A kiadónál bekövetkező okokból : *a)* ha a többszörözés végett átadott munka a kiadónál véletlenül elvész. Ez esetben a kiadó kötelezettsége a tiszteletdíj megfizetésére szorítkozik. Ha azonban a szerző egy második példány birtokában van, ezt esetleges költségeinek megtérítése mellett a kiadónak átengedni tartozik, ily esetben tehát a kiadói ügylet fenmarad. [**K. T. 529. §.**] Hasonlóképen fenmarad a kiadói ügylet, ha nem maga a munka, hanem a kész kiadás egészben vagy részben véletlenül megsemmisül ; sőt amennyiben a kiadás megsemmisülése a forgalomba helyezés előtt történt, a kiadónak jogában áll a megsemmisült példányokat saját költségén kipótolni anélkül, hogy ezekért a szerzőnek tiszteletdíjt fizetni tartoznék. [**K. T. 530. §.**] ;[3]) — *b)* ha

[1]) A K. T. helytelenül csak az 531. §. eseteiben beszél a kiadói ügylet megszűnéséről ; pedig nyilván az 528., 529. és részben az 532. §§. eseteiben is megszűnik a kiadói szerződés.

[2]) A jogutódok tehát nem lépnek a szerző helyébe a munka elkészítésében, tekintve hogy legszemélyesebb cselekvényről van szó. Ha azonban a szerző meghal, miután a munka már elkészült, a jogutódok azt a kiadónak átadni kötelesek. Ily esetben a kiadói ügylet átszáll a szerző jogutódaira.

[3]) A forgalombahelyezés utáni megsemmisülés esetében ily pótlás már nincs megengedve. V. ö. *Értekezl.* jk. 382. l. Fontossággal bír tehát annak pontos meghatározása, mikor mondható, hogy a forgalombahelyezés

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a szerződés teljesítése a kiadó személyében történt véletlenség miatt lehetetlenné válik. Ez esetben a kiadó a tiszteletdíj fizetése alól csak úgy szabadul, ha a szerző a munkát ugyanazon feltételek mellett más kiadónak adta át. [**K. T. 528. §.**] [4]) A teljesítés lehetetlensége alatt azonban nem értendő sem a kiadó h a l á l a, sem magában véve a kiadó c s ő d j e. Első esetben a kiadói jog és kötelezettség a kiadó örököseire száll; utóbbi esetben pedig a tömeggondnok akaratától függ, vajjon a szerződést fenn akarja-e tartani és teljesíteni, vagy nem? [5])

3. A felek személyétől független okból: ha a cél, mely a szerződő felek szándéka szerint a közzététel által elérendő volt, véletlen eset folytán lehetetlenné vált [id. 531. §. 3. pont].[6]) Amennyiben ily eset a kézirat vagy az eredeti átadása előtt következett be: a szerző vagy jogutódjai tiszteletdíjt nem követelhetnek s ha ilyet kaptak, azt visszafizetni tartoznak; ellenben ha a cél csak a kézirat vagy eredeti átadása után vált lehetetlenné: a szerző vagy jogutódjai tiszteletdíjt követelhetnek, illetőleg a kapott tiszteletdíjt visszafizetni nem tartoznak [id. §. 2. és 3. bek.].

---

megtörtént? Felelet: mihelyest csak egy példány is eladási szándékkal a kiadó üzlethelyiségébe, illetve kirakatába tétetett vagy elküldetett. V. ö. **C. 5563/92.** (D. Új. 32., 38. l.)

[4]) Magától értve akkor is, ha a szerző kedvezőbb feltételek mellett szerződött. — Minthogy a törvény rátiója az, hogy a szerző a kártól óvassék meg, ebből következtethető, hogy a kiadó kedvezőtlenebb feltételek melletti szerződésnél nem köteles az egész tiszteletdíjt megfizetni, hanem jogosítva van az új szerződésben kikötött tiszteletdíjt levonásba hozni.

[5]) V. ö. Csődt. 18., 20. §§. A fentartáshoz azonban a felszámolási határnap előtt a csődbíróság felhatalmazása, azután a csődválasztmány határozata szükséges. Cst. 160. §. A szerző pedig a tiszteletdíjt, ha a munkát még nem szolgáltatta át, mint tömegtartozást érvényesítheti. Cst. 48. §. 2. pont. A **K. T. 532.** §-a a szerzőnek is megadta a jogot, hogy a kiadói szerződést felbontsa, feltéve hogy a többszörözés még meg nem kezdetett, amikor a tömeg kellő biztosíték mellett a szerződést fentarthatta. De ez a Csődt. 267. §-a értelmében hatályon kívül lépett.

[6]) Ez azonban helytelenül csak azon esetről szól, ha a cél lehetetlenné válta a kézirat vagy eredeti átadása e l ő t t következett be, holott a 3. bek. azon következményeket is megállapítja, melyek a kézirat vagy eredeti átadása u t á n i lehetetlenség esetén állanak be.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

KILENCEDIK CÍM.

ALKUSZI ÜGYLET.[1])

205. §.

Az alkuszi ügylet és alkusz fogalma s az alkuszok fajai.

I. A keresk. ügyletek megkötésének közvetítése alkuszi ügyletnek s az, ki ily ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, alkusznak tekintetik. [**K. T. 534. §.**] [2]) Csakis ezen iparszerű alkuszra vonatkozólag szabályozza a K. T. az alkuszi ügyletet [3]) s bár keresk. ügyletek közvetítése akkor is keresk. ügylet, ha az nem iparszerüleg, hanem csak alkalomszerüleg történik, feltéve, hogy a közvetítő kereskedő s a közvetítés üzlete körében történt (v. ö. fent. 117. §.): az ily alkalomszerű alkuszi tevékenység mégis az alkuszi ügyletre vonatkozó határozatok alá nem esik, hanem csak a keresk. ügyletekre vonatkozó általános határozatok, illetve a keresk. szokások és az általános magánjog szerint itélendő meg.[4])

---

[1]) *Behrend* id. m. I. 56—60. §§.; *Grünhut* Endemann-féle Handb. III. 132. s k. l. és Zeitschr. f. d. Privat- u. öff. Recht, II. 547. s k. l.; *Fabre J.* Des courtiers. 2. köt. Páris, 1883.; *Guillard* Journal de droit internat., 4., 5., 7. kötet.

[2]) Az elnevezés nem határoz. Különösen az »ügynök« elnevezése használtatik gyakran az alkusz megjelölésére, bár az ügynökök nem mindig alkuszok. V. ö. fentebb 36. §.

[3]) Ez nemcsak abból tűnik ki, hogy a K. T. az alkuszi jogok és kötelességek meghatározásánál határozottan mindig alkuszról szól s hogy némely intézkedések alkalomszerű alkuszi tevékenységre egyenesen alkalmazhatatlanok, hanem abból is, hogy míg a bizományi, szállítmányozási és fuvarozási ügyletre vonatkozó határozatokról kifejezetten azt mondja, hogy azok az alkalomszerű ügyletkötésre is alkalmazandók (K. T. 383., 392., 420. §§.): addig ily intézkedés az alkuszi ügyletnél hiányzik. Ebből következik pl., hogy más, nem iparszerű közvetítésért csak akkor követelhető díj, ha az előre kiköttetett és az ügylet egyenesen a közvetítő közbenjárásával létesült. V. ö. **C.** 503/99. (D. III. f. 16. 315. l.)

[4]) Hogy a magánjognak melyik ügyletére vonatkozó különös határozatok mérvadók, ha az alkuszi ügylet külön nem szabályoztatik, amint

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az alkuszi ügylet fogalma minden esetre feltételezi továbbá, hogy az alkusz a közvetítésre valóban megbízást kapott, vagy a fél azt utólag elfogadta. Ennek hiányában a közvetítés jogviszonyt az alkusz és a fél közt nem létesít s különösen ellenszolgálat követelésére nem jogosít.[5])

II. Az alkuszi ügylet és az alkuszi tevékenység valamely ügylet megkötésének közvetítését foglalván magában, ezalatt mindazon tényleges természetű tevékenységet kell érteni, mely valamely ügylet létesítése körül kifejtetik.[6]) Az ügylet megkötésére irányzott jogi cselekvés ellenben már az alkuszi tevékenységen kívül esik, akár a megbízó, akár a megbízott nevében történő ügyletkötésre gondolunk. Az alkusz tehát lényegesen különbözik úgy a meghatalmazottól, mint a bizományostól, s ha kivételesen meg is köti az ügyletet, ami ellen általában véve semmi akadály nem forog fenn,[7]) ha erre külön felhatalmazást nyert,[7a]) akkor ő épen nem mint alkusz jár el. De nemcsak a megkötés, hanem a teljesítés körüli jogi tevékenység is kívül esik az alkuszi tevékenységen. Az ügylet közvetítésével megbízott alkusz mint ilyen nem tekinthető feljogosítottnak nevezetesen arra, hogy fizetést vagy a szerződésben kikötött más

---

az sajátságainál fogva legmegfelelőbb; vajjon nevezetesen a megbízás, vagy a munkabéri szerződés szabályait kell-e alkalmazni? nehezen dönthető el. Helyesebb azonban az alkuszi ügyletet a megbízás fogalma alá vonni, főleg a felek egyoldalú visszalépési jogára való tekintettel, mely az alkuszi ügyletnél el van ismerve. V. ö. **L. I.** 646/80. (D. 26. 120. l.) Római jogi szempontból ez ugyan nem lehetséges, mert ennek értelmében a megbízás szükségképpen ingyenes ügylet *(mandatum, nisi gratuitum sit, in aliam formam negotii cadere:* §. 13. I. de mand. III. 26., l. 1. §. 4. D. mand. 17., 1.). Ez azonban a mai jogban túlhaladott álláspont. V. ö. osztrák p. t. 1004. §.

[5]) V. ö. **C.** 6804/96. (D. III. f. 6., 84. l.), amely azonban a megbízás hiánya dacára a tényleges szolgálatért megfelelő díjazást állapított meg az alapon, hogy a fél az alkusz által közölt adatokat felhasználta.

[6]) Igy nevezetesen: a szerződő felek összehozása, főképpen vevő, illetve eladó keresése, a szerződési feltételek közlése, tárgyalások, mustrák átvétele és kiszolgáltatása stb. V. ö. **C.** 342/912. (H. D. VII. 14. l.): általában a felek akaratnyilvánításának kölcsönös közlése, bár magának a félnek (vevőnek) felkutatása nélkül.

[7]) V. ö. K. T. 536. §. 3. bek. Kivétel volt előbb a tőzsdealkuszokra nézve. V. ö. 1883-ik évi budapesti tőzsdeügynöki szab. 3. §. De az megszünt. L. alább.

[7a]) A mit az tartozik bizonyítani, a ki arra hivatkozik: **C.** 694/908. (H. D. III. 157. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szolgálmányt átvehessen [id. §. 2. bek.]. Ily cselekvényt is az alkusz csak azon fél külön meghatalmazása alapján foganatosíthat, akinek részére a fizetés vagy átadás teljesítendő.[8])

III. Az alkuszoknak különböző osztályai, fajai vannak. Némelyek mindennemű, mások csak meghatározott természetű és tárgyú ügyletek közvetítésével foglalkoznak.[9]) Különbség van továbbá helyi tekintetben: némelyek meghatározott helyen vagy épen helyiségben, mások helyről helyre utazva járnak el.[10]) Előbbiek közül kiemelendők különösen a tőzsdealkuszok (tőzsdeügynökök), akik valamely tőzsdén az ott előforduló ügyleteket közvetítik. Különbség teendő végül az alkuszi tevékenység kiterjedése szerint: vajjon t. i. az alkusz üzlete a kisipar körét meghaladja-e vagy nem? Csakis első esetben tekinthető az illető oly alkusznak, akire a K. T.-nek az alkuszokra vonatkozó szabályai alkalmazhatók; míg utóbbi esetben az alkusz kereskedői minősége szerint a kiskereskedők fogalma alá tartozik (l. fent. 17. §.) s az alkuszokra vonatkozó szabályok alá nem esik.[11])

---

[8]) Ez különösen fontos a vételnél a vevő kifogásolási jogára nézve. V. ö. fent. 36. §. 10. jegyz. és 151. §. 4., 8. jegyz. A meghatalmazás fenforgását a megbízó ellen fellépő fél tartozik bizonyítani. V. ö. fentebb 41. §. és **C.** 194/89. (D. Új f. 24., 102. l.): ügynök sikkasztása esetében.

[9]) Pl. árú- és különösen gabona- és terményalkuszok, pénz- és értékpapir-, különösen váltóalkuszok, biztosítási alkuszok (ügynökök), tengeralkuszok stb.

[10]) Utazó ügynökök. V. ö. fentebb 36. §.

[11]) L. e. megkülönböztetést a keresk. min. 1892. május 30-án 30.629 sz. a. kelt rendeletében (Közp. Ért. 1892. évi 48. sz.), mely ugyan közvetlenül csak annyiban felel meg a törvénynek, amennyiben a cégbejegyzésről és az alkuszi naplóról van szó. Ha azonban a K. T. a naplóvezetés tekintetében egyszerüen csak alkuszról szól, jóllehet az 5. §. szerint kétségtelen, hogy a kisipar körét meg nem haladó üzlettel bíró alkuszt nem értette: akkor fel kell tételezni, hogy egyéb intézkedéseiben is csak a nagyobb üzlettel bíró bejegyzett alkuszokra gondolt. A kötjegyre vonatkozó intézkedésekre nézve ez már abból is következik, hogy az a naplóba bevezetett tényköriilményeket kell hogy magában foglalja (538. §.). Megerősíti e magyarázatot a törvény keletkezési története is, amennyiben ugyanis az alkuszi ügyletre vonatkozó határozatok a *Tervezet*nek a hites alkuszokra vonatkozó határozatai alapján állapíttattak meg. V. ö. *Értekezl.* jk. 327. s k. l. L. kifejezetten új német K. T. 104. §. is. — Az id. rendelet egyébiránt az alkuszoknak még egy harmadik osztályát is említi, t. i. azon alkuszokat, kiknek foglalkozása a kufárok (?), hajcsárok, sáfárok stb. fogalma alá esik, mert piacon, vásárokon, vasúti és hajóállomásokon stb. szokták szolgálataikat felajánlani, s ebbeli jutalmuk inkább borravaló mint keresk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Azelőtt voltak olyan alkuszok, akik mint meghitelt közhitelességű személyek szerepeltek s mint ilyenek iparszerű közvetítésre kizárólagossággal bírtak s az általuk közvetített ügyletekről teljes bizonyítékú okiratokat állítottak ki (ú. n. hites alkuszok).[12]) Ez az intézmény azonban a keresk. törvény hatálybaléptével megszünt. [**K. T. 565. §.**] [13]) Csak a budapesti tőzsdén alkalmaztattak tovább is a hites alkuszokhoz hasonló ú. n. jogosított tőzsdeügynökök.[14]) Legújabban azonban a tőzsdei alkuszok különállása is megszünt s ők is teljesen a K. T. intézkedései alá esnek.[15])

206. §.

Az alkusz kötelességei.

I. Az alkusz kötelességei, melyek részint köz-, részint magánjogiak, a következők :

1. Az alkusz, amennyiben a felek által az ellenkezőre feljogosítva nem lett, vagy az ügylet természete ellenkezőt nem kíván, a megbízások, alkudozások és kötések tekintetében harmadik személyek irányában titoktartásra köteleztetik. [**K. T. 535. §.**] [1])

---

szerzemény jelentőségével bír. Ezek nemcsak cégbejegyzésre, hanem iparigazolvány váltására sincsenek kötelezve.

[12]) V. ö. 1840 : XIX. tc.

[13]) A *Tervezet* a hites alkuszok intézményét még fentartotta volt (69—90. c.) s nagyrészben a német K. T. megfelelő intézkedései szerint szabályozta. Azonban az *Értekezlet*, támaszkodva arra, hogy az a kor és a keresk. forgalom követelményeinek többé meg nem felel s mindenütt hanyatlásnak indul, élénk vita után mellőzte. (Jegyzők. 70—73. l.) Legújabban az új német K. T. is megszüntette a hites alkuszok intézményét ; miután egyes német államokban (Hamburg, Bréma) már előbb törölték el. Ugyanez történt Belgiumban (1867. évi t.), Olaszországban (új K. T. 29. s k. c.) és részben Franciaországban (1866. évi t. az árualkuszokra, de nem a pénz- és értékpapiralkuszokra nézve : *agents de change).*

[14]) V. ö. 1883. évi bpesti tőzsdeügynöki szabályzat.

[15]) V. ö. 1897. aug. 1-én hatályba lépett új »Szabályzat a tőzsdei alkuszok számára«, melynek 2. §-a kimondja, hogy keresk. ügyletek megkötésének közvetítésével a budapesti tőzsdén minden tőzsdetag foglalkozhatik. A 3. §. szerint azonban azok a tőzsdetagok, kik alkuszügyletekkel iparszerűleg kívánnak foglalkozni, kötelesek ezt a tőzsdetanácsnál bejelenteni, 3000 frt óvadékot letenni és magukat a keresk. cégjegyzékbe bejegyeztetni.

[1]) Csak harmadik személyek irányában. A felek irányában az alkusz titoktartásra jogosítva sincs, s nevezetesen nem áll jogában az egyik

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Míg a K. T. általában véve nem tartalmaz intézkedést aziránt, hogy minő könyveket kell a kereskedőknek vezetni (l. fent. 32. §.): addig az alkusznál határozottan előírja, hogy n a p l ó t vezetni köteles, mely, amellett hogy, miként a keresk. könyvek általában, bekötve, laponként folyószámmal ellátva és átfüzve kell lennie, használatbavétel előtt azon törvényszék által hitelesítendő, melynek kerületében az alkusz üzletét gyakorolni szándékozik. [**K. T. 536. §.**] [2]) E napló kizárólag az alkuszi ügyletek bevezetésére szolgál, úgy hogy, ha az alkusz még egyéb ügyletekkel is foglalkozik, ezekre nézve külön könyveket köteles vezetni [id. §. 3. bek.].[3]) A K. T. azonban nemcsak azt állapítja meg, minő könyveket köteles az alkusz vezetni, hanem közelebbről intézkedik a naplóba iktatandó bevezetések iránt is. Előírja, hogy az alkusz a naplóba a megkötött ügyleteket mindennap bevezetni és a megtörtént bevezetéseket naponként aláírni tartozik [id. §. 1. bek.].[4]) Előírja továbbá, hogy a naplóba iktatott bevezetéseknek, melyek bármely élő nyelven történhetnek,[5]) a szerződők neveit, az ügylet megkötésének idejét, tárgyának megjelölését s annak feltételeit, jelesen árúk eladásánál azok nemét és mennyiségét, nemkülönben az árt és a szállítás idejét kell tartalmaznia, s hogy időrendben hézag hagyása nélkül eszközlendők. [**K. T. 537. §.**]

---

fél előtt a másik fél nevét elhallgatni. Ez nem következik ugyan a dolog természetéből, mert a szerződéskötés ismeretlen személlyel is történhetik, de annyival inkább a K. T. tételes intézkedéseiből, különösen a naplói bevezetés és a kötjegy kellékeiből. L. alább.

[2]) Szabatosabban: azon törvényszék által, melynél az alkusz bejegyeztetett. A hitelesítés a bejegyzést mindenesetre feltételezi. V. ö. **B. T.** 4231/77. (D. 28., 259. l.)

[3]) Az id. bek., mely szerint: »ha az alkusz kizárólag keresk. ügyletek közvetítésével foglalkozik, a naplón kívül egyéb könyveket vezetni nem köteles« — csak így bír kellő, a naplói bevezetések kellékeivel is összhangzó értelemmel, tekintve hogy a K. T. nem írja elő, minő és hány könyvet kell a kereskedőnek vezetnie? Gondolhatunk ugyan arra, hogy a l e l t á r o z á s, m é r l e g k é s z í t é s és l e v é l m e g ő r z é s kötelessége alól kívánta az alkuszt felmenteni; de ez a másolati könyvtől (K. T. 29. §.) eltekintve mégis erőltetett, habár kétségtelen, hogy az alkusz, ha épen más ügyletekkel nem foglalkozik, már üzletének természetéből folyólag nem lehet az érintett kötelességeknek alávetve.

[4]) S a j á t k e z ű bevezetés és aláírás azonban nem kötelező, ami kitűnik a K. T. 542. §-ból (l. a köv. §.).

[5]) Zsidó nyelv: v. ö. fentebb 32. §. 5. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Az alkusz az ügylet közvetítésénél rendes kereskedő gondosságával, a megbízás értelmében s a felek érdekeinek megfelelőleg köteles eljárni.[6]) Az ügylet megkötése után pedig a felek mindegyikének egy általa aláírt s a naplói bevezetés tárgyául kijelölt ténykörülményeket magába foglaló k ö t j e g y e t *(aviso)* azonnal kézbesíteni tartozik. [**K. T. 538. §.**] Oly ügyleteknél, melyek nem azonnal teljesítendők, a kötjegy a feleknek aláírás végett kézbesítendő, s mindegyik félnek a kötjegy azon példánya küldendő meg, melyet a másik fél irt alá [id. §. 2. bek.]. Az ügylet magánjogi érvénye és létrejötte azonban magában véve úgy a naplói bevezetéstől, mint a kötjegy kiállításától, illetve a felek általi aláírásától független. [**K. T. 540. §.**] [7]) A bevezetés és a kötjegy kiadása csak a szerződés megkötésének bizonyítékául szolgál [id. §. 2. bek.]; a kötjegy elfogadásának vagy aláírásának megtagadásáról azonban a másik fél az alkusz által azonnal értesítendő [id. 538. §. 3. bek.].

4. Az alkusz köteles továbbá naplójából, a felek kivánatára, ezeknek k i v o n a t o k a t kiállítani, melyeknek mindazt kell magukban foglalni, mi az alkusz által a feleket érdeklő ügyletre vonatkozólag bevezettetett. Harmadik személyek részére ily kivonatok csak az érdekelt felek beleegyezésével állíthatók ki. [**K. T. 539. §.**]

5. Az alkusz végül, amennyiben a felek, vagy az árúk minőségét tekintve, a helybeli szokás által ez alól fel nem mentetik, köteles a közvetítése mellett létrejött minden mustra szerinti eladásnál a mustrát, miután azt felismerhetés végett megjelölte,

---

[6]) A gondosság a felek, tehát m i n d k é t, nemcsak azon fél irányában van előírva, akitől a megbízás kiindult. Az alkusz ugyanis nemcsak ennek, hanem a másik félnek is megbízottja.

[7]) Az ügylet csak úgy jön létre, mint alkusz közvetítése nélkül (v. ö. **C.** 855/95. (D. III. f. 3., 150. l.), mely azonban minden esetre azt foglalja magában, hogy az ügylet t á v o l l e v ő k közt köttetik. V. ö. fentebb 141. §. Valamint azonban a felek általában bizonyos alaktól tehetik függővé a szerződés érvényét, úgy azt is kiköthetik, hogy az ügylet a kötjegyek kölcsönös elfogadásától legyen feltételezve. V. ö. **C.** 948/910. (H. D. V. 155. l.), 472/911. (U. o. VI. 83. l.). De a kötjegy ily esetben sem é r t é k p a p i r (v. ö. fent. 129. §.) s különösen f o r g a t m á n y által nem ruházható át, még ha rendeletre szólna is. V. ö. fent. 132. §. 4. jegyz. Engedményezésre a kötjegy minden esetre alkalmas. V. ö. **C.** 449/83. (D. Új f. 8., 39. és 201. l.). — Ha a kötlevél a megelőző levélbeli elfogadástól eltérő kikötéseket tartalmaz, ez uj ajánlatnak tekintendő a K. T. 319. §. értelmében. V. ö. **C.** 1079/910. (H. D. V. 199. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

addig megőrizni, míg az árú a minőséget illetőleg ellenmondás nélkül átvétetett, vagy az ügylet más módon kiegyenlíttetett. [**K. T. 544. §.**] [8])

II. Habár az alkusz most érintett kötelességei részben közjogi természettel is bírnak : a K. T. azoknak elmulasztását mégis sem büntetéssel, sem más hasonló következményekkel nem sujtja. Az alkusz kizárólag magánjogilag felelős a feleknek azon kárért, mely e kötelességek megszegése vagy elhanyagolása által nekik okoztatott [**K. T. 546. §.**] ; ezenkívül a mulasztás részben még csak az alkuszdíj követelhetésére bír befolyással (l. a köv. §-t).

207. §.

Az alkusz jogai és kiváltságai.

I. Már az általános elvekből következik, hogy az alkusz a közvetítést nem köteles ingyen teljesíteni, hanem közbenjárásáért előleges kikötés nélkül is díjt követelhet (l. fent. 125. §.). Ez az ú. n. a l k u s z d í j mindazonáltal csak akkor követelhető, ha az ügylet megköttetett, vagy a feltételesen kötött ügylet feltétlenné vált [1]) s az alkusz a kötjegy kézbesítését tárgyazó kötelességnek

---

[8]) A másnemű kiegyenlítés alatt értendő különösen az az eset is, hogy a rejtett hibák érvényesítésére kitűzött határidő letelt. V. ö. fentebb 164. §. Az alkusz tehát a mustrát legalább ezen idő leteltéig köteles megőrizni.

[1]) Feltétel alatt csak f e l f ü g g e s z t ő feltétel értendő. A felbontó feltétel mellett kötött ügylet az alkuszdíj szempontjából feltétlennek tekintendő, hacsak egyszerű v i s s z a l é p é s i j o g r ó l nincsen szó, melynek gyakorlása esetében alkuszdíj époly kevéssé követelhető, mint ha az ügylet meg sem köttetett. V. ö. **C.** 334/99. (D. III. f. 18., 28. l.) Az alkuszdíj egyébiránt akkor is csak feltételesen lehet megállapítva, ha maga az ügylet feltétlen. V. ö. **C.** 450/84. (D. Új f. 10., 308. l.) Lehet különösen, hogy csak arra az esetre van megállapítva, ha a megkötött ügylet teljesedésbe ment. V. ö. **C.** 2873/95. (D. III. f. 2., 284. l.), mely szerint kölcsön kieszközléséért igért alkuszdíj csak akkor jár, ha a kölcsön tényleg kifizettetett, nem ha csupán megszavaztatott, de később még sem fizettetett ki. A megkötés alatt pedig v é g l e g e s megkötés értendő. Pl. biztosítási ügynök nem követelhet díjt, ha a biztosító ideiglenes kötvényt állított ki, de a végleges kötvény kiállítását megtagadta. **C.** 253/97. (D. III. f. 10., 316. l.). Amennyiben i n g a t l a n vételéről van szó, az alkuszdíj csak akkor követelhető, ha a tulajdonjog bekebelezésének megengedését is magában foglaló szerződés aláiratott : **C.** 284/96. (D. III. f. 7., 139. l.). Keresk. szokás, hogy adás-vételi ügyletnél az alkuszdíj csak akkor követelhető, ha a vételár befolyt, hacsak a megbízó hibájából nem maradt el : **C.** 431/905. (H. D. I. 64. l.). De ez nem

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megfelelt. Ha az ügylet meg nem köttetett, vagy feltétlenné nem vált, a közbenjárásért alkuszdíj nem követelhető [**K. T. 546. §.**], és pedig még akkor sem, ha a megbízó fél a közvetítés iránti megbízást beszüntetve, az ügyletet közvetlenül, vagy más alkusz közvetítése mellett később mégis megkötötte,[2]) vagy az ügyletet később mással kötötte meg.[2a]) Az alkuszdíj mennyisége szabad egyezkedés tárgya. Ily egyezkedés vagy más helyi szokás hiányában,[3]) az alkuszt, a közvetített ügylet által képviselt értéket véve alapul, díj fejében 5000 forintig fél száztóli, az ezenfelüli összeg után egy negyed száztóli illeti. [**K. T. 547. §.**] [4]) E díjakat, ha

---

alkalmazható oly esetre, midőn a megbízás nem általában bizonyos ügyletekre, hanem a megbízó által már ismert ügylet megkötésére irányul: **C.** 562/909. (U. o. IV. 51. l.).

[2]) V. ö. **L. I.** 646/80. (D. 26., 120. l.), **C.** 9/82. (D. Új f. 2., 145. l.), 5322/96. (D. III. f. 6., 80. l.) Előbbi szerint: habár a másik alkusz általa ajánltatott s utasításokkal láttatott el. De ha az ügylet későbbi megkötése azon alkusz tevékenységére vezetendő vissza, a ki a közvetítést megkezdte, az ennek megkerülésével történt ügyletkötés az alkuszdíj alól nem mentesít: **C.** 1112/910. (H. D. V. 154. l.). Általában az alkuszdíj csak akkor követelhető, ha a szerződés létrejöttét a közbenjárás eredményezte: **L. I.** 1121/79. (D. 24., 164. l.), **C.** 7651/83. (D. Új f. 4., 223. l.), 5060/85. (U. o. 12., 268. l.), 405/86. (U. o. 15., 227. l.), 6919/87. (U. o. 18., 269. l.). Az a körülmény azonban, hogy a szerződési ajánlat elfogadása után az ügylet a fél cselekvénye miatt még sem jött létre, nem jön tekintetbe: **C.** 6317/85. (U. o. 13., 258. l.); még ha az ügylet megszüntetése az ő közvetítése mellett történt: **C.** 1613/95. (T. E. 96., 3. sz.) Hasonlag nem jön tekintetbe, ha az ügylet később a felek által storniroztatott: **C.** 959/902. (D. III. f. 25., 138. l.). Esetleg az ügylet tárgyának, illetve a szerződő fél megnevezése, ajánlása önmagában is elegendő a közvetítés fogalmának megállapítására, ha az ügylet annak folytán létesül: v. ö. **C.** 1219/95. (D. III. f. 4., 153. l.), id. 5322/96., 5414/96. (P. T. 34., 161. l.) Ellenk. 1452/92. (D. Új f. 34., 241. l. és 35., 60. l.), 2133/96. (P. T. 34., 162. l.), 3816/96. (U. o.) 486/905. (D. IV. f. 4., 272. l.). Semmiesetre nem szükséges az ügylet megkötése körüli közbenjárás, ha az alkusz a feleket már összehozta: **B. T.** 184/906. (D. IV. f. 6., 237. l.) feltéve, hogy az összehozás okozati összefüggésben van az ügylet megkötésével: **C.** 125/911. (H. D. VI. 48. l.). Az ügylet megkötésével egyenlő továbbá a megkötött ügylet feltételeinek későbbi megváltoztatása, pl. a szállitási határidő meghosszabbítása, melynek közvetítéséért tehát újabb alkuszdíj követelhető: **L. I.** 7/80. (D. 25., 15. l.)

[2a]) Hacsak egyszerű átruházás nem forog fenn: **C.** 280/907. (H. D. II. 152. l.).

[3]) Ilyenek léteznek különösen a t ő z s d e i alkuszokra nézve. V. ö. id. **tőzsdealkuszi szabályzat 6. §.**

[4]) Átvéve az 1840: XIX. tc. 15. §-ából. Ha az árúszállítás több év tartama alatt meghatározott részletekben történik s a vételár is nem egy-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

más ki nem köttetett, vagy a helybeli szokás mást nem állapít meg, a felek egyenlően tartoznak viselni [id. §. 2. bek.].[5])

II. Hogy az alkusz által vezetett napló az alkuszi ügyletre nézve ugyanoly biztonyítékul szolgál, mint a keresk. könyvek általában, kétséget nem szenvedhet. Azonban a K. T. az alkuszt még azon különös kiváltsággal ruházza fel, hogy a napló, épúgy mint az alkusz által kiállított kötjegy, maga a közvetített ügylet megkötése és tartalma iránt, tehát az alkusztól különböző szerződő felek között, sőt esetleg harmadik személyek részére is bizonyítékot képez.[6]) Az alkusz ennek folytán ma is okmányoló személy,[7]) mint volt a hites alkusz, s különbség csak abban van, hogy a napló és a kötjegy, épúgy mint a keresk. könyvek általában, rendszerint csak nem teljes, eskü vagy más bizonyítási eszköz által kiegészíthető bizonyítékot képez. [**K. T. 541. §.**] [8]) Mindazonáltal a bíróság az alkuszi napló és kötjegy tekintetében is szabad méltánylási joggal bír, amennyiben a fennforgó körülmények megfontolása alapján, belátása szerint határoz afölött, vajjon azoknak tartalma bizonyítéknak tekinthető-e, vajjon azok mellé az alkusz esküje vagy egyéb bizonyíték követelendő-e,[9]) vajjon különösen a kötjegy elfogadásának vagy aláírásának megtagadása az ügy elbírálásánál nyomatékkal bír-e vagy sem [id. §. 2. bek.]? Habár továbbá rendszerint csak a

---

szerre és előre, hanem az árúszállítás arányában fizetendő: az alkuszdíj csak azon szállítmány értéke után követelhető, mely már valósággal átvétetett: **L. I. 11.391/79.** (D. 24., 99. l.)

[5]) Egyenlően: nem mindegyik az egész fél, illetve negyed %-ot, hanem mindegyik az egyetemlegesség kizárásával az egészből annyit, amennyi fejarány szerint reá esik.

[6]) Pl. a megbízó részére a bizományos által megkötött ügyletre nézve vagy megfordítva. Az *Értekezlet*en az alkusz ezen bizonyítási kiváltsága élénk megtámadásban részesült. L. Jegyzők. 331—332. l.

[7]) E kifejezést jobbnak hiányában a német: »*Urkundsperson*« értelmében használjuk.

[8]) Az uj Pp. 322. §-a a K. T. rendelkezését fentartotta; az eskü kivételére és bizonyító erejének megítélésére nézve azonban itt is a Pp. 375. és 376. §§. alkalmazandók (eskü alatti kihallgatás). V. ö. fent. 33. §. Az 1883. évi szabályzat szerint a tőzsdealkuszok naplói és kötjegyei a tőzsdei választott bíróság előtt rendszerint teljes bizonyítékot szolgáltattak. De ezt az új szabályzat eltörölte.

[9]) A K. T. csak az alkusz esküjét említi; de kétségtelen, hogy az ügyletben résztvevő felek is póteskühe, illetve az **1893: XVIII. tc. 75. §.** és az uj Pp. értelmében eskü alatti kihallgatásra bocsáthatók.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szabályszerüen vezetett napló és a szabályszerüen kiállított kötjegy szolgál bizonyítékul [id. §. 1. bek.],[10]) ezekre nézve sincs kizárva, hogy a szabálytalanságok dacára bizonyítékul vétethessenek, ha a fenforgó körülmények szerint mégis hitelt érdemelnek. [**K. T. 542. §.**] [11]) Vajjon az alkusz naplója az alkusz által személyesen, avagy segédszemélyzet által vezettetett-e? annak bizonyító erején szintén mitsem változtat [id. §.].[12])

III. Az alkusz most jelzett bizonyítási kiváltságával jár az alkusz azon kötelessége, hogy a naplót a bíróságnál a per folyamában felmutassa. A felmutatást a bíróság akár a felek kérelmére, akár hivatalból, különösen avégett rendelheti el, hogy a napló a kötjeggyel, a kivonattal vagy egyéb bizonyítékokkal összehasonlíttassék. [**K. T. 543. §.**] Ha az alkusz e rendeletnek meg nem felel, a bíróság által 500 forintig terjedhető pénzbirsággal sujtható [id. §. 2. bek.].[13]) A felmutatott napló megtekintésére nézve ugyanazon szabályok mérvadók, mint a keresk. könyvek megtekintésére nézve általában [id. 542. §.].[14])

IV. Az alkuszi naplóra vonatkozó bizonyítási kiváltsággal, valamint azzal, hogy a napló a felek érdekében vezettetik, összefügg végül a törvény azon rendelkezése, mely szerint, ha az alkusz meghal, üzletével felhagy, vagy azt bármi okból nem folytathatja, naplója azon törvényszéknél leteendő, melynek területén az alkusz üzletét gyakorolta. [**K. T. 548. §.**] [15]) A letett naplóra a felek ugyanazon jogokkal bírnak, mint a letétel előtt.[16])

---

[10]) A szabályszerű vezetés alatt értendő a napló h i t e l e s í t é s e is.

[11]) Utalással a 32. §-ra. V. ö. fent. 33. §.

[12]) Utalással a 33. §-ra. V. ö. szintén fent. 33. §.

[13]) Utalással a 21. §-ra (v. ö. fent. 28. §.). Itt természetesen nem lehetett szó azon bizonyítási hátrányokról, melyek a felmutatásra kötelezettre akkor hárulnak, ha a könyvek általi bizonyítás saját ügyében történik. V. ö. fentebb 34. §. Ha azonban az alkusz a perfél, azaz maga az alkuszi ügylet a per tárgya, akkor a napló felmutatásának elmulasztása szintén a fentérintett bizonyítási következményt vonja maga után.

[14]) Utalással a 35. §-ra. V. ö. fent. 34. §.

[15]) Szabatosabban: azon törvényszéknél, melynél az alkusz bejegyezve vagy bejegyzendő volt.

[16]) Vehetnek nevezetesen kivonatokat s kérhetik annak felmutatását. V. ö. *Értekezl.* jk. 336. l.

— Vége. —

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Betürendes tárgymutató.

(A nagy számok a szakaszokat, a kis számok a jegyzeteket jelentik.)

A.

Ab Budapest 145 [7]), 150 [13]).
Absolut kereskedelmi ügyletek l. tárgyilagos keresk. ügyletek.
Accessorius keresk. ügyletek l. mellékügyletek.
Accreditif l. hitellevél.
Actio quanti minoris 151.
— *redhibitoria* 151.
Actia l. részvény.
Actions de jouissance 82 [2]).
Agent l. ügynök.
Ajánlás 121 [16]).
Ajánlat 128, 141, 142 [4]), 149, 190.
Aláírás l. részvényaláírás.
Aláírási ívek 77.
Aláíró l. részvényaláíró.
Alaki keresk. ügyek 5.
Alakuló közgyűlés 78, 105.
Alanyi kereskedelmi ügyletek 114, 116.
Alapítási feltételek meg nem tartása 80.
— költség 77 [10]).
Alapító 76, 77, 105.
— felelőssége 77, 78.
— előnyei 77, 78.
— megbüntetése 101.
Alapszabályok 76, 78, 105.
— bejegyzése és közzététele 79, 105.
— módosítása 89.
Alaptőke 74, 82, 108 [8]), 179.
— biztosítása 76, 77.
— felemelése 89, 109 [1]).
Alaptőke leszállítása 89, 109 [1]).
Alapügyletek 114—116.
Alkalmi egyesülések 15, 17, 48, 50.
Álképviselő 42.
Alkusz 18 [8]), 36, 205.
— hites 10, 205.
— jogai és kiváltságai 207.
— kötelességei 206.
Alkuszdíj 207.
Alkuszi kötjegy, napló 206.
— — bizonyító ereje 207.
— ügylet 116, 205—207.
Állam mint kereskedő 16.
— keresk. vállalatai 16 [7]).
Állami biztosítás 183.
— engedély l. engedély.
Államjegyek 129 [9a]).
Állampapirok 115, 130.
— megszerzése 115.
Állatbiztosítás 194.
— fuvarozás 169 [2]) 175.
— vásárlás 151 [12]) [25])
Állomások 20 [6]).
Állomási illeték 174.[4])
Amalgamatio l. egyesülés.
Amortisatio l. megsemmisítés.
Analogia l. hasonszerűség.
Anatocismus 126 [25]).
Anyagi keresk. ügyek 5.
Apport 78 [14]).
Árnybiztosítás 192.
Áremelkedés biztosítása 196.
Árjegyzés 139.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ártatlansági bizonyítvány 192 [2]).
Árú 5, 115 [1]).
Árúforgalmi statisztika 171.
Árúfuvarozás 115, 116, 167.
Árújegy 30, 180, 182.
Árúk biztosítása 195.
— megszerzése 115.
— szállítása 115.
Árúpapirok 130, 134.
Árúszerzési kötés 115 [15]).
Árútár leltározása 32.
Árúutalvány 130 [2]), 135 [17]).
Árverési csarnok 137 [29]).
— üzletek 18 [23]).
Assignatio l. utalvány.
Association en participation 48 [2]).
Átadási költség 150.
Át- vagy feldolgozás 115 [3]), 116 [2]).
Átalánybiztosítás 190 [4]).
Átmenő fuvarlevél 170 [34]).
Átvételi elismervények 168.
Átvevő 168, 172.
Avisó l. kötjegy.
Azonnali szállítás 146[16]), 148[21]).

B.

Balesetbiztosítás 197, 198 [11a]).
Bánatpénz 123.
Bankjegy 129.
— kibocsátása 18 [18]), 133.
Bankügylet 116.
Bankutalvány l. csekk.
Bányaipar ügyletei 116.
Bányászat 18 [19])).
Bányatársulatok 48.
Befizetése a részvényeknek 74, 77.
— a szövetkezeti üzletrészeknek 106.
Befizetési lapok 144 [1]).
Begöngyölés 170, 175.
— költsége 150.
Behajthatlan követelések leltározása 32.
Bejegyzés l. cégbejegyzés.
Bejegyzett, be nem jegyzett kereskedő 14, 28.
Beltag 69.
— felelőssége 69.
Belvízhajózás 167.
Bemutatás 135.
Bemutatóra szóló papirok 130, 133, 136, 145.
— átruházása 133.
— elzálogosítása 136, 137.
— kibocsátása 133.
— megsemmisítése 134.
— megszerzése 136.
Bemutatóra szóló részvények 74, 84.
Beneficium divisionis 107 [8]), 121 [11]).
— *excussionis* v. *ordinis* 121 [12]).
Berni egyezmény 167, 177.
Beszámítás, 144.
— a közkereseti társaságnál 61.
— a betéti társaságnál 72.
— a szövetkezetnél 106.
Betegápoló és temetkezési egyletek 103 [8]).
Betegsegélyző pénztárak 103 [8]), 197 [9]).
Betétel, társasági 54, 69.
— nem készpénzbeli 77, 78.
Betéti részvénytársaság 48.
— társaság 48, 69 s. k.
— — alakítása 70.
— — bejegyzése 70.
— — belviszonyai 71.
— — cége 26, 72.
— — feloszlása 73.
— — felszámolása 73.
— — fogalma 69.
— — joghatályának kezdete 72.
— — képviselete 72.
— — külviszonyai 72.
— — üzletvezetése 71.
Bírák 18 [36]).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Bizományi ügylet 35, 116, 158—162.
— díj 161.
— fogalma 158.
— kiadás 116 [20]), 201.
— váltó 158 [7]).
Bizományos 158.
— jogai 161.
— jótállása 160.
— kötelezettségei 160.
— mint önszerződő fél 162.
— zálogjoga 136, 161, 171.
Biztosítás alapeszméje 183.
— határai, kellékei, nemei 184.
— tárgya 188.
Biztosítási ajánlat 190.
— alap 186.
— díj 183, 187, 191, 198.
— díjtartalék 186.
— esemény 183, 187.
— feltételek 185, 190.
— jutalék 186.
— kötvény 132, 190, 198.
— összeg 189, 193, 198.
— ügylet 115, 183—200.
— — jogi szabályozása 185.
— — alakja 190.
— ügynök 36, 190.
— üzlet átruházása 19, 193, 199.
— vállalatok 4 [18]), 18 [27]), 183, 186.
— végrehajtás 138 [18]).
— viszkereset 135.
Biztosítás elvállalása 115.
Biztosító 115, 187, 197.
— kötelezettségei 192.
— társaságok 103, 104 [4]).
Biztosított 115, 187—188, 197.
— kötelezettségei 191.
Blanco-papirok 133 [1]).
Bodmerei l. hajókölcsön.
Bon 135 [30]).
Börze l. tőzsde.
Bukás 52.
Büntetések, a részvénytársaságnál 101.
Büntetések, a szövetkezetnél 110 [2]).
— a biztosítási vállalatoknál 186.
— l. pénzbírság alatt is.

C.

Calo 149.
Cartellszerződések 88, 123 [3]).
Cautio l. óvadék.
Cautio judicatum solvi 49 [16]), 177.
Cédule l. árújegy.
Chartepartie 132 [3]).
Cheque l. csekk.
Cif 150 [13]).
Circa 143 [16]).
Clearing 144.
Clientela 19.
Code de commerce 2, 3.
Collectiv-Procura l. együttes cégvezetés.
Commis intéressé 46 [11]).
— *voyageur* 39 [1]).
Compensatio l. beszámítás.
Compte courant l. folyószámla.
Concessio l. engedély.
Concurrence déloyale 25 [2]), 30 [1]).
Conditionsgeschäft 116 [20]).
Connaissement l. hajóselismervény.
Consortium 50.
Consul 2 [6]).
Constitutum possessorium 136 [10]), 137 [10]) [13]).
Contocorrent l. folyószámla.
Contractus aestimatorius 115 [2]) [4]), 116 [20]), 158 [5]).
Contrat à la grosse l. hajókölcsön.
Conversio 146 [1]).
Copropriété de navires l. hajótársaság.
Cottage építő-társaságok 103.
Coupon l. szelvény.
Creationstheorie 129 [30]).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Csalás 151.
Cselédi szolgálatok 45.
Csekk 135*a)*, 144 [8]).
Csendes társaság 48.
Csere 148.
Csődnyitás bejegyzése 21.
Csődügyek 5 [19]).
Csurgás 170.
Cég, fogalma 25.
— minősége 10, 16 [7]), 26.
— fajai 25.
— törlése 28 [7]).
Cégaláírás 27, 37, 52, 66, 70, 79, 91.
Cégátruházás 26.
Cégbejegyzés 10, 16 [7]), 17, 21, 27.
— elmulasztása 28, 72, 80, 105.
— joghatálya 24.
— jogi természete 23.
— közzététele 22, 24.
— tárgya 21.
Cégbitorlás 29.
Cégbiztos 21 [9]).
Cégjegyzékek 10, 21—24.
— berendezése és vezetése 21.
— bizonyítása 23.
— jogi természete 23.
— nyilvánossága 22.
Cégjegyzék-bíróság 21.
Cégjegyzés 37, 38, 92.
Cégjegyző 92.
Cégjog 25.
Cégoltalom 29.
Cégtábla 25, 30 [3]).
Cégvalódiság elve 26.
Cégvezető 10, 16 [7]), 17, 36, 37, 56, 67 [8]), 72, 95.
— bejegyzése 37.
— felmondási ideje 45 [5]).
— hatásköre 37.
— kirendelése 37.
Cégvezetői jogosítvány átruházása, megszünése, visszavonása 44.
Céhrendszer 18 [8]).
Címer, országos, használata 30.
Címpéldányok 25 [1]).
Címzett 168.

D.

Damnum emergens 122.
Datio in solutum 144.
Delcredere 37 [11]), 121 [16]), 160, 164.
Deport 157.
Differentiális ügylet l. különbözeti ügylet.
Díj 123 [30]), 125, 157. l. biztosítási díj is.
Díjátvitel 186.
Díjbiztosítás 115, 183.
Díjjutalék 186.
Díjoszthatlanság elve 191.
Díjtarifák 179, 187 [11]).
Díjtartalék 186, 197.
Díjügyletek 157.
Díjváltó 191 [10]), 193 [9]).
Disconto l. leszámítolás.
Distanzgeschäft l. helykülönbség melletti vétel.
Dividenda l. osztalék.
Dividendengenossenschaft 102 [5]).
Dock l. közraktár.
Dologbiztosítás 184, 187.
Dologi jogok védelme 136.
Drágaságok fuvarozása 170.
Droit de suite 152 [37]).

E.

Editto politico 4, 7.
Egészségbiztosítás 197.
Egyedárusági vállalatok 16 [7]), 18.
Egyéni cég 25.
— cégjegyzék 21.
— jogok 81.
Egyesülés 98, 111, 112.
Egyetemleges felelősség 47, 51, 59.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Egyetemleges kötelezettség 121.
Egyoldalú kereskedelmi ügyletek 114, 118.
— szerződések 118, 125.
Együttes cégvezetés 37
— képviselet 52, 60.
— üzletvezetés 56.
Eladás, mint keresk. ügylet 115, 117.
Eladási ajánlat 149.
— bizomány 158 [5]).
Eladó felelőssége 151.
— jogai 152, 153.
— kötelezettségei 150.
Elárusítási szövetkezetek 103.
Életbiztosítás 184, 197—199
— fogalma, fajai, természete 197.
— megkötése 198.
— megszünése 199.
Életbiztosítási díjtartalék 186.
— kötvény 198.
Életjáradék 197 [13]).
Elevator 178 [10]).
Elévülés 10, 43, 57, 68, 73, 113, 126, 134, 164, 170, 193, 199, 200.
Elfogadás 135, 141.
Elismerési szerződés 127.
Elmaradt nyereség 122.
— — biztosítása 187.
Előfizetésivétel 147 [3]), 152.
Előlegezési és hitelegyletek 103.
Előzők értesítése 135.
Elsőbbségi kötvény 77, 78, 83.
— részvény 83.
Élvezeti jegyek 82 [2]).
Elvont követelés 127 [3]), 130 [12]).
Engedély 18, 75.
Engedélyezési rendszer 75 [16]).
Engedmény 131.
Entrepôt l. szabadraktár.
Építés 117a.
Építési kamat 82 [12]).
Építész 117a.
Érdekbevallás 176 [5]).
Erőhatalom 170 [7]), 181, 196 [9]).
Értekezlet keresk. törv. tárgyalására 4, 7 [1]).
Értékpapirok 115, 129 s k.
— átruházása 129.
— elévülése 134.
— elzálogosítása 129, 137.
— fogalma és lényege 129.
— kibocsátása 129.
— megszerzése 115, 136.
— megsemmisítése 129, 134.
— nemei 130.
— szállítása 115.
Értékcsökkenési tartalék 92 [23]).
Értesítési kötelesség a biztosításnál 191.
Escompt l. leszámítolás.
Etablissement l. telep.
Exceptio non adimpleti contractus 147.
— *non rite adimpl. contr.* 147.
Expressárú 169 [2]).

F.

Factura 127 [1]).
Falsus procurator l. álképviselő.
Fedezeti vétel 151, 153 [11]).
Fekbér 171.
Feladási vevény 168, 169.
Feladó 167, 168.
— rendelkezési joga 169.
Felbontási kereset 62, 63.
Feléntúli sérelem 124.
Felmondás 46, 62, 63, 108, 146.
Felmondási idő 45 [5]), 8 [3a]), 9), 46 [21])—[24]).
Felszámolás 50, 65, 73, 97.
Felszámolók 65, 66, 73, 97.
— bejegyzése 66, 97,
— hatásköre 67, 97.
— kirendelése 66, 97.
— megbüntetése 101.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Felszámolói megbízás visszavonása 66, 97.
Feltételes keresk. ügyletek, l. alanyi keresk. ügyletek.
— vétel 149 [1]).
Feltétlen keresk. ügyletek, l. tárgyilagos keresk. ügyletek.
Felügyelő bizottság 93, 110.
— elmozdítása 88, 93.
— felelőssége 94.
— felmentése 88.
— hatásköre 93.
— megbüntetése 101.
— perbefogása 94.
— szervezete 93.
— választása 78, 88, 93.
Felülosztalék 82 [10]).
Fémjelzés 143 [19]).
Fényképész 116 [21]).
Fiókintézet 99.
Fióktelep 20.
— bejegyzése 24, 27, 52, 70, 79.
— cége 26.
Firma l. cég.
Fixügylet 148, 153.
Fizetés 144.
Fizetés helyetti adás 144.
Fizetési viszkereset 135.
Fizetés megszüntetés 138 [18]).
Foenus nauticum 115 [33]).
Fogadás 157.
Foglaló 123.
Fogyasztási egyletek 103. 106 [11]).
Földhitelintézet, magyar 10 [1]), 103 [9]), 109 [1]) [3]).
— kisbirtokosoké 103 [9]), 109 [1]) [3]).
Folyamhajózás 167.
Folyószámla 126, 127.
Főnök 35.
— felelőssége 41.
— halála 44.
Fordítás 201, 202.
Forgatható papirok 130, 132, 136, 145.
Forgatható papirok elzálogosítása 136, 137.
— megsemmisítése 134.
— megszerzése 136.
Forgatmány 84, 132, 137 [13]), 180.
Forgatmányos 132.
Forgató 132.
Főtelep 20.
Franco 150 [13]), 170 [37]).
Fuvarcáló 170 [8]).
Fuvardíj 171.
— visszatérítése 165 [12a]), 170 [42]).
Fuvardíj-pótlék 168 [10]), 170 [42]), 172 [12]).
Fuvardíj elmulasztása 170, 176.
Fuvaridő 169.
Fuvarlevél 168, 170, 177.
— átmenő 170 [34]).
— másodlat 168.
— nemzetközi 177.
Fuvarosok 17.
Fuvarozási biztosítás 194, 196.
Fuvarozási ügylet 115, 116, 167—177.
— — fogalma, természete, nemei 167
— — megkötése 168.
Fuvarozó 167.
— felelőssége 170.
— jogai 171.
— kötelezettségei 169.
— viszkeresete 170, 176, 177.
— zálogjoga 136, 171.
Fuzió l. egyesülés.

G. GY.

Gabonaelővételi ügylet 126 [12]), 150 [1]).
Gabonaraktárak 103 [4]).
Gazdasági és ipari hitelszövetkezetek 101a, 113a-c.
Genussscheine 82 [2]).
Girofizetés 144.
Gondosság 57, 94 [1]), 122.
Göngysúly 149.
Gyakorlatok 8, 120.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Gyárak 20 [5]), 116 [8]).
Gyógyszerész 13 [16]).
Gyógyszerészet 18 [24]).
Gyógyszerészsegéd 45 [2]).
Gyorsárú 169 [2]).
Gyökös iparjog 18.
Gyüjtőkocsi-rakomány 166 [3]).

H.

Hajójelzálog 115 [33]).
Hajókölcsön 115.
Hajókölcsönlevél 115, 132.
Hajóselismervény 130 [2]),[6]), 132, 173.
Hajósok 17.
Hajótársaság 48 [6]).
Hajóvontatás 167 [8]).
Hajózási állomások 20 [6]).
— vállalatok 18, 167.
Halál 13, 44, 46, 62, 73, 108, 128.
— esetére szóló biztosítás 197.
Halandósági táblák 184 [2]), 186, 197.
Halaszthatatlan ügylet 157.
Halasztó határidőre szóló vétel 148, 153.
Hallgatás, mint elfogadás 120 [9]) 142.
Hányadrészvény 74.
Harmadik személy érdekében kötött biztosítás 190, 198.
— szerződés 19, 172, 190, 198.
Hasonszerűség 1 [10]), 7, 104, 114.
Haszonvételek, királyiak 18.
Határidőügyletek 157.
Hátirat l. forgatmány.
Házalás 1 [13]), 18.
Házalók 17, 18.
Helyi érdekű vasutak 18 [18]), 74 [24]), 77 [1]), 83 [4]).
— vétel 148.
Helykülönbség melletti vétel 148.
Hitelbiztosítás 194.
Hitelértesítés 121 [16]).
Hiteles személy 137 [30]).
Hitelezők értesítése, felhívása részvénytársaság vagy szövetkezet feloszlása esetén 97, 111.
Hitellevél, hitelmegbízás 121 [16]), 135.
Hitelre történt eladás 147, 149, 152 [20]), [22]).
Hitelszövetkezetek 103.
— gazdasági és ipari 101a, 113a, 113b.
— országos központi 113a, 113c.
Hiteltulajdonosi egyletek 102 [5]).
Hites alkusz 10, 205 [12]).
Hit és bizalom 41, 120.
Hozomány, hitbér, jegyajándék bejegyzése 10, 21.
Hullaszállítás. 169 [2]).

I.

Idegenváltó 130, 135.
Ideiglenes részvény 74.
Időbeli határai a kereskedelmi jognak 10.
Időszámítás 143, 146.
Igazgatóság 91, 110.
— bejegyzése 79, 91.
— cégjegyzése 79, 92.
— elmozdítása 88, 91.
— felelőssége 94.
— felmentése 88.
— hatásköre 92.
— kirendelése 78, 88, 91.
— kötelességei 92.
— lemondása 91.
— megbüntetése 101.
— perbefogása 94.
— szervezete 91.
Igazgatótanács 91 [1]).
— választmány 91 [1]).
Igérvény 133 [7]).
Igazolási papir 131 [5]), 133 [8]).
Industrial partnership 102 [5]).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ingatlanok biztosítása 117a, 195.
— elidegenítése és terhelése 37, 38, 60, 92.
— előállítása, építése 116 [1]), 117a.
— közvetítése 117a.
Ingatlanokra vonatkozó egyesülések 50.
— ügyek és ügyletek 5, 114, 117a.
Ingók biztosítása 195.
— elzálogosítása 137.
— fel- vagy átdolgozása 116.
— megszerzése 115 [2]).
— szállítása 115.
Ingyenes szerződés 125.
Ingyenév 187 [11]), 191 [10]).
Inhaberpapiere l. bemutatóra szóló papirok.
Ipar 5, 17 [8]).
Iparhatósági igazolvány 18.
Iparjogosítvány 18.
Iparos 13 [16]), 17.
Iparossegéd 45.
Iparszabadság 18.
Iparszerűség 13.
Ipartestületek és társulatok 102 [8]).
Ipartörvény 7, 18, 45, 46.
Iparvédjegy l. védjegy.
Írásbeli szerződés 140, 190.
Irodalmi munka 201.

J.

Járadékbiztosítás 197.
Járadékpapirok 130 [3]).
Járulékos ügyletek 114.
Jégkárbiztosítás 194, 196.
Jelenléti bárca 91 [4]).
Jelenlevők közti szerződéskötés 141.
— — vétel 148.
Jellegmustra 155 [1]).
Jelzálogkölcsön 117a.
Jogi személyek mint kereskedők 14, 18.
Jóhiszemű megszerzés védelme 136.
Jótállási díj 161.
— idő 151 [37]).
Jus retentionis l. megtartási jog.
Jus variandi 121 [10]).
Jutalék 91 [4]).

K.

Kamat 55, 82, 125, 126.
— elévülése 126, 134.
— kamatja 126.
Kamatbiztosítás 82 [10]).
Kamatszelvény 82 [20]), 130.
Kárbiztosítás 184, 187—197.
— átruházása 193.
— fajai 194.
— fogalma és kellékei 187.
— megkötése 190.
— megszünése 193.
— tárgya 188.
— terjedelme 189.
Kárfelvétel 192.
Kártartalék 186 [4]).
Kártérítés 122.
— a biztosításnál 192.
— a fuvarozásnál 170.
Katonák 18 [34]).
Katonabiztosítás 197 [7]).
Kedvezményezett 198.
Kellékszavatosság 151.
Kényszerárfolyam 129 [10]), 144 [10]).
Kényszeregyezség 32.
Kényszereladás 152.
Kényszervétel 150.
Képesítés 18.
Képviselet 35, 41.
Képviselő 36 [3]).
Képviselőség külföldi társaságoknál 99, 100.
Kérdőív 191.
Kereskedelem 5.
Kereskedelmi bíróság 1 [6]) [7]) [12]), 2 [6]), 118.
— csőd 5 [19]).
— cégek l. cég.
— cégjegyzékek l. cégjegyzékek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Kereskedelmi eljárás 1 [7] [8] [13], 5 [2], 7, 118.
— érték 139, 170.
— és iparkamarák 8 [6], 21.
— jelzők, jelvények 30.
— jog fogalma 1.
— — forrásai 6.
— — időbeli határai 10.
— — irodalma 12.
— — codificatiója 3, 4.
— — létjogosultsága 1.
— — nemzetközi egyenlősítése 1 [6].
— — tárgya 5.
— — természete 1.
— — területi határai 11.
— — története 2—4.
— könyvek 10, 16 [7], 17, 31—34, 206.
— — berendezése 32.
— — bizonyító ereje 33, 113c, 207.
— — felmutatása 34.
— — hitelesítése 32 [1], 206.
— — külföldiek 11.
— — megőrzése 32, 76.
— — megtekintése 34.
— megbízás 128.
— meghatalmazás 35, 128.
— — átruházása 44.
— — kizárólagossága 43.
— — megszünése 44.
— — visszavonása 44.
— meghatalmazott 35, 36, 38, 41, 95, 128.
— — hatásköre 38, 128.
— — kirendelése 38.
— — fajai 35, 36.
— megtartási jog 138.
— számlák 127.
— szokások 2, 5 [18], 6, 83, 120.
— — bizonyítása 8 [6].
— társaságok 10, 15, 17, 47, s k.
— — bejegyzése 21, 24.
— — cége 26.
— — fajai 48.
— — jogképessége 49.
— — jogi természete 47, 50.
— — jogviszonyai 49.
Kereskedelmi társaságok mint kereskedők 15.
— telep 20.
— törvény 4, 6, 7.
— törvények és rendeletek 7.
— ügyek 5, 114 [4].
— ügyletek 5 [2], 114 s k.
— — alakja 140.
— — értelmezése 120.
— — fogalma 114.
— — közvetítése 116.
— — megerősítése 123.
— — meghatározása 114—118.
— — megkötése 139—142.
— — megkötésének helye 139.
— — nemei 114.
— — teljesítése 143—147.
— utalvány 132, 135.
— — elévülése 134.
— — megsemmisítése 134.
— üzlet 19.
— — átruházása 19, 26.
— védjegyek 30.
— vétel 148.
— zálogjog 137.
— szabadság 18.
Kereskedő fogalma 16.
Kereskedők jogai és kötelességei 13 [1].
— fajai 14.
Kereskedősegéd l. segéd.
Kereskedői testületek 2, 8.
Késedelmi kamat 126.
Készpénzvásárlás 152 [22].
Kétes követelések 32.
Kétoldalú keresk. ügylet 114, 118.
— szerződés 118, 125, 147.
Kezesség 121, 160.
Kézizálog 137.
— — kölcsönügylet 116 [10]. 137.
— — kölcsönüzlet 13 [18], 18 [21].
Kézművesek eladásai 17 [15], 117.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Kiadás 202 [5]).
Kiadó 201.
— jogai és kötelezettségei 203.
Kiadói jog 201.
— — átruházása 201.
— — terjedelme 202.
— ügylet 116, 201—204.
— — megszünése 204.
Kiházasítási biztosítás 197 [7]).
— szövetkezetek 103 [8]).
Kilépés, társaságból 64, 73, 108.
Kisebbség védelme 85.
Kiséret melletti fuvarozás 175.
Kisérő iratok 171.
Kisipar 17, 116.
Kiskereskedő 14, 17.
Kiskereskedői egyesületek 17, 48.
Kiskorú kereskedő 18.
Kiszolgáltatási díj 161.
Kivetési eljárás 107.
Kizárás, társaságból 64, 108.
— képviseletből és üzletvezetésből 56, 60.
Kölcsönpénztárak 106 [8]) [12]).
Kölcsönösség 102.
Kölcsönös biztosítás 115, 183.
— biztosító-társaság 103.
— keresk. ügylet 114, 118.
Könyvkereskedés 116.
Könyvezés módja 32.
Könyvkivonat 34, 113a.
Könyvkövetelés elzálogosítása 137.
Könyvvezető 33, 46.
Könyvviteli kötelesség 17, 31, 92.
Korcsmárosok 17.
Korlátlan felelősség 48, 51, 59.
Korlátolt felelősség 48, 51 [5]), 72, 74, 102, 107.
Korlátolt felelősségű társaság 48 [2]).
Kormánybiztos 75 [6]).
Kormányfelügyelet 75.
Koronaszövetkezetek 103 [2])
Kostgeschäft 157.
Kötbér 123.
Kötelezőjegy 132, 135.
Kötelezvény 117.
Kötés 143 [6]).
Kötjegy 206, 207.
Kötlevél 140 [7]), 206 [7]).
Kötvények 83, 113c, 133.
Körülbelül 143 [15]).
Kötvénykibocsátó intézetek 18 [27]), 78 [6]).
Követelés elzálogosítása 137.
Középár 139.
Közgyűlés 78, 87, 105, 109.
— határozathozatala 78, 87, 105, 109.
— határozatképessége 78, 87, 105, 109.
— hatásköre 78, 88, 89, 105, 109.
— összehívása 78, 87, 105, 199.
Közgyűlési határozatok bejegyzése 90, 109.
— — bírói ellenőrzése 90, 109.
— jegyzőkönyv 90, 109.
Közhivatalnokok 18 [35]).
Közjegyzők 18 [38]).
Közkereseti társaság 48, 51 s k.
— alakítása 51, 52.
— bejegyzése 52.
— belviszonyai 53 s k.
— csődje 61, 62.
— cége 26.
— feloszlása 62 s k.
— felszámolása 65 s k.
— fogalma 51.
— joghatályának kezdete 58.
— képviselete 52, 56, 60.
— külviszonyai 58 s k.
— tagjainak felelőssége 59, 68.
— üzletvezetése 56.
— vagyona 54, 61.
Közlési kötelesség 191, 198.
Közös keresk. ügyek 1 [15]).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Központi értesítő 22, 24.
Központi hitelszövetkezet 113a, 113c.
Közraktár 116, 178.
— felállítása 18 [27]), 179.
— jogai és kötelezettségei 181.
— zálogjoga 181.
Közraktári jegy 130 [2]) [6]), 132, 180—182.
— ügylet 116, 178—185.
Közvetett, közvetlen felelősség 51 [5]).
Közvetett szállítmányozó 163.
Közvetítés 116.
Kufárok 17.
Küldés 148, 150.
Küldési költség 150.
Külföldi biztosító vállalatok 104 [4]), 105 [16]), 186.
— jog 6, 11.
— jelzálogintézetek 100 [4]).
— keresk. könyvek 11.
— részvénytársaságok 99, 100.
— szövetkezetek 104.
— társaságok 11, 48, 99.
Különbözeti ügylet 157.
Különjogok 81.
Külön osztalék 82 [10]).
Kültag 69,
— felelőssége 72.

L.

Laesio enormis 124.
Laképítő társaságok 103.
Legitimationspapiere l. igazolási papir.
Lekötés 131 [2]).
Leltár 32.
Leszámitolás 32, 116 [11]), 146 [2]).
Leszámitolási díj 146 [2]).
Leszámolás 144 [10]).
Leszámolásra kötött ügylet 157 [6]).
Letéti könyv 180.
Levelek megőrzése 32.
Lex commissoria 137, 150 [18]). 152.
Liberált, nem liberált részvény 74 [31]) [32]).
Limito 160.
Liquidatio l. felszámolás.
Liquidator l. felszámoló.
Locatio-conductio 116.
Lombardügylet 116 [10]), 137 [6])[7]).
Lottoelismervény 134.
Lóvonatú vasutak 41 [22]). 174 [5]).
Lucrum cessans 122.

M.

Magánhitelező 61, 63, 64, 108.
Magánhivatalnok, magántisztviselő 45 [2]).
Magánjog 1, 2, 6, 9.
Magyarázat 1 [10]), 7, 120.
Mandatum qualificatum l. hitellevél.
Másolati könyv 32.
Megbízás 128, 142 [4]).
Megintés 126.
Megkötési idő 141.
Megőrzési kötelesség 32.
Megrendelések gyüjtése 40.
Megrendelés nélküli árúküldés 142 [4]) [12]), 149 [1]), 152 [3]).
Megrendelési jegy 140 [5a]) [7]),
Megsemmisítés 86, 129, 134, 180.
Megtámadhatlan kötvény 191 [22]).
Megtartási jog 138.
Megtekintésre szóló vétel 154.
Megtorlás elve 11 [12]).
Melléküglyletek 114, 117.
Mennyiség 143.
Mérleg 32, 92, 110, 186.
Mérték 143.
Méterrendszer 143.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Mezőgazdasági hitel- és előlegegyletek 106 [8]) [12]).
Minőség 143, 151.
Műkereskedés 116.
Mulasztások jelentősége 120.
Munka, irodalmi, művészeti, műszaki 201.
Munkabéri szerződés 116.
Munkadíj 55.
Munkásbiztosítás 183, 197.
Mustra szerinti vétel 155.
Mustravédelem 5 [21]), 30 [2]).

N. NY.

Nagykereskedő 14 [4]).
Nagyipar 17 [1]), 116 [8]).
Napló, alkuszi 206, 207.
Nemkereskedők keresk. joga 1 [17]).
Nem készpénzbeli betétek 77, 78.
Nemzetközi egyezmények 1 [5]).
— magánjog 11.
— vasuti fuvarozás 177.
Nevezetlen társaság 48.
Névérték 74.
— befizetése 74, 77, 79.
— felemelése 89.
— leszállítása 89.
Névértéken aluli részvénykibocsátás 74 [19]).
Névjegyzék, szövetkezeti 110, 186 [26]).
Névre szóló részvény 74.
— átruházása 84.
Névváltoztatás 26.
Nők, mint kereskedők 14, 18.
Normativ szabályok 75.
Nyereménykötvények 133 [7]).
Nyeremény-részesülés biztosító társaságnál 183 [6]).
Nyereség és veszteség megállapítása és felosztása 50, 55, 71, 82, 106.
Nyerészkedési szándék 5, 114, 115 [6]),
Nyerhányadrész 46, 91 [4]).
Nyersanyag közös beszerzésére alakult egyletek 103.
Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok. 74 [19]), 75 [1c]).
Nyitott kocsiban való fuvarozás 175.
Nyomdai ügylet 116.
Nyugdíjalap 74 [13]).
Nyugdíjbiztosítás 197 [7]).
Nyugdíjigény 46 [27]), 35 [3a]) [41]).
Nyugta 40, 192 [19]).

O.

Objectiv kereskedelmi ügyletek l. tárgyilagos keresk. ügyletek.
Octroi 75.
Ódondászok 17.
Okmánytár 21.
Önbiztosító 192.
Öngyilkosság 198.
Önkiadás 201.
Önsegélyző egyletek 102 [3]).
Ordonnance du commerce 3.
Ordrepapirok l. forgatható papirok.
Országos központi hitelszövetkezet 113a, 113c.
Őstermelés 5, 116.
Összeférhetlenség 91 [5a]).
Összeségi jogok 81.
Osztalék 82.
Osztalékszelvény 82, 130.
— elévülése 134.
Osztaléktartalék 82 [1]).
Osztálysorsjáték 133 [7]), 134 [3a]).
Óvadék 123 [3]) [17]) [21]).
Óvás 135, 153, 182.

P.

Pactum displicentiae 156.
— *reservati dominii* 152.
Papok 18 [33]).
Papirpénz 129.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Parafirozás l. hitelesítés.
Pareréк 8 [6]).
Pari 74 [19]).
Pénzbírság 28, 31 [4]), 37, 52, 66, 70, 79, 92, 97, 101, 207.
Pénzérték 143 [7]).
Pénzláb 143 [8]).
Pénznem 143 [9]).
Pénzpapirok 130.
Pénzszolgáltatások teljesítése 143.
Pénztárnok 46.
Pénzutalvány 135.
Pénzváltói ügylet 116.
Perköltség biztosíték 49 [16]), 177.
Per procura 37.
Piac 139.
Piaci ár 139, 149.
— vétel 148.
Podgyász 176.
Polizza l. kötvény.
Posta 7 [9]), 16, 167.
— felelőssége 170.
Postaegyesület 1 [5]).
Postakényszer 167 [26]).
Postatakarékpénztár 135[a], 144 [1]) [7]).
Postautalvány 131, 135 [28a]).
Póthatáridő 169 [6]).
Präsenzmárkák l. jelenléti bárcák.
Próbaidő 46.
Próbavétel 154.
Próba szerinti vétel 155.
Procurista l. cégvezető.
Promesse l. igérvény.
Prompt 146 [16]), 148 [21]).
Prospectus l. tervezet.
Provisio l. díj.

R.

Rabatt 146 [2]).
Raiffeisen-féle kölcsönpénztárak 106.
Rakjegy 130 [2]), 132, 168, 173, 182.
Raktár 20 [5]).
Raktáregyletek 103.
Raktári díj 125.
Raktárvállalatok 13 [18]), 116 [17]).
Reáliparjogok 18.
Realisationális ügyletek 117 [4]).
Rectapapirok 130, 131.
— megsemmisítése 134.
Redhibitoria actio, exceptio 151.
Reductio l. túljegyzés.
Refactia 149 [11]), 165 [18]), 174 [4]), 177.
Regálék 18.
Rei vindicatio 136.
Relativ keresk. ügyletek l. alanyi ügyletek.
Remunerátió 46 [12]), [27]).
Rendbüntetések 28, 101.
Rendeleti papirok 130, 132.
Rendelkezés 138, 169, 172.
Rendelkezésre bocsátás 152.
Rendes kereskedő gondossága 122.
— fuvarozó gondossága 122 [5]), 170.
Reportügylet 157.
Report 157.
Reprise d'assurance 189 [10]).
Részletügylet 115 [26]), 124, 149, 153.
Részletüzlet 18 [27]).
Részvény 74, 132.
— átruházása 84.
— befizetése 74, 77, 79, 86.
— kibocsátása 74, 89.
— kisorsolása 82 [2]), 89.
— megsemmisítése 86, 89.
— megszerzése 92, 115.
— törlesztése 82 [2]), 89.
— visszaszerzése 89.
Részvény zálogbavétele 92.
Részvényaláírás 77.
Részvényaláíró 77.
— felelőssége 77, 86.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Részvényaláíró szavazati joga 78.
Részvényes 74.
— egyéni jogai 81.
— ellenőrzési joga 85.
— felelőssége 74, 87.
— jogai 81.
— jogai a társasági vagyonban 82.
— jogviszonyai 81. s k.
— kereseti joga 85.
— kötelezettségei 86.
— szavazati joga 85.
Részvényjegy 74.
Részvényjog 74.
Részvénykönyv 84.
Részvénytársaság 48, 74 s k.
— alapítása 75, 76, 78, 80.
— alapszabályai 76, 78.
— bejegyzése 76, 79.
— cége 26.
— ellenőrzése 75.
— feloszlása 96.
— felszámolása 97.
— fogalma 74.
— jogviszonyai 81.
— képviselete 92.
— közegei 95.
— közzététele 79.
— vagyona 74.
— vagyonfelosztása 97.
Részvényutalvány 74.
Retorsio l. megtorlás.
Rhedereі l. hajótársaság.
Right of stoppage in transitu 152 [37]).
Ristorno 193.

S.

Saját részvények megszerzése és zálogbavétele 92.
Saját váltó 135.
Saldó 127.
Sconto 146 [2]) [3]).
Scontratio 2 [5]), 144.
Schluss l. kötés.
Segéd 45, 46.
Segédszemélyzet 35, 45, 46.
— felmondási ideje 45, 46.
Segédügylet 117 [5]).
Societas leonina 47 [2]), 50 [1a]).
Sociétés à capital variable 102 [6]).
Sopratara l. súlyfölösleg.
Sorsjegyek kibocsátása 133.
Sortimenter 116 [19]).
Specificatiós vétel 152 [13]).
Spediteur l. szállítmányozó.
Speculatio 5, 114.
— *à la baisse, à découvert* 115 [18]).
— *à la hausse* 115 [6]).
Star del credere 121 [16]), 160, 164.
Stellage-ügylet 157.
Storno 146 [1]).
— díj 126 [7a]), 146 [1]).
Subjectiv keresk. ügyletek l. alanyi k. ügyletek.
Subsidiarius felelősség 51 [5]), 61, 107.
Successive 146 [16]), 150 [17]).
Súlyfölösleg 149.
Superdividenda 82 [10]).
Syndicatus 50.
Szabadalmi jog l [13]), 30 [2]).
Szabadraktár 178, 179.
Szállítási ügylet 115 [15]), 148.
Szállítólevél l. fuvarlevél.
Szállítmányozási díj 165.
— ügylet 35, 116, 163—166.
Szállítmányozó 163.
— felelőssége 164.
— jogai 165.
— mint önszerződő fél 166.
— zálogjoga 136. 165, 171.
Számla 34, 40, 126, 127.
— elismerése 127.
Számolási érték 143 [11]).
Szatócs 17 [8]).
Szavatossági biztosítás 194 [1a]).
Székhely 20.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Szellemi tulajdonjog l. szerzői jog.
Szelvényív 130.
Szelvényutalvány 130.
Személybiztosítás 197 [2]).
Személyfuvarozás 115, 116, 167.
Személyfuvarozási intézet 116.
Szervezési költség 186.
Szerzési költség 186.
Szerző 201.
— jogai és kötelezettségei 203.
Szerzői jog 201.
Szóbeli egyezkedések 140 [7]).
Szokás l. keresk. szokás.
Szolgálati szerződés, viszony 35, 45, 46.
Szövetkezetek 4 [18]), 48, 102. s k.
— alakítása 105.
— alapszabályai 105.
— bejegyzése 105.
— cége 26.
— ellenőrzése 109.
— fajai 103.
— feloszlása 111.
— felszámolása 112.
— fogalma 102.
— szabályozása 104.
— vagyona 106.
— vagyonfelosztása 112.
Szövetkezeti tagok belépése 105.
— — felelőssége 102, 107, 113.
— — jogviszonyai 106 s k.
— — kiválása 108.
— — névjegyzéke 110.
— — uzsora 105 [2a]).
Sztrájk 46 [32]), 150 [1a]), 170 [7]) [22a]) [28]), 174 [9]).
— clauzula 150 [1b]).

T.

Takarékpénztári betét 126 [5a]) [26]).
— könyv 131 [4]) [6]), 134 [19]).
Takarékpénztári ügylet 116 [12]), 126 [26]).
Taksált kötvény 190 [12]).
Találmányi szabadalmak 1 [13]), 30 [2]).
Talon l. szelvényutalvány.
Tanácsadás 121 [16]).
Tanonc 45.
Tantième l. nyerhányadrész.
Tanviszony 45.
Tara l. göngysúly.
Tárgyilagos keresk. ügyletek 114, 115.
Tariffák vasúti 174, 177.
Társaskocsi üzlet 18 [23]).
Tartalékalap 74, 186.
Tartamengedmény 191 [10]), 193 [24]) [26]).
Távbeszélő 18 [18]), 140 [3]), 141 [9]).
Távirat jogi természete 140 [3]).
Távirda 75), 18 [18]), 140 [3]), 167.
Távirdaegyezmény 1 [5]).
Távollevők közti szerződéskötés 141.
— közti vétel 148.
Telefon l. távbeszélő.
Telep l. keresk. telep.
Telepengedély 18.
Teljesítés helye 145.
— ideje 146.
— módja 144.
— tárgya 143.
Teljesjogú kereskedő 14.
Temetkezési egyletek 103 [8]), 197 [6]).
Tengeri biztosítás 115, 185 [1]), 194.
— fuvarozás 115, 167.
— kereskedelmi hajózás 18 [27]).
— jog 1 [6]) [13]) [15]), 5 [17]), 7.
Tengerjogi bíráskodás 1 [12]).
Terhes szerződés 125.
Termelő egyletek 103.
Termelők ügyletei 116.
Termény- és gabonacsarnokok 139.
Térti vevény 168 [21]).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Tervezet, keresk. törvény tervezete 4, 7 [1]).
— *prospectus* 77, 89, 105.
Testi épség biztosítása 197.
Tetszés szerinti vétel 146[16]).
Tiszteletdíj 203.
Tisztességtelen verseny 25 [2]), 30 [1]).
Titkos társaság 48.
Titres au porteur l. bemutatóra szóló papirok.
Többszörös biztosítás 189.
Tőkebiztosítás 197.
Tolérance 149 [11]).
Toldás, a céghez 26.
Tontinák 197 [8]).
Továbbadási szándék 115.
Törzsbetét 106 [7]).
Törzsrészvény 83.
Tőzsde 139.
Tőzsde-alkusz, ügynök 36, 205.
Tőzsdei ár 139, 149.
— halasztó ügylet 157.
Tőzsdeszokások 8 [10]) [14]).
Tőzsdeügyletek 116 [12]), 157.
Treu und Glauben 120 [3]).
Trust 88 [9]).
Tulajdoni kereset 136.
Túlbiztosítás 189, 198.
Túlélési csoport 197.
Túljegyzés 77.
Tűzkárbiztosítás 194, 195.

U. Ü.

Ugró viszkereset 135 [13]).
Ügynök 36, 190, 205.
Ügynökség 20 [6]), 99.
Ügyvédek 18 [39]).
Új kiadás 203.
— részvények kibocsátása 89.
— tagok felvétele 57.
Üres hátirat 84, 132.
Uso, Usancia, Usance 2, 8.
Utalvány 135.
Utánvét 152 [1]), 165, 171.
Utasítási jog 169, 172.
Utazó 36, 39, 46.
— ügynök 36.
Üvegbiztosítás 194.
Üzlet l. keresk. üzlet.
Üzletátruházás 19, 26, 98, 199 [1]).
Üzlet megkezdése 27, 58, 72.
Üzlethelyiség 19.
Üzleti összeköttetés 142.
— személyzet 35.
— szokás 8.
Üzletkezelés megvizsgálása 85, 109 [2]).
Üzletnyitás tilalma 19[7]), 43[3]), 123 [3]).
Üzletrész 106.
— átruházása 108.
— kifizetése 108.
Üzletszabályzat, vasúti 1 [13]), 167.
— közraktári 179.
Üzletvezetés 56.
Üzletvezető 18, 38, 46.
Uzsora 2, 126.

V. W.

Váltó 2, 130, 132, 135, 149 [1]), 152 [20]).
— aláírás 41 [2]).
— jog 1 [5]), 5 [19]).
— pénz 143 [9]).
— ügyek 5 [19]).
Valuta l. pénzérték.
Vásárok 2, 139.
Vaspályák fuvarozási ügyletei 174—177.
— felelőssége 41 [22]), 174—176.
Vasúti állomások 20 [6]).
— fuvarozás 167, 174.
— — nemzetközi 177.
— szolgálati rendtartás 7, 45 [2]).
— vállalatok 16 [7]), 18 [18]), 75 [6]).
— üzletszabályzat 7, 167.
Védjegyoltalom 1 [13]) 30.
Végkiegyenlítés 64, 67, 108.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Végrehajtás társasági vagyonra 59, 61, 63, 72, 106, 108.
Végrehajtási ügyletek 117 [4]).
Vélelmezett keresk. meghatalmazott 36, 40.
— — ügyletek 117 [15]).
Versenytilalom 43, 57.
Versenyzáradék 19 [7]).
Veszély viselése a vételnél 150.
Vétel 115, 148—157.
— feltételes 149 [1]).
— költségei 150.
— különös nemei 154—157.
— megkötése 149.
— megtekintésre vagy próbára 154.
Vételár 140.
— leszállítása 151.
— megfizetése 152.
Vételárelőleg 123 [21]).
Vételi bizomány 158 [5]).
Vevő jogai 151, 153.
— kötelezettségei 152.
Vezérigazgató, v. titkár 91 [1]), 95 [2]).
Villamos vasutak 41 [22]). 174 [5]).
Vinculatio l. lekötés.
Vis major l. erőhatalom.
Viszleszámítolás 103 [3]).
Visszalépési jog melletti vétel 156.
Viszkereset 132, 135, 170, 176, 177, 182.
Viszonosság 11, 100.
Viszontbiztosítás 184, 200.
Viszontszolgáltatás keresk. ügyleteknél 125.
Viszonylagos keresk. ügyletek l. alanyi keresk. ügyletek.
Viszvétel melletti eladás 137 [9]).
Viz-társulatok 103.
Vizi fuvarozás 167.
Vontatás 167 [8]).
Waggon-rakomány 143 [16]).
Waggonfrei 145 [7]).
Warrant l. zálogjegy.
— *agricole* 180 [5]).

Z.

Zálogház, királyi 16 [7]).
— magán 13 [18]), 18 [21]), 134 [9]).
Zálogházi jegyek 134.
Zálogh hitelező előjoga a biztosítási összegre 188 [4]), 192.
Zálogjegy 180.
Zálogjog átruházása 137.
— kereskedelmi 137.
— megszerzése 136, 137.
— rangsorozata 171.
— törvényes 136, 161, 165, 171, 181.
Zálogkielégítés 137.
Zálogleveleк 78 [6]), 83, 105 [14]), 133.
Zálogszerződés 137.
Záros határidőre szóló vétel 148, 153.
Zsákkölcsöndíj 125 [6]).
Zsibárusok 17.
Zsidónyelv 32 [4]).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ORSZÁGGYŰLÉSI
·KÖNYVTÁR·

DTT1_OGYK_000464321_04383536

Nagy Ferenc
A magyar kereskedelmi jog kézikönyve
1913

https://go.ogyk.hu/ogy01-000464321

A digitalizálás az Országgyűlési Könyvtár Digitalizáló Műhelyében készült a "DTT – Magyar Jogi Portál" projekt (2018) keretében.

Attribution (CC-BY-4.0)
Nevezd meg!